

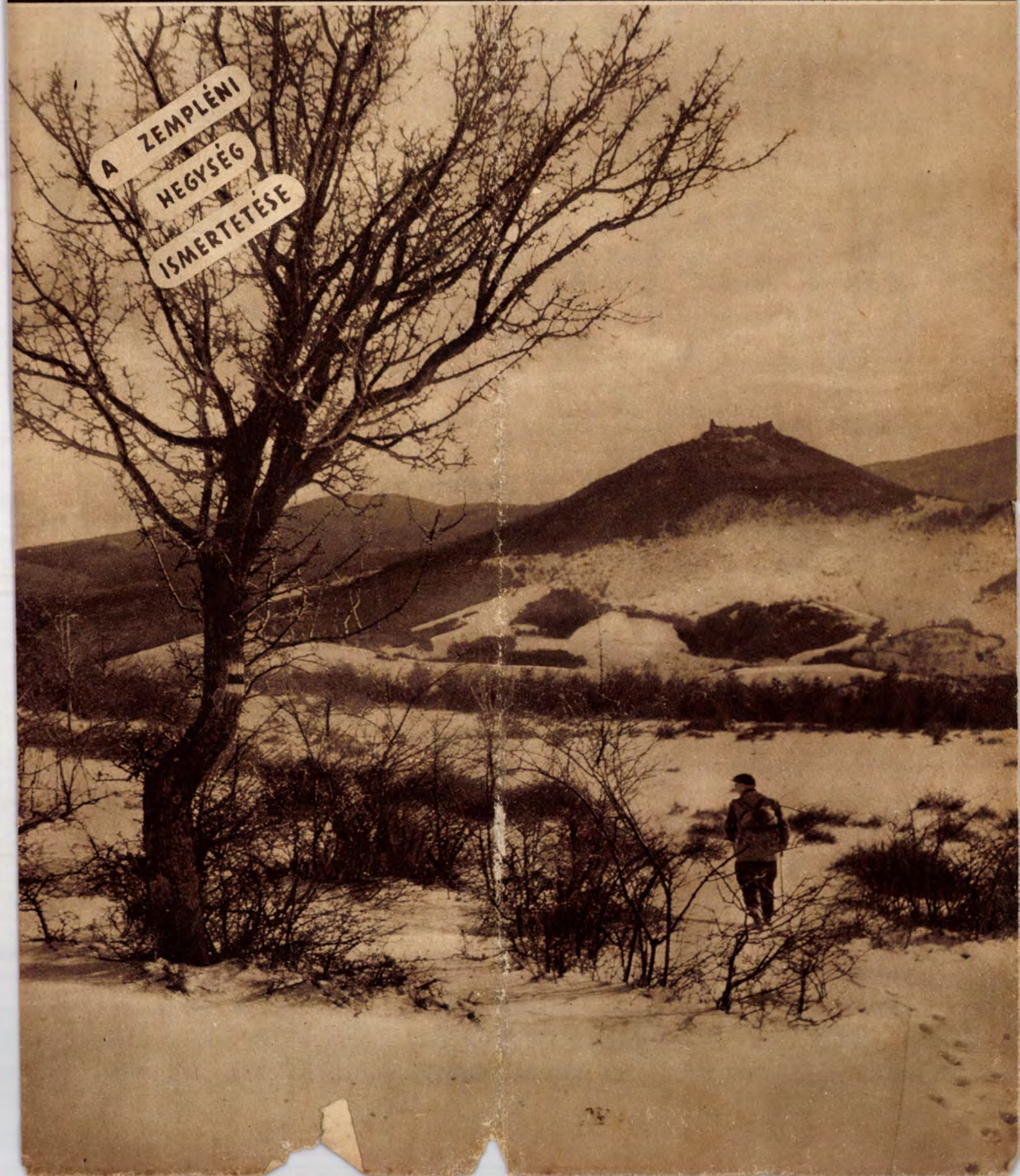
Térképészeti tájékoztató

1958. JANUÁR

★
IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

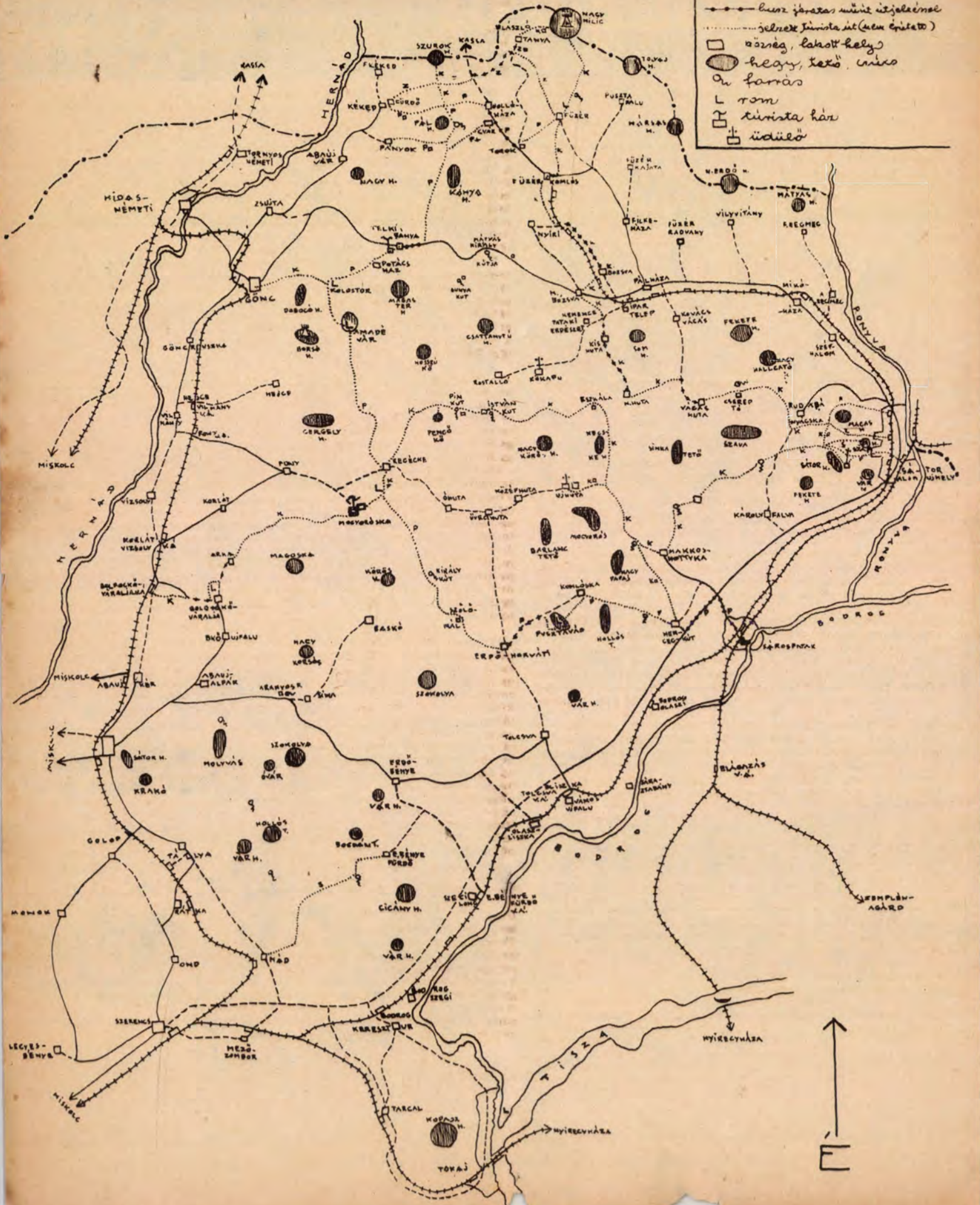
A ZEMPLÉNI
HEGYSÉG
ISMERTETÉSE

A ZEMPLÉNI HEGYSEG VASÚT-, KÖZÚT- ÉS TURISTA-ÚT HÁLÓZATA

Zel magyarázat:

- ország határ
- vasút, állomásal
- - - - - múlt, épített út
- úgyas, busz járattal
- múlt, létesítmény
- busz járattal múlt útjelölés
- jelzett turista út (nem épített)
- görgő, lakott hely
- hegy, tető, csúcs
- forrás
- L rom
- ⊕ turista ház
- üdülő

A Zempléni hegyek

A Hegyköz

Néhai Kolacs kovszky elvtársunk, turistatársunk terjedelmes leírásából közlünk szemelvényeket. Tanítómesterünknek emlécét tiszteljük, amikor a Zempléni hegységet ismertető számunkat az 1930-as években készült szakavatott és színes írásával vezetjük be.

Az Eperjes-tokaji hegység az ország keleti részén, Tokajtól fel északnak több mint 100 km hosszúságban vonul egészen Eperjesig. A hegységnek a déli fele a miénk; ennek Hegyköz a neve. Ámbátor az odavalóslak ezzel a névvel a szóbanforgó hegyvidéknek csupán egyik és pedig a Füzér várától délre eső, lapos alacsony halmokkal tarkított részét illetik.

A Hegyköz csupa kialakult tűzhányó. A hegyek vagy csonkakúpot imitálnak, vagy sátor-, illetve harangalakúak. Különösen a sátoralak jellemzi őket. Csak a Balatonfelvidéken látni még olyan hegyformákat, amilyenek itt vannak. A két hegyvidék abban is megegyezik, hogy egyik sem gerinces hegység, mint például a Mátra és a Mecsek, nem is sugaras szerkezetűek, mint a Börzsöny, hanem csoportos-hegység egyik is, másik is. Eppen ezért, bizony bajos lesz a Hegyközt végig jelezni.

A hegyköz erdőterülete 120 000 kat. hold. Csak még a Bükknek van ekkora nagy, összefüggő erdősége. Egy része az erdőknek közbirtokossági tulajdon, a java azonban a Károlyi grófok, a Waldbott bárók és a Lónyay hercegi család birtoka. A Károlyiak erdőbirtalma a huták völgyétől északra terül el, s felhatol egész az országhatárig. Regéc vára éppúgy hozzátartozik, mint nagy Milic és a Tolvajhegy környéke. A Károlyi-erdőuraldom területre kerekén 38 000 kat. hold. A huták tájéka a Waldbott báróé.

Az uralkodó fa nem a tölgy és a bükk. Amaz az alacsonyabb hegyeken tenyészik jól, emez az ún. hegyi övben (regio montana). Az árnyékba borult, zord völgyekben, aztán az északi szélnek kitett hegyoldalokon nyírfallgetek és komor fenyeszek vegyülnek a lombterdőkbe. A fenyezfajták közt érdekes a vörösfenyő. Ez ősszel, Szt. Mihály után, csak úgy vetkezik, akár a lombfa.

Es ezek a nagy erdők majdnem kizárólag vadászati célokat szolgálnak. Erdőüzem itt alig van. Az erdőuraldalmak személyezte a vadászatok kedvéért léteztek. Vadásznak, erdésznek, kerülnök legfőbb teendője kipuhatolni a vadak járását, szokásait, makkot, szénát gyűjteni télre a szarvasnak, vaddisznónak, csurgókról, jóvizű itatókról, kobolyokról gondoskodni, sőt kirakni, ősszel pedig — szarvasbőség idején — cserkészösvényeket vezetni a vadászházaktól a koronás vad figyelő helyeihez. Erre felé csak két évszaktot ismernek: a szalonkahúzás és szarvasbőség évadját, éppúgy, mint ahogy az eszkimók a nyarat a rénvadászat, a telet pedig a fókavadászat időnyének nevezik. A két főünnep Ocull (ejtsd: Okuli) vasárnapja és Szent Mihály ünnepe; amakkor a szalonka jön, ekkor meg bóg a szarvas.

A szarvasvadászat egyre-másra két hetet kóstál. Megjelenik a Hegyközben egy csomó úr, belföldiek külföldiekkel vegyest. A vadásztanyák — mint Potácsháza, a Kemenczel vadászház, vagy Rostalló — úgy donganak ilyenkor, akár a megzavart méhkas. A beszélgetések, a tanácskozások főtárgya persze a szarvas. Van-e sok? Melyik erdőszeben mennyi? Erőteljesek-e a bikák? Hányasok? Az agancs akkor becses, ha súlyos, sötét és gyönyörű. A vágyak netovábbja a 10 kg-os agancs, persze kifözve, szárazon megmérve.

Az országban talán sehol sincs annyi vad, mint itt. A szarvas, kivált husvét után, gyakran százazas csordákban vándorol. A tisztások tele vaddisznótúrásokkal. A négy lábú előkelőségek persze nemcsak az erdőket, a hegyerinceket járják, de kilépnek merészen az erdővel határos szántóföldekre is, kivált nyár végén, ősz elején. A falusi ember csak engedéllyel, bárcával, jeggyel léphet be az erdőbe. A disznó, a szarvas, az őz viszont rámege a vetésre, az ültetvényre anélkül, hogy erre engedélyt kapott volna. Még a kerteket sem kímélik. A vadkár errefelé valóságos istsacsapása. (Erdőhorvát, Komlóska, Mogyoróska, Kovácsvágás, Füzér lakosai tehetetlenek a garázda vadakkal szemben. Fegyverük nincs, hogy elriasszák, visszaűzzék a vadakat. Felbecsültesék a kárt? Az uraság a vaddisznó után nem fizet. A törvény így rendel. Mert a vaddisznó duvad, mint a farkas, vagy a vadmacska, — tehát szabad préda. A paraszt ha kártételen csípi, végezzen vele. Úgy, de mivel? Bottal? Ököllet? A vaddisznó bizony nem nyúl, nem is fácán).

Az uradalom legfeljebb a nemes vad (szarvas, dámvad) által okozott kárt hajlandó megtéríteni. A szarvaskára ugyanis tör-

vény van. Az uradalom fizet is, de ritkán annyit, amennyit a kárvalott kíván. Igaz, joga van a gazdának pereskedni, törvényt adni a dolgot. Node Hüvelyk Matyi akarjon kikötni az Oriással?

Hegyköznek turisztikailag legértékesebb része a hegyeknek az a furcsa csödülete, amely a Bózsva és a huták völgye közt létesült, kezdve Hejcéától keletnek Sátoraljaújhegyig. Regéc, vagy Füzér várától nézve, a hegyek szóban forgó nagygyűlése remek gyönyörűsége a turistaszemnek. Kezdődik a sor a Gergely-heggyel, amely 30 méterrel szárnyalja túl a Pilit. Aztán Szárkö, a Tokártető (Pengőkő) következnek, majd a torzonborz Nagy Péter-ménkö (újabbán Rákóczi-hegy); mind felül van a hétszázazon. Tovább keletnek a Kecsehegy, a N. Hangyás, a Maklány-hegy valamivel alacsonyabbak ugyan, mint az előbbieik, bár mind közel hatszázazas. A regéci váról, észak felé kímélve, a Szárkö és a Tokártető mögött vad, viharok szánkázta sziklákat látnak kiemelkedni az őszobóztól: az ott a Solyomkő.

Ez a hegység egyszersmind vízválasztó is a Bózsva és a huták vadregényes völgye közt. Északnak egész sereg patak folyik: így a Kispaták, a Nagypatak, a Vöröspatak, a Kemence, a Sompaták, a Hosszupatak. Egyik kedvesebb, mint a másik. Őzek, szarvasok járnak le hozzájuk szomjukat oltani. A vadásztanyák errefelé részint a patak völgyek kapujában (mint pl. Potácsháza, a kemenczel vadászház), részint a völgyek legmélyén épültek; így Rostalló és a régi Szalajkaház.

A Hegyköz legszebb völgye talán a hollóháza. Olyan az, akár az alvó szép lány, aki álmában mosolyog, mert anyagát látja. Körül, mindenütt nagy, szinte félelmetes erdők; a közepén selyemrét. Hollóháza bogárhátú kunyhói úgy lapulnak meg a fűben, akár megannyi katicabogár. Mély csend a völgyön, angyali béke. A falu legvégén, ahol a völgy összeszűkül, kőedénygyár duhog. Magyaros gyártmányai messze földön híresek.

Hollóháza már egészen északon fekszik, alig három kilométernyire a csehszlovák-magyar határtól. Szomszédjai Füzér, Füzérkomlós, Nyírl. Az itteni erdők Telkibányánál a Fehérhegy (441 m) és a Sínka erdőségein keresztül függnek össze azokkal az erdőkkel, amelyek Hejce és Sátoraljaújhegy közt a hegyek imént szemügyre vett csödületét elborítják. Fehérhegygel éppen átellenes a Királyhegy. Csupa lombterdő. Alig valamivel nagyobb, mint a Guggerhegy. A hegy északi lábánál, rögtön a Telkibányapálházi műút mellett, egy jégáldog forrás bugyog, amelyet régóta Mátyás király kútjának neveznek. Bájos monda fűződik hozzá. A mondat Tompa Mihály, a „Király kútja” c. költeményben dolgozta fel.

1711-ben a kuruc zászló lehanyatlott a nagymajtényi síkon. A bécsi kormánynak első dolga volt szétronbolni a magyar várakat, mert azok voltak mindig a felkelések tűzfészkei. Akkor pusztultak el a hegyközi várak is. Füzér, Regéc, Boldogkő vára csupa omladék. De a középkor szörnnyű emlékei még mindig kísértének a várak összerokadt bolthajtásai alatt, a kazamatákban, a pincebörtönökben. Füzér és Regéc, Boldogkővárálja, aztán Komlóska, Mogyoróska úgy meglapulnak a várhegyek lábánál, szerte az erdő mélyén, akár a mezel egerek, ha történetesen ragadozó madár árnyéka esik rájuk. Lélegzetet venni, nyújtózni, terjeszkedni alig mernek. Az agyonijesztett jobbágyivadékok örülnek, ha fatörzsekből, gerendákból összerótt házacskákban meg lehetnek. Csak itt-amott virít a lombok közt egy-két piros cseréptető; annak a gazdája „amerikás ember”. Bizony sok víz elfolyik addig a Dunán, amíg a kicsiből nagy lesz, Komlóska Komlós, Mogyoróskából Mogyorós, Regécéből Regéc.

A múlt hatalmasan ráfekszik a Hegyközre. Csupa emlék minden. A vén gót templomok, a várromok, a csendes udvarházak, a vizsolyi nyomda, a furcsa-suta cseh házak, a kolostorüledék Potácsházánál, a százados fák, a szobrok stb. mind régi emlékek. Ezüstös harangzó szüremlik át a regéci erdőkön. Rákóczi Ferenc fog az eszünkbe jutni, mert a harangot még ő rájándékozta a kis falunak. Az abaújvári sáncok közt az eke néha régi edénycserepeket fordít ki a földből. Azok talán még a pogány Vata úr idejéből valók? Beszélük, hogy a holdfényben úszó hegyek közt némán ködlovagok baktatnak, vonulnak. Talán az Abák hazajáró vitézei? Esetleg Giskra vereskegyes harcossal azok. A tisztásokon itt-amott ködsátrak puposodnak. Bizonyosan bujdosó kuruclelkek táboroznak ottan...

Címképünk: Regéc télen

(Kunsági Viktor felv.)

A pfalzi udvar belső életével leg-alaposabban Károly Tivadar (1742—1799) idejében ismerkedhetünk meg...
...Károly Tivadar az isten kegyelméből uralkodó többi fejedelemhez hasonlóan úgy vélekedett, hogy az isteni kegyelemben a szeretőtartás is bennfoglaltatik. A törvényes feleség kénytelen volt eltérni, hogy Hubert mannheimi pék leánya ezen a réven szerzett érdemeiért megkapja a Bergstein grófnői címet, — egy szép színésznő pedig, Seiffert kisasszony, Heydeck grófnővé lépjen elő.

„Fejedelmi bálvány”

Részlet Róth-Végh István könyvéből

A címek ugyan nem kerültek semmibe, a nők annál többre, sőt ha a viszonyt az ég áldása kísérte, a balkézi sarjak költségei is az alattvalók nyakába szakadtak. A színésznő fia háromszázezer forintjába került az államnak: ennyiért vette meg neki apja Bretzenheim nagybirtokot. Ettől kapta nevét is, anyja érde-

meinek elismeréséül pedig a császár birodalmi herceggé nevezte ki.

Utóbb az új herceg Bretzenheimet elcserélte a bodeni tó melletti Lindau városával, majd ezt átengedte Ausztriának két magyarországi birtok fejedében. A két birtok az annak idejében elkobzott Rákóczi-vagyon része volt: Sárospatak és Regéc.

Az ősi eredetű annyira büszke magyar arisztokrácia pedig kebelébe fogadta az immár „regéci Bretzenheim” hercegi családot, de genere Seiffert kisasszony...

A Hegyalja és a Hegyköz regéi és mondái

Nemcsak a tudósok kutatják a természet titkait: a nép fantáziáját is foglalkoztatja, miképpen jött létre ez vagy amaz. A Hegyalja—Hegyköz vidékének is gazdag a rege- és mondavilága. Talán nem is véletlen, hogy az ősi sárospataki kollégium könyvtárában őrizték az első magyar népmesegyűjteményt.

★

Már a honfoglaló vitézek is megjelentek mondavilágunkban. Amikor egy dombtetőről először pillantja meg Árpád Magyarország termékeny lapályát, így kiált fel örömteljesen: „Szerencsés ország!” Ezért lett annak a helynek neve Szerencs. Pedig a sorsa, korántsem volt szerencsés. Számítalan csata dült közelebbi és távolabbi környékén. A fiall körülírt, gyakran lőrésel is ellátott, ősi református templomok mind a háborús idők emlékei. Láthatunk ilyet Abaújváron, Gőncruszán, Hejefén, Vizsolyon.

Számos regét, mondát dolgozott fel erről a tájról Tompa Mihály. Ő ennek a hegyvidéknek a költője. Személye úgy hozzátartozik a Hegyaljához, mint Petőfi az Alföldhöz. Pataki diák korában ugyancsak bebarangolta a környéket. Ha erre-felé térünk, tegyük be a hátizsákunkba Tompa verseskönyvét is. Felejthetetlen élmény ott, a helyszínen olvasni ezeket a szép költeményeket.

Verseliben új életre kelnek a lassan feledésbe menő népi hiedelmek. Megemlékezik az egykori csatákról. „Kemény harc volt Haragodon” (Szerencs szomszédságában) — írja a „Sárkánytörés”-ben. Egy tó keletkezett a rengeteg kifolyt vérből s abban egy irtóztató sárkány tanyázott. Ez nemcsak a legelésző állatokat hordta el, hanem az embereket is megtámadta. Egy ízben azután rajta vesztett, mikor az egyik közeli helységből egy ifjú mátkáját ragadta el. Az ifjú szörnyű elkeseredésében nekiment a szörnyetegnek s kaszáját a sárkány „nyílt torkába meríté”. A szörnyeteg ott fetrengett a parton s szörnyű kínok közepe pusztult el. „S ahol feltörte a gyept — A sebzett tó sárkány — Hüvös forrás buzdula fel — Haragod sík határan”. S ezt nevezték Sárkánytörésnek.

A török időről szól a „Pogánykút” (ott fakad Hercegekút határában). Amikor híre jött, hogy közeleg a török, a lakosság otthagya házaikat kimenekült az erdőbe, nádasokba (nemcsak hatalmas erdők, hanem nagy kiterjedésű nádasok is voltak itt egykor: a Bodrogköz a szabályozás előtt a holt folyómedrek világa volt). A hegyvidékben a pincék színültig voltak óborral. A gazdák, hogy megmentsék, leeregették a hordókat a völgybe s a Pogánykút körül elásták. De hogy, hogy nem, a törökök valahogy kiszaglászták hol rejtőzik a bor: kiásták és alaposan nekiláttak. (Nesze neked Mohamed!) S közben egyre többen és többen jöttek, ahogy híre ment a zsákmánynak. Végül is a sok részeg török „... mint a zsák a szérún. — Egymás hátán hevert”. Több sem kellett a közelben rejtőzködő lakoságnak: a helyszínen lekasabolta vala-

menyt. „S ott, hol a pogány vér hajdan ömölt, maig — Pogánykútnak a hüvös bérc — forrás mondatik”.

Telkibányán egykor arany- és ezüstbányászatot űztek. A bányák kimerültek, a földalatti kincs elfogyott, de megmaradt az emberek sóvárgása a kincs után. Kincs után kutának itt is, ott is. Hol a földet túrják, hol a barlangok odvaiban keresgélnek, hol meg az omladozó várnak földalatti folyosóit bújják. Mély meggyőződéssel, hogy ott rengeteg kincs van, csak meg kell találni a nyitját. Abaújváron Aba Sámuel egykori várának helyén az ekevas bőven forgat ki a földből cseréparabokat, fegyvertörmelékeket, pénzeket. De ez mind semmi. „Van ott a földben elásva két eke, az egyik ezüsből, a másik szinaranyból”. Allandóan kutának is utánuk. — A regéci várban is kincseket sejtettek. Konrad Ferenc őhutai fuvarosember — jó két évtizeddel ezelőtt — így nyilatkozott erről: „... a vár aránként rengeteg kincset harácsol össze. Van abból most is jócskán, de persze meg kellene keresni...” Bizonyosságul felemlítette öregapjának a kalandját, „... aki egyszer nagypéntek éjszakáján, éppen akkor szekerezett el a vár alatt, amikor két nagy villám láng csapott ki a kincsgödörből. Az arany tisztult a villám által.”

Tompa Mihály is feldolgozott két ilyen kincses történetet, hogy mint rohannak vesztükbe a kapzsi kincskeresők. Az egyik a „Várhegy”-ről szól. „Hegyalján egy magas bérc — Várhegy nevet visel”. Lejtőjén szőlők díszlenek, tetején vár omladozik. Itt élt egy özvegy, hét fiával, ki állandóan kincsek után sóvárgott. Amint egyszer odavetődik a várhoz, látja, hogy „... a beomlott várcipében — Sok arany volt, hét káddal éppen”. Nosza hívja mind a hét fiát s szedik a kincseket edényekbe, lepedőkbe. A fiúk hasztalan mondják, hogy eleget gyűjtöttek már, s hiába figyelmeztetik anyjukat a fenyegető jelekre, ő csak árnyéknak, képzeletnek mondja azokat és csak harácsolja tovább a kincseket.

„Anyám, anyám! s a hét fiú Rémülten felszaladt...
A vár pedig dörgés között Utánuk beszakadt;
És a nőt, ott kapkodva még: Odaüté az omladék.”

Telkibányától északkeletre. — a piros útjelzés mentén — emelkedik a Kányahegy s lejtőjén a Vörösvíz fakad. Erről az alábbiakat írja Tompa a „Verespatak”-ban: Hajdanában arany- és ezüstbányák voltak a hegyben. Az itt dolgozó bányászoknak az volt a fizetsége, hogy szombat déltől estig a maguk részére bányászhattak. Elképzelhető, minő lázas munka folyt itt akkor. A hegy szelleme, megutalván a kapzsi népet: „barlangja ajtaján kilépett. — S hogy ellenségét elvegyeztén, — Hatalmas karját szétfeszíté”. Hiába hívta estimára a harang a bányászokat, hiába figyelmeztette őket rémül-

ten a bányász: „Isten nevére esküszöm, hogy — A bánya száll! siessetek ki...!!
— De a kincsvágy erős a szívben! — Gúnyzó felelt, — s nem jött ki senki!” S nagy dörgés közepette a bánya összeomlott.

„A veres patak — szól a monda
A gyilkoló szikla alatt,
— Kik háromszázan voltak,
A holtak véréből fakadt.”

★

Azután következett Rákóczi szabadságharca. Tele van a vidék a Nagy Fejedelem emlékével. Egy sereg helynév őrzi emlékét: Rákóczi-kő, Rákóczi-kút, Fejedelem-forrás... Az Izra tavát tápláló egyik forrásnak is Rákóczi-forrás a neve. A regéci várban töltötte legszebb gyermekéveit. Végrendeletében is Regéc örökös urának nevezte magát. Amikor 1678 májusában visszaköltöznek Szerencsre, nagy öröm vár a kis „Ferkóra”: Zaáry András tisztartó olyan betanított ponylóval lepi meg az ő „kis urát”, amely „nem nagyobb a kecskénél, grádcsokat is jár.” 1711-ben elvész Regéc s a többi vár is: a bujdosásba kényszerült II. Rákóczi Ferenc összes birtokait elkobozták. Csodálatos-e, ha annyi gondterhelt század eseménye elevenen él tovább a nép képzeletében? „Beszélük, hogy a holdfényben úszó, fekete hegyek közt ködlovagok kísértének. Azok bizonyosan az Abák hazajáró vitézei. Itt-amott ködsátrak püposodnak az erdei tisztásokon. Kurucz katonák táboroznak ottan”. A nép egyébként is babonás hiedelmekre rendkívül hajlamos.

— Kolacskovszky Lajossal történt meg — ugyancsak Regécen —, hogy magukkal vitték a vendéglős Jóska fiát, mutatná meg az utat a várba. A gyerek útközben megmászott egy vén odvas fát, melyben bagoly fészkel s darab kigyóbőrt hozott le a gallyak közül. Az anyja igen megörült neki: „Hasznos szer ez — úgymond — az ellés után, amikor a tehén tisztul”. Ez történt 1935-ben. — A kigyót egyébként is valami babonás tisztelet övezi ezen a vidéken. Végso Gyula 46 éves vajdácskai pásztor a szentgyörgynapi kigyóról az alábbiakat mondotta (Vajdácskai Sátoraljújhelytől mintegy tíz km-re van): „Olyan hatalmat ad ez a kigyó a pásztornak ha annak tulajdonába van, hogy képes egyedül ellenőrizni több száz marhát. Kalappal kell odaszegezni a való (vályú) széléhez, hogy elég hatásos legyen. Aki nek a pásztorok közt kigyója van — kicsit ördöngösnék is számít a ilyen — az a pálinkás üvegbe kigyót tesz, és arról issza a pálinkát. Ez ad neki hatalmat. Boszorkányfélék az ilyen pásztorok.”

★

Régi turisták jó szokása volt, hogy amerre megfordultak összegyűjtöttek, feljegyezték a népi hagyományokat, mondákat, regéket is. Jórészt ezekből szedgettem össze, amit fent elmondottam, jó fél évszázad szétszórt anyagából.

Dr. Pápa Miklós

A Zempléni hegység forrásai

Az észak-magyarországi Középhegység legkeletibb tagja a DNy—ÉK irányban húzódó Zempléni hegység. A változatos és fiatal formakincsű hegység kialakításában a vulkánosság játszotta a legfőbb szerepet, amely sok kitöréssel és több fázisban ment végbe. (Miocén végén.) Ennek megfelelően a terület központi részét andezit agglomerátum, riolittufa, stb. fedi. A hegység belsejében és a peremeken a fentiekén kívül egyéb harmad- és negyedkori üledékeknek, agyagnak, agyagmárgának, kavicsnak, lösznek, néhol mészkőnek van fontosabb szerepe a vízrajzi hálózat kialakításában.

A hegység vízhálózatának jelenlegi képe fiatal. Területünk is, a többi hegységhez hasonlóan tönkösödött, majd a harmadkor végén és a negyedkor elején a törések mentén kiemelkedett. Ezek a fiatal mozgások határozták meg a nagyobb völgyek futását. A tektonikusan preformált (előre jelzett) völgyeket az andezitnek merész, és változatos fiatal lejtőformái kísérik. Mindegyik völgyben kis patak kanyarog. A szabályos eróziós völgyek sem maradnak el érdekességben az előbbiektől. Érdemes felkeresni a Bodrog, Hernád és Bózsza mellékpatakjai közül a: Radványi, Egresi, Tolcsvai patakokat, Kemencét illetve Komlóskát, valamint a Tekeres és Aranyos völgyet. A patakok vízjárása eléggé ingadozó, főleg csapadékvizből, illetve források vizéből táplálkoznak.

A Zempléni hegység forrásokban viszonylag igen gazdag, de vízhozamát tekintve nem állíthatjuk ezt. Az egyes források vízmennyisége több tényezőtől függ (csapadék, kőzet, és a kőzetek településviszonyai).

A hegység belső magasabb, nagyrészt eruptív kőzetekkel (andezitfésések, tufa, agglomerátum stb.) fedett területein főleg résvíz-forrásokkal találkozunk. A rések általában tektonikus eredetű repedések, csuszamlások okozta hézagok. Vízhozamuk csekély, nyáron több forrás is elapadhat. A nagyobb hasadékforrások állandóan működnek kisebb-nagyobb vízhozammal (pl. telkibányai Csorgókút, Gunyakút, regéci várhegy Halastó-forrása stb.).

A talajvízforrások főleg a hegység peremén a törmelékkúpok széléin, a hegység belső részein pedig a völgyek fiatal alluviális feltörésein törnek a felszínre (Hernádparti források, Margit-forrás, Kerékgyártó bükk forrása stb.).

A rétegforrás viszonylag kevés. Előfordulása a rétegek településével, kőzetminőséggel függ össze. Rétegvizek táplálják az ásott kutak vizeinek nagy részét (Gönc, Hejce, Fóny községek környéke stb.).

A langyos források feltörési helye legtöbbször törésekkel áll szoros összefüggésben. Ezeknek hőmérséklete a hegység évi közepes hőmérséklete felett van (kb. 18—25°). A langyos források vizét a helyi fürdők használják fel (alsókékedí Fürdő-forrás, abaújszántói, gönci, erdőbényei, füzérkomlósi, Aranyos fürdőforrások).

Gyakori a kénes és a sós ízű forrás is. Ilyen pl. az andezithasadék mentén feltörő igen nagy vízhozamú kénes alsókékedí forrás. Sós ízű vizek Sátoraljaujhely és a hegység északi részén fordulnak elő.

Nehéz lenne a forrásokat rangsorolni és az összet felsorolni, így a továbbiakban csak a vízhozam szempontjából érdekesebb és útvonalakhoz közel eső forrásokat említjük meg.

Telkibánya—Nagybózsza között találjuk a Mátyás király kutat, amely eddigi mérések szerint 6—8 l/perc vízhozammal tör fel andezitből. A környéken ismertebb még a Gönc—Telkibánya közti részén a Hidegkút, valamint Telkibányától keletre a szépen foglalt Gunyakút. Kirándulások alkalmával keressük fel a pusztafalui, füzérkomlósi, pálházi, füzérradványi községi, valamint a környéken előforduló forrásokat, így az Egreskutat, Rednekforrást, Savóskutat, a Lászlótanya környéki forrásokat, a füzéri Várforrást, valamint a füzérradványi Turinka- és Hidegforrást. A hegység belsejében és a peremi részeken ismertebb még a gönci Báránys-forrás, a kishutai Vadászház forrása, a senyői őrház forrása, az erdőhorvátí Királykút és Várkút és a Sátoroshegyek Fejedelem-forrása. Igen gazdag forrásokban a Mád—Erdőbénye közti terület (Dióskút, Királyforrás stb.), valamint az Újhuta és hercegkút környéke (Rákóczi-forrás, Cserepesforrás, Cifrakút stb.). A forrásoknak jelentéktelenebb része a patakok forrásvidékein, illetve a patakok közvetlen közelében fakadnak.

A községek közelében levő nagyobb vízhozamú forrásokat bekapcsolták a helyi vízellátásba, amennyiben az ásott kutak nem elégítették ki az igényeket. A hegység egyes területein fúrt kutak útján szerzett vízzel biztosítják a nagyobb vízigényt (pl. Sátoraljaujhely).

Kárpátiné Radó Denise

Kis akadály a füzéri Várkút előtt

Az erdőhorvátí Királykút

Állatvilág

A kirándulók hazánk egyik leghasznosabb emlősét, a fekete prémű vakondokat, ritkán látják. Jelenlétét csupán a réteken, kaszálókon és utak mentén található túrásai árulják el.

A külemre hozzá hasonló, apró termetű cickányokból itt él az erdei-, törpe-, vízi-, kislejű- és a keleti-cickány. Ezek azonban rejtett életmódjuk miatt, alig kerülnek szem elé.

A denevérek népes családjából is szem elé kerülhet néha egyik-másik. Ti. nappalra odvas fába, barlangba, sziklarepedésbe, romokba húzódnak. Ismert innét: a közönséges-, törpe-, kései-, korai-, hosszúfűlű- és a hosszú-szárnýú denevér.

Gyakori s inkább szem elé kerülő emlős, a tévesen károsnak tartott róka.

A legnagyobb testű menyétfélének a borz, néha-néha inkább alkonyat után látható. A többi menyétfélének: vidra, nyuszt, nyest, hermelin, menyét és a görény is ritka. Legritkább, de azért állandó lakó, az értékes prémű nyérc.

A vadmacska közönséges. Itt inkább hasznos, mint káros.

A mezei nyúl, mint általában a hegyek között, ritka.

A pelék közül az erdei-, nagy- és mogyoróspele megtalálható. Jelenlétüket leginkább a bokrokra épített művészi fészkek árulja el.

A káros egérfélék népes családja is szem elé kerül, pláne jó búkkmag termő években, amikor a bő tápláléktól számuk hihetetlenül fölszaporodik. Ezen nem is csodálkozhatunk, ha tudjuk azt, hogy egy mezeipocok pár évi szaporulata 2557 db is lehet. Közülük megtalálható: az erdei-, mezei-, kőszá- és a földi pocok, erdei-, törpe-, güzüegér és a vándorpatkány.

Erdeink kecses, és mindig mozgékony bohócát, a mókust, minden erdőjáró ismeri.

Az igen fontos közgazdasági tényezőt képező nagy vadak közül, a szigorú védelem és a szakszerű tenyésztés következtében, mindinkább szaporodóban van a vadászható, szarvas, őz és az idegenből betelepített, de már meghonosodott muflon.

Madarak közül igen ritka, a legnagyobb termetű varjúfélének, a holló. Csupán erdők szélén, emberi települések közelében fészkel a dolmányosvarjú és a szarka.

A vadaktól drótsövénnyel védi a csemetekertet

Télen nagyobb csapatokban megjelenik itt a vetési varjú és a csóka is. Előkor, de egyesével látható, az északról idehúzódott mogyorós szajkó. A mindig lármás, fecsegő, szesz tollazatú szajkó is közismert.

Kisebb madarak közül fészkelők: a sárgarigó, erdei pinty, meggyvágó, zöldike, tengelic, erdei pacsirta, fakusz, csuszka, szén-, kék-, barát-cinege, őszapó, légykapók, füzikék, poszáták. A rigók közül pedig az énekes-, fekete- és kövirigó. Legkisebb madarunk az ökörszem, csak télen feltűnő, mikor főleg patakok mentén hallatja bájos énekét. Ugyancsak itt látható állandóan madárfaunánk ékköve, a csillogó kék, tollruhájú jégmadár és a fehér begyű vízirigó is.

A bizalmasabb harkályok közül látható a zöld- és szürkeküllő, a négy fakopácsunk, és az aránylag ritka fekete-harkály.

Csak nyáron tartózkodik itt a csicsörke, vörösbegy, lappantyú, sarlós-, jústi- és molnárfecské, búbosbanka, kakukk, nyaktekercs, barázda- és hegyi billegető.

Téli vendégek: a gyönyörű, pirosas színű hajnalmadár, pirók, fenyves-, húros-, örvös- és szőlőrigó, keresztcsőrű, fenyves- és búboscinege, tűz- és sárgafejű királyka.

Éjjeli ragadozók közül, pláne egeres esztendőben, bőven található az erdei-, füles-, macskabagoly, és a kuvik. Ritkán, csupán egy-két párban költ, a már szinte természeti emlékké vált uhu.

Nappali ragadozók közül nevezetessége a hegységnek, az aránylag nagy számmal költő, s nem régen kipusztultnak vélt vándor- és kerecsensólyom. Ezek szintén védelem alatt állanak. Költ még a kabasólyom. Téli vendég az északon költő kis sólyom, a gatyás ölyvvel együtt. Költők: az egerészólyv, darázsólyv, héja, karvaly, vörös- és barnakánya. Mint ritka átvonuló, megfigyelhető: a szirti-, parlagi-, nagybékászó- és kisbékászó-sas, és a kigyászólyv.

Ugyancsak nevezetessége a Sátor hegységnek, a másutt ritka, fekete gólya fészkelése is.

Vadgalambok közül megtalálható fészkelve az örvös- és kékgalamb, továbbá a vadgerle.

Tyúkfélék közül pedig az értékes vadászati objektum, a császármadár.

Tavaszi és őszi átvonuláskor, de meg költve is előfordul az erdei szalonka is.

Hüllők közül gyakori a kígyószerű, hasznos és ártalmatlan törékenygyík. A zöld-, mezei-, faligyík mindenütt előfordul. Kígyók közül a vízi-, erdei- és a viperahoz hasonló rajzolatú, sima sikló. A kígyókkal szemben különösen ajánlatos az óvatosság, mert itt él a mérges harapású, kereszties vipera is. De azért minden kígyót nem kell agyonverni, mert még a vipera is hasznos.

Eső után, pláne tavasszal, utakon mászkál, az eleven-szülő, erős bőrmérgű, foltos szalamandra. Lárva a forrásokban tömegesen található, hol sokszor összetévesztik a szintén itt élő gőtével.

Halak közül ismert: a sebes- és szivárványospisztráng. Sajnos, ezeknek az idegenforgalmi szempontból igen fontos halaknak a száma, a gondozás és védelem hiánya miatt napról napra fogy. Velük együtt a patakokban még megtalálható a fejesdomolykó, nyúldomolykó, a Petényi márna, fűrgecselle, fenékjáróküllő, kövicsík is. Ugyancsak a kisebb-nagyobb vízfolyások lakója, az értékes folyami rák, ami a védelem hiánya miatt, szintén fogyóban van.

Bogarak közül legfeltűnőbbek: a szarvasbogár, az élénk színű bábrablók és hasznos futrinkák, cincérek. Ezek közül nevezetesség: a szép, hamuszürke havasi cincér.

Az állatvilág felsorolásával végezve, a kirándulókhoz az volna a kérés, hogy az erdők, mezők állatait ne irtsák, hiszen ezek is fontos tagjai az itteni életközösségnek.

VÁSÁRHELYI ISTVÁN

Turistautak a Zempléni hegységben

Nem vagyunk illetékesek eldönteni, hogy végül is milyen néven tiszteljük hazánk egyik legnagyobb hegyvidékét. Kik használja azt a nevet, amelyik a szívéhez legközelebb áll. Minden földrajzi vagy történelmi vitát mellőzve a Zempléni hegység elnevezését használjuk, egyszerűen azért, mert nemrégiben jelent meg a Kartográfiai vállalat térképe, mely szintén ezt a nevet alkalmazza.

Lapunk eddigi évfolyamaiban már több cikkben foglalkoztunk a hegységgel. Ezek: 1955., 1. szám Bodrogolvasi—Regéc, 4. sz. Újhuta—Pengőkő, 6. sz. Pányok—Amadévár—Regéc—Boldogkővár, 1956., 1. sz. Sárospatak—Huták—Eszkály—Pengőkő (sítúra), 6. sz. geológiai leírás, Regéc—Dorgó, országos kék leírás, 10. sz. sátorosi találkozó túrák, 1957. 7. sz. kerékpártúra. Jelen számunkban Szerencs és Újhely környékéről adunk részletes leírást és nagy vonásokban ismertetjük a piros Rákóczi Ferenc út sí lehetőségeit. A nemrég megjelent térkép, a hamarosan elkészülő utikalauz (a Sport Lap—és Könyvkiadó a tavasz végén megjelenteti) s mostani anyagunk már bő lehetőséget nyújtanak a hegység bejárására.

A hegység megközelíthető a Budapest—Sátorlajújhely—Füzérkomlós, illetve a Budapest—Szerencs—Hidasnémeti vasútvonalon, azonkívül a Miskolc—Monok—Szerencs, Sátorlajújhely—Rudabányáska, Sárospatak—Makkoshotyka, Sátorlajújhely—Telkibánya—Kéked, Sátorlajújhely—Pálháza—Hollóháza, Hidasnémeti—Telkibánya—Hollóháza, Forró—Encs—Abaújszántó—Monok—Szerencs, Miskolc—Boldogkőváralja—Kéked autóbusszonalakon. Felhívjuk a figyelmet, hogy az autóbusszok egyrésze csak meghatározott napokon közlekedik. A túratervezésnél mindenki gondosan tanulmányozza a menetrendet.

A Meteorológiai Intézet most szervezi meg a hegységben a hőjelzőt szolgálatot.

Szállási lehetőséget minden közlésben lehet biztosítani. Mogoróskán, a telkibányai és újhutai üdülőkben lehet ezenkívül turistaszállást kapni. Szállásdíjait továbbra is rendszeresen közölünk lapunkban. Most pedig indulunk útnak és a télen különösen vadkinézésű, de mindvégig megejtő, bájos gerincek és hegyhátakon át csúszson sílécünk a meleg pihenőt biztosító falvak felé.

Sátorlajújhely...

Sátorlajújhely, fekvésénél fogva ideális kiránduló- és turista-központ. A városból kiinduló legfontosabb turistautak érintik a vidék legszebb részét és kilátópontjait.

A MÁV-állomás kijárata a piros jelzésű útvonal kiindulópontja, mely a fasonon és a Kossuth Lajos utcán vezet tovább. A Mezőgazdasági Technikum épülete után balra fordulunk a hegy felé. Kis házacskák, kertés villák között kanyargunk egyre feljebb. Az út baloldalán, meredek hegyfalban a Szent Antal-kút romjait pillantjuk meg (néhány lépéssel felett ágazik ki balfelé a sátorhegyi üdülőig vezető piros négyoszög jel). Utunk az egyre keskenyödő Öttörök útnan visz tovább, majd meredek vízmosáson felkapaszkodva elhagyjuk a kocsiutat. Ritkás erdőszélen kaptatunk felfelé. Néhány perc után jobbfelől csatlakozik a Kis Szárhegy felől idevezető sárga jelzés és utunkat most már a két szín jegyében folytatjuk. A Nagy Nyugodóra érve a jelzések újra szétágaznak. Jobbra kanyarodunk és a Makkoshotyka felől idefutó országos kétkékel együtt majdnem állandó magasságot tartva, a Kecskéhat K-i oldalában haladunk a Vörösnyerég (Bandalak) felé. Egyre ereszkedve, nemsokára összetalálkozunk a zöld

és a Fejedelemtorraság vezető zöld körjelzésű úttal. Ugyanitt az országos kék balra kanyarodik. Az öt jelzés találkozó-pontjától néhány lépésre máris elérkezünk a Vörösnyerégre, kissé balra kanyarodunk és kis darabon követjük a kék háromszög jelzést is, ez azután jobbra hagy el bennünket. Tovább állandó magasságon igyekszünk a Magashegy északi lejtőjén a sílesikló pálya felé, majd azon áthaladva mély vízmosáson, sűrű bokrok között ereszkedünk meredeken lefelé. Keresztül a Dobogón, majd a Zsidóréten folytatjuk sétánkat mély kocsúton, végül az Ungvári pincék közé jutunk. Már csak néhány lépés és kiérünk a Fő utcára, ahol útnak a kisvasút Köztemető megállóhelyéig ér véget.

A zöld jelzés kiindulópontja a kisvasút Ady tér állomásánál felfelé nyíló Petőfi utca. Elhaladunk a református templom, majd a vegyes általános iskola előtt és sétánkat a Felső Zsolyomka utcán folytatjuk. Eleinte szűken összeépült kis házak között járunk, de nemsokára — faszorompó után — az út kitárul, levegősebbé válik. Egyre meredekebben felfelé, mindenütt a mélyen alattunk kanyargó Zsolyomka patak folyását követjük. A felsőzsolyomka pincéknél kettéágazik az út, a jelzés egyenesen előre, meredek kaptatón folytatódik. Az utolsó házat elhagyva (balfelé a Kis Szárhegyre vezető sárga jelzés ágazik ki), ritkán beépített úton haladunk tovább, míg a balra elágazó zöld háromszög jelzést elhagyva, erősen jobbra fordulunk s rövidesen elérünk az út legmeredekebb részéhez, a kőpadhoz. Keretek, kerítések között járunk és ahol a korlátok véget érnek, balra kanyarodva felérünk a Vörösnyerégre. Zöld jelzésünk Ny-ra fordul; a balról befutó országos kék innen velünk halad egy útvonalon. Nagyjából azonos szinten megyünk tovább ritkásan kanyargó, gyönyörű erdei úton a Kecskéhat északi oldalán. Utunk nemsokára elhagyja a kocsival is járható utat (melyen a kék halad tovább, hogy mintegy 300 m-re előbb újra egyesüljön a zölddel). Járt ösvényre térünk. Röviddel az elágazás után a jelzés bozótosan tör át, a Körtéfánál újra felveszi a kék jelzést s most már magasságunkból állandóan vesztünk. Mintegy fél km-re a kék balra végleg elhagy bennünket. Zöld utunkon a kocsiútonok egyre sűrűsödnek, majd erősen járt szekérúton megyünk tovább. Az erdőnek hirtelen vége szakad s itt csodálatos panoráma tárul elénk: a völgy felett uralkodik Somhegy impozáns tömege, baloldalt a Potocsok völgyének virágos teteje, jobbra tekintve a völgy fenekén meghúzódó kis Rudabányáska int felénk. „Torony iránt” folytatjuk sétánkat a szántóföldek és az erdő határát képező dűlőuton. Rövidesen tanyszerű házak közé jutunk és elérjük az utolsó jelzést, a kis görögkatolikus barokk templom előtt.

A sárga jelzésen a felsőzsolyomka pincéktől kiépített kőves úton haladunk hegynek fel, jobboldalt két kőfejtőt hagyva magunk mögött. Athaladunk egy kőkapu alatt, majd kaeskarings szerpentin, a kálvária stációinak maradványai között. Az út végén omladozó lépcsőkön hágunk fel a régi országútszaló romjaihoz. Minden irányban messze-messze elszáll tekintetünk. Utunk meredek, sziklás hegyoldalon leereszkedve, fenyvesen vezet át. Kis darabon együtt haladunk a Solyomszem-szikláról levezető zöld háromszög jelzéssel. Hosszú kerítés mellett, majd vízmosásos részen keresztül tisztásra érünk ki, melyet Táncsteremnek neveznek. (Itt van a környék legérdekesebb geológiai képződménye, egy gejzirkúp. Fekvő hasábalakú, közepén kis szakadék tátong, lent nagy lyuk sötétlik. A szikla a szivárvány minden színében csillog. Hegynek fel, szűk ösvényen kapaszkodunk tovább, majd egy irtásos részen át, a Látófánál, a balról betorkoló piros jelzést érjük el. Egyesített piros-sárga jelzés mellett vezet utunk a Nagy Nyugodóig, itt élesen balra kanyarodunk és a kék négyoszög jelzés társaságában enyhé lejtűs ösvényen jutunk át a Kis Nyugodóra, ahol a sárga jelzés véget érve, a Sátorhegyet körülölelő zöldjelzésű „Szép-kilátás úttal” találkoznak.

Ez a zöld út balra mély szekérúton, aztán kitaposott ösvényen halad lefelé, majd a partra felkapaszkodva kerten át a sá-

Alkony a pataki vár felett
(Dévai Jenő felv.)

torhegyi üdülő hátsó kapuját érjük. Ehhez a házhoz vezet a Nagy Nyugodónál induló kék négyoszög jelzés. (Az épületet 1930-ban emelte az MTE hegyaljai osztálya turistaház céljára, jelenleg a sátorlajújhelyi szabó és cipész KTSZ üdülője. Középső helyiségben vendéglőt üzemeltet.) A zöld jelzés a fenyvesen keresztül, jobbra kanyarodik; de a szekérúton továbbmenve, pár lépéssel egy tisztásra érünk, mely a Sátorhegy és a Várhegy közötti nyeret képezi (Oremus-nyeregnek nevezik, mert a hagyomány szerint a helyen Báthory Zsófia 1667-ben fogadalmi képlénát építtetett, melynek homlokzatát az „OREMUS” felirat díszítette. Mai közkeletű neve Popelyás). A tisztásról meredek úton néhány perc alatt felkapaszkodhatunk a Várhegyre. A hegy tetején régmúlt időkben vár állott, romjainak legendáját Tompa Mihály foglalta versbe Népregék c. kötetében. Visszatérve a fenyvesben elhagyott zöld jelzéshez, a Sátorhegy oldalán kapaszkodunk meredek, szűk ösvényen, mely megkerüli az egész hegyet. Erről az útról táruinak élénk a vidék legszebb körképe. Először a Bodrogköz felé siklik tekintetünk, majd Sárospatak házal tűnnek fel a távolban, látjuk a hegy mögött megbúvó Károlyfalvát, kiszélesedő völgyben Kácsárdot. Végül látjuk majd az egész Sátorost. É-felé a kilátást csupán a Kecskéhat takarja. Szép tiszta időben a Tátra csúcsai is idelátszanak. Az ösvény bokrok és fenyők között erős eséssel vezet vissza a Kis Nyugodóra.

A vörösnyergeri utélagazástól a Fejedelemtorraság vezető zöld körrel jelzett út É-i irányban meredek lejtőn majdnem egyenesen fut lefelé. Ritkás erdőn, mohlepte úton ereszkedünk, míg végül mély völgykaton közepén, fiatal fák között megpillantjuk a forrást.

Szintén a Vörösnyeregről indul a kék háromszög jelzés EK-i irányban, rövid távon a pirossal együtt. Az elágazástól meredek kocsúton, majd még meredekebben, de könnyen járható ösvényen vezet nagy ívben a Magashegy 510 m-es csúcsára. Innen csak lomtalan időben nyílik kilátás, mert egyébkor a sok bokor és fa eltakarja. A hegyet a népnyelv Morgó-hegynék is nevezi. Tűzhányó volt, utóljára 1834 okt. 15-én „morgott” földrengés kíséretében.

A kisvasúti állomástól felvezető zöld jelzésből ágazik ki a zöld háromszöggel jelzett ösvény, mely ritkásan, majd fenyvesen át állandó emelkedésben, kis darabon a sárga jelzéssel együtt, a Solyomszem-sziklára vezet. A bécrről olyan kilátás tárul a vándor elé, mely megéri a fáradságot.

Még néhány tucat a város környékén: a Rudabányáska—károlyfalvai műút egyik kanyarjának völgyében fekvő Bornemissa-forrás; a Kecskéhat Ny-i oldalán húzódó Bodnár-völgy, Potocsok völgye; az országos kék Makkoshotyka—sátorlajújhelyi szakaszról és Károlyfalváról egyaránt megközelíthető Megeri-hegy a tetején levő malomkőbánya helyén keletkezett tengerszemmel.

Szálláslehetőségek szempontjából a város — sajnos — igen mostoha körülmények között van. A helyi Földművelésügyi vezetnek van egy néhányágvas „szállodája” a Dózsa György utca és Sallai-Fürst utca sarkán, esetenként néhány fekvőhelyet a sátorhegyi üdülőben is lehet kapni, egyébként — ez a városnak is égető problémája — semmiféle megszállási alkalmatossággal nem rendelkezünk.

Lengyel György

A szerencsi Rákóczi-vár bástyája
(Németh Pál felv.)

Dél-Hegyalja tájain...

Dél-Hegyalja: új földrajzi meghatározása DK-en Szerencs—Abaújszántó, K-en a Serencs—Erdőbényefürdő állomásokig terjedő vasútvonal és É-on az Aranyos—Erdőbénye hágón átvezető műút által bezárt változatos, érdekes, erdős hegyes területek, mely együttesét teszi ki az egész Sátorosvidéknek, beleértve Hegyközt és Hegyalját is.

Minden természetjáró vágya eljutni a Sátorosvidékre! Túróját itt kezdje területünkön, mely alkalmas előkészítőt nyújt további maradandó élményeihez...

Kiindulópontunk Szerencs. Édesipari üzem — cukor-, csokoládé- és ostyagyár — közismertek. Régi Rákóczi várkastélyában zajlott le az 1605. ápr. 15-i Bocskai országgyűlés közjogi része. Református templomában temették el Rákóczi Zsigmondot, aki rövid ideig erdélyi fejedelem is volt. Gyógyfürdőjének vize a Sátorosvidék utóvilkánikus tevékenységéből származik.

Szerencsről közelíthetjük meg Monokot, ahol Kossuth Lajos született, a nemespálos koporsó alakú Ingvárhegyet, továbbá a Taktaközben Prűgy községet, melynek egyszerű falusi házában töltötte gyermekéveinek egy részét 1886—1890-ig nagy realista írónk, a volt sárospataki diák, Móricz Zsigmond. A ház falát 1957. nov. 10-től emléktábla díszíti.

Búcsút véve Szerencstől, — minden utazási fáradságért kárpótol a hegyaljai vicinális ablakából elénk táruló több vonulattól álló kúpos hegyek látképe. Mád új vasútállomásán leszállva, hosszú, jóformán egyutcás községbe, — mely valaha város volt —, érkezünk. Borai tették nevét híressé és 1627-ben mezővárossá. Pedig a kolera, tűzvész, sőt 1890-ben a többi hegyaljai településsel együtt a fioxéra sem kerülte el. Nem felejthetjük ki a kaolin-örlőt sem, ipari nyersanyag, a Sátorosban több helyen előfordul és a termés kövel, bentonittal, vastartalmú talajjal együtt jelentős gazdasági értéket képvisel.

A természetjárót elsősorban azonban a hegyek érdeklik. Utunkat észak felé folytatjuk tovább a Fürdő völgyben, mely egyenesen a vízválasztóra, Hollóstetőre vezet. Vízöz terület, mert útközben három forrást is érintünk.

Hollóstető (531 m) a terület közepén helyezkedik el, Hollósaljára öt irányból futnak az erdei utak, melyek turista feltárás után jelezve lesznek. Nem messze ide, az úttól kb. 100 méterre, Hollóstól kelet irányban találjuk Kigyóskutat. Szép rálátás a Szokolya (606 m) csúcsára, mely

területünk legmagasabb pontja. Alkalmas ez a hely egy valaha épülő turistaháznak, vagy legalábbis védőkunyhónak. Negyedóra múlva fent vagyunk a Hollós egyemeletes állványos háromszögelésű tornyán, ahonnan szép körkylátást élvezhetünk.

Járjuk végig a Hollósaljáról kifutó legfontosabb útvonalakat:

1. Erdőbényére az eredeti irányunkat tartva (É) állandóan magasságot veszítve balról mellőzzük a Faragványos 524 m-es tetejét és utána hamarosan Öserdőszerű útszakasz következik. Dús növényzet, sziklás szárazárok, korhadó kidőlt főtörzsek teszik vadregényessé ezt a szakaszt. Az erdőből kiérve füves völgyfenék és a Szokolya sziklás déli oldala fogad. ÉK irányba fordulva (Mélypatak völgye) Erdőbénye községbe érünk. Távolság: 6 km.

2. Tállyára a DNY-irányban tartó szerkeruton állandóan a hegyoldalon, csekély szintkülönbséggel a Várhegy lábához érünk. A csúcs K-ről benőtt bozótos ösvényen közelíthető meg (492 m). Érdekes a négyszög alakú 4x4 m-es mély üreg, mely a vér vízgyűjtője lehetett. Az erősség nyomaiból, árkokból csak az északi oldalon látható csekély maradvány. Az út Ny, majd DNY, aztán ismét Ny irányban az ún. Nyerges úton vezet be Tállyára. Tá.: 5 km.

3. Abaújszántóra a kilátóról is jól látható fenyves irányában ÉNy felé erdőszélen, majd egy km után balkéz felé szintet veszítve a tállyalaki kedvenc kirándulóhelyre (utolsó szakaszon DNY irányban), Hidegkúthoz érünk. Kis erdész-kunyhót találunk a 250 éves óriástölgyek árnyékában, a tisztás szélén gémeskút. Utána közvetlen fenyőcsoport, majd emelkedővel húzunk a gerincre, ahonnan szép visszapillantást élvezünk Hollóra. Az út emlékező vízmosásban halad. A Dalosok-kútja felé vezető út (j.-ra fenyőcsoport) keresztelése után irtásos hegytetőn halad ÉK irányba. Tág kilátás Tállya, Szokolya, Hollós irányába. Rövid vegyeserdő után ritkás tölgyes következik, a Csonkás nevű erdőréz. A tölgyes irányát követve szárazárkon észak felé hajolva egészen addig haladunk, amíg egy nyugatra futó árkot nem kereszteszünk. További utunk szintkülönbség nélkül nyugatra hajlik és hamarosan elérjük az erdőszélen Galambász-kutat. Mellette erdészeti épületek. Páratlanul szép kilátás nyílik a tágas tisztásról Boldogkőváraljára és az Aranyos-völgy irányába. A kútból DNY, majd később Ny irányban jól járt út vezet Abaújszántóra, helyenként szép kilátással a környékre. Tá.: 12 km.

4. Bodrogkeresztúrra Hollósaljától füves kocsúton bokros területen K-i irányban haladunk, szintkülönbség nélkül. Mivel ez a terület legnehezebben járható része, térkép és iránytű nélkül ne induljunk útnak, mert az utak a erdőművelés következtében változtak és kilátópontja kevés van, a sok csúcs és völgy zavarja a tájékozódást. Attól a ponttól, ahol ÉNy irányból a Szokolya jellegzetes tömege előtűnt, DK irányba fordulunk szép tölgyerdőben, ahol 10—15 perc múlva az út jobb oldalán forrást találunk. Vize jó, iható. Az út egy szinten fut a hegyoldalon, szép kilátást mutat a Királyhegy tömegére. Bogdán-tetőre hirtelen EK-i töréssel juthatunk fel (504 m). Tetejéről majdnem a Hollós panorámáját kapjuk, csupán kelet felé bővül Olaszliszkával, a Bodrog tükrevel, Cigányhegygel és Erdőbénye községgel. A háromszögelési tornyotól K-re érjük el a sárga jelzést, mely Mádról Erdőbénye fűrdőbe vezet. A fürdő bejáratánál szalás

bükkök, az út j. oldalán a Jöreménykút betonfoglatban (vipera-veszélyes hely, vize nem iható!) A sárga jelzésen ellenkező irányban szép lombos erdőn állandó eséssel Mádra is leszállhatunk (7,5 km). A Cigányhegy platójáig állandó DK-i irányt tartva több keresztvölgyet átszelve változó szintű útvonalon jutunk. A Cigányhegyről már jóval korlátozottabb a kilátásunk (475 m). Jól látható a Tisza, Bodrog, a tokaji Nagy Kopasz (516 m), a szegi kaolinörlő fehér porfelhőjével és Olaszliszka temploma, mely legrégebb a hegyalján (jellegzetes erkély futja körül a tornyát. Ez a kis mezővároska volt színhelye Mikszáth: Különös házasság című regényének Olaszröske név alatt).

A csúcsról tölgyerdőn keresztül tág fennsíkra érünk. Néhány elvadult díofa tanúskodik a hely egykori lakosságáról. A fennsík nyugati szélén szelidesszentye-erdő kelt meglepetést, mellyel ilyen E-i fekvésű területen ritkán találkozunk. Még a szőlők széléig DK irányban kifejtett szálfenyvesen haladunk át. Nehéz gyantaillat, dús növényzet teszi élményszerűvé az útszakaszt. A szőlők között nemsokára Messzelátó tanya házait érjük és azon túl állandó eséssel Bodrogkeresztúr állomásra jutunk. Tá.: 12 km.

Tállyai tartózkodásunk során emlékezünk meg Lavotta Jánosról, a verbunkos zene művelőjéről. A község lakóinak olasz eredete — a szintén egykori város —, városképen is visszatükröződik. Abaújszántón Jászai Pál történetirő emléktáblája előtt állunk meg. Bodrogkeresztúron írta Eötvös a Karthauz-t. A Tokajhegy közel löszoldalán gyurgyalg (mohészmadár) telep várja az ornitológusokat. Itt végezte értékes madártani megfigyeléseit Radványi Ottó szerencsi gimnáziumi tanár.

Végeláthatatlan élmény és adatanyag, mely egy kötetnyi terjedelmű —, a valóságban is vizionlátásra vár: Dél-Hegyalján!... Németh Pál

T. Szerkesztő bizottság!

A „Természetjárás” külön számot ad ki a Zempléni hegységről.

Különös öröm ez nekünk, akik több mint 30 évvel ezelőtt gyönyörű Zempléni hegyeink turista kultúrájának a napszámait szegődtünk. Sajnos sokan nem osztozhatnak már velünk ez örömben, mert elmentek. Vilkovszky, Bettelhelm, Hrabéczy, Oláh István, Grünwald Béla, Tóth Dezso és még sokan képes az emlékeztetben élni, de essék szó róluk, mert Nekik is öröm volna a „Természetjárás” Zempléni hegységi száma.

Köszönet illeti érte a szerkesztő bizottságot és cikkíróit, de mindenképp köszönet illeti azokat, akik vérükkel mosták le a „Tilos út” táblákat... Sose felejtsek el, akik a Zempléni hegységet járják, hogy rengeteg hősi vér hullott azért, hogy most szabadon túrázhatnak...

Mert jó emlékezni a magashelyi kilátó, meg a sátorhegyi menedékház építésére, jó emlékezni a Fejedelemtorras foglalatására, meg a magashelyi sílesikló pálya körül vitákra, de nem jó emlékezni a „Tilos út” táblákra, amelyekből egyetlen magyarhonl hegyvidékünkön se volt olyan sok, mint a Zempléni hegységben.

Ismeretlen, mert nagyon zárt volt ez a hegység, tehát életében új korszakot nyitó örömdetes további lépés az, hogy most, a megnyitása után és a Kartográfiai Vállalat turista térképe után a „Természetjárás” külön számmal járul hozzá a feltáráshoz.

Hálás köszönettel köszöntöm ez alkalomból a „Természetjárás”-t.
Czékus Miklós

Rákóczi Ferenc útja

A nyári napsütésben fehéren ragyogó füzéri vár most sűrű tömegnek hat, amikor a hótól terhes fenyőfák alatt bakatunk a vulkáni kúp csúcsára. Ismerem jól a várat, de mégis felmegyünk, mert itt illik elkezdeni a piros jelzésű Rákóczi út bejárását. A számos várat, történelmi emléket érintő útvonal most elsősorban azért érdekel, vajon sielési lehetőségek adódnak-e ezen az útvonalon.

Alig, hogy leesett az első hó, még könnyű a gyaloglás. Gyorsan útnak indulunk, hogy hírt adják a Zempléni hegység téli pompájáról. Később már sí legyen a talpadon, mert dús itt a hó — közel vannak a Kárpátok — és könnyen megfeneklesz.

Kényelmes, könnyű az út az első megállóig, Hollóházáig, ahol a kerámia- és porcelángyár igazgatója Kristóf Bálint elvtárs ad szíves és érdekes felvilágosítást a több mint 125 éves gyár világhírű készítményeiről. A KISZ-fiatalok Mikulásra készülődnek s ha kitekintesz az ablakon, biztos lehetsz, hogy fehér lesz a szakálla, mert bőven hull a hó. A sűrű hóesésben alig látod az újonnan épült üzemi lakóházakat. A falu környéke megannyi rét, jobb-nál-jobb lesiklásokat ígér.

Hosszú meredek emelkedőn érjük hál' Isten tetőt, majd kanyargós szintúton, összeboruló cserjés végén felbukkanó tisztásról csákány zaja hallatszik. A Pányoki-kút vizét fogják vízvezetékbe, hogy ellássa az innét 3 kilométernyire épült hollóházai új házakat vízzel. Aggódunk nem kell, mert kis túlfolyó biztosítja a turisták vízszükségletét.

A cserjés erdő szűk útján a hulló hó halk neszezése az egyetlen zaj ami a téli csendet színezi. A Kánya-hegy felé hatalmas bükkösben már szélesebb az út, embrenyi fenyves között kanyarog, majd tölgyesben kezdi lejtését. Ha siléctet képzelsz talpaid alá, meg sem állsz élvezni a hasszú rétek téli pompáját, hanem száguldasz egészen Telkibányáig.

Az Ezüsfenyő turistaház — a Károlyiak egykori vadászkastélya — ma még csendes. Néhány geológus szállt meg, kutatják a föld kincseit — s mi ketten hátizsákos turisták. A fő munkát most a minduntalan befagyó vízvezetékcsövek okozzák, na meg szidják a grófot. A rangos főúr — Horthy veje — nem szerette az ételszagot (az ételt annál jobban) és ezért külön épületben helyezte el a konyhát. Onnan kell lehordani az ételt az ebédlőbe. Mi azonban inkább a konyhában telepszünk le falatozni s közben hallgatjuk az abauji legendákat.

Potácsháza felé már oszladoznak a felhők, de még zord a táj a gönci kolostorromnál. Mély völgyben haladunk a csemetéske felé, hogy hirtelen meredek kapaszkodóval gyűrjük le a több mint százméteres emelkedőt Amadé bizarr sziklákkal. Még zakatol a tüdő, gyorsan ver a szív, de túlharsogja a szélvihar. Közel s távol havas gerincek, mély völgyek, fel-felcsillan a napsugár.

Hátat fordítunk a telkibányai médcének, hogy kis emelkedő után — közben vaddisznó, szarvas nyomok keresztezik az utat — szintúton érjük el a medvekasi fenyvest. Hatalmas szál fenyők szórják havas terhüket, a ritkás törzsek között megvillan a Gergelyhegy, a Hosszú-kő vonulata, a ragyogó napsütés dacára sötét foltot mutat a dorgói fenyves. Széles úton ereszkedünk a fenyvesek között a lenti rétre — de jó lenne most siléc —, hogy a bokrok közt megbújó favágó kunyhóban kis pihenőt tartsunk.

A fenyőövezete bájos rétek, enyhe emelkedésű utak újból és újból sítúrákra csábítanak. Jobbról még élvezed a Szárkó szikláinak szépségét, majd néhány lépés után eléd villan a ragyogó napsütésben: Regéc vára. Visszagondolsz a nyári verejtékezésre, de hirtelen szélfuvallatra gyorsan összébb húzod sáladat, nem felejtkezhetsz meg, hogy beköszöntött a tél. Innen Regécig három kilométeren lejt az út, pazar lesiklás lenne, ha nem bakancsban bandukolnánk.

Még hidegen világít a telihold az ég alján, amikor megindulunk a mogyoróskai turistaházból („téli nyáron nyitva” — sajnos kályha még nincs). Levágjuk a regéci nyergert a szintén jó lesiklási lehetőséget adó réteken, erdőn át a Malom patak völgyfőjéig. A hegycsúcsok kezdenek bíort ölteni s mire a Zabarla nyergébe érünk a csodálkozás sóhaja röppen ajkunkról. Regéc vára rózsaszínű fényben fürdik, szinte izzik a ragyogó napfényben s köröskörüli amerre a szem ellát, havas gerincek és a hegységre jellemző kúpok.

A nyeregtől hét kilométer a Szőlőmáj tanya alatti farakodó. Réteken, oldalutakon vágathatsz itt sível, legfeljebb a Királykútnál állsz meg, ha éppen megszomjazol. Széles úton Erdőhorvát a következő megálló s utána kis országúti gyaloglás után meredek legelőn kapaszkodsz a Pusztavár nyergéig. Visszafelé a zugligeti lejtők többszörösén csúszhatsz, jó havon. A nyeregtől meredeken kapaszkodhatsz a vár csekély romjaihoz, de többet ígér a túloldal. Kész lesiklopálya van előtted. Tágas réten indulsz, majd rövid erdőszakasz után (széles, nyiladékszerű út)

Indulás Füzértől

Pányoki-kút — vízvezeték

újabb réten siklasz le egészen Komlóska szélső házáig. Ez is megvan jó másfél kilométer.

Komlóska után a lapos emelkedőt rövid meredek kapaszkodó váltja fel, hogy utána hosszú lejtővel érj el Hercegutat, közben magad mellett hagyod az erdőszélén Pogánykutat. Unalmas, „lélekölő” szakasz következik a ködös, fagyos országúton, amért csak a sárospataki vár havas, jégcsapos látványa kárpótol.

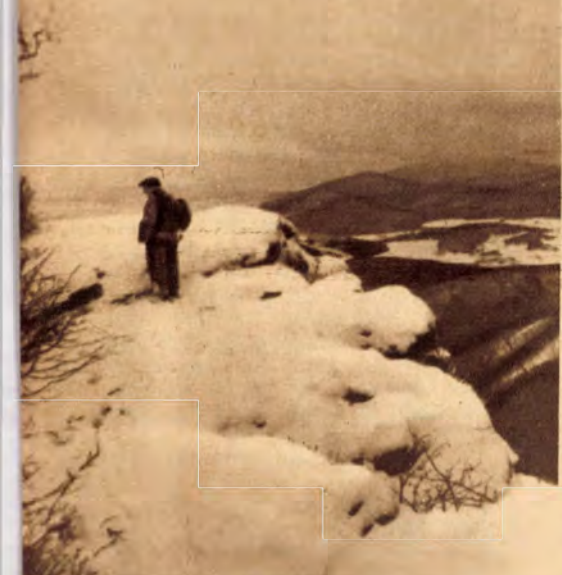
Ne mulaszt el ha elég fizikumot és sibirizációt érzel magadban, hogy a téli hónapokban végig sieljed ezt a történelmi emléket érintő, felejthetetlen élményt nyújtó útvonalat. Aki szeret egy helyen letáborozni, azoknak Füzér, Hollóháza, Telkibánya, a huták völgye ígér rémek sielést.

Kunsági Viktor

Gönci kolostorrom

A hófedte Amadé vár
(Kunsági Viktor felvételei)

Útjelzések

1. *Országos kék.* Boldogkőváralja v. á.-tól 30 p a község Ny-i bejárata (kápolna), újabb 15 p a vár, 20 p a boldogkőváralja—arkai kövesút (kőbánya), 35 p Arka község, 1 ó 45 p mogyoróskai templom. (Boldogkőváralja v. á.—Mogyoróska 3 ó 25 p, kb. 12 km.)

A mogyoróskai turistaháztól 35 p a regécei vár D-i feljárója, újabb 50 p Regécke község, 1 ó 10 p a dorgói fenyves DK-i sarka, 20 p a Pengőkő, 20 p a Pinkút, 20 p az Istvánkút, 1 ó 30 p az eszkálai nyereg (Gerendás rét), 10 p Eszkála erdész ház. (Mogyoróska—Eszkála 5 ó 15 p, kb. 20 km.)

Az eszkálai erdészháztól 1 ó 10 p a Zsidó rét, újabb 30 p a Cifra-kút, 30 p Makkoshotyka. (Eszkála—Makkoshotyka 2 ó 10 p, kb. 9 km.)

Makkoshotykától 60 p a Bonckút, újabb 20 p a Cirkáló, 15 p a Radvány patak, 25 p a Pusztadéló, 30 p a Csonkakút, 20 p a bányi nyereg, 15 p a Tatarka, 20 p a Nagy Nyugodó. (Makkoshotyka—Nagy Nyugodó 3 ó 25 p, kb. 12 km.)

A Nagy Nyugodótól 15 p a Vörösnereg, újabb 15 p a Körtefa, 15 p a Tarda völgy bejárata, 1 ó 45 p a Csereptó, 30 p Vágáshuta. (Nagy Nyugodó—Vágáshuta 3 ó, kb. 10 km.)

Vágáshutától 1 ó 20 p Nagyhuta, újabb 40 p Kishuta, 45 p Nagybózsava, 15 p Kisbózsava v. á., 45 p Nyiri v. á., 30 p Füzérkomlós v. á. (Vágáshuta—Füzérkomlós v. á. 4 ó 15 p, kb. 17 km.)

Füzérkomlós v. á.-tól 50 p Füzér, újabb 20 p a vár K-i feljárója, 5 p a vár forrás, 35 p a Csata rét, 2 ó Nagy Milic. (Füzérkomlós v. á.—Nagy Milic 3 ó 50 p, kb. 10 km.)

2. *Kék L (rom).* A füzéri vár K-i feljárójától 15 p a várrrom.

3. *Piros („Rákóczi út”).* A füzéri várból 10 p Füzér község, újabb 30 p a Torok erdészház (László tanyára az alsó autót), 35 p Hollóháza gyár, 15 p Hollóháza köhíd, 40 p hál' Isten tető, 45 p Hármashatár, 1 ó 35 p Telkibánya. (Füzéri vár—Telkibánya 4 ó 30 p, kb. 16 km.)

Telkibányától 25 p a Potácsház, újabb 20 p a gönci kolostor rom, 50 p az Amadé vár Ny-i feljárója, 30 p az Amadé várrrom, 35 p medvekasi fenyves, 2 ó 20 p Regécke. (Telkibánya—Regécke 5 ó, kb. 15 km.)

Regéckéről 30 p a vár D-i feljárója, újabb 2 ó Királykút, 1 ó Szőlőmáj tanya, 30 p Erdőhorváti, 1 ó Pusztavár. (Tehát Regéckéről a Pusztavár 5 ó, kb. 15 km.)

Pusztavártól — Komlócska érintésével — 1 ó 55 p a Pogánykút, újabb 20 p Herceggút község, 35 p Sárospatak Ihtycai bejárata, 10 p a sárospataki vár. (Pusztavár—Sárospataki vár 3 ó, kb. 10 km.)

4. *Piros □.* A kékedi fürdőből 40 p a Radácsi kő, újabb 15 p a hál' Isten tető. (Összesen 55 p, kb. 3 km.)

5. *Zöld.* A kékedi fürdőből 5 p a kiskői csemeteket, újabb 45 p a Szurok nyaka, 30 p a hollóháza—országhatári kövesút, 5 p a László tanyai felső autót, 1 ó Bodó rét alja, 50 p a füzéri szövetkezet. (Kékedi fürdő—Füzér 3 ó 15 p, kb. 13 km.)

6. *Kék.* A hál' Isten tetőtől 25 p a Szurok nyaka, 30 p a Szurok csúcsa. (Összesen 55 p, kb. 3 km.)

7. *Piros □.* Pányokról 1 ó 20 p a Hármashatár, csatlakozás a 3. alatti P-hoz. (kb. 4 km.)

8. *Piros +.* Hollóháza gyártól 50 p a Hármashatár, csatlakozás a 3. alatti P-hoz. (kb. 3 km.)

9. *Kék □.* A Cifra-kúttól 1 ó Herceggút község. (kb. 4 km.)

10. *Kék □.* A Nagy Milicről 1 ó a László tanya. (kb. 3 km.)

11. *Zöld □.* A Bodó rét aljától 30 p a László tanya. (kb. 2 km.)

12. *Kék.* A gönci Tanácsházától 1 ó 30 p a gönci kolostor rom. (kb. 5 km.)

13. *Kék □.* A Zsidó rétről 40 p Újhuta. (kb. 3 km.)

14. *Piros.* Sátoraljaújhely v. á.-tól 40 p Szent Antal-kút, újabb 10 p a Látófa, 5 p Nagy Nyugodó, 20 p Vörösnereg, 20 p Dobogó, 10 p az ungvári pincék (kisvasút temetői megállója).

15. *Piros □.* A sátorhegyi Szent Antal-kúttól 5 p a sátorhegyi turistaház (szabó KTSZ üdülője).

16. *Kék □.* A sátoraljaújhelyi Nagy Nyugodótól 10 p a sátorhegyi turistaház.

17. *Kék háromszög.* Magashegyi (Sujhely). Vörösneregtől 25 p a Magashegy.

18. *Zöld.* A sátoraljaújhelyi Fő utcai kisvasúti megállótól 15 p a zsólyomkai pincesor teteje, újabb 30 p a Vörösnereg, majd Rudabányácska további 45 p.

19. *Sárga.* A sátoraljaújhelyi zsólyomkai pincesor tetejétől 30 p a Szárhegy, újabb 20 p a Látófa.

20. *Piros.* Szerencs Késmárk utca felső széle — Hidegvölgy talpa—Monoki ösvény—Almáskert alsó széle—Kövágóalja—Monok Kossuth emlékmúzeum—Monok autóbuzsmegálló útvonalon, 3 ó kb. 11 km.

21. *Piros háromszög.* Kövágóalja—Kövágó (313 m magas) 10 p, kb. 0,4 km.

22. *Sárga Mád v. á.—Rákóczi u.—Szederkút—Jóreményforrás* (vize nem élvezhető) — Erdőbényefürdő 2 ó 30 p, kb. 8 km.

A jelzéseket a Borsod—Abaúj—Zemplén megyei Idegenforgalmi Hivatal, a szerencsi MÁV Bocskai TK természetjáró szakosztálya és a sátoraljaújhelyi MÁV Természetjárók készítették. A jelzések jól követhetők, csupán az irányító és eligazító táblák hiányzanak.

Az ifjúsági

természetjárás

fellendítéséről

„Friss étek, új vér
a szabad
természet énekem:
Megszívom vele magamat
s ő ringat édesen.”

Goethe

A természetjárást szerető és az ifjúsá-
gért rajongó úttörővezetők, pedagógusok
és az ifjúság egészséges nevelésén mun-
kálkodó felnőttek közül biztosan soka-
kat szíven ütött K. V.-nak a Természet-
járás 1957 szeptemberi számában megje-
lent írása.

Az ifjúság nevelése és oktatása nem le-
het közömbös azoknak, akik ezzel hiva-
tásszerűen foglalkoznak, ugyanúgy a ter-
mészet megszerettetése, kirándulások, tú-
rák szervezése sem lehet közömbös azok
számára, akik egyrészt maguk is termé-
szetbarátok, másrészt tisztában vannak a
természetben való barangolás, a tájisme-
retszerzés nagy egyéni és nemzetnevelő
hatásával.

Igen, mi is valljuk Fényes Elek mondá-
sát: „Hazáját minden honfinak ismerni
szép és hasznos...” De akik felelőssé-
get éreznek az ifjúság egészséges neve-
léséért, élelklvé válásáért éppúgy, mint
édes hazánk minél több gyönyörű tájá-
nak megismertetéséért, azok számára
kötelességeket is tartogat a fenti gondo-
latnak vallása. Hiszen a honismeretre is
vonatkozik Leonardo da Vinci ezen ki-
nyilatkoztatása: „Semmiféle dolgot nem
lehet sem szeretni, sem gyűlölni, míg meg
nem ismertük.”

Az ifjúság mindig kalandokra, romanti-
kus élményekre vágyott. Ha ezt nem
kapja meg ügyes irányítással, keresni
fogja a módját, hogy önmaga egyedül —
vagy rossz társaságba keveredve — elé-
gítse ki ilyen irányú érdeklődését. Még
élénken él emlékezetünkben az 1956 ok-
tóberi példa. Hányan, de hányan lépték
át az országhatárt jobbsorsra érdemes
fiaink és leányaink közül, hogy romanti-
kát keressenek, mert nem kapták meg
ittthon. Milyen sokan indultak el a nagy-

világba látni és utazni olyanok, akiknek
sosem adatott meg, hogy falujuk vagy
városuk területén túlra is eljussanak. S
nemcsak gyerekek, de felnőttek közül is
milyen sok ezren igazolták be Leonardo
idézet mondását: hagyták itt hazájukat,
mert nem szerették, mert nem is ismer-
ték.

Az igaz, hogy eddig az Úttörő Szövet-
ség nem szervezett országos jellegű ter-
mészetjáró versenyt, de azért az orszá-
got járva itt-ott találkozhatunk úttörő
őrsökkel, csapatokkal, akik kisebb-na-
gyobb túrázások vesznek részt. Sőt, mint
ahogy erről a Természetjárás 1956 augusztusi
számában beszámoltam, a Pest me-
gyei iskolai osztály megyei szinten is ren-
dezett többnapos, határtalálkozóval egy-
bekötött, nagyszerű túrát.

Az úttörő vezetők és pedagógusok kö-
zül sokan minden bizonnyal szívesen
részt vennének olyan túrán, mely na-
gyobb területekre (megye, országrész) ter-
jedne ki. Ezért talán helyes lenne, ha a
Természetbarát Szövetség az Úttörő Szö-
vetséggel egyetértésben körlevelet bocsá-
tana ki az iskolákhoz (lehetne területen-
ként külön-külön), s ebben meghirdetne
egy-egy túrát kizárólag úttörő (vagy is-
kolás) természetjáró szakkörök részére.
(Az egyesületekben levő fiatalok rend-
szeres túráztatása úgyszólván van.)
A túrán, vagy nevezetűk versenynek, való
részvételre a jelentkezésen kívül bizo-
nyos előzetes feladatok megoldása joga-
sítana. (I. „A drégelyi nagy túráról” Ter-
mészetjárás 1956 aug.)

Úttörőcsapatom természetjáró szakkörre
kétszer részt vett a nagy drégelyi túrán
(megyei rendezésű), s annyira összeková-
csolódtak a barangolások, cserkészések,
közös akadályok leküzdése közben, már
alig várják a vasárnapot, hogy ismét
együtt lehessenek. A Cserhát legdélibb
nyúlványaira járnak, azt „térképezik”.
Közben kint sütnek-föznek (legutóbb az
egyik fiú nokedlit szagztatott csajkadek-
lin). Járják a természetet, s közben nem-
csak az arcuk lesz rózsapiros, a szemük
csillogóbb, de az egyéniségük, a jellemük
is sokkal kiegyensúlyozottabb.

Nevelők! Úttörővezetők! Természetba-
rátok!

Az életben feladataink vannak. S ezek
között semmiképp sem lehet a legkisebb,
ifjainknak a természet megszerettetése
által való egész emberré nevelése. Annál
inkább se, mivel elősegíti drága hazánk
megismerését és megszeretését.

Palotai Sándor
tanár, úttörő-csapatvezető

Úttörők menetkedvezménye

A kirándulásra, gyakorlatozásra, táborozásra utazó úttörők és
úttörővezetők (legalább 6 fő együttutazása esetén) arcképes igazol-
ványukra 50%-os vasúti menetkedvezményt kapnak. A 10 éven aluli
kisdobosok 66%-os kedvezményt élveznek, de csak úttörő vezető kísé-
retében. A kedvezményt az úttörőszervezet írásos kérelme alapján adják ki.

Fenti kedvezmény nagymértékben elősegíti az úttörő és kisdobos
pajtások természetjárását, reméljük a szervezetek jól ki is használják
ezt a lehetőséget.

Tisztelt

SZERKESZTŐSÉG

A „Természetjárás” októberi szá-
mában jelent meg cikk „Pál-
völgynél semmi baj nincs” címen.
Ezzel kapcsolatban szeretnék né-
hány problémát megmutatni, hogy
Pálvölgynél mégis van valami baj.

Az egyik az, hogy a barlangkuta-
tók által épített házból a barlang-
kutatók szűrét kitették. Így, ha to-
vább akarják folytatni a kutatást,
akkor minden alkalommal maguk-
kal kell vinni a felszerelést.

A másik érdekesség az, hogy a
mindenki által ismert hétfői szün-
napot áttették keddre. Hétfőn nincs
egyéltalan forgalom, kedden viszont
hiába mennek ki a barlanghoz, nincs
ott senki.

Jószerecsét!
Hégráth László

Fentiekhez a következőket fűzzük
hozzá. A Turistaházakat Kezelő Vá-
llalat értesítette a Természetbarát
Szövetséget, hogy „... érdeklődés
hiánya miatt a Pálvölgyi-cseppkő-
barlangot 1957. december 8-tól 1958.
április 1-ig zárva tartjuk”. Ne tudná
a vállalat, hogy a barlangszezon ép-
pen a téli hónapokban van?

Talán a következő értesítés job-
ban megmagyarázza a dolgokat. A
vállalat ugyancsak értesíti a szövet-
séget, hogy a pressót egészségügyi
hiányosságai miatt be kell zárnia és
azt át kívánja helyezni a turistaház
épületébe. Bizonytalan tervek em-
leget, hogy a volt gondnok elköltöz-
tetése után elérik a jelenlegi férő-
helyek számát. Úgy véljük az első
követelmény a turistaszállítás és nem
a pressó.

Szerk. megjegyzése

A Harz hg.

(NDK) nagyon sok helyen
találjuk az alábbi felhívást, amelyre Ma-
gyarországon is szükség lenne a kirán-
dulóhelyeken.

Hat nap munka, tanulás
hét végén kirándulás
a természet lágy ölétébe,
gondjaid hagyd a fenébe,
Az erdő csendben ünnepel,
csak bömbölésed veri fel.
Ne hagyj meg egy szál virágot,
kár, hogy társad is talál ott.
Állatoknak sem kell lenni,
pusztuljon hát valamennyi.

Vizont pléh, papír, üveg,
szép, ha szerte díszleg,
Rakj tüzet is az erdőben,
erdész ennek örül éppen.
Minden fába védő neved,
babádét és átlótt szívet
s hol más pihenne, ott
dübörögjön motorod.
Ha mindezt híven megteszed,
TERMÉSZET-BAROM lesz neved.

Természetvédelem AZ NDK-BAN

Németországban kb. 50 évvel ezelőtt hangzott el a riasztó felhívás: Védjük meg hazánk természeti kincseit! Jelenleg az NDK területén 240 természetvédelmi terület, 400 védett vidék és 8000 természetvédelmi emlék létezik. Az 1954 őszén kiadott kormányrendelet a természetvédelemnek törvényes alapot biztosított.

Az állam a rendelet végrehajtásában elsősorban a természetjárók belátásában bíz. Vannak még elegendően, akik nem értékelik meg a természetvédelem nagy fontosságát. Eppen ezért kell minden józan embernek tevékenyen részt venni a meglévő kincsek megtartásában.

A természetvédelem legfontosabb feladatai közé tartozik az állat- és növényvilág fokozott védelme. Itt is elsősorban a növényvilág veszélyeztetett. Az emberek általában azt hiszik, hogy a növény szinte elpusztíthatatlan, mert minden évben újra és újra nyílnak a virágok. Ha tehát egy kis csokrot haza is viszek, az ugyan nem látszik meg a réten, mezőn vagy erdőben. A valóságban nem ez a helyzet. Nagyon sok virágnál tapasztalhatjuk, hogy évről évre kevesebb lesz és egyes virágok, amelyek még néhány évtizeddel ezelőtt tömegesen fordultak elő, ma már alig találhatók. Fokozott mértékben áll ez a legszebbekre, hisz azokat szedték mindig a legszívesebben az emberek.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy mindenki tanulja meg a védett növényeket már messziről felismerni, mert ez már most nagy lépést tennék előre. De addig is, amíg ez megvalósul, minden természetjárónak kötelessége ismerni a védett növényeket, lehetőleg megakadályozni másokat is, hogy azokból szedjenek. De legszigorúbban akadályozzuk meg, hogy bárki növényeket ásson ki.

A védett vidékről tudniuk kell, hogy azok különleges sajátosságot és szépséget testesítenek meg. Ilyen területek megérdemlik a fokozott védelmet. Ezek a területeken még az is fontos, hogy esetleges táborozási helyünket ne másol válasszuk ki, mint az arra kijelölt hely. A rosszul megválasztott tábor rontja a hely összhangját. A másik fontos feladat a táborhelyek és környékük tisztasága. Ne hagyjunk magunk után áruló jeleket.

Természetvédelmi terület alatt olyan vidékeket értünk, amelynek tudományos kutatás szempontjából van jelentőségük, vagy kihalófélben levő növény- és állatfajokat egyesítenek. Ezek a területeken tilos bármilyen változást létrehozni, a növényzetet rongálni, letöredezni, állatokat zavarni, elfogni vagy megölni, az utakról letérni, lármázni, tüzet rakni, táborozni és a területet beszennyezni.

Természetvédelmi emlékeknek nevezzük az olyan fákat, földalakulásokat, forrásokat és természet által alkotott különös dolgokat, amelyeknek hagyományos és tudományos értékük van. Természetesen tilos ezeket lerombolni, megsérteni vagy változtatni rajtuk.

Külön figyelmet szentel a törvény az állatok védelmének. Ide kell sorolni még a hasznos rovarokat is. Viszont ezek megtartásának első feltétele az életkörülményeiknek megfelelő környezet. Ha tehát azt kipusztítjuk, ezzel együtt kipusztulnak az állatok is. Nagyon sok helyen éppen az ilyen esztelen pusztítás okozta a kártevők elszaporodását.

Természetvédelem nélkül nem tudjuk ésszerűen és gazdaságosan felhasználni természeti kincseinket. Ezek megtartása pedig az egész társadalom érdeke, és így minden egyén hathatós közreműködésére van szükség.

Werner Schäfer,

az „N. A. Bulganyin”-ről elnevezett Üttörőház botanikusok vezetője, Mühlhausen in Thüringen

APÁINK FOGALMAI A SÍRŐL

Régi francia folyóirat, „Le Journal de la Jeunesse” kitépelt lapjait küldte be szerkesztőségünkbe egyik olvasónk, hadd derüljön rajta, s derüljenek olvasóink is, amikor bemutatjuk a századforduló újságírójának leírását a mérsékelt zónában akkor még ismeretlen, csodálatos szörnyetegről: a sílécről.

A sárgult lapokon azt olvassuk, hogy a norvégok és svédek „Jégpályája” a havas hegyoldal, és „korcsolyája” egy-egy kis szánkó mind a két lábon. Készítéséhez — írja a cikk — kell egy kb. 5 m hosszú deszka kőrifából, fenyőből, vagy tölgyfából; legyen valamivel szélesebb, mint a cipőtalp, vagyis 9–10 cm, vastagsága pedig ne haladja meg a 3–4 cm-t. Készíthető — szerinte — más fából is, amennyiben az törés veszélye nélkül hajlítható. A fa minőségének további részleteit illetően már feltűnően helyes fogalmak vannak: az erzet szigorúan hosszanti irányban haladjon és a deszkában ne legyenek csomók.

Ezt az 5 m hosszú léce középen kettévágva, két darab 2 és 1/2 m hosszú korcsolyát, sít kapunk, az elütős végeket kihagyzzuk és tűzőn felgömbítjük. „nem éppen az elegancia céljából”, hanem, hogy a lécek keresztülfussanak az akadályokon. „Gyakran” (tehát nem feltétlenül) hosszanti csatornát is vájnak a lécek talpán végig. A cipőt „bőről, vagy egyszerűen gyékényből vagy fűzfavesszőből való kantár” rögzíti a léchez (ez a pofavas és orrszj. Szerk.). Hogy a láb ne csúszson hátrafelé, „lehet” (tehát nem szükséges!) még alkalmazni egy másik kantárt, vagy egészen egyszerűen egy kis fakorlátot a sarok mögé. „Rendszerint még a boka köré húznak egy kis zsinórt”, hogy teljes legyen a kötés.

Lássuk most a sportoló lábán ezeket a „hosszú, hegyes deszkákat”, mi mindent tud vele csinálni. „A korcsolyázók, vagy sielők rendszerint használják e gy másik 5 m hosszú botot, melynek végén masszív korong elég szilárd támaszpontot nyújt és egyben biztosítja a korcsolyázó egyensúlyát (!), sőt kezdők még két botot is használnak, hogy könnyebben megtartsák az egyensúlyt”.

Fölfelé csak a tengeri rák módjára lehet haladni: ugyanazzal a lábbal kell mindig előrecsúszni, a másikat csak utána húzni szabad! Lefelé azonban valóban széduletes gyorsaságot lehet elérni. A „korcsolyázónak” itt már semmi erőfeszítésre nincs szüksége, a lábakkal semmi mozgást nem kell végeznie, csupán párhuzamosan kell azokat tartani, ezenfelül egyensúlyozni. (Fordulatokat eszerint nem látott a szemtanú, csupán nyílegyenes lesiklást.) A lesiklót semmi nem állíthatja meg. Ha hirtelen terepmélyedés van az útjában, változatlanul siklik tovább ugrással, elhagyva a talajt, legfeljebb parabolát ír le a levegőben, ami lehetővé teszi 20–22 m távolság és 7 m (függőleges) esés áthidalását.

Most következnek a csúcseredmények ismertetése: ügyes korcsolyázó 80–100 km távolságot is végigfut egy nap alatt, és nem nehéz 10 km távot futni egy óra alatt. Megemlíti a leírás, hogy Nansen, híres grönlandi expedíciójánál állandóan ehhez a közlekedési eszközhöz folyamodott, amelyről „valóságos értekezést” írt.

Nem kell csodálkozni — írja a továbbiakban —, hogy a „léceken korcsolyázás” nemzeti sporttá fejlődött Norvégiában, ahol „még fiatal lányok is” szenvedélyesen űzik. Vastag harisnyákkal és hatal-

mas kesztyűkkel védve magukat „bukás esetére”, reméletes lejtőkön „örületes sebességgel engedik át magukat a száguldas gyönyöröknek”.

Egy teljes oldal képpel illusztrálja az elmondottakat. A legmulatságosabb a sível lesikló hölgy képe: mint valami antik szobor, mereven, egyenesen áll a léceken, kis kalap a fején, hátul még fáttyol is függ alá, jobbjaiban furkós botot tart, amely akár napernyő is lehetne, és baljával fölemeli az akkori idők divatja szerinti bokáig ért szoknyát. Erkölcsei szempontból illet volna még a gardémeot is melléje rajzolni.

Túra előkészítése

(2)

Az 1957. decemberi számunkban elkezdtük „túra előkészítésnek” ismertetését, amelyben a tervezett túrát a kezdő- és végpontok között, térkép alapján tanulmányoztuk.

A következőkben, folytatva múlt havi cikkünket, részletesen foglalkozunk túránk további előkészítésével, alapul véve a decemberi számban közölt térkép-kivágotat is. Túránk erdőben, fedett terepen folytatódik le, így ezt tájolóval, azimut alapján készítjük elő a térképen és hajtjuk végre a terepen is.

Vázlat a túrához

A térkép tanulmányozása után, oleáta papírra készítsük el az úgynevezett „Menetvonal-vázlatunkat”. Ezt célszerű még akkor is megrajzolni, ha túránkhoz térképet is viszünk magunkkal.

A vázlatot, az ábra szerint legegyszerűbb azonos mértékarányban megrajzolni térképünk alapján. Vázlatunkra piros ceruzával jelöljük túránk kezdőpontját: a műút és talajút találkozását (0395). Ezután, ugyancsak piros irronnal, vonalzóval másoljuk át túránk teljes hosszát és rögzítjük a végpontokat is: Antalháza É (0502).

Ezen rajzmunka után állapítsuk meg tájolóval az ismert módon az azimutokat. Az azimut értékeket írjuk meg a vázlaton, minden egyes útszakaszunkhoz külön-külön (lásd az ábrát). A szögértékek leolvassát a legnagyobb pontossággal végezzük el, mert ezzel is csökkentjük az elkerülhetetlen hibákat. Bármilyen rendszerű turista tájoló áll rendelkezésünkre, a pontos leolvassát minden tájolóval elvégezhetjük.

Az azimutok megmérése után állapítsuk meg a térképen a menetvonal minden szakaszának hosszát méterekben. Ezeket a métertávolságokat számítsuk (mérjük) át lépésekre is, és írjuk meg vázlatunkra az ábra szerint. Az ábrán kettős lépések szerepelnek. (Legújabb térképeinken nincs lépésarány mérték. Ezért a lemért métertávolságot osszuk el 3-mal, majd ezt szorozzuk meg 4-gyel, az eredmény a lépéstávolságot adja. Ha ezt 2-vel osszuk, kapjuk a kettős lépések hosszát).

Miután az azimut értékeket és távolságokat levettük, egészítsük ki vázlatunkat. Rajzoljuk meg mindazokat a terepelemeket, amik túránk alatt tájékozódásunkat elősegítik. Így a kezdőpontunk után néhány méterre kezdődő Haraszi e. szélét, valamint az erdőátvágást, mely keresztezi túránkat. A Várdomb kúpjánál rajzoljuk meg az erdőátvágások metsződését és 1-2 szintvonalal jelezzük az itteni kúpot (0396). A Várdomb után rövid vonalakkal rögzítsük az erdőátvágásokat, illetve a 232,4-es kúpot (0497), néhány szintvonalal tegyük feltűnővé. Ez utóbbi pont után, túránk ismét erdőátvágásokat szel át, elhagyva az erdőt, a Györke p. völgyébe ér. A völgyben rögzítsük a műutat és vasutat, valamint kék színnel a patakat is. Ilyen módszerrel egészítsük ki vázlatunkat, egészen a végpontig az ábra szerint.

Vázlatunk azonban ne legyen túlszűrt, mert ez megnehezíti tájékozódásunkat. Tartalmazza viszont mindazon elemeket, amik feltétlenül szükségesek tájolóval végrehajtott túránkhoz. Ezen terepelemeket fekete, grafit ceruzával rajzoljuk meg oleánkán.

Evvél elkészítettük vázlatunkat a túrához. A piros szín minden esetben kifejezően mutatja túránk teljes menetvonalát, a kék szín a patakat, míg a fekete a legszükségesebb terepelem-

ket. Természetesen, ha valaki az erdőket például zöld ceruzával rajzolja meg, az még csak jobban szemlélteti utunkat; a domborzat ábrázolásához használhatunk esetleg barna színű ceruzát is. A lényeg azonban az, hogy a túra pontos menetvonalát, az értékek és a távolságok a lehető legpontosabban kerüljenek rá vázlatunkra.

Evvél a túra előkészítését odahaza be is fejeztük. Aki már gyakorlottabb turista, az vázlat helyett táblázatot is összeállíthat a túrához az alábbiak szerint.

Táblázat a túrához

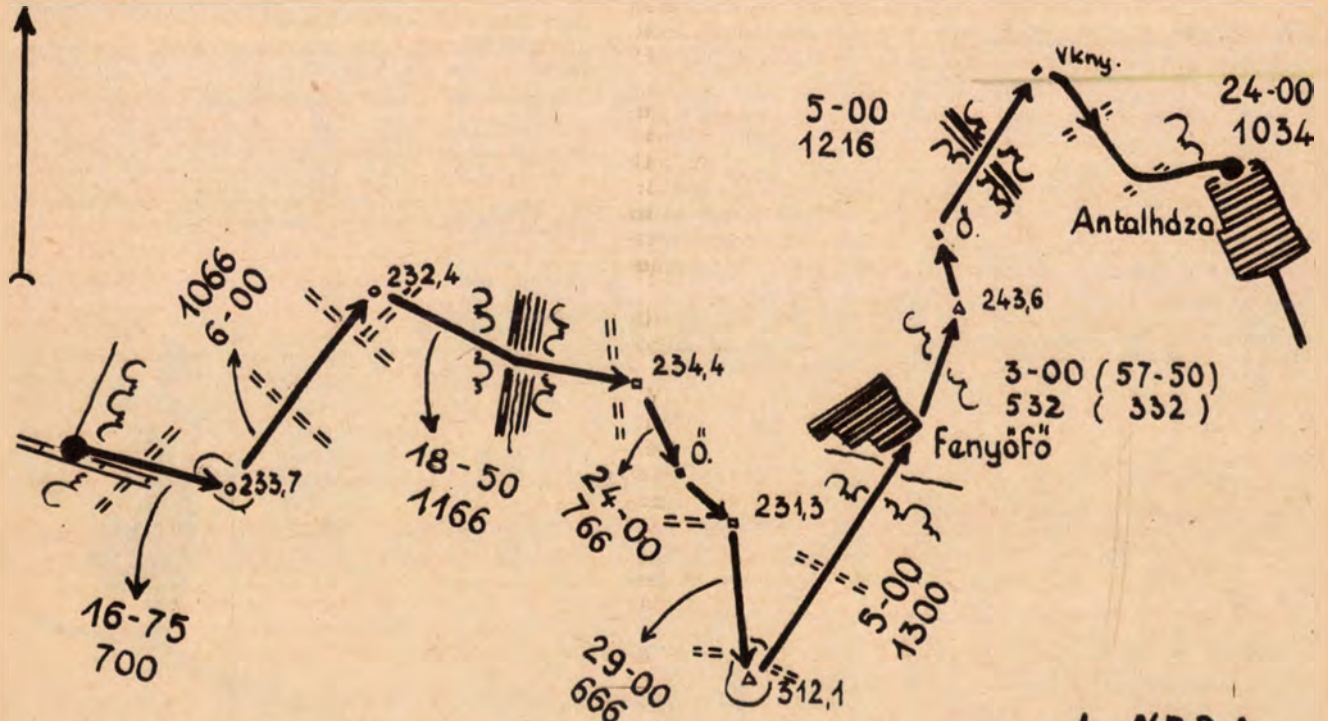
Itt rajzolnunk nem kell semmit, ellenben meg kell mérnünk az egyes azimut-értékeket és a távolságokat. Ezeket táblázat formájában, egy kis papírra írjuk fel, az alábbiak alapján:

Fsz.	Útszakaszok	Azimut	Lépéstávolság	
			egyes	kettős
1.	Kezdőpont—Várdomb kúpja	16—75	1400	(700)
2.	Várdomb kúpja — 234,4 magassági pont	6—00	2132	(1066)
3.	232,4-es pont — 234,4-es pont	18—50	2332	(1166)
4.	234,4 pont — 231,3-as pont (Az Őrházon át)	24—00	1532	(766)
5.	231,3-as pont — Sasfészek 312,1 csúcsa	29—00	1332	(666)
6.	Sasfészek csúcsa—Fenyőfő D.	5—00	2600	(1300)
7.	Fenyő D.—Őrház (A 243,6-os ponton át)	3—00 57—50	1064 664	(532) (332)
8.	Őrház—Vadászkunyhó	5—00	2432	(1216)
9.	Vadászkunyhó—Antalháza É.	24—00	2068	(1034)

A táblázat nem olyan szemléltető, mint a vázlat. Ezért csak az a turista alkalmazza, aki már gyakorlott és akinek ez a néhány adat is elég a túrához.

Az itt leírtakkal be is fejeződött a túra előkészítése. Mint látjuk, az előkészítés időt vesz igénybe. Ez azonban nem élvezett fáradozás, mert felkészülve, mindent figyelembe véve megyünk túrára. Így túránk megalapozott, és az eltévedések, keverések szinte kizártak lesznek.

A következőkben ismertetjük az így előkészített túra végrehajtását, az esetleges akadályok megkerülését és általában a túra végrehajtásának legalapvetőbb szabályait. Horváth Andor

1. ABRA

A hideg elleni védekezés

A jó természetbarát télen sem marad otthon. Talán később kel mint nyáron, hiszen nem zavarja álmát az ablakon becsúszó nap. Klugrik a meleg ágyból s csak addig fázik, amíg a friss vízben le nem mosdott és melege nem dörzsölte bőrét a durva törülköző.

Jól felöltözik és nemegyszer, ahogy kijut a városból, a köd felett ragyogó napfény fogadja. Ha nem is így van, már csak azért is érdemes nekivágni az útnak, mert utána jobban értékeli a meleg szobát.

A hideg ellen az edzett turistának is védekeznie kell. A hidegben három fő veszélyre számíthatunk: a fagyásra, a hővesztés okozta megbetegedésekre és a meghűlésre.

A nagy felszínű kistömegű testrészek: az ujjak, az orr, a fülek a hideg hatására könnyen hűnnek le. Az elfagyás veszélyét fokozza minden szűk, vagy a vérkeringést szorító ruhanemű, átmedvedett és így jó hővezetővé váló cipő, harisnya, kesztyű stb. A megfagyásnak nincsenek figyelmeztető tünetei, sőt a testrészek érzéketlenné válnak és a veszélyt csak a bőr feltűnő elszíntelenedéséről ismerjük fel.

Az elfagyás komoly veszély, elsősegélyt kell nyújtani és elsősorban a további le-

hűlést kell megszüntetni. Az elsősegély a vörösré dörzsölés, amelyet óvatosan kell kezdeni. A hónál jobb a puszta kézzel vagy durva kesztyűvel végzett masszírozás. Szokásos a hideg — nem meleg — vízbe mártás, amikor a fagyott rész körül jégkéreg képződik, azt ledörzsöljük, majd újra vízbe mártjuk. A dörzsölést folytatjuk addig, amíg a fagyott testrészt kimelegszük, vörös lesz.

Legjobb védekezés a megelőzés. Megfelelő ruha nélkül télen, jó időben se induljunk el és számítsunk arra, hogy a szabadban állandóan mozogni kell.

Akár gyalog megyünk, akár síelünk, a cipő vízhatlan legyen és akárhány harisnya van benne, a láb kényelmesen mozogjon. A harisnya puha és tágulékony anyagból készüljön. Kesztyűk közül az „egyujjas” a legjobb, ahol a 4 ujj egymást melegíti, a füleket is védjük, a kabátujj és a nyak legyen zárt. A lábujjak enyhe fagyását, amely viszketésséggel és kékes-piros elszíneződéssel jelentkezik, kezelni kell hideg-meleg váltott fürdővel, kvarcolással, kenőccsel; ha kisebesedik, orvoshoz kell menni.

Amikor a szervezet nem bírja tartani a rendes 37 fokos hőmérsékletét: lehül. Fárasztás jelentkezik, majd fáradtság érzése, álmoság és ha nem sikerül az érzést legyőzni, végső fokon a kihűléses halál következik. Védekezés a helyes öltözködés, szakadatlan mozgás, ha kell erőszakkal is. Jó a meleg ital és minden izgatószer még hidegen is: erős húsleves, tea, kávé. Az

alkohol szubjektív meleg érzést kelt, de a perifériás ereket tágítva emeli a bőr hőmérsékletet, fokozza a hővesztésüket és narkotizáló hatásával elősegíti a közönyt. Magános ember ilyenkor ne igyék. Elsősegélyként, ha egyben mozgásra is kényeszerítjük, kis mennyiségű tömény szesz adhatunk.

Eszméletlen személyt ne meleg helyre vigyük, hanem dörzsöljük. Ontudatra ébredés után teát, langyos meleg italt itatunk, megfürdetjük, ágyba fektetjük — vagy legalább szárazba öltöztetjük. Ha nem tér eszméletre, mesterséges légzést kell alkalmazni. A mi hegyeinkben a megfagyás csak balesetnél, vagy eltévedésnél következhet be és ezért ezt kell elkerülni.

A test valamely részének váratlan lehűlése okoz **meghűlést**. „Aki fázik, ritkán fázik meg.” Aki fél a meghűléstől és folyton bugyolálja magát, hamarabb hűl meg, mint aki igazán fázik és komolyan védekezik ellene. Veszélyes a húzat, a nedves, hideg talajon ülés és ha megázáskor rajtunk szárad meg a ruha. Barlangban, bányában nyáron is fel kell öltözni. A turista ritkán szokott meghűlni — de, miután a kezdők között sok az elkényeztetett, kevésbé edzett, nem árt, ha erre is gondolunk.

Minden évszaknak megvannak a maga szépségei, kivált, ha elhatároztuk, hogy rendszeresen járjuk a természetet. Ha örömet szerzett tavasszal, nyáron, vagy ősszel az erdő, télen se maradj otthon —, nem fogod megbánni.

Erős József

A jelzésekről

Turista körökben gyakran vitáznak és megjegyzéseket fűznek ahhoz, hogy a régi turista térképen feltüntetett útjelzések színei nem egyeznek a valósággal és a vonalvezetésük is megváltozott. Sokan nem tudják ennek az előzményeit. A múlt rendszerben az útjelzések irányát a nagybirtokosok, az állami erdőigazgatóságok, káptalani hercegprímási erdőgazdaságok bérlői szabták meg.

A nagybirtokosok fővadászai, főerdészei adtak engedélyt a területükön útjelzések készítésére. Parasztoknak a területükön „szabad” volt a közlekedés, de a turisták nem kívánatos egyének voltak. Vadászbérlők a turistáktól féltették a vadakat, így, ha már nem térhettek ki az engedély megadása elől, olyan területeken engedélyezték az útjelzést, ami nem tartozott a legszebb túrahe-lyek közé.

Voltak olyan területek is, ahol csak bizonyos egyesületek tagjai használhatták az útjelzést. Az egyesületi szovinizmus is közrejátszott, pl. az országos kék jelzés a Klastrompusztán át a Dobogókő érintésével vezetett Visegrádra. Miért, mert nem akarták bekapcsolni a munkásturisták menedékházait. Sorolhatnánk még több példát is. Jellemző, hogy a kevélynyergyi menedékházon át vezető piros útjelzést a Magyar Turista Egyesület végeztette el, ez az egyesület szinte egyeduralkodó volt e téren. Tette ezt az akkori szövetség segítségével és anyagi támogatásával, azért, hogy az útjelző táblák azt hirdessék, milyen hatalmas munkát fejtenek ki a turistaság érdekében.

A felszabadulás után a tilos területek megszűntek, és így megszűntek az akadályok is. Az útjelzések útvonalát át lehetett alakítani, hogy a legszebb területeket érintsék. Az elv az volt, hogy közlekedési eszköztől közlekedési eszközig haladjon a jelzés. Gyakran az útjelzé-

sek színeit meg kellett változtatni a helyes és szép útvonal miatt. Lehetővé vált, hogy az országos kék jelzés hazánk fővárosába vezesse a turista tömegeket és az ország legszebb vidékeit bekapcsolja a turista forgalomba. Mennyivel szebb pl. az országos kék útvonal jelenlegi pilisi vonalvezetése a réginel, mert az Urak asztalán húzódo vadászösvényen, Baráthalmon keresztül éri el a nagyvilági menedékházat, viszont régen a Kalicsa völgy a dunabogdányi szőlők között a Fekete völgyön át jutott fel Nagyvilámra.

Az idők múltával újra rendezni kell az útjelzések vonalvezetését, mert a közlekedési eszközök fejlődése sok unalmas és érdektelen területen való gyaloglástól kímél bennünket. Ma már nem kétnapos túra a Börzsönyben — még a nyerge túszerzőknak sem — a Kismaros—Csóványos—Diósjenő túra. Nincs szükség a Kismaros—Királyrét közötti piros jelzésre, mert ma senki sem gyalogolja az országutat Szokolyán át Királyrétig, hanem az erdei vasúttal éri el a kiinduló állomást. Pilisben a Bükös patakon át Dobogókőre nem gyalogolunk a táborig az országúton, hanem vagy a táborig, de legalább a pilis-szentlászlói elágazásig autóbusszal utaznak a tömegek és onnan kezdik a túrát. Sorolhatnánk még számos példát. Ezek a jelzések még soká megmaradnak, de nem újítjuk fel ezeket, így az idő majd elsorvasztja őket. Az új térképes táblákon ezeket a jelzéseket már nem tüntetjük fel.

Az új útjelzések festésével, a források foglalásával kapcsolatban igen fontos, hogy előzetes engedélykérés nélkül ne készítsük el azokat, mert nagyon nehéz az országos rendszerbe azután bekapcsolni, és sokszor igen kellemetlen helyzetbe sodorják a jó szándékú, de felelőtlen turisták a szövetséget.

Azt hiszem, ezek után érthető, miért változtak meg és miért kell újabban egy-egy útjelzést, illetve azok kiindulási pontjait megváltoztatni.

Lajos Ferenc

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG *hivatalos közlemények*

A Magyar Testnevelési és Sporthivatal elnöke Miklós Jánosnak, a Magyar Természetbarát Szövetség elnökének, Erős Antalnak, a Magyar Testnevelési és Sporthivatal főelőadójának és Baga Istvánnak, a Turistaházakat Kezelő Vállalat igazgatójának a testnevelés és sport területén végzett kiemelkedő munkájuk jutalmául a „TESTNEVELÉS ÉS SPORT KIVÁLÓ DOLGOZÓJA” kitüntető jelvényt adományozta.

A Magyar Testnevelési és Sporthivatal elnöke — a KISZ és SZOT Sportosztálya, valamint a sportfelügyelőségek javaslatai alapján — a testnevelés és sport területén végzett jó munkájuk elismeréséül, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulója alkalmából Székely Miklósnak, a Magyar Természetbarát Szövetség titkárnak, Thüröczy Lajosnak, az MTSZ vezetőségi tagjának, Somló Jenőnek, az MTSZ Budapesti Alsözvettség vezetőségi tagjának, Bárány Lászlónak, a Tipográfia SE Természetbarát Osztálya vezetőjének, Bischitz Józsefnek, a Meteor Turista Liga vezetőjének, Rubi Bélának, az Ipari Tanulók Sportköre Turista Osztálya vezetőjének, Soltész Bélának, az UVATERV SK elnökének, természetjáró tájékoztatói versenybíróknak, Béki Istvánnak és Boda Györgynek, a Turistaházakat Kezelő Vállalat dolgozóinak „EMLEK PLAKETTET” adományozott.

A szövetség 1957. december 16-án megkezdte a természetjáró igazolványok 1958. évre szóló érvényesítését. Az 1957. évre érvényesített igazolványok 1958. január 15-ig jogosítanak a különféle turista-kedvezmények igénybevételeire.

Az igazolványok érvényesítése a szövetség irodájában kapható 4-példányos nyomtatvány felhasználásával történik.

A nyomtatvány első (zöld) példánya a szövetségi, a második (kék) példánya a biztosító, a harmadik (rózsaszínű) példány

nya az alsözvettségi és a negyedik (sárga) példánya az egyesületi (szakosztály stb.) nyilvántartás célját szolgálja. A nyomtatványt gépirással, átütéssel kell kiállítani. Külön nyomtatványt kell a rendes, illetve az ifjúsági tagok igazolásához felhasználni.

Az érvényesítő bélyegek színe: fehér.

A szövetség vezetősége 1957. december 15-én országos tanácskozást tartott a Magyar Természetbarát Szövetség alsözvettségeinek elnökei és titkárai számára. A tanácskozáson a budapesti, Baranya megyei, Győr-Sopron megyei, Heves megyei, Miskolc-Borsod megyei és Pest megyei alsözvettségek vezetői vettek részt. A tanácskozás részvevői megvitatták a szövetség eddigi végzett munkáját és célkitűzéseit, továbbá az alsözvettségi munka eddigi tapasztalatait és jövőbeni tennivalóit. A szövetség vezetősége hasonló tanácskozáskor megismétlésével kívánja az alsözvettségekkel való kapcsolatát kiszélesíteni és a munkát eredményesebbé tenni.

A szövetség vezetősége megvitatta a Versenybírói Testület 1957. évi munkáját. A vezetőség jegyzőkönyvi dicséretben részesítette a Versenybírói Testületet a végzett jó munkáért.

Megállapodás jött létre az MTSZ és a Német Demokratikus Köztársaság Állami Turista Bizottsága között az 1958. évi magyar-német cseretúrákra vonatkozóan. A megállapodás alapján 308 természetjáró vehet részt a Säschsische Schweiz-ba, az Oesterzgebirge-be és a Harzhegységbe induló túrákon.

A 14 (utazással 16) napos túrák, illetve a részvételi feltételek ismertetésére a szövetség később ad ki tájékoztatót. A tájékoztató a folyamatban levő tárgyalások után ismerteti majd a többi cseretúra lehetőségeit is.

A szövetség vezetőségének határozott álláspontja az, hogy az 1958. évi cseretúrákon — a természetjáró egyesületek, szakosztályok és ligák vezetőségének javaslata alapján — eddig jó munkát végző turista aktívák, régi és rendszeresen túrázó tagok vegyenek részt.

A szövetség a külföldi turistacsoportok magyarországi, illetve a magyar turistacsoportok külföldi túravezetői számára esti tanfolyamot indít. Jelentkezni lehet 1958. január 10-ig. Feltételek: 1. szövetségi tagság; 2. betöltött 24 éves életkor; 3. legalább egy idegen nyelv ismerete; 4. természetjáró szervezet ajánlása; 5. sportorvosi bizonyítvány az egészségi alkalmasságról és 6. rövid, leírt ismertetés a jelentkező eddigi természetjáró tevékenységéről. A jelentkezéskor a következő adatokat is közölni kell: név, lakcím, iskolai végzettség, életkor. A tanfolyam elvégzése nem jelenti a szövetség kötelezettségét a túravezető nemzetközi túrára való beállítására.

A szövetség Hegymászó Bizottsága felhívja mindazon turista szervezeteket, melyeknek tagjai hegymászással (sziklamászással) kívánják foglalkozni, hogy ezen szándékukat jelezzék be a szövetségnek. A Hegymászó Bizottság minden kedden az érdeklődők rendelkezésére áll a szövetség helyiségében.

A szövetségnek leigazolt természetjárók száma december 10-én 14 350 (felelőtt 12 075, ifjúsági 2275). Az igazolt vidéki természetjárók száma igen szerény az országos adatokban. Mintegy 50 vidéki szervezetben allig 2500 a szövetségi igazolványos. Megállapítást nyert, hogy több turistaszervezet lényegesen nagyobb tagsággal rendelkezik a szövetségi leigazoltak számánál.

Az 1957. évi keletmagyarországi csapatbajnokság eredménye:

1. Egri Spartakusz	98 pont
2. Ózdi Vasas	94 pont
3. Belpátfalvai Építők	89 pont
4. Szegedi Vasutas	68 pont
5. Debreceni Vasutas	53 pont
6. Mátra Klub	34 pont
7. DVTK	30 pont
8. Salgótarjáni Bányász	23 pont
9. Miskolci VSC	21 pont

Az 1957. évi dunántúli csapatbajnokság eredménye:

1. M-óvári TE	99 pont
2. Pécsi V. Meteor	96 pont
3. Pécsi Bőrgyár	77 pont
4. Bakonyi TE	68 pont
5. Veszprémi Elektromos	18 pont

Az OB-ba került az Egri Spartakusz és a Mosonmagyaróvári TE.

A dunántúli csapatbajnokság I. és II. fordulóján (veszprémi és pécsi rendezés) előfordult jelentősebb rendezési, szervezési és értékesítési hibáktól eltekintve a többi forduló versenybírói jól végezték a feladatukat. A folyó évben a szövetség még gondosabb és színvonalasabb rendezéseket vár a versenybíráktól.

A KPVDSSZ természetjáró osztálya 1957. november 24-én rendezte meg a Bórszónyban az 1957. évi Benedek János emlékversenyt.

A verseny kellemes napos időben, szép terepen, jó rendezésben folyt le. Eredmények:

1. Állami Áruházak
2. Pest megyei V. Meteor
3. Bp. V. Meteor

VERSENYHÍREK

A Magyar Természetbarát Szövetség igazolt versenybírái:

1958. évtől a természetjáró tájékoztatói versenyeken versenybírói tevékenységet (versenybírói elnöki és ellenőrzőbírói feladatait) csak azok folytathatnak, akik 1958. évre érvényesített versenybírói igazolvánnyal rendelkeznek. A versenybírói igazolványokat kizárólag a szövetség érvényesítheti.

Az MTSZ 1957. december 10. napjáig az alább felsorolt versenybírák részére adott ki versenybírói igazolványt:

Az Országos Versenybírói Tanács bírái: Balázs Zoltán, Brück György, dr. Dvorák József, Gálóczy István, Holba Vilmos, Komáromi Jenő, Míke István, Pásztor János, Schléderer Alajos, Szász Károly, Szegvári Gusztáv, Székely Miklós, Temesrékási Mihály, Tolnai Károly, Thüröczy Lajos, dr. Vízkeleti László országos; Járvorka Péter, Papp László, Soltész Béla I. osztályú.

A Bp. Alsözvettség Versenybírói Testületének bírái: Bádonyi Géza országos; Bárány Lászlóné, Jancoviusz Béla, Dóra Tibor, Déri Ferenc, Hosszú Aurél, dr. Kovács Pál, Könözi Tibor, Lajos Ferenc, Pataki Tibor, dr. Semlyen Andor I. osztályú; Bárány László, Bischitz József, Mocesári Gábor, Görög János, György Tibor, Horváth Péter, Halmó Mihály, Kőbölki András, Szimon István, Tibor Lajos II.

osztályú; Bugyil Ferenc, Geszler János, Király Zoltán, Horváth Sándor, Volstromer János, Zoltán János, III. osztályú.

A Veszprém megyei Alsözvettség Versenybírái: Kehrer Gyula, Komáromi Jenő I. osztályú; Adorján Jenő, Czibók István II. osztályú; dr. Borsi Lőrinc, Balla Piroska, dr. Kiss György, Venczlik László III. osztályú.

A Baranya megyei Alsözvettség Versenybírói Testületének bírái: Karádi Károly, Muskáth Ede, dr. Oppe Sándor, dr. Pál Imre, Sági Károly I. osztályú; Csillag Gyula, Palatinusz József II. osztályú; Gyergyasi Tibor III. osztályú.

Sopron város Versenybírói Testületének bírái: Edöcs Pál I. osztályú; Hidvégi Ferenc, Schottán Rezső II. osztályú; Pálfalvi Rezső, Pintér Károly, Horváth Ferenc, Kálmán Lajos III. osztályú.

A felsorolt versenybírák igazolványukat vegyék át az illetékes alsözvettségnek. Az igazolvány utolsó (érvényesítési) oldalára a megfelelő rovatba írja be a természetjáró igazolványából az MTSZ érvényesítési bélyegének számát.

A versenybírák részére egy személy esetén az 50%-os vasúti kedvezmény csak érvényes igazolvánnyal vehető igénybe.

A „Természetjárás” további számaiban folyamatosan közöljük az érvényes igazolvánnyal rendelkező versenybírák névsorát.

A szövetség vezetősége elfogadta a Versenybírói Testület ügyrendjét. Az ügyrendet az érdekelte szervezeteknek megküldi.

EGYESÜLETI ÉLET

A Közlekedési Turista Liga nagyszerű természetjáró kiállítást rendezett. Mi sem jellemzi jobban az érdeklődést, mint az a tény, hogy a három napra tervezett kiállítást meg kellett hosszabbítani.

A kiállításon a sportszerektől kezdve térképek, szakkönyvek, jelvények, lepke- és növénygyűjtemények s természetesen rengeteg fénykép szolgált a természetjárás kitűnő propagandáját. Nagy sikere volt a Zempléni hegység makettjének, az óriás fenyőtoboznak, gombáknak is. Az anyag összegyűjtéséért és a rendezésért minden dicsőretek megérdemelnek a Liga önzetlen társadalmi munkáival, de köszönet illeti a különböző tudományos intézeteket is támogatásukért.

Megragadjuk az alkalmat, hogy javaslatot tegyünk országos kiállítás előkészítésére. Rendezzen minden turista egyesület és alszövetség még a nyár végéig hasonló — tájjellegű — nagyobb kiállítást. Az így összegyűlt anyagból pedig a Magyar Természetbarát Szövetség rendezzen az őz folyamán kultúreményekkel egybekötött országos kiállítást.

A Közlekedési Liga elkészítette 1958. évi tervét. A terv a következő fő csoportokra épül: kirándulások, túrák, minősítési túrák, szakosított túrák, versenyek, oktatás, foto- és képzőművészeti túrák. Az évi anyagból decemberben újabb kiállítást rendeznek. Az egyes rendezvények egymáshoz kapcsolódnak. Például egy-egy kirándulást összekötnek oktatással és fotózással, illetve képzőművészeti alkotással. A Liga természetesen kimunkálta a program költségvetését is.

A Vasas Turista Egyesület a borszönyi Nagy Irtás pusztán turistaházat létesít. A házat a Szállítoberendezések gyára természetjáró szakosztályának kezelésébe adja. A turistacélú berendezéshez a szövetség is nyújt anyagi támogatást.

Az MTSZ Pest megyei alszövetsége Csikóváralján tartotta, hagyományos Mikulás estjét. Az alszövetség Verpeléti úti helyiségében filmetest rendezett csehszlovák és magyar természetjáró filmekből.

A Borsod-Miskolci alszövetségbe tömül természetjáró szervezetek kegyeleti

túrák keretében vitték a megemlékezés koszorúit a Bükk hat pontján pihenő szovjet hősök sírjaihoz, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóján.

A Keményfémipari Vasas SK természetjáró szakosztálya Mikulás estet rendezett a csikóváraljai turistaházban.

A Kinizsi természetjárók a nagyvilámi turistaházban búcsúztatták az őt évet és ez után kívánnak boldog új évet minden természetjárónak.

A Ligához csatlakoztak vidékről a nyiregyházi, ácsi, győri természetjáró csoportok.

A Liga a Budai hegységekben kezdők részére sitanfolyamot indít. Január elején a kékesi síházban Kinizsi sítalálkozót rendeznek.

„TURISTA! HA A KÖHEGYEN JÁRSZ — RAKJ LE LEGALÁB BÉNY ANDEZIT KÖVET A PETŐFI PIHENŐHOZ”. Fogadjuk meg a Pilis TE kérését, ezzel is segítjük elő az emlékmű építését.

Az egyesület programjába vette a Saba-basinal-kút újjáépítését. Örömmünknek adunk kifejezést, hogy az általunk is szövegelt, elhanyagolt forrást az egyesület helyreállítja. Az egyesület elhatározta, hogy a Dunakanyar Bizottság és a Pest megyei Idegenforgalmi Hivatal műemlékvédelmi munkáját elősegíti.

A Pilis TE országházi csoportja 30 túra keretében, 482 személy részvételével 900 km túratávot járt be. Meglátogatták az ország minden számottevő túrapontját.

A Hóvirág TE közli, hogy helytelenül jelent meg a Természetjárásban a Bp. II. oszt. férfi csapatbajnokság eredménye. Levelük szerint szabályosan leigazolt versenycapatuk nyerte a versenyt. Az alszövetség versenybíró tanácsától még nem kaptunk választ.

Lepkegyűjtők figyelem! Werner Schäfer (Mühlhausen in Thür., Leninstrasse

39, DDR) kíván levelezni magyar lepkegyűjtőkkel.

Az MTSZ budapesti alszövetsége december elején tartotta évi értékelő értekezletét. A színvonalas megbeszélésen megdiscussálták és jutalmazták a jól dolgozó szervezeteket és társadalmi munkatársakat.

A Veszprém megyei alszövetség december 14–15-én tartotta évről évre értekezletét a nagyhideghegyi turistaházban.

A bánkúti turistaház tetőzete december 3-ára virradóra, kéménytűz miatt leégett. A helyszíni vizsgálatokkal egyidőben a további károk elkerülésére a vasbetonfödémre kátránypapírborítást helyeztek. Azonnal megindultak a munkálatok a téli üzemeltetés biztosítására és a tetőzet újjáépítésére. Javaslóink, hogy az újjáépítés során manzardszobákkal bővítsék az erősen látogatott turistaház férőhelyeit.

A Zempléni hegység térképén hiányzik a Fejedelem-forráshoz vezető zöld kör, a Vörösnégyen átvezető zöld jelzés Rudabányászkáig, a Feketehegyet megkerülő zöld és néhány kisebb összekötő jelzés.

Nemrég hazánkban jártak Félix Seiser és Herbert Franke, neves osztrák barlangkutatók. Megtekintették a budai, tapolcai és a jászvató környéki barlangokat, valamint vetített képek előadásokat tartottak az osztrák barlangokról. A vendégek elismerően nyilatkoztak a magyar barlangkutatók munkájáról. A magyar rádió riportot készített osztrák vendégeink tapasztalatairól.

Megalakult a Pest megyei tanács Idegenforgalmi Hivatala. A Hivatal jelentős segítséget nyújt a természetjárók munkájához is.

A természetjárásnak tömegsporttá kell és lehet válnia című cikkben N. Gubanov, a Szovjetunió érdemes sportmestere részletesen taglalja a turistaság kérdéseit. A szövetség sokszorosított formában eljuttatta a cikket a természetjáró szervezetekhez, tanulmányozás céljából.

TÁVIRATOK

Directia Turism si Excursii
Consiliul Central al Sindicatelor din R. P. R.

BUCURESTI
Ralon T. Vlodymirescu
str. Calomfirescu, 8.

Baráti szeretettel üdvözljük a román szakszervezeti sport turista aktivistáit és minden turistáját 1957. december 30-án, a Román Népköztársaság fennállásának 10. évfordulója alkalmából.

Sok sikert kívánunk a turisztikának, mint a testnevelés igen fontos ágának további eredményes fejlesztéséhez s a szocialista Románia építéséhez.

Örülünk, ha a román és a magyar turista kapcsolatok megszilárdításával a két nemzet baráti együttműködését segíthetjük.

Természetbarát üdvözlettel a
Magyar Természetbarát Szövetség

A Román Turisták és Alpinisták Szövetségének
BUCURESTI

Kedves Barátaink!

A magyar természetjárók nevében igaz baráti szeretettel üdvözljük Önöket a Román Népköztársaság fennállásának 10. évfordulója alkalmából.

Kívánjuk, hogy az elkövetkező években sok sikert érjenek el a természetjárás és az alpinizmus fejlesztésében, s a szocialista Románia építésében.

Biztosak vagyunk abban, hogy a román nép barátsága sportbeli kapcsolatainkat is eredményesebbé teszi mindkét ország turistái számára.

Természetbaráti üdvözlettel a
Magyar Természetbarátok Szövetsége

Hegyi Gyula elvtársnak
BUDAPEST

Kedves Hegyi Elvtárs!

Örömmel értesültünk arról, hogy Önt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, a sport területén végzett tevékenysége elismeréséül a Munka Vörös Zászló Érdemrendjével tüntette ki.

Kérjük, fogadja ez alkalomból a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsának és az egész magyar turista társadalomnak igaz jókívánságait.

Természetbaráti üdvözlettel
MIKLÓS JÁNOS
az MTSZ Tanácsának elnöke

Külföldi HÍREK

Az első nő az Araráton

A Club Alpin Francais lyoni osztagjának folyóirata, a „Revue Alpine” közli, hogy Mlle Juliette Bernard lyoni lány 1957. augusztus 12-én megmászta az Ararátot és feljutott az 5200 (pontosan 5160) m magas csúcra, amelyet női topánkák előtt még nem tapostak. A csúcsot egyébként is mindössze talán 10 esetben érték el, akkor is kizárólag férfiak.

Abalakov előadása Bécsben

Vitalij Abalakov világhírű szovjet hegymászó az osztrák „Naturfreunde” meghívására Ausztriába érkezett és december 6-án a bécsi természetbarátok alpinistatületében előadást tartott, amelyet a vérbeli sportemberre olyannyira jellemző szerénységgel vezetett be: „Alpinistának neveznek engem, bár tulajdonképpen még soha nem jártam az Alpokban”.

Abalakov december 9-én az Osterreichischer Touristenklub helyiségében, 10-én pedig Bécs XX. kerületében, a brigittenau-i iskolában tartott további előadásokat, majd körútra indult, amelynek során Ausztria vidéki városait látogatja meg.

Vidám Tető

Hol kapok GYÓGYÍRT?

E sorok írója, jelenleg az 1. sz. Szemészeti Klinika bal 12-es kórterem 72. sz. ágy lakója (első emeleti folyosó, balra a harmadik ajtó... virágok mellőzését kérem) azon tiszteletteljes kéréssel fordulok a sporttársakhoz, miszerint szíveskedjenek felvilágosítással szolgálni, hol, mikor, kinél és milyen formában kaphatok elégteltelt súlyos bajomra.

A tényhalmaz a következő: gyanútlanul menvén az utcán, szemembe kies tájakkal festett hosszúkás térképek ötlöttek Mátra, Budai hegység, Zempléni hegység és Mecsek hegység feliratokkal. Nosza, mondogatám magamnak, ezek az új színvonalas térképek: vegyük csak meg őket. Gondolatim követé a tett (drága szerkesztő kartárs, meg ne mondja a feleségemnek, hogy mind a négyet megvettem. Ő csak kettőről tud.)

Felütvén a térképet, azt látom, hogy Nagykovácsiból kiindulva zöld jelzésű út halad a Bükköskúti árkon végig az Erzsébet-kútig, ott élesen DNy-nak kanyarodik, a Boróka ároknál kereszteli a nagyszénási menedékházból a Pílliscsábra vezető kék jelzésű utat; a Kutyahegy alatt élesen DK-nek fordul, felmegy a Szénáshegyre és a Fajszás erdő szélén haladva beletorkollik a Telkiből Nagykovácsiba vezető szintén kék jelzésű útba.

Gyanútlan nyugdíjas lévén, egy kellemes, párás novemberi napon nekivágtam, hogy mondok: ezt mögjárjuk. Hát megjártuk! Voltam a Kutyahegy és a Szénáshegyen: végig mentem az ormodi... azaz dehogya a Fajszás erdő oldalán — jaj a szemem!!! — sehol semmi, már mint jelzés. Elmentem a telki kék jelzésnek mondott jelzés nélküli úton. Megleltem a jelfát, sebj, mondok, innen vezet a zöld jelzés a Nagy Kopaszra. Megtalállak, ha bele is pusztulok!, fel a Nagy Kopaszra. Mi az? Még mindig semmi? Ejnye no, gyerünk a Sziklafalra, oda már piros és zöld jelzés mentén ballaghatunk; ballagnánk, ha volna. De — heuréka! — megvan!! A Sziklafalnál egy, nem, két fán ott maradt a zöld festék. Igen jó festék fajta lehet, mert halványsága és kopottsága után legalább 10 évvel ezelőtt festődött. Van még zöld + a Julianna major mentén, arra magyarok. És jelzés nélkül jutottam a Petneházi rétre sértetlenül, reménykedve és súlyos szemgyulladással.

Hát erre kérek írt. Kí vezetett engem jelzések helyett a szemgyulladásba, mely 14 napon belül gyógyul, mondotta az orvos és hozzátette:

— Ember, magának milyen szerencséje van, hogy szemgyulladást kapott!

— Mármint nekem? — kérdeztem.

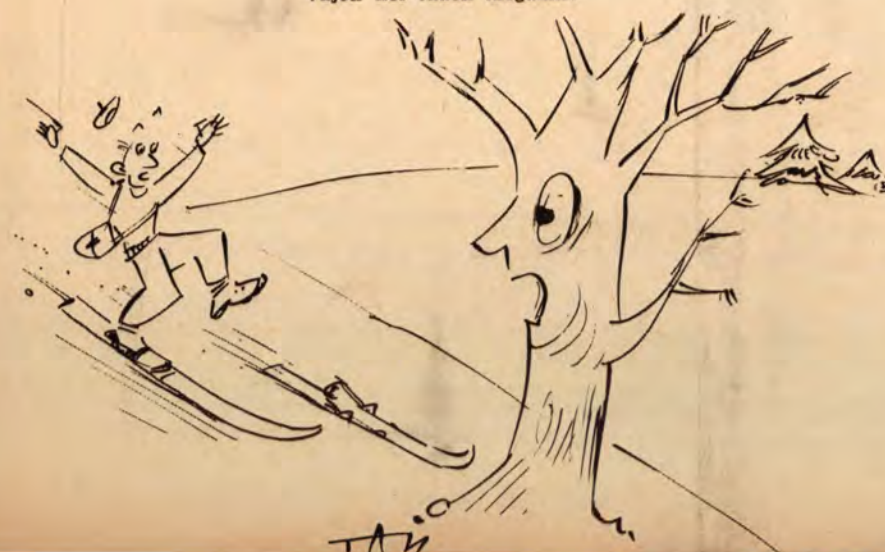
— Magának hát — felelte orvosom —, mert ha nem így történik, akkor még most is ott keringene, mint egy földi szputnyik Nagykovács körül és kereshetné a jelzést, ami a térképen ugyan megvan, de a valóságban hiányzik.

Hajós Pál

Mancika egy csókot s lehozom a szputnyikot kutyástól

Vajon hol tudok megállni?

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS december 15-ig?

Az elmúlt időszak időjárása rendkívül érdekes volt. Az őszi szárazság november második felében tovább folytatódott. Most már végleg elkészíthetjük az idei őszi csapadékmérleget. A három hónap csapadékhiánya 50—100 mm-t tesz ki. A vízellátás és a hajózás körüli nehézségek tovább folytatódtak. Mezőgazdaságunk szempontjából sem volt mindegy az őszi csapadék elmaradása.

A hőmérséklet november közepétől fokozatosan csökkent és erőteljes északkeleti hidegbetörés hatására, — ami az idei tél első próbálkozása volt, — megjelentek 14-én, 15-én az első fagyok, majd 18-án a magas hegyeken leesett az első hó. 19-én már 1—2 cm-es hóréteg borította a Mátra csúcsait. Ez szinte menetrend szerint érkezett. A néphit is azt tartja, hogy „Erzsébet napkor a vidék fehérbe öltözik”. November 22 és 23-án újabb havazás volt, de most már nemcsak a hegyeken, hanem a síkságon is. 25-től átmeneti enyhülés következett, amit a hónap végén hirtelen lehűlés váltott fel. Ez volt a tél második próbálkozása. November 28 és 29-én még országsszerte 10—11, helyenként 13 fokos tavaszi enyhesség uralkodott és 30-án reggelre —5, —8 fokra hűlt le a levegő. A Kékestetőn 28-án 6 fokot mértek, 30-án reggel pedig —15 fokot. 30-án egyébként egész nap —10 fok alatt maradt a hőmérséklet. A síkságon sem terjedt fagypontra a felmelegedés. Ez a hirtelen hőmérsékletváltozás 48 óra alatt évszakos időjárásváltozást jelentett (Budapestben a napi középhőmérséklet 28-án +7,1 fok volt, az átlagtól való eltérés +5,1 fokot tett ki, 30-án a napi közép már —4,3 fok volt és az eltérés —7,2 fokot tett ki).

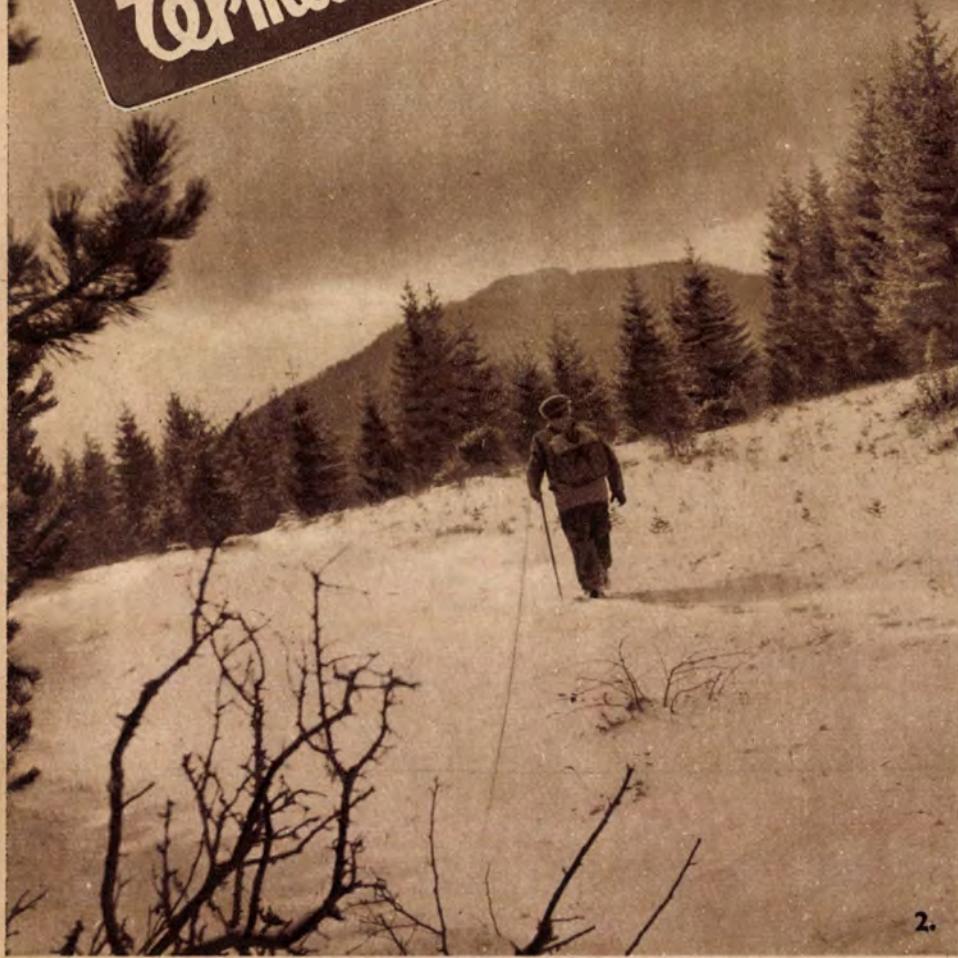
December 3-án különösen érdekes időjárás helyzet alakult ki. A hótakaróval borított délkeleti országrészekben igen erős lehűlés köszöntött be. Szegeden pl. —21 fok volt, ugyanakkor a hómentes Sopronban 2 fokot észleltek. Néhány száz km-re tehát 23 fokos hőmérsékletkülönbség jött létre.

Amilyen gyorsan tört ránk a nagy hideg, olyan hirtelen követte az újabb enyhülés. December 4-én és 5-én téli nap volt, az Alföldön —10 fokra hűlt le a levegő. 8-án viszont újra tavaszi enyhesség érkezett 6—8 fokos felmelegedéssel, 9-én 10—13, helyenként 14 fokot mértek. Ez ebben az évszakban tavaszi idő. 10-én újabb átmeneti lehűlés tört ránk, ami a nagy enyhesség után nyáriás zivatarokkal, sőt jégesővel járt. A hirtelen enyhülést, majd az utána következő lehűlést az Atlanti-óceánról dél-északkelet felé haladó erős viharciklon okozta. Ezt a viharciklont egy másik követte és éppen a hónap közepére, 13—14-re ismét tavaszi időt varázsolt. Békéscsaba és Debrecen környékén ekkor 18 fokot mértek. Ezt a meleget az Azori szigetekről hozzánk érkezett levegő okozta. December 15-től újabb lehűlés indult meg.

Ezek a gyors nagy változások az emberi szervezet számára is komoly megpróbáltatást jelentenek.

Z. A.

Térképészjárás

2.

1.

1. Útban Újhuta felé

2. Gergelyhegy a medvekasi fenyvestől

3. Sítérep Középhuta felett
(Dévai Jenő felv.)

Térképészjárás

1958. FEBRUÁR

★
IV. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

A
MINJA KONKA
megmászása
BARLANGOK
VILÁGA

A MINJA KONKA megmászása

Írta: Si-San-Sun,

az Összkínai Szakszervezetek Szövetsége hegymászó csoportjának vezetője.

A négy hegymászó emlékének, akik életüket vesztették az elemekkel vívott küzdelemben.

Rendkívüli hőség volt azon a napon, amikor elértük Konka Gompa kis kolostorát a 3700 m tengerszintfeletti fennsík gyeves térségén, a gleccser lábánál. Alig egy évvel előbb hódítottuk meg szovjet hegymászócsoport társaságában a Musztág Ata csúcsot Pamirban. Ezzel az expedícióval született meg Kínában az alpinizmus. Most, 1957. május 14-en, a mi, kizárólag kínai hegymászókból álló csoportunk érkezett a Busu völgybe, hogy megmássza a még magasabb Minja Konkát, ezt a 7590 m magas csúcsot, amely 44 méterrel múlja felül a Musztág Atát. Uttörő vállalkozás volt ez a kínai hegymászók részéről.

Az Összkínai Szakszervezetek Szövetsége kebelében alakult expedíciónk 29 tagból állt, ezekből 17-en voltak alpinisták. A többiek: orvosok, rádió-operatőrök, tolmácsok és szakácsok, akiket a kolostorban szándékoztunk visszahagyni, mert ezt jelöltük ki bázisul. Az alpinisták közül az egyik olvasztár, a másik elektromos szerelő, a harmadik segédmunkás volt, de akadt köztük tűzoltó is, továbbá három főiskolai hallgató. A legfiatalabb 20 éves, a legidősebb 29 éves közöttünk. Szu-Sing, pártunk kiküldött megbízottja, munkásbiztosítási szakértő. Ami pedig engem illet, én az Összkínai Szakszervezeti Szövetség egészségügyi osztályának főnöke vagyok, a felszabadulás előtt mozdonyvezető voltam.

Hogy elérjük a kiindulási bázist, Kating-ból (Tacsienlu) a jólismert Tibeti-hágóra utazunk. A 2 évvel előzőtt elkészült szikang-tibeti hegyúton kocsival tettük meg az utat. Amint Jinkvansai-ha érkezünk, bé-

reltünk 60 lovat és 40 jakot, hogy magunkat és felszerelésünket a kolostorig szállíthassuk.

FÖLDRAJZI ÉS TÖRTÉNELMI ADATOK

Néhány szót a Minja Konka fekvéséről. Délnyugat-Kínában, a szécsuáni nagy vöröskő-medence és a tibeti magas fennsík között hóval fedett hegyóriások láncolata emelkedik. A Minja Konka ennek a hegyláncnak legmagasabb csúcsa. A környék népe „A hegyek királyának” nevezi. Tibeti nyelven „Minja Fehér Jéghegye” a neve.

Tiszta időben nagysága lenyűgöző látványt nyújt. Ez azonban a ritkább esetek közé tartozik, annál gyakrabban takarják felhők a csúcsot és alkotják körülötte azt az elbűvölő titokzatos atmoszférát, amely hagyományokkal övezi a Minja Konkát.

Nem meglepő, hogy gigantikus tömege és komor fensége időtlen idők óta tiszteletet és félelmet keltett az emberekben. A tibetiek sokáig, mint szentet tisztelték. Régi kínai könyvekben a neve még ritkán található. Létezéséről mindaddig nem történt említés, míg mintegy 400 évvel ezelőtt Su Sia-ke, hírneves utazó felfedezte ezt a nyugati láthatáron trónoló, hófedte óriást, amikor Szecsuanban Oméj hegyét járta be.

A modern korban a hegyvidék első tudományos feltárása gróf Széchenyi Béla magyar kutató 1879-iki expedíciójához fűződik. Ő 7600 méterben állapította meg a csúcs magasságát. Amikor J. H. Edgar ausztráliai professzor, aki Csengtu-ban a Nyugatkínai Unió egyetemén tartott előadásokat, 1903-ban először látta a hegyet, úgy el volt tőle bűvölve, hogy azt írta róla: egyetlen költő, vagy művész nem volna képes megfelelő képet nyújtani erről a magaslatos látványról. A csúcs magasságát 9128 méterre (kerekén 30 000 láb), még a Mount Everest-nél is magasabbra becsülte.

1929-ben dr. Joseph F. Rock, a National Geographic Society Junnan-Szecsuan expedíciónak vezetője, számos pompás fényképfelvételt készített a hegyről, melynek magasságát 7802 méterre becsülte.

Dr. Arnold Heim svájci professzor 1929-ben és 1930-ban járta be a hegyvidéket, a katonai Szun Jat Szen egyetem expedíciójával. Tíz hónapot töltött itt a környék alapos tanulmányozásával és megállapította a három fő gleccsermező létezését: a Gonkár-gleccsert a Minja Konka nyugati oldalán, a Jantszoko-és Hajloko-gleccsereket a keleti oldalon Heim távcsövével fedezte fel, hogy a gúla alakú csúcsot gránit alkotja. Imhof professzor, ugyanennek az expedíciónak a tagja, a hegy magasságát 7700 méterre becsülte.

Címképünk: A Kossuth-barlang alvilági patakja

(Dr. Kessler Hubert felv.)

Kiindulási támaszpontunk, a Konka Gompa kolostor

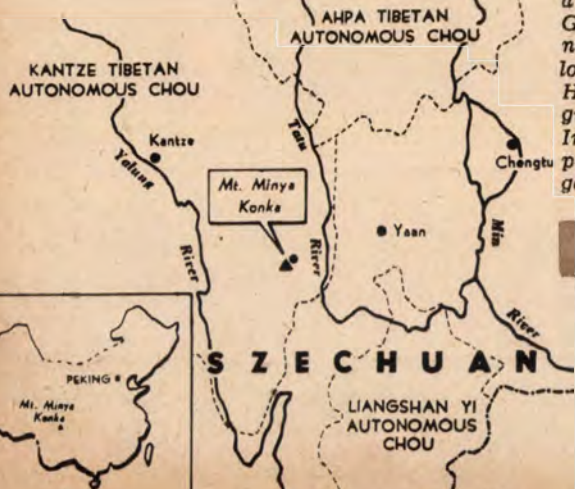
A Minja Konka első megmászása az 1932. évi Szikang-expedícióhoz fűződik. Négy amerikai hegymászó: Richard L. Burdsall, Arthur B. Emmons, Terris Moore és Jack Theodore Yung vállalkozott a kísérletre, ketten, Burdsall és Moore elérték a csúcsot. „Men against the bloudsi” (Emberek a felhők ellen) című illusztrált könyvükben tökéletes leírást adják útjuknak, áttekintő magyarázatokat tartalmazó függelékkel. Ők a csúcs magasságát 7587 méterben állapították meg. A mai napig ez a könyv adja a Minja Konka legrészletesebb ismertetését.

ELŐZETES FELDERÍTÉS

Amikor Szu Sing pártmegbízottunk Konka Gompára érkezésünk után három nappal, május 17-én, éjjel után felébredt, a tele holdat látta ragyogni fenn az égen. Az idő kiderült. Mindányunkat felébresztett, hogy nézzük meg a Minja Konkát. A hófedte távoli csúcsok a sápadt holdfényben felségesen szép, fantasztikus látványt nyújtottak. A Konka piramisa trónolt a magasságban, mint a megtestesült fenség, amely uralkodik a többi csúcs fölött. A borotvált hódhidak kiragyogtak a sötét környezetből.

Egy évvel korábban a mi expedíciónk járt itt, hogy kiszemelje az útvonalat, amely a csúcsra vezet. A megközelítés keletről és délről nagyon hasonlóan látszott felnyúló, bámulatos sziklafalakkal, amelyek túlságosan meredek, semhogy nagymennyiségű hó takarhatná őket. Úgy látszott, hogy megmászásukról szó sem lehet. De a hosszú északnyugati gerinc, a számos nehéz szakasz ellenére, megjárhatóan látszott. Most Szu Sing-re és felderítő csapatára várt a feladat, hogy az előtünk járt csapat nyomdokaira találjon.

Szép reggelre virradtunk, amikor ezek közül hatan fölkerekedtek — a Kínában gyártott hegyi felszereléssel — s néhány napra való élelmszerrel útnak indultak. A gleccser morénáját követve átgázoltak egy

Minja Fehér Jéghegye tiszteletére
szépítjük magunkat

sebes patakon és a 10 km hosszú Konka Longba nevű völgy mentén folytatták útjukat. A „Havas Csúcsok Völgyé”-nek is nevezik ezt a völgyet, amelybe a Minja Konka fő gleccserei torkollnak.

Fantasztikus helyi legenda szerint, amikor Rejuma, Dorjelutru hegyisten lánya kedvenc tehenét legeltette, egy vadász tévedésből szarvasnak nézte azt és lelőtte. Húsát megette és a fejét a házának ajtajára akasztotta. Rejuma bolyongott a hegyekben, keresve a tehenét, kiáltására az ajtón függő fej válaszolva, a házhoz vezetett a lányt. Dühében, hogy kedvenc állatját holtan találta, mennydörgést, égszakadást átkozott a házra, minek következtében a vadász és családja életüket veszítették. Visszatérve hegyi hajlékába, a lány fölírta a tejes vedret és a kiömlő tej zuhatagként árasztotta el a lejtőket. Koda vezér, hogy megmentse a kolostort és lakóit a pusztulástól, Konka Gompában megütötte a sziklát varázs-kalapácsával, és az áradat nyomban megszűnt. Koda vezér kalapácsütésének nyoma állítólag mind a mai napig felismerhető a sziklán.

A völgyet havasok láncolata szegélyezi 150 km hosszúságban, mintha északról és délről két óriási fehér kar ölelné át a Minja Konkát. Több mint 20 csúcs, valamennyi 6000 méteren felüli, sorakozik az erdők és a hóhatár fölött. A legszebbek a Minja Konka után a Longgemén és a Dadomén, melyek tőle északra emelkednek 6860, illetőleg 6552 m magasságba. Gyapjas felhők nyugosznak a csúcsokon, mintegy összefűzve őket bájos hajlatú láncsal. Dél felől, de kissé nyugati irányban eltérve, a Nyambo Konka csúcsa eléri a Minja Konka láncának utolsó tagját.

A LEGSZEBB HELY

A hóhatár alatt pompás szűzi fenyőerdők, majd bükk és tölgyek gazdag rododendron alnövényzettel töltik ki a völgyet. Az alpesi rétet sok

színű virágszőnyeg takarja primulával, anemónával, a sárga calthával, kúrtvirágokkal és egyébekkel, amelyek neveit nem tudtuk megállapítani.

A régió állatvilága ugyancsak gazdag. Tigrisek, leopárdok, rókák, pézsmahódok, szürke medvék és vad birkák bolyongnak az erdőben és a sziklák között. A madarak minden fajtája tanyázik itt: a tibeti fácán, ez a méter hosszú szép madár, fekete és fehér tollazattal; a szép zöldbegyű kőszáli fácán, a hókakas és a csinos kis fogoly.

A kolostor egyik szobájában hosszú posztószalag függ tibeti írással, amely mutatja a tibetiek szeretetét a Minja Konka iránt. „Nincs a földön szebb hely, mint a Minja Konka — mondja az írás. — Egyetlen éjszaka, amit a hegyen töltesz, ugyanannyit ér, mint 10 évi magadba vonult ájtatosság és folytonos imádkozás.”

PERZSELŐ NAPPÉNY ÉS BALSÍKER

A felderítő csoport 4 óra hosszat vándorolt az úttalan gleccser-moréna mentén. Átizzadva, fájdalmasan megérőltetett bokával és térdekkkel végül egy vízfolyásnál lapos helyre jutottak a hegy tövében. Itt, 4300 m magasságban tábor vertek, ez lett később a mi első táborhelyünk.

Délben, amikor a nap a felhőken égből ontotta alá a hőséget, kénytelenek voltak levetni alsóruháikat. Csakhamar égési sebek és hólyagok támadtak az arcukon. A vakító ultra-violet sugarak áthatoltak napszemüvegeik résein és főfájást okoztak.

Mire bealkonyult, a csoport elérte a moréna végét és elhelyezte a II. táborát 4700 m magasságban. Ha még 100 méterrel magasabbra hágtak volna, elérték volna a legmagasabb pontot, ameddig Heim expedíciója 27 évvel korábban eljutott. Elhatározták, hogy a következő napon kikémlelik a hófelületet. Az időjárás azonban hirtelen megváltozott és sűrű felhőkbe burkolta a csúcsokat. Mintegy 900 méterrel a tábor fölött szüntelen mennydörgéssel tombolt a vihar. Az éjszaka folyamán a heves hóvihár teljesen megváltoztatta a Minja Konka képét. Lavinák és ledöntött sziklatömbök zúdultak alá óriási robajjal, mintha az egész hegy robanna darabokra.

Másnapra a hóvihár megszűnt, de még felhők gomolyogtak a hegy félmagasságáig. Végül a felderítő csoport talált egy 500 m magas ferde sziklafalat, amelynek teteje elérhetőnek látszott. A fal laza kövekből állt és ezek nagyon bizonytalanra tették a lépést, mert a legóvatosabb érintésre is megmozdultak. Saját testsúlyuk felét meghaladó terhükkel küszködve botorkált a hat alpinista előre, párhuzamosan egymás mellett, hogy elejét vegyék komoly sérüléseknek, amiket a legördülő kö-

vek okozhattak volna. Terhük megreheztette az egyensúly tartását. Csaknem az egész napot igénybe vette a lejtő megmászása.

Mikor elérték a csúcst, nagy csatlódásukra körös-körül csak mély szakadékot találtak. Innen nem volt továbbjutási lehetőség. Közben besötétedett. Fekete felhők gyülekeztek az égen. Visszafordulni lehetetlen volt, de divaknak alkalmas helyet sem lehetett találni. Végül is egy alig két négyzetméter széles sziklалapon húzódkodtak össze, egymáshoz simulva, lábukat felóvatva a szegélyen a mélység fölé. Elaludni nem mertek, nehogy lezuhanjanak a meredek falon. Ebben a helyzetben töltötték a kényelmetlen éjszakát hóvihárban, nedves ruhákban, megmevedett kezekkel és lábakkal.

A GERINCRE VEZETŐ ÚT

Miután végighallgattuk a beszámolót erről a felderítő útról, elhatároztuk, hogy csoportunk másik hét tagja és én, mint nyolcadik, újabb kísérletet teszünk a terep kipuhítására. Mi más nyomot követtünk, egy hóval fedett lejtőt, amelyet északról sziklafal és lavinajártartárolt a kisebb (északi) Gonkár-gleccser jobboldalán. A tűző nap lehmozta arcunkról a bőrt. A szomjúság kényszerített bennünket, hogy havat szopogassunk, bár ez — szigorúan véve — alpesi hegmászásnál tilos. Mire 5200 méteren jártunk, kiasztalt bennünket az égető napfény, amely a hófelületről visszاسugárzott. Haladásunk ellanyhult, mert a hó meg-lazult a hőségtől. Lépten-nyomon meg kellett állni, hogy leverjük a havat hágóvasainkról, nehogy megcsúszunk és lezuhanjunk a 70 fokos lejtőn. Jégcsákányainkkal lépcsőket vágva másztunk fölfelé, miközben az élen járó társunk gondosan kipuhított minden talpatnyi helyet, mielőtt rálépne, mert minden arasznyi helyen számolni kellett a hó alatt rejtőző álnok szakadékokkal, amelyek már nem egy kiváló alpinista pályafutásának vetettek véget.

Egyszerre hirtelen kifeszült a kötél. Liu Lian-Men, a túzóltó eltűnt szemünk elől. Az újságíró Si Szin, akit a megfeszülő kötél kivetett egyensúlyából, belevágta jégcsákányát a hóba és rácsavarta a kötelet. Ugyanezt tette Liu Ta-Ji, csoportunk villanyszerelője. Időbe telt, míg Lian Ment nagynehezen kiszabadítottuk a veremből, amelybe esett. Egy ideig lihegett, amíg megnyugodott, és elmondta, hogy csodálatos látványban volt része oda-lent a szakadékban: úgy tűnt neki,

A MINJA KONKA

megmásása

mintha saját maga egy terjedelmes kristálypalatát boltozatáról függne alá, boltozatzáró figuraként, százezernyi jégcsap és csipkés oromzat közepette.

Ennek a napnak befejezéseként elhelyeztük a IV. tábor egy kiszögellő párkányzat alatt 5400 m magasságban. Éjszaka az alpesi szélvihar elsodort jégdarabokkal bombázta sátrainkat, mindazonáltal a fáradtság, a pokoli zaj ellenére erőt vett rajtunk és mély álomba merültünk.

Mire fölébredtünk, ködbe voltunk burkolva. Bár a nap fölkelte, igen korlátolt látási lehetőséget nyújtott. Előtünk meredek lejtő emelkedett. Fokozta a nehézséget két tátongó szakadék, amelyek utunkba álltak. Lépcsőket vágva és egymást kézenfogva oldaloztuk a szakadékokat annak peremén, míg helyet találtunk, ahol az összeszűkülő szakadékok át állandó jellegűnek látszó hóhid képződött. Egyenletesen elosztottuk a terheinket és egyenként másztunk át, szinte hason csúszva, a hidon, egymáshoz kötve a kótélen. A túlóldalon elérjük a kiugró gerincet, amelyet kerestünk.

A gerinc 6190 m magasságában munkához láttunk, hogy áttekintsük a csúcra vezető vonulatot, fénykép felvételeket csináltunk és terepvázlatokat készítettünk. Két hóviharos éjszakát töltöttünk IV. táborhelyünkön, amelyet a gerincen létesítettünk. A második éjszakán két méter mély hó temetett el bennünket a sátrakban, s közel voltunk a megfulladáshoz. Nagysietve másztunk ki a sátrakból és a hóból, visszahagyva hókesztyűinket, gyapjúharisnyáinkat és cipőinket. Hús C fok csikorgó hidegben sűrűn havazott. Alighogy megvirradt, munkához láttunk, hogy a sátrakhoz ássuk magunkat és visszazerezzük ruháinkat, ez azonban eltartott este 6 óráig. Mire kellően fel voltunk öltözve, az idő is felderült, csillagos ég volt fölöttünk. Elhatároztuk, hogy visszaindulunk. Lassan ereszkedtünk le holdvilágnál a kiindulási táborhoz, ahol társaink már vártak ránk és nagy megkönnyebbüléssel fogadtak. Legfőbb ideje volt már, hogy megérkezzünk.

Allandóan vágunk kell a lépcsőket a jégfalon

AZ ELSŐ ALDOZAT

Tiszta nyári napokon a Minja Konka környéki völgyekben lakó tibetiek gyakran hallják a lavinák mennydörgését. Előfordul, hogy hús, sőt harmincezer tonna súlyú jég- és hótömeg zúdul a mélybe. Dübörgésük 10 km távolságra is elhallatszik.

Mielőtt mi felderítő utunkon járunk, a kiindulási táborban maradt társaink néhány gyakorló túrát tettek, hogy hozzáedződjenek a nagyobb magassághoz. Május 28-án tizenhároman az 5400 m magasságban fekvő III. táborunkhoz indultak. Útközben egy lavinajárást kellett átszelnüik. A veszélyes szakasz közepén jártak, amikor Szu Sing lövéssel vészjelet adott. A következő pillanatban közepes nagyságú, néhány száz tonna súlyú, porzó lavina dübörgött alá a járaton, magával ragadva az egész csoportot néhány száz méteren, míg egy terephullám meg nem állította.

Akik nem voltak nagyon mélyen betemetve, kiküzdötték magukat a hóból és siettek a többiek mentésére. Ezeket viszont úgy kellett kiásni és még utána is kétségbeesetten igyekeztek szájukat és orrukat megszabadítani a hótól, hogy lélegzethez jussanak. Néhányan, akiket csak hosszabb idő után tudtak kiszabadítani, már komoly veszélyben forogtak, nem tudták mozgatni kezüket, vagy lábukat. Végül valamennyi megmenekült, kivéve egyet.

Ting Szing-Ju, a népszerű fiatal meteorológus, akit legtávolabbra sodort a lavina, 180 cm vastag hóréteg alatt fekiült. Fél óra telt el, amíg a csoport többi tagjától távol rátaláltak. Pulzusa nem vert. Három óra hosszat próbálkoztak társai mesterseges légzéssel, de már nem tudták megmenteni.

A csoport visszatért a 4700 méteren fekvő II. táborhoz. Éjszaka az egész csoport mély szomorúságban virrasztott, mert Ting a legjobb barát volt, aki mint derék időjárás szakértő is értékes tagja volt expedíciónknak.

A TÁMADÁS MEGINDUL

Végre június 4-én 17 tagú csoportunk elindult a kolostortól az utolsó

rohamra. Fejenként 25 kg terhet vittünk magunkkal. A megelőző néhány nap tartós hóesés mély hóval temette el az utat. Az élenjárót gyakran kellett felváltani, mert az útvonal kipuhatólása fölötté fárasztó volt. Teljes napot vett igénybe, hogy elérjük a II. tábor, ahol megpihentünk éjszakára. A rákövetkező két napon a sátrakban maradásra kényszerítettek bennünket a hóviharok.

Június 8-án, amikor 5300 m magasságot értünk el, kisebb baleset történt. Társaságunk négy tagja megcsúszott egy lejtőn és elvesztette felszerelését. Ezeknek vissza kellett fordulniuk a kiindulási táborhoz. Ugyanezen a napon a többi tizenhárom elérte a III. tábor 5400 m magasságban.

Június 9. — Naplójegyzetemből: „A gerincen vagyunk a IV. tábornál, 6190 m magasán. A nagy magasság kezd éreztetni hatását. Néhányan a fiúk közül szédülést és gyengeséget éreznek. Orrvérzés és rosszullet jelentkezik náluk. Ezek nem jöhetnek tovább velünk. Néhány társunknak még a betegek mellett is kell maradni, úgy, hogy csupán hatan fogunk a csúc elleni támadásra indulni: Si Szin, Peng Sung-Mu és Kuo Te-Csen képezték az egyik kötélcsoportot; s Liu Lian-Men, Lin Ta-Ji és magam a másikat.”

A DUDOR

Június 10-én a „Dudor”-hoz érkezünk, a legnehezebb szakaszhoz. Mikor ennek a tejére hágtunk, mélység állta el a további utat. Ide 80 fokos lejtőn kellett leereszkedni és a szakadék túlóldalán 100 m magas falon újra felmászni. Tekintve, hogy az idő már későre járt, egy darabon visszamentünk és 6250 méteren elhelyeztük az V. tábor. A következő napon összefűztük a köteleinket, de így is 20 méterrel rövidebb lett, mint amennyire szükségünk lett volna. Úgy végeztük tehát a leereszkedést, hogy a kötelet a szakadék szélén a hóbavert jégcsákány köré erősítettük, azon lemásztunk és a hátralevő 20 méteren kötél nélkül leugrottunk

Su Mo-kung és Csiu-Siu felküzdik magukat szerencsés zuhanásuk után a 45 méteres szakadékból

A 80 fokos lejtő, legnehezebb szakaszaink egyike

Az V. számú tábor a Dudoron (6025 m).
A csúcs már előttünk mered a mélykék égbe

a hóba. Szerencsére a tatóngó szakadék fölött hóhid vezetett át a fal tövéig, ellen esetben a mélység tovább 2000 méterrel folytatódott volna a fal tövében. Három óra hosszat tartott, míg mind a hatan leereszkedtünk.

Június 11-én délután a „Dudor”-tól tovább mentünk a jégfal 6600 m magasságáig, ahol — miután a meredek havon és jégen nivelláltunk egy kis térséget —, elhelyeztük a VI. táborát. De csakhamar hóvihár tört ránk. Ha ez tartós, azzal a veszéllyel jár, hogy élelmiszereink kifogynak, mielőtt visszatérhetnénk. Zsebeinkben mindössze 20 adag kétszersült, kevés mogyoró és egyebek közt néhány darab dzsinzeg — az erőt adó híres kínai gyökér — maradt, egyike a magunkkal hozott hazai gyógyszereknek. Ha a hősés még néhány napig tartott volna, sikertelen vállalkozással kellett volna visszafordulnunk.

Mindössze 990 méternyire voltunk a csúcstól. Hogy biztosítsuk a sikert és a szerencsés visszatérést, június 12-én a hóvihár ellenére még 100 métert másztunk és elhelyeztük VII., utolsó táborunkat 6700 m magasságban. Ezen felül már egyáltalán nem volt hely tábor számára, minthogy a 70 fok meredek lejtőt vastag, kemény jégréteg borította.

Álmatlanul töltöttük az éjszakát az utolsó tábornál. Időről időre felkeltünk, hogy megnézzük, kiderült-e az időjárás. Mikor éjjel után 1 órakor kitekintettünk a sátorból, lázas izgalom fogott el bennünket. A hóvihár megszűnt. A kód szertefoszlott. A sötétkék csillagos égen fénylő hold bevilágította előttünk az utat a csúcsig.

Hajnali 3 órakor, némi édességből álló reggeli után, kiléptünk a sátorból. A teáról lemondtunk, mert két és fél órát vett volna igénybe, míg egy fazék víz ebben a magasságban felforr. Nem vittünk magunkkal egyebet, mint a zászlót, magasságmérőt, a kozmikus sugármérőt, hőmérőt, fényképező gépeket és egy fémdobozt. Boldogok voltunk, hogy most visszahagyhattuk itt a terhünket.

DIADAL ÉS TRAGÉDIA

Pontosan 1 óra 30 perckor történt június 13-án délben, hogy elértük a Minja Konka csúcsát. Emlékezetes pillanat!

Körülöttünk széles körben terjedt ki a láthatár. A döbbenetesen magas csúcsok, amelyek — míg a mélyből emelkedtünk — az égre rajzolták vonalaikat, most fehér foltok láncolatává zsugorodtak össze a mélyebben fekvő lapályok barna színével szemben.

Leszártuk a kínai zászlót a csúcson és aláírtunk egy nyilatkozatot, amely feljutásunk adatait és időpontját tartalmazta. Ezt a magunkkal hozott fémdobozba helyeztük és beástuk a hóba. Jégcsákányunkkal kivágtunk egy darab gránitot a sziklából emlékül. Azután készítettünk felvételeket és 2 óra 15 perckor, amikor az időjárás újra rosszra fordult, elhagytuk a csúcsot.

Alig haladtunk lefelé, amikor heves hóvihár tört ki nagy mennydörgéssel és villámlással. Egy időre megálltunk, de mivel semmi jel nem mutatott arra, hogy a vihar szűnőben lenne, délután 6 órakor újra nekiindultunk. A heves viharban nem találtunk rá a két utolsó vas-cövekre, amelyeket előrelátó óvatossággal egy helyen levertünk. Most tükörsima jeges lejtőre értünk, amelyen hágóvasaink és jégcsákányaink felmondták a szolgálatot. A száguldó szélvihartól sodorva, a legnagyobb nehézséggel tudtuk csak megtartani egyensúlyunkat a jégen. Liu Ta-Ji csúszott meg elsőnek, én és Liu Lia-Men követtük. Szerencsére a lejtő vége felé nagy sziklába ütköztem, amelyet teljes erőmből átkaroltam. Ezzel sikerült meggátolni, hogy tovább zuhanjunk a feneketlen mélységbe, amelyet a (déli) Gonkár-gleccsernek véltünk. De második harmas csoportunk, amelyet Peng-Sung-Mu vezetett, nem volt ilyen szerencsés. Ők ugyancsak megcsúsztak ezen a rémes lejtőn és nem találtak semmit, amibe megkapaszkodhattak volna. Tehetetlen rémülettel kellett látnunk, amint az űrbe zuhantak.

Nehéz szívvel vájtunk magunknak kunyhót egy hasadékba a lejtő szélén. Nyomorúságos éjszakát töltöttünk itt hárman összebújva, miközben a hóvihár dühöngött odakint.

A következő napon felderült az ég. Elveszett társainknak nem találtuk nyomát. Este 9 óra 30 perckor elértük a VII. táborát és azután állomásra folytattuk a leszárlást kiindulási táborunkhoz, ahová június 16-án érkezünk meg. Társaink örömmel, vegyes fájdalommal üdvözöltek bennünket.

Haladéktalanul kiküldtünk egy csoportot a kisebb Gonkár-gleccser átkutatására, de 15 napi keresés dacára nem találtunk három szerencsétlen társunk nyomára.

Kína legkiválóbb alpinistái sorába tartoztak, haláluk pótolhatatlan vesztesége hazánknak. Mélységes fájdalommal gondolok arra, mennyi fáradalmat és veszélyt osztottak meg velünk.

A Minka Konkát meghódítottuk. Kitérőt célunkat elértük, de négy társunk elveszett a küzdelemben, Mindvégig élni fognak emlékezetünkben. Ezt a beszámolót a hősök emlékezetének ajánlom, akiknek kiváló szerepük volt a természeti erők leküzdésében.

A történet befejező ünnepi aktsa az alpinisták pekingi fogadása volt. Július 30-án érkeztek meg a Kínai Népköztársaság fővárosába, ahol a fogadásukra egybegyűlt lelkes tömeg meleg ünneplésben részesítette a hős fiúkat. Ho-Lung miniszterelnök-helyettes a kormány nevében üdvözölte őket, egyben Si-San-Sunnak, az expedíció vezetőjének, valamint a csúcsot megjárta és életben maradt másik két tagjának, Liu-Ta-Jinek és Liu-Lian-Mennek a „sportok mestere” címet adományozta. Ezt a címet adományozták haláluk után a szerencsétlenül járt alpinistáknak is.

Fordította: Mezei István

BARLANGOK VILÁGA

Határkö a föld alatt

A V. Meteor barlangkutatói karácsony és újév között az Aggteleki-hegységet keresték fel. A kutatómunka mellett egy nagy Baradla-túrát is előirányoztunk.

Jósvafőn fölkerestük Jakucs László barlangigazgatót és engedélyt kértünk a Baradla teljes bejárására. Mikor elbúcsúztunk tőle, megjegyezte: „Szerencsések van, mert az idei nagy szárazság miatt olyan víztelen a barlang, amilyen nem volt emberemlékezet óta. Száraz lábbal bejáratjátok a Retek-ágát, sőt még a Styx folyó is leállt, a rácshoz vezető szakaszban sincs vízfolyás”.

Ezek a szavak csak később tudatosultak bennünk teljesen, amikor valóban száraz lábbal jártuk be a Retek-ág, talán világviszonylatban egyedülálló szépségű, páratlanul gazdag mesevilágát. Ott, ahol máskor derékig ért a víz, most annyit se találtunk, hogy a karbidlámpáinkat megtölthetjük volna. Miközben a vízhiányom sopánkodtunk, az egyik fiú hirtelen közbeszólt: „Emlékeztek rá, mit mondott Jakucs? Ez azt jelenti, hogy megnyitk a szifonok és el lehet jutni a rácshoz. Azt mondom, hagyjuk ki ma a Törökmecset-ág bejárását és menjünk el inkább a rácshoz. Ezt a túrát talán tízen se tették meg a világ fennállása óta. Használjuk ki a soha vissza nem térő alkalmat!”

A javaslat osztatlan tetszésre talált. Hogyisne! Hiszen amióta Kessler Hubert és Sandrik József 1932. augusztus 21-én hősi vízalatti szifonúszással felfedezték a régóta sejtett összefüggést a Baradla magyarországi és csehszlovákiai szakasza között, talán félkezünkön megszámlálhatnánk azokat, akik azóta átvergődtek ezen a — hosszú szakaszokon vízzel teljesen kitöltött — barlangfolyosón. Határoztunk: elmegyünk a vasrácshoz, a földkerekség egyetlen földalatti országhatárához. Ez már december 29-ére virradó éjszaka 2 óra körül történt.

Hanem gyorsan meggyőződhattunk annak az örök igazságnak helytálló voltáról, hogy sokkal könnyebb valamit elhatározni, mint véghez vinni. Mert Jakucsnak igaza volt, hogy ebben a szakaszban nincs vízfolyás, de azt ő egy szóval se mondta, hogy nincs benne víz. Hát volt. De még mennyi! Először csak bokáig ért, akkor még fölényesen mosolyogtunk rajta. De amikor felülről folyt be a gumicsizmákba, a forrásvíznél is hidegebb barlangi patak vize, már elkomorult a társaság. Föltűrtük combtőig az overallt és úgy gázoltunk tovább a metszően hideg vízben. Aztán amikor az élen haladó hirtelen derékig süllyedt, visszahőkölt a társaság. Ennek már a fele se tréfa. Váltás ruhát nem hoztunk magunkkal, vízesen pedig nem mehetünk ki a barlangból, hisz táborunkig két és fél óra az út és a felszínen —6, —8 fok hideg volt. Csontfágyra rajtunk a ruha. Visszaforduljunk? Erről szó sem lehet! Pár száz méterrel a cél előtt nem hátrálunk meg! Nincs más választás, le kell vetnünk ruháinkat. Megtörtént. Rajtunk maradt a gumicsizma, sapka és kezünkben a karbidlámpa. Szívderítően festői látványt nyújtott a hat fiúból álló társaság.

Így már belegázolhatunk a jeges vízbe. A kosztüm bevált. Bár a víz általában derékig ért, de a mederfenék nem volt egyenletes és bizony néhol nyakig csúszott az ember az üdítő habokba, csak úgy hápogott a gyönyörűségtől. Átevickéltünk a szifonokon, a barlang szűkletein, ahol rendes körülmények között a víz az egész járatot kitölti. Most a szifonok nyitva álltak, a vízszint és az alacsony mennyezet között éppen elfért a fejünk. Itt vagy nyakig húzódtott az ember a vízbe, vagy a sekélyebb he-

Csudák terme a Retekágban

lyeken ráhajolt, úgy hogy a melle vízbe ért, hátát pedig a mennyezet cseppkövei karcolták véresre. Végre átjutottunk a három huzatos szifonon és türelmetlenül kerestük a rácst. De az mintha csak szökött volna előünk. Még jócskán kellett gázolnunk a borzongatóan hideg földalatti patakban.

Végre a karbidlámpa fénye partot világított meg. Azt hiszem a hajótöröttek nem örülnek úgy a szárazföldnek, ahogy mi örültünk. Boldogan gázoltunk ki a szárazra és komikusan emelgettük a lábainkat, hogy kifolyjon a csizmákból a hideg víz. Hanem rácst még mindig nem találtunk. Futottunk még a szárazon is jó párszáz métert, amikor egyszerre fehér oszlop villant meg a karbidlámpák fényében. Áhítatosan álltuk körül a világ egyetlen földalatti határkövét. Egyik oldalán MO (Magyarország), másik oldalán CS (Csehszlovákia) felírás. A barlang falán is hasonló felíratú táblák jeleztek a földalatti országhatárt. Nem sokkal arrább megtaláltuk a földalatti határcsompót, a legendás rácst is. A megilletődöttséget lelkes öröm váltotta fel. A vállalkozás sikerült. Boldogan táncoltuk körül a határkövet, a világ egyetlen földalatti határkövét, s hogyan jutottunk el hozzá?! éjszaka, pucéran, nyakig jeges vízben! — Egy életre szóló élmény! — Csak azt fájlaltuk, hogy nem volt fényképezőgép és így nem örökíthettük meg ezt a festői történelmi jelenetet.

Dr. Dénes György

Tetaráta domb a Baradlában

(Bojtör András felv.)

A GOUFFRE BERGER

A világ legmélyebb barlangja 1955-ig a Marcell Loubens tragikus szerencsétlensége miatt, a hazai sajtóban is többször szerepelt Gouffre de Pierre St. Martin volt, amelyben a francia kutatók hallatlan nehézségek árán 728 m mélységbe leereszkedtek. A zombolykutatás nehézségeit ismerők alig gondolták túlszárnyalhatónak a „világcsúcsot”, amikor 1955-ben a szakkörökben egy még mélyebb zomboly felfedezésének híre terjedt. Az újonnan felfedezett zomboly is francia területen nyílik, mélységét 1955 szeptemberében 985 méterben, a legújabb kutatások eredményeként pedig 1122 méterben állapították meg.

A zombolyt, amely a Grenoble melletti átlag 1500 méter magas Vercors mészkőfennsíkron nyílik, 1953 májusában fedezték fel. Ekkor 372 méter mélységben földalatti vízfolyáshoz értek, amit 36 kg. fluoreszcinnel megfestették, anélkül azonban, hogy a környékbeli forrásoknál valami változást észleltek volna. A következő évben gumitutatókkal követték a patakot addig, míg egy 20 méteres vízesés visszafordulásra kényszerítette a kutatókat. Újabb expedíció alkalmával drótkötelekkel és kötélhágcsókkal sikerült a vízesés mellett teljes felszerelésükkel leereszkedniük, majd 3 kilométeres szakaszon követték a Rivière sans Étoiles-nak (Csillagok nélküli folyó) nevezett vízfolyást. Újabb mélységekbe ereszkedve, 903 méternél elérték a barlang legmélyebb pontját, és ezzel „földalatti mélységi világcsúcsot” állítottak be, amit a következő évben, 1955-ben 985 méterre növeltek.

1956-ban nyolc nemzet kutatói, köztük a magyar kutatók által jól ismert lengyel K. Kowalski is, újabb nagyszabású kutatást szerveztek, hogy a legnagyobb körültekintéssel irányított és tökéletes felszereléssel ellátott expedíció keretében befejezzék ennek a rendkívül érdekes barlangnak a feltárását.

A zombolynyílásnál felállított kutatótábor Grenoble al állandó rádióösszeköttetésben volt, a két és fél tonnás kutatófelszerelést helikopterrel szállították a fennsíkra, a vizet pedig egy 700 méterrel mélyebben fakadó forrásból műanyagvezetéken nyomták a táborhoz. Rendkívüli nehézségekkel járt a tekintélyes felszerelésnek a barlangba való szállítása, annál is inkább, mert közben hosszabb, rendkívül szűk szakaszon (Meander) kellett keresztülmenniük.

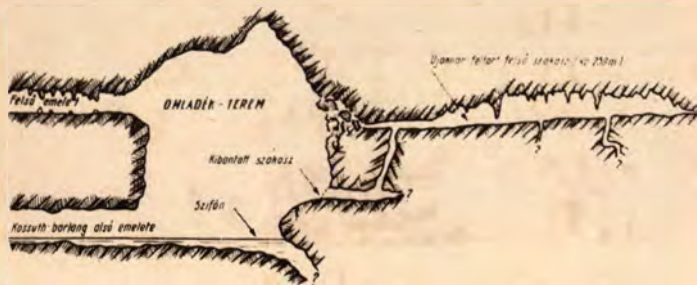
A Gouffre Berger tulajdonképpen nem nevezhető tipikus zombolyknak, mert helyenként igen hosszú vízszintes szakaszok váltakoznak a függőleges aknákkal. A barlang, a mészkő különböző korú rétegeit harántolja és ennek megfelelően változtatja jellegét. A kezdeti, aránylag szűk szakaszok után 250 méter mélységben, ahol máskorú mészkőbe ér, hatalmas, helyenként 60 méter magas és 150 méter hosszú termekké bővül a barlang. Tizenkét órával leszállás után, 500 méter mélységben a legszebb teremben (Salle des Treizes) állították fel az I. sz. tábor, állandó telefonösszeköttetéssel. E teremben páratlan szépségű cseppkőképződmények vannak, amelyek elérik a 15 méteres magasságot.

Innen kezdve egyre nehezebbé válik a továbbjutás, vízfolyások és vízesések nehezítik az utat. A IV. tábor 940 méter mélységben állították fel. Innen az egyik kutatót, megbetegedése miatt, vissza kellett szállítaniuk.

1100 méter mélységben újabb folyóval találtak, amely azonban — az elvégzett festési kísérletek szerint — független a magasabb szinten levőktől. Egy nagyobb tó, majd tíz méter hosszú szifon után 1122 méter mélységben elérték a barlang eddig ismert legmélyebb pontját, ahol a vízfolyást egy 50 fok alatt lehajló sziklafal igen mély szifonba kényszeríti.

Összesen 17 napot töltöttek a kutatók a barlangban, akiket visszajövet 250 méter mélységnél váratlan időjárásváltozás okozta vízbetörés két napig tartó kényszerpihenőre ítelt. Végeredményben a kutatás során baleset nem fordult elő, a résztvevők többsége jó egészségben bírta ki a barlangkutatás történetében egyedülálló időtartamú kutatóexpedíciót.

Dr. Kessler Hubert

A Kossuth-barlang folytatásába vezető folyosó az emeleti szakaszban

Megtalálták a Kossuth-barlang folytatását

Az 1956. évben felfedezett jósvafői Kossuth-barlang hatalmas omladék teremmel végződött, melynek alján mély szifonból fakadt a barlang patakja. A kutatók először oxigénes légzőkészülékkel kísérelték meg a szifon legyőzését, majd a szifon feletti sziklafalban rövidebb vízszintes tárot robbantottak, de ezt a munkát fedezet hiányában egyelőre abba kellett hagyni.

Az elmúlt év decemberében sikerült egy, a terembe torkolló, agyaggal teljesen kitöltött folyosót tíz méter hosszúságban kibontani és onnan a barlang felső emeletének folytatásába bejutni. Ez a barlangszakasz egy-magasságban van az eddig ismert felső barlangemelettel. Igen szép cseppkövek díszítik, melyeknek egy részét mutató aragonitképződmények borítják. Ez a barlangszakasz kb. 250 méter hosszú, belőle több helyen eltörmődött, hajdani víznyelők vezetnek az alsó szint felé. A barlang kutatói (Vizgazdálkodási Tud. Kutató Intézet) most megkísérik, hogy az egyik víznyelő kibontásával elérjék a barlang patakját.

Különös érdekessége a barlangnak magas hőmérséklete, amely különösen most, aránylag kis vízállás mellett érvényesül. Az eddigi vizsgálatok során megállapították, hogy minél kisebb a barlangi patak vízhozama, annál magasabb vízének és a barlang levegőjének hőmérséklete. Jelenleg elérte a 16 C°-ot, a hazai barlangok átlagos 10 C°-os hőmérsékletével szemben.

A barlang folytatásának vázlatos metszete (Szerző felv. és rajza)

A világ legnagyobb barlangjai

A világ legnagyobb barlangjainak hosszáról számos, egymással ellentmondó adatot találunk, sőt tudományos szintre igényt tartó lexikonok is helyt nem álló adatokat közölnek egyes barlangokról, így pl. az északamerikai Mammut-barlang hosszát 300 km-ben adják meg. A legújabb barlangtani szakirodalom alapos és kritikai áttanulmányozása alapján alábbiakban adjuk meg a világ tíz leghosszabb barlangjának adatait, az 1957. évi állapot szerint:

1. **Hölloch** (Svájc), felmért hossza 65 km. A világ leghosszabb felmért barlangja.
2. **Carlsbad-cave** (Új-Mexikó), felmért és részben becsült hossza 51 km. A világ legnagyobb cseppkőbarlangja.
3. **Mamut-cave** (USA, Kentucky állam), felmért és részben becsült hossza kb. 35—42 km.
4. **Eisriesenwelt** (Ausztria), felmért hossza 42 km. A világ legnagyobb jégbarlangja.
5. **Aggteleki-barlang rendszer** (Magyarország és Csehszlovákia), felmért hossza 22 km. A világ második legnagyobb cseppkőbarlangja.
6. **Mammut-Höhle** (Ausztria), felmért hossza 20 km.
7. **Grotte Dent de Grolles** (Franciaország), felmért és részben becsült hossza kb. 17 km.
8. **Jama Postojnska** (Jugoszlávia), felmért hossza 16 km. A barlanghoz hozzá szokták számítani a Planina-barlangot is, ezzel azonban a mai napig nincsen ember számára járható összefüggése.
9. **Cameron-cave** (USA, Missouri állam), felmért és részben becsült hossza kb. 16 km.
10. **Tantal-Höhle** (Ausztria), felmért hossza 15 km.

A fenti sorrend természetesen bármikor felcserélődhet, mert a legújabbban világszerte fellendült barlangkutatók napról napra újabb eredményeket, meglepetéseket hozhat.

★

Új módszer a cseppkövek korának meghatározására

A barlangokat látogató természetjárókat már régen érdekelte az a kérdés, hogy a cseppkövek milyen idők lehetnek? Erre eddig tudományosan megalapozott választ nem lehetett adni.

A nemrégben hazánkban járt két osztrák barlangkutató közül H. Franke fizikus, a Központi Barlangbizottság rendezésében tartott előadásban — elsősorban a nyilvánosság előtt — ismertette a cseppkövek kormeghatározásának terén elért legújabb eredményeket. A legújabb vizsgálatok az ún. radiokarbon-módszer segítségével indultak meg, aminek lényege, hogy a levegőből a cseppkövek anyagába került radióaktív szénatomok felezési idejével kapcsolatos sugárzáscsökkenést mérik. Ilyen vizsgálatokat eddig csak szerves anyaggal, csontokkal és az egyiptomi királysírokban talált fadarabkával végeztek.

A közelmúltban végzett vizsgálatok alapján egy 15 cm átmérőjű cseppkő belső magva és külső része között kb. 5000 év időkülönbség volt megállapítható.

★

Bevezették a villanyvilágítást a lillafüredi István-barlangba

A lillafüredi István-barlangot kezelő Borsod megyei Idegenforgalmi Hivatalnak sikerült az elmúlt évben a barlang korszerű villanyvilágítása céljára szükséges fedezetet biztosítani. A villanyvilágítást a legkorszerűbb elgondolások alapján tervezték meg és vezették be. Ma már sok ezer gyertyafényű reflektorok világítják meg a barlang pompás cseppkőképződményeit, amelyek közül különösen a Niagara-vízesés hatalmas méretei érvényesülnek, szinte lenyűgöző hatással. A barlang forgalma a villanyvilágítás bevezetése óta megsokszorozódott.

Reméljük, hogy a barlangot nagy hozzáértéssel és szeretettel kezelő Borsod megyei Idegenforgalmi Hivatal-

Aragonit képződmények a Szemlőhegyi-barlangban

nak sikerül következő lépésként hamarosan a Palota-szálló alatti Anna-barlangba is a villanyvilágítást bevezetni.

Az Abaligeti-barlangot rendezik az idegenforgalom számára

Egyre növekszik a megyei idegenforgalmi hivatalok érdeklődése a munkaterületükön levő barlangok iránt. A borsodi és veszprémi megyei idegenforgalmi hivatalok után most a Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal is megkezdte egyik érdekes barlangunk, az Abaligeti-barlang kiépítését. A barlangban levő utakat, hidakat rendbehozták, a barlangot ajtóval zárták el és a közeljövőben villanyvilágítást is terveznek ebbe az érdekes patakos barlangba bevezetni, melynek cseppkőképződményeit az eddigi őrizetlenség miatt sajnos igen megrongálták. A pécsi barlangkutatók nagy erőfeszítéseket tesznek a szifon mögött még sejtethető barlangszakaszok feltárására. Eddig a barlang emeletes részében fedeztek fel újabb szakaszokat.

Amikor örömmel üdvözöljük a megyei idegenforgalmi hivataloknak a barlangjaink iránt megnyilvánuló érdeklődését, feltesszük a kérdést, mikor fogja a Fővárosi Idegenforgalmi Hivatal páratlan érdekességű budapesti barlangjaink ügyét végre kezébe venni?

★

Az aggteleki Baradla-cseppkőbarlangban, a nemzeti geofizikai év kapcsán, mérőállomás építését kezdte meg az Állami Geofizikai Intézet. Az állomáson elhelyezett automatikusan regisztráló földmágnességváltozást mérő és szeizmológiai műszerek az idegenforgalmi barlangjáratok vonalától félreeső helyeken kerülnek felállításra. A barlangnak egész éven át egyenletes, 11 C° körüli hőmérséklete, a levegő páratelítettségének nagyfokú állandósága, a hegy belsejének zaj- és rezgésmenete, valamint az egyenletes fényhatás a kényes műszerek pontos észleléséhez elengedhetetlen feltételek s máshol csak nehezen, vagy alig lennének biztosíthatók.

Elkészült Jósvafőn a nemrég feltárt Alsóbarlang végleges bejárata. A még folyamatos kutatás alatt álló barlang további szakaszainak feltárása Jakucs László vezetésével folyik, de az érdekes patakos barlang legelső, kényelmesen megtekinthető szakaszait még az idén meg kívánják nyitni az érdeklődő nagyközönség számára is. Az új barlang bejárata a Baradla jósvafői bejáratától mindössze 200 méterre, a Jósvapatak karsztforrása mellett nyílik. (J. L.)

A Mátyáshegyi-barlang legmélyebb pontján, az úgynevezett Tó-nál a Spartakusz SE lelkes barlangkutatói a vízszintingadozás mérésére mércét állítottak fel. A mérési adatokra a Vizgazdálkodási Tud. Kutató Intézet karsztvízkutató csoportjának van szüksége, mert a barlangban levő Tó szintjének ingadozása igen fontos adatokat szolgáltat az országos karsztvízkutatáshoz. Az Intézet ezért kéri mindazokat a természetjárókat, akik a barlangban a mércéig lemásznak, hogy a vízállást feljegyezzék és az Intézettel közölni szíveskedjenek. Az Intézet címe: Budapest, VIII. Rákóczi út 41. Tel.: 131—690.

K. H.

A Szemlőhegyi-barlang Hosszú folyosója
(Dr. Kessler Hubert felv.)

A Kovácsihegy

bazalt-csodái

Minden magyar természetjáró vágyai közé tartozik, hogy a tájképilag oly gyönyörű, földtanilag is annyira érdekes és tanulságos bazaltvidékeinket (Salgótarján, Balatonvidék) bejárhassa, megismerhesse. Ezek közé tartozik a Vindornyasztölös—Zalasztölös—Zalárd-medence bazaltcsoportja, melynek középpontjában a szép Tátikát találjuk.

Magam a Tátika-csoportot jobban csak 1925 óta ismerem és meglepett az a csoda, ami ott látható, ezek között is a legkevésbé ismert Kovácsihegy bazaltmezője, hazánkban legnagyobbat, legszebb ilyen-fajta hegye! Bazalt-hegyeink többfélék: kúp-, harang-, koporsó-alakúak, de vannak óriási asztalpokhoz hasonló hegyek is, melyeket a geológiai műnyelv a spanyol „meza”-val jelöl.

Már F. S. Beudant, a híres francia mineralógus járt itt, s 1818-ban megemlékezik a „Vindornyasztölös bazaltplató-ról”, majd több kiváló geológusunk adott bővebb leírást róluk. Pl. Cholnoky Jenő, éppen száz évvel Beudant után, azt írja a Kovácsihegyről: „ez talán a legszebb típusa a mezáknak. Az egész Balatonfelvidéknek ez a legszebb Ny-ra kivetett darabja, a szomszédos Tátikáról felséges látványt nyújt. Minden tankönyvünkbe föl kellene venni ennek a képét! Szépen elismuló lejtől egészen matusok, tetejének egyenletes magassága pedig szinte megkapó. Mögötte a zalai halomgerincek

látszanak, mint kulisszák, roppant nagy szabályossággal.”

Vindornyasztölösről K-re mehetünk föl a néhány évtizede fölhagyott, — de most sajnos újra megnyitni szándékolt, — bazaltbánya mellett a Kovácsihegyre (358—362 m), melynek hatalmas asztallapszerű, de K-re kissé menedékes bazaltfennsík-ján már a koravaskor embere is tanyázott, jól megválasztva a védekezésre kitűnően alkalmas helyet. Gyönyörű kilátás nyílik róla mindenfelé. A Ny-felé letörő hatalmas bazaltsziklák peremével párhuzamosan, hosszú és mély árkok vannak; megnevezésükre szakkifejezést is nehéz találni! Talán még leginkább „bazaltsziklautcák”-nak nevezhetnők őket. Ugyanis több emelet magasságú-nagyságú házakból épült, de heves földrendésektől összeomlasztott, több mint egy kilométer hosszú, valóságos kettéhasadt utcákhoz lehetne ezeket hasonlítani, melyeknek egészen különleges, egyedülálló, tehát sehol máshol nem található, páratlan szépségük van, amilyent még kevés természetjáró látott, de még csak nem is álmódott!

Jugovics Lajos geológus-bazaltszakértő szerint a Kovácsihegynek, ennek a típusos. — 4 km hosszú, 1,5 km széles — bazalttakarónak az oldalait, a K-i kivételével, meredek bazaltfalak veszik körül. Különösen érdekesek a Ny-i oldal, tehát a Vindornyasztölös fölötti bazaltfalak, amelyek helyzetén, illetve településén, a Balatonfelvidék állandó E-i széljárásának hatása figyelhető meg. Ez az állandó széljárás kifújta a homokot a nehéz bazaltfalak alól, mire azok egyensúlyukat veszítve, összevissza töredeztek, azután megmecsúsztak, vagy pedig óriási szeltekre tagozódva, jobbra-balra bukdaesolva ki-

jöttek, páratlan, sehol sem láttam szépséget kölcsönözve ezeknek a 15—20 méterre is elérő sziklautcáknak.

Hogy ezeknek a csodás bazalt-szikla-utcáknak létrejöttét az újabb századokban történt erdőstés, vagy még inkább talán az őskori beerdősödés előtti, tehát a növénytakaró hiánya miatt korlátlanul száguldo, szabadon garázdálkodó északi szeleknek deflációs munkája szettette, részben, vagy egészben okozta is, — bizonyosra vehető!

De ezeknek a hosszú évezredekken át itt dühöngő északi szeleknek anyagelhordó tevékenysége hozhatta létre, még az ÉNy-i sziklába bemélyedő és itt is Vadlánliknak nevezett, több részre oszló, de mindig homokos fenekű, hatalmas sziklaüregeket is (állítólag száznál több ember is beléjük fér). Ugyanis a bazaltmezőnek a pannóniai homokra a plicocén végén kiömlött és hamarosan kihűlt óriási bazaltlepenye (az „asztallap” alsó felülete) alól kifújta és elhordta a sárga homokot és így a bazaltlapok széttörözött darabjai, kisebb-nagyobb üregeket, barlangokat takartak be, a kifújott homokrétegek gidres-gödrös felületén. Kétségtelen, hogy a lezökent bazalttakaró darabjaival befödött üregek, odúk, barlangok, a bazalt-sziklautcák más részein is képződhetek és még ma is lappanghatnak, de ezeknek a szabadba majdan kivezető nyílásait egyelőre még kisebb-nagyobb bazalttörmelék, bazaltomlás, vagy éppen homoksuvasadás borítja. A fölhagyott bazaltbányában is tártak föl ilyen, eladig ismeretlen, de a köfjéssel szabadabbá tett hasadékokat, barlangüregeket.

Dr. Darnay (Dornay) Béla

Hasadékbazalt a bazalt sziklafalban
(Eszes László felv.)

Metszet a bazaltüregek jellegzetes elhelyezkedéséről

Téli túrákra EMLÉKEZÜNK

A bükk Várhegy északi oldalában, a várkúti menedékház magasságában kiindulva visz egy romantikus erdei út, ahonnan az egész Bükköt be lehet látni. Az út hossza körülbelül félórányi séta, és ez idő alatt a panoráma előttünk vonul, gyönyörűsége szemünknek és egyéb érzékszerveinknek, és főként bennünk a közeli, a távoli és a régmúlt emlékezések raját.

Ezt az utat úgy hívják, hogy „Filozófusok útja”.

Kedves turistátsám, ül vissza a helyedre és ne nyúlj a térképed után, ezt az idegen útnevet a térképen nem fogod megtalálni. Inkább elmondom, hogy a névadás egy évvel Kolarcskovszky Lajos kedves barátunk halála előtt történt, akivel soha el nem felejthető hetet töltöttem ezen a vidéken. Rossz borbén volt már szegény, de meg nem öregedő, fiatalos kedélye átragadt mindnyájunkra, és ha lehet, kiváló, ragyogó szelleme még sokkal jobban szípkázott, mint valaha. Ő nevezte el mindennapi sétánk útját így, célozva a görög filozófus iskolák sétálva-tanító módszerére (epikuros). Kolarcskovszky, ez az élő lexikon, akiből a szó úgy folyt, mint a víz tavasszal az Imóköből, elzsongította a társaságában levőket. Egyforma zamattal, az átélés közvetlenségével beszélt az ősember életéről, hogy itt, ezen a helyen mit csinált, vagy pedig az egri érsekek régmúlt nagyúri életéről; elkápráztatón pontos történelmi adatokat sorolt fel a felsőtárkányi től mellett épült egykori palota fejedelmi vendégeinek mulatozásairól. A nyeregbe érve leheveredtünk a derékig érő fűbe, és csendben élveztük és szívtuk magunkba a Déli-Bükk vénasszony-nyarának üdítő sugarait. „Kola” lassan megtörte a csendet, arról beszélt, hogy a vége nélküli téli bükk túrák gyönyöreivel mi sem hasonlítható össze. Es befogott észrevétel nélkül a bükk betyárlegendák, az öreg szénégetők és egyéb szegény hegyi-emberek izgalmas téli történeteibe, melyeket úgy szőtt bele, olyan természetesen és belevalóan a turaléírásokba, akár csak a régi perzsa szőnyegszövegek állatkáikat és virágaikat, környezetük motívumaiból szőtt szőnyegekbe.

Majd elgondolkodott. „Persze, mondta, ezek az idők már rég elmúltak. Most már szabadok vagyunk és a hegyek a miénk. Emlékezték, — kérdi —, első szabad szilveszterünkre a hegyekben? — A kevélynyergű házukban voltunk — folytatta —, és éjfél közeledett. Felmentünk a Nagy Kevély csúcsára, ahol a természetbarátok már hatalmas máglyát raktak, és miként hallottuk, ugyanezt tették körös-körül a magas csúcsokon is. Éjfél után az óra. Es fellobogott a máglya tüze az éjszakában, a szabadság tüze. Válaszoltak rá a messzi csúcsok máglyái: Dobogókó, Csikóvár, Nagy Szénás és mind a szabaddá vált hegyek csúcsai, és éjtek körös-körül a szabadság tüzei. Ha valaki kőből volt, akkor is éreznie kellett, mit jelent az: szabadság, hogy szabadok lettünk. Nincs többé tilos terület. Nincs többé: „Hova mennek?” Nincs többé: „Menjenek a fenébe, mert lövök”. Szabad volt az út előttünk bármire, és től volt és hó fedte a tájat, hiszen a tél — ahogy visszaemlékezünk — amúgyis nagy demokrata, egyenlővé tesz mindent, behavaz minden utat, sőt behavazta (horribile dictu!) a tilos táblákat és a síelő arra szállt. amerre a vágya vitte.

... de kérem szépen, hát állva kell síelni ...

A máglyalobogás lassan kezdett alábbhagyni, és hátunk, amelyet nem melegített a tűz, fájni kezdett. Megindultunk lassan le a házba, ott lent körülültük az asztalt és azt javasoltam, hogy mindenki mondjon el egyet régi, kellemes, bohókás téli túraemlékeiből.

— „Kola” kezdje el — mondták és én nem haboztam.

Sok évvel ezelőtt történt — fogtam bele —, karácsony előtt elindultak a természetbarátok az Alacsony-Tátrába. A túrát az öreg újpesti síelők szervezték. Az éjjeli személyvonattal utaztunk a szűfolt harmadosztályú vagonban, a lámpa úgy pisláskolt, mintha ecet égett volna benne, és a frissen vakszót lécek fanyar illatot árasztottak. A csomagtartókban fölöttünk elhelyezett lécekről a melegen felolvadt vakszó néha egyikünk-másikunk orrára csöppent, de ez a hangulatot nem lohasztotta, sőt emelte. Velünk utazott a szerénységéről, csendességéről ismert Európa-bajnok síelőnk, mellette egy tetőtől-talpig vadonatúj, elegáns sífelszereléssel ellátott fiatalember ült, aki nagy hangon magyarázta síbajnok barátunknak a síelés magas technikáját. A bajnok, aki nem volt vitakozó természet, csendesen bólogatott és áhítatosan vette tudomásul, hogyan kell síelni és hogy a fiatalember, aki Aussee-ban tanult Ausztria legkiválóbb símestereitől, milyen modern sítechnikai fogásokat alkalmaz. Közben a fiatalember idegesen kapkodta fejét, mire öreg barátunk megkérdezte tőle, hogy vajon az új technika megköveteli-e a fej ide-oda rángatását a régi egyenes tartással szemben? Erre ifjúnk azt mondta, hogy csak a lecsöpögő vakszót kerülgeti. — Hát Aussee-ban nem vakszólják a léceket? Erre hosszú technikai fejtegetés volt a válasz ...

— Ragyogó, tiszta telihold volt, mikor Zvolen-Lupcsa állomá-

Sítúra helyett

Szeretném, ha megváltozna az idő, mire ez az írás az olvasók kezébe kerül és velem együtt örülnének, ha kis havas tél jönne már. Évvégi terveink között szerepelt egy többnapos sítúra valahol a Börzsönyben, esetleg a Pilsiben.

Igy jött el közben a karácsony, mely fekete volt és borongós, kedélyelment nem vidította fel a „belgilitávévészet” sem, melyet már két nap óta folytatunk töretlen lendülettel. Eközben megszületett a nagy határozat. Hó ide, hó oda, irány Nagy Szénás.

Bár többen terveztük, csak hárman érkezünk a menedékházhoz, ahol kissé hamisított, de kedves tél kép fogad. A hideg éjszakák rabulejtették a hajnali ködöt és a házkörül fenyőkre bízta őrzését. A köd viszont sok volt és a fenyők nem nagyon bírtak vele, így aztán a kis fenyőliget — mely a ház körül fekszik — vastagon visell nehéz zúzmara terhét, sőt a máskor fenyőtűktől tarkálló tala't is vastagon borítja a lehullott zúzmara. Megérkezésünkkor csak ebédidőt akartunk a házban tölteni, de aztán egy kis munkatúra lesz belőle.

A szénási menedékház jól rejtett helyen fekszik és aki nem ismeri az utat, ködös vagy sötét időben könnyen kevereghet az egyforma, csupasz hegyoldalakon. Ennek megelőzése végett a házfőtől nyeregben magas póznára esténként lámpát húznak, hogy jelezze a helyes irányt. Ez a pózna most hiányzott, így a gondnok kérésére

fejleszt ragadunk és kiválasztva a megfelelő fát, felállítjuk a nyeregben.

Másnap, nem túl korán, még mindig kicsit ünnepi hangulatban megindulunk a Feketehegy felé. A köd, mely napok óta áll a tájat, a völgyben előbb sűrűbb, majd gyenge fuvallatra kicsit feljebb száll. Ahogy ereszkedünk lefelé, úgy fogy a zúzmara és Pilsisában már csak vé-

kony réteg hirdeti, hogy azért tél van. Valami új utat keresünk, ahol még nem jártunk. Nem akarunk Csévre menni, és ki akarjuk hagyni a Postaréti erdőt is. Így aztán előbb a kék jelzésen indulunk el, majd irányba vesszük az Eszperantó-forrást.

A jelzett út elhagyása után ismét téliesebb a táj, mivel fenyvesszel tűzdelt erdőn haladunk és a fenyők vastag porcu-kor réteget viselnek. Közben a köd is sűrűsödik és gomolyogva öleli körül az erdőt. Fenn a hegyoldalon fejsze csattog és a favágók beszéde szűrődik a ködön át. Alattunk a mély útbán két ló üres szerket húz felé, miközben a testükből kigőzölög pára a köddel keveredve sűrű homályba fedi őket.

Az Eszperantó-forrásnál vizet veszünk és a Pils oldalának indulunk. Kicsit ki is gombolkoztunk, mert meredek a Vörös út. Ahogy feljebb haladunk ismét sűrűbb a köd és a fákön vastagabb a zúzmara-dísz. A Pilsnyergert sejtelmesen áll meg a köd, melyből némán emelkedik ki a háttérben a szovjet emlékmű. Kicsit szuszogunk, majd utolsó felvonásként elindulunk a Feketehegy hosszan elnyúló hátán a Sasfészek felé.

Néhány apró koppantás és máris nyílik a vasajtó, mely mögött az „örökifjú” Gliz néni szelid derűje, kátyhájának melege és a kedves, igazi hegyihangulatot árasztó szoba rejtőzik. A házban Gliz néniel — a gondnok — együtt négyen vagyunk, no meg a barátságosan duruzsoló kálvya, mely ilyenkor szinte emberszámba megy.

Az asztal köré sereglettek harsány hahotája...
(Szerző felv. és rajza)

son kiszálltunk, és akkor éjjel felmásztunk a Prasiwa vonulata alatti kis blokkházba.

— Fáradtság ide, fáradtság oda, a ragyogó telholdban mindenki léceit kötött, még az aussee-i „mester” is. Mikor felállt, leesett. Miután felségítették, mert kissé korpulens testével nehezen mozgott, ismét leesett. Ezt vagy tizenöt-ször megismételte. Jóságú bajnok-barátunk jónéhányszor maga is felségítette és megmagyarázta, hogyan kell a lécen megállni, és főleg hogyan kell síelni. Nem ment. Erre a társaság bajnokunkkal az élen, fölkerelkedett, otthagytuk a ház mellett a folyton leülőt, és neki Prasivának. Felejthetetlen éjszakai síelés volt. Mikor lejöttünk, a fiatalember még mindig küszködött gyönyörű síkötésével, és a szalonnasütésnél hosszú fejtegetésbe kezdett, hogy miért így, miért úgy, és nem ez a helyes technika, ahogy itt csinálják, „az aussee-i technika, az technika...”

... Aztán csend borult a kis házikóra. Hazai és ausseei sí-technikások egybefonódó hatalmas horkoló-koncertje töltötte meg a helyiséget és olvadt vaksz illata a levegőt. Reggelre olyan hideg lett, hogy senkinek nem volt szüksége ébresztőre. A hajnali napsütés és szikrázó hó kárpótolt bennünket. Gyorsan ki a házból, föl a léce-ckel, neki a Prasivának. Fiatal barátunknak hárman kötötték a léceit, és ketten fogták, hogy el ne essen. De ő elesett. Megint felkelt, megint elesett. Végül türelméről közismert bajnok barátunk is megunta a dolgot és miközben az ifjú elméleti síelő a hóban fetrengett, lehajolt hozzá és atyai hangon kezdte oktálni:

... de kérem szépen, hát állva kell síelni...”

— Nos, innen származik ez a természetbarátok között általá-

nosan ismert kiszólás. De a fiatalember végtére is természetbarátok között töltött vagy négy-öt napot, és mire az ötödik napon a Bistra völgyén keresztül Chvatimec állomás felé porzott a társaság, barátunkat már nem kellett emelgetni, röpült a lécen, most már nem is lehágtal. A chvatimeci állomáson lecsatoltuk a léceit. Az ausseei megtörtülte veritékes arcát, lehúzta síkesztyűjét, odament öreg barátunkhoz és azt mondta: „Bocsásson meg, köszönöm szépen”.

Itt elhaggtam. A vidám történet és a szilveszteri kulacsok jó hangulatot teremtettek.

Most utazunk az Alpokba — mondtam. Valamennyien az Alpok vándorára néztünk, aki így kezdte:

— Ragyogó hóviszonyok között indultunk el hárman (bécsi természetbarátokkal) téli szabadságunkon, az Oetztahl egyik kies vidékén fekvő menedékházából, csillogó napfényben, föl-felé. A nap már magasban állott és az árnyékaink rövidke voltak. Pazar porhóban szántottak léceink és szórták a havat jobbra-balra. Fenn a csúcson boldog nekifeledkezésben volt részünk. Ezer meg ezer hófedte csúcs fehér gyémántján szikrázott az alpesi vörös napsugár.

— Az idő későre járt, akárhogy halogattuk is, mégiscsak el kell kezdeni a lesiklást. Mire észrevettük, hátunk mögött hatalmas fekete-szürke felhőgomoly jelent meg, s fel sem ocsudtunk, sűrű köd vett körül bennünket.

— Ilyesmí az Alpokban gyakran megesik. Elindultunk lépésben lefelé. Ovatosság? Ez nem szó. Bécsi, tapasztalt barátunk vezetése mellett csak lépésről lépésre hatoltunk előre. Közben a köd köré borult a sötétség, éjszaka lett. Vezetőnk kijelentette, hogy teljesen tájékozatlan, már rég ott kellene lennünk a házban, úgy látszik, irányt tévesztettünk, féltő, hogy szakadék szélére kerülünk. Nincs mit tenni, meg kell állni egyhelyben, tapodtat sem tovább, várjuk meg a hajnalt, mikor majd tájékozódhatunk.

— Az éjszakáról jobb nem is beszélni. A zsebemben levő konyakosüveg öntött időnként lelket belénk.

... Hajnalodott. A köd lassan kezdett felszállni. Vezetőnk körülnézett és azt mondta, maradjunk helyben, ő lejjebb megy és tájékozódik. Hatalmas ivvel siklott lefelé, majd rövid szemlélődés után felordított: „Gyertek utánam!” A történetnek itt körülbelül vége is van. Kiderült, hogy a közben elindult hatalmas havazás által csaknem betemetett menedékház tetején álltunk egész éjjel.

Az asztal köré sereglettek harsány hahotája még el semült, mikor a menedékház gondnoka feltárlta a szilveszteri kocsonyát és mellé a pilisborosjenői vinkót. Ebbe aztán belefeledkezünk és későn, csak sokára folytatódtak az emlékezések és a történetek a hangulat emelkedésével mind pajzánabbá váltak...

Es Kolacskovszky itt elhallgatott. Végigfeküdtünk valamennyien a Várhegy-nyergi magas fűben, és süttettük magunkat a lassan lemenni készülő meleg szeptemberi nappal. Behunytuk a szemünket. A nap lebuokott és hideg fuvallam libbent át a nyergem. Fölebredtünk. Azt hittük, már a búkki hó jött meg, pedig csak jél volt arra, hogy lemenjünk a menedékházba vacsorázni.

Zélinger Gyula

Reggel szinte rázza a házat az északi szél és abban reménykedünk, hogy ez meg hozza a havat. Meg is jelent Esztergom felett egy sötét felhő, de tova rohant, még csak üdvözlésre sem állt meg. A fák ijedten zúgnak és hullajtják nehéz zúzmará terhüket, amitől fehér lesz az erdő alja. Néha a nap is ki-ki csillan a felhők közül és látszik a kék ég is. Erőből a kékségről regényt lehetne írni. Ily kéket ember még nem alkotott, ilyet máshol nem lehet látni, csak télen, magasan a hegyekben, ahol nincs por, nincs korom, és nincs füst, csak a végtelen ég. Még emeli ezt a kékséget az alatta meghúzódó fehérkoronás erdő.

Elbúcsúzunk a háziaktól s megindulunk a Pilisnyereg felé. A szél mind erősebben süvít, úzve zavarva a rongyos megtépett ködfelhőket. Néha kivillan a Feketekő, majd újból sötét felhőtömeg ül le rá. A Szoplak oldalát vastagon borítja a lehullott dér, mely alatt kevés megmaradt hó húzódik. Gyönyörű ez a szálerdő, melyet most részleges halálra ítélték, s ami a legszomorúbb, egy-egy ilyen vágásnál előszeretettel esnek áldozatul a jelzett fák. Nem messze a Kétkükkfa felett, szép szál törzs fekszik keresztül az úton. Ráta a hó által mintegy szemfedőként befedve a kék kereszt jelzés. Eszembe jut, hogy amikor a Nagy Inóc és a Hideghegy oldalában termeltek, ugyanígy feküdtek a piros jelzésű fák, s hasonlóan egyéb helyeken. Úgy látszik egyes erdészek csak nem tudnak megbékélni a természetjárókkal. A Kétkükkfánál szemben találjuk magun-

kat a nappal és gyémántos csillogásával, szinte bántja szemünket a fény. A csillogó zúzmará szinte mesebelivé, a tündérek országává varázsolta a tájat. Sietve indulunk tovább, reménykedve, hogy a szél elűzte a felhőket Dobogókőről és

A Pilisnyereg zúzmará varázsa

(Szerző felv.)

szép kilátásban lesz részünk. Sajnos csalódunk, a köd ott szaladgál a csúcs körül és látjuk, hogy 50—60 méterrel feljebb már tiszta a lég. A nap is elő-elő bújjik, hol erősebben, hol bágyadtabban küldve fényeit a zúzmarás tájra.

Mivel kilátásunk nem volt, szemrevételezzük a lesikló pályát. Hát bizony ez világosabb is lehetne. A gazdátlanul hagyott lesikló pályá — mely senkinek sem tartozik — (esetleg csak papíron) átadta magát az enyészetnek. Közepén mély árkokat vágtak a kocskák, melyek a kivágott fát szállították. Ezeket az árkokat szélesítette és szélesíteni fogja a víz, mely tavaszi olvadáskor itt lezúdul. De kisebb, illetve keskenyebb is lett a pálya, mert a bozót lassan, de biztosan nyomul előre visszahódítani, amit elvettek tőle. Valamit tenni kellene, valakihez tartozni kellene a természetadta lehetőségeknek is. Talán a turistaházak vállalatához. Hisz Dobogókőre autóbuszjárat van és a megfelelő lesikló pályá emelné a forgalmat (oh, hideghegyi síliff?).

Szemlélődésünket a menedékház asztalánál fejezzük be, ahol nyakára hágunk a maradék belginek, ma'd rövid pihenés után a télből megérkezünk a tavaszba. Piliszentkeresztre érünk le, ahol a napfény „pusztító” hatást tett. Elűldözte a zúzmarát, fellazította a talajt, mely ragad, mint a hívatlan vendég. Szerencsére a busz indulásáig még van időnk és így a szokásos téli síléc pucolás és összekötés helyett bakancsainkat tisztogatjuk.

Tátrai Ruppert

Ífjúsági Természetjárás

Szikrából lesz a láng...

Riadó! Bakancsot fel! Síbotokkal sora-
kozó! — süvöltött végig a nagyvillámi
turistaházon D. Lacinak, az UVATERV
táborvezetőjének hangja.

Riadó! — harsogott végig a vészkiáltás
a hálótermeken, s az ebédión, ahol a
MAFC sátor táborának lakói éppen vacso-
rához készülődtek.

Pillanatok alatt kint volt mindenki a
házból, s futott lefelé a lejtőn, a 4–500
m-re levő sátor tábor felé. Igézőn megrá-
zó látvány tárult szemünk elé. Aki nem
látott hasonlót, talán el sem tudja képzelni.
A sok gonddal megépített hatalmas sátor-
tábor, mint óriás fátyla lobogott az ég
felé a sötét éjszakában. S az óriási tűz-
vészben; mint a kötelességtudás szelleme
imbolygott egy alak, örült erőfeszítéssel
vonszolva ki az égő sátorból ládákat, asz-
talokat, székeket, mindent ami közös, ami
mindannyiunké. A „géhás” — lühegte va-
laki mellettem futás közben.

Mire a segítség megérkezett, késő volt.
Már csak a tűz fékentartásáról lehetett
szó. A sátorban lakó 15 fiúnak, a rajta
levő ruhán kívül mindene ott veszett. Oda
a dupla pokróc, a meleg ruhák, a vihar-
kabát, oda hűsleges fegyvertársunk, a so-
kát szidott, de mégis annyira szívünkhez
nőtt öreg, viharvert háztáskák. Többet nem
nyomja vállunkat...

Mégis, bár megrendített a nagy anyagi
kár, jóleső melegség öntötte el szívemet
a hideg téli éjszakában, mikor az elsőnek
leérkezett fiúk fénylő szemébe, kormos
arcába néztem: Gyurka, — szót az egyik
— a közös holmi együtt van, a Tábor tehát
mehet tovább... — Valami mély érzés
szállt meg. Elsőnek voltak a tűznél, még-
sem a sajátjukat mentették. Ezek már
mind a jövő emberei. A verükben van,
hogy első a miénk s csak azután jön az
enyém...

Pergessük vissza a tábori napló lapjait,
hogy is történt ez eset: Közös táborba
vonultak az UVATERV és a MAFC fiatal
természetjárói. Az ifjabb úvakos a turis-
taházba, az idősebb mafcosok — szakítva
a régi szokásokkal — fűtött, 4x12 m-es
területű sátrakba. Örültek a sátraknak, a
remekül bevált tábori ágyaknak, melyek-
ből három emeletet is össze lehetett rakni,
s örültek a kristálytisza téli időnek.
A fiatalabb UVATERV-esek kissé irigy-
kedve nézték a MAFC-osokat. Titkos al-
kudozások indultak meg a bátrabbak kö-
zött, ki lenne hajlandó a reggeli kakaó-
adagért, vagy cukorkáért átadni egy éj-
szakára ágyát a sátorban, amikor... ami-
kor január 3-án, pénteken este 9-kor, va-
lahogy nem akart a tűz meggyulladni a
vaskályhákban. Füstölt. Füstölt, füstölt a
sátoron kívül, belül. Kívül a kémény, be-
lül a kályha.

Menjünk fel a házba vacsorázni fiúk.
Ezt a füstöt nem lehet kibírni, — mondta
Gyurka, a tábor vezetője, — addig kiszel-
lőzik a sátor. S elindultak felfelé a jeges

Igy nézett ki a sátor tábor...

úton, apróbb csoportokra szakadozva.
Csendes téli este volt, csak a szél süvöltő-
zött a kopár dombokon, időnként vadul
rázta a sátrat. S a szélzugásban senki
nem vette észre, hogy a kívül-belül füst-
felhőbe burkolt sátor mélyén az egyik
kályha csöve milliméterről-milliméterre
csúszik kifelé, majd lassan ledől... Sen-
kinek sem tűnt fel, hogy a sátor mélyéből
gomolygó füst már nem a kályhából jön...
S egyszerre felcsapott a láng is...

A közelben levő fiúk között Tóth Béla
vette át a vezetést: Azonnal fel a házba
segítségért! — rivallt az egyikre. Te ve-
lem jössz! — így a másiknak, s eltűntek
a lángoló sátor mélyén. Egymásután rő-
pültek az égő sátorból a butángázpalack,
az edények, bútorok, majd alig, hogy ki-
vonszolták a közel mázsás élelmiszeres
ládát, összedől mögöttük a lángoló sá-
tor-óriás...

S a tábor folyt tovább, mintha misem
történt volna. Az UVATERV-esek meg-
osztották a MAFC-osokkal takarókat,
ezek pedig beköltöztek a turistaház kis-
ebédlőjébe. Zajlott tovább az élet, bár
sokak szívének mélyén ott bujkált a szor-
ongás, mi lesz otthon...

A tábor humorából: Egyik reggel mos-
dás közben, ahová a „legettek” törülkö-
ző és szappan nélkül vonultak, zajlott le
az alábbi párbeszéd: — Micsoda luxus!
Szappannal mosdani!

— Mi az, hogy szappannal! Nem va-
gyunk mi holmi MAFC-osok, hogy anél-
kül mosdjunk!

Mire egy sértődött hang a háttérből:
— Vedd tudomásul, mi nem vagyunk
„holmi” MAFC-osok, hanem MAFC-osok
holmi nélkül...

Mi volt szép a táborban? — Nem lehet
mindent elmondani. Talán a hatalmas tú-
rák az Urak Asztala, Pillisszentlászló felé,
vagy a karszalagos hadijáték a visegrádi
várban. Vagy a jéghegy bajnokság, amit
a ház előtt felbontott pályán játszottak?
(Persze ez Ervin ötlete volt...) De a leg-
izgalmasabb talán mégiscsak a vasárnapi
házi verseny volt. Minden túracsoporthoz
a legjobb embereit küldte a versenyre, há-
rom fős csapatokban. A túravezetők
egyenként egyéni versenyben indultak.

...és ezzé vált

Tanulságos verseny lett belőle. Leg-
alább is a nagyobbak számára. Mert a
kisebbség jobban tudták, hogy egy völgy
jobb oldala nem menetirányban értendő,
hanem az esésiránytól jobbra...

Élmények? Talán mikor a társaság egy
része csacsifogaton vonult este a viseg-
rádi cukrászdába? Vagy amikor a fentem-
lítt Deres csacsi elragadta magával T.
Bélát, aki ki akarta vezetni az istállóból?
Vagy, hogy utolsó nap reggelén mégis-
csak megjött a finom porhó?

Nem tudjuk, ezek közül kit mi kapott
meg a legjobban. De a legnagyobb élmé-
ny, a közös veszedelem élménye, a
tűzvész volt. Itt mutatkozott meg kinek-
kinek igazi arca, itt a tűz lángjában ham-
vadó sátor tábor romjai között bukkant fel
egy új szellem, a szív mélyéről fakadó
közösségi érzés.

Szikrából lesz a láng... A sátrak elég-
tek. De ez az érzés megmaradt. Értékes
szikra, amilyen, ha nem is látjuk min-
denütt, de sok van az országban. Ott lap-
pang turista, úttörő és iskolai táborok
mélyén, ISK vándorlások élesztik, fűjják,
már csak a szélvész hiányzik, hogy láng
legyen belőle. Ellesszük ezt a tüzet, ked-
ves kis barátaim, segítőtársaim, fiúk és
lány túravezetők. Fogjuk meg egymás kezét,
s legyünk az új ember kovácsai!

Rozgonyi György

Természetjárás és TÖRTÉNELEM

Séta a nevek körül

I.

Az országot járó gyakran gondolkodik
el a helynév eredetéről; érdekes is bú-
várkodni egy-egy elnevezés gyökeréről.
Sok esetben az elnevezést a nép valami-
féle külső, jellemző sajátágról adta, mint
például a Nagy Kevély nevet. Hasonló
módon keletkezett a Hármashatárhegy is,
amely három község határán emelkedik.
Vannak azonban nevek, ahol nehezebb az
eredetet kibogozni.

A legkülönbözőbb feltevések alakultak
ki a Jánoshegy elnevezésével kapcsolat-
ban. Egykoron a mai Jánoshegynek nem
volt külön neve, s nem tekintették más-
nak, mint a Nyékhegy legmagasabb csú-
csának. A Nyék név a hegy alatt elterülő
település neve is volt, s itt e helyen ma is
látható Mátyás király egykori kastélyá-
nak nyoma, körülötte rézészelnék árpád-
kori település maradványait tárták fel. E
romok a Vörös Hadsereg útja 48. sz. alatti
telek közelében találhatók. E bizonyos vi-
rágzó Nyék község a török időkben vált
néptelenné és pusztult el teljesen. Olyan-
annyira, hogy ma már csak az említett
kastélyrom és a mellette álló templom-
rom őrzi a község nyomait. A Nyékhegy
alacsonyabb része Budavár 1686-os vissza-
foglalása után a Svábhegy nevet kapta,
az ott állomásozó sváb hadakról. A hegy-

nek ezt a részét felszabadulásunk után
Szabadsághegy névre keresztelték át.

A Jánoshegy elnevezés kialakulása kör-
ül azonban nem minden tisztázott, kül-
önböző feltevések között válogathatunk
tetszés szerint. Egyik feltevés szerint a
hegy csúcán, a mai kilitatorony helyén
egykoron egy szt. János-szobor állott és
ez lenne a névadó. Mások szerint e ter-
ületet Hench János gróf 1333-ban a pá-
losoknak adta és a gróf keresztneve
lenne a névadó. Még érdekesebb az a
feltevés, amely szerint a hegy csúcán
egykoron tűzjelző állomás volt. Innen
ugyanis jól látni a Gerecses csúcát, ahon-
nan tovább látni a Vértes magaslatait.
A Vértes csúcáról látni a Bakony hegy-
csúcsait, majd onnan tovább a Somlyó
csúcsát, s végül onnan az Irottók magas-
latát. Ha nyugat felől vesszük fenyegette
az országot, akkor az Irottókön tüzet győ-
jtottak s a tűz lángjait észrevéve, a sor-
ban elhelyezett figyelő-állomásokon min-
denütt kigyulladtak a jelzőtűzek. Így az-
után néhány óra alatt értesülhettek ki-
rályaink a fenyegető veszedelemről. Igen
ám, de mi köze mindehhez szt. János-
nak? A felelet egyszerű: szt. János nap-
jának éjjele az év legrövidebb éjszakája,
ehhez az éjjelhez mindenféle babonás
népszokások fűződnek (szilvoknál a Já-
nos Ivánnak hívják s innen Shakespeare
remekművének címe: Szent Iván éji
álom). A magyar nép körében élő szo-
kások javarésze a tűzzel kapcsolatos: szt.
János éji tűzgrás, összerögölés stb. Így
került kapcsolatba a hegy a tűzzel és a
János névvel. Hogy igaz-e ez a regényes
magyarázat, azt ma már nem tudjuk.

Jávorka P

A TÉLI BALATON

A „magyar tenger” napszakokhoz igazodó, folyton váltakozó színjátékát sokan ismerik, de azt már kevesen tudják, hogy a tó télen is megkapóan szép. Rendszerint hamar befagy, de éppoly gyorsan is szabadul a jégpáncéljától. Ha nyugodt időben fagy be a víz, akkor szép sima a jégfelület, amelyen azután nagyszerű élmény a fakutyázás vagy a vitorlás szánkázás.

Talán akkor a legcsodálatosabb a téli tó, amikor derült, hideg éjszakákon a jég „megszólal”. A jégmezőn eleinte tompa nyögések, pendülések hallatszanak, majd egyszerre bömbölő dörrenés szól bele a kevésbé lármás hangok zürzavarába, sístergésébe. Ilyenkor hosszú repedés „villámlik” végig a jégen. Ha talpunk alatt nyíllallik el, a villamoszikkraéhoz hasonló üstét érzünk.

Máskor meg messziről éles, süvöltő hangot hallunk, sebesen közeledik mint a nyíl, aztán tompa morajjal elnémul. A felénk tartó repedés magas hangon füttyül, mert a hangforrás közeledtével a hanghullámok rövidülnek és torlódnak. A távolodó repedés hangja mély, mert a hanghullámok elnyúlnak és meghosszabbodnak.

A durrogás zaja olykor napi járó földre is elhallatszik. A „hangjáték” néha órák hosszat is eltart, úgy zeng a tó, hogy az ember a saját szavát sem érti.

Ha hó fedi a jeget — és ez a gyakoribb — akkor tompán dobban, „buzog”. A halászok örülnek, amikor az éjszakában felhangzik a nagy durrogás, mert ilyenkor „hízik” a jég. Szó sincs róla, hogy a dörrenő repedéssel mindjárt akkora nyílás támad, hogy elnyelné az embert. Ez a balhít Jókai regénye nyomán támadt. Jókai nevezi ezt a hangjelenséggel kísért repedést „rianásnak”, holott a rianás egészen más; olvadások keletkező tátongó, alig nyílt víz. Úgy magyarázható és úgy is magyarázzák a szó eredetét, hogy a ló megriad tőle, mert messziről érzi, hogy lába alatt leng a jég, amikor ilyen alattomos hely felé hajtják. A durrogástól viszont nem fél a jéghez szokott ló, legfeljebb a fülét hegyezi az idősebbje.

A dörrenések, nyögések, pattogások, süvöltések sokszor kábító zürzavarban követik egymást. Ilyenkor nagy feszültségek egyenlítődnek ki a szabálytalanul összehúzódó jégpáncélban és ez okozza a kísérteties hangokat.

A gyorsan keletkező erős jégpáncélnak a halászok örülnek, mert ez a halászatra nagyfontosságú. Ilyenkor a halat könnyebb hálóba keríteni, és igen sokat lehet belőle fogni, mert tömegestül tódnak friss levegőért a lékhez.

Kiváló tudósaink a legrészletesebben tanulmányozták a Balaton jegének minden tünetét, a fagyás megindulásától a jégpáncél eltűnéséig. Csendes befagyáskor először „jégtük” képződnek a vízen, ezek meghatározott szögben hajolnak egymáshoz, és annál egyszerűbbek, minél tisztább a víz. Később falevelekhez hasonló díszítmények keletkeznek rendkívül vékony lemezekből. A jég a lemezek egymásra rakódásától megvastagszik. Erős szél akadályozza a nyugodt jégképződést, viszont jól áthűti a vizet s utána egyszerre képződik erős jégpáncél.

Néha előfordul, hogy a sima jégpáncéllal borított tóra eső hull, és ha az idő kicsit enyhébb, megáll rajta. Ha a felhők eltisztulnak és köd nem ül a tájon, ilyenkor két ég közt siklik a jégen korcsolyázó vagy fakutyázó ember, egyik a föléje boruló égbolt, s a másik a vízben tükröző ég mása. Ilyenkor érdemes hajnallal kelni, mert a tavon kétszeres pompa fogadja a korán kelőt. Viola- és rózsaszínek burkolják körül az embert.

Nemcsak a tó, a tóköznyék hatalmas parkjai, erdői is megragadó látványosságok, és együtt, a hatalmas jégmező, s a zűmzara-díszes környező kertek, erdők látványa is lenyűgözően szép. Kár, hogy természetjáróink téli programjában a Balaton csak kevésbé szerepel, pedig méltó versenytársa beváratott hegyeinknek, és azért is érdemes felkeresni, mert merőben más; egyedül is szép „magyar specialitás”.

Tavaszi közeledtével eltűntek a korcsolyázók, jégvitorlázók, és a „legbalatonibb” téli sport, a fakutyázás kedvelői, a „végtelen” jégtükrőről, mert ilyenkor egyre gyakoribbakká válnak az igen erős északi-, az úgynevezett bőjti szelek. Sokszor már februárban meglódul az óriási jégtábla, s március elejére az óriási jégtábla a szél munkája nyomán darabokra töredezik (lásd felvételiünket a 20. oldalon). A szél a jeget sokszor a partra is kinyomja, ahol aztán emeletnyi magas torlaszok képződnek jégből. A partfalakra, kikötőművekre nehezedő roppant nyomás, igen sokszor okoz kárt, sőt a közeli parti házakat is megrongálhatja.

Az igen erős bakonyi-, más névvel főszél, egykettőre végez a Balaton jegével, összetördeli, felolvasztja s újra előttünk csillog gyönyörködtető színeivel a végelláthatatlan vizet.

Csodálatosan szép a téli Balaton. Vannak akik a nyarat helyezik előtérbe, mások az ősz méla színeiben gyönyörködnek a legszívesebben, megint mások a befagyott tóra esküsznek. Ezek egyikénél sem hátrábbvaló a tavasz: virágival, nemsokára visszatérő madarival. Ekkor már nincs sehol tenyérnyi jég, s a hajók fényesre tatarozva kifutnak a vizekre, a vitorlások szárnyai kitarulkoznak, vászonszárnya meglobog a szélben, s felette találkoznak a somogyi és veszprémi erdőkből felszálló friss illatok, s talán ekkor a legszebb — nem, a tó mindig és örökké gyönyörű!

Borsi Darázs József

A SZIKLAMÁSZÁS

A külföldi utazások egyre több természetbarát számára biztosítják a magas hegyek felkeresését. Olvasunk alpesi balaszokról, „első megmászásokról”, alpinista sikerekről, nemzetközi alpinista táborozásokról. Filmeket látunk, ahol havas, jeges, kopár sziklákon kapaszkodnak turisták: különleges a ruházatuk, a felszerelésük. A múltban nálunk is népes táborozás volt a sziklamászásnak. Alig volt nagy egyesület, ahol ne lett volna alpinosztály. A szakosztály tagjai a környék „sziklamászó iskoláin” együtt készültek valamelyik tátraí vagy alpesi csúcs megmászására.

A természetet hamisítatlan vadságban megismerni, legyőzni, harcolni az elemekkel és megismerni a túratársat, a magas hegyek világában lehet. Mit hívunk magas hegyeseknek? Az olyan hegyet, ahol az erdőhatáron felül még van valami. Az erdőhatár a környező országokban 1400–1500 méter, a trópuson 3000 méter, ezen felül csak kopár sziklabércsek vannak, igénytelen, jellegzetes magashegyi növényzet, majd a hóhatáron túl az örök hó, a jég, a gleccser.

Ahol az évi átlag-hőmérséklet nem száll a 0 °C fölé, ott a hótakaró állandó. A hószőnyeg az időjárás alakulásakor a felületén kásásodik és a felületi nyomástól kristályos lesz, eljegesedik és lassan a súlya és a gravitációs erő következtében csúszni kezd a hóhatárig. Így képződik a gleccser, a magas hegyek építője és rombolója.

A természet törvényeinek engedelmeskedő tömeg mozgása közben sűrűl, porlasztja a hegyeket. A hordalek, a középső és az oldalmorénák kopatják, bontják a kemény sziklákat. Az Alpokban és a Kárpátokban csak helyenként volt jég — de a Tátra völgyei gleccserutak. Erre mutat, hogy a déli völgyek rövidebbek: a mozgó jég gyorsabban érte el a hóhatárt, megolvadt és elveszítette hegyformáló erejét.

Ezeket a természeti erőktől formált sziklaóriásokat mássza meg az alpinista és legyőzve a kilismerhetetlen ősi erőket, büszkén tekint szét az emberlából nem taposott — vagy kevesektől járt 1000 méter mért felhő feletti csúcson.

Általában kétféle alpinistát különböztetünk meg. Van, aki vezetővel járja a hegyeket és van, aki vezető nélkül, néhány társával maga győzi le a magas hegyek akadályait. A hivatásos vezető tapasztalata, szakudása szinte feleslegessé teszi a gyakorlatot és nem egyszer zsákként kerül fel a jöpnézű kíváncsi a csúcra. A teljesítményből hiányzik a természet legyőzése. Igazi sportteljesítményt a vezető nélkül járó alpinista végez, aki hosszú gyakorlatban sajátítja el a sziklamászás technikáját, maga szervezi meg a túrát, állítja össze a szükséges felszerelést, amit a legnehezebb helyeken is magával visz — és felel túratársai biztonságáért, életéért.

A sziklamászás technikáját a mi hegyeinkben is elsajátíthatjuk: az Oszolyon, a Solymári-falon, a pilisecsbai tornyokon, a pillisi Vaskapun, a Kétágún stb., ahol a mészko sziklaalakulatok hasonlóak a dolomitokhoz, csak egy nagyságrenddel alacsonyabbak és a megmászás előtt nem kell hosszú órákat gyalogolni teherrel a sziklafalig.

A magas hegyekben nincs épített út és a járás helyébe új fogalom lép, a mászás. Ha van is jelzés, az nem az utat mutatja, hanem a fogást, ahol csupán néhány kezűj vagy a lábfej kapaszkodik meg. Repedésekben, kőményekben kúszik a hegymászó, kitért széljárta falhoz tapad és tapogatva keresi a következő elérhető fogást, bordákon csúszik mint a hernyó, pillékeket lép át a szakadék felett, párkányokon „traverzál” és nem szédül egy pillanatra sem. Sziklapadokon, szegélyeken kapaszkodik, megfontolva minden mozdulatot. Vagy csatogó csáknnyal bontja a jégfalat, gyalogosan tapossa a bizonytalan mélységű havat, esetleg sítalpon siklik a csúcs alá — vagy a csúcson a szikla alatt megbúvó alpesi menedékházhoz, melynek teraszáról távcsővel figyelik a bronzvörösré sült üdülők kényelmes nyugágyakból a nyughatatlan vakmerőt.

E. J.

TÚRA VÉGREHAJTÁSA

Alapos, otthon előkészített munkánk után, menjünk el túránk kezdőpontjához (lásd a múlt havi számunk ábráját). Ténnyelünk a következő:

1. Tájékoztuk be vázlatunkat tájolónk segítségével és tájékozódjunk. Állapítsuk meg álláspontunkat, majd azonosítsuk vázlatunkat a környező tereppel. A vázlatunkkal történő tájékozódást minden esetben végezzük el, az erre fordított időt ne sajnáljuk, mert a helyes és pontos megindulás a túra eredményességét nagyban elősegíti.

2. Állítsuk be tájolónk szelencéjét, az odahaza meghatározott első azimut értéknek megfelelően. Példánkban tehát, a 16—75 vonásérték kerüljön a leolvasó jelhez. Ez az érték a kezdőpont és a Várdomb kúpja közötti vonásérték (lásd 1. ábra).

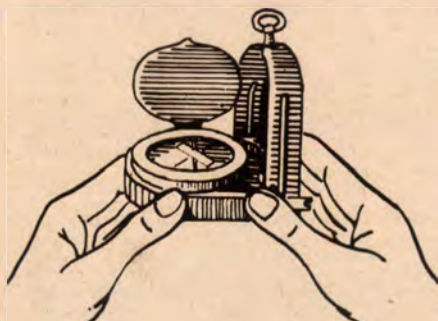

1. ABRA

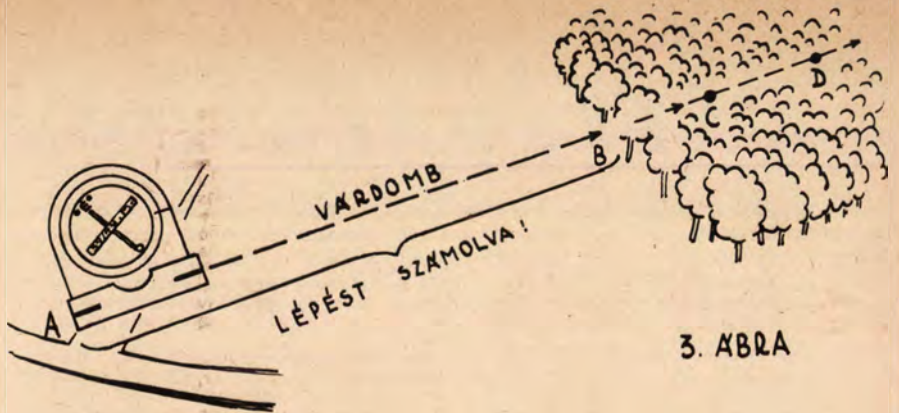
3. Tartsuk a tájólót vállunk magasságában úgy, hogy a tájoló fedele jobboldalt legyen. Forduljunk ezután saját tengelyünk körül a tájolóval együtt addig, míg a mágnesű É—D vonalával. A tájólót ebben a helyzetben óvatosan emeljük fel szemünk magasságába, így tájolónk irányzórése túránk első irányát mutatja, a 16—75 azimutnak megfelelően. A tájoló helyes tartását a 2. ábra mutatja.

4. Kiinduló pontunktól (A) nem látható a Várdomb kúpja, mert előttünk, kb. 130 m-re, a Haraszi erdő fái azt eltakarják. Ezért beállított tájolónkkal irányozzuk meg az erdő szegélyének egyik fáját (B) és páros lépéseink számolásával menjünk el odáig a 3. ábra szerint.

5. Az erdő szegélyénél a 16—75-re beállított tájolóval újból irányoznunk kell, mert az erdő fái miatt itt sem látjuk a Várdombot.

2. ABRA

3. ABRA

Az erdőben annyiszor kell megállnunk és irányoznunk, ahányszor ezt az erdő sűrűsége megköveteli (C, D stb. pontok). Nagyon sűrű aljás erdőben természetesen többször ismétlődik ez a művelet. Lényeg itt az, hogy minden esetben a helyes azimutot tűzzük ki az erdő fái között. Természetesen, lépéseink számolását az erdőben is folytatnunk kell. Így többszöri megállással, állandó emelkedéssel jutunk el a Várdomb kúpjára.

6. Várdomb az első töréspontunk, amit a terepen könnyű megtalálni, miután ez jellegzetes, kiemelkedő idom a Haraszi erdőben. Ide érve, ellenőrizzük lépéseinket és azt, hogy valóban ott vagyunk-e. Tájékozódjunk vázlatunk alapján és keressük meg a kúpon az esetleg fellelhető, a magassági pontot állandósító követ is.

Amennyiben maximális hibát követtünk volna el (hibás azimut, hibás tájoló stb.), az eddig megtett 1 km-es távolságon hibánk nem lehet több, mint 80—100 m, a kúptól jobbra, vagy balra. A Várdombtól mindenestre addig ne induljunk tovább, míg annak minden kétséget kizáró helyességéről meg nem győződünk.

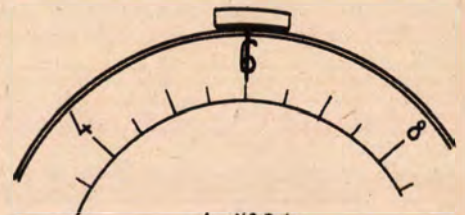
7. Ezután állítsuk be tájolónk a következő értékre, vagyis 6—00-ra (lásd 4. ábra). Ez lesz a Várdomb és a 232,4 magassági pont közötti azimut értéke. Vázlatunk alapján láthatjuk, hogy utunkat kétszer metszi erdőtávágás, valamint egyszer vízmosás, amiket használunk fel tájékozódásunkhoz. Erdei túránk ne csak a lépések számolására, tájolónk használatára korlátozódjék, hanem egyben élvezzük a bükkerdő szépségét, a domborzat változatosságát is.

8. Erdei túránk további végrehajtása teljesen azonos az előzőekben leírtakkal, ezért nem ismertetjük túránk hátralevő végrehajtását.

A leírtakból látható, hogy erdei túránk látási viszonyai korlátozottak, így a helyes túrázást csakis tájoló segítségével végezhetjük el. A gyakorlat azt igazolja, hogy célszerű tájolónk állását menet közben is gyakran ellenőrizni. Ezt a műveletet úgy végezhetjük el, hogy a kinyitott és beállított tájólót tartjuk hásmagasságban és a tű É—D irányát mindig egyeztessük a szelence É—D irányával (lásd 5. ábra). Ez a módszer azonban, csak közelítőleg adja meg a helyes irányunkat, pon-

tos megoldást az nyújt, ha a tájólót szemünkhöz emeljük a 2. ábra szerint és kitűzzük vele az irányt.

Túránkat nem egyedül hajtjuk végre, hanem rendszerint többen túrázunk. Ezért gondosan ügyeljünk arra, hogy egyikünk mindig számolja a lépéseket, míg a másik a tájólót állítja és kezeli. Amennyiben kettőnél többen vesznek részt a túrán, úgy harmadik társunk is segíthet munkánkban. Így az erősen aljás,

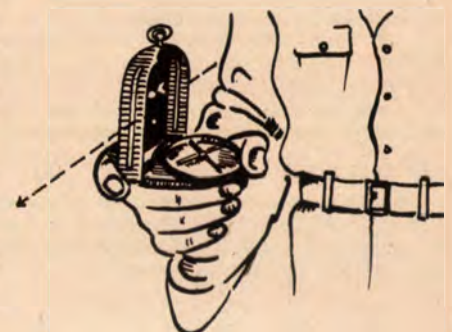
4. ABRA

sűrű erdőben, ahol valóban rosszak a látási viszonyok, küldjük őt előre látótávolságra és állítsuk fel társunkat a megfelelő és helyes irányba. Ezután menjünk el odáig, majd ismét küldjük előre mindaddig, amíg ez a művelet szükséges. Látszólag ez a módszer lassú, sok időt igényel, de így biztosan a helyes azimut értékkel mehetünk a legnehezebb erdőségekben is a célunk felé.

Az erdőben végrehajtott túránk a fedett terep minden tulajdonságával és érdekességével rendelkezik. Ezért soha se veszítsük el tájékozódásunkat és a legkisebb kételynél azonnal álljunk meg és állapítsuk meg álláspontunkat.

Az előző számainkban leírtak szerint tervezzük minél több önálló túrát és azokat hajtjuk végre a terepen. Meglátják sporttársaink, hogy az ilyen túra nagyon érdekes és tanulságos lesz.

Horváth Andor

5. ABRA

A turista dal

Régen énekeltek a turisták. Az ország-utak unalmát, a vasúti utazás egyhangúságát enyhítette, ha rágyújtottak egy nótára. Az összeszokott jó társaságban mindig akadt egy mandolinos, egy gitáros fiú vagy leány, aki megadta a hangot és mindig volt új dal a vidám fiatalok ajkán. Keveset jártam külföldön, de a filmekből úgy láttam, hogy ott sincs dal nélkül természetbarát. Mi az oka annak, hogy nálunk nem énekelnek? Valahol megszokadt a szines fonál, keressük meg, talán rájövünk valamire, amiről nem tudunk — csak hiányzott.

Mi az a turistadal? Valahol olvastam, vagy hallottam, hogy egyszer a faluban, a nagy ünnepen, a templomba gyűlt a falu népe. A házak frissen meszelve, az asszonyok színesben, a férfiak fekete ünneplőben. Zengett, harsogott az ének; ki-tódult az alacsony tető, a szűk falak közül a lombok fölé, a napsütötte mezőre. A szemek ragyogtak, az arcok kipirultak, a szívek csordulással teltek az örömmel.

Aztán csönd lett, hallani lehetett az önkéntelen sóhajt, a szellő játékát, a patak csobogását — amikor ebbe a feneketlen csöndbe belesírt egy furulya édes-szomorú hangja. Olyan furulyaé, amit az árokparton csorba bicskával hasítanak a nyálkás fűzfából a mesterkedő gyerekek, vagy sírbahajló nagyapó az unokájának. Es hátul, a tágratárt kapuban, a napsugár glóriájában ott állott kócosan, csapzottan a mezítalbas kecskepásztor, kezében a sípjal, mint aki várja a büntetést, de futna is vissza a hegyekbe, a kecskék után.

Már napok óta érezte a készülődést: a fűvek, a fák, a napsugár, a patak, a szellő és az emberek elejtett szavai beszéltek róla. Csak ő nem készült, csak hozzá nem szólt senki. Aztán, amikor látta, hogy a kapukban, mint a kis erecskék, a fűtcsa folyamába áradnak a népek, majd elnéptelenednek a házak, a kertek, az utcák; s a kis templomból kicsap a zsolozsma, ő is odalopódzott, megállt az ajtó mellett és amikor nem bírt érzésével, belefújott a sípjába, amit szavakkal még nem mondott el senkinek.

Valahogy ilyen a turistadal is, de a mai fiatalok nem érzik, nem hallják és ezért hallgatnak. A turistaéletben is behatolt a verseny. Nem őrök sokan, de ők a minták. Őket utánozza a többi és hiába csodálja a szeme, a füle a természet hangjainak tobzódását, a virágos rétet, a színes erdőt, a kődbevező hegycsúcsokat és a kanyargó völgyeket, a szája nem nyílik ki, zárva marad. Talán szegényli is, hogy elérzékenyül.

Pedig a dalnak nagy története van. Minden korban énekeltek, minden eseményhez fűződnek dalok. Egyszerűek, amiket a népek énekeltek és olyanok, amiket művész ihlette rögzített és művészek tettek

halhatatlanná. Énekelte a jászkun-baka, amikor urakért hullatta véret, verítékét: „A búzában látom-e még kendet”. Es énekeltek a barrikádokon; az a dal lett a halhatatlan, akinek az oldalán volt az igazság!

Énekelte a néger rabszolga, a bűdosó kuruc, zengett a dal az orosz szteppén és a havasi legelőn. Zengett a dal a turisták ajkán, vidáman, bátran, szabadon énekeltek a népdalokat, a mozgalmi nótákat és nem egyszer a szirupos gicseket is — de ha kedve volt, merészt énekelni. Aztán jött a dzsessz, a mambó, a fűrész, a dob, a dízóz és a dal valami más lett, mint egyszerű emberi érzések kifejezője. Es a természetben, az ünnepeken a dal helyét a líhegés vette át. De hiszen nem mindenki fut, nem mindenki versenyez, százezrek járnak hétről hétre a természetet elmélyült áhítattal, ruganyos izmokkal, táguló tüdővel, nevető szemekkel — csak éppen nem énekelnek.

Aki nem érez belülről ösztönzést, az ne énekeljen, ezelőtt sem nótázott mindenki. Az erdőben, a hegycsúcsokon ríkitón is hangzana. De akinek kedve van, s a bakanca — legyen bár gumból a talpa — a ritmust veri; katgot a vonat kerekere, vagy este kigyúl a táború és sír a nedves hasáb, énekeljen bátran, ne féljen, hogy kinevetik. Akinek tiszta a szíve, aki tud és mer örülni a szépek, vele fog énekelni, először halkán, majd harsogni fog újra a turistadal.

Énekelje, amit az édesanyjától hallott vagy a rádióban, vagy a falu népétől a mezőn és a munkás ünnepeken, amikor vörös zászlók alatt vonultak.

A turistadal hozzátartozik a természetbaráthoz — ha kedved van és alkalmas a hely, énekelj bátran. **Erős József**

Piros karikás fák

A természet iránt érdeklődőknek a téli erdőt járva bizonyára feltűnt, hogy egyes erdőrészekben pirossal festett karika fogja körül a fák törzsét. Különösen a világosszürke bükkön virít élénken ez a jelzés, de rákerült a tölgyeknek előzetesen simára kapart kérgére, kőrisre, juharra és minden egyéb fanemre is. Rohamosan szaporodnak majd ezek a karikák és hamarosan meg fogjuk találni minden értékeesebb és középkorú faállományunkban. Egyesek szemében ez talán csökkeneti az erdő vad romantikáját és ezért ellenérzést válthat ki. Hasznosnak látszik tehát, hogy természetjáróinkat ezeknek a karikáknak jelentőségével megismertessük.

A modern erdőgazdálkodásnak fontos segédeszközei ezek a karikák. Megértésükhöz szükséges ismerni erdőgazdaságunk alapelveit. Hazánk a lombos erdők — tölgy és bükk — réglójában fekszik és ezekben az erdőkben úgynevezett vágások gazdálkodást folytatunk. Ez azt jelenti, hogy az idős — vágásérett — fákat kisebb-nagyobb területeken vágják le. A kivágott fák helyén többé-kevésbé egykorú cserjés keletkezik, s nő fel újra. Az ilyen eljárást — mivel a kitermelés nagyobb területen folyik le — vágásos eljárásnak nevezi az erdőgazdálkodás. Előzetesen azzal az elárással, amikor a vágásérett fákat az állományból szétszórta egyenként, szálasa termelnek ki, ami után a területen velyes korú faállomány marad vissza.

A kitermelt fák helyén az újulat természetesen úton — a kivágott fákról hullott magvakból még a kivágás előtt — jön létre, illetve mesterséges úton létesítjük: magvetéssel, vagy csemetek ültetésével. Természetes újulat esetén a természet maga bőven vet és a területet hektáronként százezernyi csemete borítja. Ha ez a természetes újulat valami okból elmarad, vagy olyan területen létesítünk erdőt, ahol ilyen eddig nem volt, úgy hektáronként tízezer csemetét ültetünk, vagy ugyanennyi fészekbe vetünk magot. Legalább ennyit kell ahhoz, hogy az erdő ta-

laját megvédjük és hogy a fák zárt állományban, megfelelő környezetben nevelkedhessenek. Sűrűbb telepítést gazdasági okok nem tesznek lehetővé, a mag gyűjtése és kezelése, a csemetéknek csemetekertekben való nevelése és maga a telepítés is költséges munka. A százezernyi, de még a tízezernyi csemete is csak a legfiatalabb korban találja meg az egy hektáry területen a növekedéshez, fejlődéshez szükséges életfeltételeket. Ahogy az állomány korosodik, egyre jobban élesek az egyedek közötti harc a több fényért, több nedvességért, tápanyagért. Ebben a harcban egyesek lemaradnak és elpusztulnak, a többiek pedig tovább élnek, tovább küzdenek egymással mindaddig, míg el nem öregszenek, vágásra nem érnek. Ebben a végső korban már csak 500—600, esetleg 800 törzs áll egy hektáron. Még a mesterségesen telepített csemeték közül sem marad meg egy tized sem.

Hogy ebben a harcban melyik fa marad meg és melyik pusztul, azt az egyedi tulajdonságokon kívül számos egyéb körülmény határozza meg. Ha az erdőt magárahagyjuk, úgy legtöbbször nem a kedvező műszaki tulajdonságú és legnagyobb tömegű faanyagot biztosító törzsek maradnak meg. Ezért a gazdasági erdőkben a célszerű erdőgazdálkodás nem bízza a természetre a válogatást, hanem az erdő maga válogatja ki idejében a rossz alakú, beteg fákat és a természetes szelekciót megelőzően szelel ki a továbbfenntartásra alkalmasak közül. Ezeket a belevágásokat eleinte gyakrabban — 2—3 évenként — később kevésbé gyakran — 5—6 évenként — ismételtük és így neveljük a legjobb és legnagyobb fatömeget adó törzseket egészen a véghasználatig, a faállomány végső kivágásáig. Ezeket a legjobb, legszebb törzseket válogatjuk ki már közvetlenül a legnagyobb sűrűségű kor után az erdőben és jelöljük meg a törzson piros karikával. Ez a nemességlevéle ezeknek a fákknak, rangjelzés, mert a kiválogatás után már minden egyes belevágásnak úgy kell megtörténnie, hogy ezeknek a kiválasztottaknak további jó növekedé-

sét, fejlődését biztosítsa. Ezek azok a fák, amelyek hivatottak a végső kort, a végső használatot megélni. Ezért is nevezik ezeket az erdősek „V-fák”-nak.

Az erdő fát több évtizeden át, egyes esetekben száz évig is következetes cél-tudatossággal kell nevelni, hogy végül is a legmegfelelőbb faanyagot szolgáltatassák. Megkülönböztetett védelemre szorulnak ezért különösen a piros karikával jelölt „V-fák” nem csak az erdőt kezelő, az erdőben dolgozó részéről, de mindenki részéről, aki a természetet járja, ott üdülést, szórakozást keres. Részletesek ezért a turisták is különös figyelemben, védelemben.

Jéromé René
főmérnök, OEF

A szövetség az alábbi táviratot küldte testvérszervezetünknek nemzeti gyászuk alkalmával:

Directia Turism si Excursii Consiliul Central al Sindicatelor din R. P. R.

Bucuresti

Kedves Barátaink!

Nagy szomorúsággal értesültünk dr. Petru Groza elvtársnak, a Román Népköztársaság nagy nemzetgyűlése elnöksége elnökének haláláról.

A Román Népköztársaság népét ért súlyos veszteség alkalmával fogadják a magyar turisták őszinte együttérzését és részvétét.

Mi, magyarok az őszinte hű barátot, a magyar és román nép barátságának áradhatatlan harcosát gyászoljuk Groza elvtárs halálával.

A Magyar Természetbarát Szövetség nevében

Miklós János
elnök

Székely Miklós
titkár

Az MTSZ értesülvén a Kovácshegyet fenyegető veszélyről, átiratban kérte az Országos Természetvédelmi Tanácsot a természeti ritkaság megóvására.

Dr. Simonovits István elvtársat, régi turistatársunkat, az egészségügyi miniszter első helyettesét a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 50. születésnapján, eddigi kiváló munkája elismeréséül a MUNKÁ VÖRÖS ZÁSZLO ERDEMRENDJÉ-vel tüntette ki. A szövetség Tanácsa és az egész természetjáró-mozgalom jókívánságait tolmácsoljuk Simonovits elvtársnak.

A Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsa és Vezetősége ezúton mond köszönetet mindazoknak, akik a karácsonyi ünnepek és az új év alkalmából jókívánságaikkal felkerestek.

A Magyar Testnevelési és Sport Tanács létesítésére törvényerejű rendeletet hozott a Népköztársaság Elnöki Tanácsa. A vonatkozó N. E. T. 1958. évi 4. számú

törvényerejű rendelet, illetve az ennek végrehajtására vonatkozó 4/1958. (I. 12.) számú kormányrendelet a Magyar Közöny 1958. január 12-i számában jelent meg.

1957. évi jó munkájuk jutalmául emléktárgyakkal jutalmazta meg a Budapesti Alsóvezetés négy aktívját a Budapesti Testnevelési Felügyelőség. Üdvözljük ebből az alkalomból Szaniszló József sporttársat, az Alsóvezetés elnökét, Galgóczy Istvánt, Lajos Ferenc és Somló Jenő sporttársakat az Alsóvezetés vezetőségi tagjait és további eredményes, jó munkát kívánunk nekik.

A szövetség Hegymászó Bizottsága január 23-án előadássorozatot indított. A mozgó- és állóképekkel kísért előadások a magas hegyek geológiájával, hegymászó földrajzzal, felszereléssel stb. ismertetik meg a hallgatókat. Az előadások, az elsőt követően kéthetenként csütörtök este 18 óral kezdettel kerülnek sorra az Építők Műszaki Klubjában (Budapest, V., Petőfi Sándor u. 5. I. em.).

Versenyhírek

A Természetjárás 1957. decemberi számában között országos versenynaptárba sajnálatos módon sajtóhírből csúsztak be, közöljük a helyes időpontokat:

Felzabradulási emlékverseny 1958. Április 12—13.

Országos csapatbajnokság III. forduló 1958. október 12.

Cházár András emlékverseny 1958. július 13.

A szövetség Versenybírói Tanácsa összehívotta az 1958. évi válogatot keretét. A válogatot keretben az alábbi versenyzők szerepelnek:

Dóra Tibor

Fáby Dénes

Jávorka Pál
Harrach Walter
Horváth Loránd
Horváth Péter
Koczur Kálmán
Ifjúsági tagok: Koronczai László és Skerletz Iván.

Krasznai István
Soltész Béla
Szász Károly
Székely Endre
Thirling György

1958. január 15-ig további versenyről igazolványt adott ki a szövetség:

Bp. Alsóvezetés: Darabos János I. osztályú; Bánkúti Antal, Szőnyi László II. osztályú.

Borsod-Miskolci Alsóvezetés: Lendeczky László I. osztályú; Bogsch Fíbor, Csiki Oszkár, Jakub Ferenc, Veláczky Péter II. osztályú; Bán Antal, Fekete Károly, Horváth Miklós, Iván Vilma, Kerényi Margit, dr. Kletz Andor, Soós István III. osztályú. Debrecen: Bartha László, Tóth Béla, Végh József III. osztályú.

A természetjáró tájékozdási versenyzők új minősítési szabályzatát a szövetség nyomtatásban rövidesen kiadja (a forgalomban levő versenyszabálykönyvhöz csatolható formában).

Addig is, hogy a minősítés zavartalanul folyjék, ismertetjük az új szabályzatnak a Természetjárás 1957. szeptemberi számában közölt tervezettől való eltéréseit.

a) Az egyes minősítési osztályok eléréséhez szükséges pontszámok: érdemes minősítésnél 80 helyett 100, a III. osztálynál 15 helyett 10.

b) A versenyzők az elért minősítési osztályuknál alacsonyabb versenyeken nem indulhatnak.

c) Csapatversenyénél részlegvezetőként csak a magasabb minősítésű versenyzői lehet megnevezni.

A HEGYMÁSZÁS újjászervezése

Az utolsó két évben igen sokan keresték fel már a Magas-Tátrát és a Juli Alpokat. Mozgásukat azonban — úgyszólván minden esetben — korlátozta a magashegyi túrázásban való tájékozatlanságuk, amelyhez a kellő gyakorlatot nem volt módjuk itthon megszerezni. Égetően sürgőssé vált, hogy a szövetség többször ismételt, de sikertelenül maradt kezdeményezésére végre meginduljon a magyar hegymászás újjászervezése. Még az 1956 őszen megkezdődött munkát azonban kettévágták az ellenforradalmi események. Csak most — több mint egy évvel később — kerülhetett ismét sor a Hegymászó Bizottság létrehozására. A bizottság igen szétzilált munkaterületen kezdte meg működését, pontosan ismerve a szervezeti ténnyen, a gyakorlati tennivalók elvégzésében és a magashegyi túralehetőségek biztosításában tomyosuló nehézségeket.

1957. november 30-án, a zsiroshegyi turistaházban alakuló jelleggel rendezett egyesületközi megbeszélés volt, amely bizonyos mértékben tájékoztatott az érdeklődés mértékéről is. Az aktív magyar hegymászók száma sohasem számlált 100—150 főnél többet. Napjainkban még kevesebben vannak azok, akik néhány egymástól elszigetelt csoportban végzik mászó gyakorlataikat sokszor reményvesztetten, magukra hagyva, az erkölcsi támogatás, megértés és jutalmazás legcsekélyebb megnyilvánulása nélkül. Megmutatta azonban a zsiroshegyi megbeszélés, hogy van olyan fiatal réteg is, amelyik szakiképzett vezető nélkül nem tud felfejlődni és haladni a hegymászók útján.

Legfontosabb feladat most a munka megindításakor ezeknek a gyakorlott csoportoknak gyors aktivizálása, hogy a bekapcsolódott kezdők ne maradjanak magukra hagyva kellő számú vezető hiányában. Ehhez azonnali megértő cselekvésre van szükség. Feltétlenül biztosítani kell összel több — elsősorban fiatalokból álló — kezdő csoport módszeres nevelését. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a közephegyi túrázshoz vagy versenyzéshez hasonlóan nagy létszámú tömegek oktatásáról és foglalkoztatásáról lehet szó. A hegymászátnál hiányzik az a fokozat, amelyet a természetjárás többi ágában a „ki-rándulás” szintjén említünk. Nem lehet a hegymászóvá válást egy tanfolyam elvégzéséhez vagy egy vizsgafeladat sikeres végrehajtásához kötni. A hegymászást tehát nem szabad csak a természetjárás egyik ágának tekinteni és gyakorlását csupán egy időnyire korlátozni azok számára, akik előtt komoly hegymászó célok vannak. A bizottság pedig éppen ilyen célok érdekében tekinti feladatának a hegymászó gárda összefogását, a magyar hegymászás hagyományainak megőrzését, a fiatalok nevelését, és a túralehetőségek biztosítását. Ahhoz azonban, hogy az alapismeretekben tájékozott kezdők bekapcsolódása lehetővé váljon, helyesen alkalmazott széleskörű propagandára van szükség. Ezt a bizottság előadások, felolvasások és vetítések, irodalmi ismertetések, jövőre pedig ilyen tárgyú könyv kiadásának felhasználásával akarja megoldani.

Az elméleti ismeretek elsajátításával párhuzamosan a bizottság gyakorlati oktatásban is részesíti a rátermett kezdőket. Minden hónapban lesz közös másztúra; főleg pedig a vidékiek gyakorlati képzésére egyhetes táborozás Budapest környéki mászóiskolák közelében. Hétközben egy-egy alkalommal fizikai erőnléti edzést tart. Az előadások meghallgatása és a havi egy másztúra azonban csak alapozó jelentőséggel bír. A jó hegymászonak sokkal több egyéni képzésre és gyakorlásra van szüksége, amelyet csakis rendszeres munkával érhet el. **Peiker György**

Élen a Vasas

A sokváltozatú, kusza szervezési elgondolásokba és próbálkozásokba a szilárd jövőt mutató fény hatolt be. A Vasas szakszervezet XX. kongresszusának határozata nyomán megalakult a Vasas Természetjáró Egyesület.

Ismeretes, hogy az ellenforradalom után több szakszervezet központi vezetősége mellett megalakultak a turista ligák, melyek célul tűzték a sportkörök, helyi egyesületek, keretében működő kisebb-nagyobb természetjáró szakosztályok is-tápolását, összefogását. Némi haladást mutatott ez a múlttal szemben, de kielégítő megoldást nem hozott. A természetjáró szakosztály továbbra is egy — az esetek többségében mostohán kezelt, megtört — alakulat maradt a sportkör számtalan sportága között. Jellemző példákat lehetne erre felsorolni (Borsod megyéből pl., ahol szakosztályokat szüntettek meg, illetve hagytak ugyan működni, de mint „költségvetés nélküli sportág).

Nem akarjuk itt bizonyítani, hogy a természetjárást nem lehet az elért centiméterekkel, másodpercekkel vagy berügött gölökkal rangsorolni a többi sportágak között. A turistásgat éppen ezért különbözik a többi sportágaktól és éppen ezért más, több azoknál. A régi, merev, „betervezett” sportolással szemben alapvetően a dolgozók kívánsága szerinti tömegtestvezési lehetőséget kell biztosítani. Ezt ismerté fel a vasas szakszervezet, amikor a szakmához tartozó természetjáró csoportokat összefogó turista egyesületet hozta létre.

A vasas természetjáró csoportok nem tartoznak a helyi sportkörökhöz, nem azok szakosztályai, hanem önálló alakulatok. Szakmai irányításukat, közös felkészülésre anyagi támogatást az egyesület központjától kapnak, helyi felügyelőktől az ottani szakszervezeti és politikai szervek gondoskodnak. Anyagi támogatást helyileg is kapnak, amelyet a mérsékelt összegben megállapított tagdíjakból visszamaradt összegből egészítenek ki. Az egyesület gondoskodik a felszerelési eszközök részlete történő vásárlásának lehetőségeiről.

Az egyesület programjában a természetjárás valamennyi ága, jelvényeszerző mozgalmak, találkozó túrák, többnapos hazai és külföldi túrák, tanfolyamok, előadások, fényképezés, zenélés, éneklés, egy szóval a lüktető természetjáró mozgalom szerepel.

Az újonnan alakult egyesület elnöke Erős József, főtitkára Bartos Gyula, akiknek személye biztosíték a törekvések megoldására. Reméljük, hogy a vasas szakszervezet kezdeményezése hamarosan követőkre talál és más nagy szakszervezet is megalakítja saját természetjáró egyesületét.

A soproni Postás SK természetjáró és vízi szakosztálya eredményes évre tekinthet vissza. Aggtelek, Bük, Bakony, Mecsek, Vértes, Pils, Balaton voltak túráik

EGYESÜLETI ÉLET

kiemelkedő célpontjai. Az elmúlt évben nem versenyeztek, a szövetségnek sem voltak tagjai. Nem foglalkoztak külön az oktatással sem. Tevékeny munkával főként e területeken kívánnak ez évben javítani.

Evi terveikben sí-, túravezető-, alapfokú- és versenyzői tanfolyamokon kívül tömegmozgósító kirándulásokat szerveznek vonaton és autóbusszon, hétvégi és állandó sátorbátorokat (Balatonnál) állítanak fel. A társadalmi munkával létesített Fertő-tó víztelepnél élénk vízéletet kívánnak megvalósítani.

Februári bakonyi sítáborozásukat januárban turistabál előzte meg. Törekvéseik megvalósításának biztosítéka lelkes szakosztály-vezetőségük, melyet a postás szakszervezet központja is támogat.

A Vasas TE Fogaskerékgár osztálya tárlatlátogatást szervezett az Ernst-múzeum 70 művész kiállítására megtekintésére. A más szakosztályok részéről is nagy számban megjelent természetjárók érdeklődéssel nézték a művészek képeit, melyeket Stépan Nándor sporttárs ismertette. Nagy örömmel állapították meg, hogy számos kiváló művész merített témát a természet 20 tárházából.

A Közlekedési Turista Liga februárban a pálvölgyi, márciusban a solymári barlangba vezet túrát. Több filmvetítést rendeznek a Közlekedési Klub helyiségében (VIII., Köztársaság tér 3), majd március 9-én az ásatásokat tekintik meg a várban. Március végén közzetani oktatótúrát vezetnek a geressei Peskőre.

A Bp. Spartakusz természetjáró szakosztálya ünnepélyes évszázó klubnapot tartott. Az év eredményeinek ismertetése után vázolták a jövő évi terveket, majd kiosztották a kislipari szövetkezetek ajánlataiból összeállított díjakat. A Spartakusz SE központi vezetősége az alkalommal adta át a szakosztály legkiválóbb teljesítményt elért tagjainak a most alapított „Spartakusz Ezüstjelvényes Természetjáró” okleveleket és kitüntetésekét.

A Bp. V. Meteor barlangkutató csoportja dr. Dénes György vezetésével újjáalakult. A csoport kutatói december végén az aggteleki karszt déli szegélyén, a cserháti Csóvár mellett térképeztek és fedeztek fel újabb — kisebb — barlangokat.

A Kinizsi Természetbarát Liga február 15-én az EDOSZ székházában (Bp. V., Gorkij fasor 44). TURISTABÁLT rendez, mely-

re minden természetjárót szeretettel meghívunk. Meghívót — mely belépőjegyül is szolgál — az EDOSZ sportosztályán lehet igényelni.

Az egyesület barlangkutató csoportja a szemlőhegyi aragonitbarlangban jelentős eredményt ért el. Sziklaomlásokon keresztüljárva bejutottak az Őriásfolyosó folytatásába mintegy 30 méter, ugyanaznap sikerült kibontani a Kuszoda 15 méteres, omladékkal kitöltött szakaszát és megnyitni a továbbvezető utat.

Az Elelmezési Minisztérium Kinizsi SK barlangkutató csoportjának kezelésében levő égerszög Szabadság-cseppkőbarlang látogatási rendjét szabályozták. Látogatók a barlangba csak szakképzett vezetővel mehetnek. A barlang megtekintéséért és a ruha-, lámpahasználatért térítést kell fizetni. Rövid túrán 7, középtúrán 12, Pokoltúrán 25 forint a belépődíj. A Magyar Természetbarát Szövetség igazolványával rendelkezők, a középiskolások és egyetemisták 50% kedvezményben részesülnek.

Lapunk ifjúsági rovatában leírást közlünk a MAFC sátorbátorozásának leégéséről. Levelet kaptunk Soltész Béla természetjárótól, aki a tüzészet másnapján járt a Nagy Villámon. Megdöbbenéssel látta a hatalmas — mintegy 20 000 forintos — kárt. Miután felő — mint írja — hogy a téli sátorbátorozás bátor kezdeményezését, a fiatalok kemény hazafiakká nevelését visszavetné a szakosztály eladósodása, a maga részéről segítséget kíván nyújtani a károk pótlásához. Reméli, mások is követik példáját.

Levelében 100 Ft-ot küld a szakosztály-nak.

Olvasóinknak és barátainknak köszönjük újról jókívánságalkat. Külön köszönjük Bokody József sporttársunk újról üdvözlését, melyet január 3-1 sikeres Triglav mászása után (Jugoszlávia legmagasabb csúcsa, 2863 m) küldött el minden magyar természetjárónak.

Nem értjük, mi a célja a Magyar Természetbarát Szövetségnek a már régen zúdzába küldött fasiszta izü könyveg propagálásával? Ugy véltük bezárult az ajtó Polgárdy Géza mögött s nem Jellinek: A magyar története című könyvből kívánjuk oktatni fiataljainkat. Lehet, hogy mi tévedtünk?

A budai hegyvidék történeti emlékei címen tart előadást a TTIIT keretében dr. Pápa Miklós turistatársunk. Az előadásra február 17-én 18 órakor kerül sor a Múzeum krt. 4/a, IV. emeleti előadóteremben.

Több alkalommal szövetítettük a gúgger-hegyi Árpád-kilátó elhanyagolt állapotát. Örömmel közöljük, hogy Fővárosi Tanács szervei a közeljövőben befejezték a kilátó helyreállítását.

Veszélyben az Alpok — Veszélyben az emberiség

Mint a lapok már hírül adták, az amerikai katonai körök az Alpokat „ideális” atomtámaszpontoknak és távolsági lövegek kilövő pályájának tekintik. A francia békefront már felvette a harcot az atomtámaszpont törekvéseivel szemben.

A világ természetjárói, alpinistái szívvel-lélekkel csatlakoznak ehhez a küzdelemhez. Jól tudják, hogy a nagy hatósugarú lövegek elhelyezése már magában is megbontja az Alpok csodálatos szépségét, s háborús konfliktus esetén az első világháború állásharcainak pusztításait messzemenően túlhaladó mértékben károsodnának a természeti kincsek. De ennél irtóztatóbb pusztítást végezne az emberiség soraiban. Minden ember elemi életérdeke, hogy minden módon lépjen fel az eszeveszett háborús tervek ellen. Békét az emberiségnek, békét a világnak!

Fényképkiállítás — vidéken

Amikor a komor ködben Pécs felé kocogott a pesti gyors, vegyes érzelmekkel gondoltam a meglátogatandó fényképkiállításra. Fényképkiállítás vidéken? Vajon mit tudnak összehozni néhány héttel a budapesti nemzetközi kiállítás után? Egy tény mindenestre megnyugtatót, ezt a rendezvényt a természetjáró fotósok munkája hozta össze, a lelkes és bátor kezdeményezést meg fogom dicsérni.

A város utcáin plakátok hirdették a Mecseki Turista Egyesület amatőr fotóművészklubjának kiállítását s kíváncsian léptem a volt megyeháza nagytermébe.

Végignéztam a képeket — a szerzők nevei után nem is kíváncsiskodtam —, majd tekintetem újból végigsiklott a kiállított tablókra. Az anyagot 358 szerző 1862 képből válogatta ki a rostáló bizottság. Az itt kiállított 312 kép összehatása meglepett és az elragadtatás hangját váltotta ki. Ide s tova negyedik évtizede fényképezek — művészi igény nélkül — s nagyrészt megtestesítve láttam elgondolásomat a fotóművésztről. Nem azokról a képekről beszélek, melyeket a pesti kiállításon is láttam s többségük „örökérvényű” csendjével, látható beállítottságukkal, tér- és időtől függetlenül akárhol kiállíthatóak. Nem ezekről a képekről beszélek, melyek inkább festő ecsetjére való témák. Nem is azok a képek érdekelnek, melyeket a szatirikusságuknál fogva tiszta, százsor lehet a lencse elé vinni (különböző fényeffektusok kipróbálása mellett), hanem ami a fényképezés lényegét jelenti a számomra — ha idáig vajmi kevésszer sikerült is „megfognom” az ilyen — az élet röpké, de jellemző pillanatának megörökítése. És ez a döntő jellemvonás, amiért többre értékelem ezt a kiállítást a pestinél. Ott is voltak egyes ilyen képek, de itt ez a túlnyomó.

Ha valahol érvényes, a fényképezésben biztosan az az alaptörvény, hogy ábrázoljuk az életet. A fotóamatőr alapvető képessége, hogy egy szempillantással megtalálja a jellegzetes témát, fel tudja mérni annak megjelenését a másoló papíron s kattantsa is el gépének zárját. Ez az erőssége és fölénye a festőművész szemében. Ő megtudja örökíteni a múlt pillanatot, ami a festőművészek közül csak a kegyelteknek sikerül (lásd Mona Lisa mosolya).

Nem lépek fel azzal az igénnyel, hogy az egész fotóművészet felett bíráskodjak, de a természet fényképezésében ez a szilárd véleményem. S ezért nem tetszenek nekem a más tárgyban készített, beállított felvételek sem. Ehhez még egyet fűzök hozzá. Sokszor számítanunk kell a „múlt” pillanatra, meg kell várunk vagy előkészítenünk, ahogy ez Zélinger barátom múlt évi augusztusi számunkban remekül leírta. Az ilyen képek nem csak magunknak, esetleg néhány rajongónak, hanem széles tömegeknek is örömet, az élet harcait, szépségeit dokumentáló látványt szereznek.

Csak dicsérőleg emlékezhetem meg a pécsi fotóművészklub lelkes tagjainak értékes rendezvényéről és az őket támogató helyi politikai, szakszervezeti, állami és társadalmi szervekről. A kezdeményezés nagy sikert hozott, jönnek a következők.

Kunsági Viktor

Könyvszemle

PÉCS TÉRKEPE jelent meg a városi idegenforgalmi hivatal kiadásában. A város területét — Mezők seregét is — magában foglaló lap elősegíti az általános tájékozódást, míg a belső terület kinyitott térképe részletesen mutatja a város műemlékeinek, tudományos, kulturális és egyéb intézményeinek helyeit.

PÉCS címen magyar, német, szerb, francia, angol nyelven adott ki az idegenforgalmi hivatal prospektusokat a városról, melyeket hamarosan követ az orosz nyelvű kiadvány is. A prospektus ismerteti a legfontosabb, helyenként egyedülálló műemlékeket, a város közép- és újabbszerveletét, rövid áttekintést nyújt a festői környékről és a város jelentős és világhírű készítményeiről.

A térkép a könyvesboltokban, IBUSZ-pavilonokban 6 forintos árban kapható, a prospektus a hivataltól kérhető (Pécs, Széchenyi tér 1.).

Csasznek és Zirc ismertetője és kirándulóvezetője jelent meg a Veszprém megyei tanács Idegenforgalmi Hivatalának kiadásában. A kis útikönyv a veszprémelektől megszokott kiváló minőségben jelent meg. Újdonság a több színes felvétel, a kirándulások részletesebb leírása (közte a barlangok ismertetése). A csaszneki vár építésének történetét ebben a füzetben közlik először részletesen. A Bakony leglátogatottabb vidékének új ismertetőjét örömmel forgatják a kirándulók, természetjárók.

Sielők, természetjárók

Sport puloverek, sziknik, sport-sálak. Kötés hozott anyagból is.

Strauber Kötöde

Budapest, IX., Ráday u. 8. (Kálvin térenél), tel.: 384—351.

M. L. Budapest: Bükki leírása hangulatos, érdekes, apróbb stílári hibákkal és nem túl szerencsés felvételekkel. A képek beállítása, elhelyezése megfelelő, de a sok karc és a nem tiszta kidolgozás sokat ront értékükön. Ebben a formában emlékeinek megörökítésére, szakosztályi felolvasásra kiváló, de lapunkban való közlésre hosszú. Hasonló hangnemben írjon rövid anyagokat, alkalomadtán felhasználjuk.

B. Gy. Budapest: Sajnos, idáig hiába vettük fel néhány felszerelési — így az oldalszöveg — hiánycikk gyártását, de nem akadt vállalkozó. Ugyanakkor azt is meg kell állapítani, hogy kezd kimenni a divatból a nehéz oldalszöveg bakancs. Keleten és nyugaton már a recés gumitalpu bakancsot használják.

A dohányzásról írunk majd.

A tájolókról írt megjegyzésével egyetértünk. Mi is helyesebbnek tartanánk, ha egységes beosztású tájoló körülménye forga-

Vízszintes: 1. Egyik nagy sílétesítmennyünk. 8. HRE. 9. Elsőrendű. 10. Antlopfaj. 11. Körvonal része. 12. RCMS. 14. Rag. 15. Erősen próbára teszi a sielők tudását ez a völgy. 16. Igeköth. 17. Minden ételhez kell. 18. A Vértés egy igen szép völgye. 21. A sielés legelső kelleke. 23. Síversenyző nyerheti. 24. Búcsúszó. 25. Jávorszarvas, angolul; amerikai hegység neve is. 27. USA magyar rövidítése. 28. Oldatokban található.

Függőleges: 2. Szüleit elveszt. 3. Tiltó szó. 4. Német visszaható névmás. 5. Egésztérkép. 6. Egyforma betűk. 7. Száj része — fordítva. — 8. Másik nagy sílétesítmennyünk. 12. Síkság tulajdona. 13. Thailand. 17. Lengyel fürdőhely. 19. Három, románul. 20. Középkor-fajta. 22. Mutató névmás. 28. Igeköth. 28. Dantés bőrtöve.

Megfejtésül beküldendő február 28-ig a vízsz. 1, 15, 18 és a függ. 8.

Készítette: Horváth Péter
Decembri FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: Gerencsérvar. Könyvjutalmat kaptak: Benke Rezső Budapest, Kalmár József Miskolc, Jeszenszky Lajos Sztálinváros.

1	2	3	4	5	6	7	8
8			9		10		
11		12		13		14	
15							
16						17	
		18		19	20		
21	22		23			24	
25		26		27		28	

lomba. Múlt számunkban már közöltük, hogy csak olyan könyvről írunk ismertetőt, amelyet lapunkhoz (szerző, könyvkiadó vagy AKV) beküldenek.

B. S. Hajdúszoboszló: Eszrevételeit tájékoztatáshoz köszönettel vettük. Meg kívánjuk jegyezni, hogy egy-egy leírás — még ha az egész gyűjteményt átfogja is — semmiképpen sem lép fel a teljesség vagy tévedhetetlenség igényével. Az idegen nyelvű helynevek tekintetében sokszor gondban vagyunk, mert nem mindig áll rendelkezésünkre megfelelő szakkönyv. Tanácsait a jövőben is szívesen fogadjuk.

Többeknek: Az országos kék útvonal most folyó festési munkálatainak befejezése után rövid összefoglalóban ismertetjük a jelzés vonalát és az igazolóhelyeket. Az országos kék leírását 1956. évi 1—7. számunkban ismertettük. Egyes számok még kaphatók a Sportpropagandánál (Bp. VIII., Rákóczi út 57/a).

Januári számunk a nyomda túlterhelése és a közbeni ünnepek miatt néhány napot késve jelent meg.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Lapzárta minden hó 10-én.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., félelem. 11, telefon: 123—087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180—850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkzámlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kúlföldi Kereskedelmi Vállalat. Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429—760) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

5821 — Egyetemi Nyomda mélynyomása. Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

A természetjárás örömei

Kedves Kíváncsi Polgártársaim! A minap, mikor rövid 25 km-es túrámról baj nélkül hazaérkeztem, sőt még a lépcsőn is fel tudtam vándorolni, te beállítottál és így szóltál:

— „De kedves Zóna kartárs, mi a f... f...nek lohól maga szanaszét, ahelyett, hogy otthon ülne a f...-kén, mint a többi tisztességes ember és hallgatná a szív küldi műsorát?”

Elnézem a becéző megszólítást, amellyel Te jelezni óhajtod méla undorodot a természettel szemben. Elnézek mindent és megpróbálom kifejtetni, mik azok az örömek, amelyek miatt járom a természetet.

Az ember korán reggel felkel. Álmosan, kedvetlenül nekikezd az öltözködésnek. Persze, mítsem talál a helyén, kint zúg a szél, talán havazik, esik az eső, vagy kél a tűző nap, de felkészül. Legfeljebb dudorászhat ilyenfeléket:

— Télen mindig hideg van, nyáron nagyon meleg van. Ősszel esik az eső, „soha sincsen jó idő”.

De ami ezután jön, az már más. Remek szép a természet öle, csak azt nem értem, minek kell felmenni a hegyre, ha úgylis lejön róla az ember? Még eddig ugyanis soha nem maradt fenn senki. No.

de viszont a bakancs feltöri a lábad, cipelheted a nehéz hátizsákok. Hogy ez nem öröm? Kérdezd meg a siketnémák lelkes vezetőjét! Minden túrán vele van: egy sátor, két melegítő — egy a feleségéé —, két takaró, tartalék bakancs és ruha, több pulóver és több személy részére elegendő élelem. De nem is érheti megletetés.

Izzadhatsz kedved szerint, líghetsz, bújhatsz az ágak között és csúszhatsz kedved szerint a korhadt, szanaszét heverő ágakban megbotolva. Esetleg erre a célra felhasználható a gyökereket is.

De mikor megérkezel a turistaházba, ugye, mindjárt más érzés fog el. Főleg, ha nincs hely, nincs megfelelő ital, a kiszolgálás elkesztő, hisz legfeljebb három személy intéz a főzéstől a kiszolgálásig mindent.

Persze hazafelé egészen más. Most már a nagy nap végén jársz, örömmel sietsz hazafelé. Zsúfolt vonatok belsejében toporogsz, izzadsz vagy fagyoskodik, ahogy esik úgy puffan alapon.

Száz szónak is egy a vége, hazaérkezel. Hűvös szoba vár nyáron, télen? ... ez már a Tükértől függ. Ledobod a nehéz zsákok, kinyújtózkodol, jó lomonádét, teát, fröccsöt, miegymást készítesz magadnak, ha olyan mamlasz vagy és ezt a sok hozzáértést kívánó munkát nem bízod a feleségedre, vagy aki éppen a közelében van. Kinyújthatod roskatag csontjaidat és visszakapcsolódsz a hétköznapokra.

— „Ennyi az egész?” — kérde te. Tényleg ennyi, de sokkal több is ...

Hajós Pál

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS január 15-ig?

Az elmúlt időszak időjárása rendkívül szeszélyes volt és sok meglepetést hozott. Általában ebben az időszakban kellene, hogy kitombolja magát a tél. Ha a hőmérséklet járásának évi görbéjét nézzük, ún. „lázgörbéjét”, ezekben a hetekben van a legmélyebb pont. Ezzel szemben egyáltalán nem volt télies az időjárás, sőt két alkalommal olyan erőteljes meglehullám jutott uralomra, hogy teljesen tavasziasra fordult az idő és nyugodtan mondhattuk: „tavasz a téiben”.

Az első meglehullám december közepén tetőzött és pont egy hónap múlva követte ezt a második. Utoljára 1920. és 21-ben volt ilyen enyhesség január közepén, 1924-ben pedig december közepén.

Az átlagos felmelegedés ebben az időszakban, ha az évszaknak megfelelően alakul az időjárás, plusz 1, plusz 2 fok. Az idén decemberben és januárban a felmelegedés több napon keresztül 10, 15 fokra emelkedett. A napi középhőmérséklet is 10, 12 fokkal haladta meg a sok évi átlagot.

A két meglehullám kifejlődésében azonban nagy különbség volt. Az első, a decemberi délnyugatról érkezett és az Azorszigetektől származó szubtrópusi levegőt hozott. Mindezt egy, az Atlanti-óceánról Észak-Európába nyugatról keletre vonuló viharciklon okozta. A másodikikat, a januárját a Földközi-tenger nyugati medencéjében több napig vesztelő viharciklon okozta, amely a Földközi-tenger keleti medencéjéből és Kis-Ázsiából származó meleg levegőt szállított és nagy kerülő úton északról érkezett hozzánk. Eppen az lepte meg legjobban az embereket, hogy télen, északi széllel ilyen meleg legyen. Hiszen 14-én, 15-én reggel 4—6, délben 10—15 fok volt.

A decemberi első nagy enyhesség után hirtelen minden átmenet nélkül jött a hideg. Azonban nem tartott sokáig, nem hűlt le erőteljesen a levegő. Az időváltás nem hozott havazást és éppen ezért nem alakult ki nagyobb hideg. Hazánkban ugyanis nagy hideg csak akkor jöhet létre, ha az országot összefüggő hótakaró borítja. A hidegebb idő után — amelynek zöme január 4. és 6-a között volt a legéresebb —, ismét minden átmenet nélkül 7-re érkezett a második meglehullám. Ez a második meglehullám oly erőteljes volt, hogy még a magas hegyeken is eltüntette a havat. Január 12-én, vasárnap a Mátrában még 30 cm-t meghaladó hótakaró fektült és a hőmérséklet fagypontra alatt volt, 15-én, szerdán pedig már csak 5 cm-es hóréteg borította a csúcokat, Mátraházán pedig már csak hófoltok maradtak. A hőmérséklet a Kékestetőn plusz 3, plusz 5 fok volt, 70 óra leforgása alatt 20—25 cm-es hóréteg pusztult el. Ennek fő oka azonban az volt, hogy a hórétegre meleg eső hullott, ami mintegy kimosta a havat.

A nagy és gyors időjárásváltásnak még egy érdekes jelenségéről kell megemlékeznünk. A hideg időt követő gyors és erőteljes felmelegedés következtében súlyos zúzmara-helyzet keletkezett. (Ha fagypontra alá lehűlt talajra és tárgyakra páradús meleg levegő áramlik, a hideg tárgyakra a pára kicsapódik és mint zúzmara jelenik meg. A folyamat addig tart, amíg a meleg áramlás.) Ez nemcsak esztétikailag okozott sok csodálatosan szép képet, hanem súlyos károkat is hozott létre. Különösen január első napjain és 10-e volt ebből a szempontból érdekes. Több mint 10 évvel ezelőtt volt ilyen súlyos zúzmara-helyzet Magyarországon.

Z. A.

NÖVÉNYEINK

Uj rovatként növényeinkről adunk rendszeresen rövid kis ismertetőket. Minden hónapban a legérdekesebb vagy jellemző növényekről közlünk leírást.

Hogy terjedt el a rossz hír a télről, hogy akkor „halott a természet”. A jószemű természetjáró minden túráján meggyőződhetik e szemlélet helytelenségéről. A növények télen nem halotak, csak lelassúdtak az életritmusuk, s ha lassabban is, de nagy erővel készülnek a tavaszi zsendülés idejére. Híába zúg a szél, ahol még nemrég karcosú, vékony kis rügyek lapultak, ott most már oly kővér, duzzadt rügyeket találunk, melyeknek védő pikkelylevelei csak úgy feszülnek a lomblevelek s a virágbimbók kezdeményelt.

Bármerre indulunk a halmok-hegyek közé, mogyorókokorral az erdők szélein mindenütt találkozhatunk. Ágvégeiken ott láthatjuk a már ősszel kifejlődött virágkezdeményeket: a kis barkák csomóit. Azért tudnak ezek oly hamar, az első tavaszi napsugár hatására kifésülni, mert már jól felkészülve várják a kikelet érkezését. Ugyanily féllépcső barkákat láthatunk a szép fehértörzsű nyírfákon, s a vízpártokon lehető égerfákon is. A hegyek között mindenütt található, gyakori cserjénk a som. Azért tudja ezt is oly kora tavasszal elborítani sárga virágainak özöne, mert a már ősszel kifejlődött, s áttelelt bimbók ilyenkorra gömbölyűre hízza lesik-várják az első enyhe fuvallatot.

Normális telek januárjában — a jégvirágot kivéve — más virágot a mi éghajlatunk alatt, szabadban nem találhatunk, de február vége felé gyakoribb eset, hogy védett helyeken a mogyorón kívül a hóvirág fehér, s itt-ott a téltemető sárga virágot is megtehetjük. Ezek üdvözlik először télutón, vagy kora tavasszal a hegyek vándorait.

Papp József

A hóvirág

Fagyos szél súvít még a kopár mezők felett, de az erdők szélén, a bokrok alján az ég hamuszínű kárpitját áttörő napsugár már csodálatos jelenségeket fakaszt. Az avar közül kibújik néhány élénkzöld, keskeny levél s közöttük tókocsányon bőkolva himbálódzik a tavasz első hírnöke: a hóvirág. A télzáró hunyor után az első szabadföldi virágunk. A régi korok kultója még a bizonytalanság, a bátortalan-ság jelképét látta benne, mert „virága féltéken, bátortalanul tekint a világba, annak álnokul leleselkedő zivatarába és bánatosan néz vissza oda, ahonnan a tavasz reménye kecsesgató igéretekkel kicsalta”. Kosztolányi Dezső a „Virágok beszédé”-ben már így szólaltatta meg a hóvirágot: „Velem nagyon siettek. Fehér gyolcsból férceltek, lazán, vázlatosan. Csak éppen összeaggattak varrótűvel, hogy mihamarabb kidobjanak a piacra, mint mintát. De első lettem”.

A hóvirág, amely gazdagabb fajokban és változatokban, mint a vele rokon tözléke, sok országban kertí növény is. Nálunk meglehetősen ritka a kertekben, pedig ajánlatos volna megtelepíteni, már csak azért is, mert a szabad természetben a nagyarányú „szedés” miatt mintha fogyóban lenne. A hóvirág szaporodását a sarjmagyákon kívül az apró testű hangyák is elősegítik. A növény magján ugyanis sajátoságos függelékek vannak, amiket a tudomány elaliosomáknak nevez. Ezek puha, húsos belseje tele van olajjal és tápláló nedvekkel, amiket a hangyák kedvelnek. A magokat a hangyák megkeresik, egyik hegyről a másikra magukkal cipelik, közben lerádják róluk a függelékeket, a vastag héjú bőszerű magot ellenben erős rágószerveikkel sem tudják kikezdeni. Az elhagyott mag beleágyazódik a föld repedéseibe, ott kicsírázik és megkezdí életét. Így biztosítják a hangyák a hóvirág elterjedését. Ha tehát bizonyos helyről sok hóvirágot szednek, az ott meggyérül, mert magról már nem szaporodhatik. A természetjárókra vár a szép feladat, hogy a hóvirág kíméletlen szedését, „letarolását” megakadályozzák.

Natter-Nád Miksa

Térképészjárás

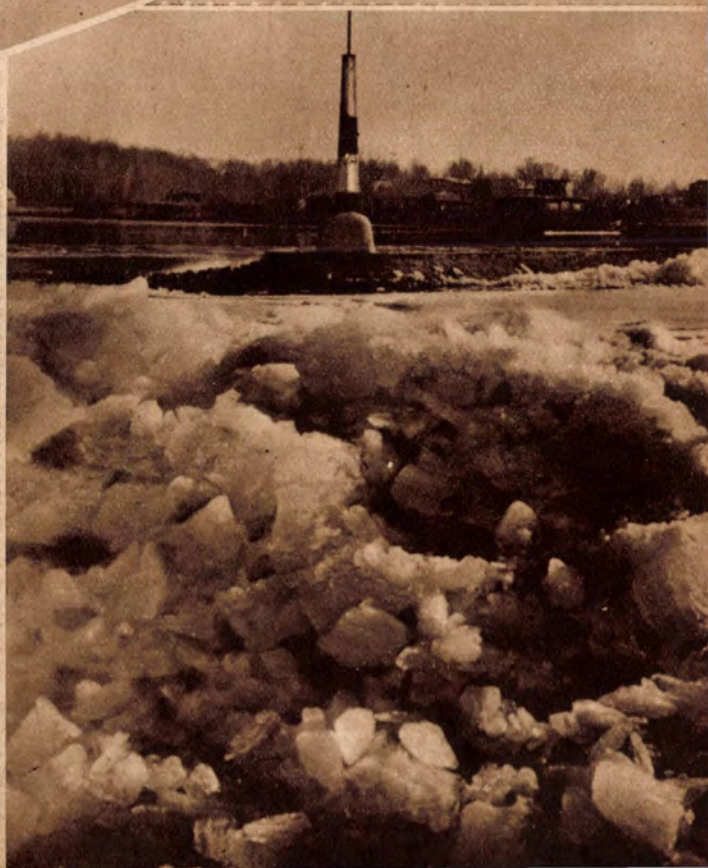

Kínai hegymászók a Minja Konka csúcsán (7590 m), a megmászás okiratát fémdobozban helyezik el. Balról jobbra: Si Szin, Liu Lian-Men, Peng-Sung-Mu, Kuo-Te-Csen, Si-San-Sun

(Liu-Ta-Ji felv.)

Töredezik a jég a siófoki molónál

(Csapó László felv.)

Térképészjárás

1958. MÁRCIUS

★

IV. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

Cseháti
képek

Húsvéti NÉPSZOKÁSOK

A bodzaágon már gyöngécske leveleket borzolgat a tavaszi szél. Itt a kikelet, a feltámadás. Lassan virágba borul a hátár, és visszatérnek a dalosmadarak. Az ember is frissnek, vidámnak, felszabadultnak érzi magát, valósággal kurjantatnékja van, hogy megszabadult a kályha bűvületétől, a szobabártságtól, letehetne nehéz tél öltözékét.

Húsvét! Talán egyetlen pirosbetűs napja sincs a naptárnak, amelyhez annyi szokás fűződik, melyeknek legtöbbször minden bizonnyal még a régi pogány vallás máig is ható „szertartásainak” emléke. Itt van mindjárt a húsvéti sonka, ha mostanában már nem is tengődünk negyven napig savanyított korpán, az ún. keszócén, azért húsvét első reggelén sietünk az asztalhoz, hogy jól „kitúrjunk” (dagadjunk) sonkával. Gyermekekoromban — ennek félszázada már — még szokásban volt, hogy édesanyánk hófehér asztalkendőbe kötött egy nagyocska sonkát, főtt tojást, kalácsot és siettünk vele a templomba. Hazafele miután a beszenteles már megtörtént, nem is siettünk, hanem rohantunk. Egy utcában lakó gyerekek közt szokásban volt a versenyfutás, hogy ki érkezik haza előbb. Nem tudom ez csak gyerekes vetélkedés volt-e vagy valami feledésbe ment szokás csökevénye, de a versenyfutás minden évben végbement.

Erdekes, hogy mifelénk — a somogyi Balatonsarokban a locsolkodás nem volt divatban, annál inkább a börsönnyel (egzótikus eredetű fa héja) festett tojásoknak viasszal való kimintázása, ami úgy történt, hogy a tojásra az ún. gica (fácska ráerősített tollal) segítségével gyönyörű ábrákat rajzoltak fel olvasztott viaszból és úgy került a festékbe. Amikor a viaszt aztán lekapták a tojásról, az ábra szép fehéren kirajzolódott a tojásból. A szépen díszített tojások azután elindultak rendeltetésük útján. Piros tojást adott a völgyeknek a menyasszony, a keresztanya a keresztfiának, testvér a testvér-

Eva mintázza a hímestojást

Itt semmi szárazon nem marad
(Dr. Gönyei Sándor felv. A Néprajzi múzeum gyűjteményéből.)

nek, rokon a rokonnak, és húsvétdélután azután a gyerekek közt elkezdődhetett a kókányolás (ütögetés). Ez abból állt, hogy a gyerekek zsebkendőbe rejtették a piros tojást vagy a hímestojást, ahogyan a díszített mifelénk nevezik, és a tojásokat összeütögették, amelyik előbb behorpadt, azt a „kókányolók” közösen megtették. A gyerekek — fiúk, lányok — csapatostól vonultak ki a rétre, és ahol a fű a legmagasabbra nőtt már, ott a tojásokat felhajigáltuk a levegőbe, és az volt a győztes, akie utójára tört el.

A mindenki által tudott locsolkodáson, és a piros tojásoktól még rengeteg húsvéti szokás élt. Különös szertartással például legények, leányok kivitték a telet a faluból, vagyis egy szalmabútut cipelve a faluvégre énekszóval vonultak.

„Szentelt” barka bizony még a babonát „lenézők” hajlékában is fellelhető volt, ha egyébről nem, azért, hogy torokfájás esetén egy-egy barkaszem lenyelésével elűzhesse a beteg a bajt.

Húsvétnek nagy jelentősége volt a férjhezmenetelben is, mert azt tartották, hogy az a házasság lesz bőven megáldva gyermekkel, amelyik valamiféle vonatkozásban volt a feltámadás ünnepével.

A falusi nép életében az állattartás változatlanul a legfontosabb gazdasági ágazat, hát még milyen fontos lehetett régen, amikor nem járta baromorvos a falvakat, hanem mindenféle jvasasszony, látóember és nem utolsósorban a pástorok hókusz-pókuszai voltak a beteg állapot gazdájának a kizárólagos reménykeltők, hogy a „megrontott” tehén mégis csak meggyógyul vagy az elhajtott tinó megkerül. Magam is emlékszem, hogy a szomszédunk frissiben legelőre hajtott két szép tinaja kézen-közön „eltűnt”. Semmiféle hatóság keresésére sem kerültek elő, de mindjárt megtalálták, amikor a legöregebb pástor húsvét hajnalán a földre terítette veszprémi szűrét, néhányszor meghajlít a világ négy téja felé, aztán göcsörtös somfabetájával és frissen vágott mogyorófacalcájával ütögetni kezdte a leterített szűrét, amit valóságban a „lőkötők” vesztek el. Lehet, hogy ez a jószágviszaszerzés nem éppen húsvéti-

hajnali alkalommal történt csupán, de én ilyenre emlékszem s más napon soha nem találkoztam vele.

A frissen vágott mogyoróvessző, bodzág körülhordozása is húsvéti szokás volt, ami azért történt, hogy a jószágot a betegségtől, a növényt a jégesőtől megóvják, de a zöldellő ággal a vizet is megpaskolták, hogy a benne élő halak is mentesüljenek kártól, pusztulástól.

Oldalakon át sorolhatnánk szebbnél szebb, érdekesebbnél érdekesebb húsvétnaphoz fűződő népszokásokat, de időzzünk most egy kicsit a húsvétutáni első vasárnapnál, az ún. „mátkázóvasárnapnál”, a komatálajándékozás ünnepénél. Mennyi sírig tartó barátság kezdődött azzal, hogy valaki valakinek süteménnyel, nyalánksággal bőven megrakott, remek kendővel letakart komatálát küldött és kapott viszonzásul. Sok boldog házasság is ebből sarjadt ki.

Különösen szépek voltak azok a mátkázóvasárnapok, amelyek késeli húsvétkra következtek. A házkörüli kertek, a faluvégi erdők, ligetek fájai a dalosmadarak megszámlálhatatlan serege füttyögött, csattogott, énekelt és a réteken, mezőkön, erdőszéleken meg benn a sűrűben virág, virág mellett virult. Ebben a csodagyönyörű tavaszi tájban magától értetődő volt a jókedv. A falusi nép szerette — és szereti — a társaséletet, amit a még ma is dívó komatál-küldés és cserélgetés csak még jobban erősített. A „komaválasztás” már gyermekkorban kezdődött, és a mátkázó, vagy más néven fehérvasárnapon cserélt komatál sokszor erősebb szállal fűzte össze az embereket, mint a rokoni kötelek. A választottnak a dúsan „megpakolt” és díszített komatálát mindig mondóka kíséretében adták át, a versike befejező sorai azzal végződtek, hogy „Amíg élünk, halunk, mindig komák maradunk...”

Az általánosan ismert húsvéti öntözködést — vasárnap a legények a lányokat vagy még inkább hétfőn, és kedden a lányok a legényeket — írásom elején éppen csak érintettem. Az itt felsoroltak még igen sok húsvéti népszokás kimeríthetetlen kincs bányája gyönyörű hagyományoknak, daloknak s ebben vele egyetlen ünnep — még karácsony sem mérkőzhetik.

Címképünk: Búcsú a téltől
(Doma István felv.)

Borsi Darázs József

Csodálatos erők mozgatják a kora tavaszi napsugár cirógatására a fák, a cserjék ágain szunnyadó rügyeket, a föld felszíne alatt lappangó magokat, a talajban rejtőző gyökereket. A napjárta és szélvédte helyeken, köves, agyagos déli lejtők, árokpartok védett részein, ahol különös nótát dudorászik a kóbor szellő a tavalyi kiszikkadt, megszáradt kórók között, a göröngyök, az apró kövek mellett zsenge növényke úti fel szerényen, félénken sárga virágfejecskéjét s rövidesen több társa is akad s ezek együtt dalolják, hogy küszöbön a tavasz.

A tavasz ébredését hirdető egyik növényünk a martilapu, tudományos nevén a Tussilago farfara virága. A növény földben elterjeszkedett és ott kitelelő, sárgás, néha ibolyásbarna szárának, úgynevezett tőkének rövidtől oldalágából, a múlt évi levelek hónaljából kibújik egy-egy virágfejet hordozó szár. Ez nem ágazódik el, zöld levelei sincsenek, hanem csak elkorcsult pihés, barnás pikkelyei s ezek védik a szárat a kora tavaszi időjárás viszontagságaitól, a hajnalok fagyától, derétől, mert a növény sokszor már február végén, március elején virágot hoz. A szár tetején álló sárga virágfejecske csak verőfényben nyílik ki s ha nem éri napsugár, lecsukódik. A virágokból, ha hivatásukat befejezték, kis pamacsok keletkeznek fehér tolas szőrbóbitával. Ezt a szőrbóbitás termést könnyen felkapja a szél, tova viszi. Ha a mag kedvező környezetbe jut, ott kicsírázik és a következő tavasszal napsütéskor úgy virít, mintha valaki aranyénezt hitt volna el a kövek közé.

A növény levelei, mint tölevelek jóval a virágzás után nőnek ki a tőke vörösszínű, apró pikkelyekkel borított indáiból. Mivel virágai korábban jelennek meg, mint levelei, a régi fűvészek könyveiben ennek a jelenségnek és így a virágnak „filius ante patrem” — fiú az atya előtt — volt a jelzője. A könyv orosz neve, a „maty i macsecha” is körülbelül erre utal. Előbb jön az anya, utána pedig a mostoha. A levelek ötösével, hetesével csomósan fejlődnek a rövid száron, felül kópaszak és sötétzöld színűek, fonákjukon ellenben fehéren molyhosak. Alakjuk a ló- vagy számpata területéhez hasonló, ezért is nevezik nálunk a növényt lókörműfűnek, számkörömnek, számlapának meg farkastalp-fűnek, de némely vidékünkön szatytyú, továbbá édes-, mostoha- vagy partilapu, ezenkívül élő-halófű, tyúk-virág, sőt vajlapu néven is ismeretes. Utóbbi népies neve valószínűen onnan ered, hogy nyáron a növény levelébe burkolják a vajot, hogy hűvösen tartsák. Szatytyú-nak Diószegiék nevezték el a Magyar Fűvészkönyv-

ben azért, mert hengeres fészkenek pikkelyei hártya-, illetve szattyán-szerűek.

A növény a fészkesek népes családjában a róla elnevezett nemzetség egyetlen faja. Eurasia növénye, de Afrikában is honos, Amerikában ellenben behurcolt növény. Virága majdnem illattalan és csak a zsenge virágnak van gyenge, kesernyés méz szaga. Virágjában tanint, zsírsavat, szénhidrogénvegyületet, phytosterint és faradiolt, levelében egy glykozidat, cersavot, kalciumszertü anyagot, dextrint, sok salétromsavas só és inulint találtak a vegyészek. Figyelemreméltó eredményt mutatott a növény hamujának vizsgálata. Eszerint 100 részben 29,23 rész kálium, 26,25 kén, 20,10 kalcium, 8,86 magnézium, 7,52 kovásv, 4,04 foszfor, 2,36 nátrium és 1,02 rész vas van. Valóságos vegyraktár tehát a növény, amelyet egyes kutatók az úgynevezett alumínium növények közé soroznak.

A martilapu gyógyítóerejét már az ókorban is ismerték és dicsérték. Hippokratesz az ókor legendás orvososa és természetbúvára a mellbajok ellen ajánlotta a „béchion”-t. Ez az elnevezés tulajdonképpen arra utal, hogy csillapítja a köhögést. Plinius, időszámításunk elején élt római természetrajzíró a növény görög nevét „tussilago”-ra latinosította, ennek jelentése pedig ugyanaz, mint a görög nevéé, vagyis „köhögést őr”. Egyik másik görög író „chamalleuké”-nek, azaz földönfnylőnek, a római írók pedig, mert levelének fonákja fehér, lisztzerű, „farfara”-nak, tehát lisztelhordozó-nak írták. Linné a növény e két ókori nevéből illesztette össze a ma is használatos tudományos elnevezést. Dioszkuridesz és Plinius szerint, „akinek régi makacs köhögése van, égesse el a martilapu gyökerét vagy levelét ciprusai parázon és a füstjét szívja be tölcseren vagy nádszálon s nemcsak a köhögése, de nehéz légzése is enyhül”.

A középkori orvosfűvészek is köhögés ellen, elsősorban a martilaput ajánlották. Az olasz Matthiolus, II. Miksa császár udvari orvos, a XVI. század híres, sokáig Prágában élt és sok magyar tudós férjével is összeköttetésben állott fűvésze, füveskönyvében azt írta, ha valaki egy marék martilaput tesz egy kancsó borbá és abból gyakorta iszik, köhögése csillapul. A levelek füstjének beszívására szolgáló tölcser vagy nádszál helyett a pipát javalta. Fűvészeink közül Csapó József, debreceni orvos „Új füves és virágos magyar kert” című könyvében megjegyezte, hogy „a Duna partján, Baranya és Tolna megyében bőven terem ez a növény és a gabonával kereskedő hajóseberek hozzák Győrbe, ahol a sebes lábú emberek használják haszonnal”, belső hasznáról pedig azt írta, hogy „a

köhögős emberek aprítsák meg a gyökereket és igyák annak a levét. a fulladozók a növény leveleit és virágait teaként igyák és a súlyos emberek is így éljenek vele”.

A múlt század elején újból behatóan kezdték a növényről foglalkozni az úgynevezett phytiatricusok, a növényekkel gyógyítók s különösen a görvélykór ellen próbálták használni. Ha a kísérletek nem is jártak kielégítő eredménnyel, a füves gyógyítás művelői, köztük Kneipp is, kivétel nélkül hívei maradtak a martilapunak. Hugo Schulz, aki érdekes tanulmányt írt a német gyógynövények hatásáról és használatáról, martilapu felhasználásának különböző módjait kutatva, tudomást szerzett arról, hogy sok helyen az idősebb emberek egy rész dohányból és egy rész martilapuból álló keveréket szívnak, ha asztmatikus rohammal kísért vagy attól mentes hörgőhurutban szenvednek. A keveréket Schulz is kipróbálta és azt tapasztalta, hogy az asztmát valóban enyhíti.

A növény megszikkadt, egymásra rakott, tehát bizonyos erjedésen átment, utána pedig zsinórra fűzött, majd megvágott leveleit Hollandiában a vallonok régebben dohány helyett használták. Az első világháború folyamán dohánypótló is volt a martilapu s a dohányhiányban szenvedő pipások hamarosan meg is barátkoztak vele és izlett nekik. Sok helyen, így például Erdélyben, a martilapu zsenge leveleiből izletes főzelék készül. Néhol a levelét megszáritják és kecskéket etetnek vele. A növény levele egyébként most is a köhögés, a mellfájás, az asztma ellen használatos teák egyik fontos alkotórésze, sőt újabban az elhízás ellen is martilapuból készült teát fogyasztanak. Ilyen hasznos és nagymúltú ez a kora tavasszal nyíló sárga virág, amellyel a természetjáró gyakran találkozik.

Natter-Nád Miksa

Cserhátszentiván és környéke

Bajos vidék a Cserhát lankás, erdős dombokkal, várromjaival, érdekes népviseletű ruhákban pompázó asszonyok, leányok járta falvaival, számos történelmi emlékével.

Sok községben ma is felismerhető a Mikszáth által mesterien jellemzett hétszilvafás nemesség „kastélyai”, az úri élet helyi központjai.

Bár a Cserhát is telve volt nagybirtokokkal, tiltott erdőrészekkel, viszonylag sok útjelzéssel találkozhattunk a múltban, sajnos ezek elraktak és a feudális kötöttségek megszűnését nem követte a természetjárók térhódítása.

Nemrégiben megjelent a hegység útikalauza, ami felment bennünket, hogy korábbi hegység ismertető számainkhoz hasonló részletes cikkeket adjunk. Viszont változatlanul fennáll a szüksége, hogy népszerűsítsük ezt a könnyen elérhető hegységet. Szállást a hegység belsőbb községeiben biztosan találunk.

Lapunkban eddig 1955 szeptemberében és októberében, 1956 áprilisban és 1957 júniusban adtunk táj-, illetve túraleírást. Jelen számunk anyagával újabb ösztönzést kívánunk adni szép tavaszi cserhádi túrák lebonyolításához.

Cserhátszentiván...? Turista körökben is kevesen tudják, milyen nagyszerű lehetőségeket rejt maga mögött ez a helység. A Mátrát járó turisták sem sejtik, hogy a közelben, az esetleg leicsinyelt alacsonyabb magaslatok között, van egy község, ahol a szélrózsa minden irányában olyan szépségekkel találkozunk, amelyek kiállják a versenyt sokkal magasabb hegyvidékek érdekességeivel is.

Mi a különbség pl. egy mátrai túra s az itt megített kedves, sétaszűrő kirándulások között? Lényegileg az, hogy amit a Mátrában több napos túrán kapunk, azt itt sürítve végigvezethetjük. Aki nem hiszi, szánjon rá két napot, meggyőződhetik róla. Biztos, hogy legközelebb szabadságának egy hetét fogja felhasználni a természeti szépségek e zsúfolt halmozatának megismerésére.

S nem is kell a világ végére utaznia! Az aszód–balassagyarmati vasútvonal Galaguta. Nógrádkövesd. Becske. Magyarnándor és Mohora; a hatvan–salgótarjáni vonal Szurdokpüspöki, Pásztó és Hasznos állomásairól a legváltozatosabb napi túrák keretében juthatunk el a Cserhát ölében fekvő szép kis faluba. A kényelmesebbek autóbusszal Pásztó. Balassagyarmat és Szécsényből is elérhetik. Így a falu középpontjában szállnak le, s a következő napokban kényelmes túrákban ismerkedhetnek meg a falu környéke érdekességeivel.

A falu a második világháború előtt eléggé felkapott nyaralóhely volt. Erre be is rendezkedett. Egyik végén rendezes kiépített strandja volt kabinokkal. A lakosság jó vendéglátónak bizonyult, a vendégek évről évre szívesen tértek vissza. Érdekes, hogy nem fővárosiak, hanem többnyire alföldiek voltak a vendégek.

Ma, sajnos, a háború következtében a strand helye dzsungel, óriás gazokkal, bokrokkal, fűzfákkal. A vendégek nem jelentkeznek, nyáron is csak a monoton falusi élet zajlik. A vendéglátó kedv ma sem veszett ki, az idejövő turistákat szívesen fogadják. Csak természetesen tekintetbe veendő a falusi nehézség is. Ajánlatos szállásúgyben előre a tanácshoz fordulni. Címeket, sajnos, nem adhatunk, mert legutóbbi rövid tartózkodásunk alatt nem volt alkalmunk erre vonatkozólag megbeszéléseket folytatni, de biztosra vesszük, hogy előzetes érdeklődéssel megfelelő szállás biztosítható.

Aki térkép nélkül akar túraterveket csinálni, legcélszerűbb, ha felmege az új templommal szemben levő magaslatra. Bárki megmutatja, melyik a Bokor falu (pontosabban az Oszicsina puszta) felé vezető mezei út. Ezen kikapaszkodva a falu utolsó háza után gyönyörű kőképek tárul elénk. Észak felé négyzetes acakosban áll a régi templom pusztá tornyja. Ettől balra kedvesen változatos völgyecske húzódik a háttér 400–500 m-es magaslatai felé. A torony mögötti kis magaslat nagyobb erdőfoltokkal: a Pelecke. E mögött távolabb a Feketehegy már majdnem 500-as, s így természetesen eltakarja az irányában alig 2–3 km-rel messzebb fekvő Hollókő várának ma is romantikus romjait.

Északnyugatra felé rendes köves út vonul a szomszédos Kutasó község felé. Ezen közlekedik a balassagyarmati autóbussz. Hosszan, gyönyörű szálerdők között húz át a Naphegy egyik nyergén. E hegy könnyen felismerhető, mert oldalán a szántók mélyen benyomulnak a hatalmas kiterjedésű erdők közé.

Az út és a Pelecke között mindenfelé szántókat látunk a vízmosásokat takaró kisebb erdőfoltokkal. Ezek közül feltűnik egy jellegzetesen háromszög alakú folt. Ezeknek irányában van a Vereshegy, kisé hátrább a Dobogótető jellegzetes lapostetejű orma. Ez ebben az irányban a Cserhát vonulat legmagasabb csúcsa. A Dobogótetőtől nyugatra a Málnahegy, Pereshegy és a Madarászberéc zárja be a láthatart.

A faluból északra vivő országút mentén kiszélesedik a völgy. Ebben fekszik Alsó- és Felsőtold. A falutól majdnem pontosan keletre két meredek hegyoldal között visz át — elég szűk szorosban — az országút Pásztó felé. A nyereg tetején trónolt az ún. Bableves csárda. Neve és fekvése romantikus mulat sejtet. Eddig nem sikerült nyomára találnunk. A romantika tanúi ma már a temetőben pihennek. A közvetlen Alsó- és Felsőtold feletti magaslatok szintén 400 m-en felüliek, de kevésbé érdekesek, mert sűrű erdő borítja őket, nincs kilátásuk. Turista szempontból érdekesebb e magaslatokkal párhuzamos hosszú gerinc. Első harmada végén ma magas háromszögelési torony van. Ez a Tepkehegy, majdnem 600 m. A vonulat minden részletének más a neve. A részleteket könnyen keresztelhetjük nyergek választják el egymástól. A Tepke vonulat később kétszer derékszögben törik. Az első törés után a Zsúnyihegy, a második után — Felsőtold felett — a Kis és Nagy Zsúnyihegy.

A Bablevestől délre fekvő erdős hegytömb három részre válik szét a Bézma, Középhegy és Bokrihegyre. A Bokrihegy mögött bújk meg pár km-re Buják község.

A kilátópontunktól délnyugatra még át nem tekintett rész a Cserhát legerjedelmesebb erdőrészelete. A legközelebbi, majdnem nyugatra eső előreugró részlet, mely háromszögelési tornyáról is könnyen felismerhető, a Rókáshegy. A hatalmas fának látszó másik kilátó kőből épült, a Sasbércen van. A háború vihara ezt is tönkretette, ma már nem gyönyörködhetünk pazar kilátásában. Az igaz, hogy azelőtt még kevésbé gyönyörködhattunk mert tulajdonosa, az öreg Pappenheim báró még a fiait se engedte be a torony különleges berendezésű vadász-szobáiba, más halandó pedig még a közelébe se juthatott el. A Rókástól jobbra a Zsúnyoghegy, balra a Kávahegy látható. A Sasbérc és a Bokrihegy között laposabb, fennsíkszerűvé válik a terep.

Ebből emelkedik ki az Orhegy, s mögötte bújkál a Bujáki várrom.

Ha valaki így részletenként végignézte e hatalmas körképet, s a részleteket a faluhoz viszonyítva megjegyezte, térkép nélkül is vállalkozhat már túrákra. Nem fogja csalódás érni. Ha nagyon óvatos, a menetirány részleteit megfigyeli, s ugyanazon az úton tér vissza, el sem tévedhet. Első útnak legajánlatosabb Buják felé tartani. Útközben a pásztorok is útbaigazítanak. Az említett fennsíkos részről jól látható a várrom: kősapka a kúpos hegyen. Gondozott terület, még virágok is vannak a volt várudvarban. A falakról szintén pompás körképben gyönyörködhetünk. Felhallatszik a konzervgyáriak üdülőjéből a rádió hangja. Ma a nép fial üdülnek itt az egykor pazar főúri kastélyban. Környéke gyönyörű természetes park. Jól hengerelt kőves út visz be a Cserhát legterjedelmesebb erdőségei közé a farakodókhoz. Innen erdei utakon juthatunk ki — északra — a Szilas tanyához s onnan keletre Borkor községbe.

Könnyű az elgazodás a falutól délre vezető ecsegi, vagy Szuha völgyben is. A szűk völgy a legjobb vezető. Egyik kiszélesedő részén baloldalon a Bézma aljában van a kőbe foglalt Hármastórrás. Környéke ideális táborhely. A forrás karvastagságban ontja az üdítő hűs vizet. Ha a völgyön végigmegyünk, ki az ecsegi földekig. Ecseg előtt egy kerek dombocskává válik feltűnővé. Ez az ecsegi vár — helye. Kőveit régen széthordták — veszélyesség címén. Ma csak pásztor-kaliban van a tetőn, s a pásztor a várur.

Mielőtt a várhoz érünk, jobbra az ecsegihez hasonló szurdokot vesszünk észre, mely kis patakjával északnyugati irányban vágja el a Középs- és Bokrihegyet egymástól. Ez vadregényesebb az ecseginél is, a Pomáz melletti Hoidvilág-árokra emlékeztet. Ez a Cserkúti völgy szintén a Buják előtti fennsíkra vezet ki, de még közelebb Cserhátszentivánhoz, mint Bujákhoz.

Aki a könnyű sétákat szereti, kényelmesen kimehet rövid, jól járható ösvényen, illetve erdei úton a Bableves csárdához. Még tovább az országúton is érdemes elszármagolni, mert festői a környezet. Pár km után egyszerre elének járul az egész nyugati Mátra.

Ugyanúgy érdemes elszármagolni az országúton Alsó- és Felsőtold felé is. Azt se tudjuk, melyik részletben gyönyörködünk, annyira változatos a vidék. Ha nem akarunk tovább menni, Alsótold után jobbra letérhetünk az országútról, nekivághatunk erdei úton a Szurdok völgynek. Kb. 1 km-es erdei út után a Tepke alá kerülünk, s az alatta vezető erdei úton a pásztói országútra, majd a Bableveshez kerülünk vissza. Ha a hosszabb sétára van kedvünk, elszármagolunk Felsőtoldig is, s annak elején jobbra, a garábi útra térünk. Garáb szintén egyike legszebb fekvésű falvainknak. A Tepke vonulat erdőségei teljesen körülveszik, nem sok helyet hagynak a község szántóinak.

Ha e sétákon már megbarátkoztunk a vidék legjellegzetesebb magaslatával, komolyabb túrákra is vállalkozhatunk. A háború előtt piros jelzés vezetett Alsótoldon és a Feketehegyen át Hollókőre. Ha a falu felől jól megfigyeltük ezt a vonalat, térkép nélkül is nekivághatunk az útnak. A régi templomtoronytól nyugatra északi irányú mezeli úton is feljuthatunk a Feketehegyre s onnan a várhoz. Ugyanezen az úton kimehetünk a Sóstó pusztához (a falusiak szívesen útbaigazítanak) s onnan a Dobogótetőre, Hagymáshegyre, vagy a Málnahegyre. Ezek már komolyabb túrák, jobb tájékozói képességet is kívánnak.

Olyanoknak, akik szeretnek térkép után túrázni, mint igen jó térképolvasási gyakorlatot, ajánljuk a Remetehegy — Pusztavárhegy útvonalat. Még érdekesebb a falu Kutasó feléi végén levő híd után az említett háromszögű erdőfoltot át a Vereshegy, a Málnahegy nyugati oldalán a Hutá nevű széles völgyi tisztásra vezető út, ha még felkapaszkodunk a szemben levő Csókahegy kopasz tetejére is. Innen az Ipoly völgyébe, sőt azon túl

Hollókő jellegzetes főutcája

(Dr. Földvári Árpád, Balassagyarmat felv.)

Szlovákia hegyeire szállhat tekintetünk a Veporig, Alacsony-, sőt Magas-Tátráig. Persze ehhez igen tiszta időre van szükség. A Tátrát szabad szemmel is kivethetjük, távcsővel részleteiben is gyönyörködhetünk. Hogy milyen meglepetésekkel szolgál ez az erdőség, megemlíthetjük, hogy legutóbbi túránkon a Vereshegy után 6—8 szarvas robaja verte fel a hajnali csendet.

Kutasó, Bokor irányában szintén igen változatos túrákat rendezhetünk e falvak felett húzódó erdős hegyhát különböző pontjaira. A Nagyhegyről mindig jó a kilátás, mert sok rajta az erdőtlen terület, a Kávahegyen jelenleg háromszögletesi torony várja a kíváncsi turistát. A tető valóságos természetes park. A Szunyoghegyről a Sasbércig majdnem egyenes vonalban és szintben kényelmes erdei úton sétálghatunk. Sajnos, a növényzet miatt a kilátási lehetőség igen csekély, de annál több szépséget nyújt a hatalmas erdőség.

Komoly hegymászást jelent a feljutás a Bézma háromszögletesi tornyához a Bableves csárdától, mert útját felverte az erdő és egyes részletei elég meredek. Még komolyabbak az akadályok, ha csak úgy torony irányban próbálunk rá feljutni. Ez a helyzet a Középhegynél is. A Bokrihegyre könnyebb a feljutás a bujái oldalról, mert ez az oldal jórészt erdőtlen. A Bokrihegy Buják vidékére nyújt jobb kilátást.

Aki térképolvasó tudományát ki akarja próbálni, ajánljuk, hogy a pásztói országútról induljon neki a Tepke gerincnek. Ha tévelygések nélkül végig tud menni a Baráthegy, Tepkehegy, Purgahegy, Macskahegy, Nagykö-tető, Kővesbérc gerincén s a Kerekbűkk, Hármahatárhegy és Zsunyihegy alatti végigvonulva kijut a Zsunyi pusztákhoz, ahelyett, hogy Garábon, Bárkányban, Mátraszőlősen, vagy Pásztón kötne ki, arról elhiszük, hogy tud térképet olvasni.

Még a távgyaloglók is találnak itt lehetőséget szenvedélyük kielégítésére. Aki ambicionálja, hogy innen vasútállomásokkat érjen el, tucatjával válogathat a 20—40 km-es túralehetőségekben. Közben tanulmányokat folytathat nemcsak a legváltozatosabb erdőségekben, hanem erdőgazdálkodásokban, nagyüzemi mezőgazdaság és gyümölcsösökben, hatalmas kőbányákban, primitív szénbányákban, érdekes falvakban, óségi népi szokásokban, babonákban, költészetben stb. Szóval itt szálfoltan annyi minden élményben lesz ré-

sze, amennyivel ilyen kis területen másutt nem találkozhatik. Csak, sajnos, az útjelzéseknek fogja hiányát érezni. Egyelőre csupán az országos kék jelzés van felújítva: Becske falu — Szandai-vár — Buják — Ecsegi-vár — Szuha völgy — Cserhátszentiván — Bableves — A. Nádasd pusztá — Pásztó útvonalon. (Ez a rész helytelen, mert a jelzést Buják — Cserhátszentiván — Tepkehegy — Purgahegy — Nagykö-tető — Kerekbűkk — Nagybárkány — Sámsonháza — Mátravebely útvonalon kell vezetni. Lásd Természetjárás 1956. 4. szám. Szerk. megjegyzése.)

Már e vázlatos kép is érzékelteti Cserhátszentiván környékének komoly túralehetőségeit. Már ebből is érezhetjük, hogy ezekről külön Kalauzt is lehetne írni. A turisták egyéni feladata felderíteni és kihasználni a lehetőségeket. (Aki a Mátrában túrázik, befejezésül a gyönyös-pásztói autóbusszal is átrándulhat ide.) A Természetbarát Szövetségé pedig: otthont teremteni a turistáknak, lehetőleg úgy, hogy az ne legyen már egy év múlva nyaralóvá, ahol mindenki részére van hely, csak a vándorló turista nem kap szállást! (lásd Dobogókő, Mátraháza, Bakonybél s ki győzné mind felsorolni!). Erre ma még igen sok lehetőség is volna. Egyszerűen berendezhető volna a sasbérci kilátó. Egyben megmentenők ezt a pártatlan kilátót is a most már rohamosan fenyegető végpusztulástól. Az erdészet átadna elhagyott, de még ép erdészházakat. Több tanyarom is még rendbehozható volna. Ezek mind olyan lehetőségek, ahol az idő sürget, pár év múlva már hiába mondogatjuk: milyen egyszerű lett volna!

Szász Lajos

OLVASD ÉS TERJESZD

A TERMÉSZETJÁRÁS-T A TURISTÁK LAPJÁT

Csővár VIDÉKÉN

Szép szálerdőben szeretsz túrázni? A mély völgyben, erdős hegyoldalak közt szeszélyesen kanyargó patakok partjait kedveled? Kristályvízű források, rejtélyes barlangok, pompás kilátást nyújtó, messzenézó szikla-csúcsok, vagy népünk küzdelmes történetéből tanúskodó vármok vonzanak? Mindezt megtalálod Csővár környékén!

Csővárt Vácról autóbusszal, vagy az Aszód—Balassagyarmat-i vasútvonal valamelyik galgaparti állomásáról gyalog közelíthetjük meg.

Szép tavaszi vasárnap délelőtt Acsa—Erdőkürt vasútállomásáról, jó órányi ikóvesút-járással Csővár közsébe érkezve először a község asszonyainak-lányainak festői, színes népviselete ragadja meg figyelmünket. Ha az érdekes hajfonatú, lengő-rengő harangszoknyás lányokat elkísérjük a hegyoldalba épült ev. templomhoz, annak sarokpilléréről emberfejformára faragott régi-régi kőfigura néz le ránk, Talán az akkor már omladozó várból hordták a kő-

Vasárnap reggel Csőváron

veket a mintegy háromszáz éve épült egyszerű kis templom falaihoz és onnan kerülhetett ez a faragott kő is mai helyére.

De búcsúzzunk el ettől a kedves kis falutól, melyet már egy 1345. évi oklevél is Csővár, vagy egyszerűen Cső néven emleget és induljunk el a romjelzés nyomán (e pillanatban még csak a fehér alapozás van lefestve) a faiu szélén kezdődő erdőn keresztül, a festői mészkőszirten magasodó vármok felé. Útunk nemrég épült kis vadászlak mellett visz el, melynek udvarán kitűnő vízi kútból tölthetjük meg kulacsainkat. A jelzett erdei út lassú, majd erősebb emelkedővel, egy erdőszél érintésével a hegy nyergére vezet, honnan balra (DK) kiinduló ösvényen néhány perc alatt a vármokhoz juthatunk.

A romjaiban is impozáns vár a Hunyadiak idején élte fénykorát. Oklevelek tanúsága szerint 1448-ban Ráskay György állította helyre az erősséget. A vár ma már beomlott kapuja fölött volt köveken az 1482. évszám és Ráskay Balázs neve olvasható. A meredek hegytető mészkősziklái emelkedő szabálytalan, nyújtott négyszög alakú várat három oldalon kb. hét méter átmérőjű, részben a sziklába vésett, árokszerű fal-szoros veszi körül. Negyedik oldalán 100 méternél nagyobb esésű, szinte függőleges sziklameredély tette bevehetetlenné az erősséget, melynek két átellenes sarkán egy-egy négyzetes torony emelkedett közel két méter vastag falakkal.

Ma a kapu melletti torony magadok csak fel messzeláthatóan a romok közül, meg a délkeleti fal két omladozó ablakürege tekint végig a Cserhát erdővel, szántóföldekkel tarkított szelíd dombjai fölött. A beomlott falak emeletmagasan takarják a vár udvarát és az alapfalakat. A romokat sűrűn benötte a bokrok néhol szinte áthatolhatatlan szövedéke. A Bp. Vörös Meteor lelkes fiatal természetjárói ugyan 1956-ban egy munkatúrájukon jól megritkították a bozótot a vár területén, de a szálfák és nagyobb bokrok kivágása az erdészet feladata lenne, hogy a romok hozzáférhetővé váljanak az idegenforgalom és a műemlékvédelem számára, meg hogy a gyökerek ne mállasszák tovább a különben is omladozó falmaradványokat. A gödöllői erdészeti hivatal erre 1956-ban ígéretet is tett, de a közbejött események miatt a végrehajtásra eddig nem került sor. Pedig jó lenne, sűrűsögné.

A vár területéről, falai alatt lezajlott harcokról nem sokat tudunk. A szomszéd falu, Penc általános iskolájának lelkes fiatal igazgatója, Jakus Lajos gyűjti szorgalmasan a vár történetére vonatkozó anyagot. A romok feltárását is ő kezdte meg, kiásatva a várudvar négy méter átmérőjű, téglával bélelt ciszternáját,

Érdekes sziklaretegződés a vár tövében

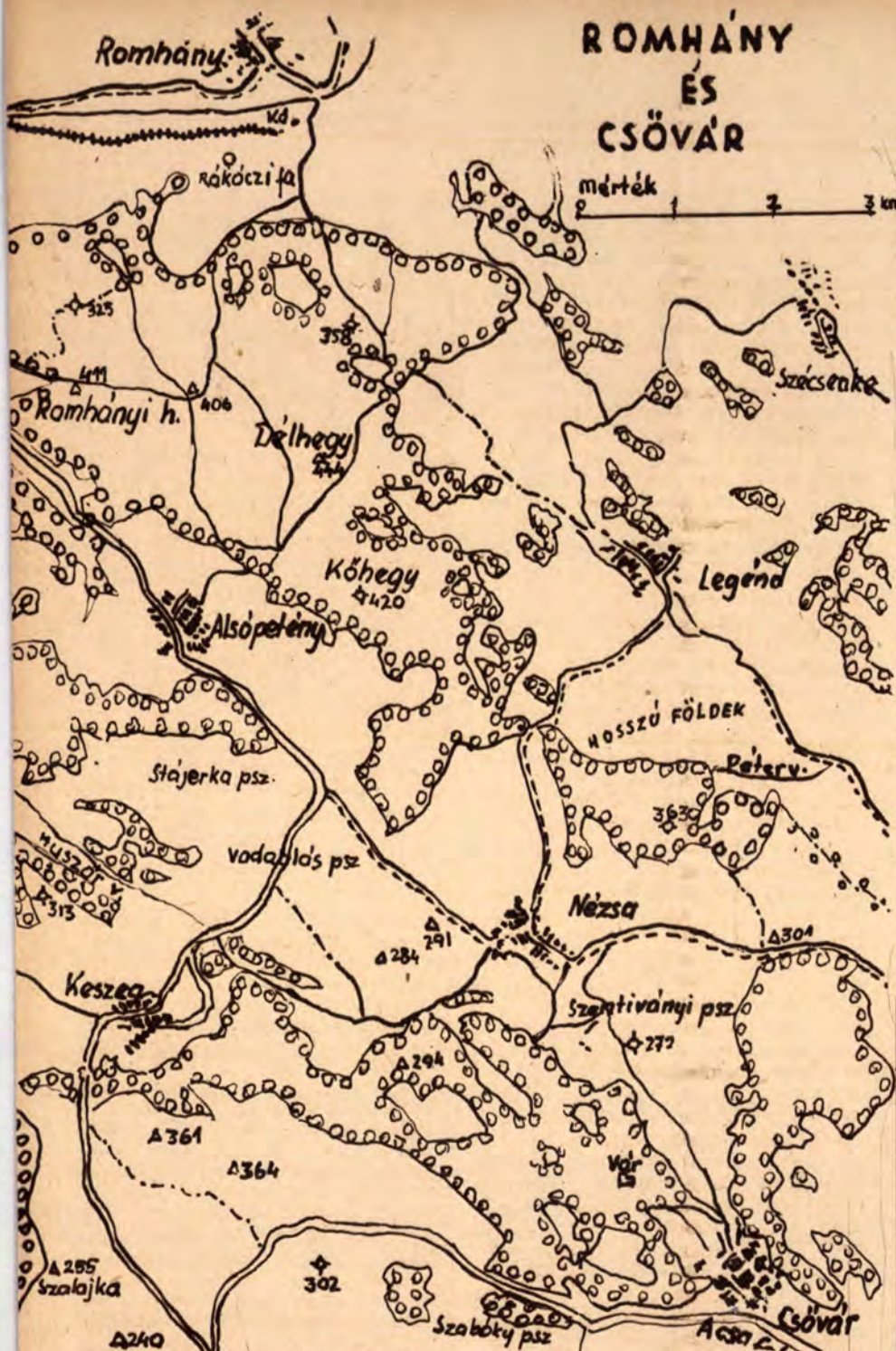
(Bojtor A. felv.)

melyből a falak omlásakor beléhullott rengeteg kőanyaggal együtt meglepően értékes görög és reneszánsz kőfaragványok is előkerültek. Figyelemreméltó egy pompásan faragott kis címeres reneszánsz pastoforium és egy ugyancsak reneszánsz ajtó-és ablakkeret töredék, melyek Pencen, ideiglenesen az iskolában elhelyezett kis múzeumban láthatók. Feltárássra várnak a várban a lovagterem alapfalai, melyek alatt valószínűleg épségben megmaradtak a vár pincéi, hol védkunyhót lehetne létesíteni a természetjárók számára.

A várból dél felé, a sziklák peremén leereszkedve két kisebb barlangot közelíthetünk meg, melyeket a Vörös Meteor barlangkutatói a közelmúltban fedeztek fel és térképeztek.

A romok közül a nyeregbe visszatérve folytassuk útunkat a gerincen tovább északnyugat felé és tíz perc alatt a Vashegy 358 méter magas kopár sziklacsúcsára érünk, melyet már a Várhegyről megfigyelhettünk. Innen élvezhetjük a környék legszébb kilátását. Tiszta időben nemcsak az egész Cserhátot tekinthetünk végig, de jól láthatjuk a Börzsönyt, Pílist, sőt a Mátrát is.

Az idén megfestendő turistaúton, gyönyörű erdőn át a hegy lábánál húzódó, festői szépségű Kecskés völgybe ereszkedhetünk le, hol érdekes a patakot követve végigsétálni, mert minden kanyarulatában új szépségeket tár elénk. Innen kapjuk a kőbánya tájékaról a legérdekesebb kilátást a várra, ha feltekintünk a

ROMHÁNY ÉS CSÖVÁR

Nógrádsáp felejthetetlen élményt tartogat nemcsak a műemlékeket kedvelők, de minden szépet szerető ember számára, — márpedig a természetjárók ezek közé tartoznak. A falu szélén, a domboldalon több mint ötszáz éves gótikus templomocska áll, melyet lőréses kőfal övez. A boltos boltozatú, csúcsíves ablakú támpilléres templom tehát, melyhez nyolcszögletű torony csatlakozik, évszázadokon át a falu erődjé is volt, melynek lőréses várfalai védelmet nyújtottak a népnek a kisebb portyázó török csapatok ellen.

Csővár környéke nem hatalmas méretekkel, hanem a Cserhátra annyira jellemző, kedves, változatos szépségével ragadja meg az embert. Megérdemli ez a vidék, hogy minél többen felkeressük és gyönyörködjünk látványaiban.

Ezért is határozták el a Bp. Vörös Meteor természetjárói, hogy ezt a vidéket munkaterületüknek tekintik, megfestik turista útjelzéseit, feltárják barlangjait, segítenek a várrom gondozásában, sőt a távolabbi tervekben forrásfoglalás is szerepel. Az útjelzés már 1956-ban megkezdődött és az idén folytatódik. Az 1958. október 12-ére Csövárra tervezett Meteor országos találkozó alkalmával szeretnénk az addig elkészülő útszakaszt felavatni.

Dr. Dénes György

Csővár romjai (Szerző felv.)

patak partjáról a szinte függőlegesen feltornyosuló sziklafal tetejét koronázó, megközelíthetetlennek látszó romokra.

A Kecskékuti völgyből ágazik ki három öreg szilfa mellett a tervezett zöld kereszt jelzésű turistautó, mely a jóvizű Csifutakút érintésével Nászly felé vezet. Ezen kell elindulnunk, ha túránkat a penci autóbussz megállónál akarjuk befejezni. Pecen ne mulasszuk el megtekinteni a már említett kis múzeumot, mely nemcsak a csövári feltárás anyagát mutatja be, de a környék régészeti ásatásai során előkerült érdekes leleteket is. Jó lenne ezt a szép kis múzeumot néprajzi anyaggal kiegészíteni és megérdemelné, hogy végre áttelepítsék az iskolából a számára már régebben kiszemelt önálló épületbe.

Ha csövári túránkról vonaton akarunk hazatérni, leghelyesebb a Várhegy—Vashegy közötti nyeregéből, az idén megfestendő zöld kereszt jelzés nyomán, északkeleti irányban a Kifűrt majoron át a galgagutai vasútállomásra indulnunk. Ez az út Nógrádsápig gyönyörű, erdős területen vezet, melynek több pontjáról festői kilátás tárul elénk a Vashegy sziklacsúcsa és a Várhegy romjai felé. Erőből az útról pár perces kitérővel jóvizű forrást is érinthetünk, melyhez az idén nyáron útjelzés készül.

víz hullámozott itt a miocén időszakban. Az ős Földközi-tenger egyik öblében üledett le a homok, amiben most ákácok nőnek az acélkemény zománcú ős cápa fogak fölött.

De télvíz idején hósüveg fedi az ipolytarnóci hegyeket, ólban rőfögnek a disznók, kutya sem járja a barátságatlan határt. Csak a fagy patogatja a fákat, repeszi a sziklát. A vékonyabb-vastagabb kőzetpadok szertehullanak, mállanak, darabjaik alágörögnek a vízmosásokban. Tavasszal majd virágok nőnek közöttük s mielőtt a konda felfogatná a környéket, megjelenik a geológus hosszúnyelű kalapáccsal a kezében, és rácsap a természetes kővekre, amik még nem omlottak porrá, hogy szemügyre vegye a belsejüket is. Fehér a kő és jól hasad. Semmit sem rejt véka alá titkaiból. Az elmúlt évmilliók idején belétemetődött ősnövények levele, virága, termése patyolat finom részleteivel együtt maradt meg napjainkig. Igazi kőbe zárt ősvilág, az őstengert megelőző időkből, amikor szintén szárazföld terült el Ipolytarnóc helyén. Semmi sem igazolja inkább a banális mondást az idő elröpüléséről, a mulandóságról ezeknél a szenesedett, megbarnult leveleknél. Ákác, boróka, kökény, nyírfa, abban az időben babérfák, liliomfák, pálmák éltek az ősvilági trópusi tájon és oda illő állatok: masztodonok, ősrzsszarvúak, ősszarvasok legeltek a bokros erdőszegélyen.

Micsoda história ez? — kérdi az olvasó. Merész fantázia szülte, nem — a természet valóságos képe. 25—30 millió év? Ugyan-ugyan! Különös álmok. Hiszen ennyi időt emberi érzékszervekkel hogyan is lehetne lemérni vagy felfogni, az élet vonalait a múlt távoli feketeségében felfedezni?

Hát először is itt vannak ezek a levelek. Tessék csak megnézni őket. Ép a fogazatuk, a legkisebb erecske is látható rajtuk. A kőzet, ami mindezt magabazárja, valamikor finom szemekből álló vulkáni por volt. Az, amit köznyelven a tűzhányók hamujának neveznek. Valahol a környéken, talán Salgótarján ősi vidékén, tűzhányók működtek. Szórták a szél szárnyára a portömegeket s a távolabb aláhulló „hamueső” befedte a heverő leveleket, leheletfinom porával megmentette a repülő növényi magvak selyempapír vékonyságú vitorláinak gráciáját. Megmentette szazét, ezerét.

Aki azonban ennél több bizonyítékot kíván az elmúlt ősvilágról, annak hadd számoljak be kis expedíciónk eredményeiről. Jegyezzük le

Ipolytarnóc kirándulóhely lesz

Irta: Tasnádi Kubacska András

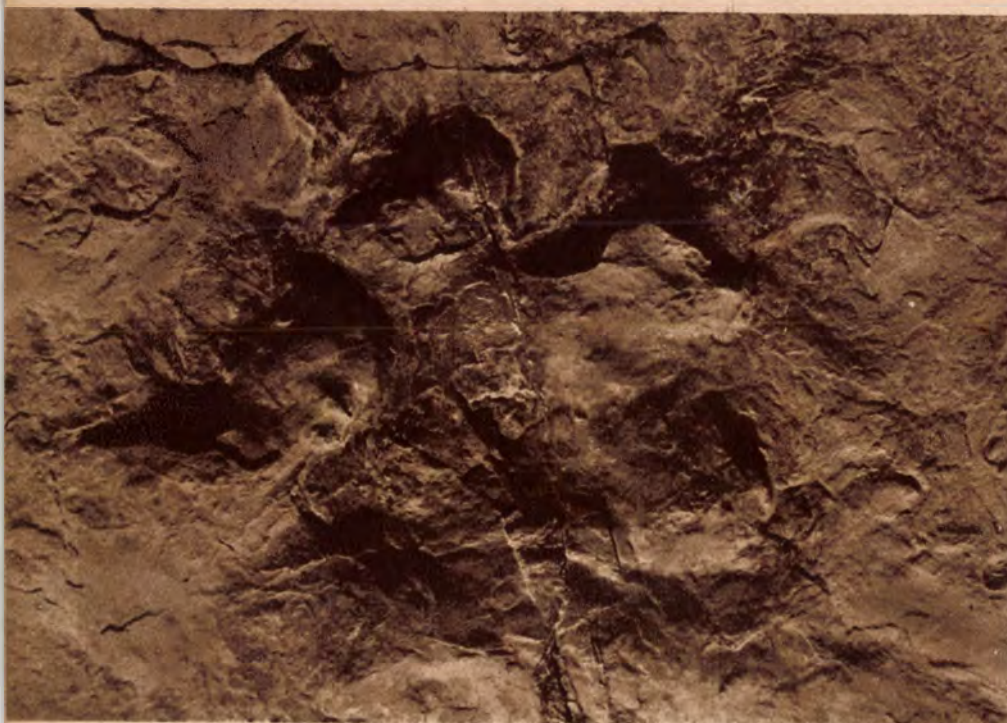
Mikor látom újra ezt a tájat? A reggeli lágú, napfényes eget, amely alatt nyírfák fehérlenek, a boróka és galagonya bokrok esti árnyékát, az expedíció fenyőillatú füstoszlopát? Emberlakta helytől távol egyszerű, csendes, feledhetetlen világ. Mesterkéletlen, nem, még több, öntudatlan a természeti szépsége. Mikor látom ismét?

Az elmúlt őszön jártam itt autókkal és emberekkel. Heteken át, nap mint nap vonult a maroknyi csapat

erdőt irtani, földet, kavicsot talicskázni bent, az elhagyott erdők és vízmosások mélyén, mintha fanatikus, megszállott kincskeresők kutatnának valamilyen antik világ romjai között.

Úgy van! Önkéntelenül is a helyes kifejezés száradt ki a tollam alól. Antik világ! Csak éppen nem az emberi történelem kultúráinak fűszeres, mámorító világa, mert a természet ősi, sok millió éves emlékei azok, amik most izgatnak minket.

Néhány ezer év nagy idő az emberi történelemben s valósággal lámpaláz fog el, ha az ősember-fajok és fajták eredetének százezer éveiről beszélek. Pedig Ipolytarnóc vidékén a földtörténeti múlt időrengetegének mélyén, 25—30 millió évvel ezelőtt lejátszódott események tárgyi bizonyítékai után kutatunk. Az egyik helyen lapos, hegyes késpenge alakú cápa fogakat tűr ki a disznó a domboldalból. A kánász összeszedi és behordja a faluba a tanítónak. Tenger-

őket oly tárgyilagosan, mint egy leltár adatait.

Több hetes munka árán lábunk előtt terül el a kiásott 200 négyzetméternyi homokkőlap, a 30 millió évvel ezelőtt már napvilágon terpeszkedő egykorú térszín, amelyet ugyancsak a vulkáni hamu fedett be és őrzött meg legkisebb részleteiben is. Ezt a területet valamikor keresztül-kasul járták az őssállatok. Az egyik helyen a nedves homokba orrszarvú nyomok mélyednek. Az állatok az egyik irányból jöttek rendszeresen erre a helyre és egy kicsiny tisztavízü erecskéből ittak. Megkövesedett a sekély víz útvonalán végig nyomozható tiszta, finom iszap. A tovafolyó víz apró, keskeny fodrokat hagyott hátra a homokon. Ez is kővé változott. Az orrszarvú tanyahelytől jobbra és balra ősmadarak járták össze a területet.

A tisztás másik oldalán ősszarvasok jártak le inni a vízre. Finom, karcosú patáik összetaposták az egész területet. Amerre ezek a nyomok haladnak, őssorrszarvúak nem jártak. Az ősvilágban tehát ugyanúgy, mint ma Afrikában, az egyes állattípusok csordái külön-külön csapásokon jártak az itatóhelyre.

Az egymás nyomába haladó lábnyomokból ki lehet számítani az állat egy-egy lépésének hosszát, ebből pedig következtetni lehet a test méreteire. Az ősszarvasok kisebbek voltak a ma élő rótvadnál. Egy másik fajuk őz-nagyságú állat lehetett. Az őselettudomány szakemberei azt mondják, amit a külföldön talált leletek bizonyítanak, hogy ezek az ősi szarvasok még nem vetették le az agancsukat.

Egyhelyütt levesestányér nagyságú nyomok vonulnak sorjába, egymás után. Valamilyen ősi ormányosnak, a ma is élő indiai és afrikai elefántok távoli őseinek a nyomai. Vagy masztodonok, vagy dinotheriumok. Ezek a fűevő óriások a meleg nap-sütésben hűsölni jártak ide a nedves homokra. A terület északi végében több méteres mély vizesgödör látszik azon módon megkövesülve, amint 30 millió évvel ezelőtt a dagonyázó őssállatok odahagyták. Meredek, nedves, valószínűleg sikos partján ősszarvasok, masztodonok, ősmadarak nyomai láthatók tömegesen. Nézzük meg a mellékelt felvételt: az egykori homokterületet száz és száz nyom tarkítja. A finom, miocén időszaki kvarchomok olyan, mint a miöntödei homokunk. Hűségesen megőrzi a formák legkisebb részleteit is. A nedves homok a miocén trópusi

A leletek feldolgozása
(Pietsch René felv.)

melegében hamar kiszáradt, megkeményedett és hosszú időn át megőrizte az őssállatok lábnyomait. Amikor azután a vulkáni kitérés idején levegőbe röpitett por és finomszemű törmelék több méter vastag réteggel befedte, végleg megvédte a külvilág pusztító természeti hatásaitól.

Őssállati lábnyomokat világszerte sok helyen találtak, de olyan kitűnően megmaradt ősvilági életteret, ahol szinte a napi események naplója fekszik előttünk, nem ismerünk a világirodalomból. Hiszen itt még a nagy szemekben eső nyári zápor cseppjeinek nyomai is kövesedett állapotban láthatók. Ezer és tízezer apró gödröcske a homokkőlap tetjén.

Ipolytarnócnak ezt az érdekes és tudományos szempontból rendkívül értékes területét az Országos Természetvédelmi Tanács évek óta védi.

Ma már külön természetvédelmi őrvigyáz rá. Az őszi kutató expedíció befejeztével a Természetvédelmi Tanács vezetősége kiszállott a helyszínre és rövid vizsgálat után megállapodott abban, hogy ez év tavaszán folytatni fogja a terület feltárását és gondoskodik a leleteknek a helyszínen való megőrzéséről. Ha érdekes a római időkbeli vagy a középkorból származó épületeknek a romjait megmenteni, akkor az ilyen, világviszonylatban is páratlan és felbecsülhetetlen tudományos jelentőségű ősvilági leletet fallal kell körülvenni és védelmet nyújtó tetővel kell befedni. Reméljük, hogy mennél előbb sikerül mindezt megvalósítani, az Ipolytarnócra vezető útvonal megjavításával pedig a lelőhelyet az IBUSZ autóbuszai részére járhatóvá tenni s a rendkívüli látványosságot hazai és külföldi turisták és érdeklődők számára hozzáférhetővé tenni.

A SÍELÉS HŐSKORA Hazánkban

A sí az északi népeknél, mint közlekedési eszköz, már a X. században ismeretes volt. Ezt a finn Kalevala eposz és az északi Edda dalok, valamint ásatag síleletek alapján jól tudjuk. Sportjellegét azonban csak mintegy száz évvel ezelőtt öltött. Közép-európai hódító útjára azonban csak akkor indult el, mikor 1862-ben megrendezték az első sversenyt Krisztinában.

Ausztriában már 1874-ben ismerték. Payer visszatérve az osztrák-magyar északi expedícióról norvég síleceket hozott magával Bécsbe. Németországban a hetvenes években tűnik fel a Riesengebirgenben. A nyolcvanas évek elején aztán már az összes alpesi államokban, mint Svájcban és Bajorországban is megjelenik. Ausztriában, Lillienfeldben Mathias Zdrasky már 1883-ban sajtósági technikával kezd síelni, amivel valószínűleg iskolát alapít. A lengyeleknél állítólag St. Barabasz volt az a síelő, ki 1888/89 telén már sível jelenik meg a Tátrában. Hazánkban — az eddig ismert adatok szerint — gróf Andrassy Sándor az, aki a svédországi Hammarförestől 1878-ban hozza magával az első pár sí.

Mint mindenhol, úgy a lengyeleknél a sí nyomait már a középkorból kimutatják, valamint Ausztriában, Krajinában is állítólag már a XVII. században is ismeretes volt a hegyiakok között a lesiklás két deszkával. Ugyanígy hazánkban Chernel István, valamint Zetelaky Ferenc és többen is a síkolyzásban, irrongásban, illetve erdélyesen a csákyizásban a sínek valamely ősi, illetve más viszonyokhoz alakuló kezdetleges formáját vélik felismerni. Chernel még a finn nyelvi rokonság révén is kutatja a magyar nyelvben a sí ősi nyomait. Ezzel a kérdéssel magam is foglalkoztam és már annak idején arra a megállapításra jutottam, nagyon kevés az, amit a sível kapcsolatban nyelvünkben és népi életben fel tudunk mutatni. A síkolyzás csak mozgástechnikai szempontból hasonlít a síeléshez. A síkolyt tulajdonképpen a korszala ősi alakjának kell tekintenünk.

A sí első megjelenését hazánkban tehát 1878-ra kell tennünk. Hogy Andrassy Sándor 1878-ban, 15 éves korában a magával hozott lécekként milyen eredményt ért el, nem tudjuk. Hetvenhatedik születésnapja alkalmával a Pesti Hírlap munkatársának adott nyilatkozata szerint a befagyott városligeti tavon rendezett első korszala versenyt 6 nyerte és „1878-ban 6 hozta Magyarországra az első pár eredeti svéd sítalpat”. Ezután csak a Herkules-ben, a Porzoltó fivérek sportlapjában megjelent, nem sokat mondó „A hócipők” c. cikkéről tudunk.

A következő adat már sokkal későbbi. 1881-ben Teleky Arvéd öccsével, Artúrral külföldről hozat két pár síleceket és autódidakta úton kezdték meg a síelést. A Turisták Lapjában, valamint az „Erdély”-ben írt visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy egy bottal kezdték a tanulást. Ez a bot 2 m hosszú és 3-4 cm vastag sárga bambusz volt, végén 10-12 cm hosszú és 1,5 cm vastag vashegygyel. A botot főleg fékezésre használták. Később Teleky kettévágta és egy Winchester csővével kombinálta össze, így havasi kirándulásain kitűnő kísérőnek bizonyult.

A Turisták Lapjában írt emlékezésében a szászsebesi havasokban tett másfélna-

A kolozsvári ski-klub

pos sítúrójukat ismerteti — hol már Orosz Antal, akkor még fiatal erdőmérnök, kit 1892-ben szintén 6 lepett meg sílécce — kísérte el őket. A kétnapos túrán 1640 méter magasan jártak és egy nap 52 km-es utat is megtettek. Teleky síelése azonban nem volt elszigetelt. Így Orosz Antalnál a szászsebesi erdőszőlőszágot is igyekezett bevonni. A szükséges síleceket Herceg András szászsebesi kerékgyártó készítette és igen jó minőségű körfaszából, kötés nélkül 4 Ft 50 krajcárért adta párját. Hat párat még az 1896-1 milleneumi kiállításra is felküldött.

Az erdőszőlőszágot oktatója Orosz Antal volt, ki szintén a Turisták Lapjában felemlíti, hogy „1895/96-ban Szászsebesben, bár egyesületbe nem tömörültek, 25-30-an”, síeltek. Így a 64. ezredbeli tisztok közül Klemm és Coltkovics főhadnagyk, az erdőhivatal tisztviselői közül Földes Tamás, Hamernyik Béla, Fejér Kálmán, Karsay Károly, Szabó Ignác erdőgyakornokok, több altiszt, sőt még több hölgy is, mint Orosz Antalné, Bartha Gáborné, Conrád Henrikné, a Laupp nővérek és még többen. Mint Orosz írja, 1894 elején is tettek egy sítúrát. Ez 65 km hosszú volt és a Frumosa 2156 m magas csúcsát is érintették. A túrán nyolcan vettek részt, de kettőjükön kívül a többi tudása elég gyenge volt. Így a tervtől eltérőleg egy havasi karámban kellett éjszakázniuk. Az erős hidegben egyik társuk két lábujja lefagyott. Az említett sérülést kissé leoldosította ugyan a kedélyeket, de a síelés azért tovább folyt. Sajnos a bekövetkező gyenge telek a síelők számát itt is megapasztották. Mikor 1899-ben Orosz elkerült Szászsebesről, már csak Teleky két fiával volt híve a sínek és egy-két erdőőr hasznáta még a bíztravölgyi erdőben.

Az erdélyiek síelésében különleges helyet foglal el Nagyszebenben Berger András, a 31. gyalogezred századosának tevékenysége. Ez az imponáló alakú, óriás fizikumú egyén, ki mellesleg annakidején Európa leghíresebb medvevadásza volt és kiváló hegyászól hírében is állott, 1892-ben Norvégiából hozatott magának léceket. Leghívebb sporttársával, Mangesius Hermann főhadnaggyal már 1893. március 2-5-ig Nagyszebenből Petrosényig a Szebeni havasokon keresztül mintegy 113 km utat tettek meg sível és közben jártak ők is a Frumosa csúcsán. Egy éjszakát nyitott pásztor-kunyhóban, a másikat pedig a szabadban töltötték. Külön megemlítést érdemel, hogy a velük levő két altisztnek csak akkor volt először sí a lábukon. Sajnos nevüket nem tudjuk. Egy évvel később ezt az utat 6 tiszt és tíz altiszt kedvezőbb időjárási viszonyok mellett és jobb fel-

A budai lábszáncsapat
(A szerző gyűjteményéből)

szereléssel már feleannyi idő alatt tették meg. 1895 áprilisában Berger százados, Relsky 2. huszárezredbeli főhadnagya a 31. gyalogezred 3 altisztjével és 5 honvédjével majdnem ugyanazt az útvonalat újból végigjárták. Mindezekről 6 és Mangesius főhadnagya annakidején a Siebenbürgischen Karpathenverein évkönyvében élvezetes leírásokban számolt be.

Bergerék síeléséhez méltóan kapcsolódik a kolozsvári 51. gyalogezred síelése. Itt, mint Markóczy Antal főhadnagya az Erdélyi Kárpát Egyesület lapjában, az „Erdély”-ben 1894-ben megjelent cikkéből tudjuk, rajta kívül a katonaságnál síeltek még az 51. gyalogezredből Haagner és Holzer főhadnagyk, Zakariás hadnagya és több altiszt, a vezérkariól pedig Kalszer százados és Unschuld főhadnagya. Kivülük azonban még az „arisztokrácia köréből” is többen űzték ezt a sportot. Markóczy cikke különösen azért érdekes, mert mint a lillienfeldi iskolának jó ismerője, a síelés tanuláshoz számos komoly, értékes és még részben ma is helytálló tanácsot ad. A sítét 6k is mint Bergerék, a nagyszebeni Játékárugyárban készítették és párja bottal együtt 9 Ft 50 krajcárba került.

A kolozsvári síelésben külön fejezet illeti meg Hangy Oktáv munkásságát. Ez a kiváló pedagógus — ki részben külföldön tanult és aki, mint nevelő, jóformán Európa minden országában megfordult — számos buzdító sí cikket írt az „Erdély”-ben. De szakcikkeit még a bécsi „Tourist” is hozta. 1892-ben Angliából 15 Ft-ért hozatott síleceket. Mint a kolozsvári kereskedelmi akadémia tanára, a kolozsvári ifjúságot 6 vezette be a sport minden ágába. Így, mikor az 1894/95-iki havas tél beköszöntött, az általa alakított ifjúsági sportkörben, a „Sphaira”-ban megalkototta növendékeivel az „ifjúsági sí klub”-ot. Az általa kiválasztott huszonöt ifjú, mint az akadémia 1896-ban megjelent jubileumi évkönyvében olvashattuk, jóformán az egész országot képviselte. Ez a huszonöt ifjú aztán lázas tevékenységbe fogott. Hevesi József műasztalos gyártott ugyan léceket, de a 8 Ft-os ár drága volt. Végül Gergely mester személyében találták meg azt az ügyeskedő székely embert, aki aztán az ifjúság zsebéhez mérten hajlandó volt síleceket készíteni. Így Hangy vezetésével csakhamar megindult a tanulás Törökvgás és a Hója lejtőin. Egy nagyobb, vagy két kisebb, hótányérokkal ellátott botot használtak. A tanulás jól haladt, már az első évben kitűnt közülük Hulita Vilmos, Birkás Lajos és Toperczer Ernő, kik Tordára is tettek kirándulást, miről a Herkules sportlap is megemlékezett. A következő

télre a huszonötös létszám már 42-re emelkedett. Az 1896/97-iki télen már a heti 2-3-szori gyakorlalon a gimnázium tanulói is szívesen látott vendégek voltak. Az 1896/97-iki télre pedig Nagy Ferenc személyében már símestert is választottak és a többi helybéli középiskola, főleg az ev. ref. kollégium növendékeit is bevonták a tanulásba. A következő hó nélkül fekete telek aztán itt is véget vetettek a szép fejlődésnek. Az 1899/1900. évi jelentésben szomorúan írja Hangay „csak három ízben esett oly mennyiségű hó, hogy néhány napig a lábszánkók vígan surranhattak a Törökivágás lejtőin lefelé.”

Az erdélyi síeléssel kapcsolatban a brassóiakról is meg kell említenünk. Róliuk azonban csak annyit tudunk, hogy 1892-ben az azuga-predeali hegyeket járják be sível. Ezenkívül még a vadász-kalandjairól jól ismert Maderspach Viktort is meg kell említenünk. Ő, Bornemissza Tivadar és Györke Feri sípróbálkozásakor, a kettős baleset után a cserbenhagyott síleceket vette gondjába és hazavitte Petroszény környékére. Itt előbb maga kísérletezgetett vele, majd amikor már elég jól ment, vadórét is megtanította.

A lelkes erdélyi síélet mellett a tátra síelés hőskoráról sajnos nagyon keveset tudunk. Csak annyit, hogy Szontagh Miklós dr. Újtátrafűrésd alapítója, a Tátra egyik apostola már 1892/93 telén kísérletezett vele és hogy néhány tátraalji síelőn kívül csak a Javorinal erdőőrök, valamint Havas Péter csorbátvis erdőőr használták sí. Utóbbi 1904/1905 telén sível elsőnek mászta meg az Osztrát, a Krátkát és a Szedilkót.

Az ország többi részén, hogy hány kedvelője volt ennek az új sportnak, azt csak egy-két szűkszavú hírből, valamint Chernel egykorú írásából ismerjük. Chernel szerint Szombathelyen, Pozsonyban és a Felvidék több pontján kísérleteznek vele. Ilaván pedig a Vasárnapi Újság 1895-1. cikke szerint alakulóban van egy lábszán egyesület, mely 1897-ben megjelent könyve szerint már meg is alakult. Működéséről azonban sajnos semmit sem tudunk. Ugyazintén a szabadkai „Achilles” sportegylet kebelében kifejtett síeléséről is keveset tudunk. Pedig a Tornalgy XIII. évfolyamában olvashatjuk, hogy a Palicson 1896. február 2-án rendezendő népnünnepélyen egy 2000 m-es „hótalpverseny” is szerepel. Ugyancsak ebben a cikkben van egy sílők-„Keszthely közötti korcsolya és hótalp kirándulás felhívása is. Egy Szabadka és Újvidék között, 103,3 km távon kerékpárosok és lábszánkózók között rendezett versenyéről már többet tudunk. Ezt — Chernel szerint — a síelők nyerték, illetve az

első befutó Berkas M., a második pedig Bieber K., mindketten síelők voltak. Csak a harmadik volt kerékpáros. A két első öt órán belül ideje annyira feltűnő, hogy itt valami tévedést kell feltételeznünk. Erdekes, hogy a Berkas név nagyon hasonlít Hangay egyik kolozsvári növendékére, Birkásra, ki az ifjúsági síklub jegyzékében szabadkainak volt feltüntetve.

A Kárpátok vidéke után végül térjünk Budapestre. A Herkules 1892-ik évfolyamában egy kis cikk közli, hogy „Földváry Tibor és Erlich János urak megkezdették a svéd hócipőkorsolyázást, majd egy 61 hosszú keskeny facipőkkel a Gelérthegy nyugati és az obudai hegyek hatalmas lejtőin száguldozván lefelé”. A cikk még megemlíti arról is, mikor Erlich a „legutóbbi hóvihár alatt az Andrássy úton is végigsíklott.” Valamint megemlíti, hogy rajtuk kívül még „gróf Hadik Sándor és Rohonczy Gedeon urak” is rendelkeztek maguknak sí. 1893-ban a Herkules-ben Földváryékkal kapcsolatban még egy másik cikk is napvilágot lát egy síelő vadász alakjával illusztrálva. Földváryék szereplése mennyiben mozdította elő a síelés elterjedését, azt nem tudjuk, csak azt, hogy Földváry hamarosan visszatért régi szerelméhez a korcsolyához, mely több sikert hozott neki.

Sokkal jelentősebb azonban a sí budapesti, illetve hazai elterjedése szempontjából Bély Mihály és Demény Károly, illetve a „budai lábszán csapat” működése. Bély és Demény mindkettő kiváló sportember, a BBTE tagjai. Bély sok éven keresztül még az egyesület művezetője is. A síelés az irodalomból már ismerték, lécekhez pedig Demény norvég kollégája, Bugge norvég táviratítkár útján jutottak. Hat pár Telemark típusú lécet és hozzávaló felszerelést hozattak 150 Ft-ért. Kettőt maguknak tartottak meg, a többit az egyesület síelni óhajtó tagjainak adták át.

Az úttörés nehéz munkáján — a budai lakosok nagy ámulatára — Bély és Demény 1892. december 4-én esett át. Szerencsés véletlen folytán mindjárt megismerkedtek Huseby Rangwald norvég mérnökkel, ki Gregersennek, főnökének családtagjait igyekezett bevezetni a síelés mesterségébe. Így kiváló oktatóhoz jutottak, aki három éven keresztül nemcsak őket, hanem a velük egyidőben kezdő Téry Ödönt és Follért Károlyt is tanította. A „budai lábszán csapat” valószínűleg csak 1893 novemberében alakult a BBTE kebelében. A csapat tagjai először tizen voltak, mint az 1895 február 3-án készült fénykép is mutatja. A képen Téry és Follért nincsen rajta. Utóbbi ekkor már fel is hagyott a síeléssel, Téry

pedig nem is volt tagja az egyesületnek és máskülönbben is inkább egyedül járt, illetve Holfeld Henrik és Pál társaságában.

A csapat működéséről a Herkules több cikkben is beszámolt. Így egy ilyen kis hírből tudjuk, hogy a csapat 1896-ban, az első hóigytaggal Bély Mihály ifjú feleségével, valamint Kosutányi Béla, dr. Portelek László és Wein Árpád-dal gyarapodott. A csapatban Demény volt a legjobb síelő, Wein Dezsó pedig a legbátrabb. A lelke azonban Bély volt, ki a Turisták Lapjában, a Tornalgyben és a Herkulesben is számos sí-cikket írt. Két példányban naplót is vezetett, amikből sok mindent megtudunk. Ezenkívül hány kirándulás volt, az első svábhegyi nagy túra, a sashegyi kedélyes pincézés stb. Sajnos a fekete telek itt is szerepelnek. „1896. Kevés a hó. — 1897. Hóhiány! — 1898-ban hóhiány. — 1899... még egyszer sem síelhetünk.” A gyászos fekete telek itt is elvégzik munkájukat.

Végül utoljára, de nem utolsósorban Chernel Istvánról kell megemlítenünk. Az ő munkássága a sísport meghonosodása terén egyedülálló. Vidéken, Közégen lakott. Neki nem voltak hallgatói, diákjai, sportársai. Nem volt olyan adottsága mint Hangaynak vagy Bélynek. Mégis működése hazánkban a sísport elterjedése szempontjából szinte felbecsülhetetlen. Mint ornitológus 1891-ben Norvégiában járt. Az északi madárhegyeket kereste fel. A véletlen összehozta Ole Ravna-val, Nansen egyik kísérőjével, ki Nansennel együtt sítalppal átszelt Grönlandot. Ez a találkozás adta neki a gondolatot, hogy közelebből megismerkedjen a sível és azt hazánkban is meghonosítsa. Hazatérőben, Tromsöben beszerzett egy pár Telemark típusú lécet, a hozzávaló felszereléssel.

A Norvégiában látottak és hallottak alapján 1892 decemberének első havas napján hozzáfogott a síelés tudományának elsajátításához. Ebbe másokat is igyekezett bevonni, így elsősorban feleségét, kit ezek szerint talán az első síelő nőnek tekinthetünk Magyarországon. De volt neki több tanítványa is. Közégen már az első hónapban egy ügyes esztergályost megtanított sílecek készítésére. Maga is három párat rendelt. A „lauparko” mintájára cipőt is idehaza készített. Irodalmi munkásságát már 1893 januárjában megkezdte. Beküld egy cikket „A lábszánkózásról” a Vasárnapi Újságnak. Ez a cikke még meg sem jelent, már egy levelet is kap a szerkesztőstől, melyben közli, hogy közben kint járt Mürzschlagban az első közép-európai síversenyen. Ettől kezdve aztán egymásután jelennek meg cikkei a Vasárnapi Újságban. Az 1894-1 mürzschlagi, az 1895-1 pótzleinsdorfi versenyeket ismerteti. Három télen át szerzett tapasztalatairól „A lábszánkó meghonosodása” címmel számol be. Közben első cikke 1894-ben az „Erdély”-ben is nyomdafestéket lát. Végül, 1896 végén vagy 97 elején gazdagon illusztrálva megjelenik „A lábszánkózás kézikönyve” c. 78 oldalas munkája, mellyel megelőzi a nyugati államokat is. Tudnillik ez az első önálló mű, mely a síelésről napvilágot látott. A könyv sok része a síelés fejlődésének dacára, még ma is helytálló, és magyar stílusa folytán még ma is élvezetes olvasmány. Elméleti tudása mellett, gyakorlati tudásáról csak annyit, hogy 1894/95 és 1895/96 telén, a két sí-évad alatt több mint 3000 km-nyi utat tett meg sível.

Mindezekből láthatjuk, hogy a sí meghonosítása terén lelkes és odaadó sportemberekben nem volt hiány. Ha a százfördülő fekete telei meg is akasztották a folyamatos fejlődést, illetve éles választóvonalat húztak a síelés hőskora és a századeleji újból való fellendülés közé, az ő munkásságuk nem volt hiábaváló, mert ma már sok ezer turista talál igazi örömet és élvezetet hazánk csodálatosan szép téli világában.

Schönviszky László

Ifjúsági Természetjárás

Téli táborozás a Kabhegyen

Végre, végre, végre!
Meredek, jeges úton lassan kigyózó vonal kanyarog felfelé. Két lépés előre, egy lépés visszacsúszás, nadrágték stb. Az utánunk jövők már az elgurult burgo-nyák, almacsutkák nyomán haladhatnak. Különös karaván! Kicsi emberek, óriási csomagok, nagy bakancsok — melyek kopnak — és kacagó jókedv, amely el-lopthatatlan.

Vajon, kik ezek?
Mi vagyunk! Mi a veszpremi I. sz. ált. iskola úttörő természetjárói, Mohos Zoltán és Sziklász Rudolf tanárok vezetésével. Igazi nevükön Solyómszem, Róka és Nagymedve világljáró kabhegyi turista csoport. Ezzel bemutatkoztam és bemutatam társaimat is.

Most még azokat, akik e nagyszerű táborozást számunkra lehetővé tették. Elsősorban a Megyei Úttörő Szövetség, aztán iskolánk Szülői Munkaközössége, és a Zsófia puszta állami gazdaság, akik sok szeretettel és megértéssel, anyagiakkal is támogatták ügyünk sikerét.
Sok kisebb nagyobb elemi csapat —

jég az úton, meredek kapaszkodás, sűrű kőd stb. — lelküzdve, óriási lelkesedéssel és nagy csatakiáltsággal érkezünk meg expedíciók táborhelyére, Kabhegyre, a „Kinizsi Pál” turistaházba.

Élenk sürgés-forgás, apróbb csatározások, egy-két jólirányított hógolyó, s vége a kezdeti izgalmunknak. Már is lógó lán-gek fénye teszi barátságosabbá szobánkat. Megcsodáltuk Kinizsi Pál emléklapját, mely érdekes látványosság. Farkasétvágyunk csillapítása után végképp megnyu-godtunk. Majd nagy erővel és lendülettel nekiálltunk a tüzelőfa fűrészelésének és vágásának, hogy meleg szobát biztosít-sunk magunknak ottlétünk alatt.

Mindezek befejezése után elővettük a társasjátékokat és játszottunk, beszélget-tünk, míg a fáradt kis emberkék szemel lassan-lassan lecsukódtak. A szobában az álom tündére csókolót mély álmat az al-vókra. Az éjszaka az ő birodalma.

Reggel a kis turisták pihenve ébredtek. Solyómszem, az ügyeletes órs a közeli forrás tiszta vizét szállította mosásunk-hoz és főzésünkhöz. Minden nap másik órs volt az ügyeletes. Ok főztek, takari-tottak, mosogattak. Etlapunkon a jobbnál-jobb gulyásleves, babléves és egyéb in-ycsiklandozó finomságok szerepeltek. Iz-lett is nagyon. Általában rengeteget et-tünk, ittunk, játszottunk és nevtünk.

Táborozásunknak azonban komoly cél-jai is voltak. Kedden este felejthetetlen éjszakai természetjáró versenyt rendez-

tünk. Koromsötétben és sűrű ködben vág-tak neki az ált. iskolás csapatok (3 fő) az ismeretlen erdőnek. Aki még nem járt a sötét erdőben, az nem is tudja, hogy mennyire kell a lépést számolni, hogy az út alatti hidat észrevegyük, a magassági pontot megtaláljuk és az állomásokra kel-lő időben megérkezzünk. A sejtelmesen susogó fenyők, a hajladó bokrok, a ka-nyargó taliga-út figyelmet és bátorságot igényelt, de nagyon érdekes volt. A több mint kétórás útvonalon térkép, tájoló és zseblámpánk segítségével nem tévedtünk el. E versenyen első lett Sigmund Ist-vánék csapata.

A következő napon nagy nappali ver-sennyel fejeztük be kirándulásunk hiva-talos programját. Kilenc km-es útvona-lon 10 pontot kellett megkeresni. Sikerült. Útközben egész közel szarvasok törtek át a sűrűn, és őzek menekültek a rengeteg-be. Vadon élő szarvast most láttunk elő-ször. Talán sohasem felejtjük. Ezen a versenyen Markó Béla csapata lett az első.

A még hátralevő időt szórakozással töltöttük. Csütörtökön fájó szívvel kezdünk csomagolni. Elbúcsúztunk a házörző ku-ryától és a kedves Pirithy bácsitól, aki sok szeretettel még sokáig integetett az eltűnő, lelkes kis csapat után.

Táborozásunk felejthetetlen és soha el-nem tűnő szép emléke marad boldog diákkorunknak.

Sóós György

ált. isk. VII. b oszt. tan.

Emléktáblaavatás

Negyven éve annak, hogy megalakult hazánkban a kommuniszták pártja, a KMP, ezzel új reményt és biza-kodást ébresztett az elnyomott munkásosztály és a dol-gozó parasztság szívében. Röviddel ezután már a prole-tárdiktatúra vezetője a párt.

„Legyetek szilárdak! Az a háború, amelyet ti visel-tek, az egyetlen jogos, igazságos, igazán forradalmi há-ború, az elnyomottak háborúja az elnyomók ellen, a dolgozók háborúja a kizsákmányolók ellen, háború a szocializmus győzelméért. Az egész világon a munkás-osztály minden becsületes tagja a ti pártotokon áll. Minden hónap közelebb hozza a proletár világforra-dalmat.

Legyetek szilárdak! A győzelem a tiétek lesz!” írta Lenin elvtárs 1919-ben.

A negyven év, a szocializmus építésének korszaka, bebizonyította a szocializmus erejét és mérhetetlen fö-lényét minden egyéb társadalmi rendszerrel szemben. Lenin a forradalom vezetője, legnagyobb tanítónk, arra tanította a kommuniszták pártját, segítse a tömegek alkotó kezdeményezésének kibontakozását. A szocialista állam, amely a legdemokratikusabb államforma, tág teret nyit a milliók alkotó kezdeményezésének, fejleszti a tudományt, a népben rejlő erőket a legmagasabb színvonalra emeli.

A magyar munkásmozgalom része volt a munkás-turisták nagy családja, ahol szocialista nevelés folyt, a munkásosztály nagy harcaira készültek. A munkás-turistáknak számos olyan fellegrára volt, mely fennen hirdette, hogy Lenin tanítása és útmutatása alapján jó kezekben van a magyar munkásosztály jövője és büsz-kén lebegtették a proletár forradalom lobogóját.

Az egyik fellegrára, a nagyszénási menedékház ja-lára emléktáblát helyezünk el 1958. március 30-án, va-sárnap délután, megemlékezésül, hogy negyven éve alakult meg a KMP. Az emléktábla leleplezésén a KPVDSZ Természetbarát alosztálya ünnepséget rendez, melyhez számos emléktúrát szervez.

Dr. Tibor Lajos

Tanuló fiatalok

Novemberi számunkban adtunk hírt az NDK kereskedelmi alkalmazottainak turistafelszerelés ajándékáról és egyben meg-hívták a V. Meteor legjobb ifjúsági szakosztálya tagjait két-hetes táborozásra. Nagy gondot okoz az örömteli meghívás a szakszervezet Természetbarát Alosztályának, mert igazságosan kell eldönteniük, melyik legyen a szerencsés kiutazó csoport.

Ugy veljük, megtalálták a helyes megoldást. Tíz előadásból álló elméleti tanfolyamot indítottak, melyet gyakorlati oktatás-túra és verseny egészít ki és vizsga dönti el az elsőséget. A négy fiúból és négy lányból álló csoport tehát megérdemelten részesül a kéthetes táborozás örömeiben. A tanfolyam többi részvevői sem lesznek vesztesek, mert értékes ismereteket sze-reznek a tanulásuk során.

Ugyanakkor megindult a V. Meteor alapfokú és haladó térkép-olvasó tanfolyama is. A három tanfolyam bevezető előadását a haza tájáról dr. Dénes György tartotta, szívből jövő lelkesé-déssel és nagy hozzáértéssel.

Irodalmi pályázat

A pályázat célja, hogy fiataljaink természeti érde-kességeinkről, hegységeinkről, természetjáró élményeik-ről leírásokat készítsenek.

A pályázaton részt vehet minden általános, közép-iskolai, ipari tanuló saját írásával.

A leírások terjedelme legfeljebb 4 ritkán gépelt oldal-lehet (jól olvasható kézirást is elfogadunk). Az írások-hoz lehetőleg fényképeket is kérünk mellékelni. Be-küldési határidő: 1958. augusztus 1. Cím: TERMÉ-SZETJÁRÁS szerkesztősége, Budapest, V, Rosenberg házaspár utca 1.

Pályadíjak: I. díj 500, II. díj 300, III. díj 200 forint; ezenkívül több könyvjutalom. A legszebb leírásokat la-punkban közöljük és külön is díjazzuk.

A pályázat eredményét szeptemberi számunkban kö-zöljük.

Fiatal természetjárók! Minél számosabban vegyetek részt pályázatunkon, írjátok le hazánk szép tájain tett útjaitok során szerzett élményeiteket.

Természetjárás szerkesztősége

A magyarkúti ösvény titka

Evekkel ezelőtt egyik régészünknek feltűnt, hogy Nógrádverőcétől északra — a Cserhát és a Börzsöny erdős hegygerinceinek találkozásánál — Magyarkút nyaralóhelyen az egyik kis ösvényt a környék lakói „Pusztamonostori út”-nak hívják. Mindeztől senki sem tudott arról, hogy valaha is kolostor vagy templom állt volna a közelben. A különös nevű ösvény, amely a vasútállomás felől a MÁVAG üdülő felé kanyarog, semmiben sem különbözött a környék hegyi ösvényeitől. A feltűnő név azonban kutató munkára ösztönözte a régészt és rövidesen siker koronázta fáradságos munkáját: az ösvény mellett sok száz éves templom alapfalaira bukkant. Az alapfalak között pedig, az egykori templomhajójában elszeszenedett női és gyermekcsontvázakat fedeztek fel. A további vizsgálat azt is kiderítette, hogy egy férficsontváz is akadt a többi között.

Mi lehet ez a különös lelet, amelyet a néphagyomány alapján talált meg a régész? Milyen tragédiáról beszélnek a csontok? Mit láthattak ezek a falak?

A történetet a tudomány és egy kis fantázia segítségével összeállíthatjuk. Az ókori Róma határa a Duna volt. Jobb természetes védelmi vonalat nem is igen lehetett volna találni. A barbár támadások elleni védekezés nem jelentett ezen a határszakaszon nehéz feladatot. A római kereskedők pedig gyakran keltek át a Dunán és sorra felkeresték a kelet felé élő népeket és bizonyos jó üzleteket kötöttek velük. A kelet felé vezető utak biztosítására létesítették a rómaiak a Duna balparti hídfőket is, amelyek az utak

biztonságára vigyáztak. Ilyen erődök maradványai kerültek elő a mai Március 15-e téren és a Dagály utcai Szabadság strandfürdő mellett. Ezek az erődök, szemben a nagy római várossal, Aquincummal, védték az utakat. Feltételezés szerint a visegrádi római kasztrummal (erődítés) szemben is volt egy hídfőállás. Az 1930-as években Nógrádverőce határában úépítés közben római falmaradványokra bukkantak. A rendszeres ásásat során kibontakozott egy történelem előtti idők települése helyén épült római erőd. A Valentinianus császár korában épült vár egy nagyobb épületből és két toronyból állott. Belsejébe csak létrával, vagy kötéllépcsővel lehetett bejutni. Erre a nagy óvatosságra azért volt szükség, mert a lovas nomád népek gyakran eljuthattak a Dunáig. Ilyenkor az őrség felhúzta a létrát és ha kellett, hosszabb ideig is védeni tudta magát a támadókkal szemben. Erre mutat, hogy a várban élelem-vertmet és kézi malmot is találtak.

Szentendrei sziget csúcán is akadtak egy kicsiny őrtorony maradványára és a néphagyomány a római korban itt állott hídról beszélt. S 1934. november 3-án, a Duna igen alacsony vízállása mellett a nógrádverőcei parton 7 méter szélességben, egymáshoz közel levert cölöpök bukkantak elő. Ezek hajóhidat kikötésére szolgálhattak egykoron. Ezen a hídon könnyűszerrel átjárhattak a visegrádi kasztrum légionáriusai egy kis kiruccanásra a birodalom határain túlra, ahová nem ért el Róma keze és a szigorú fegyelem sem kötött. A kápolna-rom első virágzása valahová ide, a harmadik század végére, vagy a negyedik század elejére nyúlhat vissza. Ekkoriban a római légionáriusok között egy új hit terjedt. A keresztény hitre tért légionáriusoknak, akik a határvidéken állomásoztak, csak át kellett sétálni a balpartra, és ott már nem lesték tetteiket a pogány papok. A Dunától nem messze, a hegyek között kis kápolna épült és itt szabadon halgathatták

az új tanítást: „Boldogok a szegények...”

A római uralom bukása után a kis kápolna elhagyottá vált. Azután jött egy új nép, jöttek új papok, és a gazdátlan templom feltámadt. A XI. században ismét felhangzott itt az ima, a rég hallott nyelven, a rómaiak nyelvén: latinul. Régi emlékek ébredhettek a falak között... de nem sokáig. 1241 tatárjárás. A végetes mohi csata után menekült a király és nyomában pusztítva, gyűjtögetve a tatár. Végigrobogott az ellenség az északi hegyek között.

Az egykorú feljegyzések szerint Vácra váratlanul rohantak rá a tatárok. Egy portyázó csapat betört a városba és lemészárolta akkik elérhetet, akik pedig a székesegyházba menekültek, azokat a tűzhalál érte utol. Lehet, hogy ekkor, 1241. március 17-én eshetett áldozatul a magyarkúti kis kápolna is a tatárok tüzeinek.

Nem csoda, ha a tatárjárás krónikása így kesereg:

„Mind hanyatlunk a halálba,
híres harcosok levágva,
népünkön a rabság járma...

Vére omlik asszonyoknak,
kislődök már nem zsi bongnak,
szenny és szegény vár a lányra,
agg és aggnő kardra hányva,
mindnek vére ontatik”.

Arról pedig, hogy Nógrád megyében ebben az időben már élénk élet volt — bár a különböző leírások nem említik a magyarkúti kicsiny települést — Béla király 1242-ben kelt okleveli tanúskodnak, amelyek „in villa Wereuce” keltek. A verőce itt minden bizonyonnal Nógrádverőcét jelentette. Az idő felejtette a történetet, a szél behordta a romokat és nem maradt más, mint a hegyi ösvény furcsa neve: Pusztamonostori út.

Jávorka Péter

Vezetés és felelősség!

Leégett egy sátor tábor! Jóformán minden a tűz martaléka lett. Ez a hír lesújtó és egyben elgondolkodtató. Ifjúsági természetjáró táborban, felelős vezetővel, mégis megtörtént.

Megindult a gyűjtés, jótékony célú előadást rendeztek a megsemmisült felszerelés pótlására. Ezután a legutóbbi Természetjárás közli Rozgonyi György tollából a történeteket. Amikor végigolvasom, még jobban megdöbbenek! A cikk az esetet szinte „hőstettként”, szenzációként tünteti fel. Leszögez egyes tényeket, de elhallgatja a tűzvesz okát, ahelyett, hogy őszintén feltárná s intő példaként állítaná az ifjúság elé.

A cikkíró „vallomásában” elmondja, hogy a kályha erősen füstölt, a szél süvített, rázta a sátrakat. Mégis otthagyták a tábor s a közeli nagyvillámi menedékházba vonultak vacsorázni. Igen, a szikra kipattant s mivel nem volt ki eltápossa, a szikrából láng lett. A segítség már későn érkezett!

Ifjúsági vezetők! Gondolkozzatok a fentiekben! Miképpen lehet egy „véletlen” balesetet megelőzni? Természetesen csak úgy, ha tagjainkat minden eshetőségre felkészítjük, oktatjuk, neveljük, s ha táborba szállunk, megtanítjuk őket sátrat verni, tüzet rakni, főzni stb. Persze nem megy ez mindjárt simán, mint a karikacsapás. De hisz azért van ott a vezető, aki felügyel, irányítja a tábor, hogy az zökkenőmentesen, „baleset” nélkül folyjon le.

Egő tüzet szalmazsákos sátorban, vagy erdőben őrizetlenül magára hagyni hiba a fiatalok, de ugyanaz igen nagy mulasztás, felelőtlenség oktatótól, vezetőtől.

Eppen ezért tartuk be minden alkalommal a természetjárás írott és íratlan szabályait, főleg akkor, ha minden mozdulatunkat figyelő fiatalokkal vagyunk együtt, hogy hasonló esetek ne riasszák köreinkből a természet szépségei után sóvárgókat.

B—y

Új ifjúsági vándordíjas verseny

Az Országos Ifjúsági Sportbizottság (OISB) Természetjáró és Táborozási Tanácsa nagy jelentőségű hagyományos versenyt indít. Az évenként megrendezésre kerülő ifjúsági természetjáró tájékoztatósi verseny kiírását megküldik az összes KISZ és ifjúsági csoporttal rendelkező turista szervezetnek.

Az ifjúsági rétegeknek a természetjárásba való fokozottabb bekapcsolását célzó mozgalmat szerkesztőségünk is fel kívánja karolni. Kiadványaink áldozatkészséggel folytán díszes ezüst serleget ajánlunk fel vándordíjjal a nemes versenyben győzedelmeskedő csapat részére.

A verseny előkészületeiről következő számunkban bővebb tájékoztatást adunk.

A Magyar Természetbarát Szövetség Pest megyei alszövetsége

TERMÉSZETJÁRÓ KIÁLLÍTÁST

rendez a budai járási Tanács kultúrtermében (XI., Karinthy Frigyes út 3, volt Verpeléti út).

A kiállítást március 22-én du. 3 órakor nyitják meg ünnepélyes keretek között.

Gazdag anyag látható a kiállításon a természetjárás különböző ágazataiból, külön rész mutatja be a Pilis hegység állat-, növény- és ásványvilágát; a közép- és magashegységeket számos fénykép és festmény eleveníti meg.

A két napig nyitvatartó kiállítás egész tartama alatt hazai és külföldi természetjáró és természettudományi filmekből folyamatosan vetítést tartanak.

Túra az alacsonyhegységben

Az ismert tájjellegek közül a hegyvidékeknek van turista szempontból a legnagyobb szépsége és jelentősége, ezért cikkünkben a hegyvidéki túrával foglalkozunk.

A hegyes terep, a magassági szinteknek megfelelően feloszlik: alacsony-, közép-, és magashegységre. Ezek közül az alacsonyhegységet és az ottani túra tereptani előkészítését ismerjük.

A mellékelt térképívágat alacsonyhegységet ábrázol. (Térképünk mértékaránya 1:100 000-es. Itt a szintvonalak 20 m-ként, a km hálózat vonalai 2 cm-ként húzódnak.)

Térképünk szerint is, az alacsonyhegység tengerszintfeletti magassága kb. 600 m-ig, viszonylagos magasságkülönbségei pedig 200–400 m-ig terjednek.

Az alacsonyhegységet a legömbölyítettségű hegytetők és teknők jellemzik (pl. Vörös h. és környéke). Ilyen hegységben helyenként nagyobb lomblevelű erdőket is találunk (Hangos erdő). Települések általában a széles, nagy kiterjedésű völgyekben fekszenek (pl. Örményzúg, Vaskút stb.). Ipari és bányavidék is elég gyakori (sóbánya, falepároló stb.).

Az alacsonyhegység jól áttekinthető terület, különösen a kiemelkedő tetőkről (pl. Vörös h., Omlás t., Magas b. stb.). Számlolnunk kell azonban meredek és változó szögű lejtőkkel is (pl. Magas b. környéke). A látást csupán az erdők és a szűkebb völgyek korlátozzák. A túra nemcsak jelzett utakon, hanem úton kívül is lehetséges, miután talaja köves, vagy agyagos. Ivóvíz lehetősége jó, sok a forrás. Szállás és élelem kedvező, mert sok a település és az alacsonyhegységben jól, vagy közepesen művelt gabona- és gyümölcssterületeket találunk.

Az általános értékelés után, vizsgáljuk meg térképünket, az oda berajzolt és tervezett útvonal mentén. Utunk tehát a következő:

Aranyos község templom (1296) — Vörös-h. (1496) — 427,1-es háromszögelési pont (1698) — 440,0-es háromszögelési pont (1898) — Omlás-t. (1896) — Kápolna (1898) — kimagasló szikla (2002) — Magas b. (2202) — 402,2-es háromszögelési pont (1802) — Tatárles templom (1402).

Tanulmányozzuk térképünk alapján és vizsgáljuk meg: a) a domborzatot (lejtési irányokat, általános lejtésszöveget, legnagyobb emelkedők és lejtők helyét, a jellegzetes idomokat, részletidomokat, lejtők fajtáit stb.). Szerkesszük meg térképünkön az összefüggő metszetünket is. Állapítsuk meg domborzat szempontjából, mennyi idő szükséges túránkhoz.

Megjegyezzük, hogy utunk a Magas b. környékén (2202), már elhagyja az alacsony hegységet és átnyúlik az alacsony közép-hegység alsó magasságába. (Az alacsony közép-hegység 600–1100 m-ig tart.)

b) utunk teljes hosszát mérjük le térképünk segítségével. Állapítsuk meg, hogy úton vagy úton kívül túrázunk-e? Vegyük figyelembe az időjárást, év és napszakokat is. Állapítsuk meg túránk teljes menetidejét, figyelembe véve az a) pont domborzatát.

c) milyen források és esetleges patakok találhatóak utunkon.

Nemzetközi HÍREK

A múlt év nyarán világraszóló sikerrel tért haza Ausztriába a Himalájából Fritz Moravec mérnök expedíciója, amelynek teljesítményéről annak idején mi is megemlékeztünk. Világra röptette a hír, hogy egy újabb, eddig ismeretlen nyolcezrest sikerült meghódítani. A diadalmas expedíció tagjait Karacsiban Pakisztán államelnöke fogadta és az ünnepélyes alkalommal az általuk meghódított hegy nevét Ausztria tiszteletére „Austria Peak”-re változtatta.

Mindezt kürtölte a rádió, megírták az újságok és nagy érdeklődéssel vett róla tudomást dr. Günter Oskar Dyhrenfurth svájci professzor, aki fiatal éveiben számos csúcsot mászott meg a Himalájában. A legkiválóbb hegymászók, mielőtt a Himalájába indulnak, szívesen kéri ki a tapasztalt öreg professzor tanácsát és útbaigazításait. Kár, hogy ezt az osztrák expedíció elmulasztotta.

Mikor aztán egy illusztrált lapon az „Austria Peak” képe a professzor szeme elé került, megdöbbenéssel ismert rá a Queen-Mary-Peak, a bennszülöttek nyelvén Szia Kangri csúcsra, amelyet ő már 1934. augusztus 3-án a feleségével (!) és két társával megmászott. Azt is megállapította, hogy az osztrákok által 728 m-re becsült csúcs 300 méterrel alacsonyabb.

A kínos felfedezés ellenére sem lehet lebecsülni az osztrák alpinisták teljesítményét. Az alpinistákat nem! Ellenben az előkészítés, a szervezés munkája mindenesetre felületes volt. Tekintettel arra,

hogy az osztrák expedíció 3 tagja ugyanazon alkalommal egy másik 7000-es csúcsot is megmászott, lehetséges, hogy ezt a csúcsot érte az „Austria Peak” kitüntetés, és helyette tévedésből a „Queen-Mary” képe került az illusztrált lapba. Amennyiben valóban tévedés forog fenn, azt az osztrák expedíció vezetőjének, Moravec mérnöknek kellene eloszlanni. O azonban mindaddig hallgat.

Alpesi-vezetőképzés Franciaországban

Augusztusban kétheti táborozás keretében képezik itál a francia amatőr alpinista oktatókat. A kiképzés módszere az oktatásnak Franciaországban eddig ismeretlen új típusát teremt meg, ellenben a Szovjetunióban már régen meghonosították. Míg ugyanis a régi oktatóképzés a gyakorlati táborozási idő alatt csupán az oktató-jelöltek saját mászótechnikájának tökéletesítését szolgálta, az új típusú táborozás ezenfelül elsősorban magát az oktatót tanítja. A hegymászás technikájának gyakorlati továbbfejlesztésével egyidejűleg a hegymásztó pedagógussá képezi ki. Ez úgy történik, hogy az oktató-jelöltek együtt táboroznak a fiatalokkal, akik a magashegyi technikában ohajtanak oktatásban részesülni. Így az oktató-jelöltek a táborozás idejében valójában oktatnak, és pedig jövődó tanítványokat oktatják, mert ők fogják a táborozás befejeztével ugyanazon tanítványok hétféle mászásait, gyakorlatait vezetni.

Önkéntes sí-mesterek

Franciaország hegyvidékein az ideit fél folyamán sí-mesterekké képeztek ki mun-

kassportolókat, akik előzőleg már megszerették minősítésüket a sísport 4. fokozatán. Ugyancsak megszerezhetik a munkássportolók az egyesületi önkéntes síoktatók felsőfokú minősítését a Francia Sí-és Alpin Szövetség Chamonix-ban március 31-e és április 12-e között tartandó oktatóképző tanfolyamán. Erre a tanfolyamra 23 éven felül sportolókat bocsátanak, akik fizikai rátermettségüket 3 hónapnál nem régebbi keletű orvosi bizonyítvánnyal, és egyesületi oktatói képesítésüket okmányukkal igazolják.

Dhaulagiri

Svájci hegymászó expedíció indul a Himalájába, cél a Dhaulagiri (8172 m) megmászása. Ez a kísérlet a negyedik lesz, mert az előzőeket nem koronázta siker. Ennek egyik fő oka az volt, hogy az utolsó táborhelyet a jégfalak meredeksége miatt nem lehetett elhelyezni. Most a táborhelyekhez szükséges viszonylag egyenes területeket robbantás útján fogják a jégtől elhódítani.

Az expedíció anyagi alapját — az osztrákok előbbi példáját utánozva — közadakozásból szerzik (ő szegény Svájc), vagyis aki üdvözlőlapot akar kapni Katmaduból, az expedíció bázistáborából, az befizet 5 frankot.

Az expedíció orvosa egy lengyel hegymászó lesz Zakopaneból, aki 1957-ben az emlékezetes Eiger szerencsétlenségénél (a Természetjárás is megemlékezett róla) eredményesen működött közre és mint a mentők között egyetlen orvos adta az első segélyt a megmentett olasz hegymászonak.

Milyen a patakok jellege? A források közül melyiknél tartunk pihenőt?

d) az erdő mennyiben befolyásolja túránkat, illetve a menetidőt? Milyen az erdő fajtája, jellege, mennyi a fák átlagos magassága és vastagsága?

A fenti kérdésekre a jövő havi számunkban adunk választ.

Horváth Andor

Szervezzünk kerékpár túrákat

Diákok, „vékonypénzű” természetjárók között évtizedek óta igen kedvelt a kerékpárral túrázás. A drága közlekedési költséget megtakarítva naponta 60–100 km-t megtéve hazánk szép tájait járhatjuk így be. Az alföldi iskolás diákok, a fővárosi természetjáró egyesületek tagjai évente rendszeres kerékpáros vándorlásokat szerveztek már az 1920-as években is. A nyári szünet alatt 2–3 hetes túrák keretében az ország túlsó végére is eljutottak, hogy megismerjék az ottlevő történelmi kincseinket, várainkat, az ott lakó népet, azok szokásait, eljussanak a lenyűgöző tájak birodalmába, körüljárják a Balatont, az alföldi, kunsági tájakat, vagy a Bükk vadregényes völgyeit. Egy-egy gyakorlati csoport azután külföldi túrákra indult, hogy megismerje szomszédos népeinket s azok országait.

A felszabadulás utáni években, igen nagy lendülettel indult meg a kerékpáros túrázás. Szombat-vasárnaponként ezer és ezer kerékpáros kereste fel a Balatont, a Duna-kanyart, vagy akár a hegyek világát. Az alföldi természetjáró szakosztályok — jellegüknek fogva — nagyban elősegítették ezt a mozgalmat s még ma is ők vezetik a legtöbb kerékpáros túrát. Menedékházunkban, sátoralabork táborúze mellett elhangzott beszélgetések bizonyítják, hogy fiataljaink és idősebb tagjaink is szívesen választják a túrázás ezen fajtáját. Sok kellemes élmény és nem várt esemény teszi színessé, élvezetessé az egyébként egyhangú „pedáltopaszt”. Igen, ez a legfontosabb, hogy vázlatos, élménydús túrákat szervezzünk. Ennek fő

követelménye, hogy a szakosztályunkban legyen „gazdája” a kerékpáros túrázásnak. Bizzunk meg rátermett, tapasztalt tagot a kerékpáros túrák irányításával. Ő a téli hónapok alatt foglalkozzon azokkal, akik ebben a munkában részt óhajtanak venni. Tanítsa meg a jelentkezőket a kerékpáros alapkövetelményekre, a kerékpár karbantartás, javítás, szerelés ismereteire. Összel közösen hozzák rendbe gépeiket, így a gyengébbek megfelelő segítséget kapnak ehhez a fontos munkához és egyben megtanulják fortélyait. A szakadt gumikat, láncokat és lecsérélt, kopott, megrongálódott alkatrészeket ugyancsak javítsuk meg. Így a tavasz beálltával územképes, jó kerékpárokkal indulhatunk útnak.

A gyakorlat mellett, elméleti oktatást is tartunk. Ismertetjük a túrázással kapcsolatos összes tudnivalókat. A napi programbeosztás elvét, a felszerelés összeállítását, csomagolást stb. A természetjáró földrajzot főleg kerékpáros szempontból adjuk közre. Tanítsuk meg, a nagyobb baleseti lehetőségek miatt, minden taggal az elsősegélynyújtás minden tudnivalóját. A táborozás minden ágában ugyancsak helyt kell állni a túrán, ezért a sátorverést, szükségállomáshely készítését, főzést, bevásárlást is minden egyes tagnak ismernie kell. Állítsuk össze a szakosztályi szerszámkészletet és tartalék felszerelést, hogy a túrák alatt ezekben ne legyen hiány.

Jól előkészített kollektívával azután öröm a túrázás. Örül a vezető a tagok igyekezetének és tudásának és örülnek a tagok is, mert látják, hogy volt értelme jól előkészülni a túrázó időszakra. Így azután a felbukkanó akadályokat is együttesen, könnyűszerrel hárítják el.

Tavasszal rövidebb, szoktató túrákat rendezünk, hogy fokozatosan megerősítés nélkül, testben kellően megedzve álljunk rajthoz a nagyobb túrák alkalmával. Hetenként 1–2 alkalommal, ország-

úton 15–20–30 km legyen a követelmény. Ezt hétköznap délután is megtehetjük, s így a vasárnapi túrázásra is van időnk. A jó idő beálltával fokozzuk a távot 60 km-ig s néha a síma országútat 15–20 km-re váltunk fel földúttal, vegyes tereppel is, hogy megszokjuk a nehezebb útakat. Majd hetenként 1–1 edzőtúrát dobos, hegyes terepen tegyünk meg, hogy így minden terepre felkészülve lépünk át a kerékpáros túrák evadjába.

A túrákat, edzéseket lehetőleg mindig más-más útvonalon szervezzük, nehogy unalmas legyen. Előre dolgozzuk ki a részvevők adottságainak megfelelően a napi beosztást, a távolságot, szállást, étkezési helyeket, pihenőket és a kötelező felszerelést. Ezeket a túra előtti összejöveteleken ismertetjük s ha megfelelő ötletet kapunk, azzal egészítjük ki. A vezető minden esetben legelőször fel a bejárando országrész ismertetésére, kalauzokból, útleírásokból, műemlék ismertetőből. Térképet mindig vigyünk magunkkal, mert ez a túraterv betartását elősegíti.

Ajánlatos évente rendezni egy-egy komolyabb távolsági túrát is. Igen népszerűek a Pilis hegység körül, Balaton körül, Budapest—Mecsek—Pécs túrák. Igen szépek a bükk, Debrecen—Hortobágy, szegedi túrák is. Ezenkívül igen sok szép helyet közelíthetünk meg kerékpáron, ahova egyébként nem jutnánk el. Bejárhatunk 1–1 tájegységet, a Körösök környékét, a Viharsarkot, a Maros szögét, az Ormánságot, Kunságot és természetvédelmi területeink közül igen sokat. Ebben az évben például Balaton körül túrával összekötvé vegyünk részt a Nemzetközi Természetjáró Találkozóan augusztus 16–20-ig.

Most még nem késő, azt a rövid időt, ami a kerékpáros évadig van, használjuk fel jól az előkészületekre s akkor a jövőben sok jóslékert túráról hallhatunk értékes beszámolókat.

Bokody József

ÉDES SZAKNYELVÜNK

Bosszantó dolog szakember részére szakmájába vágó szakszerűtlenséget hallani. Ennél csak a bosszantóbb, ha ilyen olvas. A legbosszantóbb azonban, ha ilyen a saját cikkében olvas... Ez történt velem is, amikor a TERMÉSZETJÁRÁS februári számában a „Piroskarlikás fák” c. közleményben — nyilvánvalóan a szerkesztőség hibájából — azt olvastam, hogy: „a kivágott fák helyén többé-kevésbé egykorú cserjés keletkezik”. Nagy baj az, ha az erdő fái helyén cserjés keletkezik. Ezt hívjuk nagyjából **rontott erdőnek**. Mert a cserjés nem azonos a fiatal erdővel, mint ahogyan a cserje sem fiatal fa.

Fás növényeinket két csoportra osztjuk: **fák és cserjék**. A cserjékkel borított területet nevezük cserjésnek, esetleg **bozótosnak**, míg azt a területet amin a fák nőnek, **erdőnek**. Az erdő kifejezés magában foglalja a talajt és a rajta álló fákat. Ez utóbbit az erdőgazda **faállomány**-nak mondja.

Magának a fának a különböző életkorban más-más elnevezés jár. Amint kibújt a magból, vagy kisarjad a tőből, gyökérből — **csemeté**-nek nevezzük. Csemete a fa mindaddig, míg az ember-magasságot és töve közelében körülbelül ujnyi vastagságot el nem ér. Ha ennél nagyobb és vastagabb, de koronája még nincs, úgy **suháng** a neve. Amint koronát fejlesztett, már **fácaska**, és hamarosan fa lesz belőle. Legtöbb tévedés ezek közül a **suhánggal** történik. Gyakran ferdítik **husáng**-ra, pedig a husáng nem élő fa, hanem az a levágott farész, vastagabb bot, amivel a pásztor tart tektélyt az elcsatangoló jószág között.

Külön-külön elnevezés illeti a faállományt is a különböző életkorban. A csemetékkel borított terület a **csemetés**, részleteiben: **újulat**, vagy **telepítés**. Újulat akkor, ha a területen előzőleg állott idős fák maghullatásából, vagy sarjakból természetes úton keletkezett, telepítés pedig, ha mesterséges úton, magvetésből, dugványozásból, vagy csemeteültetésből származik. Nem nehéz ezt felismerni, mert az újulat mindig szabálytalan elhelyezkedésű és többnyire igen sűrű, míg a telepítés mindig szabályos hálózatos és ritkább. Ha a fácskák már megfelelő koronát fejlesztettek és ezek minden irányból összeérve felülről bezárják az általuk elfoglalt területet, úgy **fiatalos** az állomány egészen addig, amíg a záródás következtében az alsó ágak száradásnak nem indulnak és az egyes fák erőteljesebb növekedésbe nem kezdenek. Ilyenkor az állomány már **rudas**, az egyes törzsek karvastagság körül járnak.

Amint a fák lassan téresebb állásba kerülnek, a magassági növekedés lecsökken és a fák erőteljesebb vastagodásnak indulnak, úgy már **középkorú**, érettséghez közel álló állományról beszélünk. Amikor a magassági növekedés mellett már a vastagodás is lelassul, megindul az állomány természetes kiritkulása, a faállomány eléri az érettség korát, **érett** állomány lesz belőle. Ilyenkor bőven terem magot, igyekszik minél több utódot létrehozni. Ha ebben a korban nem vágjuk le — erdésznyelven nem **termeljük ki** — úgy az állomány erősen kigyérül,

a fák koronája letöredezik, elszárad, a törzsekön odvak keletkeznek és az állományt ilyenkor **tűrtartottnak** nevezi a szakember.

De nemcsak az élő fával kapcsolatban találkozunk az erdőben olyan kifejezésekkel, amelyek az általános nyelvhasználatban kevésbé fordulnak elő. A kitermett anyagra vonatkozóan is kell néhány szakkifejezést ismerni. A kidöntött és teljes egészében meghagyott fatörzset **szálfá**-nak mondjuk. A törzsből meghatározott célra kivágott hosszabb-rövidebb darabot már **rönk**-nek nevezik. A tűzifa célját szolgáló egyméteres, hasítatlan, hengeres, vékonyabb darab a **dorong**, a hasított a **hasáb**. Ezeknek a mintegy méter magas és egy, vagy több méter hosszú rakata a **sarang**. Ha a darabokat nem karó, vagy egyéb támaszték közé párhuzamosan, hanem rétegenként egymásra keresztbe rakjuk, úgy, hogy egymást fogják, akkor **kalická**-ról beszélünk. A rönköknek párhuzamosan, több rétegen egymásra rakását **máglyázás**-nak nevezzük. A kitermett vékony ágrészeket egy méter hosszú és kerületű kékék-be kötjük, vagy karók közé, **rakat**-ba rakjuk.

Az erdő sok élményt nyújt a természetjárónak. Szeretjük ezeket az élményeket megosztani másokkal is, sokat és szívesen beszélünk róluk, sokat kellene ezekről írni is. A mondanivaló világos kifejezését azonban gyakran akadályozza az erdészeti szakkifejezések ismeretének hiánya. Igyekezünk ezért ebből is minél többet elsajátítani.

Jérome René
főmérnök, OEF

FIGYELEM! TŰZVESZÉLY!

Rügyfakadás előtt a kopár erdő, a hóolvadás utáni friss tavaszi szélben hamar kiszárad. Évenként megismétlődően ekkor keletkezik a legtöbb erdőtüz. A tűz nem önmagától gyullad ki, hanem gondatlanság vagy kártevés során.

Felhívjuk a természetjárók figyelmét, hogy különös gondossággal tartsák be a tűzrendészeti szabályokat. Egő cigarettát, gyufát nem szabad eldobni. Tűzet csak az arra engedélyezett helyeken lehet rakni, de ott is vigyázni kell, nehogy a szél elhordja a pernyét. A tűzet gondosan el kell oltani s nedves homokkal betakarni a hamut.

Ha bárhol tűzet észlelsz, azonnal értesítsd az erdészeti szerveket, illetve segíts a tűzoltás munkájában.

Gondossággal magad is segited távol tartani szeretett erdődtől a pusztító tüzet.

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG *hivatalos közlemények*

A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a Magyar Testnevelési és Sport Tanács elnöke: Hegyi Gyulát, elnökhelyettesévé: Mural Istvánt és Gyenes Andrást, elnökségi tagjaivá: Barcs Sándort, Eperjesi Lászlót, Marton Ferencet, dr. Hépp Ferencet, Kálmán Györgyöt, Várkonyi Lászlót kinevezte. A Tanács tagjaivá további 93 sport-szakembert nevezett ki a kormány, köztük Székely Miklóst, a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsának titkárát is.

Az MTST 1958. február 21-én tartotta ünnepélyes alakuló ülését az Új Városháza tanácstermében. A Tanács megvitatta az MTST Elnökségének program javaslatát és az MTST ügyrendjének tervezetét.

Az MTST Elnöksége az 1958. február 13-i ülésén jóváhagyta a szövetség nemzetközi sportnapját, a következők szerint:

1. Részvétel a Német Demokratikus Köztársaság hegymászó táborozásán a Sächsische Schweizban, 1958. IV. vagy V. hónapban.

2. Részvétel a III. Nemzetközi Duna-túrán, 1958. VII. hónapban.

3. Nemzetközi Természetjáró Találkozó és Tanácskozás a Balaton mellett, 1958. VIII. 16-20.

4. „Balaton Kupa” Nemzetközi Természetjáró Tájékoztatói Verseny, a Balaton környékén, 1958. VIII. 20-án.

5. Részvétel az V. Szlovák Turista Találkozón, 1958. VIII. hónapban.

6. Részvétel a Német Demokratikus Köztársaság Természetjáró Tájékoztatói Bajnokságán, 1958. IX. hónapban.

7. Devizamentes cseretúrák a következő országokkal és keretszámokkal: Bulgária 300 ki- és 300 beutazás, Jugoszlávia 100 ki- és 100 beutazás, Lengyelország 30 ki- és 150 beutazás, Német Demokratikus Köztársaság 308 ki- és 320 beutazás, Románia 500 ki- és 500 beutazás és Szovjetunió 200 ki- és 200 beutazás.

A szövetség vezetősége az 1958. január 2-i ülésén jóváhagyta a Hajdu-Bihar-Debreceni Alsóvízvezeték megalakulását. Az új alsóvízvezeték hatásköre Zemplénre és Szolnok megyére is kiterjed.

A Pécsi Alsóvízvezeték, Baranya-Pécsi Alsóvízvezeték alakult át. Hatásköre Tolna megyére is kiterjed.

Jelenleg tehát az előbbieken kívül a Bp. Alsóvízvezeték, a Borsod-Miskolci, a Győr-Sopron megyei, a Heves megyei, a Pest

megyei és a Veszprém megyei alsóvízvezeték működnek.

Szervezés alatt áll a Csongrád-Szegedi Alsóvízvezeték, melynek hatásköre a tervek szerint Bács és Békés megyékre is kiterjed.

A szövetség vezetősége 1958. február 9-én értekezletet tartott az alsóvízvezeték, a szakszervezetek természetjáró társadalmi bizottságainak (liga-vezetőségek) elnökkel és titkárral részvételével. Az értekezleten Székely Miklós ismertette a szövetség elmúlt időben végzett munkáját, az 1958. évi célkitűzéseket és a soron következő feladatokat. Megjelentek még a tanácskozás az önálló természetjáró egyesületek, továbbá a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a Sport Lap és a Könyvkiadó Vállalat képviselői. A többszörös értekezlet résztvevői megvitatták a természetjáró sport legfontosabb problémáit.

FIGYELEM! Felhívjuk az összes természetjáró tagtárs figyelmét arra, hogy a természetjáró-igazolványok érvényességének feltétele az is, hogy azok a sajtókezü aláírással el legyenek látva!

A Német Demokratikus Köztársaság Turista Szövetségének meghívására Tolnai Károly természetjáró tájékoztatói versenybíró megfigyelőként résztvevő az 1958. február 21-23-án Ruhle-ban megrendezett Német Turista Sifutó Bajnokságon.

Megalakult a szövetség Vízitúra Bizottsága. A Bizottság munkatervében a következő központi rendezvények szerepelnek:

1. V. hó 3-4. Évadnyitó Duna-túra: Budapest—Horány—Budapest;

2. V. hó 24-25. Velencei tó (Gárdonyi);

3. VI. hó 7-8. Esztergom—Budapesti Duna-szakasz;

4. VI. hó 20-22. Csepel sziget kerület;

5. VII. hó 5-6. Szentendrei sziget kerület;

6. VIII. hó 14-20. A Nemzetközi Természetjáró Találkozó alkalmával „Balatoni Csillagtúra” a Zala folyó és a Balaton bejárására.

7. IX. hó 13-14. Évadzáró Duna-túra: Budapest—Tahi—Budapest.

A bizottság március 4-től minden kedden 18-20 óra között, a szövetség helyiségében felvilágosító szolgálatot tart min-

denemű vízitúra kérdésben (túraszervezés, terepismertetés stb.).

A bizottság megkezdte a július hó folyamán lebonyolításra kerülő III. Nemzetközi Duna-túra szervezését a Magyar Kajak-Kenu Szövetséggel közösen. Elhatározta a bizottság, hogy a túrán elsősorban a szövetség azon tagjai vehetnek részt, akik az előbbieken felsorolt hazai rendezvényeken is részt vesznek.

A Hegymászó Bizottság előadásorozatában, 1958. március 6-án Bucek Henrik: „A magashegyi túrák előkészítése és a magashegyek veszélyei” címmel, március 20-án pedig dr. Luka István: „A hegymászók egészségétana” címmel tart előadást, az Építők Műszaki Klubjában (Budapest, V. Petőfi Sándor u. 5. I. em.). Az előadások 18 órakor kezdődnek.

A Sport Lap- és Könyvkiadó Vállalattal folytatott megbeszélések alapján a f. évben a következő természetjáró kiadványok megjelenése várható: Bükki (III. kiad.), Karancs—Medves (Salgótarján környéke), Magas Tatra, Mecsek, Zempléni hegység, Vértes—Gerecse utikalauzok, továbbá „Az Országos Kék Útvonal”, és a „Magyarországi barlangok” katalauza. „Túra-vezetők könyve” címmel az Esztergom—Budapest—Csepel sziget Duna szakasz leírása, „Hétféle túravezető” címmel pedig az ország legszebb turistaútjainak leírása jelenik meg. Az oktatás, illetve továbbképzés céljára új átdolgozott kiadvánnyal jelenik meg a „Túra-vezetők kézikönyve”. Az országismertetés célját fogja szolgálni az albumszerű „Magyar hegyek képekben” című kiadvány.

A Magyar Természetbarát Szövetség Budapesti Alsóvízvezetése 1958. V. 25-én Magyarokútra, VI. 15-én Recsk—Parádra, VII. 5-6-án Pécsre, IX. 14-én Neszmély—Dunaalmásra és IX. 28-án Salgótarjánba indít nagykedvezményű különvonatokat.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa mellett működő Természetbarát Iroda és az EDOSZ Kintzsi Természetbarát Liga 1958. III. 16-án Diósjenőre indít különvonatot.

A Természetbarát Iroda a Közlekedési Turista Ligával együttesen 1958. IV. 13-án, a Vöröskő-sziklán felállított szovjet hősi emlékműnél rendezendő ünnepség alkalmából, különhajót indít Leányfalura.

A VERSENYRENDEZÉS

műhelytitkaiból

Az idei országos bajnokság utolsó fordulója még élénken él a versenyzők emlékezetében. Jól sikerült, érdekes forduló volt ez azon az NDK Turista Szövetségének képviselői is megjelentek mint megfigyelők. 3 kérdést tettünk fel a verseny egyik rendezőjéhez, Galgóczy Istvánhoz, hogy megtudjunk valamit a versenyrendezés műhelytitkaiból.

Mennyiben tért el az OB 3. fordulójának rendezése az előzőektől?

A felépítésben speciális szempontokat érvényesítő forduló szándékosan más volt, mint a többi, megelőző forduló! A gépített versenyek egyoldalúvá fejlesztésének veszélyességét felismerve, változatossággal olyan elvet juttattunk előtérbe, melyet külföldi versenyen tapasztaltunk. A felmérések országit elterések feldolgozása tért el a szokványostól. A versenyző hosszabb, üres szakaszok után álláspontmeghatározásra kényszerült, tehát nem vezette a megadott pontok, útvonalak jól bemért sora, hanem maga oldotta meg a térképhibát és csak aztán mehetett a bizottság érzetével a megadott pontra. Ezzel a versenyző a kívánt térképészeti feladatot eredeti zamatban kapja és nem a versenyestől elszakadt rendezők jól-rosszul sikerült elképzelése szerint mozog. A rendező a realitást megközelítően látja a verseny nehézségi fokát, ami egyébként csak véletlenül

sikerül, mert legfeljebb egy összehasonlítási alapja van és pedig saját képessége, hiszen nem ugyanolyant, hanem ugyanazt a feladatot oldatja meg a versenyzővel.

Mi adta az ötletet ehhez az új rendezési módszerhez?

A körvonalazott elv gyakorlatba vitelére az adta meg az ösztönzést, hogy ez a verseny oly térség alapján folyt le, mely 4 felvételi lap zárólappja és durva összehalásnak, hanyag elnyalások nagy számban szerepeltek rajta. E tekintetben szokatlanul nagy volt a feladat. A kényeszerű helymegállapításokra fordított idő nagysága jól érzékeltette a jól vagy kevésbé jól tájékozódó versenyző képességét.

Hogyan jutott kifejezésre a változtatás a verseny eredményében?

A felhasznált túl sok keresési idő idegessé tette a rosszul menő versenyzőt és további hibahalmazást okozott. A mechanikusan már kész verseny szellemi átglyúrása realitástan vette figyelembe a versenyző időről időre változó várható lelkiállapotát. A következő érintendő pont nehézségi foka úgy könnyebbedett, illetve vált nehezebbé, ahogyan azt a megelőző pont valószínű teljesítését megkívánta. Nem volt cél a versenyző kimerítése, de a maximálisan megközelítő szellemi és fizikai igénybevételére több rövid szakaszon sor került. Ezt megkívánta az a tény, hogy döntő forduló volt. A szakaszonkénti tervezést mintegy 90%-ban fedte a lebonyolítás. Ebbe két ízben is becsúszott adminisztratív műhiba, de ez semmiben sem befolyásolta a verseny valóságos erőviszonyait mutató számszerű eredményeket.

Ugy érezzük, érdekes szempontot és nézetet ismertünk meg. Tanulhat belőle sok rendező és versenyző.

V. L.

Ligánk működéséről

Elmúlt év január 1-én hivatalosan is megalakult a Közlekedési Turista Liga. Első feladatunk a szervezés volt, s Ligánkhoz hamarosan a szakmához tartozó 8 szakosztály csatlakozott. A fontosabb feladatok megoldására munkabizottságokat hoztunk létre és megalakult az ideiglenes, majd az állandó jellegű vezetőség.

Törekvésünket, hogy a szakma dolgozóit és hozzátartozóit megismertetjük a természetjárással, azt megszerettetjük, ezen keresztül kulturális és sportbeli nevelőmunkát végzünk, szakszervezetünk vezetőségé, sportosztálya, a Közlekedési Klub vezetői kezdetől támogatják. Arra törekszünk, hogy az üzemi bizottságok, szakszervezeti aktivisták is megértsék és támogassák munkánkat.

A kezdeti 220-as létszámról, 11 szakosztályban már 400-ra emelkedett tagjaink száma. Ennek negyede ifjúsági korú. A gyalogos természetjáráson kívül a vízi és téli természetjárást is sokan gyakorolják. Megpróbálkozunk ez évben a kerékpáros és barlangi túrák szervezésével is. Sőt szakmánk sajátosságánál fogva a motoros járművekkel rendelkezők részére is szervezünk túrákat. Múlt év tavaszán középfokú tanfolyamon 14, túrávezető tanfolyamon 12, állomásbírói tanfolyamon 11 fő vizsgázott sikeresen. Decemberben rendeztük meg nagy sikerrel természetjáró kiállításunkat, amit ez évben is megismétlünk.

A Ligához tartozó szakosztályok munkatervet készítenek, melyek végrehajtásában segítséget nyújtunk, de igyekszünk önálló szakosztályi életre ösztönözni őket. Evi munkaterveinkben számos rendezvény szerepel, erről már jelent meg kis közlemény. Itt csak annyit jegyez meg, hogy a közlekedési Klubnak igen nagy szerepet szánunk az egyéb szakkörök összefogásában és közös feladataink minél jobb megoldásában. Ehhez az együttműködéshez a szakszervezet kultúrnevelési osztálya részéről is minden támogatást kiáltásba helyeztek.

A tájékoztatói versenyekkel a Liga a jövőben összevontan – nem szakosztályonként – kíván foglalkozni, amennyiben a szükséges anyagok rendelkezésre állanak. A bajnokságokban való részvételétől kívánja az ifjúsági és népszerűsítő versenyeket rendezni.

Újabb középfokú és túrávezető tanfolyamon kívül, versenyzőképző és vezetőképző tanfolyamokat rendezünk, mert megnövekedett létszámunk igényli a szakszerűbb vezetést. Tervezünk még úszás-, evezésoktatást, vízijáratásig vizsgát is.

Technikai bizottságunk a Mátrában végzett jelzés felújításokat és keltakarított a Galya tetőli kilátót. Várja a szövetségtől a további feladatokat, melynek elvégzésére készen áll.

Eddigi munkánkkal nem vagyunk elégedettek, mert a szakma dolgozóinak létszámát ismerve sokkal több dolgozót és hozzátartozót szervezhetünk sportágunkba.

EGYESÜLETI ÉLET

De az eddigi munka azért jól haladt és a Liga biztatónak látja további munkájának sikerét.

M. F.

A Bp. V. Meteor múlt évi túrateljesítménye: 215 túra 1560 résztvevővel 5733 km távon. Taglétszámuk meghaladja az ellenforradalom előtti. A „Hegység turistája” mozgalomunkban Molnár Lajos 15 hegységben tett túráival az első, Grünfeld Gáborné (13 hegység) a második, Tokaji Tibor (10 hegység) a harmadik. Evi munkaterveinkben a szakosztály sokirányú tevékenysége mellett külön kell kiemelni ifjúsági vonatkozásban az iskolapatronált és a fotó túráversenyt.

Felhívjuk a szakosztályokat, egyesületeket, hogy a postán kiküldött TERMÉSZETJÁRÁS propaganda röpcédulákat helyezték el jól láthatóan falujátszáikon, források, útjelzőtáblák mentén, útkeresztződéseken. Ezzel is segítik lapunk terjesztését és az alkalmi kirándulók nevelését.

A diósgyőri Vasas természetjárók egyesültek a DVTK turista szakosztályában és az egyesített erő már is meghozta első gyümölcsét. Sokan túráztak a Bükkben és a távolabbi hegységekben, rendszeresen tartanak műsoros szakosztály estéket.

Mivel némi fájdalommal, de szükségszerűen bele nyugvással megállapították, hogy az idősebb korosztály nem tud kellő eredményt elérni a versenyeken, a közeli iskolákból szerveztek fiatalokat. Az ifjak szorgalmasan tanulmányozták a térképet, tájolózt s elméleti versenyükön kitűnő eredményt értek el.

A megválasztott új vezetőség feladatának tartja a szoros kapcsolatot az alszövetséggel, és szövetséggel, valamint a társegyesületekkel. Kulcsosházat kívánnak létesíteni a Bükkben, útjelzéseket festeni, tovább nevelni a fiatalokat. Persze azért külföldi túrát is szeretnének tenni, amihez a felsőbb szervek támogatását kéri.

A székesfehérvári pénzügyi dolgozók Természetbarát Turista Köre február elején tartotta tisztújító taggyűlését. Első feladatuknak tekintik a Vértes útjelzéseinek felújítását. Ehhez az anyagi fedezet már biztosított. Havonként két-két munkatúrát terveznek a Vértesben és Bakonyban teendő túrákon kívül ellátogatnak a Mecsekbe, Pilisbe és a Budai hegyekbe.

A BSVC természetjáró szakosztálya a keleti Mátrában, Mátraháza és Sirok között felújította az országos kék jelzést. Több tanfolyamot tartottak alapfokon és versenyzőképző szinten.

A szakosztály az elmúlt évben 190 (szakágakat beleértve) túrát szervezett 1085 résztvevővel 5767 km távon. Túráik keretében nemcsak a hegységeket keresték fel, hanem alföldi túrákat is tettek. A túrávezetők közül különösen Vanek József és Kispál László önzetlen munkája emelhető ki. A túrázókat egyéni pontozása alapján az első helyet Kispál László foglalja el 53 túranappal, öt követi Darabos János, majd Vanek József.

Folyó évi túraterveinkben a hegyvidéki túrákon kívül műemlékeket, természetvédelmi területeket, történelmi emléktű városokat látogatnak meg.

A SZOT-nál szervezett természetbarát csoport beolvadt a nemrég alakult Vasas Természetjáró Egyesület budapesti csoportjába. Összeveteleiket csütörtökönként tartják a Vasas Szakszervezet Baross utca 90. sz. alatti helyiségében.

A MAFC leégett sátorborának pótlására az Építők SE 200 forintot adományozott.

Helyreigazítás

Januári számunkban közöltük a Hóvirág TE panaszát, mely szerint a Bp. II. osztályú férfi csapatbajnoki versenyt nem a Vasas Duclos, hanem a Hóvirág TE csapata nyerte. A Bp. Alszövetség Versenybírói Tanácsa közli, hogy a nevezést Molnár István szakosztályvezető Hóvirág Duclos Bányagépgyár néven adta be, a bélyegző Vasas Duclos Sportkör Elnöksége címet viseli. A versenydokumentációban mindenhol Duclos vagy Vasas Duclos szerepel. Az anyagi és erkölcsi felelősséget tehát az üzemi sportkör vállalta.

Az üzemi természetjáró osztály múlt év októberében hivatalosan is bejelentette, hogy lép a Hóvirágból s csatlakozott a közben megalakult Vasas Természetjáró Egyesülethez. Versenyzőinek minősítési igazolványait Vasas Duclos címen vannak kiállítva. Egyébként minden költséget a sportkör elnöksége fedezte.

A nevezési okiratot szerkesztőségünknek bemutatták, ami igazolja, hogy a versenyrendező szerv helyesen járt el. Magunk részéről hibát vétettünk el, hogy nem vizsgáltuk meg az ügyet, abban a hitben, hogy helytelen eredményszámítás miatt ütötték el a Hóvirágot a terepen elért győzelemtől. Holott másról van szó... A jövőben óvatosabbak leszünk.

Hírt adtunk a Nagy Irtás pusztán létesítendő kulcsosházról. Helyesbítjük közleményünket, mert a házat nem a Vasas TE, hanem a Szállítóberezdekek gyára létesíti.

Új turistaház a Mátrában

Hosszas tervezés, elhúzódtatás után, mint a Népszavából értesültünk, végre megnyitották a Mátraházától néhány pernyire fekvő Vargák-kútjánál létesített új turistaházat.

A központi épületben hatalmas ebédlő, konyha, az emelefen 3 ágyas szobák, ízlésesen berendezve. Rádió, televízió, pressógép jelzi a technikai fejlődést, csak éppen a fürdőszoba, zuhany hiányzik.

Számunkra fontosabb és érdekesebb a melléképület, amelyben négy szoba áll a turistaszállás céljára. Két szobában 7-7 ágy, a másik kettőben 7-7 emeletes ágy, összesen 42 férőhelyel elégíti majd ki az igényeket. A szobák mellett mosdóhelyiséget találunk, remélhetőleg hamarosan zuhanyt is. A turistaszálláshoz csatlakozik egy étkező helyiség, benne villanyrezo, amin főzni is lehet. A ház gondnokának, Lukács elvtársnak véleménye szerint a háromágyas szobák és a turistaszállás árában van különbség, de a tisztaság, szolgáltatás tekintetében semmilyen megkülönböztetés nem lehet. Ebben teljesen egyetértünk.

A ház és környéke még kissé magán viseli az építkezés ma-

radványait, de reméljük, mire a hó elolvad – ami most jótékonyan mindent eltakar – minden tekintetben kedves és szép otthont találnak itt a természetjárók.

A Turistaházakat Kezelő Vállalat szerény beruházási és felújítási keretéből a bakonybéli, Herman Ottó, magyarkúti, törökmezői és az ágasvári házak tatarozását végzi ebben az évben. Kis Inócon bevezetik a vizet a házba. A nyár folyamán 4 személynél vikendházakat állítanak fel Dobogókőn, Szentendrén, Mátraházán, Bánkúton és Almádn. Tervezik falusi kulcsos szálláshelyek biztosítását a Bakonyban, Vértesben.

Gézházán az állami gazdasággal közösen megoldották a vízellátás hosszú ideje vajdó problémáját. Hollóstatón bevezették a villanyt.

Nagy felháborodással vettük a hírt, hogy viszont Bánkúton a leégett tetőzet pótlására nem tettek semmilyen intézkedést és a befolyó víz már az emeleti szobákat és az ebédlőt rongálja.

Nem értjük azt sem, hogy a bukkszentkereszti ház miért nem kapta meg még február elejéig sem a téli tüzelőjét?

Halottaink

Az utóbbi hetekben távozott el soraink közül több igen tevékeny turistatársunk.

Elhunyt munkássága delén

Hollós Ferenc,

aki a TTE tevékeny tagja volt a fel szabadulás előtt és után is.

Elhagyott bennünket

Fischer Pál

a V. Meteor volt rangidős tagja.

Utolsó útjára kísérték turistatársai

Szegő Károly

sporttársat, aki a TTE volt csúcshelyi osztályában tevékenykedett.

A síroknál a Magyar Természetbarát Szövetség nevében Szántó Gyula elvtárs mondott búcsúzókat az örökre távozókhöz.

A Tatra-mászók egyik veteránja

Hefty Gyula Andor

69 éves korában elhunyt.

Emléküket kegyelettel őrizzük.

Könyvszemle

Kessler Hubert: „Az örök éjszaka világában.” A természetjárókat érdeklő újabb értékes könyv jelent meg a Kossuth Kiadó izléses, gondos munkájával. Az albumszerű mű bevezető fejezeteiben a szerzőtől ismert közvetlen hangú tájékoztatóban ismerkedünk meg a barlangokkal kapcsolatos legfontosabb tudományos kérdésekkel. Kessler a szakember könnyedséggel viszi érezhető, érthető közelségbe az egyszerű olvasó számára is a szövevényes, sok tudományját felölelő barlangi ismereteket. Rendkívül élvezetesek a személyes élményeken alapuló beszámolók saját kutatásairól és a világ leghíresebb barlangjaiban tett látogatásairól. Az egyébként érdekes és izgalmas beszámolók más, barlangokkal kapcsolatos eseményekről már kissé megbontják a mű egységét. A szerző életmunkájának beszámolójaul tekinthető (elég rövidre fogott) mű természetszerűleg nem tér ki más kutatók hazai eredményeire, melylyel pedig méltán büszkélkedhetnek. Ezt meg lehetett volna oldani legalább a mű végén beiktatott kronológikus felsorolással.

Nem lehet elhallgatni, hogy e könyv bizonyíték Kessler felfogásbeli fejlődéséről. A régi kor neveltje volt és ma következtetéseiben elérte a materialista szemlélet módszereit. Ez külön értéke irásának. Barlangkutatók, természetjárók, könyvbarátok nagy haszonnal forgathatják szépen megírt művének gazdagon illusztrált lapjait.

Kunsági Viktor

Útjelzések

Útjelzések festése a szervezett természetjárás fennállása óta egyik fontos tevékenysége volt legtöbbször alakulatnak. A jelzett utak, irányító táblák segítettek a helyszínt nem ismerőket az eredményes túrázásban. A jelzések a turistakultúra fejlesztésében nagy szerepet játszottak.

Igy van ez ma is, mert hétről-hétre újabb leendő turisták teszik meg első tétova lépéseiket a természet zezugos ösvényein. A legújabb időkben a természetjárók ilyenirányú tevékenységéhez csatlakoztak a megyei idegenforgalmi hivatalok. Örömtelül látvány a régi természetjáróknak is a jól ismert úton feltűnő jelzés, az eligazító táblák. Így van ez a Pilisben, Börzsönyben, Bükkben, Bakonyban, Balatonfelvidéken, Mecsekben és legutóbb már a Zempléni hegységben és az aggteleki karszton is.

Rendkívül sajnálatos, hogy egyik legfontosabb hegységünkben, a Mátrában teljesen lekoptak a jelzések, szinte teljesen hiányzik a Vértesben, Gerecsében, Cserhátban, Cserháton (a már lefestett vagy festés alatt álló országos kék csak némileg enyhíti a helyzetet).

Hallatszanak hangok, melyek a pénzühiánnyal, versenyzéssel hozták kapcsolatba a jelzések elhanyagolását. De hát a budapestiek, ózdiak, miskolciak is versenyeznek, mégis folyik a festés. Ebredjen fel a gyöngyösi, salgótarjáni, fehérvári, hatvani, tatabányai, dorogi, balassagyarmati turisták lelkiismerete. Keljetez nem versenyre, hogy a hozzátok legközelebb fekvő hegységek gazdálvái vállalatok. Ösztönözzétek az idegenforgalmi szervezetet. A szövetség is támogat benneteket ebben a munkában.

Aldozatos munkátokért a természetjárók, kirándulók tízezrei fognak elismeréssel adózni, amikor olvassák az eligazító táblán: „Festette a ... természetjáró szakosztály”.

E. E. Dunakeszi: A szövetség múlt évi 6. számú körlevelében adott tájékoztatót a biztosításról, mi is foglalkoztunk a kérdéssel júniusi számunkban. Levélben megkapja a részleteket.

Ceglédi Bányász: Kérdésükre a szövetség technical bizottságától kapnak választ. Minden ilyen természetű ügyben közvetlenül oda forduljanak.

V. L. Budapest: A hazai barlangokról, illetve a barlangjárásról a Sport Lap- és Könyvkiadó készül megfelelő könyvet kiadni. A papírhelyzettől függ, hogy mikorra készül el.

Lapunk eddigi számainak tartalomjegyzékét elkészítjük. Szintén a papírhelyzet volt idáig is az akadály. Reméljük ez évben ki tudjuk nyomtatni.

K. E. Budapest: Lapunknak sokféle

Vízszintes: 9. Az állóvíz. 10. Kisebb katonai egység. 11. Mondat része. 12. Mesterséges tereptárgy. 13. Kilóciklus röv. 14. Betű fon. 16. Nyugateurópai nép. 19. Páger vége (!). 21. Igerag. 22. Ugyanaz, á-val megtoldva. 24. Német előjáró. 25. Pálya-udvar — ahogy a térképen található. 26. Ez is mésterséges tereptárgy. 29. Kilenc-tíz hónapra félretehetjük. 31. Egyforma betűk. 32. Indulatsz. 33. SF. 34. A negyedik dimenzió. 36. Elet. 38. RAÚ.

Függőleges: 2. Némelyik vezetőség ilyen. 3. Idegen állatkert fon. 4. Kenőcs vége (!) 5. Súlyrész röv. 6. Fővilágtáj. 7. Betű fon. 8. Dohányos igéje. 13. Testrész. 15. Személyes névmás. 18. Szovjet folyó (utolsó kocka kettős betű). 23. Védett madár. 25. Lepke. 26. Mutató névmás. 27. Igekötbő. 28. Fűtőv. 30. Erre a helyre. 35. Felvigyázó. 37. Tizenkét hónap. 38. Igekötbő.

A vízsz. 1, 17 (vége hiányos) és a függ. 1, 20. sz. alatt négy koratavasszal virázó erdei növény neve található. Megfejtésül ez a négy sor küldendő be március 31-ig.

Készítette: Horváth Péter

Januári FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: hickori léc, rugós kötés. Tekintve, hogy a beküldött megfejtések nem feleltek meg a kívánalmaknak, ebben a hónapban könyvjutalmat nem adunk ki. Ezeket további megfejtőink között osztjuk ki.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
9			10			11		
12		13		14	15		16	
17			18					
19	20		21			22	23	
24			25		26			
		27		28				
29	30	31		32			33	
34		35		36	37		38	

igényt, érdeklődést kell kielégítenie. Természetes, hogy aki sokszor járt a Nagy Millícen, annak nem mond újat egy ottani túraleírás, de mások haszonnal olvas-sák. Hasonlóan, a felsőfokú térképészeti tanfolyamat végzeteknek nem mond újat a terepismereti anyag. De hát vannak új természetjárók is.

H. L. Gödöllő: Észrevételeivel nagyjában egyetértünk. Az „adminisztratív” anyagot igyekezzünk leszűkíteni, de kívánatos az egyesületi kezdeményezéseknek, jó módszereknek további ismeretése, mert szervezeteink nagy számában dolgoznak lelkes, de kevés tapasztalattal rendelkező sporttársak.

D. J. Hatvan: Sajnos a terjesztéssel kapcsolatos panaszai számunkra nem újak. Az önéhez hasonló konkrét bejelentések sokat segítenek. Javaslata az ifjúsági pályázatra már előkészítés alatt állott, jelen számunkban ezt meg is hirdettük.

Többeknek: Lapunkra vonatkozó észre-vételekkel, javaslatokkal összefoglaló cikk keretében foglalkozunk majd rövidesen. Minden levél részletes válaszára nincs elég helyünk.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., félem. 11., telefon: 123—087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180—850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429—760) és a KULTÚRA külföldi képviselőlet.

5321 — Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Időjárás

Természetjáró sportszótár

Megjelent hat évvel ezelőtt és nem kapható egy nagy sportszótár, amely az összes sportágban használatos és fontos szavakat tartalmazza, többek közt a természetjárás műszavait is. Még hozzá a magyaron kívül további négy nyelven.

Ez persze nagyon jó. Mi az hogy? Nemcsak magyarul tudom, hogy mi a csárda — mert ezt minden természetjárónak tudni kell, különben mi a fenének lenne benne ebben a szótárban — hanem oroszul, németül, franciául és angolul is. Ezenkívül mi mindent kell tudni egy ilyen természetjárónak!?! Ilyeneket: ács-hurok, alkonyat, ásványvíz és bánya. NÉGY IDEGEN NYELVEN!!! NÉGY!!! Ezek után kérdelem: nem ez az oka annak, hogy hazánkban kevés a természetjáró? Hogy ő megtanuljon botorkálni, eltvedni, loholni és zuhanni? Avagy például nem elég rossz a meteorológiai intézet rendszeresen tozozó jelentése? (Azért tozozó, mert néha ő is eltalálja.) Nem, a természetjárónak is tudni kell mi az időjárás, hohó?!, hajnal, hólepel és időre. Fűtől tudjon a sípján, mert ha esetleg holdvilág-túrán a fatuvégén gödörbe zuhan (ahol nincs gumí-dorékat), felfedezhesék.

A leghatározottabban tiltakozom egy szó ellen: **eltvedni**. Ilyen nincs! Természetjáró nem téved el, legfeljebb kever. Azt sem sokat: túránként esetleg egyszer-kétszer.

Egészen természetesen tudnia kell mi a vendéglő, mert ha nem tudná, meg sem különböztetné a csárdától és esetleg éberség hiánya következtében megcsúszik. A lejtőn nincs megállás, tarisznyájában kulacs, mi sem könnyebb tehát, mint betéved a gargotte-ba, vagy Heideschenkébe, tilos nem tilos, itt vár.

De mi az a csücsödoboz, bolte de cime, peakbox??

Minek nekem a mozgótükrök, a hőmérő (túrán!), és a taraj? Csarnok és csarnok, az kettő. Van piac, azaz csarnok, van tejszarnok — (vagy tejszárda?) — és van csarnok a barlangban.

Teherhordó. De melyik? Van ember = Träger (nem tróger) és Tragtier = állat. Nehogy összetévesztük.

Sajnos én megbuktam. Magyarból is. Nem tudom mi a himány?

Viszont bejelentem tiltakozásomat a sportszótár szerkesztőinél azért, ami kimaradt a szótárból. Pedig nem kevés szó és kifejezés maradt ki, ami fontos. Pl. Mit szól egy természetjáró, ha:

1. elkésik a találkozóról,
2. társai nem várják be,
3. elszakad a bakancsfűzője,
4. eltörik a termosza,
5. egészen elkésik, stb. stb.

Hajós Pál

Fotópályázat

Művészi természetjáró fotópályázatot írunk ki, melynek célja a haza szép tájain tett vándorlások, természeti érdekességek megörökítése.

A fényképek öleljék fel a természetjárás különböző formáit (gyalogtúra, túrásielés, vízi, kerékpáros természetjárás, sziklamászás, barlangtúra).

A pályázatra egyenként legfeljebb 10—10 darab kb. 13×18 cm méretű fekete-fehér, eddig nyomtatásban még meg nem jelent kép küldhető.

A pályázat jelíges, melyet a kép hátuljára kell írni a kép címével. A pályázó nevét, pontos címét jelíges borítékban, gondosan leragasztva kell a fényképekhez csatolni. A küldeményt gondosan csomagolva, ajánlottan kell a: **TERMÉSZETJÁRÁS fotópályázat, Budapest, V, Rosenberg házaspár utca 1. címre** elküldeni.

Pályázati határidő: 1958. szeptember 15-ig. A bírálóbizottság döntését novemberi számunkban közöljük.

Pályadíjak:

I. díj	1000 Ft
két II. díj	500—500 Ft
három III. díj	300—300 Ft

A Bírálóbizottságnak joga van meg nem felelő pályamunkák esetén a díjakat visszatartani, vagy megosztani. Fenntartja magának a jogot, hogy egyes közlésre alkalmas képeket a szokásos feltételek mellett megvásároljon.

A beküldő a pályázaton való részvételével tudomásul veszi a pályázati feltételeket.

Természetjárás szerkesztősége

NÖVÉNYEINK

reménység hónapja: március közele. Nincs még egy évszakunk, amelyet oly igennagyon várnánk, mint a tavaszt.

Ifjú és aggyastán, férfi és nő, városi és falusi, — mindenki reménykedve lesi jöttét, s mindenki örül érkezésének!

A szereteitjes fogadást meg is hálálja Tavasz tündére, s virághimes leplét teríti az egész természetre.

Bárhova megyünk ilyenkor, a zsendülő virágok tömege fogad bennünket mindent. A verőfényes domboldalakon a kökörtin világosabb és sötétebb illa harangocskái bontakoznak ki az eddig őket védő körülburkoló bundáscájukból, mellettük a nagy, ragyogóan arany-sárga virágú tavaszi hérics virágai tündökölnék; az erdők alján a télizöld szép kék virágai mosolyognak, odébb a saláta bog-

lárka serege sárgállik, a bokrok alatt az illatos ibolya, helyel-közzel a fehér ibolya is kezd már bentogatni szirmait. A vizes-nedves helyeken a mocsári gólyahír nagy sárga virágai a legfeltűnőbbek, ha pedig a magasabb hegyek közt járunk, (pl. a Bükkben, a Nagymezőn), illározsa-szín virágokkal borított kisebb cserjék: a kellemes illatot árasztó farkashárs boroszlánok fogadnak bennünket.

Erdőségeken, úttételeken gyakorta találkozhatunk egy feketés színű, ágas-bogas cserjével: a kökényvel, melyet legfeljebb akkor veszünk észre, ha töviseivel ruhánkba akasztódott... Ha tavasz jöttékor szépségversényt tartanánk egyszer, talán mégis ezt a szerény küllemű bokor vinné el az elsőseget, mert mézédés virágának oly áradata borítja el, hogy egy menyasszonyi fátyolba burkolt tündér sem lehetne szebb nála.

Ha meghirdetik a versenyt: én reá szavazok!

Papp József

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS

február 15-ig?

Az idei télen most már nem a hideg hullámokról, hanem „hőhullámokról” kell állandóan beszámolnunk. Decemberben volt az első, januárban a második és február elején a harmadik.

A második téli hőhullám január 7-én kezdődött, és 20-ig tartott, tehát pontosan 2 hétig. Tetőpontját 14-én és 20-án érte el, amikor teljesen tavaszi értékekre emelkedett a hőmérséklet. Az enyheség következtében Zala megyében kivirágzott a farkasboroszlán, Akaliban mandulafák virágoztak, és számos hasonló jelenségre kaptunk híreket. Amilyen hirtelen érkezett azonban délnyugatról az Azóri-szigetek tájékáról a szubtrópusi meleg levegő uraival, olyan hirtelen véget is ért. Január 20-án még tavasz volt, 22-én pedig már teljes tél, amikor nappal sem emelkedett olvadáspont fölé a hőmérséklet, és az egész országot összefüggő hótakaró borította. A hegyekben kiváló hőviszonyok keletkeztek. 48 óra leforgása alatt 10—15 fokos hőmérsékletcsökkenés következett be, és egész éghajlatváltozást éltünk át. Napokon át a talajmentén —20, —25 fokos lehűlések keletkeztek.

Ugyanúgy minden átmenet nélkül jött a harmadik hőhullám február elején, amelyik néhány napra teljesen májusi időjárást alakított ki. Évszázados hőmérsékleti rekordértékeket születtek, 9-én vasárnap már az egész országban és még a magas hegyekben is nagyarányú olvadás köszöntött be. 12-én, 13-án, és 14-én pedig országsszerte 15—18 fokra emelkedett a hőmérséklet, és ami a legsodálatosabb, még az éjszakai órákban sem süllyedt a hőmérséklet sokkal a 10 fok alá. Gondoljuk meg, hogy 1929-ben e napokban —30 fokot meghaladó hideg volt. A Meteorológiai Intézet évszázados feljegyzései szerint ezeken a napokon a legerősebb felmelegedést eddig 1925-ben észlelték, és most az akkori értékeket 2—3 fokkal meghaladtuk. A nagy enyhülésnek volt köszönhető, hogy az Alpokban megindult az olvadás és így a Duna vízállása jelentős mértékben megnövekedett, csökkent a vízhány.

A rendkívüli időjárást betetőzte, hogy február 11-én a hajnali órákban egészen csodálatos szépségében sarkifény (helytelenül északifény) ragyogott fel Magyarországon felett. Csaknem az egész országban látták, kivéve azokat a helyeket — így Budapest alacsonyabb kerületeit is, — ahol sűrű ködtakaró gátolta a látási viszonyokat. A sarkifény hasonló pompájában utoljára 1940. március 24-én, előtte pedig 1938. január 25-én tűnt fel.

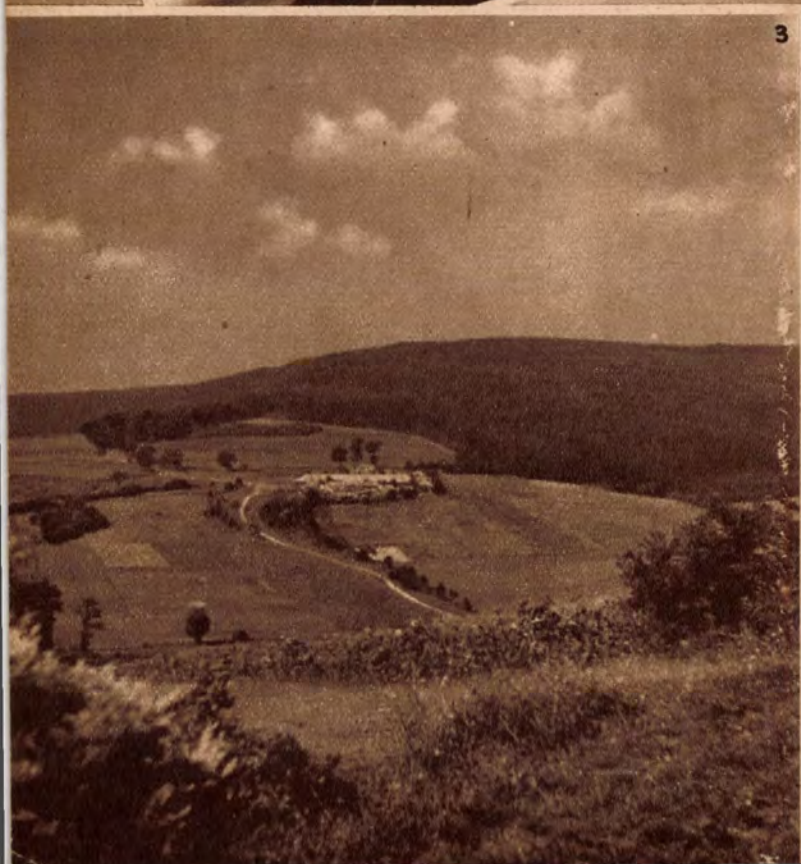
Egyébként megemlíthetjük, hogy 1926 óta 95 esetben látták hazánkban feltűnni a sarkifényt. Mindez bizonyítja a természeti tűnemény rendkívüliségét. A sarkifénynek feltűnése a nagyon erős nap-tevékenységgel van összefüggésben. Arról már tettünk említést, hogy jelenleg az utóbbi 200 év legerősebb naptevékenységét jegyezték fel, tehát bizonyos fokig a szakemberek várták feltűnését. Egyébként vannak évtizedek, amikor egyáltalán nem látható a mi földrajzi szélességeink alatt, máskor viszont egymás utáni években is több alkalommal jelentkezik. Utoljára az elmúlt évben január 21-én volt rá példa, amikor a Mátrában levők láthatták, de feltűnése rendkívül gyenge volt.

A rendkívüli nap-tevékenység okozta a sarkifény erős feltűnését, de ugyancsak ezzel magyarázható az utóbbi hónapok egészen rendkívüli szeszélyes időjárása is.

A sarkifény feltűnésével kapcsolatban egyesek babonás jóslatokat terjesztettek, mások viszont atombomba robbanásának fényét vélték látni benne. Ez természetesen súlyos tévedés, feltűnésének és megjelenésének ma már pontos fizikai magyarázatát tudjuk adni.

dr. Zách Alfréd

Térképészjárás

1. Hova menjünk?
2. Jönnek a turisták
3. Alsó-Nádasd pusztá (háttérben a Barát-hegy)
4. Garáb a Nagykő-tető alatt

Bojtor András, Szegváry Gusztáv,
Kunsági Viktor felvételei.)

Térképészjárás

1958. ÁPRILIS

★

IV. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

VÁRAK
MŰEMLÉKEK

Kvílis 4. ÜNNEPE

Amikor felszabadulásunk 13. évfordulóját ünnepeljük, a szokásostól eltérőleg nem a máról emlékezünk, hanem felelevenítjük a korábbi évtizedek eseményeit. Ha bele nézünk ebbe a komor tükörbe, mindennél tisztábban és világosabban látjuk és értékeljük mai eredményeinket.

Szóljanak most a múltat idéző és vádoló sorok.

Az első világháború előtti „régii szép béke időkben” jelent meg a Természetbarát első száma. A szerényformátumú lap a turistatársadalom követeléseinek szószólójává vált és harmadik számában már szóvá teszi, hogy: „A munkásturisztika szép fejlődésnek indul. Öntudatos dolgozó emberek ma már (1912-ben), meg vannak győződve a turistakodás sportjának szelleműdítő és testedző hatásáról... Igen ám, de a továbbhaladásnak nagy akadályai vannak: az utazás megdrágítása és az utak eltiltása.” Megírja a lap, hogy már nemcsak magántulajdonosok tiltják el a turistákat erdeinkből, hanem egyre szaporodnak a titalomtáblák az állami területeken is.

És 25 esztendővel később?

1937. január 3-án így ír a Népszava „Újévi kívánságok” c. cikkében: „A munkássportolók hatalmas táborában a Természetbarátoknak szeretném már kívánni, hogy szabadon barátkozhassanak a természettel. Nem az a baj, hogy a Lajos-forrásnál vadászkastély épült és köréje hatalmas vadaskertet létesítettek, hogy a Bölcsőhegy, a Csikóvár gerince és a Kőhegy felé eső hegyoldal titkos tanácsos, nagyiparos tulajdonába került, hanem az, hogy a birtokvásárlás következményét a turistaközlekedés végleges megtiltása jelenti és az amúgyis szűk környékbeli turistaterületek mégjobban összezsugorodnak...”

De nemcsak „Tilos” táblák vannak! 1937. május 16-án ugyancsak a Népszava ad hírt arról, hogy „rendkívüli tanácsulást tartott a Természetbarátok kívánságára a Magyar Turistaszövetség azoknak a felháborító bántalmazásoknak az ügyében, amelyeket a turisták több ízben elszenvedtek fegyveres erdészeti közegek részéről. A Természetbarátok ismertették az arcpirító atrocitásokat. Bemutatták a feljelentések másolatait.” A cikk további részéből megvilágosodik, hogy a tulajdonosok felbujtására a fegyveres erdészeti közegek sorozatosan tetteleg bántalmazták az ún. „tilos területekre” tévedt természetjárókat. Arról is értesülünk, hogy a Turistaszövetség akkori vezetői nem vették komolyan a gyalázatos jogsértéseket és semmiféle hatásos lépésre sem szánták rá magukat.

1940. Turisták lapja: „A Dobogókőn azon elzárt utakat soroljuk fel, melyek a turistaságot érdeklik:

1. Dobogókő—Disznósárok—Hoffmann-forrás. — 2. Dobogókő—Zsiványbarlang—Pilisszentkereszt. — 3. Dömös—Lukácsárka—Árpádvár—Jászhegy. — 4. Körtvélyes pusztá—Makórét—Jászhegy. — 5. Dömös—Prédikálószék—Pilisszentlászló. — 6. Dömös—Rámszakadék—Szenkővek. — 7. Dömös—Szökeforrás völgy—Bükkfi pusztá. — 8. Dömös—Rámvölgy—Dobogókő. — 9. Salabasinai kút—Tornyos hegy—Pereceshegy.”

1941. Turisták lapja: „A szobi járás főszolgabírája értesítette az érdekelteket — az országmozgósítási kormánybiztosság megfellebbezhetetlen végzésére hivatkozva —, hogy az uradalom területein átvezető összes turistautak forgalmát megtilja — a nógrádi zöld jelzést is beleértve. Ennek folytán a nagyhideghegyi és a kisinócalji menedékházat lezárták.”

1942. MTSZ Hivatalos Értesítője: „Von Tschammer und Osten német birodalmi sportvezér és államtitkár, a Magyar-Német Társaság ülésén tartott előadásában mondotta: „...a népi állammak a nevelés munkáját nem arra kell elsősorban beállítania, hogy pusztá tudást préseljen be, hanem arra, hogy makkegészséges testet teremtsen. Csak ez után és másodsorban következhet a szellemi képességek kifejlesztése. Itt is azonban a jellem megerősítése álljon az élen, különösen az alkat- és elhatározóerő, összekötvve az igazi felelősségérzetre való neveléssel — és csak mint utolsó cél következze a tudományos iskolázás.”

1943. Turisták Lapja: „Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közigazgatási bizottsága közli, hogy József kir. herceg uradalmának ürömi és pilisborosjenői részén jelzett turistautak beszüntetésére javaslatot tett a m. kir. Földművelésügyi Miniszter Úrhoz.”

1943. MTOSZ Turista Értesítő: „Szövetségünk volt az első, amely még miniszteri rendelet nélkül és azt megelőzően, a Szövetség vezetőségében már előbb megoldotta a zsidókérdést.”

1944. Turisták Lapja: „A feloszlott Természetbarátok TE menedékházai közül a kevélynyergit a Magyar Munkások Turista Egyesülete, a frankhegyit a MÁVAG turista szakosztálya vette át.”

1944. A felszabadulás előtti utolsó esztendő. A Népszava, amíg belé nem fojtották a szót, 1944. március 19-ig rendszeresen ad hírt a természetjárók életéről. Újévi jókívánságaként ismét csak szabad utakat kíván a TTE-nek. Az utak azonban akkor, abban az évben még zárva maradtak, de nemsokára végleg megnyitak...

Címképünk: A visegrádi Mátyás-palota egy részlete

(MTI—Járai Rudolf felv.)

Hefty Gyula Andor

(1888—1957)

Ismét halottjuk van a magyar tátramászók veteránjainak. 1957. december 3-án, 69 éves korában meghalt Hefty Gyula Andor, aki a Magas-Tátrában évtizedek előtt véghezvitt úttörő tetteivel maradandóan beírta nevét a Tátra hegyászófeltárási történetébe. Hefty hegyászó működése a budapesti egyetemi ifjúságnak köréből indult ki, amelyet — a hegyekért rajongó Wachter Jenő hatására — a nagy hegyek s mindenekelőtt a Magas-Tátra szeretete is hozott össze. Heftyt nagy természet szerete és tüneményes mászótechnikája valósággal predesztinálta a hegyászó pályára. Az 1910 körüli években több nemzet tátrajáróinak legkiválóbbjai közt látjuk őt. Még egyetemi hallgató korában indul első hegyi útjaira, majd amikor mint tanár a késmárki gimnáziumhoz kerül, ezzel teljesebbé megy szíve vágya; nap-nap után maga előtt látja a Magas-Tátra sziklaóriáinak hatalmas bérc-sorát, csak ki kell nyújtania utána a kezét és kedvére töltheti szabad napjait a hegyek közt. 1907-re esik első tátrai útja. A szépen induló kezdetet Wachter Jenőnek simontornyai halálos katasztrófája akasztja meg, amely Heftyt a baráti kör többi tagjával együtt a Tátra azonnali elhagyására bírja. Azonban a következő évben 1908-ban ismét a Tátrában látjuk Heftyt. Ennek az évnek nyarán mint egyedüljáró éri el a Zergecsúcsot eddig érintetlen délkeleti oldaláról. Ez a túra bevezetője Hefty sorban következő úttörő hegyi vállalkozásainak. Már az 1909 év kimagasló eredményt hoz. Elsőnek mássza át a Zöldtavi csúcs hatalmas északi falát, amely a mai napig is a Tátra legritkábban látogatott falai közé tartozik, a Kis Ganek északnyugati gerincével pedig egy ritkaság mászóutat nyitott meg erre a csúcsra. Az 1911. év a Fehértavi csúcs déli falát, a Nagy Szolizsko északi gerincét és a Szontághrs elérését a Nagytarpataki völgyből hozza mint új túsírt. 1912 a „nagy esztendő” Hefty hegyászó pályafutásában. A Vastagtorony északnyugati gerince és a Látvozcúcs északnyugati pillére mellett új túsírt látjuk a Kéktavi-torony, a Karbunkulus-torony mondaövezte déli falát és minden hegyászóttétének betetőzéséül a Késmárki csúcs déli pillérét, valamint a Wébercsúcs északi falát. Ezután csendesebb esztendők következnek (1913: Elülő Bástya déli gerince, Hátsó Szolizskótorony nyugati fal, Nyugati Villacsúcs déli fal. 1914: Keleti Szalóki-torony északkeleti gerince), hogy utánuk 1916-ban Hefty újból egy hatalmas teljesítménnyel, a Kriván északnyugati falával lepje meg a Tátra barátait. De nem is lenne teljes a kép Hefty nagy vállalkozókedvéről, ha nem emlékeznénk meg téli túsíról, amelyek többnyire szintén nagyvonalú célok elérésére irányultak. Téli vállalkozásai közül kimagaslóan Triumetál, Vöröstavi csúcs, Hátsó Gerlahfalvi csúcs és a Kopki első téli megmászása, valamint a Bástyagerinc bejárása a Pátriától a Sátólig.

Az első világháborút követő esztendő Hefty úttörő s egyben egész hegyászótevékenységének lassú kicsendülését hozzák meg (1922: Hócsúcs déli fala, 1923: Kis Gerlahfalvi csúcs egyenest a Gerlahfalvi katlanból, 1925: Virágoskerttorony keleti éle). Mindinkább visszavonul az aktív hegyászástól, de még hosszú ideig tollal, szervező munkával szolgálja marad a Magas-Tátrának, a

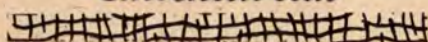
Hefty sifutó versenyen 1918-ban

hegymászás és sísport ügyének. Megírta a „Budapesti sziklamászó iskolák” című füzetet, közreműködött a Tátra-kalauz megírásában szerkesztette a Turistaság és Alpinizmust-t, közreműködött a tátrai síversenyek rendezésében, a hegyvezetők kiképzésében.

Miként Heftyt egész hegyászói tevékenységében a hegyek tiszta szerete vezérelte, amely mentes volt minden nagyasztól és hiúságtól, a legszebb hegyászói éretnyekkel ékeskedett, mindig önfeláldozó, a legnehezebbet magára vállaló, a végsőkig kitartó bajtárs volt. Sokszor voltam társa nehéz, legnehezebb sziklán, télen, viharban, fagyban, de amikor így kettesben küzdöttünk a magaslatokért, éreztem azt a nagy erőt, amely ebben az érzési és cselekvési összetartásban rejlett, amely növelte cselekvésünk felemelő voltát és a győzelem biztos tudatával töltött el. Csak az a szomorú, hogy abban a harcban, amelyeket az ember a nagy hegyekkel folytat, legvégül mégis mindig az utóbbiak maradnak a győztesek. Ha nem is ráznak le magukról kegyetlenül a harc óráiban, hanem élni hagynak egy hosszú életet, egyszer megjön az idő, amikor észrevevesszük, hogy míg a hegyek szinte változatlanul maradnak, mi egyszerre milyen tehetetlenül állunk velük szemben és gyengének alázatával kell felfekintennünk a számunkra elérhetelenné vált magasságokra. Ezekre kellett gondolnom, amikor megtudtam, hogy Heftynek, az élet viharaiban örökké bolyongó embernek, a nagy hegyek egykori kemény harcósának letelt az ideje. Mielőtt örökre lehunyta szemét, talán előtte is mégegyszer, utoljára megjelentek régi küzdelmeinek emlékeiként a nagy hegyek.

K. Gy.

Emléktáblák

Március 30-tól a nagyszénási turistaházon emléktábla hirdeti, hogy ott gyülekeztek, tanultak, vitakoztak a korhadó társadalmat megdönteni kész, áldozattól vissza nem riadó

munkásturisták. Nemcsak ábrándjaikat szőtték itt az új társadalom megteremtésére, hanem az illegális forradalmi párt vezetésével fel is készültek arra.

Ez a tábla jelképezi a sok évtizedes harcot és emlékezteti az arra vonuló természetjárót

a földesúri-kapitalista elnyomásra és kizsákmányolásra.

Sorrendben a következő emléktábla az Ezüsthegyen volt védkunyhó és a kevélynyergi turistaház falára kerül május 18-án, csillagtúrák keretében, majd későbbi időpontban a Frankhegyen emlékeznek meg a hősi harcokról.

A várépítészetről

Nyugodtan állíthatjuk, hogy nincs olyan ember, akit jártában-keltében ne ragadott volna meg a magyar természet, a magyar tájak szépsége és sokan vannak, akik az első találkozás után örök szerelmeseivé váltak. Mindig lenyűgöző élményt jelent bárki számára az emberjárta természet, a flóra és fauna birodalma. De az építő, alkotó ember rendelkezik olyan adottsággal, hogy két keze nyomán még szebbé képes tenni a világot, s az építészeti és természeti táj gazdag harmoniájával felfokozza a szemlélőben az esztétikai örömeiket.

Az építészeti alkotások sokfélesége bőven alátámasztja példákkal fejtegetéseinket. Még abban az esetben is, ha olyan építményekről van szó, amelyek tulajdonképpen nem a szép iránti vágy kielégítésére szolgáltak, mint a komor várépületek. A mai szemlélő mégsem vonhatja ki magát hatásuk alól, mert a történelem kézzelfogható valóságát jelentik, itt maradt tanú a sok harccal, kínnal-vertékkel teli magyar múltnak. Ahhoz, hogy szólasra bírjuk a köveket és megelevenítve a múltat, gazdagabb élményben legyen részünk, ki kell kicsit bővíteni várainkra vonatkozó ismereteinket.

A vár szó általában kőből épült bástyás-tornyos védelmi építmény fogalmát idézi fel a képzeletben. Nálunk ezeknek a kőváraknak az építése IV. Béla (1235—1270) uralkodása idején bontakozik ki, a tatárjárás utáni időben. Kővárak ezelőtt is voltak Magyarországon, hiszen ezeknek a jelenléte adta a tanúságot arra, hogy eredményes védelmet kővárral lehet biztosítani a városostromra be nem rendezkedett tatárok ellen. A teljesség kedvéért ki kell tennünk azonban a tatárjárás utáni nagy várépítészetet megelőző időkre is.

Nálunk Magyarországon már a honfoglalás előtt építettek védelmi berendezéseket, földvárakat. Ezeket a honfoglalás idején is használhatták. Nagyterjedelmű (1—2 hektár), hozzávetőlegesen kör alakú gyűrűk ezek, 8—10 méter magas földsánc-fallal. Belsejükbe a dombvonalon keresztül két egymással szembeni bevágás vezet. A Szabolcs megyei Szabolcs község mellett ma is álló földvár falában — nyilván merevítés céljából berakott — kidöntött gallyas fát találtak.

A honfoglalás előtti korból a rómaiak Pannóniájának emlékét néhány erődítés-maradványuk őrzi. A feltárt védelmi berendezések a római birodalom itteni erődrendszeréhez tartoztak. Védelmi építkezésük sajátosságai a nagyobb, erődített táborhelyek alapfalain világosan leolvashatók. Ilyen emlékeink a sztálinvárosi (Inter-cisa), aquincumi, Visegrádon a Sibrik-dombon levő táborhely-maradványok. A római tábor közel szabályos négyszög alaprajzon épült. A Visegrádon feltárt erőd szabálytalan alaprajzú volt, a terephez való igazodás szükségénél fogva. A falat a sarkokon legyező alaprajzú, közbül előugró patkóalakú tornyok biztosították.

A nagyvázsonyi vár lakótornya és barbáknja

A népvándorlás több évszázados folyamata lassan el-söpörte a római civilizációt. Az ittmaradt római épületeket a hódítók sokszor felhasználják, így például az őbudai római katonai amfiteátrumot valószínűleg várnak használták. A római katonai építmények nagyrészt alapfalaikban maradtak fenn.

Magyarországon I. István államalapítását követő időkben épültek kővárak. Rogerius leírásából tudjuk, hogy Esztergom várát a tatárok nem tudták bevenni. A város falát körítő árkokat betömve, a fal mellé felhalmozott rönk- és rőzsekötegek segítségével átjutottak a falakon. Behatolva a városba, „kezdték a palotákat vívni, melyeket hirtelen megvíván nem hiszem, hogy az igazat megvalljam, hogy 15-en maradtak volna az egész városból, kiket bent vagy künt gonoszul mind le nem öltek volna... A város várát azonban nem vették be, melyben ispán a spanyol Simeon vala sok ijással, ki azt vitézül védi vala”.

IV. Béla uralmával a tatárjárás után bekövetkező nagy várépítkezések megnövelték a feudális hűbérurak önállóságát és hatalmát. Az Árpád-ház kihalásával trónra kerülő Károly Róbertnek (1308—1342) sok erőfeszítésbe került ennek az anarchiának megszüntetése.

Ez idő tájt (a XIII. század végén) jelenik meg nálunk a védelmi épületek kezdeti típusa: a lakótorny, mely a várúr és családja számára védelmet és lakást biztosított. A passzív védelem eszköze volt; eredményes védelemre nagyobb erődrendszer nélkül gondolni sem lehetett. Az ellenség vagy birtokába vette, vagy — behatolni nem bírván — sorsára hagyta a védelmezőket. Emelet csak az épület ellenállóképességében bízhattak, ezért épültek a kör-, négyszög-, sokszögalaprajzú tornyok falai olyan vastagra.

Az elég nagy magasságú tornyoknak több emelete volt. Legfelül a várúr lakóhelye, az alsóbb szinteken raktárak és az őrség szálláshelyei voltak. Írásos emlékekből tudjuk, hogy Magyarországon sokkal több lakótorny létezett, mint amennyi ma ismeretes. A maiak is az idők folyamán beépültek az őket körülvevő vár rendszerébe.

A sárospataki Rákóczi-vár legrégebbi része lakótornya, a Vöröstorony. Az eredetileg hét szintes épület fafödémekkel épült, normann jelleg szerint, első emeleti bejáróval, ideiglenes lépcsővel. Nyílórészekkel körülvevett alsó és emeleti védőfolyosója a védelmi berendezés hatásosabb és ritka példája. A legalsó szinten volt a kút. Ilyen lakótorny volt a tévesen Salamonról elnevezett, érdekes hatszög alaprajzú visegrádi is, erős román kori, forró mésszel falazott külső falakkal.

A hosszúkás négyszögalaprajzú nagyvázsonyi lakótorny aránylag épen maradt fenn napjainkig. A 23,5 méter magas, többszintes épület jellegzetes, nagyvastagságú falakkal (2,50 méter). Építésének helye első pillanatban érthetetlen. Alacsonyabba épült a dombtetőnél, mivel ott fenn nem találtak az építők forrást. Ugyanis az épület helyét itt a vízellátás szabta meg. A birtokos család utolsó tagja, Vezsenyi László — Mátyás udvari embere

Külső kaputorony és palotaszárny Sümegen

A diósgyőri vár

— 1472-ben fiúörökös nélkül halt meg s a király vitéz emberének, Kinizsi Pálnak adományozta a tornyot, a környező birtokokkal együtt. A bővítés és körülépítés Kinizsi idejében indult meg.

Ennek tárgyalása azonban a magyar várépítészet következő típusához vezet el bennünket, amelyet a szakirodalom belsőtornyos váraknak nevez. A lakótorony a XIV. század elejétől minden szempontból korszerűtlenné vált. A várfalak védelme alatt összefogott erősség most már több embert tudott befogadni. Az építményeket rendszerezni nem tudjuk. Annyit azonban megállapíthatunk, hogy az építők minél több akadályt igyekeztek a behatolók útjába állítani és az útvonalat sok helyen csigavonal-szerűen vezetik fel a maghoz, amely legtöbbször az öregtorony. Nagyjából ilyen elrendezéssel épült Visegrád, Szigliget, Hollókő, Buják és Sümeg vára. Ez utóbbi a Balaton-vidék legépebb várépítménye. Legrégibb része a déli fellegvár. A veszprémi püspökség volt, IV. Béla korában már állott. A krónika szerint a veszprémi püspökség menedékül építette a Csákték korára jellemző feudális anarchia idején. A török időkben legjobban karbantartott végvárainkhoz tartozott. E várak közé nemcsak szabálytalan, de szabályos alaprajzú építmények is tartoznak.

Diósgyőr szabályos négyszögalaprajzú vára a XIV. század közepén Nagy Lajos és Mária királynő idején épülhetett. A vár romjai között a képzelet a magyar lovagkor legszebb időszakát idézi fel. Négy sarkán egy-egy hatalmas torony emelkedik. Nagyméretű lovagtermet, kápolnát, s több szobát találunk benne. Nagy Lajos, Zsigmond és roszshírű felesége, Borbála, sok időt töltött itt. Mátyás vadászni járt ide szívesen. Később a fejlődő haditechnika követelményeinek már nem felelt meg, a török 1598-ban könnyűszerrel elfoglalta és feldúlta.

Még kell említenünk Gyula szabályos alaprajzú, belsőtornyos várát. Teljes egészében téglából épült, ez adja ma is kedves színét. Teljesen zárt külső falát belül két szintben lakószárnyak kísérik. Itt halt meg Mátyás utolsó leszármazottja, Erzsébet, Korvin János leánya. 1566-ban hitszegő módon foglalta el a török a magát szabad elvonulásra megadó Kerecsényi Lászlótól, kinek seregét Temesvárnál felkoncolta. Ezután 128 évig birtokolták a hódítók.

A belsőtornyos várak nagy hátránya az, hogy a fal tövébe jutott támadót nem tudták a védők visszazsorítani. A magas falak, magas tornyok helyett a tüzfegyverek egyre szélesebbkörű alkalmazására alacsony, erős falak építését teszi szükségessé. A vár előtti holt tereket most már kiugrasztott, várfal elé állított különböző alaprajzú tornyokból tudják belőni. Ezeknek a bástyáknak a magassága nem haladja meg a várfalak magasságát. A sokszög-alaprajzú sarokbástyák falra merőleges szakaszai kiválóan szolgálják ezt az oldalozást. Ez a típus Itáliában született meg és a XV. században ter-

A kisvárdai vár két épen maradt saroktornya

jedt el Európában. A megkettőzött, vastag várfalak előtt kialakul a kapuvédő elővár, a barbakán. Ilyet látunk a nagyvázsonyi Kinizsi-vár későbbi kiépítéséből, a pécsi várnál és még sok helyen. A várfalak elé vaskos ágyútoronyokat emelnek, mint a soproni várnál, a budai vár déli oldalán, Esztergomban. Ezeket rondelláknak hívják. Az olasz rendszerű bástyás külső várfalakat nálunk a XVI. században építik ki, például Sárospatakon, Szigetváron, az ónodi, egri, győri várak körül. A kisvárdai korábbi belsőtornyos vár körül dombok mutatják a még fel nem tárt olasz bástyák helyét.

A végvári vitézi élet sok évszázadon keresztül megteremkenyítője volt a magyar költészetnek Tinódy, Balassi és sokak lírájában. A múlt, a történelem állandó jelenléte a mában szolgáltató észrevétlenül talajt gondolkodásunkhoz és minden tevékenységünkhöz. Meg kell becsülnünk múltunk emlékeit.

Államunk egyre több pénzt biztosít évente műemlék-védelemre. Célunk: állagmegóvás, kiépítés a szemléltetéshez és konkrét felhasználás.

A nagyvázsonyi Kinizsi-várnál 1954 óta folynak munkálatok. Helyreállítottuk a lakótornyot, a barbakánt, a külső várfalakat kiegészítettük. A lakótorony történelmi levegőjű helyiségében múzeum létesült. A munkák 1958-ban is tovább folynak. Diósgyőr várában a délkeleti torony került helyreállításra, az egész vár feltárási és konzerválási munkáival együtt.

Dolgozunk Gyula várán, helyreállítjuk a kisvárdai vár egyik saroktornyát. Sümegen pedig jelenleg az öregtornyot és a külső kaputornyot óvjuk meg a pusztulástól. Állagbiztosító és feltárási munkákat végzünk a kőszegi, mosonmagyaróvári váraknál. Siklós várának legszebb része, későgótikus kápolnája 1956-ban készült el. A várban múzeum, képtár kerül elhelyezésre. Munkák folynak még Somlón, Gesztesen, az egri váron. A visegrádi Salamon-tornyot a Műemléki Felügyelőség 1958-ban kezdi helyreállítani.

Azt jelenti tehát, hogy az állam és az állami szervek a józan gazdasági realitásokon belül mindent megtesznek, hogy elősegítsék a múlt emlékeinek megőrzését és bekapcsolják őket a mindennapi életbe használattal, vagy holt, használaton kívüli formában egyaránt.

Vidám kirándulók keresik fel a festői vidéket, megcsodálják elmúlt korok embereinek kezénymát. Azonban ne felejtsük el, hogy műemlékeink kövein a mai látogatók kezénymára nem kíváncsi senki. Rosszul gondolkodnak azok, akik dátummal és nevükkel fémljelzik műveltségüket és barbárságukat az ódon falakon.

Szeretni és óvni kell értékes műemlék-épületeinket. Ezt kívánja a kibontakozó magyar kultúra, a művelt közösség érdeke is.

Császár László ép.-mérnök,
Orsz. Műemlék Felügyelőség

1847. június 17-én Buda város tanácsának végzése, a reformkor nagy hazafiúi felbuzdulásának szellemében, Döbrentei Gábor javaslatai alapján egész sor helynév megváltoztatását rendelte el. Buda környékének egykori német nevei jórészt ekkor magyarosodtak meg. Íme néhány példa:

Szemlőhegy lesz az egykori Josef Bergből, mert Budavár 1686. évi ostrománál e helyt őr és szemlélő hely volt. Franz Berg nevét Vérhalomra változtatják, mert Zsigmond király korától kezdve gyakorta temettek el itt békétlen magyarokat. Itt talált örök nyugalomra Garay verséből ismert Kont, a kemény vitéz és V. László által álnokul lefejeztetett Hunyadi László. Gaissberg elnevezést Árpád-omra változtatták s Törökvész nevet kapta az a rész, ahol sikertelenül erőlködött a török, hogy fel-

mentse Buda várát. Kurucles elnevezés a Rákóczi szabadságharc idejét idézi és a Johannesberget (Jánoshegy) Pozsonyi-hegy névre keresztelik, mivelhogy innen akár Pozsonyig is ellátni. Igaz ugyan, hogy ez az elnevezés nem állta meg az idők viharát. A Petneházy-rét elnevezés emléket állít annak a hős magyar vitéznek, aki elsőnek hágtott 1686-ban Buda várának falára, hogy ott kitűzze a magyar lobogót. A Tündérhegy elnevezés egyszerű magyarázata, hogy onnan tündéri szép kilátás nyílik. A tanács végzése megerősíti a Németvölgy elnevezést, amelyet onnan származtat, hogy ott a német segítő csapatok táboroztak 1686-ban. E feltevéssel szemben Borsodi Bevillaqua Béla azt az álláspontot képviseli, hogy e hely a középkori német mészárosok legelőjéről kapta nevét.

Azt a völgyet, ahol ma az 56-os villamos vízi a természetjárókat Hűvösvölgy felé, egykoron Szt. Pál völgyének hívták s az Ördög árkot Pál árkának.

FOLYÓK, TAVAK LEGENDÁI

Sokat hallunk ma már a népköltészet szépségeiről, nemes egyszerűségéről, csodálatos képzeletvilágáról, népközlőknek a mesék szellemében rejlő, a mesékben kifejezésre jutó vágyairól, ősi magatartásáról.

Közel két évszázada sok-sok kutató gyűjtötte csokorra a népköltészet vadvirágait, népközlők sokszínű költészetének termékeit: dalait, meséit, tájlegendáit. Talán a tájlegendákat ismerjük legkevésbé, pedig számunkra, természetjárók számára ezek a legérdekesebbek. Míg járjuk az országot, hogy megismerjük hazánkat, halljuk a természet szavát, hallgassuk meg népe szavát is, mikor a természetéről, a haza tájairól mesél.

A tájlegendák világa magában is oly színes, mint az egész népköltészet! Találunk itt legendákat, melyek egyes helyek nevének eredetét magyarázzák. Így jut kifejezésre a parasztság hite, mely városok, falvak megalapításában egy fensőbb isteni lény, vagy a végzet kijelentéseit véli észrevenni. Egy rege szerint Selmebányát a békákra — egy másik

szerint a gyíkokra figyelmessé lett pásztor fedezte fel.

A legcsodálatosabb a mesék tündérvilága, mely a jó és rossz tündérek hatalmáról, életéről mesél. Ezeknek megvan az a különös jellemvonásuk is, hogy a tündérmesékkel a mesélő az ősidők boldog aranykorát idézi fel, hogy a jelen szomorúságában vigasztalást nyújtson. Így mesél egy alföldi rege:

Évekkel ezelőtt, mikor még a tengerkirály uralkodott az Alföldön, boldogan éltek itt a tündérek. De egyszer csak vége lett a boldog aranykornak. Jöttek a hegyóriások és elűzték népével együtt az ősz tengerkirályt. Csak 6 tündérlány maradt itt: Duna, Tisza, Dráva, Száva, Körös és a kicsi Szamos.

„Egyszer volt, hol nem volt, távoli hegyeken és tengereken túl, hol a madár se jár”... így kezdődik a legtöbb rege. De nem mindig ilyen meghatározatlanul távoli ez a boldog tündérhon. Tündérországnak nevezik Erdélyt — lehet, hogy távolsága miatt — és a néphit szerint a Csalló-

köz is tündérkert volt, Tihany sziklaüregeiben is tündérek laktak. A vizek világát mindig tündérekkel, víziemberekkel népesíti be a népképzelet. Ez már ősi motívum a népköltészetnek, hiszen a nomád pásztornépek a folyók, vizek mellett telepedtek le s a halászszerencse forgandóságáról, a vizekről sokat mesélnek. Honfoglaló őseink aztán a szláv nép regéit is átvették, mely szerint a Duna vizeiben tündérek laktak. Palotáikban csodálatos pompa, gazdagság uralkodott, márványtól, aranytól csillogott minden. A mesék legszebb leírásai ezek a városképek. Itt élt Tündér Ilona is, hatytyú képében úszkálva a hullámokon, társaival a Duna szigetén mulatva.

A népmese szerint a Fertő-tóban 7 város van elszülve, melyben tündérek élnek. Vigan mulatoznak, boldogan élnek és holdas nyári éjszakákon az evezősök gyakran hallják megejtő éneküket. Minden hetedik évben a városok felemelkednek, a paloták tornya kilátszik a vízből és a tó lakói megjelennek a partokon. — Ehhez csak annyit, hogy egy Eszterházy-okirat 14 helységet említ meg, mely régen a Fertő-tó körül terült el. A regeben megfigyelhetjük az egyik gyakori népköltészet motívumot, a 7-es szám szereplését és a tündérek dalához hasonló a görög mifológia éneke.

A tóból kijövő tündérlányokról szól sok halászegyenes is, melyben a szerencse forgandóságáról, a tündérek hatalmáról szólnak. Egy *dunai halász-legendá* Jávornak, egy szegény halászegénynek történetét mondja el. Jávor hosszú ideig hiába vetette ki hálóját, a szerencse hátlen lett hozzá, soha nem fogott halat. A Duna tündérkirályának lánya megsajnálta a szép ifjút, kinek szépséges énekét sokszor hallotta és megsegítette őt. A tündérlány és fiú nagyon megszerették egymást és a tündérlányból földi asszony lett, hogy mindig kedvese mellett lehessen.

A szerelemről, egy gazdag és egy szegény fiú szerelméről szól a Fárkút keletkezési legendája. A mese azt mondja el, hogy a Vaskapu kastély büszke urának egyetlen lánya, Fári és egy szegény pásztorlegény megszerették egymást. Amikor ezt a

Szabadítsuk ki a rádpusztai romokat

Baráti beszélgetés során vetődött fel az a gondolat, hogy egy-egy természetjáró csoport vagy egyesület tagjai önként vállalkozzanak olyan műemlékek „kiszabadítására”, amelyeket vagy a nemtörődomség, vagy egyszerűen az „elfeledettség” juttatott olyan sorsra, mint például a balatonszemesi határhoz közelfekvő rádpusztai templomromot.

Gyönyörű, őszi napsütésben indultunk ki Szemesről, hogy Szólád, illetve Rádpusztá érintésével Balatonlelre érkezzünk. A községből délkeleti irányban folytatjuk utunkat, s csakhamar megpillantottuk baloldali hegyoldalban Szóládot. A külső hegyoldalban haladva visszatekintettünk északkeleti irányba, a hátunk mögött hagyott Balatonra, ahol a parton felfehéredni láttuk a József Attila tragikus halálára emlékeztető Szárszó házait. Mögöttük a kettőstornyú tihanyi apátsági templomot, a balatonfüredi Tamáshegyet és murvabányáját, a Péterhegyet és felettük a Recsekhegy gerincvonulata rajzolódott eléünk. Utunk különböző hajlásairól, töréseiről folyton változó panorámában gyönyörködhattunk, ráláttunk a messziségből felénk csillogó „magyar tengerre”.

Újabb látvány volt a Zánka feletti Hegyestű, kelet felé a Kabhegy, a Csopak feletti Csákányhegy s az északi part községei közül Akali, Udvari, Aszófő és kis rész Tihanyból.

Körülbelül háromnegyedóra menetelés után gondolt szőlők és gyümölcsösök közt érkeztünk meg Telekibe. A község délkeleti végén levő dombocská tetején, az akácürüben rejtőző ősi kis templomot azért is érdemes felkeresni, mert a templom nyugati oldalával szemben levő dombhajlatról csendes időben visszhangocská fellegel.

A község legfőbb termelvényei a szőlő és különféle izes gyümölcsök, de jelentékeny paprikatermesztése is, aminek öntözéséhez a vizet a kis Kene patak szolgáltatja. A község szőlőtermelése nagy múltra tekint vissza, hiszen az 1211. évi tihanyi birtok-összeírásban már nyomát találjuk.

Utunk Rádpusztán vezet keresztül. Mielőtt a pusztához érkezni, látványos dombra ballagunk fel, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a Balatonra, a közeli halastavakra; Látrány templomtornya, a Boglári-hegy, a

Fonyódi-hegy és Badacsony nyújtanak meg igen szép látványt, ami kicsit rokon azzal a képpel, melyet nagy festőművésznünk, Bernáth Aurél irt le a Kéthely—Balatonújlak—Keresztúr—Mária-vidékről „Így éltünk Panóniában” című művében.

Rádpusztán áthaladva érkeztünk meg a nagyon elhanyagolt állapotban levő templomromhoz, aminek a megközelítése a sűrű bozót miatt valósággal lehetetlen. Nem is értém ezt a nagy elhanyagoltságot, hiszen a rom különben a pusztá temetőjében fekszik. A környék volt valaha a nevezetes Rád-nemzetség ősi fészke. A végső pusztulásnak kitett romok a XIII. században épült templom maradványai. Azzal indultunk ide, hogy a festői, nem túlságosan gazdag déli partvidék egyik pusztuló műemlékééről majd szép felvételeket készítsünk, hogy legalább ezek bemutatásával elhíresítsük Lelle és Szemes nyaralóvendégei, lakosai előtt, és ezzel a somogyi tájakhoz is hozzásegítsük őket. Hiszen eddig majdnem kizárólagossággal az északi part kirándulóhelyeit keresték fel, és sajnos, sokáig még ezután is, mert a szépnek látszó romok, három méter magasra nőtt szűrös akácezernice és gízgáz közt rejtőzve, valósággal megközelíthetetlenek, látni pedig még helikopterről sem lehetne. Nem is tudunk róla más képet bemutatni, mint dr. Margitay Richárd által 15—20 évvel ezelőtt készítettékből.

A régi- régi templomromot érdemes volna megszádatani szűrös bozótakarójától s úgy vélem, hogy turistaársaim — különösen a somogyiak — szívesen vállalkoznának erre a munkára. Így ért véget szép sétánk, ami remélhetőleg végsősoron odavezet, hogy a rádpusztai ősi rom nemsokára méltóbb környezetben fogadja e történelmi emléket felkeresőket.

Borsi Darázs József

gőgös, gazdag úr megtudta, mindkettőt megölette. Sírjukon patak fakadt, melynek véres volt a vize és és amikor ezt meglátta a kastély ura, szörnyet halt.

A tündérregék mellett sok Krisztus-legendát ismerünk, melyek Krisztus és Péter földi vándorlásairól szólnak. Itt Jézus isteni hatalmával szemben Péter alakja az emberi elenességet, fáradtságot tükrözi. Ezek közül való a Tisza keletkezéséről szóló rege. Ortutay Gyula gyűjtése: Mikor még Krisztus és Szent Péter együtt járták a világot, Jézus azt mondta öreg kísérlőjének: szántson egy barázdát, hogy majd abban folyjon a Tisza. Szent Péter az eke elé fogta a szamarat és elkezdte a medret szántani. Nagyon fáradt volt már akkor. Felült a samarra, gondolta, elhúzza az ekét maga is. És míg elbóbiskolt a nyeregben, a samár balagott az ekével. Jobbra látott egy kórót, odament, lelegette. Így lett kanyargós, girbe-görbe a Tisza medre.

A népmeséket a nép — szerző hagyományok szóbeli felhasználásával gondolja ki, így sok közös vonást találunk különböző tárgyú mesékben is. Ugyanakkor egy tárgyról többféle

történetet is mesélnek. A balatoni kecskekörmőkről pl. 3 féle rege ismeretes. Az egyik szerint az áruházban járó éhes, fáradt I. András király megátkozta a pástort, aki eldugta ennivalóját, hogy ne kelljen segítenie az éhezón. A kecskék a tóba veszték, s a Balaton azóta is dobálja ki körmeiket. A másik szerint — melyet Benedek Elek jegyzett le — a Balaton partján egy ördögös öregasszony élt, kinek nagyon szép kecskenyája volt. A hónál fehérebb volt a kecskék színe, a selyemnél puhább a szőre. Egyszer a tó partjára jött egy szép leány, kinek aranyszörű kecskéi voltak, az öregasszony majd meppukkad az irigységtől, hogy másnak szebb nyája van, mint neki. 6 címeres ökrével mély árkot szántott. Amikor vihar volt a Balatonon, az aranyszörű kecské a tóba rohantak s a szép leány utánuk rohanva, az árokba fulladt. Az öregasszony kirohant a tópartra, kecskéi meg utána, s egy hatalmas hullám elnyelte őket... A legismertebb Garay János feldolgozása, mely a kecskekörmök keletkezése mellett a tihanyi visszhangról is szól. Egy gyönyörű szép, de néma királylány aranyszörű kecskéket legeltetett a tó

partján. Az öreg tókirály egyszer kecsketejét kért tőle beteg fia számára és cserébe megoldotta a nyelvért. A szép lány ettől fogva nagyon megváltozott. Gőgös és hiú lett, hangját mindenkitől irigyelte. A tókirály, kinek fia a királylány miatt halt meg, ekkor megátkozta őt és tüzet bocsátott rá, nyája a tóba veszett. „A tó még ma is kihányja a kecskekörmőket.” A hangjával olyan kevélyen visszaélő lányt pedig úgy büntette, hogy Tihany hegyfokán mindenkinek kell felelnie, bárki is szól hozzá, gazdag, vagy szegény. Így szolgáltat igazságot a rege és teszi egyenrangúvá a szegényeket, gazdagokat.

A népköltészetről minden tanulmányánál szebben maga ez a költészet beszél. Itt teljes terjedelemben, kedves motívumaival nem ismertethettünk egyetlen regét sem, csupán tárgyát, a mese magvát tájjellegének bemutatására. Szépségét, gazdagságát akkor látjuk meg igazán, ha ezeket a regéket olvassuk és talán ez a kis cikk is kedvet csinált a népköltészetrel való foglalkozásra.

Balogh Judit

MÁTYÁS emlékek a budai hegyekben

Ma már csak emlékek... Szétszórt kövek, gondozatlan romok... A néhány faragott kőből, csonka alapfalból elképzelni is nehéz, mily kiváló építmények álltak itt félezer évvel ezelőtt, Mátyás idejében. Milyenek voltak ezek az épületek, milyen volt a táj, milyen lehetett egy budai kirándulás, öt évszázaddal ezelőtt...?

Anno MCDLXVIII.

Tizedik éve immár dicsőséges Mátyás király uralkodik országunkon, ki sok szepet és jót mivel a köznép és a haza javára. Most is Óróa beszélgetünk.

Ahogy ott állunk Budavár nyugoti bástyafokán, és nézelődünk a tájban, azt mondja cimborám, jó kenyerespajtásom, Balázs Barnabás: „Mondják, hogy a király különféle dolgokat építkezik Buda határában is. Megnézhetnének egyszer...” Ott püposodtak szemközt a környéki hegyek, melyeknek csak nevüket ha tudtam, de soha még bennük nem jártam.

Kisasszony napján hát jól feltarisznyáztunk és kora reggel útra kerekedtünk. A Négy-hegy (1) felé tartottunk, melynek legmagasabbját Baráthegynek (2) nevezik, mert hogy ott egy klastrom van. Jó órába tellett, míg a szőlők között, majd meg a réteken át oda felballagtunk. Vagy 1100 lábnyi (3) magasan áll. A klastrom kicsinyke épület s csak néhány fráter lakja, kik a forráskútát (4) gondozzák. Mert itt fakad azon kiváló hegyikútak egyike, melynek vizét dicsőséges Mátyás királyunk sok agyagsövény át Buda városába elvezette: ott bugyog fel a víz a Boldogasszony temploma előtt szökellő kútban. Derek dolog ez, hiszen Buda innen vagy fél mérföldre (5) fekszik. Tudós Bonfinius is megemlékezik erről. A másik kútforrás is itt van a közelben. A fráterek felnyiták a kútház vasajtóját s néhány lépcsőn lefelé menve egy boltívezetű alacsony és setét folyosó találnak, mely mélyen befelé megy a hegybe. A végében van a vízgyűjtő medence s abból folyik a kiváló hegyi víz, mely igen hideg és tiszta. Megcsodáltuk a kútházat, de vizet még sem kívántunk. Inkább kulacsainkból kortyolgattuk a jó budai bort s a frátereket is erre biztattuk. Ők azonban csak a vadkörtéket rágcsálták, melyeket a kút feletti nagy fa terített maga alá.

A fráterek igen elcsodálkoztak, midőn mondánk, miszerint mi még ma Budaszentlőrinczre (6) is elmennénk, és tovább Nyékre (7). De úgy mondták, ilyen jólábú deák-emberek megtehetik. Kísérőt is adtak mellénk, egy fiatal fráteret, ki elvezetett a hegy tetejére s onnan megmutatta, hogy mely irányban kell tartanunk. Azzal Istennek ajánlá lelkünket. Egy nagy bikkfa (8) állt ott a hegy meredekjén. Oriási növésű. Körülte nagy tisztás, megette meg irdatlan erdő. Az erdőn túl van Alkesző (9).

Nemsokára egy királyi solymással találkoztunk, ki elcsodálkozott, hogy ekkora nagy utat gyalog megtettünk. Mondta, hogy gyalog csak a jobbágyok, meg a kolduló barátok ha járnak. Kérdezé, hogy szomjasak ha lennének, mert itt nem messze van a Szarvaskút (10) s több jó forráskút. De mi megint csak ku-

A nyéki vadászkastély romjai

Faragott kövek a középkori kolostorból

lacsainkhoz folyamodtunk. Azután felbocsátott egy sólymot, mely felettünk repdesve, a János-hegyéig mutató az utat. Még elmondta, hogy a hegyet Hench fia Ovári János budai rektorral nevezték el, ki egykoron nagy földeket és erdőket adományozott a budaszentlőrinczi pálosoknak, kiknek fényes klastromjuk ott van a hegy hájójában.

Az igen kellemetes út a hátán vezetett. Szép öreg erdő van körülöttünk és kezdetét vette már a fák szinesedése az őszi harmattól, mely sokféle színnel gyönyörködötti szemünket.

A hegy magosáról megpillantván Buda várát, álmélkodva látuk, hogy mekkora nagy utat megtettünk már. Másfelől meg magunk alatt láttuk a Budáról Alkeszőre vezető széles országut, mely mellett a pálosok híres kolostorának lennie kell.

Meredek csapáson ereszkedünk lefelé, miközben különféle erdei vadak riognak fel lépteinkre. Mire elérjük a hágót, éppen delet harangoznak a klastrom templomjában.

Kilépve az erdőből, álmélkodva állunk meg, mert ily gyönyörű építményre nem is gondoltunk. Erdei tisztás közepén áll a monostor, mely még boldog emlékkül Róbert Károly királyunk idejében épült, ki a pálosokat igen becsülte, mert soha az ország ügyeibe be nem avatkoztak. Felséges Mátyás királyunk is ugyan csak pártfogolja őket. Nyéki vadászkastélyából sűrűn ellátogat ide.

Mondják, hogy Itáliából jött mesterek építették volna. Középtűt épült a templom, melynek két kápolnája van. Ezt körülveszi a monostor, melynek belső helyiségeit pompás aranyozott faragványok ékítik. Keresztfolyosója gyönyörű művű, csücsívezetű oszloposarnokban végződik. Mindezt csodálkozva szemléljük, midőn bebocsátást nyertünk. Méginkább, midőn megtudjuk, hogy a fráterek között mindenféle faragó mesterek vannak s a belső díszítést ők munkálják. A Remete Szent Pál tetemet őrző márványkoporsót Dénes mester látta el faragásokkal. A pastoforium (11) azonban a kiváló kassai mester, Kassai István műve.

Oly szép épület ez, melyhez hasonló Buda várában sem sok található. A klastrom mellett viszen el a Budáról Alkeszőre menő út, mely Alkeszőről tovább megyen Zsámbékra, ahol is híres prépostság vagyon. Hívják pedig ezt a helyet Budaszentlőrincznek, mert Szent Lőrincz tiszteletére emeltetett a monostor. A pálos-fráterek lakják, kik magyarhoni eredetű rend és jámbor életűk és hitben való nagy buzgóságuk miatt őket a köznép is, meg főuraink is igen kedvelik. Most is nagy a búcsújárás s ismét és ismét újabb búcsúsok jönnek, templomi zászlókkal, szent zsolozsmákat zengedezve.

Letelepedünk egy vén fa alá, hogy harapjunk valamit a finom sültből meg fehér cipőből, mit a tarisznyában hoztunk. E közben odajó egy öreg ember — csaknem oly idős, mint a vén fa, mely adott ültünk — s kérdezé, hogy a remetelakást megnézni nem kívánnánk-e? Ott vagyon fent a hegyen — melyet közönségesen Szent Pál hegyének (12) neveznek — egy mély barlangban. Mondjuk, hogy mi nem megyünk, mert Nyék felé tartunk. De mondja az öreg, hogy Nyék éppen arra van, a hegy túlsó lábán.

Ismét felkerekedtünk hát s követénk az öreget, ki oly fürgén megyen előtünk a meredek hegyi úton, hogy igen restellünk.

A Vadaskert emlékműve

ha elmaradnánk. Szaporán szejegetjük hát a lábunkat és ugyan-csak szaporán törülgetjük homlokunkról a verítéket. Végre is felérünk a barlanghoz, mely csaknem a hegy tetején nyílik. Ebben élt húsz esztendőnkön keresztül egy remete-fráter, kinek neve Báthory László. A szent ember télen-nyáron e hegyoldáson lakott és ott munkálkodott különféle írásműveken. Megírta a szentek életét és lefordította édes magyar nyelvünkre a bibliát is. Még királyunk trónralépte előtt elhalálozott. Mondják, hogy midőn holttestét leszállították a fráterek a klostromba, folyvást követte őket egy őz, melyet semmiféle ríogatással elzavarni nem tudtak s a templomba is mindenképpen be akart menni utánuk.

Az öreg megmagyarázza, hogy mindég csak a sziklás **Vas-kapuhegy** (13) irányába ha mennénk, mert az alatt van Nyék helység. A vadászkastély pedig a helység innenső szélén áll, **kétfertály órányira** (14) innen. Az út folyvást lefelé vezetvén, szaporán haladunk s nem sok idő múltán már rálépünk a Hidegkútra menő országútra. Nem messzi a helytől, hol kibukkanunk Szent Pál erdejéből, már fel is tűnik a királyi vadászkastély. Az ajtónálók nagy nehezen beeresztenek bennünket az udvarba, miközben a kapubárványokon megcsodáljuk felséges királyunk szép faragású címerét. A palota hosszúkás formájú épület. A földszintjén oszlopokra helyezett nyitott tornác húzódik, mely könyöklővel zárul. A tornác közepéből nyílik a lépcsőzet, mely a kőpalota emeletére viszen. Szépművi és sokféle faragások díszítik az ajtók és ablakok keretelését. A díszterem fala tele vagyon aggatva vadásztrófeákkal, szarvasagancsokkal és a vadkanok agyarával. A sarokban a kemence cse-repel is szépen mintázottak. A falon íjak függenek, mikkel a király vadászik. Ambátor puskaporos fegyverje is van, de az íjat jobban kedveli. A palota mellett egy másik kőépület is áll. Ezen túl pedig a széles és mély kút, mely bőségesen ad vizet.

Az udvarból nyílik bejárata a híres vadaskertnek, mely vagy **hütszáz hold** (15) terjedelmű lehet és magas kőfállal körülkerített. A kőfal magassága 6 láb és hosszúsága csaknem egy magyar mérföld. Ez tökéletesen körülzárja a vadaskertet, melyben **kétpúpú hegy** (16) emelkedik és sűrű erdővel vagyon borítva. Az erdőben csak kevés a tisztás, hová sütkérezni járnak ki a vadállatok, melyekből mindenfajta él itten. Az állatkert szélén átfolyik a **Pál-patakja** — melyet erre felé Ördögárkának is neveznek —, és amely **Kovácsi** (17) felől csörgedez. Ebből isznak a vadállatok, meg a **Kovácsi kútforrásból** (18), mely a vadaskert déli szegletén fakad. A királyi solymászok az állatkerten túl, Solmár helységben tanyáznak; kutyáit meg Tétény mellett, a Kutyavárban tartja a király.

A királyi kúria szomszédságában vagyon Nyék helység. Temploma itt magasodik a palota mellett, de a helység kissé tovább fekszik, a Pál-patakja mentén, Vaskapu-hegye alatt. A palotához nagy majorság is szolgál; innen kerül a budai udvarba a tej meg a vaj és sokféle gyümölcsök.

Elhagyjuk a jeles épületet s ideig a vadaskert falát követjük, amely bal kéz felé elterül. Egy jó fertály óra után elérjük azon nagy majorságot, melyet **Kuncz ispán**, Budavár első bírja alapította. A mi időnkben pedig az **isztragomi** (19) prépostság bírta. Ettől bérelt felséges királyunk édesanyja, Szilágyi Erzsébet Asszonyság — immár hetedik éve — Tizenhat aranyforintokért,

melyeket mindenkor Szent Mihály napján kell fizetni, sem előbb, sem később. E nagykiterjedésű majorság középpontjában egy kőpalota emelkedik, ahol a Nagyszony lakik. Odább a cselédek, béresek és jobbágyok faházai. Nagy gyümölcsös, szőlőskert, réték, kaszálók, szántóföldek tartoznak hozzájuk. A kiváló Úrnő maga személyesen vezeti majorjának mezél gazdaságát.

A majoron túl jobbkézről belénk torkol a **szentőrincai országot**, s nemsokára utána átkelünk a Pál patakján, mely mély árokban csorog. Szemünk előtt ott magasodik már szép **Budavára** s a lenyugodó nap pirosra festi a templom magas tornyát.

E derék út után, mire nagyfáradtan átbálagánk **Szentpéteren** (20) és bejutunk a Bécsi kapun, már egészen ránk setétedett.

Feljegyzé Miklós deák

Anno 1958.

Aki mostanában jár errefelé, ugyan nemsokat lát mindebből. A budaszentlőrinci híres páloskolostor köveit még a múlt században széthordták a környező építkezésekhez. Néhány daraból, ami megmaradt, egy kis emléket állítottak Ságvári-ligeten. De nincs rajta tábla, magyarázó szöveg. Néhány lépéssel lejjebb a Budakeszi út 93. sz. telken elhanyagolt környezetben omladoznak az egykori kolostor templomának alapfalai, melyet jó négy évszázadon keresztül megőrzött a földtakaró. Garády Sándor kitűnő tudósnak kiásta, illő lenne a további pusztulástól megmenteni. — Báthory László vastag feketemárvány emléktáblája darabokra törve hever a Hárshegy barlangjának fenekén. — A nyéki vadászkastély alapfalai és mellette a nyéki templom romja — ezeket is a zseniális kutató, Garády találta meg —, ugyancsak gondozatlanul málldadoznak a Vöröshadsereg útja 78. sz. telken.

A vadaskert kerítésének még meglévő — tekintélyes hosszúságú — falmaradványát teljes egészében fel kellene tární. A fogaskerekű vasút Városkút állomása mellett a forrásház botrányos állapotban van; ajtaja feltörve, zsindejteteje beszakadva, bedobált szeméttel bepiszkítva. Pusztulnak ezek az oly kedves, oly becses nemzeti emlékek. Most Mátyás emlékévé van, és sokat írunk erről. Milyen szép lenne, ha nemcsak íránk, de tennék is végre valamit.

Pápa Miklós dr.

A régi helynevek, mértékegységek stb. magyarázata:

1. A mai Szabadsághegy; 2. A Szabadsághegynek „Istenhegy” nevű része; 3. Egy láb = 0,316 m; 4. Városkút; 5. Egy magyar mérföld = 3336 m; 6. Ságvári-liget; 7. Lipótmező tája; 8. A Normafa környéke; 9. Budakeszi; 10. A Szarvaskútban századunk elején még volt víz, a közeli Hangya-forrás egy évtizede apadt el. Mindkettő a Hármasküttetőn fakadt. Lejjebb az Istenzeme-kútja és a Disznófő; 11. A templomok oltárára épített szentségház; 12. Nagyárshegy; 13. Apáthy-hegy; 14. Félóra; 15. Egy magyar hold = 4316 m²; 16. Vadaskert; 17. Nagykovácsi; 18. A XIX. század elején még hármas forrás volt egy mély árok fenekén, a mai Szajkó utca közelében; 19. Esztergom; 20. Buda egykori külvárosa.

A vadászkastély egykori kútja

(Kun Mihály felv.)

SZENTENDREI SÉTA

Hány gyönyörű túsára indultunk a szentendrei BEV állomásról és hány nagyszerű túra után szálltunk ott vonatra! Bizony sokszor keresztülmentünk ezen a szépfekvésű, hangulatos kisvárosban, de kevés időt szenteltünk arra, hogy őt magát is megismerjük. Ezért határoztuk el, a Bp. Vörös Meteor természetjárói, hogy egy vasárnapot Szentendrének szentelünk. Meg is tettük. Nem bánjuk meg. Megérte.

A vasútállomásról a főtérré sietünk, melynek hangulata egyszerre megragadja a városba látogatót. A szorosan egymás mellé simuló, jobbra egyemeletes régi kis házak, a közöttük nyíló szűk sikátorokkal, a tér közepén álló, közel kétszáz éves barokk kereszttel, mely egy pestisjárvány emlékét idézi és a házak közé beépült, kétszáz évnél is régebbi barokk stílusú görög templommal olyan hangulatos együttest alkotnak, melynek hatása alól nem igen tudja kivonni magát, akinek csak egy cseppnyi érzéke is van a szép iránt.

A házak közé ékelődő szűk, sötét kis sikátorok ódon, regényes hangulata magához vonzza a városlátogató figyelmét. Ki sem kell nyújtanunk karjainkat, két könyökünkkel elérjük a sikátor két oldalán a falakat, ahol tábla jelzi, hogy szűk volta ellenére is utcában járunk. Az egyik meredeken emelkedő sikátoron néhány lépcső megmászása árán kis dombot övező bástyaszerű kőfal tövébe jutunk. A domb tetejéről a fehér falú katolikus templom tekint le a városra.

Térjünk be a főtértől néhány lépéssnyire emelkedő impozáns méretű barokk tanácsházzal szemben álló kis ház ajtaján, sétáljunk végig a ház folyosóján és annak folytatását képező fedett falépcsőn. A megtévesztő látszat ellenére szabályos közforgalmú utcán járunk, de erről csak a ház falán szerényen meglapuló utcátábla árulkodik. A Bástyalépcső is a dombtetőre vezet, a katolikus templom elé. Az erdőszerű kis magaslatot övező fal mellvédjéről pompás kilátás tárul elénk a városra, a Dunára, és a hegyekre. Megragadó kép a domb lábánál, a kőfal aljához simuló parányi udvarú házacskák tetőinek festői összevisszasága. Érdekes képet nyújt az egész város, a hegyoldalra sűrűn egymás mellé épített kis házaival és meredek sikátorraival.

De érdemes a mellettünk álló templomra is figyelmet fordítani, melynek barokk külseje alól régi emlékeket hozott felszínre a legutóbbi restaurálás. Az egyik támpillérbe másodlagosan befalazott fel-

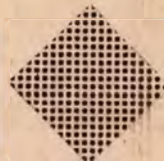
iratos kő a rómaiak korát idézi. A templomhajó lőrészzerű román ablakocskái arról tanúskodnak, hogy e templom, vagy legalább is egy része, már az Árpád-házi királyok korában is fennállott. Szép gótikus ablakkeretek és a templom külső falán, a vakolat alól előkerült falfestés-töredékek a késő középkorra utalnak. A mai barokk toronyablakok alatt, a vakolat alól kibontott régi gótikus ablakkeret-maradványok arról árulkodnak, hogy a torony is középkori eredetű.

Valóban, a följegyzések igazolják, hogy e templom nyilván román stílusú őse már az Árpád-korban fennállott és azt 1294-ben az esztergomi jánoslovagok (johanniták) rombolták le valamilyen őket ért sérelem megtorlásául. Hosszú perlekedés után végül maga a pápa hozott az ügyben ítéletet és kiközösítette az egyházból a hevesvérű lovagokat. A templom az 1300-as évek elején újra felépült, nyilván ennek az építkezésnek emlékét őrzik a gótikus maradványok. A törökidőszak idején újból elpusztult templomot 1710-ben építik fel harmadszor, ma is fennálló formájában, barokk stílusban.

Alig néhány lépéssel odább az impozáns görögkeleti püspöki templom emelkedik. Ha belépünk a közel 270 éves székesegyházba, festői kép fogad. A gyönyörű ikonosztázián és a

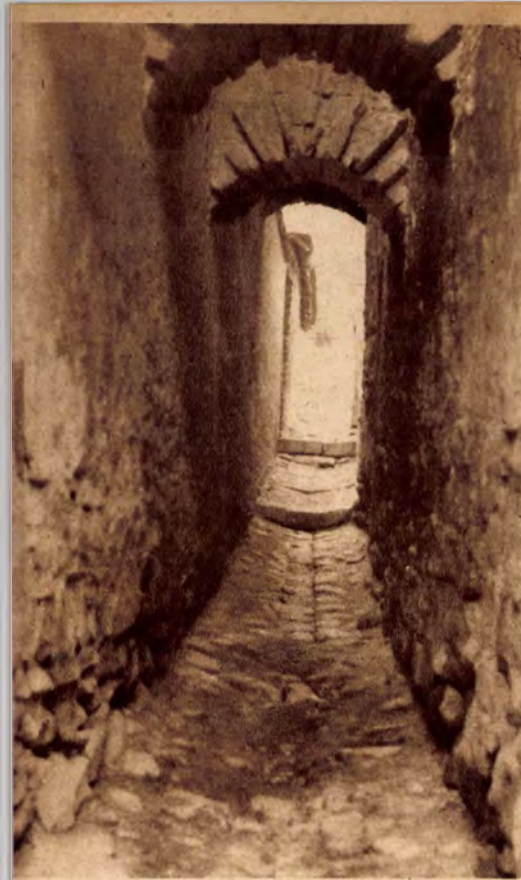

A szerb püspöki templom kapuja

Egymáshoz szorosan tapadó régi házak

A Várlépcső sikátor Szentendrén

A város központja

(Monostori László felv.)

falakon függő több évszázados ikonok, melyeket még a szerb telepeselek ősei hoztak magukkal, keleti hangulatot árasztanak. A székesegyház körül a régi temető barokk kőkeresztjei támaszkodnak a kerítés kőfalához, melynek közel 200 éves kovácsoltvas kapuit érdemes megcsodálnunk. Érdekes a város többi görögkeleti temploma is. Ma már csak négyet használnak, felváltva minden héten másikat.

A szerbek 1428-ban jelentek meg először Szentendre környékén, amikor Zsigmond király cserébe Belgrádjért és más várakért, Brankovics szerb despotának adták itt a birtokokat. Ő telepített azután szerbeket többek között Szentendrére is, akik felépítették itt otthonaikat, kikövezték az utcákat. Az ő kezük nyomán akkor alakultak ki nagyjából a város mai képeinek körvonalai.

A második szerb települési hullámot a törökök váratlan előretörése sodorta erre a vidékre. 1690 őszén Belgrád elestének hírére mintegy 80–100 000 szerb részben hajón, de jórészt gyalog 40 nap alatt Budára futott, pátriárkájuk és püspökeik vezetésével, kegyeletesen magukkal hozva a törökök által 300 évvel előbb kivégzett Lázár cárijuk tetemeit is. A menekülők egy része, a vezetőkkel együtt Szentendrén telepedett le és itt hantolták el Lázár cárt is. Néhány év múlva ugyan a szerb telepeselek jórésze visszahúzódott a Délvidékre, Lázár cár hamvaival együtt,

de sokan ragaszkodtak új otthonukhoz és utódaik a mai Szentendre törzökös családjai. A második szerb települési hullám idején, tehát az 1690-es években épültek a ma is meglévő templomok. Az egyes városokból menekült szerb családok ugyanis összetartottak, és más városok menekültjeitől elkülönülve, önálló egyházközségeket alakítottak, külön templomokat építettek és külön-külön papokat alkalmaztak. Ezért látunk Szentendrén oly sok görögkeleti templomot.

Lám, alig tettünk néhány lépést ebben a kis városban és épületeinek köveibe faragva máris elének tárta életrajzát, a messi múltba visszanyúló változatos történetét. Vallott a római légiók táboráról, Ulcisia Castráról, vallott a középkori magyar település életéről és arról, hogy a törökök elől menekülő szerbek itt békés otthonra találtak. A főtéren, a görög templom melletti épületben elhelyezett színvonalas múzeumban persze részletesebben kibontakozik előttünk a város érdekes története. Ne mulasszuk el megnézni!

A régi, Tabánra emlékeztető házak közt kanyargó egyik kis utca a Szamárhegyre vezet, ahol az útszéli kereszt mellől pompás kilátás tárul elének. Közvetlenül lábaink előtt az egyik régi görögkeleti szerb templom, a Preobrazsenszka emelkedik, mögötte a Duna ezüst szalagja csillog, a távolban hegyek kéklenek.

Érdeemes sétálni a szűk, évszázados hangulatot árasztó utcákon, hol a történelem levegőjét lehelik az ódon házfalak.

A főtéren álló görög templom mellett nyíló szűk utcácskában, az egyik ház homlokzatán, a vakolat alól régi-régi falfestés maradványai bukkannak elő. Ebben az utcában áll az az ódon patinás épület is, mely hajdan a postakocsik állomása volt. Az ember önkéntelenül hátranéz, nem fordul-e be a sarkon csengős lovával a postakocsi, hogy kiszálljon belőle Ráby Máttyás, Jókai Rab Rábyja, ki itt élt, ebben a kis városban, a XVIII. század második felében.

Ráby Máttyásnak ma már csak az emléke él, a postakocsi helyett most villanyvontatású szerelvény hozza ide a látogatókat. De rohamos fejlődése mellett ez a kis város régi utcáinak ódon házai között sokat megőrzött abból, ami a múltban szép volt és érdemes, megőrizte az elmúlt idők hangulatát, melyet ha van kedvünk megismerni, maradandó, szép élménnyel leszünk gazdagabbak.

Dr. Dénes György

Ifjúsági Természetjárás

Úttörő próba

A márciusi friss hóról visszave-rődő, tavaszt ígérő napsugártól ki-pirult arcú pajtások gyülekeztek a Zsiroshegyi turistaházban.

Vagy ötvenen jöttek a Lehel ut-cai általános iskola Petőfi Sándor úttörőcsapat tagjai tanárukkal, hogy az UVATERV—MAFC-fiata-lok által rendezett újoncpróbán ele-get tegyenek a követelményeknek.

A próba első részét a napsütötte erdőben, második részét az Ördög-lyuk-barlangban rendezték. Futás, dobás, ugrás, a barlangban a má-szás, kúszás igazi erőfeszítést kí-vánt a kis pajtásoktól. A feltett kér-désekre hallottunk gyors és pontos válaszokat, de egyiket, másikat bi-zony megzavarta a sejtelmes kör-nyezet. Az alábbiakban néhány fényképben számolunk be a jól si-került próbáról.

1.

2.

3.

1. Hatvan méteres futás

2. Célpadobás ellenőrzése

3. A barlangi D. állomáson

Vezetés és felelősség

(Válassz az előző számban fenti címen megjelent cikkekre.)

Leégett egy sátorbátor. Valakit felelős-ség terhel. Nyilván azt, akinek az utasít-ására kiürült a füstös, szengázzal tell sátor. Ma is övé a felelősség minden er-kölcsi és anyagi következményével együtt. Ennyit a tényekről.

„Leégett egy sátorbátor!... Ez a hír lesújtó...” — írta B-y sporttársunk, mi-dőn tollat ragadott, s megdöbbenését fe-jezte ki a történet felett. Kár, hogy ért-hetetlen okokból — néhány helyes meg-látásától eltekintve — helytelen tényekre építi következtetéseit.

Kifogásolja, hogy riportomban „szinte hőstettként” tüntetem fel, amikor két fiú megkísérelte a lehetetlent: menteni leg-alább a közös felszerelést. Hát igen, ez felfogás kérdése. Az én felfogásom sze-rint — ha nem is hőstett —, a fiúk be-csülettel és helyesen jártak el. Megilleti őket a nyílt elismerés. Nem rajtuk múlt, hogy sokat menteni nem tudtak.

„Egő tüzet szalmazásos sátorban, vagy erdőben őrizetlenül magára hagyni hiba... felelőtlenség”. Ez igaz. Még szerencse, hogy a sátrakban szalmazás nem volt, s a sátrak nagy, kopár fennsík közepén álltak.

S még valamit: egy riport nem tanul-ságos tanmese. Az események részletes feltárására, az ok és okozatok közti ösz-szefüggések vizsgálására jegyzőkönyv szolgál. Ez el is került mindazokhoz, aki-ket illet. A riport irodalmi formában je-lenik meg, a tanulságot a sorok közt kell éreznie az olvasónak. S meggyőződésem, hogy a forma, melyben a tények meg-jelentek, B-y-hoz hasonlóan minden ol-vasóban felkeltették a tudatot: „Tartsuk be minden alkalommal a természetjárás írott és íratlan szabályait. Főleg akkor, ha minden mozdulatunkat figyelő fiatal-lokkal vagyunk együtt”. De ha egyszer baj történik, nem tölthetjük sopánkodás-sal az időt. Aki akar, így is tanul más kárán. Aml egyszer megtörtént, ne teté-zzük újabb bajjal: kétségbeeséssel. Ez tényleg elriasztja „a természet szépségei után sóvárgókat köreinkből”.

Minden esetre nagyobb örömmel vet-tük volna, a tények pontos ismeretén alapuló kritikát és még valamit: saját tapasztalatainak leírását az eddig lebo-nyolított hasonló téli ifjúsági sátorbáto-roból...

Rozgonyi György

HÍREK

Az ipari tanulók túra-pontver-senyre „félévhez” érkezett. A ver-senybe a vidéki szakosztályok is bekapcsolódtak és a legutóbbi érté-kelés alapján az alábbi helyzet ala-kult ki az élvonalban: I. a 405. sz. szombathelyi, II. a 9. sz. budapesti, III. az 1. sz. budapesti ipari ta-nuló SK. A versenyben első hat he-lyezett szakosztályok legjobbjait az ISK a KISZ-en keresztül külföldi túrával jutalmazza.

A hagyományos vöröskői emlék-ünnepély alkalmával az ipari ta-

nulók is megrendezik szokásos fel-szabadulási túrájukat.

A nyári iskolai szünidőben közel 150 ipari tanuló csoport járja be ha-zánk legszebb tájait. Az ipari ta-nulók országos találkozója június-ban a Pilisben rendezik. A találko-zón főzőverseny, kulturális program is szerepel.

A 8. sz. ipari tanuló SK a KISZ alakulásának évfordulójára már-cius 23-án tájékoztatói versenyt rendezett.

A Kossuth Zsuzsa leánygimnázium természetjáró szakköre jól si-került vetített képes beszámolót tar-tott a szakkör bükki túrájáról.

Fotópályázat

Művészi természetjáró fotópályázatot írunk ki, melynek célja a haza szép tájain tett vándorlások, természeti érdekességek megőrkítése.

A fényképek öleljék fel a természetjárás különböző formáit (gyalog-túra, túrasielés, vízi, kerékpáros természetjárás, sziklamászás, barlang-túra).

A pályázatra egyénekenként legfeljebb 10—10 darab kb. 13×18 cm mé-retű fekete-fehér, eddig nyomtatásban még meg nem jelent kép küldhető.

A pályázat jelíges, melyet a kép hátuljára kell írni a kép címével. A pályázó nevét, pontos címét jelíges borítékban, gondosan leragasztva kell a fényképekhez csatolni. A küldeményt gondosan csomagolva, aján-lottan kell a: TERMÉSZETJÁRÁS fotópályázat, Budapest, V., Rosenberg házaspár utca 1. címre elküldeni.

Pályázati határidő: 1958. szeptember 15-ig. A bírálóbizottság döntését novemberi számunkban közöljük.

Pályadíjak:

I. díj	1000 Ft
két II. díj	500—500 Ft
három III. díj	300—300 Ft

A Bírálóbizottságnak joga van meg nem felelő pályamunkák esetén a díjakat visszatartani, vagy megosztani. Fenntartja magának a jogot, hogy egyes közlésre alkalmas képeket a szokásos feltételek mellett megvásá-roljon.

A beküldő a pályázaton való részvételével tudomásul veszi a pályázati feltételeket.

A Természetjárás szerkesztősége

Kit ne érdekelné, hová temették honfoglaló Árpádot? Sok lelkes kutató kereste már sírját s különösen a millennium idején volt nagy a buzgalom. A legtöbben Anonymus krónikájának 52. fejezetében talált néhány sorból indultak ki: „...907. esztendőben Árpád vezér e világból elköltözött, ki ünnepélyesen eltemettetett, egy kis folyamnak forrása fölött, mely kömederen át száll alá Attila király városába, hol is a magyarok megtérése után ama egyház lett építve a boldogságos Szűz Mária tiszteletére, mely fehérnek nevezetik”.

Ne boncolgassuk most Anonymus krónikájának hitelességét, hanem nézzük meg, hogy mit mond a fenti idézet.

Árpádot tehát egy kis folyam forrása felett temették el, a forrás Attila egykori városa közelében volt, s ezt a helyet Fehérnek, vagy Fehéregyházának nevezték későbbben. Mi sem egyszerűbb tehát, semmint megkeresni a forrást, s felette ősnünk sírját. Jó, jó, Magyarország összes forrását mégsem lehet körüljárni Árpád sírját keresve. No, nem is kell az összes forrás körül kutatni, elég az is, ha megtaláljuk Fehéregyházát. No, ez sem könnyű feladat. Kötetekre menő irodalma van ugyan a kérdéseknek, de eredmény édeskevés. A honfoglalás ezerestendő évfordulóján nagy nemzeti felbuzdulásra a kutatók egész sora indult, de eredmény nem született. Tudni kell még azt is, hogy az Árpád-házi család zászlajának színe a vörös volt, amelybe később került a kereszténységgel a fehér. A fehér szín ezért szerepelt gyakran a helynevekben (Székesfehérvár, Gyulafehérvár, Fehéregyháza stb.).

A legtöbb keresgélő egyetért abban, hogy Fehéregyházát valahol a mai Obudán kell keresni. Ezt a feltevést alátámasztotta I. Lajos király egyik oklevele, amely tüzetesen megjelöl egy birtokhatárt és ennek során említi Fehéregyháza nevét. Egy XVIII. századi térkép is megjelöli: „Vestigia rederorum Ecclesia albae BMV”. Az 1355-ben kelt oklevélen és a XVIII. századi térképen kívül Bél Mátyás 1736-ban még azt is megírja, hogy

„Fehéregyház közelében levő forrás onnan harminc lépésnyire levő malmot hajt”. Nagyszerű! Ime forrás is, Fehéregyháza is van, sőt még egy malom is akad. Körül kell csak nézni Obudán. És lám: ott van az 1761-ben épült Rádi malom, amelyet egy közeli forrás vize hajtott. Elképzelhető, hogy előtte is állott ott malom és ezt ismerhette Bél Mátyás. Árpád sírját tehát itt kell keresni az obudai dombokon. Salamon Ferenc szerint ugyan felesleges ennyi pénzt áldozni, de mégis kutatni kezdene Árpád sírját nem találják, de előkerül egy-két középkori épület és templomrom.

No, és hol a patak kömedre? Az is előkerül! Méghozzá igen érdekes körülmények között.

Bähringer Mátyás derék német gazdálkodó volt Obudán. Minden évben gondosan megművelte földjét, amely ott terült el a mai Vörösvári út és Bécsi út közötti részen. Minden tavasszal, jó gazdához illően, kijárt földjére szemrevételezni a sarjadó vetéseket és évről évre feltűnt, hogy a szép haragoszöld búzatábla közepén egy méter széles sávban sárgul, sápad a vetés. Mi lehet ennek az oka? Egyik nyáron, miután betakarította a termést, észbe jutott a rejtélyes sáv. Asót ragadott, csakhamar napfényre került a különös ok. A föld alatt, nem is túlságosan mélyen egy méter széles és egy méter magas kikövezett csatorna húzódott végig. A nagy kővek nem engedték fejlődni a vetést. Kiderült, hogy római kori vízlevezető csatornáról van szó.

Lehet, hogy hiába keresik a sírt? Horváth Mihály történész szerint a honfoglaláskori magyarok nem is temették el halottaikat, hanem elégették. De hiszen éppen elég honfoglaláskori magyar sírleletet találtak, és miért éppen Árpádot ne temették volna el, mikor Anonymus szerint még Botondot is eltemették a Verőcze folyó közelében.

A keresés nem maradt abba, és a XX. században folytatódott. Hátha nem is Obudán kell keresni? Egy lelkes műkedvelő indította el azt a kutatást, amely Pomáz határában folyt. Miért ne lehetett volna Szentendre Attila városa? Miért nem lehet a kömederben folyó patak a

Itt keresték Árpád sírját
(Gyarmos Gyula felv.)

Holdvilág árok festői vízfolyása és miért nem lehet itt eltemetve Árpád atyánk. A környékbeli nép képzeletvilága az árok bejáratának közelében levő dombon, hol csekély falmaradványok egy XIII. századi cisztercita kolostor emlékeit őrzik, pogány áldozati helyet vélt látni. Azért építettek ide kolostort — mesélik —, hogy elhomályosítsa a pogány szokásokat. Az áldozati hely papjai Árpád sírját őrizték.

Rajta hát, induljon meg a kutatás! És íme, megdöbbentő leletek egész sora. A Holdvilág árok romantikus környezetű barlangja felett kőfejtő. A kőfejtőben ismeretlen rendeltetésű kőfűlkék és titkos rovársírsíresek. A felforgatott földből honfoglaláskori magyar vitéz csontjait hozza napvilágra az ásó. Milyen kísértetiesen egyezik minden! De hol a sír, az igazi, a fejedelmi? Az bizony nem kerül elő — hiába ássák fel a környéket, hiába mélyít a vízesés alatti oldalba egy szorgos kutató hosszú aknákat, sehol semmi! Lassan abbamarad a kutatás, s a tudomány kideríti, hogy a rovás írásjelek nem a honfoglaló magyarok jelei, hanem a római időkben itt dolgozó munkások nyoma.

Nincs sehol a sokat keresett sír. Talán egyszer segít majd a véletlen.

Jávorka Péter

Ifjúsági vándordíjas verseny

Május 25-én rendezti az OISB Természetjáró és Táborozási Bizottsága III. osztályú ifjúsági tájékoztatói versenyt. A bizottság a verseny részletes kiírását az összes szakosztályoknak, egyetemi és főiskolai, középiskolai és ipari tanuló természetjáró szakosztálynak megküldi.

A versenyben győztes csapatnak szerkesztőségünk díszes ezüstserleg vándordíjat ajánlott fel.

Irodalmi pályázat

A pályázat célja, hogy fiataljaink természeti érdekességeinkről, hegységeinkről, természetjáró élményeinkről leírásokat készítsenek.

A pályázaton részt vehet minden általános, középiskolai, ipari tanuló saját írásával.

A leírások terjedelme legfeljebb 4 ritkán gépelt oldal lehet (jól olvasható kézírás is elfogadunk). Az írásokhoz lehetőleg fényképeket is kérünk mellékelni. Beküldési határidő: 1958. augusztus 1. Cím: TERMÉSZETJÁRÁS szerkesztősége, Budapest, V., Rosenberg házaspár utca 1.

Pályadíjak: I. díj 500, II. díj 300, III. díj 200 forint; ezenkívül több könyvjutalom. A legszebb leírásokat lapunkban közöljük és külön is díjazzuk.

A pályázat eredményét szeptemberi számunkban közöljük.

Fiatal természetjárók! Minél számosabban vegyetek részt pályázatunkon, írjátok le hazánk szép tájain tett útjaitok során szerzett élményeiteket.

A Természetjárás szerkesztősége

Barlangverseny

A természetjáró tájékoztatói versenyek keretében hatféle versenymódot állított fel a magyar Természetbarát Szövetség Versenybírói Tanácsa. Ezek között szerepel a gyalogos versenyen kívül evezős-, sí-, kerékpár-, többtusa- és elméleti verseny. A barlangverseny, hogy, hogy nem és miért? — kimaradt belőle. Pedig a barlangi túráknak és versenyeknek is van elég híve. Sőt, mondhatnánk, a barlangkutatás nem csak hogy közelebb áll a természetjáráshoz, mint pl. a kerékpározás, hanem már az elmúlt időkben is szorosan hozzákapcsolódott.

Sok természetjáró örömeire szolgált, hogy a Pedagógus SC Természetjáró Szakosztálya háromévi szünet után, március 1-én a Budai hegycsúcs egyik legérdekesebb barlangjában, a Ferenc-hegyi aragonitbarlangban igazán kiváló, a természetjárók tájékoztatói feladatok kihangsúlyozásával tökéletes versenyt rendezett. A versenyen a magyar természetjárók legkiválóbb barlangkutatói, az élgárda tagjainak egy-két kivételével részt vett. A verseny a résztvevőket mind szellemileg, mind fizikailag a legnagyobb erőfeszítésre készítette. A 23 érintendő pont és a közbeeső két I. o. állomás nemcsak az egységben, hanem a több dimenzióban való tájékoztatói képességet is igényelte. Emellett a rendezőség szellemes és ötletes módon, néhol szinte járhatatlanul szűk folyosókon, fülkékben és oduknak elhelyezett ellenőrzőpontokkal tette próbára a versenyzők képességeit. Ezenkívül a barlangmászás különleges technikája, a kúrtók és hasadékok leküzdése fokozták a verseny nehézségeit.

A versenyen kilenc csapat indult. A végig magasszínvonalas versenyben a MAFC csapata (Kósa Csaba, Szarka Ernő) győzött és ezzel elnyerte a Pedagógus SC által tiszteletdíjként felajánlott serleget. A második helyezett a Bp. Szpartakusz TC (Garay László, Ledniczky Zsigmond), a harmadik pedig a Bp. Vörös Meteor (Szentés György, Hazslinszky Tamás) csapata lett.

Reméljük, hogy ez a verseny is hozzájárul, hogy a jövőben minél több ehhez hasonló, a természetjárással rokon sportágakkal bővídjön a természetjáró tájékoztatói versenyezés. Mert így az egyoldalú, sablonos gyalogos versenyek mellett a természetjárás minden időszakban megkapja a versenyzési lehetőséget.

Sch. Gy.

TÚRA az alacsonyhegységben

A márciusi számunkban az alacsonyhegységi túra általános kérdéseit ismertettük, most pedig ezt folytatva, tanulmányozzuk a térképet, túránk útvonalát mentén.

a) A domborzat kérdéseit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy utunk emelkedik a Vörös h. DK lejtőin (1926). Itt a lejtőszög kb. 15–20°. Túránk legnagyobb emelkedője a Magas b. DNY lejtőin van, itt a lejtőszög kb. 20° (2002). Túránk számottevő lejtői, leereszkedői az alábbiak: Omlás-t. K, valamint Magas b. D lejtői.

Túránk az alábbi idomokon vezet keresztül: Aranyos templomtól a Vörös h-ig utunk teknőben vezet, majd innen a Hosszú tető gerincén halad. A gerincen kisebb-nagyobb kúpcoskák váltogatják egymást, kis nyergekkel, amíg utunk a 440,0-es pont-hoz ér. Ez utóbbi ismét kúpon van, majd nyereg érintésével érünk az Omlás-t. kúpjára. — Ettől a ponttól utunk meglehetősen változatos, mert kis hátak és teknők tarkítják utunkat. A 467,0 kápolna után ismét kis teknők és hátak érintésével, a Magas b. kúpjára érünk. Erről a pontról a térkép szerint 40 km-es körkörös van a környékre. Túránk legmagasabb pontját elhagyva, utunk lejt a 402,2-es pont kúpjára, majd innen Tatárles faluig.

A túra összefüggő metszetét a mellékelt ábra mutatja. Ennél a metszettel túránk útvonalát a metszések irányába. Az ábra szerint, utunk második metszéspontjára helyeztük rá a vonalkázott papírt, tehát a Vörös h-től a 440,0-es pont felé.

Ez a metszet nem teljes metszet, hanem részleges, mert csak a kiemelkedő és bemélyedő idomokat vetítettük le és nem az összes szintvonalakat. A metszetet feltüntetjük az egyes töréspontokat, azok megírását. Feltüntetjük a metszetünkön a vízszintes és függőleges mértékarányokat is.

A menetidő kiszámítása a domborzat figyelembevételével a következő. Alacsonyhegységben, 10°-nál nagyobb lejtőknél, minden 10 m-es emelkedőre 1 perc időt számítunk. Így tehát Aranyos templomától, mely 260 m-re van, a Vörös-hegység kb. 200 szintkülönbség van. Ezért kb. 20 perccel kell a menetidőnket megnövelnünk. Hasonló a helyzet a Magas b. előtt is, ahol a 380 m magasságtól (2000), a Magas b. 829,5 kúpjára kell halad-

nunk. Itt a szintkülönbség kb. 450 m, ez kb. 45 perccel növeli a menetidőnket.

b) utunk hosszát vizsgálva, az alábbi eredményeket olvashatjuk le a térképről:

Aranyos templom—Vörös h. 460,6 kúpja	2500 m
Vörös h.—440,0 háromszögelési pont	5400 m
440,0—Omlás t. 507,4 kúpja	1900 m
Omlás t.—467,0 kápolna	2500 m
Kápolna—Magas b. 829,5 kúpja	4200 m
Magas b.—402,2 háromszögelési pont	3400 m
402,2—Tatárles templom	2900 m

Összesen: 22 800 m

A leírt távolságot kerekítsük fel 23 km-re. A vízszintes mért 23 km-hez 5 óra és 45 perc menetidő szükséges. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy túránk végig talajon és nem úton zajlik le. Az elmondottakon kívül, az időjárást, napszakot is vegyük figyelembe.

c) A vizet tanulmányozva a térképen, megállapíthatjuk, hogy a 2000 koordinátában két kis patakunk folyik. Ezek nem szelesek, így a menetidőnket 15–20 perccel növeljük meg.

d) Erdők borítják túránk teljes hosszát. Az erdők jellege bükk, gyertyán, valamint fenyő. Túránkat csak tájolóval hajthatjuk végre. Miután az erdei tájékozódásokhoz, a tájoló beállításához stb. idő szükséges, így a menetidőnket az erdei túra miatt megnöveljük. Kb. 15–20 olyan töréspontunk van, ahol meg kell állnunk 1–2 percre, így az erdei túra 30–40 perc többletidőt követel.

A leírtak szerint menetidőnk az alacsonyhegységi túrához a következőképpen alakul:

Vízszintes távolság után (23 km)	5 óra 45 perc
Domborzat után	1 óra 05 perc
Vizek után	0 óra 20 perc
Erdői tájékozódás után	0 óra 40 perc
Pihenők	1 óra 10 perc

Összes menetidő: 9 óra 00 perc

A kilencórás túra kitölti egész napunkat. Az így előkészített túra érdekes lesz, mert az alacsonyhegység sok szépet, látványosat, érdekeset tartogat a természetjárók számára.

Horváth Andor

Elméleti verseny

Februárban tartotta a KPVD SZ Természetbarát osztálya (idáig ötödik) — „II. Pály Tivadar” — elméleti versenyét. A verseny egyidőben az ország négy pontján — Budapest, Pécs (Dömörkapu menedékház), Szilvásvárad (Ózdi Vasas menedékház), és Veszprém — került megrendezésre. Ha a természetjáró sport-

ban lehet, és szabad csúcsról (rekordról) beszélni, úgy elmondhatjuk, hogy a rendezőség csúcsteljesítményt ért el, mert az 1956. évi 78 részvevővel szemben 132 nevező volt 1958-ban. Különösen örvendtes az észak-magyarországi természetjárók érdeklődése, akik negyven személylyel képviseltették magukat.

Akik előtt ismeretlen az elméleti verseny célja, önkénytelenül felmerül a kérdés, mi értelme van ezek rendezésének? A résztvevők választát tesszük közzé: „Igen örülünk az elméleti verseny megrendezésének, mert a téli szünetben, amikor gyéribben jutunk ki a hegyekbe, térképpel a kezünkben, komoly segítséget nyújt az elméleti verseny térképészeti feladata. Ösztönöz a térképészeti feladatok megoldására, a felkészülés fejlesztésére, térképészeti tudásunk bővítésére. A második témakör: elméleti kérdések, feladatok megoldása a földtan, földrajz, turista-földrajz, geológia, növénytan, állattan, műemlékek, természetjárásai kapcsolatos történelmi ismeretek köréből. Rend-

kívül szórakoztató, általános és turista intelligenciát fejleszt. Kérjük, hogy a jövőben is rendezzenek hasonló versenyeket!”

A rendezőségnek is van hozzászólása: „az a nagy érdeklődés, ami megnyilvánul a verseny iránt, megérdemli a nagyobb gondosságot. Úgy érzik a rendezőség, hogy a rendezés és szervezés terén is jobbat és többet lehet nyújtani, bár az 1958. évi rendezés ellen semmi kifogás nem merült fel. Különösen jó munkát végzett Rozgonyi József, Eger”.

Összefoglalva: az elméleti versenynek van célja, van értelme, feltétlenül meg kell évente egyszer tartani, illetve megrendezni, a rendezőségnek gondosan kell előkészíteni. A sajtó hasábjain keresztül pedig szólnunk kell azokhoz, akik a versenyzés e formáját még nem ismerik: a legközelebbi versengésbe kapcsolódjanak be.

Eredmények: felsőfokon Ozorai Imre Budapest, Fehér Miklós Gyöngyös. Csibók István Veszprém; alafokon Lantos Miklós Budapest, Ochernyán Ferenc Ózd, Léhmann Antal Pécs, Venczel Lőrinc Veszprém végeztek az első helyeken.

Elméleti verseny Pécsért
(Monostori László felv.)

Dr. T. L.

A HEGYMÁSZÁS

I.

1. Nehéz, sőt reménytelen feladat arra a kérdésre válaszolni, hogy tulajdonképpen mi az, ami az igazi hegymászt az égbetörő sziklák, az örök hó és jég birodalmába vonzza. Mi az, ami a bűvös körébe került halandót soha többé el nem bocsátja, úgy, hogy az vissza-visszatér, amíg csak lehet, testi épségét, életét kockáztatja — miért?

Hogy nem csak a vadregényes, félelmetesen gyönyörű tájak, a titáni méretek és arányok képezik a mágneset, anynyi bizonyos. Ha csak a fenséges képekben akar valaki gyönyörködni, azt megteheti minden kockázat nélkül, hiszen ma már a legszebb kilátóhelyekre rendezett, biztonságos út vezet, nem is szólván az egyre szaporodó kőtélpályákról, amelyek akár a felhők fölé is elviszik a kényelmes utast.

De a hegymászó, a hegyimádó messze elkerüli ezeket a könnyű lehetőségeket. Arra inkább hajlandó, hogy a hegy legnehezebb oldalát keresse fel, ahol minden arasznyi feljebb jutásért verejtékes munkával kell megfizetni és ahol ott van mellette a láthatatlanul is komoran fenyegető útátár: a kihívott végzet. Hogy éppen ez a veszély kihívása és legyőzése a hegymászás lelki indító oka között leg-

elől van, tagadhatatlan. De az is igaz, hogy a természet öserőivel való birkózás az emberi találmányosságának a nyers, élettelen hatalmakkal való küzdelme kétségkívül a legnehezebb időtöltések közé kell, hogy számítson, akár sportnak, akár munkának, akár játéknak nevezzük az alpinizmust.

Annnyit azonban az új és jövendő hegymászó nemzedék felé fordulva el kell mondanom: változatos életem legszebb emlékeit, legtisztább örömeit és élményeit a hegyek adták. Legjobb, legűbb barátaim hegymászó társaim közül kerültek ki és legboldogabb perceimet fáradságos, nehéz és veszélyes túrák után elért csúcsokban éltem át.

2. Az alpinizmus kezdetén az egyedüli cél a csúcs mindenáron és minden eszközzel való elérése volt. Persze legelőbb az ismert és kimagasló őriásokat ostromolták meg, sokszor hosszadalmas és költséges előkészületek után. Az Alpok legmagasabb hegyeit nagyrészt már mind megmászták a múlt század első kétharmadában.

Persze már ebből kiviláglik, hogy a magasság egymaga még nem döntő tényező a nehezégek sorában. De már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy a hegymászás különleges felkészültséget és felszerelést igényel, még abban az esetben is, ha az útvonal a csúcsg járható, tehát ha tulajdonképpeni hegymászára nem kerül sor. Hogy az alpin felszerelés miből álljon, azt a gyakorlat mutatta meg, mert kezdetben egészen fantasztikus elképzelések alapján indultak el. Így például a magasban uralkodó, egészen kegyetlen és embertelennek vélt hideg ellen ruhák tömegével akartak védekezni. A múlt század elejéről való egyik képen például egy alpintúra készülő hölgy látható hatal-

mas prémekbe öltözve, eszkimó csuklyával a fején. Az a gyanúm, hogy a hölgy ezen felül, jobban mondva ezen alul még legalább három rend alsóruhát is hordott.

Képzelnék el mellette azt a modern alpinistát, aki a tervezett nehéz túra előtt minden dekányi magával hozott súlyt gondosan elbírál; nem nélkülözheti-e?

Amikor a Marmolata (3344 m) déli falának átmászása után a hegy gleccserén rohantunk alá ingujjban és maszócipőben is izzadva, ez a bundás hölgy sokszor eszembe jutott.

Egy másik példa az alpinizmus gyermekéveiből: a Grossvenediger (3966 m) első megmászásához (1843) létrákat is hordott magával az expedíció, egy egész kis hadsereg, amelyet vezetők, máliharodók és vadászok alkottak, sőt még zászlótartó is volt a csapatban. Az eseményt megörökítő képen huszonhét ember látható, a többi szerencsére eltakarja egy játékony hópárhány.

A bundákat hamarosan felváltották a könnyebb és célszerűbb öltözetek, érdekes módon a létra még egy ideig ott kísért a hegymászás történetében, míg végül megérdemelt helyére került: az alpin lombtársa a dobásra szánt horgony, a végtelenül hosszú horgas bot és az egyéb csudabogarak közé. (Újabbban alumíniumlétrákat használnak a jéghasadékok áthidalására. Szerk. megj.)

Ezzel szemben már az első úttörők hasznát vették a hegylakók, a pástorok, favigók és főleg a vadászok által már rég hordott hágóvasaknak és a könnyű csákányoknak.

A jégcsákány, a hágóvas, de legelső sorban a kőtél: ma is legfontosabb felszerelése a hegymászóknak.

(Folyt. köv.)

Skollil Vilmos

NEMZETKÖZI HÍREK

A „havasi ember rejtélye”

A terciér ősember bolyong a hegyekben a Pamír-fennsíkon, a Himalájában a növényhatár fölött, az örök hó és jég birodalmában. Félig állat, félig ember. Aki látta volna már ezt a titokzatos lényt, olyan tanú még nem akadt, annál többen olyanok, akik beszéltek valakivel, aki maga is látta. De miből él a havasi ember ott, ahol már nincs élet? Erre aztán nem tud felelni senki. Híre mégis bejárta a világot, ott kell lennie valahol a magas régióban, mert mezitelen lábának nyomain megmaradtak a kővé fagyott hóban.

Tensing, a hírneves Himalája-járó, aki mint vezető részt vett a Mount Everest megmászásában a brit Hunt-expedícióval, most újból a Mount Everestre készül egy amerikai expedícióval. Újságírók megkérdezték, vajon szándékában van-e a havasi ember felkutatása? De Tensingnek nincsenek ilyen tervai; csupán a Mount Everest megmászásában önjárt részt venni. Ha az amerikai expedíció a havasi ember után is kutatni kíván, ez az ő dolga.

Mindenesetre kár volna a hiába való igyekezetét. Ezen a téren nem terem babér; azt már learrata Pei Ven Csung kínai tudós, a 400 000 év előtti „Peking-ember” felfedezője, aki most az aktuális havasi ember legendáról is nyilatkozott. Szerinte ez a titokzatos lény csupán a fantázia szüleménye, a nagy szenzációkeltő keltett lábnyomok pedig valószínűleg a fekete Himalája-medvétől (Ursus torquatus selenarctos Thibetanus) származnak, amelynek hátsó talpai az emberi lábnyomokhoz hasonló nyomot hagynak maguk után.

Az Altienstainer Höhle

A berlini „Unterwegs” folyóiratban Karl Gruber érdekes thüringiai barlang leírását adja. Bad Liebenstein fölött az Altienstainer oldalában van ez a barlang, de már a hozzá vezető úton különböző kisebb barlangokat talál a látogató, amelyek részben járhatóak. A helybeliek régen ismerik ezeket a barlangokat.

1799. június 28-án a volt Meiningen hercegségi Altienstainerkastélyhoz vezető út építésénél a munkások egy ürege bukkanak. Néhány bátor munkás leereszkedett a mélységbe, amelynek kiterjedése bámulbatba ejtette őket, bár még nem sejtették, hogy egész barlang-rendszerre találtak. Létrán, kosarakban hordták föl a bejáratot eltorlaszoló törmelékét és 120 m mélyen hatoltak be a barlangba. Négy estendő nehéz munkájával tették lehetővé az első látogatóknak a barlang megtekintését. Később, mint-hogy a látogatók száma egyre növekedett, kiéptették egy 12 m hosszú bejárati csarnokot. Érdekes viszont, hogy az egyébként kiváló Meyer Thüringiai Útkalauz 1913-ban még említést sem tesz a barlangról.

Ma már a látogatók kényelmesen megtekinthetik a 334 m tengerszint feletti magasságban nyíló barlangot. Mindjárt a bejáratnál felső teregen vannak kiállítva a barlangi medve feltárás közben előkerült csontjai. Több mint 50 000 éves ez a lelet. 60 m-re a bejáratról lép a látogató az első nagyobb terembe, amelyet zeneteremnek neveztek el. Ez 20 méter magas; nevét akusztikájának köszönheti. További „vakjáratok” vezetnek a „Dóm”-

hoz, amelynek valóban dómhoz hasonló boltozata van. Innen 15 lépcsőfok vezet a „Torony”-hoz. Kellemes meglepetés éri itt a látogatót, mikor egy sziklanyíláson, mint valami ablakon át lepillanthat a körülbelül 60 m-nyi barlangi tóra. A tavat egy barlangi patak táplálja, amely a szomszédos parkban lép ki a szabadba. Forrását mind ez ideig nem sikerült megtalálni. A tavon csónak áll a látogatók rendelkezésére.

Több lépcsőfok vezet a felső termekbe. A falakon apró moly, a Fenestella ritiformis-Palaeozoikum lenyomatát láthatók. Idáig kb. 120 m-re hatoltunk be a barlangba. A további feltárásokat 1950. óta végzik a KULTÚRSZÜZÖVETSEG TERMESZET- és HONBARÁTAI, akik még nagyobb termeket fedeztek fel. Több mint 300 m hosszúságban járhatóvá tették az ún. „vízjáratot”, ehhez azonban feltétlenül vízmentes cipők szükségesek. A látogatás csupán a 270 m jelzésig lehetséges.

A járatok magassága 1,60 és 20 méter között váltakozik. A barlang hőmérséklete 8,5 C-fok. A barlangi víz 9 C-fok. Denevérek is szívesen látogatják a barlangot, ahol a beszálló szünnyogokból táplálkoznak.

40 000 éves kő-eszközök egy barlangban

Borneó szigetén az archeológusok rendkívül gazdag prehisztórikus leletek bukkanak a dzsungel egy barlangjában 300 mérföldnyire Kuching városától (Szaravak provincia). Eddig máris 70 embert csontváza, ezernyi kőeszköz és ékszer került elő a barlangból, amelyet a régészek egy nagyszerű székesegyházhoz hasonlítanak. Terme 250 m széles és 70 m magas, bejárata mészközfalra oldalában nyílik vad szakadékok fölött, megközelítése tehát föltötte nehéz és ennek köszönhető, hogy ez a páratlan őstörténeti kincs érintetlen maradt. Több csontváznak fényes vörös színe van, ezek több mint 40 000 évesek. Eszközök közből, csontból és kagylóból készültek, ezenkívül kőfejszék, kvarc tűzkövet, agyagtárgyakat találtak, valamint gyöngyházszereket, lábperceket és övcsatokat. Agyagedényeket mázzal vonták be és festékkel díszítették. Állati csontok és faszénmaradványok az ősember lakomájának nyomain.

A terem végén emelkedik a barlang járata, amelyről eddig csupán annyit állapítottak meg, hogy ott kiterjedt prehisztórikus temetők vannak, amelyek arra mutatnak, hogy Borneo ősember rendszeres gondossággal temette el halottait. Ezek maradványait masszív vázákban és urnákban találták, egyeseket „kificamított” helyzetben, arccal lefelé, a fej köré font, vagy kitárt karokkal. Egy koponya rinocérosz-csontokból fűlhalmozott „vánkoson” nyugodott, más csontvázaikat keresztbefont karokkal és lábakkal helyezték el, majd vörös festékekkel öntötték le, amelyet vasérből állítottak elő.

Fényűzés a szabad levegő... Franciaországban

A Francia Szabadlég Mozgalom újjáalakított Nemzeti Bizottsága január 15-én tartott első ülésén elhatározta, hogy feliratot intéz a kormányhoz. Ebben tiltakozik a rendelet ellen, amely a szabadtéri táborozás eszközeit fényűzési cikknek minősíti és ezzel maga az állam akadályozza a mozgalom fejlődését, holott kormány-nyilatkozatok szerint támogatja azt. Így a sátorlapok, túracipők és egyéb felszerelési tárgyak, mint luxus-cikknek, nem esnek árkorlátozás alá és drágulásukból az állam, amely 19,5% adót szed a forgalom után, saját maga is hasznot húz.

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG *hivatalos közlemények*

Megalakult az Országos Ifjúsági Sportbizottság, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség sportszerve. Feladata az ifjúság közötti sportmunka általános irányítása, a falusi, egyetemi és főiskolai, középiskolai, illetve iparitanuló-iskolai sportkörök, sportklubok munkájának közvetlen irányítása, az ifjúság honvédelmi előképzésének segítése, az ifjúság turista és táborozási mozgalmának megszervezése.

Az OISB elnöke: Eperjesi László, a KISZ Központi Bizottságának titkára, az MTST elnökségének tagja, elnökhelyettese Balogh László, a KISZ Sportosztályának vezetője lett. A Bizottság tagja lett Székely Miklós a Magyar Természetbarát Szövetség titkára is.

A Bizottság létrehozta a Természetjáró és Táborozási Bizottságot, az Agit. prop. Bizottságot, a Gazdasági Bizottságot, a Falusi Sporttanácsot, a Diák Sporttanácsot és az Iparitanuló Sporttanácsot. Később kerül sor az Egyetemi és Főiskolai Sporttanács létrehozására. A Természetjáró és Táborozási Bizottság tagjai között vannak: Berényi József a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsának tagja, Erős Antal az MTSH természetjárás főelőadója, Molnár Lajos a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsának tagja és Székely Miklós is. Az Agit. prop. Bizottságának Kunsági Viktor, a „Természetjárás” c. lap felelős szerkesztője is tagja lett.

Megalakult a Budapesti Ifjúsági Sportbizottság mellett működő Természetjáró és Táborozási Bizottság is. Tagjai között vannak: Agoston Antal a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsának tagja, Jávorika Péter a Pedagógus Természetbarát Egyesület vezetője tagja és Soltész Béla természetjáró tájékoztatói versenybíró is.

A Vöröskő-sziklán épített szovjet hősi emlékmű ünnepélyes megkoszorúzása 1958. április 13-án, vasárnap délután 13 óra-kor lesz. Kérjük, hogy a szakosztályok

felszabadulási-emléktúrái ezen időpontra érjenek fel a Vöröskő-sziklára.

A hagyományos Felszabadulási Természetjáró Tájékoztatói Verseny eredményhirdetése is az ünnepség alatt lesz.

A szövetség gondoskodik a helyi érdekű vasút és az autóbusz járatok megfelelő sűrűsítéséről.

A turistaházak hálólhelyezetésének rendjét 1953-ban elnöki utasítással szabályozta az OTSB. Az elnöki utasítás ma is érvényben van és a hálólhely elosztás eddig ezen rendelkezés betartásával a Szövetség meghallgatásával történt, a tárgy hónapot megelőző hónap 5. napjáig. Csak ez a jól bevált rendszer biztosította, hogy a szervezett természetjárók, a lehetőséghez képest, megfelelően hálólhelyez jussanak az egyéb érdeklődők előtt.

A Turistaházakat Kezelő Vállalat igazgatója a szövetség és a Magyar Testnevelési és Sport Tanács elnökségének előzetes értesítése és hozzájárulása nélkül, az áprilisi helyelosztásra megállapított március 5-i határidő előtt — jóllehet a természetjáró szakosztályok igen nagy számban küldtek be igényeket — a dobogókői, dömörkapui, mátraházi és síkfőküti turistaházak összes különosztóját, a parádi, lajosforrási és hollóstatői turistaházak különosztóját többségét az április 3-6-i munkaszünetnapokra kiadta. Ezeket kívül igen sok más helyet is adtak ki.

A vállalat igazgatója az érvényben lévő jogszabály be nem tartásával sok szakosztály 3 napos programját tette lehetetlenné és megműsította azt a lehetőséget, hogy a szövetség a szervezett természetjárók hálólhelyigényeinek kielégítésénél igazságosan járjon el. A szövetség kérésére az MTST elnöke vizsgálatot indított a Turistaházakat Kezelő Vállalat ellen.

A Magyar Természetbarát Szövetség bejelentésére az MTST elnöke megvizsgálta a Turistaházakat Kezelő Vállalat áprilisi havi helykiadásával kapcsolatban felmerült sorozatos panaszokat.

A vizsgálat megállapította, hogy a Turistaházakat Kezelő Vállalat szabálytalanul, a természetjárók érdekeinek figyelmen kívül hagyásával járt el és megszegte az MTST idevonatkozó rendelkezéseit.

Az MTST elnöke szigorú utasítást adott ki, hogy a jövőben hasonló szabálytalanságok ne fordulhassanak elő és intézkedett, hogy a szabálytalanságok elkövetőit feylelmi úton vonják felelősségre.

A Bolgár Turista Szövetség nemzetközi ügyekkel foglalkozó osztályvezetője Nikolas Kolev sporttárs 1958. március 9-én előkészítő jellegű megbeszélést folytatott a szövetség vezetőivel a magyar-bolgár cseretúrák kérdéséről.

A szövetség által 1958. évre érvényesített igazolványok száma 1958. március 15-én:

rendes tag	10202
ifjúsági tag	2054

A Hegymászó Bizottság előadássorozatában 1958. április 10-én a legújabb hegymászó eredmények és a hegymászó szakirodalom tárgyköréből, majd április 24-én a hazai hegymászóiskolákról lesz előadás.

Megalakulásának 10 éves évfordulóját ünnepelte a Budapesti MÁV Igazgatóság SC Természetjáró Szakosztálya. Ezúton is üdvözljük az eddig eredményes munkát végzett szakosztályt. További sok sikert kívánunk munkájukhoz.

A SZOT mellett működő Természetbarát Iroda összeállította az évi programját, melynek első része a következő:

Április 13, Leányfalu, hajókirándulás (csatlakozás a Vöröskőn rendezett ünnepséghez);

Április 20, kerékpáros túra a visegrádi műúton;

Április 27, Diósjenő, vonatkirándulás; Május 4, Visegrád, hajókirándulás; Május 11, Magyarkút, vonatkirándulás; Május 18, Majális Zugliten; Május 25, kerékpáros túra Pilisszentkeresztre.

A túrákat az egyes szakszervezetek mellett működő sportosztályok rendezik. Részletes felvilágosítást a SZOT Természetbarát Irodája nyújt.

VERSENYHÍREK

I. osztály, Bokody József, Bosánszky Ferenc II. osztály, Sütő Nagy Attila III. osztály, Heves megyei alszövetség: Martusz Ferenc és Rozgonyi József II. osztály, Fehér Miklós III. osztály.

A Hóvirág TE és a Duclos Bányagépgyár SC közös kérésére a szövetség Versenybírói Tanácsa megvizsgálta a nevezett egyesületek közötti vitás kérdést és 1958. február 22-én (sajnos a márciusi szám lapzártá után) az alábbi határozatot hozta: Bp. II. osztályú csapatbajnokság eredménye helyesen:

1. Hóvirág TE, Duclos Bányagépgyár, stb. (A hosszabb név a lényegben és tényeken semmit nem változtat. Szerk. megj.)

Elkészült a szövetségi versenynaptár, amely az 1958. évi 75 különböző tájékoztatói versenyt tartalmazza.

Az ózdi vasas természetjárók május 18-án rendezik „Mazura Károly” vándorújs emlékversenyüket a Bükk hegységben. A II. osztályú négyfős csapatversenyre

április 20-ig lehet a nevezéseket elküldeni (Ózd, sportiroda).

Természetjáró fotóverseny

rendez a V. Meteor SK május 25-én. A fotóverseny a VII. STROMFELD AURÉL emléktúrával lesz egybekötve „TERMÉSZETJÁRÓ A TERMÉSZETBEN” címmel. A megrendezéssel lehetőséget szeretnénk biztosítani a legjobb természetjáró fotósok fényképezési tudásának összemérésére.

A verseny feltételei: A versenyen bárki elindulhat, aki természetjáró igazolvánnyal rendelkezik és a nevezési díjat befizeti. A benevezett fotósok a verseny napján, Magyarkút és környékén készített felvételeikkel versenyeznek. Filmjeiken az első 4 az utolsó felvételt — ellenőrzés végett — a kijelölt állomások valamelyikén készítsék el. Az elkészített felvételekből 3 db. 18x24 és 6 db. 9x12 nagytárat adnak be jellegével. A képekkel — zárt borítékban — a versenyző a nevével és címével adja be. A borítékon csak a jellegét tüntetheti fel. A beadás napja június 6. pénteken 18-21 óra között, VII., Lenin krt. 24. sz. alatt (Bp. Meteor klubhelyisége). További részletek után ugyanott lehet érdeklődni Bojtor Andrásnál minden pénteken 19-21 óra között.

A Felszabadulási Emlékversenyt ebben az esztendőben új formában rendezik meg a Magyar Természetbarát Szövetség. Az eddigi I., II. és III. osztályú versenyeken kívül ez évben női és ifjúsági versenyt is rendeznek. A hagyományos vándordíjat az a szakosztály nyeri, amely az öt versenyen a legtöbb jó helyezést szerzi. Az április 12-13-án lebonyolítandó verseny vándordíját a Vöröskőnél rendezett ünnepélyen tehát az a szakosztály veheti majd át, amelyik nem hanyagolta el széleskörű versenyzőgárda nevelését.

Hosszú szünet után ismét sor kerül kerékpáros tájékoztatói verseny rendezésére. A Pedagógus Természetjáró Egyesület május 18-án budapesti szakosztályok részére rendez meghívásos természetjáró kerékpáros tájékoztatói versenyt.

A vidéki I. osztályú csapatbajnokságok nevezési határideje lejárt. Kelet-Magyarországról 10, Dunántúlról 5 csapat nevezett. (Dunántúlon nincs több csapat aki vállalja a bajnokságon való részvételt?)

1958. március 10-ig az MTSZ az alábbi versenybírói igazolványokat adta ki (folytatás): Orsz. VT: Borbély Lajos II. osztály; Bp. alszövetség: Prohászka Kálmán

A MÁVAG Vasas Természetjáró osztálya megkezdte nagyarányú tömegszervező munkáját a Vasas Szakszervezet XXII. kongresszusa szellemében. A rendszeresen túrázó, tájékoztató versenyzők foglalkoztatása mellett minden erővel igyekeznek megvalósítani törekvéseiket, amelyet ebben a mondatban lehetne összefoglalni: az italboltokból elvonni és a szabadba vinni minél több vasmunkát!

A némes természetbarát törekvések megvalósítására Turista Üzemi Tájékoztató Szolgálatot szerveztek, mely kidolgozza az országjárás szervezési, utazási, szállás, útvonal, valamint a látogatásra kerülő hegyvidék, természeti vagy történelmi érdekességű helyek ismereteinek összefoglalását. A sportirodán, írásban, turistafalujáságon tájékoztatják az üzem dolgozóit a lehetőségekről, adnak választ a kérdésekre.

Ebben az évben 5-6 nagyobb város, táj együttes megtekintését szervezik központilag, azonkívül a gyáregységenként szervezendő kirándulásokhoz nyújtanak segítséget. A természetjáró osztály világosan látja az eléje tornyosuló nehézségeket, de fűti őket az a kötelességérzet, hogy az üzem dolgozóit és családtagjait hazánk szép tájainak megismertetésén, az egészséges, tiszta levegőben folyó testedzésen keresztül épebb, kulturáltabb emberré nevelje.

Munkájukat támogatják az üzem gazdasági és politikai szervezetei, a hetenként megjelenő üzemi újság — Kalapács — bő lehetőséget biztosít túraleírásaiknak és híreiknek, s nem utolsósorban a Vasas Természetjáró Egyesület is mellettük áll a segítségnyújtás. Bizunk abban, hogy sok eredmény kísérni önzetlen, tiszta célú munkájukat.

A Vasas TE bőven illusztrált, sokszorosított Híradót adott ki. Az egyesület programjában több különvonalat és hajótúrázást, kerékpáros és vízi túrázást mellett két-napos bakonyi sátróborozás, július 19-20-án a Galyatetőn országos vasas találkozó, sziklamászás, barlangkutató, gyakorlatos túrák és különböző tájékoztató versenyek szerepelnek. A bő belső és külföldi programon kívül tanfolyamok, népszerű, oktató előadások s más rendezvények láthatók terveikben. A színvonalas Híradó nagymérvű segítséget nyújt a Vasas TE-ben tömörült osztályok munkájához.

EGYESÜLETI ÉLET

A Dunakeszi Vasas Labor osztály egyesült az AKKÓ (autóközlekedési) csoportjával s 70 tagjuk oktatását tartják legfontosabb feladatuknak. A már múlt évben jól bevált tömegesítés megkívánja a több túrávezetőt, hiszen hétről hétre több túrát szerveznek.

Egymásután érkeznek a hírek a Felszabadulási évfordulóra, április 13-ára a Vöröskőre szervezett ünnepségre vezető túrák előkészületeiről. Természetjáró mozgalmunk fejlődése azzal biztat, hogy az ez évi ünnepség minden eddigénél nagyobb tömegeket mozgósít a hajdani tilos területen émieltélműhöz. Minden turistaszervezet igyekszik jól előkészíteni a maga túráját, mert tudja, hogy egy szép, bensőséges ünnepséggel egybekötött túra sikere, szervezőik további erősödését hozza maga után.

A Pilis TE barlangkutatói megkezdik a Nagy Szoplakon levő Ördöglyuk-barlang feltárását és térképezését. Az egyesület a tavasz beköszöntével megindítja a kőhegyi Petőfi-pihenő építését, melyhez a szükséges anyag rendelkezésre áll.

Két érdekes kezdeményezésről adunk hírt. Csepelen megalakult a Vörösmarty Irodalmi Alkotócsoport, mely „felismerve a tervszerű kollektív kirándulások, természetjárások és országjárások fizikai és szellemi hasznosságait és kellemességeit, tagjai, valamint célkitűzéseivel rokoncsenvenző vendégíró, előadóművész és képzőművész természetbarátok részére minden hónap második vasárnapján kirándulást rendez”. Első kirándulásukat Vidám hűvösvölgyi téli séta címmel meg is tartották.

A Spartakusz természetbarátok budapesti klubja Irodalmi estet rendezett, melyen írók, költők adták elő műveiket, azt követően zongorahangverseny keretében Schubert és Liszt művei hangzottak fel.

Megalakult a Textiles Természetjáró Liga. A liga vezetői patronálják az egyes

kerületek textiles üzeméit, a vidékiek gondozását Horváth György (Kőnyúlipari Minisztérium), a liga elnöke vállalta.

Természetbarát Ligát alakított a Helyipari és Városgazdálkodási Dolgozók Szakszervezetének sportosztálya is.

A közalkalmazottak Petőfi Természetjáró Ligája célú túze a közhivatalok dolgozóinak széleskörű bevonását a természetjárásba. Összejövetelket minden kedden du. tartják a szakszervezet VIII., Puskin u. 4. alatti székházában. Ez egyúttal levelezési címük is. A nagyvilági turistaházban tanfolyamszerű találkozót tartottak, ahol megbeszélték a liga célkitűzéseit és az elvi feladatokat.

Az MTSZ Pest megyei alszövetsége rendszeresen tartja ismeretterjesztő film-előadásait. Március 22-23-án rendezték meg első megyei természetjáró kiállításukat. A kiállítási ismertetésre visszatérünk.

Az újpésti természetbarátok régi hagyományukhoz híven, márciusban is több síturát rendeztek a Börzsönyben. Ezt a már megszokott naptevékenységen kívül elősegítették a jó hóviszonyok is.

Kedves családi ünnepséget ült a Bp. V. Meteor Molnár Lajosnak, a TTE régi harcosának, a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsa tagjának, a népszerű „Moli”-nak 90. évfordulóján. Születésének 60. évfordulója egybeesett turistavezetői tevékenységének 30. évfordulójával. Az egyesület, a jóbarátok sok jókívánsággal, a megbecsülésnek és szeretetnek számtalan jelével halmozták el.

Hogyan készülnek?

Az 1957. év nagyjelentőségű változást hozott a természetjáró tájékoztató versenyekben: megjelent az új versenyszabályzat és sor került az első nemzetközi tájékoztató versenyekre, ahol a népi demokratikus országok versenyzői találkozhattak. A nemzetközi verseny mellett emelkedett a hazai versenyek színvonala is és ez komoly követelmények elé állítja a versenyzőket. Ma már csak azok a versenyzők képesek lépést tartani a növekvő követelményekkel, akik természetesen felkészülnek a versenyekre és azok az egyesületek tudnak jó eredményeket elérni, amelyek gondoskodnak az utánpótlás neveléséről is.

Este 6 órát mutat az óra, amikor belépünk a BVSC Thököly úti otthonába. A kisteremben a „legkisebbek” foglalkozása folyik. „Belöltük lesz a B. Vasutas jövőbeni versenytárgyát” — tájékoztat bennünket Thuróczy Lajos, a csoport oktatója. Játssza tanulják meg a térképjeleket, magyar hegységeket, a helyes viselkedést az erdőn... De ök még nem versenyeznek! Ezért beljebb lépünk a nagytérembe, ahol hosszú asztal mellett folyik az ifjak versenyzőképző tanfolyama. Fiúk és lányok hajolnak az oktatótérképek fölé vagy pillantanak a fekete táblára, ahol dr. Vízkelety László keze alatt formálódnak a legjellemzőbb domborzati formák: a kúp, a hegyhát, a teknő és a nyereg.

Az előadás közben Cocron János, a csoport másik oktatója tájékoztat arról, hogy miként is készülnek a B. Vasutas fiatalok a tájékoztató versenyévről.

„Elméleti és gyakorlati oktatás kezdődik és haladónak egyaránt, kijelölt vasárnapokon pedig gyakorlóversenyek a terepen” — kapjuk a felvilágosítást. — „A lányoknál már sokkal nehezebb a helyzet — veszi át a szót Schlicher Istvánné —, mert az élversenyzők részben kiöregedtek, részben pedig férjhez mentek és így teljesen új csapatot kell indolunk ebben az évben.” Egyébként 6 maga is egyik legeredményesebb „Lokós” női versenyző volt a múltban.

— „Kik rendezik azokat a versenyeket, ahol a fiatalok tanulnak?” — kérdezzük. — Mindketten a terem másik végébe mutatnak, ahol 6-8 fej éppen összehajol. Az OB-keret tagjai Darabos János vezetésével a következő gyakorlóversenyt tervezik. „Legjobb edzés számunkra a rendezés” — kapjuk a felvilágosítást a fiúktól. — Van néhány versenyző-jelölt közöttük, nekik különösen jól jön ez a gyakorlat: egyszerre két legyet is ütnek mind mondják: megtanulják a versenyrendezést és segítséget adnak a szakosztályvezetésnek a gyakorlóversenyek rendezésével. Ők maguk pedig a rendszeres heti atlétikai edzéssel és tornával növelik állóképességüket. „Ebben Császár Zoltán segít nekünk és reméljük, megálljuk a helyünket az idei bajnokságon is” — mondják.

A Bp. Pedagógus versenyzői szép eredményeket értek el az elmúlt évadban. Versenyzőik a budapesti I. osztály, a női és ifjúsági bajnokság élményében helyezkedtek el és most nagyszámú fiatal nevelésével új sikereket szeretnének elérni. Több mint 50 aktív versenyző vett részt a márciusban megrendezett három gyakorlóversenyen.

Még vastag hótakaró borította a Gödöllő környéki hegyeket, amikor a nehéz fizikai és tájékoztatósi követelményeket megoldó versenyzők verték fel a szelíd özek nyugalmát. A változatosan összeállított versenytúron a sokoldalú feladat megoldására történő oktatást szolgálta: útvonalok követése, térképen nem jelzett pontok megtalálása, domborzati idomok helyes felismerése volt a cél. A kezdőkkel bizony sokszor előfordult, hogy a völgyben haladtak a hegygerinc helyett és nem vették észre az eltérő utat irányváltozását.

Külön érdekességként kell beszámolnunk arról, hogy a rendezők szándékosan szabálytalanul helyezték el két ellenőrző táblát (megadott útvonalon 300 méteren belül) és a versenyzőknek elméleti feladatként meg kellett övni a szabálytalanságot.

A gödöllői versenyt részletes megbeszélés követte és sok érdekes elméleti kérdés tisztázására került sor. A nagy erőpróbát a szakosztály versenyzői részére a Felszabadulási Emlékverseny jelenti majd, amelyen valamennyi osztályban indulnak.

(J. P.)

LAPUNKRÓL

A sajtónak jelentős a szerepe és nagy erővel bír, még ha viszonylag kis példányszámban megjelenő szaklapról is van szó. Most, a természetjárók önálló folyóiratának újbóli megindulása után negyedik évben vessünk számat eddigi eredményeinkkel.

Az elmúlt évek alatt anketón, levelekből, személyes beszélgetések nyomán megismertük olvasóink véleményét, bírálatát, kívánságait. Ezek túnyomó része elégedett a lappal, túl az első hónapok mindent elnéző öröme, hogy saját lapunk van. Az észrevételek zöme a: hogyan javítani, milyen témákat beilleszteni? kérdések körül forog. Nem tartanánk ízlésesnek a hosszannázó, dícsérő véleményeket kalapunk mellé tűzve, valamiféle öntelt, megelégedett pózban tetszelegni. Viszont szükségesnek tartjuk a lebecsülő vagy maximalista vélemények közlését, mert ennek nyomán tudunk szót érteni.

Nos lássuk a véleményeket: „A lap hívója úgy külső formában, mint tartalmilag, nem úti meg a kívánt mértéket”, másikk: „...aki ismeri a magyar és külföldi turistatrodalmat, az megállapíthatja, hogy a lap hívója messze mögötte marad a háború előtti folyóiratok és a külföldi lapok színvonalától”. „Nem elsősorban turistáknak készül, nincs irányvonala.”

Egy dologgal tisztában kell lenni. Lapunk bizonyos vonatkozásban tükrözi a természetjárás helyzetét. Olyan hívós cikkeket tudunk közölni, amilyen turistafórumtól jöttek, amilyenellátásnak bennünket. Olyan irányvonalat tudunk képviselni, amilyen a természetjáró mozgalom rendelkezik. A lap külső kiállítására viszont tükrözi nyomdai technikánk helyzetét, amelyért azért nem kell szégyenkezni. Elavult gépparkunk mellett kiváló szakmunkásaink a maximumot teljesítik. Jobb papír, festék, elsősorban valutat kérdés.

Lássuk tovább: „... utazások leírása (Sivatag mentén, Jugoszláviai mozaikok) nem tartozik a természetjárás körébe”, de mi tartozik oda? „Erdekességeket... felemlíteni: japán iszapszék, saharaí homoksielés, repülősielés...” Most nem tudom ki nincs tisztában a természetjárás témakörével?

Sok felől érkezik panasz a szakágazatok tartalmas leírásának hiányáról. Erre egy kérdés: van-e mozgalmas élet a szakosztályoknál sielésben, sziklamászásban, kerékpározásban, víziéletben, barlangászásban? Lapunk pontos választ ad erre, a barlangászásban tevékeny munka folyik. Kapunk és közlünk jó cikkeket. A többiben bizony mérsékelt a mi teljesítményünk is.

„A lapnak túl széles a skálája...”. Ez alatt értendő, hogy mi a kezdő kirándulót érdeklő kérdésektől a magasigényű olvasókig mindenkit ki kívánunk elégteleni. De nézzük meg a számokat. Elmúlt év végével 15 000 szervezett természetjárót tartottunk számon (a természetjárók száma ennél jóval több), ennek felét sem teszi ki a lapot vásárlók száma, ötödét sem az előfizetők száma. De számtalan előfizetőnk akad Csolnokról, Alsónémedről, Gyomárról, Kunhegyesről, Monokról s máshonnan, akik nem szervezett természetjárók, példányonként vásárló olvasóink száma még nagyobb, akiknek igényeit köteleességünk kielégíteni. Mert akkor van lapunknak létjogosultsága, ha népi demokráciánk politikai és kulturális törekvéseinek sikeréhez hozzáadjuk a magunkét. Szerénytelenség nélkül állapíthatjuk meg, hogy e tekintetben nem szégyenkezünk. Itt kívánom leszögezni, hogy

az eszményi mércét, amit egyesek — önkényesen — felállítanak, túl magasnak találom. Helytelen az összehasonlítás például a tehetőes kapitalisták által kiadott Revue Alpine (Lyon) és a mi lapunk között. Ugyancsak helytelen a régi időkben kiadott Turisták Lapja párhuzam. Ott néhány — egyébként jótollú, jó szakember — szerző írt az olvasóknak, nálunk elsősorban a turisták írnak a turistáknak. Ez elvi változást is jelent, mindez persze nem jelenti, hogy eddigi színvonalunkat ne kívánánk emelni.

Egyik olvasónk helyesli és szükségesnek tartja az egyesületi és szervezeti közleményeket, másik sokallja, sőt szükségletlennek véli. Persze a sok vagy belső szervezeti anyag hiba lenne, de az általános érdeklő tapasztalatot adó közlemények minden szervezeti életet élő természetjáró számára érdekesek. Itt következik lapunk egyik hivatása, hogy felhívja a figyelmet, ha úgy tetszik nevelje a turistákat az önzetlen munkára. Példa erre az útjelzések szorgalmazása, turista-kiállítások rendezésének ösztönzése. Vagy elsősorban kellett volna említeni a lap megindulása óta bevezetett ifjúsági rovatot.

Végül szólni kell az észrevételek nagy többségéről, melyek egyes rovatok bővítését, mások szűkítését javasolják, új témákat vetnek fel; a már bevezetett anyagoknál jobb minőséget igényelnek. Vanak, akik örvendeznek a hegységismeretű számokhoz, mert segítséget kapnak bejárásukhoz, megint mások feleslegesnek minősítik (persze, mert jól ismerik a hegységet). Ezek a hozzászólások nyújtják a legtöbb segítséget munkánk javításához, de tartozunk szólni arról, hogy a legnegatívabb hozzászólásban is voltak hasznos tanácsok.

Összefoglalva: megállapíthatjuk, hogy lapunk általában megfelelt a követelményeknek, helyes irányban igyekezett megszeretni a természetjárót, ugyanakkor segített a turistaképzés, a szervezeti élet megszilárdításában. A feladat: tovább emelni a színvonalat, szélesíteni a munkatársi hálózatot szakmai és irodalmi képességgel rendelkező turistákkal és szakírókkal. Ehhez segítséget kérünk, még ha egyeseknek korlátozniuk kell anyagi igényeiket is. E tekintetben is több önzetlenség szükséges.

A jobb munkához megvannak a lehetőségek, szükséges feltételek, ebben segítenek a szövetség megalakulása és már tevékeny munkát végző szakbizottságai is.

Kunsági Viktor
felelős szerkesztő

Új olvasó — öreg természetjáró jellegre üzenem, hogy bár végtelen türelemmel böngésszük a kézzel írott leveleket, de nem mindig sikerül abból kiolvasni a lényegét. Hát még ha a lényeg a szovinizmus, a „régidők” visszairása lappang a sorok között. Mások írjon olvashatóbban és ha már magyarok vagyunk, írja meg ösztint, magyarul észrevételeit.

D. Cs. Budapest: Az érintett tárgyban a közvetlenül érdekelt személy is írt, remélem megérti, hogy az ő írását hozzuk.

K. E. Budapest: A kapott anyag már későn érkezett.

Növénykeri leírója címét elvesztettük. Forduljon az Országos Természetvédelmi Tanácshoz, vagy a Budapesti városi Tanácshoz, mert mi ebben a kérdésben állást sem tudunk foglalni.

A vízsz. 1 és a függ. 9 két, nálunk csak a Mecsek hegységben és környékén előforduló növény. Megfejtésük beküldendő ez a két sor 1958. április 30-ig.

Vízszintes: 9. Egyforma betűk. 10. Hívás — németül. 11. Óra teszt. 12. Inditék. 13. Töklődő. 15. Rag mássalhangzó. 16. Görög betű. 17. Elsőrendű. 19. Végzete. 20. Hálófülke. 21. Igekötő. 23. Házilátat. 24. Kilyukasztja a földet. 26. Darabkaja. 29. Argon vegyjele. 30. Megerősítő kötőszó. 32. Fakárosító rovar. 33. Igekötő.

Függőleges: 2. Ilyen angyal is van. 3. A pokolban is marad, ami volt. 4. Pénzértke. 5. Néger törzs. 6. Baskiria fővárosa. 7. Régi löszerszám. 8. Ajtón van. 13. Bevásárlás segédeszköze. 14. Lepke. 15. Mint vízsz. 9. 18. Régi úrmérték. 22. Agyú. 25. SOY. 27. Elme. 28. A borsónyi Zuváripatak eleje (i). 29. Mint vízsz. 33. 31. Varróeszköz. 33. Mint vízsz. 29.

Készítette: Horváth Péter

Februári FEJTÖRŐNK helyes megfejtése: Jánoshegyi úgrósnác, Dugóhúzó, Patrácós, hideghegyi sílfit.

Könyvjutalmat kaptak: Kun András Jósvafő, Kovács János, Schmidt Irén Budapest.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10			K	O	M			
12			K	A	L	A	P	
			R	A	L	A		
16			S		A	L	K	O
			S	A	F	E	L	O
24	25	26	K	E	S	Z	E	
30			S	Z	V			
			Z	O	V			

T. J. Aba: Természetjárással kapcsolatos, hívós verset szívesen közlünk. Nem szeretjük azonban a szívet hasadtató, öncélú rímeket. Bármely hegységről írhat, de újszerű dolgok legyenek, mert hegységünk általánosságban már elég ismeretek természetjáróink előtt.

Több olvasóknak: Az egyesületi hírekből megjelent közleményeket a beküldött anyagokból és a személyes tapasztalatokból állítjuk össze. Az aláírt cikkeket foglaltak helyességéért természetesen a cikksírók vállalják az erkölcsi felelősséget. Az alá nem írt elvi cikkek (szerkesztőségi cikkek) a szerkesztőbizottság egységes véleményét tükrözik. Feljogosítva érezzük magunkat, hogy egyesületi, vagy szövetségi bizottsági állásfoglalástól független véleményt alakítsunk ki és ennek nyilváníthatjuk biztosságunk, ha az előnyösnek tartjuk a természetjáró mozgalomra. Végső soron minden megjelent anyagért a felelős szerkesztő felel. A szerkesztőbizottság feladata a lap általános irányvonalának kialakítása.

Kéziratot csak egy oldalon, ritkán géppelt sortávolságban írva küldjenek be. Kéziratokat nem őrztünk meg és nem küldünk vissza. Lapzárta minden hé 10-én.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hirlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztő foglalkozó postahivataloknál. Csekkzámlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hirlap Kiskereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviseletei.

5738 — Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Vidám Tető

Erdői tisztaság

Csüle után a holdban

Növényeink

APRILIS a változékonyság, a bizonytalanság hónapja. Ha a szabad természetben nyitott szemmel járunk, megláthatjuk ennek visszatükröződését a növények viselkedésében is.

Igénytelen, nagyon kevéssel beérők is vannak növényeink között, amelyeknek elég egy kis napsugar, néhány fagymentes éjszaka, s már zsendülnék; a hó még el sem takarodott mindenünnen és már virítanak. Jól berendezkedtek ezek a védekezésre, fel sem veszik, ha a tél visszafordulva haragosan vicsorgatja a fogát — tudják, hogy a zord idő nem tart már soká —, várnak egy kicsit s folytatják virításukat, mintha mi sem történt volna. Ezek inkább március hívei.

Április fiai közé főképp a hiszékenyek tartoznak, azok, amelyek azt hiszik, hogy eléggé türelmesek voltak, eleget vártak már, s mert néhány verőfényes nap után langyos esőt permetezett rájuk egy-egy futó felleg — úgy látják, itt az idejük: kizöldülnek, virágba borulnak. Pedig nem egy megjárja közülük! A változékonyság ideje fagyos éjszakája soknak leperzseli a még meg sem erősödött lombját, soknak tönkretesz virágait, jövő reményességét...

Most tekintsünk meg egyet-kettőt áprilisi kedvenceink közül. A Budaörsi-hegyen, helyenként tömeges megjelenésű alacsony cserje a törpemandóla, vagy hangabareack (Prunus tenella). Bimbó élénkpirosak, kinyílt virágai rózsaszínek, gyengén illatosak. Böven található ez az ékes törpecserje az Esztergom feletti Vaskapuhegyen (itt árvaának hívják), a Gyöngyös feletti Sárhegyen, a Sátorhegyektől a Bakonyig egybeült is, sőt többhelyt él az Alföld pusztai bozótjában is.

Gyakoribb előbbinél a méz- és dolomitizklák padkán, de a napos, fűves pusztai lejtőkön is élő, április második felében virító évelő növény az apró nőszirm, vagy törpeillóm (Iris pumila). Sárga, halovány kékeslilla, vagy sötét barnosnyíla, aránylag nagy virágait üdvözölhetjük Soprontól a Füzéri-várhegyig szerette az országban. Gyakori pl. a Pesthidegkút melletti Szurdok Remetehegy felől oldalának sziklateraszain is.

Sokféle népi elnevezésük mutatja, hogy mindentüzt ismerik — kedvelik őket —, helyes lenne, ha megismerkedne velük minden természetjáró is.

Papp József

Milyen volt a tél, —

milyen lesz a tavasz?

Elmúlt az 1957—58-as tél, mégpedig rendkívül enyheség jegyében annak ellenére, hogy voltak bőven havas napok is, sőt fagyok is. A telet a meteorológiai december 1-től február végéig számítja, tehát 90 napot foglal magába. Ezen időszak alatt három meleghullám alakult ki, mindegyik 2—2 hétig uralkodott. Az egyes meleghullámok tetőpontja szabályos 31 napos ritmust mutat. Az első december 14-én, a második január 14-én, a harmadik február 15-én tetőzött, 10 olyan napot éltünk át a télen, amikor a déli felmelegedés elérte, vagy jóval meghaladta a 10 fokot. Ezek a hőmérsékleti értékek március közepén, vagy áprilisban szokásosak. Fagymentes éjszaka december 14, január 13, február 17, tehát összesen 44 volt. Ez igen sok!

1780-tól — amlóta pontos feljegyzésekkel rendelkezünk — mindössze 40 ehhez hasonló, vagy ennél még enyhébb tél fordult elő. Ami azonban a legérdekesebb, hogy ebben az évtizedben 1950-től ez már az ötödik enyhe tél, pedig még 2 tél hátra is van (1950—51, 1951—52, 1952—53, 1956—57, 1957—58). Általában évtizedenként 2—3 enyhe tél szokott előfordulni (az 1940-es évtizedben 3, az 1930-as évtizedben 2 enyhe tél volt). Vannak évtizedek, amikor egyáltalán nincs enyhe tél. Pl. 1878-tól 1910-ig 32 éven át csak 2 enyhe tél fordult elő. Innen van az, hogy sokaknak az a véleménye, hogy megváltozott éghajlatunk, hiszen a régiek mondogatják, hogy a mi időnkben bizony komoly telek voltak, azok decemberben kezdődtek, és februárban végződtek, márciusban pedig jött a tavasz. Ez igaz, azonban az enyhe és zord telek általában csoportosan jelentkeznek és csak éghajlatváltozásról, nem éghajlatváltozásról van szó.

Ami a télen talán a legszokatlanabb volt, azok a gyors és hirtelen, minden átmenet nélkül bekövetkezett változások voltak. Hat alkalommal 48 óra alatt olyan változások következtek be, amit máskor évszakok alatt élünk át. Rendkívül volt még, hogy több ízben téli zivatarok jelentek meg és a sarki fény jelenségében gyönyörködöttünk. A napfényes órák száma 160 órát tett ki, az átlaghoz képest 16 óra a hiány. A kevés napfény mellett mégis enyhe télen részesültünk, ami bizonyítja, hogy ebben az évszakban nem a napsugárzás, hanem a meleg légtömegek teszik enyhévé az időjárást. 34 napsütés nélküli nap fordult elő.

A tél nem ért véget februárral, sőt átnyúlt márciusra. Az első tavaszi hónap napjal zordabb és hidegebb időt hoztak, mint december, január, vagy február közepe. Márciusban Európa-szerte kellemetlen téles volt az időjárás.

Az enyhe teleket a statisztikai adatok szerint átlagos vagy hideg márciusok követik, az áprilsok átlag körülleik, a májusok azonban hidegek. Ilyen volt egyébként az idő 1957-ben is. Ez persze nem törvény, lehetnek kivételek is.

A tavaszt a meteorológia március 1-től számítja, a csillagászat azonban és általában a nyközőnség 21-től. Ez a napéjegyenlőség ideje. A nappalok ettől az időponttól hosszabbak az éjszakák rovására. A római birodalom virágzása idején Aventinus és Coelius templomaiban is március 21-én adták hírdő a tavasz érkezését.

Általában 4 évszak ismeretes. A valóságban azonban 6 évszak van, mert a tavasz és az ős 2 részből áll. Március 1-től április 15-ig van a koratavasz, majd ezt követi május végéig a valóságos tavasz. Kora tavasszal még nagyok a hőmérsékleti ellentétek, ebben az időszakban tűnik el a tél hava és jege és indul meg az élet a természetben. A valóságos tavasz időszakában már kiegyenlítődnek a hőmérsékleti ellentétek, ez az időszak képezi az átmenetet a nyárba. Ezért ez a legkellemebb és legszebb időszak az évben.

Március még gyakran igen zord és a telet idézi fel. Hideg márciusok voltak 1956, 1955, 1952, 1949, 1944, 1942, 1940, 1939, 1932, 1931, 1929 és 1924-ben.

Áprilistről azt tartja a néphit, hogy „áprilisban hét tél, hét nyár”. Ez azt példázta, hogy ilyenkor zajlik le véglegesen a tél és a tavasz küzdelme. Az uralmához makacsul ragaszkodó sarkvidéki légtömegek még megkísérlik hatalmukat visszaszerezni, de már túlsúlyban vannak ilyenkor az enyheséget hozó meleg légtömegek. Előfordulhat azonban, hogy áprilisban még februári időjárás jut uralomra. Nem is olyan régen, 1955. április derekán az ország nagyrészét hó borította, a hófúvásokban megbénult a közlekedés, —3, —5, helyenként —10 fokig süllyedt a hőmérséklet. A talajmenti légrétegben —15 fok is előfordult. 1913. április derekán volt ehhez hasonló idő. Hideg áprilsok voltak 1954, 1943, 1941, 1940, 1938, 1933, 1931, 1929, 1924-ben.

Gyakran egyformán a március és április is hideg, mint 1940, 1931, 1929 és 1924-ben. Áprilisban egyébként évtizedenként 1—2-szer szokta hó borítani a talajt.

Májusban havazás már csak a magas hegyekben fordulhat elő. A hőmérséklet csak rövid időre, a hajnali órákban süllyedhet fagypontra alá. A nappali felmelegedés általában 20—25 fok között mozog.

A tavasz kibontakozása egyes években erősen megkéshet, de el nem maradhat. A késést a természet általában ugrásszerűen szokta behozni. A napsugárzás erősege napról-napra fokozódik, ezt időnként a hideg északi szél csökkentheti, de már meg nem akaszthatja.

A rendkívül időjárás a természetet és a vándormadarakat is félrevezetheti és ilyenkor hajlamosak vagyunk az ok és okozat összekeverésére. Idő előtt érkező vándormadarak, vagy a szokottnál korábban megjelenő virágok még nem jelentik egy évszak korai beköszöntését.

Dr. Zách Alfréd

Térképészjárás

A Pilis látképe a Nagy
Kevély szikláiról
(Mese Emil felv.)

★

Szégyenoszlop
Fertőrákoson
a feudális korból
(Tarnai Oszkár felv.)

★

Baloldali képünk nem
műemlék, hanem
a magyarkúti turista-
ház oldala a tűzhellyel
(Bojtor András felv.)

Térképészjárás

1958. MÁJUS

★

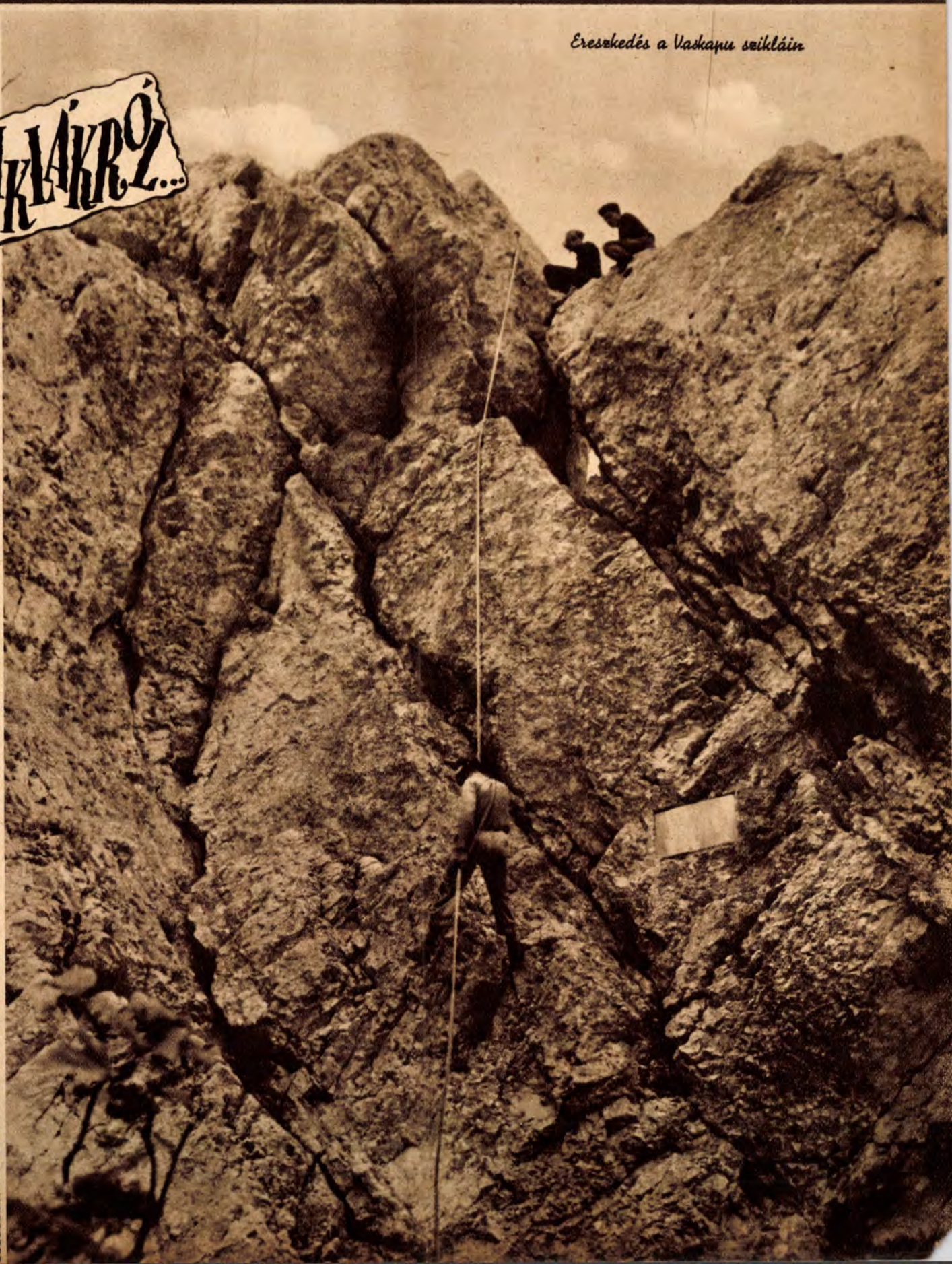
IV. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

Ereszkedés a Vaskapu szikláján

SZIKLAERŐZ...

Április 4. — Május 1.

Roskadozott a Vöröskő orma a Felszabadulást ünneplő természetjárók tömegétől. Sokat látott ez a sziklás csúcs. Letekintett a jobbágyviskókra, hordta hátán a vadászgató mágnásokat. Bizonyára szégyenkezett, amikor a természetet, szepet szerető, felüdülést kereső turisták csak lopva osonhattak ösvényein.

De végre eljött a szabadság napja. Vörösen izzott a keleti hajnalban, amidőn először jelentek meg csúcsán az emberi reménységet megvalósító, ötágú csillagos szovjet katonák.

Azóta hányszor jártuk útjait, tisztelettel, hállával eltelve felszabadítóink iránt.

Az idei ünnepség soha nem látott tömeget mozgósított. A már jól ismert arcokon kívül rengeteg új természetjáró, kiszisták, úttörők; s az emlékmű előtt feszes ügyásban adnak díszőrséget az újpesti munkásörök, maguk is természetbarátok!

Elismerés illeti a természetjáró egyesületeket, KISZ- és úttörő-szervezeteket lelkes munkájukért, amelyeket még az sem homályosíthatott el (a technika századában!), hogy egy egyszerű hangszóróberendezést sem voltak képesek a rendezők biztosítani. A sok elhajigált papír sem volt méltó az ünnepséghez, sem a természetjárókhöz.

Reméljük a jövőben díszesebb, ünnepélyesebb és szervezettebb kezek között üljük meg legnagyobb nemzeti ünnepünket.

★

A beteljesedett szabadság emlékünnepe gondoljunk azokra a dolgozókra, akik még a kapitalista elnyomásban szinylődnek. A munkás-ság nemzetközi szolidaritásának harcoss napját ünnepeljük május elsején.

Közel hetven éve a világ minden táján, különböző színű, de egyakarátú dolgozó tömegek foglalják el az utcákat „s pirosló arccal és piros zászlókkal” küzdenek a népek felszabadításáért.

A nemzetközi proletárszolidaritás erősödő kinyilvánítása mellett, mi már az elért szabadságot ünnepeljük.

ELJEN MÁJUS ELSEJE!

A bárnai Nagykö

A salgótarjáni Baglyaskő

A Felszabadulási verseny állomása a Pap réten

DÉCHY MÓR:

KAUKÁZUS

Világhírű tudósok között igen előkelő helyet foglal el Déchy Mór, a kitűnő geográfus, a Magyar Földrajzi Társaság egyik alapítója. Egyéb utazásai közül kiemelkedik a Kaukázusban tett hét kutató útja (1884—1902-ig), részletes és mindenre kiterjedő vizsgálódással, jelentős tudományos eredménnyel.

A teljes Kaukázust bejárta. Kutatott a mély szurdokokban, a havasi legelőkön és a sziklás csúcsokon. A Kaukázus növénytan, geológiai, hidrológiai, glaciológiai feldolgozása; kővületek gyűjtése, a nép életének, szokásainak, faji sajátosságainak figyelmese jelentős ismeretekre és további tudományos következtetésekre adott lehetőséget.

Miért ismerik oly kevésbé munkásságát? Talán választ ad erre könyvének néhány sora, amelyet később nem tudtak neki megbocsátani.

„A Kaukázus hegyilakóinak rendkívül sokfélesége mellett nem tudtam fölismerni egyetlen különösképpen kaukázusi fajtypust. Egy dolog fog felőlni a kaukázusi fajok és nyelvek zürzavaros sokféleségét illetőleg és ez a fajelméletnek a gyaroltsága, amely elmélet dogmaként, gyakran a tudományosság leple alatt, úgy látszik, hogy faji előítélletté válik; ez az előítélet taláta ki az isteni hosszukoponya alakhoz és a közönséges rövidkoponya alakhoz fűzött elméletet, a nemes és póriasi fajok tanát. Nyitott szemmel, elfogulatlanul kell tanulmányozni az országokat és lakóikat, hogy belássuk ennek a fajgyűlöletnek a szánalmasságát...”

Önként felvetődik a kérdés. A sovinszta, fajvédő horthy, gömböskék idején nem sok tisztelet illette Déchy Mórt, de mi oka lehet, hogy mi sem adjuk ki remek leírásait?

Úgy érezzük, a nagy tudós, a bátor kutató, a haladó gondolkodású ember emlékét tiszteljük, ha könyvből (Athenaeum, 1907) az Elbrusz megmászásának néhány részletét ismertetjük.

(Szerk. megj.)

Az Elbrusz — Minghi-Tau — megmásása

A Bakszan-folyó főforrásai az Elbrusz lábánál elterülő gleccserekből fakadnak. Utazásom egyik fő célja volt eljutni ezekhez a jégárakhoz, s megmászni onnan a Kaukázus legmagasabb csúcsát. Ezt az útitervet megvalósítandók, hagytuk oda Uruszbi helységét (1884.) augusztus 13-án — délelőtt tíz óra tájban. Most igazán tekintélyes lovas menetben indultunk útnak...

Alig haladtunk valamennyire, óriási sziklatömbök öszszehalmozódása állta útunkat, elzárva az egész völgy szélességét. Ez a gát hegyomlás műve: — mások régi végmorénának tartják. Egy balra eső mellékvölgyből — amelynek hátterében az Elbrusz derekáról leereszkedő hatalmas Irik-jégár húzódik — szakad ki az Irik-szu vize. Egész kis telep van itt: fatörzsekből összetákoltt pásztorkunyhók csoportja. A patak sziklás völgyzorzulatból tör elő s kisebb zúgóival néhány kezdetleges malmot hajt. A vízen hidat vertek a lakók. A buja füvel benőtt réten jószág legel. A völgyoldalokon erdei fenyves kapaszkodik fel a magasba. Minden egyesül itt, hogy igazán kedves, alpi képet varázsoljon elő...

Az alkonyodó nap utolsó sugarai már tüzüket vesztették a felhőborította Donguzoron hómézőin, amikor az Azau-kos kunyhóhoz érkezünk. A felszálló füst már előbb elárulta, hogy emberek vannak erre. S mikor egy kis erdei tisztás közelébe értünk, elénk jöttek a tatárok s látható örömmel és tiszteletteljes szívességgel üdvözölték uraikat. Sátrunkat a nagyobbik sziklakunyhó közelében ültük fel, egy másik, rendszeren istállóul szolgáló, de mostan üres viskónak faoszlopokon nyugvó kiszögellő tetőzete alatt. Szükséges volt a sátor felállítására azért, hogy lemezeket válthassak. Kísérőink rózsát és szénát teregettek a földre és ott mellettem az istálló nyílt folyosóján, úgyahogy berendezkedtek éjszakára. A szolganép a másik sarokban helyezkedett el, roppant nagy sírgés-forgás közepette. Hamzat most átadta a házigazdai tisztet Izmaelnek, a családfőnek, aki annak derekasan meg is felelt a konyha körül.

Az Azau-gleccser a Terszkol völgy lejtőiről

Az azau-kos-i tanyán már nem voltunk messze az Elbrusztól, a Kaukázus uralkodójától, de egyelőre rejtve maradt még a Terszkol szurdokának előreszökő sziklafalai mögött. Másnap szándékoztam felhatolni a hegy-óriási firn-vidékéig, hogy ott a magasban tanyát üssünk s úgy kísértük meg a legmagasabb csúcs megmászását. Többször is kinéztem a sötét éjszakába, hogy kémléjem az időjárást, de fájdalom, nem ragyogtak a csillagok, az idő semmi jóval nem biztatott. Mindamellett megtettem a kellő rendelkezéseket, hogy reggel hacsak lehet, indulhassunk. Azután nyugalomra tértem. Megvallom, nem fojthattam el izgatottságomat. Arra gondoltam, hogy noha közel vagyok vágyaim céljához, még sok akadálylyal, sok nehézséggel kell szembeszállanom, talán oly nehézségekkel, és akadályokkal, amelyeket nem győzhet le a kitartó erő s a legjobb igyekezet sem.

Éjjel esett s a következő nap erős fónszerű szél fújott. Ömlött a zápor, majd vihar dühöngött s közben néhány órára kiderült az ég. Ezt az időt felhasználtam a Terszkol-szurdok szikláinak a megmászására...

Előitem az Elbrusz! Magányos fenségben mered égnek a tartós hóval lepelt kettősormú vulkán. Vakító fehér tömegei meg-megcsillannak a viharos nap csalóka fényében. A hatalmas kép egészen betölti a teret, amit szemünk egyszerre át tud pillantani. Semerről nem mer más hegy a közelébe tolnakodni. Körvonalai élesen rajzolódnak bele az ég sötétjébe s mögötte az üres végtelenségbe vész a tekintet. Igazi uralkodó! Vulkáni erők telték fel az égbe kúpos csúcsait. Kihűlt testét most a jég és hó borítja s csak itt-ott töri át takaróját a sötétszínű andezit. A kialudt tűzhányók lejtős platón nyugosznak, amelyet az időszakos vulkáni kitorések hoztak létre a hegy gránittalapzata fölött.

Az Elbrusz nem a vízvázalstól emelkedik, hanem a főgerincből észak felé kiágazó vonulaton. Két főcsúcs van: az északnyugati 5629 méter magas, a délkeleti, amelyet amattól mintegy 350 méternyire bevágódó széles nyereg választ el, 5593 méter. A terjedelmes firn-telepkekből és hómezőkből mindenfelé elágazó jégárak toulanak le a szurdokvölgyekbe. A keleti és déli lejtőkről le-rohanó patakok a Bakszanba ömlenek, a nyugati oldal vízei a Kuban folyóba, az északié pedig a Malkába igyekeznek. Délről gnejszből és gránitból képződött hegysorkéti a kristályos öskőségekből épült Elbruszt a főhegylánchoz...

Az Elbruszt már ősidőktől fogva ismerték a népek. Szentnek és elérhetetlennek tartották, noha a helyi hagyomány szerint Noé bárkája, mielőtt végleg megállapodott az Ararat hegyén, megakadt az Elbruszon s így az első megmászás dicsőségét voltaképpen a bárka legény-ségének, már mint Noé családjának kellene átengedni. Erre vonatkozólag azonban mégis kissé gyér „bizonyíték”-aink vannak...

...Napokig eltartott az a viharos fón-szél, amely az Azau-kos-hoz való megérkezésünk idején kerekedett. Mikor a felhő és a köd felszállott, néha elbukkant a hogy friss hóval belepve. A vihar által felkavart hó könnyű fátyol gyanánt lengette körül a csúcsokat. Bizonyossága annak, hogy ott fent mily erővel tombolt az orkán. Hiába kérelték tatárjaim a jó és rossz szelle-

meket, amelyekkel babonás képzeletük benépesíti az Elbrusz hómezőit. Kétszer kíséreltük meg a támadást, mind a kétszer visszavert az eső útunk elején. Felkapaszkodtunk a közeli magaslatokra, elmentünk az Azaujégárhoz s ott megfigyeléseket és méréseket végeztem és igyekeztem felhasználni a néha-néha felderülő idő rövid perceit fényképezésre. Be-benézünk fekete áfonyát szedni az erdőbe, ahol bővében volt, vagy vadászattal töltöttük az időt...

Mindaz a kellemetlenség, ami csak velejárója rossz időben az ilyen sátoros életnek, az élelmiszerek érzhető hiányával együtt, sajnálatos módon kezdett jelentkezni. Vendégszerető kísérőink ugyan mindent elkövettek, hogy az utóbbi bajon segítsenek, de nem tehettek róla, ha ez nem mindenben sikerült nekik. Így például liszt, cukor és tea magában Uruszbijben is aligha volt bővében. Valóságos megváltás volt tehát számunkra, amikor augusztus 22-én, nyolc hosszúra nyúlt nap után váratlanul a legszebb verőfényvel köszöntött be a reggel...

A Terszkol patak szurdokvölgyén vitt felfelé az út az Elbrusz firngyűjtőinek a vidékére. Egyre ridegebbé alakul a szűk völgy. A fenyők eltűnnek, a lejtőket már csak görgeteg borítja. De még átmegyünk előbb egy pázsitos réten a völgy aljában s csak azután érünk el déltájban a Terszkol-jégár lábához. Sziklás vadonba jutottunk 2625 méter magasságban. A gleccser cirkszerűleg elhelyezkedő, meredeken leszegő sziklafalakról omlik alá. Erősen visszavonulóban van mostanság a jégár. Elárulják ezt nemcsak a jóval lejjebb nyúló jégmorénák, hanem a baloldali sziklás lejtőkön látható karcolások is, — a gleccser régebbi tevékenységének biztos nyomai és a gleccser külseje.

A lejtők roppantul meredekre válnak. Kigyózva törtetünk rajtok fölfelé. A völgy oldalfalának egy platószerű fokáról, tekintünk most vissza. Lent a mélyben húzódik a Bakszan völgye. Nagyszerűen kibontakozott a Donguzorun csoportja, amelyben annyit gyönyörködünk az azaui tanyáról. Itt már egyenként érvényesültek az ormai is. A Bakszan oldalvölgyei közt emelkedő válszfalak alattunk jelennek meg s a Kaukázus főgerincének a hegyei egyetlen óriási vonalban emelik égbe fejüket. A jégtakarta piramisok és szaggatott szirtű ormok közül meglepő formáival messze kimagaslik egy kettős csúcsú bérc. Az Usba ez (4698 m), a Kaukázus Matterhornja, amelynek oromzata merész reliefjével a felhők között vész el...

Feljutva a sziklás magaslat tetejébe, körülnéztünk, hol lehetne ott a görgeteggel s óriási sziklatömbökkel beszórt platószerű síkon alkalmas helyet találni éjjeli tanyánk számára. Hosszas keresés után kiválasztottunk egy meglehetősen sík, noha hóval fedett térséget, hogy ott felüssük sátrunkat. Nyomban munkához láttunk, a havat s a törmelékét lehetőleg eltakarítottuk. A jégvágó

Az Elbrusz firn-platójáról letoluló gleccser

csákányoknak jó hasznát vettük s rövidesen elegyengettük s annyira-mennyire szárazzá tettük a kiszemelt helyet. Alig hogy elkészültünk ezzel a munkával, egyik emberünk táborozásra sokkal alkalmasabb helyre bukkant egészen közelünkben. Szárazabb volt ez a hely s pompásan védte egy túlhajló sziklatömb. Alaposabban megvizsgálva kiderült, hogy mesterségesen egyengetett tanyahelyen vagyunk. Kétségtelen, hogy itt táborozott Freshfield annakidején. Azonnal beköltöztünk tehát a „Freshfield-szálló”-ba — amint hirtelenjében elneveztem — s 6 utána 18 évvel letelepedtünk a 3600 méteres magasságban.

Azonközben a hőfok jelentékenyen alászállott, teljesen beborult, nedves, fagyos szél süvöltött végig a vágasztalan pusztaságban. Az idő nem volt biztató. Hamar megfőztük levesünket s nyomott hangulatban bújtunk be sátrunkba. Izmael a vadászával és a teherhordókkal jobbnak látták egy órajárásnyival lejjebb útni tanyát, ahol szélből, hidegtől inkább voltak védve.

Elhatároztam, hogy éjjelkor indulok s Izmaelnek, aki vadászával együtt részt akart venni a csúcs megmászásában, ekkor kellett hozzánk csatlakoznia. Az 1874-i expedíció tagjai egy órákor indultak tanyahelyükről s habár kedvezett nekik a hónap az állapota, 9 órába és 40 percbé telt, míg elérték a csúcsot. Nekünk azonban el kellett készülnünk arra, hogy az utóbbi hetek rossz időjárása folytán nehezen járható havat találunk. A hegymászásban gyakorlott ember jól tudja, hogy a frissen esett hó mennyire megnehezíti s meglassítja a mászást és mennyire növeli annak a veszedelmét. Az Elbrusz csúcsához pedig szakadatlanul terjedelmes hómezőkön visz keresztül az út. Igen fontos volt tehát, hogy lehető korán, még az éj sötétjében útra keljünk lámpással. Így még napkelteig és a kora reggeli órákban, amikor még nem enged fel a hó a nap sugaraitól, hátrahagyhatjuk az útnak jórészét.

De a sors másképp akarta. Az éjszaka beálltával heves szél kerekedett, amely később orkánná fajult. Majd alábbhagyott kissé a vihar, s akkor meg jeges eső zúdult le reánk. Mikor egy óra tájban Burgener kilépett a sátorból, hogy lássa az időt, körülöttünk mindent friss hó fedett. Méltán panaszkodott Burgener, hogy mennyire nincsen szerencsénk. Minden órában újra meg újra kinéztünk kémlelni az időjárást, Semmi javulás. Csak a szél vesztett valamit az erejéből.

Reggel 7 óra felé megérkezett Izmael. Jelentette, hogy keleten, amerre a táborhelyről nem volt kilátásunk, az ég már egy óra óta derült, s az idő határozottan javul...

Augusztus 23-án reggel 7 óra 30 perckor kezdtük meg a felhatolást. Fél óra múlva már eljutottunk annak a sziklás lejtőnek a legfelső szélére, amely az Elbrusz firn-platóját gyűrű módjára veszi körül. Előttünk csillogott az óriási jégtalapat, amelyből az Elbrusz emelkedik a magasba. Mérsékelt meredekséggel húzódtott föl a havas lejtő s kapaszkodtak fölfelé a tarajvonalak, amelyek a csúcsokban végződnek. A vakító fehér hó-takarón csak helyenként törnek át a sziklák, elenyészve abban az általános képnél, amelyben a hóba és jégbe öltöztetett vulkán tárul elénk. Kioldottuk a kötelékeket, hogy alkalmazásba vegyük, mihelyt a firn-mezőre jutunk. Itt Izmael Uruszbiev lemondott a szándékáról, de arra kért, vigyem magammal a vadászát. Tudtam, hogy noha kitűnő gyalogló, semmiképp se lesz hasznunkra, sőt előre nem látott nehézségek esetén egyenesen akadályozni fog bennünket, ha másért nem, már csak szénnel teletömött sarui miatt is, amely lábbeli bizonynyal a lehető legcélszerűtlenebb a havasok legmagasabb öveiben való mászásokhoz. Elutasító válaszom ellenére is Izmael ragaszkodott ehhez a kéréséhez, ha jól vettem észre azért, hogy legyen neki szemtanúja a szándékolt hegymászásnál. Ez az ok döntött s Mollel Tibolast-rákötöttük utolsónk kötelünkre.

Kezdetben gyorsan haladtunk. Később azonban kénytelenek voltunk nagyobb óvatosságot kifejteni, mert egyre-másra beszakadtunk a vékony új hóval ellepelt hasadékokba. Annál is inkább, mert a hasadékok hossz-

irányban futottak, amerre mi magunk is másztunk. Burger járt elől s visszakiáltott, hogy ne egyenes irányban haladjunk utána. Az ilyen csalóka hóhidak leszakadása a gyakran szinte feneketlen mélységek fölött, a kötéllel összefűzött egész társaság vesztét okozhatja, ha a beszakadás pillanatában mindnyájan, vagy felénél többen a hosszhasadék irányában igyekeznek fölfelé. Mikor ebből a hasadék-hálózatból kijutottunk, a hó lazulni kezdett. Minden lépésnél egyre mélyebbre süppedtünk bele s a földhatolás mind fáradságosabbá vált.

Tíz órakor ...

... Tisztán kivehetőleg tornyosultak előttünk az Elbrusz ormai. A keleti csúcs közelebb volt hozzánk s ezért nagyobbak látszott a másíknál — a valóságban magasabb nyugati csúcsonál —, amelytől mély nyereg választja el. Egészen pontosan megállapíthattuk az irányt, amerre célunk felé, az északnyugatra emelkedő legmagasabb csúcs felé, törekednünk kellett.

Fél óra múlva újra útban voltunk. Minden lépést nehéz fáradsággal kellett kiküzdeni, mert a meredek kapaszkodón minduntalan mélyen belesülyedtünk a por-szerű hóba. A hegymászők a megmondhatóit, milyen iszonyú fárasztó ez a süppedezés. Még jobban kimeríti az embert az a másik fajta besüppedés, amely ott kezdődött meg igazán, ahol a firnlejtők meredekre váltak. Itt a hó felülete kissé meg volt fagyva, de nem annyira, hogy megbirja az embert. A láb minden lépésnél a felületen tartja magát — egy pillanatot, talán addig, amíg a következő lépést készülsz megtenni, de ekkor már okvetlenül beszakad a gyenge kéreg s belemerül az ember a lisztes feneketlen hóba. Roppant kimerítő erőlködésbe került kiszabadítani sokszor térdig lesülyedő lábunkat s ismét továbblépni. Burger haladt mindig elől, övé volt a munka legterhebb része: friss nyomot taposni. En következtem utána másodíknak s bár pontosan a lába nyomába léptem Burgernek, a mély lyukakban majd mindig még mélyebbre süppedtem. A szemüvegeket s én még a vászonálarcomat is — hófény ellen — már előbb feltettük. Hallgatagon küzködtünk s nyomultunk felfelé lassan az egyhangú hőmezőkön. Sűrűn meg kellett állanunk, hogy ziháló mellünk kissé kipihenhesse magát.

Szinte észre sem vettük, oly hirtelen fordult rosszra az idő. Az égboltozat komor, fenyegető színt öltött. Fekete felhők függöttek a hótakarta bércek fölött és sűrű köd ereszkedett alá mind mélyebbre és mélyebbre. Feltámadt a szél, végigsöpört a havas pusztaságon s őrült kavargással kergette a fellegeket az Elbrusz csúcsai körül. Porhanyós hó lepté be a jeges firnlejtőt, amely olyan meredékké vált, hogy szakadatlanul lépcsőket kellett vele vágnunk. Rohamosan süllyedt a temperatura; előbb 3 fok C-ra, majd egyre mélyebbre esett a kéneső. Fázni kezdtünk s különösen az a kezünk szenvedett sokat a hidegtől, amelyikben a csákányt tartottuk. Meleg kesztyűinkben is megmerevedtek az ujjaink s dörzsölnünk kellett, hogy le ne fagyjanak. Mindezt panasz nélkül tűrtük s ernyedetlenül, meg nem tántorítva hatoltunk egyre feljebb a végnélküli hóvadonban. Órák múltak így. Lehetett vagy három óra már, mikor az erős-bülő vihar elűzte a felhőket s rövid időre leleplezte megint a csúcsokat. Láttuk ekkor, hogy a két csúcs közötti nyereg (5268 m) alatt felhúzódó firnlejtőkre jutottunk. Meggyőződtem róla, hogy téves az a föltevés a földrajzi és földtani irodalomban, hogy a nyereg régi kráter s a két csúcs a kráter-szegély maradványa.

Most egyenesen a nyugati csúcs felé fordultunk s nekivágtunk az onnan lehúzódó sziklával áttört hóereszkedőknek, anélkül, hogy magát a nyeret érintenénk. A lejtő élén kapaszkodtunk fölfelé, sokkal könnyebben, mint idáig az örökös havon. Firnlejtőkön kelve át, ráléptünk egy másik, sziklával teletűzdelt hótarajra. Ez a lejtő hirtelen keskeny párkányban végződik, amely a másik oldalon közvetlenül leszeg meredeken egy firn-

Az Elbrusz—Minghi-Tau a Dzsisiper hágóról
5629 m 5593 m

medencére. Az Elbrusz legfelső kráterfala volt ez, amely itt beszakadt s most izzó láva helyett évezredek óta hord magán. Jobbra azonban firnes kiemelkedéshez visz fel a párkány éle. Ez volt az Elbrusz legmagasabb pontja!

Abban a pillanatban, amikor — bármely téren — saját erejéből célt ér az ember, az első benyomás mindig szubjektív. A külvilág iránti fogékonyság háttérbe szorul s érzésünkkel a saját énkünk felé fordulunk. Ha csak pillanatokig tart is ez a sajátosság lelkiállapot, amely leküzdhetetlenül a magunk személyét állítja a dolgok középpontjába: megvan és uralkodik rajtunk ez alatt a rövid idő alatt. Csak azután térünk rá érzéseinkkel és gondolatainkkal magára a tárgyra, amely bennünk ezeket a hatásokat ébresztette. Ez a lelkiállapot rajtam is erőt vett, amikor lábammal az Elbrusz csúcsát megérintettem. Ezekben a magaslatokon, ezekben a jeges régiókban csak egyetlen egyszer jártak emberek. Azóta évek múltak el s mikor a Kaukázus felé vettem utamat, ennek a csúcsonak a meghódítása volt legfőbb vágyam. Most íme, elértem célomat. Péter kibontotta a magunkkal hozott kis háromszínű lobogót s rúdra erősítve, amelyet hosszú ágból metszett s fíradhatatlanul cipelt fel magával, kítűztem az Elbrusz-csúcs havába. Hazám színeit ott lobogtatta a szél a Kaukázus legmagasabb ormán.

Aki a magas északon, túl a sarkkörön viharos éjszaka megreked a jégsvatag végtelenségében: az érezhet hasonlót, mint mi, amikor széttekintettünk a hegytetőről. A köddel terhes levegőben minden bizonytalan körvonalakban mosódott el szemünk előtt, az ormok és mélységek egyaránt. Köröskörül jég és hó mindenütt. Ameddig csak a tekintet elhatol, szürkésfehér színbe vegyül minden. Mintha valami sejtelmes áram rezegne át a légen sötét lett, mintha az éjszaka árnyai szakadtak volna le. Körülöttünk a végtelen űr rejtelmes csendje, alattunk jeges szürkület. És a fagyos havasi szél fékevesztetten zúg végig a maga birodalmán.

A hőmérő —11 fok C-ra szállott alá. Óránk esti hatot mutatott. Később hajló idő 5629 méteres jeges hegytetőn, ismeretlen viharos világban. Nem volt veszteni való időnk. Leütöttünk néhány kődarabot a legmagasabb oromról — s aztán rohantunk lefelé a mélységek...

...végre reggel félhárom óra tájban megérkeztünk tanyánkra. Teherhordóink összekuporodva hevertek egymás mellett. Kítőró örömmel üdvözöltek. Már azt hitték odavesztünk. Mindenekelőtt jó melet levelet főztünk, hiszen délelőtt tíz órától fogva se nem ettünk, se nem ittunk. Aztán bemasztunk sátrunkba...

Sziklák ÉS GEOLÓGIA

Néhány sziklamászó-iskola

A hegymászók a hegyeket két nagy csoportra osztják: járhatók vagy mászhatók. Alapja mindegyiknek kőzet. Megjelenési formája: fedett vagy fedetlen. A magas hegységekben hóval vagy jéggel borított, az alacsonyabb hegyekben pedig földdel, humusszal, sőt vegetációval fedett. A fedetlen megjelenési formája a csupasz kőzet, amit általában sziklának mondunk. Hazánkban sziklával, csupasz kőzettel főleg a karsztos vidéken találkozunk, hol földtakaró nélkül, kopár vagy esetleg nagyon gyér növényzettel fedetten jelentkeznek. De ez a hegymászók szempontjából nem érdekes, mert ha kissé körülményesebben is, de járható. Más az eset az egyes sziklatornyokkal, sziklafalakkal. Ezek már csak mászhatók. És ezek azok, amelyek a hegymászók, illetve sziklamászók érdeklődési körébe tartoznak. Ilyen sziklatornyok, sziklafalak hazánk majdnem minden hegyvidékén előfordulnak, de mint mászóobjektumok, főleg csak a budapesti környékek ismeretesek. Ezek a budapesti sziklamászók ún. mászóiskolái. Amilyen változatosak alakjaik és megjelenési formáik, olyan változatosak tulajdonságaik is.

Számos közös tulajdonságuk szerint a geológusok két nagy csoportba osztják szikláinkat. Az első csoportba tartoznak a tűzi eredetű, vulkánikus, illetve ősközetek.

Az ősközetek: a gránit, a gneisz nálunk mint mászóobjektumok nem jönnek számításba. Felületük durva, szerkezetüknel fogva érdes és ezért kitérő tapadási felszínt nyújtanak. Durva tömbös, nem olyan tagozott, mint a mészkő. Ezért kevésbé szolgálnak jó fogásokkal és a mászás is sokkal fárasztóbb rajta. Esetleg rétegződése, kedvező dőlés esetén jó állást biztosít. Általában a lábuk szolgáló támaszpont az állás, míg a kézzel megmarkolható felszíni egyenetlenség a fogás.

Az első csoport másik része a vulkánikus kőzet. Ide tartozik a bazalt és az andezit. Tulajdonságuk hasonló az ősközetekéhez. Szerkezetüknel fogva felületük szintén érdes, tehát jó tapadást biztosít. Kevésbé csúszós. Mászóiskoláinkban bazalttal és tiszta andezittel nem találkozunk, csak andezittufával, illetve breccsával. A breccsa éles, sarkos kővel jó fogást nyújtanak, de gyengébb állást. Egyrészt elég málékony és törékeny. (A dobogókői Thirring- és Ferenczy-sziklák, Szerkövek és a Rám sziklái és falai.) Másrészt valamivel szilárdabb (Prédikálószerk Vadállókővel, a csóványosi Szabókő, Oltárkő és a Hangyásbérc). Mindenesetre azonban a fogások szilárdságáról jó előbb meggyőződünk. Az ősközeteknél és még a vulkánikus kőzeteknél is részben a szöges cipő is megfelel. Mászócipő a nehezebb mászásokhoz szükséges. Tudni kell azonban azt is, hogy mászóiskoláinkban sokszor nagyobb nehézségeket kell leküzdeni, mint a magas hegységekben.

A geológiai felosztás másik nagy csoportjába, az üledékes kőzetekhez tartozik a mészkő, a dolomit és a homokkő. A mészkő, különösen a Pestkörnyéken leginkább előforduló dachstein mészkő szilárd, kemény kőzet. Törése éles, a fagy által előidézett repedések következtében sarkos, jó fogást nyújtó felületi egyenetlenségekkel. Többnyire pados vagy gyengén dülő rétegződéssel. Kitérő párkányokkal, peremekkel, állásokkal. Felépítésénél, tektonikai adottságánál fogva kisebb-nagyobb repedésekkel, hasadékokkal, kéményekkel rendelkezik. Idetartoznak a legismertebb mászóiskolák. Kitérő gerinc-, borda-, fal-, kémény-mászások (Oszoly, pilisi Vaskapu, Kétágú, Solymári fal, Csévi gerinc, Feketekő, Strázsahegy, Kiskevély) lehetségesek. Kevésbé törékeny, de az óvatosság itt sem árt. Különösen a téli fagyok repesztése után, tavasszal. A fehér, vagy szürkés mészkőben látható sárga, illetve vörös színeződések vastartalomra mutatnak. Itt a vas oxidációja következtében a kőzet törékenyebb. Általában a falak, sziklák alján felhalmozódott törmelék mennyisége kitérően mutatja a kőzet törékenységet. A mészkő ha nem korrodálódott, sima felületű. Ezért a legmegfelelőbb a durva rotszálló, fonott kendertalpú mászócipő. A másik üledékes kőzet a budapesti környéki hegyekben a dolomit. Ez a budai hegyek alapköze. Kiváló mászásokat nyújtó sziklatornyok alakjában jelentkezik (pilis-szentiváni Ördögtorony, Kis torony, Nagyszénási torony, Csabai torony), de falakat is találunk (Huszonnégyökrös, Türrökgugrató). A kőzet rétegződése és gyenge dőlése itt is jó állásokat biztosít (Csabai torony). Kevésbé törékeny, elég szilárd kőzet. Sajnos, az egykori hévizek hatása következtében sok helyütt erősen mállik, porlik. Fogásai kisebbek, mint a mészkőé, de kimart, korrodált felülete jó és biztos fogásokat nyújt. Mászásánál, tekintve, hogy a támpontokul szolgáló állások kisebbek, a jó erősen átvarrt rongy-talpú mászócipő használata alkalmasabb, mivel élesebb és keményebb széle folytán több biztonságot nyújt.

Itt kell megemlítenünk még, hogy a vizes, nedves sziklákban az ún. Manchon filctalpú cipők váltak be a legjobban. A filc ugyanis kevés nedvességet szív magába és így kevésbé csúszós. Az üledékes kőzetek között mállékonyságánál és törékenységénél fogva, biztonság szempontjából a homokkő áll az utolsó helyen. Egy-két mászóobjektuma azért ismeretes (Solymári fal kéménye, Borosjenői torony és a csabai Gomba). Felülete szerkezeténél fogva elég érdes, de fogásszegény. Leginkább egyes kisebb repedések vagy bütykök nyújtanak támpontot. Erősen törékeny. Mászása nagy óvatosságot igényel.

Schönviszky László

Szabad függeszkedés
az Ördögtoronyról
(Tátrai Ruppert felv.)

A Csabai torony kiváló sziklamászó iskola. Mászások: ENY-i gerinc: jó fogású, könnyű mászás. EK-i fala nyújtja a legszebb mászásokat. A fal D-i részén párkányokkal megszakított, áthajlással kezdődő nyitott kémény (nehéz). A kémény jobb oldalán könnyebben jutunk fel (meglehetősen nehéz). A fal E-i részén egy boltozatos párkányra ravasz átútlós s tovább a magasabb párkányra szép húzódás (igen nehéz). DNY-i fal a felső részében teljesen áthajló. E felől kezdjük meg a mászást s fokozatosan emelkedve j. harántozunk. Az áthajlások alatt kitétt átlépéssel térünk ki a DK-i gerincre (meglehetősen nehéz). A DNY-i fal egyenesen, az áthajlásokon át is rendkívül nehezen mászható. Kötéleereszkedések: A torony tetejéről DNY-felé kb. 15 m hosszú, teljesen szabad gyönyörű leereszkedés (mászóiskoláink egyik legszebb kötéleereszkedése). A DK-i gerincen, a csúcs alatti párkányról 8 m hosszú, teljesen szabad leereszkedés. Igen nehéz a torony körös-körül való harántozása a földtől 1-4 m magasságban (legnehezebb a DK-i gerinc táján).

Az Ördögtorony sziklamászó iskoláink egyik legönállóbb és legmerészebb alakulata. Erős kőzet, függőleges falak jellemzik s igen szép mászásokra ad alkalmat.

Mászások: D-i fal (legrövidebb mászás kb. 8 m). A j. oldalon szép húzódás egy kis párkányra s innen vagy egyenesen tovább a falon, vagy átlépéssel a lépcsős DNY-i élre, a fal tetejére (meglehetősen nehéz). A DNY-i él egész alulról is végig mászható (igen nehéz).

Ny-i fal (kb. 15 m magas). A fal E-i oldalán levő pillérre D-ről könnyebb, E-ről szűk, fent teljesen áthajló kéményen nehezen kerülünk át. A pillérről j-ra, fokozatosan emelkedve harántozunk a DNY-i él felé (érdekes átlépés), amelyet a sisak alatt érünk el. (Kissé nehéz, a torony legkönnyebb útja). A pillérről az ENY-i élen, nagy fogásokon szép kitétt mászással (darazsak!) egyenesen fel az itt háztetőszerű sisakon a csúcsra (meglehetősen nehéz).

E-i fal (kb. 25 m magas). A fal K-i részén egy odunál szabad húzódással fel a fal egyharmadán levő keskeny párkányra, ezen j. a fal közepébe traverzálunk s egész apró fogásokon egyenesen egy törékeny oduhoz mászunk fel (ne húzódjunk be!). Az oduból szabad húzódás, amely testünket egészen kinyomja, egy táblára a sisak tetőszerű részén a csúcsra. (Rendkívül nehéz, csak felső biztosítással; mászó iskoláink egyik legnehezebb mászása!)

K-i fal (kb. 15 m). A fal D-i oldalán a D-i fal beszállásával egymagasságban keskeny párkányon kitraverzálunk a fal közepébe (vagy a fal aljából egyenesen ide), s innen vagy apró fogásokon egyenesen fel, vagy tovább traverzávala (nehezebb) az EK-i élre s ezen fel (nehéz, szép mászás).

A DK-i él alulról egyenesen fel (igen nehéz) végig mászható.

Kötéleereszkedések: A sisak tetejéről Ny-felé kb. 15 m, szép szabad leereszkedés (a beszállásnál elővigyázatot igényel).

A Solymári fal D-i része omlós homokkőből. E-i része erős mészkőből áll. A fal tőmegétől E-ra még egy sziklatömböt találunk.

Mászások: 1. A fal jellegzetessége a közepén végighúzódó kémény. Sima, fogástalan beszállás után, a szűk kéményben fárasztó támaszunka egy fűves párkányra. Innen egy repedésen v. a j. oldali bordán a fal tetejére (nehéz, kitétt). — 2. A kéménytől E-ra eső táblás mészkősziklák szűk mászások az E-i élen, vagy a Ny-i falon; gránitsziklákra emlékeztető táblák (kissé nehéz — meglehetősen nehéz). — 3. A mészkőtáblák és a kémény közötti falon, a kémény közelében levő párhuzamos repedésen fel egy fűves párkányra, innen b. kényes falacsán tovább (rendkívül nehéz). — 4. A kéménytől D-re levő átfüggesztéssel záródó repedésen és a felette levő aprófogású, igen törékeny falon fel (rendkívül nehéz). — 5. Kötéleereszkedés, teljesen szabadon a 3. alatti párkányra kb. 8 m.

A faltól E-ra levő különálló sziklatömbön több érdekes mászást (apró falacsák) találunk. Legszebb az E-i éle.

A kövek növényzete és virágai

Hazánk növényvilágának egyik jellegzetes területe, az Ósmátra flóraidéke, amely magában foglalja a Keszthelyi hegységtől és a Bakonytól kezdve északkeletnek egészen a Tornai-karsztvidékig és Tokajhegyaljáig összes hegyeinket. Ezen a területen mintegy 1700 virágos növényfajunk, köztük több ritka és sok bennszülött növény díszlik, pompázik a kora tavasztól a késő ősziig. A lapályos réteken, a mezőségeken, a cserjésekben, a lombosodó erdőkben, a dombok zsendülő lankáin, a hegyek enyhe vagy meredekebb lejtőin egymásután fakadnak a tavasz korai virágai és a májusi szellő, a júniusi napsugár cirógatására újabb fajok borulnak virágba. Sok növényünk természetének megfelelően csak a nyár végén, az őszi elején virágzik. Az első őszi esők után nyílik, mint az Ósmátra flóraidék legkésőbbi virága, a Budai hegyekben, a Dobogókőn, a Vérteshegységben és a Balaton vidékén is előforduló kikericszerű **vetővirág**, tudományos nevén *Sternbergia colchiciflora*, amelyet legkiválóbb botanikusunk, Kitaibel Pál fedezett fel és nevezett el Sternberg Gáspár Mária (1761–1838) természetbúvárról, a prágai cseh nemzeti múzeum elnökéről, az őskori növények úttörő ismertetőjéről. Ennek a növénynek virágzásakor nincsenek levelei és azok akár csak az őszi kikericsé, tavasszal fejlődnek.

A hegyek csupas, sziklás tetőinek csak késő tavasszal éledő flórája a rétek, a mezők, a domb- és a hegyoldalak sokféle növényéhez szegényes, de ezek között is akad néhány ritkaság. Ilyen például Keszthelytől a váci Nagyszállig található érdekes növényünk a bennszülött, dolomitlakó magyarföldi **molyhos gurgolya** (*Seseli leucospermum*), amelyet szintén Kitaibel fedezett fel. Az ernyős virágzatúak családjába tartozó növény őszi nyíló virágzata finom pelyhes és ilyen a termése is. Bennszülött, a föld története valamely korszakából visszamaradt (reliktum) növényünk a Pillsszentiván hegyén növő, májusban-júniusban virágzó **pillsi-len** (*Linum dolomiticum*) is. A sziklák között egyes csenkesz fajok (*Festuca*) szürke foltjai, a sugár **rozsnok** (*Bromus*), vagy pedig a **nyúl farkfű** (*Sesleria*), az érdes **perje** (*Poa scabra*), vagy a szekfű-félék családjába tartozó **cserjesedő ludhur** (*Minutaria frutescens*) mirigyszőrös virágzatú tömött gyeppárná, valamint az apró moszatok, zuzmók, mohák, például a **telepes májmohák** (*Fimbriaria*, *Preissia*, *Clevea*) telepei enyhítik a kövek birodalmának egyhangúságát. Néhol ősi kőrös, hárs, juhar törpe példányai küzdenek a fennmaradásukért.

A sziklák hézagaiban, repedéseiben a **varjúháj** (*Sedum*), különösen a **kis varjúháj** (*Sedum album*) ver gyökeret, máshol a mézsziklákra a rózsás színű **kőviróza** (*Sempervivum Schlehanii*) terjeszkedik. A természetjárók közül sokan magukkal is hoznak ilyen **kőviróza-töveket** és otthon cserépbe ültetik emlékeikre vagy dísznek. A **kővirózsát** — az elmúlt korok nyelvén **fűlfű**, **mennydörgőfű**, **Jupiter szakállja** — a régi időkben nemcsak dísznek szedték, de más célból is. Nagy Károly, a frankok királya 795-ben *Capitulare de villis* néven rendeletet adott ki, amelynek értelmében: „et ille hortulanus habeat super domum suam *Jovis barbam*”, tehát minden kertészkedőnek **mennydörgőfű** legyen a házában. Akkoriban ugyanis az volt a hiedelem, hogy a növény megóvja a házat a villámcsapástól. De nemcsak erre, hanem különféle bajok és betegségek gyógyítására, sőt varázsszernek is használták a növényt. Leveleit daganatokra rakták, hogy lelohassa azokat, de pusztítója volt a mennydörgőfű levele a szemölcsöknek és a tyúkszemnek is. Ezzel kapcsolatban még **Csapó József**, debreceni physikus, tehát orvos, 1775-ben megjelent „Új füves és virágos magyar kert” című könyvében is megjegyezte: „e végre javallom: először a lábakat meleg vízben meg kell áztatni, azután a clavusoknak — tehát a tyúkszemeknek — a tetejüket lementseni s így oztán azokra a fűlfű leveleit megzúzva felrakni”.

Nemcsak a **kőviróza**, a **fűlfű** vagy **mennydörgőfű**, de a **varjúháj** is nagy hírű növény volt a régi időkben. Dioskorides, időszámításunk első századában élt görög természetűdős és orvos, úgyiszenten kortársa, Plinius római természetrajzi is megemlékeztek róla. A római mezőgazdasági írók szerint a gabonahombárt a termés betakarítása előtt tanácsos a *Sedum* leveleinek levélvel megöntözni, mert a növény leveleiben olyan lé van, amely a kártékony bogarakat elpusztítja. A középkorban gyakran használták a növény leveleinek zsírral vagy írósvajjal összekevert nedvét a golyva és egyéb daganatok ellen. **Veszelszki Antal** 1798-ban megjelent *Füzeses könyv*-ben pedig azt írta, ha a növény leveleit égett borral keverik és valaki ezzel a lével az arcát mossa, „széppé, gyengévé és fényessé teszi azt és a szeplőt meg a foltokat leveszi róla”.

Azokon a sziklákon, ahol a **kővirózsának** vagy a **varjúhájának** és a **kőtörőnek** (*Saxifraga*) nyomán kevés humusz keletkezett, jelentékenyebb számú virágos növény telepedett meg, így például a sárga szirmú, törpe terméjű **sziklai daravirág** (*Draba lasiocarpa*), a **szirti ternye** (*Alyssum saxatile*) és gyakran a lilavörös virágú, júniustól szeptemberig nyíló **budai imola** vagy **búzavirág** (*Centaurea Sadleriana*), amelyet **Janka Viktor** (1837–

A veszprémi Séd sziklái és szurdoka

(Kunsági Viktor felv.)

1890) a katonából lett növénykutatónk, a Nemzeti Múzeum növénytárának vezetője fedezett fel és nevezett el **Sadler József**-ről (1791–1849), a hazai flórakutatás nagyszorgalmú tudósáról. A napos mészkősziklákra, a gyepeken július–augusztusban virágzik egy-két **szegfű-féleség** (*Dianthus*); a sziklák árnyékosabb oldalain a finoman szárnyalt **hólyagharaszt** (*Cystopteris fragilis*), a **fodorka** (*Asplenium*) két-három faja húzódik meg, sőt ilyen helyeken megtalálható az **édesgyökerű páfrány** (*Polypodium vulgare*) is, amelyet szívesen rág, aki rátalál. Ize, mivel mannitot és cukrot tartalmaz, édes, bár később kaparó és kesernyés. Régen a gyökértörzsét tüdőbántalmak esetén, a tüdőhurutnál használták mint köptetőt, illetve nyálkaoldót.

A mély völgyek, a szurdokok növényzete sokban meggyezik a nyirkos és árnyékos erdők növényzetével. **Páfrányok**, **kakuk-torma** (*Cardamine*), **madársóska** (*Oxalis*), elvélve **legező bajnóca** (*Filipendula ulmaria*), de főként az **acsalapu** a szurdokok uralkodó növényzete. Az acsalapu (*Petsites hybridus*) vastag gyökértörzséből áprilisban nőnek ki az elég tömött fűrtöt alkotó két ivarú, szennyespiros vagy húsvörös pikkelyleves virágok. Nagy, szíves-kerekded, felül fénytelen, a fonákjukon eleinte szürkén molyhos, később megkopaszodó levelel csak a virágzás után fejlődnek ki. *Petasites* nevű növényről először Dioskorides írt. Az elnevezés — utalással a levél formájára és alakjára — a petasos szóból származik, ami széles, a napsugarak ellen védő kalapot jelent. Népiünk **kalapfünek**, **kalapszatyútnak**, meg **kalaplapunak** is nevezi, és nemcsak nevezi, de kalap vagy kendő helyett nagy levelével védi fejét a tűző nap ellen. Régen nagy becsbe volt a növénynek, amit igazol német neve, a *Pestwurz* is, tehát a pestist gyógyító növények között tartották számon. **Pápai Páriz Ferenc**, tudós, orvos és nagyenyedi tanár, az 1687-ben első ízben megjelent „*Pax corporis*” írója is a *Petasites* gyökerét a pestis ellen „*preverzálo*” szernek ajánlotta. A növény gyökerét, amely csereanyagot, keserű anyagot, pektint és cukrot tartalmaz, különleg ma is sebekre, aranyérre, főzetét pedig belsőleg a hurutbántalmaknál alkalmazták.

Az Ósmátra flóraidékéba tartozó hegyeken a sziklák növényzetében délnyugati, többnyire mediterrán, illir és közép-európai elemek uralkodnak, északkelet felé több kontinentálisabb jellegű, keleti, kárpáti, erdélyi, balkáni növényvel találkozunk a föld előbbi korából itt maradt őshonos növényeinken kívül. Különösen ezek a reliktum növények, a **magyar flóra kincsei** megérdemlik, hogy a természetjárók fokozott figyelemben és védelemben részesítsék.

Natter-Nád Miksa

A BÜKK MÉSZTUFÁ KÉPZŐDMÉNYEI

A Bükk természeti szépségei között kiemelkednek a mésztufaképződmények. A természetjárók által méltán csodált mésztufaképződmények ott jöttek létre, ahol a barlangi patakok és bővizű karsztforrások mésztartalmú vizéből a nyomáscsökkenés és a széndioxid csökkenésnek következményeként a mésztartalom kiválik és édesvízi mészkő (mésztufa, travertino) rakódik le. A lejtős felszínen meredek peremű, lépcsőzetes mésztufafelhalmozódás, mésztufabekérgezés (tetarata) jön létre, melyet a fehéren tajtékoz, zúgó vizesések tesznek festőien széppé.

A Bükk hegység legszebb mésztufa teraszait a Szalajka völgy felső szakaszán találjuk. A lépcsőzetesen kialakult, széles teraszokon lezuhanó víztömeg még mindig gazdag mésztartalomban, amelyet távolabb, a völgy középső részén rak le. A kicsapódó mésztufából keletkezett mésztufagátak duzzasztották fel a Szalajka völgy gyönyörű pisztrángos tavait.

A Szalajka völgyön kívül Monosbél, Bélapátfalva, a Garadna völgyében Omassa közelében, Lillafüreden és a Kisfennsíkba mélyen benyúló Forrásvölgy felső szakaszainál is jöttek létre mésztufafelhalmozódások. Az utóbbi helyen igen jól megfigyelhető a mésztufabekérgezés. A meredek hegyoldalon alakult mésztufa teraszokról lezuhanó víz szétfreccsen, a mésztartalom kicsapódik és a patakba benyúló fagyókerekre, illetve a teraszok peremén megakadt faágcskákra, néha falevelekre és odakerült növényekre rakódik le. Az ilyen módon keletkezett mésztufabevonat, lerakódás sárgás, sárgásbarna színű, laza szerkezetű és (megszáradva) könnyen morzsalékosává váló. A kialakult formák változatossága, helyenként borsóköhöz hasonló képződményei igen megkapók.

A Bükk hegység legnagyobb kiterjedésű és legvastagabb — kb. 35—40 m — mésztufafelhalmozódása a Szinva és Garadna találkozási pontjánál, Lillafüreden jött létre. A Szinva és Garadna patak mésztartalmú vizéből — a vizesésnél — a mésztufa egyenlőtlen fejlődése hozta létre azt a mésztufadombot, melynek belsejében számtalan idomtalan üreg keletkezett. Az üreg oldalfalait mohára és kelvirágra emlékeztető, sokszor pókhálószerű képződmények teszik változatossá, és különössé. Egyes termeiben cseppkövekhez hasonló oszlopok, fatörzsek, gyökerek és különböző növények mésztufabevonatai láthatók.

A mésztufadomb alatt rejtőz, egymástól különálló üregek felfedezése és járható folyosók által történő

összekötése Stark András bányász és munkatársai nevéhez fűződik. 1833-ban a mésztufából kifolyó víz jobb ipari felhasználása érdekében a (Fazola Henrik által létesített) színvölgyi vasgyár szükségletének biztosítására alagutat fúrtak a könnyen faragható mésztufába. Az ilyen módon összekötött üregeket Anna-barlangnak nevezték el és a felette épült Palotaszálló elkészülése után megnyitották a látogatók előtt.

Az utóbbi időkben a barlangban végzett feltárások során több bővizű forrásra akadtak, amelyeket bekapcsoltak Miskolc ivóvíz hálózatába. A forrásokban bővelkedő Anna-mésztufabarlang nevét — a barlang jellegének megfelelően — Forrás-barlangra változtatták és környékével együtt, mint megyénk egyik legszebb természeti képződményét, az Országos Természetvédelmi Tanács védett területté nyilvánította.

Frisnyák Sándor
tanár, Miskolc

VÉDETT TERÜLET:

a Sashegy...

A Természetvédelmi Tanács a Sashegyet a közelmúltban védett területté nyilvánította. Különleges — Magyarországon másutt nem, vagy csak szörványosan található — állatvilága s ritka növényzete tette indokolttá a védeltséget.

Mióta az öröndetes hírt olvastam, nagyobb tisztelettel tekintek ifjúkori kirándulásaim egykori színhelyére, — több mint egy évtizede pedig közvetlen tőszomszédomra.

Nem hanyagoltam én el a magyar hegyek világának ezt a miniatűr példányát eddig sem. Reggeli teám elkészítésekor első — külvilágra irányított — tekintetem tíz esztendő alatt mindig az ötküpi szomszédnak szolt. Be kell azonban vallanom, — még hozzá kissé szégyenkezve —, hogy ezt a tekintetet sohasem a megérdemelt üdvözlésnek, hanem egyszerűen csak időjárás-kutatásnak szántam.

Ha szomszédom csúcsoskáján felhők keringöztek, hiába bizonygatta mellettem a rádió, hogy Budapestben az égbolt derült — jó idő várható. Az állítás élő cáfolatával álltam szemben s tudtam, hogy a Bródy Sándor utcában elfelejtettek kitekinteni az ablakon.

Viszont, ha tar dolomit szikláin hanyatt esett a kelő nap fénye, a prognózis hiába ezolt borús, esőt jósoló légáramlásról.

Este, amikor fáradtan bandukoltam hazafelé, a Sashegy volt, amelyiknek sok csúcsa mögött még látni véltem a búcsúzó nap néhány ittlejtett sugárkévéjét.

Megvoltam én jól a szomszédommal. Szerettem is a magam módján. Hiszen hozzátartozott az életemhez s hozzátartozik még ma is, mint a felkelés, lefekvés vagy a reggeli teaforrás. Csek éppen nem tiszteltem, nem ismervén rejtett kincseit.

Mostantól fogva azonban nagyobb gondolattal leszek iránta. A hír olvastára a múltja iránt kezdtem érdeklődni. Hogy úgy mondjam: lekádereztem.

A kora nem nagyon érdekelt. Elég csak annyit tudni róla, hogy szörnyen öreg. A mennyiségemben kevésbé járatosak számára — s jómagamat is idesorolom — számokkal szinte ki sem fejezhető. Annyi biztos, hogy túl van már a hegyek java férfikorán. S ebben egy kicsit hasonlítunk is. Valamennyire kopasz is. Azt hiszem, ez is afféle csendes figyelmeztetés.

Koránál sokkal jobban érdekelt, hogy miként is szerepelt régen meghalt elődeim, a tőszomszédágomban levő Farkasréti, Tabáni vagy Németvölgyi temetőben porladó egykorú természetkedvelők és ismerősök tudatában. Mert azt talán mondanom sem kell, hogy régen, nagyon is régen nem Sashegynek hívták. Első neve Királyhegy volt. Állítólag azért, mert király uraink budakörnyéki vadászataikról hazatérőikben rendszeresen itt pihentek meg. Később újabb neveken tűnik fel. E nevek közül itélve csupa jámbor emberekkel lehetett közeli kapcsolatban, mert hol Páphegynek, hol Istenhegynek, hol pedig Baráthegynek említték a krónikák és egykorú főljegyzések. Nem járhatunk messze az igazságtól, ha már e nevek közül is arra engedünk következtetni, hogy területe — környékével együtt — hosszú ideig lehetett egyházi birtok. Tényleg az is volt. A budai barátoké.

A Sashegy elnevezést a hagyomány szerint onnan kapta volna, hogy Budavár töröktől történt felszabadításának tiszteletére tartott katonai díszszemle alkalmával csúcsáról sasok repültek a felszabadított vár irányába.

De vajon ki tudná már ezt bizonyítani...
Azonban ez nem is érdekes. Érdekes csak a védeltség, ami hitem szerint súlyt, tekintélyt, új színtöltet kölcsönöz neki a megkopott régi helyett, s bizonyára meghosszabbítja a pannóniai gyilkjal, különleges lepkei, érdekes pókjai — általában pedig egy nagy város sokréti, természetre rosszindulatú behatásától számszorososan veszélyeztetett élővilága életét. Mert a Sashegy nem önmagáért — hanem ezekért lett védett.

Ürülök a Természetvédelmi Tanács intézkedésének s a jövőben sokkal nagyobb barátsággal tekintek feléd időtjósó szomszédom s e sorokkal én magam is a jóindulatú emberek oltalmába ajánlak sokáigatú családdal együtt.

Dr. Sz. J.

A Szász Svájcban

A drezdai pályaudvaron kedves baráti fogadtatás után közlik a sajnálatos hírt, hogy a tájékozási sífutóverseny, melyre a Magyar Természetbarát Szövetség megbízásából kiutaztam, a kedvezőtlen hóviszonyok miatt elmarad. A hír első pillanatban eléggé lesújt, de német barátaim megvigasztalnak, hogy a verseny helyett módom lesz Drezdát, Meissent és a német turistakultúra egyik központját, a Szász Svájcot megismernem.

S valóban, ezalatt az öt nap alatt, amelyet az NDK-ban, az ottani Turista Szekció vendégeként eltöltöttem, Drezdában láttam a német barokk építéssel egyik leg szebb alkotását, a Zwinger, gyönyörködtem Meissen régi házaiban, gótikus dómjában és porcelán múzeumának nagyszerű gyűjteményében. Mint természetjárót azonban elsősorban a Szász Svájc (Elba homokkő hegység) fenyvesekkel tűzdelt vadon széttagolt sziklái és a sziklákról felém táruló panorámája ragadott meg leginkább.

A vidék vadregényes szépsége már generációk óta vonzza magához a természetben felüdülni, felfrissülni vágyókat és így a Szász Svájc az idők folyamán Németország egyik legfontosabb üdülő és turista központjává vált. Népszerűsége oly nagy, hogy üdülőhelyeinek túlszűfolttsága miatt már különböző védelmi intézkedésekre volt szükség. Ezeknek az intézkedéseknek a célja megvédeni a területet a helytelen emberi beavatkozástól és lehetővé tenni, hogy idővel a Szász Svájc Németország nemzeti parkja legyen.

Túrám a Szász Svájcban Wehlen városkából kiindulva kezdtem meg. A reggeli órákban erős havazás közepette indultam neki Herbert Bachhausszal, a drezdai turisták egyik vezetőjével, hogy felkapaszkodjak túráim egyik első állomására, a Rauenstein tetejére. A vasútállomástól fenyőerdőben szerpentinező úton kb. 1 órai gyaloglás után keskeny sziklagerincre jutottunk. Ahogy az éles szél a havat a szemembe vágta és letekinttettem a 150–200 m mélységbe letörő, szeszélyesen tagolt meredek sziklafalakra, teljesen az a benyomásom támadt, mintha valahol magas hegységben, 2000 m körül járnék, pedig a gerinc tengerszint feletti magassága csak 300 m volt. A keskeny, erősen csipkézett sziklagerinccen további utunk egyre nehezebbé vált. A sűrűn hulló hó betemette a sziklába vájt lépcsőket, kampókat, ennek következtében csak nagyon óvatosan haladtunk előre. Közvetlenül a Raunstein csúcsa előtt a gerincről mély sziklafolyosóba épített vaslépcsőkön kellett leereszkedni, ahonnan azután pár perc alatt fenn voltunk a csúcson.

A Rauenstein tetejéről délre a kis és nagy Bärenstein, délkeletre Lillenstein és a Pfaffenstein hóborította sziklái, északra pedig, az Elba túlsó oldalán a Bastei sziklatornyai tárultak elémm. A látvány megragadóan szép volt, de a kellemetlen időjárás miatt nem sokáig gyönyörködtünk benne, hanem betértünk a Rauenstein tetején levő turistaházba, hogy rövid tízórai és forró kávé elfogyasztása után tovább folytassuk utunkat.

A Rauensteinről mély havat taposva, hótól roskadozó fenyőfák között fél óra alatt értük el az Elba partját, ahol a kis átkelgőzös percek alatt vitt a túlsó partra, Kurort Rathenbe. Ennek a kedves üdülőhelynek házaait magunk mögött hagyva, nagyjából északnyugati irányba az Amsel völgyében folytattuk utunkat. Ez a völgy festőien szép és szinte lépcsőről lépésre újat mutat. Alsó szakaszán legelőször egy hatalmas sziklafog ragadta meg a figyelmemet, mely a ködös, havas tájban a Matterhorn képére emlékeztetett. Tovább haladva a Mönch hatalmas sziklájára tárult elémm, tetején hatalmas szoborral. A Mönch után völgyzárógát és festői kis tó, majd további szebbnél-szebb sziklacsoportok következtek. Egy sziklacsoport hatalmas lokomotívrá emlékeztetve emelkedik a völgy fölé és amint nézi az ember, azt várja, hogy mikor gomolyog a füst a kéményéből.

Sziklafolyosó a Ravensteinen

Közben az időjárás is megjavult, s mire felértünk a Bastei tetejére, a felhők közül kisütött a nap és megvilágította azt a páratlan csodás panorámát, melyhez hasonlót magam még keveset láttam. A Bastei büszke szikla ormáról meredeken zuhannak alá a sziklafalak, egészen a 300 m mélyen alattunk csillogó Elbáig. A távolban pedig, ameddig a szem ellátott, vakító fehér hótakaró borította a csúcsokat, völgyeket.

Közvetlenül körülöttünk valóságos sziklaerdő. Tornyak és falak meredeznek az ég felé, melyek gondolom, hogy valamennyi sziklamászó szívét megdobogtatnák. Valóságos sziklamászó paradicsom ez a hely, ahol a legkönnyebb mászásoktól a legnehezebbekig mindenre meg van a lehetőség. Magam is hirtelen arra gondoltam, hogy jó volna itt valamelyik falba beszállni és felküzdeni magam egy kiálló sziklaorom tetejére. Sajnos azonban egy túranapra nem fért bele ennyi program és így fájó szívvel le kellett mondanom erről az élvezetről. Meg kellett elégednem azzal, hogy végigsétáljak a Bastei szikláira épített hídon, ahonnan a legszebb bepillantást lehet nyerni ebbe a csodálatos sziklavilágba.

Erősen délutánba hajlott már az idő, mikor az úttól fáradtan, de szép túranap élményeivel gazdagabban leereszkedtem túratársammal a vasútállomáshoz.

A Szász Svájc hegyvidékének csak csekély töredékét láthattam, de ez is elég volt arra, hogy a terület lelkes rajongójává legyek. Igen hálásan gondolok vissza német vendéglátóimra, akik az ott töltött öt nap gazdag programjába ezt a túrát is beillesztették.

Tolnai Károly

A Bastei sziklahídja

(Tolnai Károly felv.)

A KÉTÁGÚHEGYTŐL a Giewontig

1946. január 6-án ködös, hűvös, sötét reggelen nyolcan gyülekeztünk a Császárfürdőnél. Ez a találkozási hely még a háború árnyéka volt, mert a felrobbantott É-i összekötő vasúthíd hiányában, az esztergomi vonatok innen indultak. Célunk nem Esztergom volt, csak Solymár, majd a solymári Ördöglyuk barlang.

Első túráim volt ez, első komoly, szakosztályi túráim. Előtte sokat csavarogtam a budai hegyekben mint diák, mint nyughatatlan ferencvárosi „srác”. Eljutottam Hűvösvölgybe is, sőt lemerészkedtem a Báthory-barlangba, melyet képzeletem remetekkel és egyéb elvont alakokkal népesített be.

Am ez a túra valami más volt. A társaságban csak egy hasonló korú fiú volt mint én, a többiek jóval idősebbek és ami még akkor nálam nagy szó volt, ők már öreg segédek, míg én csak másodéves tanonc. Ugrattak is eleget az üzemi tanoncműhelyben, amikor hétközben karbid lámpát kaptam a szakosztályi szertárból. Hősiesen túrtem az ugratást, mert akkor már beleéltem magam az elkövetkezendő élményekbe és gondolataim között előkelő helyet foglalt az „Ördöglyuk”.

Várakozásunk végeztével goromba rántással, és a hajnali némaságba szemérmetlenül beleüvöltött fülsértő füttyel megindult az alig pár kocsiból álló ablaktalan, vagy csak részben ablakos szerelvény. Zötyögöttünk, megálltunk. Majd újból megindultunk és mire világosodni kezdett, már Solymáron voltunk. Átvágtunk a falun és megérkeztünk Pluhár bácsi tanyájához, ahol még meg volt a berendezett barlangszoba (nem ártana ismét felújítani).

Atöltöttünk és megkezdtük a leszállást. Nem akarok most a barlang leírásánál időzni, hisz nem ez a célom. A barlangról csak annyit, hogy nyolc órát voltunk lenn és még a túrát követő csütörtökön is, ha mögöttem beszélgettek és oda akartam nézni, nemcsak a fejem, hanem az egész testem fordulni volt kénytelen, mert az izomlástól alig bírtam mozogni.

Azután teltek múltak a hetek és valahogy nem akaródzott túrára menni egészen addig, míg meg nem hirdették a szakosztályban a húsvéti túrát.

A program ismét megmozgatott. Aztán ment minden mint a karikacsapás. Ismét a már jól ismert császárfürdői találkozás, csak most messzebb zötyögött velünk az „Expressz”, egészen Csévig. Csévtől pedig egy merész lendülettel felhúztunk egészen a Kétágú fehér sziklafalainak, tornyainak és gerinceinek tetejére, ahol a barlang (kis odú csak) előtti térségen sátrat verve szállást készítettünk. Majd megkezdődött a túra lényegi része, a mászás. Előbb csak néztem, figyeltem, hogy a többiek mit csinálnak, majd köztvégre akaszkodva én is elkezdtem mászni. Első próbálkozásomat azonban nem követte valami nagy siker. Mindössze két métert haladhattam, amikor kicsúszott lábam alól a szikla és egy kis kilendülés után sokkal gyorsabban, mint gondolni mertem volna, már ismét a sziklánál voltam és találkozásunkat rideg csókkal ünnepeltem. Kicsit bizony nekikénedtem a sziklának, ami nem vette el a kedvemet, sőt felingerelt s miközben a kötél végén himbálództam, újabb fogásokat kerestem és gyors, ideges mozdulatokkal igyekeztem feljutni. Kapkodásomnak majdnem újabb csókváltás lett az eredménye, de megúsztam és gyengén vérző szájjal kerültem a fal tetejére. Aznap már nem sokat másztam, de a további napokon kezdtünk megbarátkozni egymással, szikla és én.

A Kétágú után jöttek a többi sziklamászó iskolák és két év tavaszi, valamint őszi szezonya szakadatlan mászással telt el. Azután, igen aztán jött az, amire senki nem számított és amivel erősen kellett volna számolni. Háború után voltunk. Zilált gazdasági és politikai élet. Megfelelő nemzetközi légkör és valuta hiánya, és mindezek eredményeképpen itthon maradás. A mászóiskolák valahogy unalmassá váltak és távolra néző szemünk előtt hiába rémlettek fel magas sziklaormok, csak az Oszolyt láttuk és a többi iskolát.

Azután valahogy nehezen, de mégis sikerült.

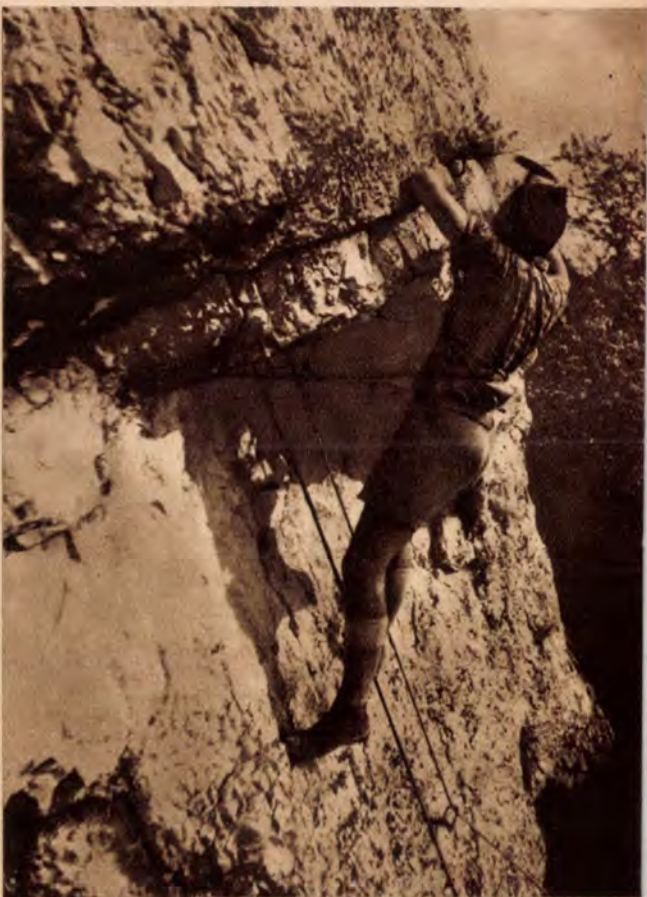
1949 decemberében az IBUSZ külföldi társasutazást rendezett a Lengyel-Tátrába. Nagyon rossz időpont volt. Szinte teljes sikertelenségre volt kilátás és valamilyen szerencsétlenség folyamán a hegyekkel való barátság talán örökre megszakadhatott volna. Am akkor nem gondoltunk ilyen józan fejjel, menni és menni akartunk. Százötvenen mehetünk

Az Oszoly Delagó fala

★

Aláhajlás leküzdése

Az Oszoly hátsó gerince

★

A Feketehegyek egyik tornyán
(Tátrai Ruppert felv.)

ki, vagy tízszer annyian jelentkezünk. Aztán hosszú, izgalmas hetek, majd napok és végül órák után, elindult a vonat. Két külön kocsi és százötven boldog magyar. Köztük két külön csoportban kb. 18 turista, akik részben hegyászok voltak.

Elindultunk, hogy találkozzunk az álmokkal! Találkozzunk azokkal a falakkal, csúcsokkal, melyek magasan az Oszoly fölé mőttek. Ahogy rohant a vonat, úgy rohantak az események, gyűltek az élmények, Miskolc, Hidasnémeti, majd Kassa. Karácsony volt és este hét óra, amikor több órás késés után, Kassára érkeztünk. Az állomáson hatalmas kivilágított fenyő, rengeteg idegen felirat és idegen nyelv. Elindultam szétnézni, amikor látom, hogy kocsijaink eszeve-szett száguldással megindulnak visszafelé. Rohantam utánuk és talán még most is szaladnék, ha közben nem lassudnak, hogy megállás után visszainduljanak egy másik vágányon átkapcsolás végett. E kis intermezzó után nem mertem többet elhagyni a kocsit, nehogy megegyeszer futnom kelljen.

Aztán megint megindultunk és elhagytuk Kassát, bele-rohanva az éjszakába, a Hernád völgyébe. Később elfáradtam és leülve a kocsi-ban kicsit szunyókálni kezdtem. De nem tartott sokáig, mert máris Poprádra értünk. Este tíz óra volt és sok hó. Kezdem unni az utazást, különösen akkor, amikor meghallottam, hogy most át is kell szállni autóbuszra, mert azzal megyünk tovább. De unalmam hamar végetért. A hold, mely teljes pompájában ragyogott és ezüstös fényt hintett a hideg éjszakába, meglevenítette az álmok világát. Rohant a busz és felettünk, hófehér csúcsok világitottak mint megannyi mesebeli kristályhegy. Gyönyörű volt.

Később egészen a hegyek alá kerültünk, át az északi oldalra. Majd újabb útlevélvizsgálat és huszonnégyórás utazás után megérkeztünk Zakopaneba.

Az első napok az ismerkedéssel és sieléssel teltek. Aztán megindultunk, hogy most pedig megmásszuk a városka há-tárában levő Giewontot, mely 1900 méter magas. Másnap reggel, hajnali félőtkor csendben felöltözködtünk és elindultunk. Hogy hol akarunk felmászni nem tudtuk, csak mentünk fel az egyik völgyön, hogy majd ott, ha elérünk valami falat, azon fogunk mászni. Így értünk el egy füves, meredek lejtőt, melyet sziklák tarkítottak. A lejtő később mind meredekebb lett és egészen sziklás, melyet jeges és havas moha, valamint gyep fedett. Kötél a zsákban volt és mi egymás után másztunk jeges fűvet és sziklát fogva. A lejtő később fal jel-leget öltött, de még mindig erősen mohosodva és sok helyen borítva jeges fűvel. Ami mi oda sem hederítve másztunk tovább. Végül több órás gyaloglás és mászás után, minden átmenet nélkül kis párkányra értünk és ott állt előttünk a fal.

Nagyon csúnya volt! Hatalmas fal, jegesen, havasan, bo-rongósan. Tetejét nem is láttuk, mert köd borított mindent és visszapillantva a várost sem láttuk. Néztük a falat és néztük egymást, majd a megtett utat és azon töprengtünk, hogyan jutunk le innen? Arra már nem is gondoltunk, hogy mi ott, akkor továbbmenjünk és bármiféle mászásba kezd-jünk.

Míg így telt az idő, fájni kezdtünk, ami élénkebb cselek-vésre ösztökélt. Így hát megindultunk lefelé, lehetőleg ké-ményeket keresve, mert azokban jobban bízunk. Végül is, egy viszonylag lenyhe lejtésű kőménybe kerültünk, mely tele volt hóval. Ott, lesz ami lesz jelszóval, jégcsákányunkat meg-markolva, leültünk a hóra és elkezdtünk csúszni lefelé. Sze-rencsénkre a hó sok volt és így előttünk feltorlódva fékezte a sebességet. Végül is a kőmény lejtése egészen szelíd lett, olyanmódon, hogy állva is tudtunk benne járni. Felálltunk hát és leereszkedve egy oldalvölgybe, visszatértünk Zako-paneba.

Nem éreztünk vereséget és nem kedvetlenített el a ku-darc. Így volt ez jó. Vissza kellett térnünk, mert első alka-lommal a hegy bizonyult erősebbnek. Néhány nap múlva ismét nekiindultunk, most azonban fal helyett eljegesedett (kemény firn volt rajta) lejtőt választottunk, és kevés má-szás, de még több lépcsőkészítés erős munkája után, vállal-kozásunkat siker koronázta és 11 óraker fenn álltunk a csú-son. Nem volt nehéz az út, ma talán nem is mennék arra, de akkor sokat jelentett. Ismerkedés, első találkozás volt ez a magas hegyekkel, a Tátrával, mely azóta is sokat adott nekem. Örömet, élményt, küzdelmet és végül is a csúcsok elérésének diadalát, mellyel talán semmi sem vetekszik.

Tátrai Ruppert

Jfúsági Természetjárás

Természetjárás az úttörő csapatban

„Az úttörő szereti és védi a természetet” így szól a 11. úttörőörvény. S ha a fenti témáról van szó, mégsem ezt az úttörőörvényt veszem jelszónak, hanem az elsőt: „Az úttörő hű gyermeke hazájának, a Magyar Népköztársaságnak”.

Minden magyar fiatalnak becsületbeli kötelessége, hogy szeresse hazáját, s ez mennyire inkább áll az úttörőkre. Igen ám, de szerethetünk-e olyant, amit nem ismerünk. Gondolkodás nélkül mondhatjuk, hogy nem. Ahhoz, hogy megszeressük hazánkat, meg is kell ismerni.

Amióta megalakult az Úttörők Szövetsége, 1957. februárjától, új utakon jár az úttörőmozgalom. Cél: kivinni a fiúkat, ki a szabad természetbe, romantikát vinni az életükbe, s nem utolsósorban megismertetni, és megszerettetni velük hazánkat tájait.

Az úttörőmozgalom belül az új irányra való rátérés nem 1957 tavaszán kezdődött, hanem megkezdődött az új utak keresése még az 1956-os év tavaszán-nyarán.

A mi csapatunk, az 546. Hunyadi János Úttörőcsapat is kereste az új utakat. Ezért 10 fiváral 1956 nyarán bejártuk a Bakonyi és a Balatonfelvidéket. A nagy távolságra való tekintettel kerékpáron tettük meg a négynapos utat. Az útra elkísért bennünket dr. Barabás János mérnök, szakíró, több magyar fényképezőgép tervezője, s neki köszönhetjük, hogy a túráról sikerült egy félórás filmet készítenünk.

Bakonyszentlászlón szálltunk le a vonatról, s felmálházás után azonnal útra kelünk. Nemsokára már Csesznek várában gyönyörködünk, majd ismét folytatva utunkat, elérjük a hegy tetejét s innen vígan gurulunk be Zircra. Sőtétre értünk első pihenőnkre, Gyula-firatóra. Másnap megköszönve a szíves fogadtatást, sietve elindulunk Veszprém felé. A síetségre alapos okunk volt, versenyeznünk kellett a közlegő zivatarral, és sikerült is megmenekülnünk előle. Sajnos, délután lett, amikor tovább mehettünk. Hang nélkül suhantunk át a Csopak feletti erdőn egy keskeny völgyben, melynek a végében megpillantottuk a Balatont. Sajnos, az idő további romlása, és egy esésből származó géphiba nem engedte, hogy bemenjünk a Tihanyi félszigetre. Mikor ránkborult az éj, a fiúk Örvényesen szénapajtaban aludtak álmodva. A harmadik napot pihenőnapnak szántuk, s ezért csak Révfülöpp mentünk el. Korán sikerült ágybarakni a társaságot, s így el lehetett érni, hogy napkelte után megindulhattunk utunk legszebb szakaszán. Alig hétóra után érkezünk Badacsonyra. A reggeli csendben mentünk a Kisfaludy-házhoz. Még jóformán el sem maradt mögöttünk a Badacsonyi, amikor már Szigliget alatt jártunk. Kerékpárjainkat hátrahagyva kapaszkodtunk fel a várba. Még aznap megnéztük Szépkilátót és Keszthelyt, azután vonatraszálltunk, s négy felejthetetlen nap emlékével indultunk haza.

1956 szeptemberében olyan raj alakult meg a csapatban, amelynek tagjai több osztályból tevődtek össze. Ennek a rajnak a programjában havi egy kirándulás volt. Az elsőt október 7-én tartottuk a Pilisbe. Azután jött október 23 s úgy látszott, hogy nem lesz több úttörőmunka az iskolában. De alig jelent meg az első tavaszi napsugár, a csapatunk újra élt, s újra kimentünk, hogy magunkba szívjuk az erdő illatát. S az első kirándulást követte a többi.

Ha mérleget készítenénk az 1957-es évről, azt kell mondanunk, hogy csapatunk nem rándult ki fennállása, 1953. óta annyit, mint az 1957-es évben. Igaz, hogy most már többen vagyunk, mint egy év-

vel ezelőtt, s minőségben soha ilyen jók. Az 1957-es év utolsó kirándulása volt a legnagyobb élmény nemcsak annak a 16 úttörőnek, aki részt vett ezen, de nekem is, pedig immár húsz éve járom hazám tájait.

December 27-én Pásztórol indultunk el gyalogszerrel, négynapos élelemmel, ruhával felszerelve Ágasvár felé. Néhány fiút a szülei úgy megpakoltak, mintha legalább is a Himalájába mennénk. Az első nap máris bosszúsággal kezdődött. Hasznoson nem találtuk meg az útjelzést, s mire rájöttünk, már a hasznos vár alatt jártunk. Itt azután nem lehetett mást tenni, mint megmászni a meredek hegyoldalt. Persze azért szakítottunk annyit időt, hogy megnézzük a várat. Ekkorra már felhőben voltunk. Így mentünk tovább a Kosik-tanya felé a kék jelzések mentén, bár nem tudtuk, hogy az hova visz, mert a térképen zöld jelzés volt. A kőnek köszönhetjük, hogy sikerült letérni a jelzett útról, s egy másikon feljutni az Óvárra, ahol kijutottunk a kőből.

A hegyek szigetként álltak ki a felhőtengerből. Olyan látvány és érzés, melyet nem felejtünk el soha. Ugyanis nem tudtam hol vagyunk! Megkíséreltem a térkép alapján megállapítani a helyzetünket, de az még első kiadású Mátra-térkép volt, amelyen nincs szintvonalazás sem. Elindultunk északra. Mindegy erre, csak utat találjunk, decemberben nem éjszakázhatunk az erdőben. A fiúk nem fogták fel a dolog jelentőségét, ők bíztak bennem, s tudták, hogy célhoz érünk. Sajnos, én nem voltam annyire biztos ebben. Közben ismét ránk szállt a köd. Megtaláltuk ismét a kék jelzést, de most már kételkedtünk, nem tudtuk, hogy hova visz. Le a völgybe, ott találnunk valami emberi települést, ahonnan elérhetjük a turistaházat! A fiúk már fáradtak voltak, kezdett sötétedni, s ráadásul az egyik örsvezetőm megárandította a lábát, s nem tudott tovább menni. S ekkor a sötétlő kőből fejszecsattogás hangjal szálltak felénk. Néhány perc múlva a legnagyobb meglepetésünkre a Kosik-tanya előtt álltunk. S ekkor egy öreg ember, ki imént a fát vágta, megmutatta a turistaház felé vezető utat. S a fáradt csapat megindult a ködben és sötétben. Zseblámpákkal kerestük a jelzéseket, megárandult lábú örsvezetőm csomagját felváltva vitték, őt magát két fiú támogatta. Fáradtak voltunk mindannyian, lehűzött a csomag, de győzött az akarat, s elérjük a célt. Este nem kellett senkit sem biztatni az alvásra.

S a többi nap...? Sokkal kevésbé volt izgalmas, sokkal szebb. Második nap felmentünk a Galyatetőre. Útközben végig felhők felett voltunk, láttuk a Csóványost s a Tátra hófödte csúcsait. S 22 km meg se kottyant, igaz, hogy most nem vittünk négynapos felszerelést. A harmadik napon számháború és barlangkutatózás volt Ágasváron, amelybe bekapcsolódtak a salgótarjáni turisták is. A negyedik napon még nem is pirkadtt, már úton voltunk. A reggel fényre Mátrakeresztessen, a napkelte pedig a Vöröskösziklánál ért utól. Feljutva a Nyikomra, ezüsttel bevont táj fogadott. Alattunk megint mindent ellepett a köd. Lejutva a Zám, majd a Danka völgyébe, beértünk Gyöngyöspatára.

Még csak annyit: sem a túrán, sem utána nem lett senkisek beteg. Magam is levontam a tanulságot: a felszerelést a legkisebb távolságon keresztül vitessük csak a fiúkkal, mert ez a teher energiájuknak 50-60%-át veszi el.

S még valamit a jövőről. Nyáron kéthetes tábor rendezünk Dobogókőn, emellett a rajok több egy-és kétnapos túrát rendeznek tavasztól ősziig.

Bízom abban, hogy úttörőink nemcsak megismerik, de meg is szeretik hazánk tájait, s tudni fogják, hogy mért legyenek hű fiak hazájuknak, a Magyar Népköztársaságnak.

Rétlaki Győző
csapatvezető

Vájár tanulók

A Mecsek vadregényes tájai nemcsak a természet örök szépségét nyújtják cserébe a gyaloglás fáradságáért, hanem pihenést, felüdülést, sőt, ha szükségünk van rá: testi és lelki betegségek gyógyulását is. Egészséges testi és lelki összhang! — Ez szükséges ahhoz, hogy hétről hétre jó hangulattal végezzük munkánkat, s a nehézségekkel fölényesen birkózhassunk meg! Sokan felismerték már ezt, sőt azt is, hogy ehhez a helyes út a természetes életmód. Ez utóbbi pedig nehezen képzelhető el a szabad természet szeretete nélkül.

Az 508. sz. Vájárintézet tanulói is ezt vallják! Megalakították tehát a KISZ keretén belül a természetjáró szakkört, mely egy éve működik, s tagságát a túrák ez idő alatt igen lelkes csoporttá kovácsolták. Sem a nyári hőség, sem a borigázás, sem a sár, de még a jeges szél — mert ilyenekkel is kell néha számolni — sem tudta elkedvetleníteni a természetkedvelő ipari tanulókat a közös célok megvalósításától. — S melyek ezek?

— Túrákon az állóképesség növelése,

a szabad természet szépségeinek megismerése,

egészséges, természetes életmód megszeretése,

a természet védelme, városunk, hegységünk, valamint távolabbi városok, hegységek megismerése,

turista létesítmények létrehozása, illetve gondozása stb.

Céljaik igen nevelő jellegűek. Ezekért a célokért csak akkor dolgozhat a tanuló, ha közben iskolai kötelezettségének is eleget tesz. Ha ezeket figyelembe vesszük, akkor igazán példaképpel lehet állítanunk őket olyan fiatalok elé, akik a fentiek helyett az utcákon való céltalan bolyongást, italboltok füstös levegőjét, fák tördelését, padok rongálását, s egyéb erkölcsellenes „szórakozási lehetőséget” (!) találnak csak, melylyel valóban „agyoncsapják” fiataláguk vissza nem térő napjait, éveit.

Ezzel szemben a turista munkásfiatalok nemes célkitűzéseik mellett valóban szórakoznak is (utazás, sátorverés, táborozás, forrásfoglalás, tisztogatás, ismerkedés a műemlékekkel stb.). Méghozzá egészséges, fiatalos, romantikus szórakozás ez, mely nemcsak egynapos, hanem évekre szóló élményekkel gazdagítja a bányászfiúk életét!

A túrák élményeinek emlékeit fényképalbumok, színes diafilm, s a legszívesebben a lelkek őrzik minden egyes fiatalnál. Napjainkban, amikor annyi probléma merül fel a fiatalok erkölcsi életével kapcsolatban, megnyugtató érzést kelt a huzsonegy hátizsákos, vidám vájár tanuló!

Kovács Titusz
vájárintézeti tanár

Pomáz vára . . .

A Pilis hegység területe a középkorban, az akkori királyi és egyházi székhelyek, Esztergom és Visegrád közelsége miatt igen sűrűn lakott volt. Okmányok őrzik számos elpusztult község, pl. a Pomáz melletti Aszófő, s a Pilisszentlászló közelében levő Kékes község emlékét. A hegységben szinte egymást érték a kolostorok.

A Pomáz fölötti Klissza-dombon (ahol a Lupa-mauzóleum áll) kiterjedt középkori romokat találhatunk. A domb története azonban sokkal régebb időkre nyúlik vissza. A kőhegy-csikóvári csoport patakjai a Dunába ömölve a folyót visszaszorították, hordalékuk pedig a folyóba félszigetként benyúló teraszokat alkotott. E teraszok, mint a Klissza domb is, kiváló telephelyeivé váltak az embernek. A középkori falak ásatása közben talált neolitikus eszközök bizonyítják e hely ősi lakosságát, a környék római-kori leletei pedig, hogy a rómaiak is lakták. Közéleben, a Kőhegy Duna felőli lábánál húzódtott a római hadiút.

A birodalom bukása után az épületek elpusztultak, ugyanígy mindent elpusztított a tatárjárás is. A jelenleg látható igen csekély és alig észrevehető falmaradványok Anjou-koriak, melynek építési ideje a XIV—XV. századra tehető. Sashegyi Sándor szerint, aki a romokat kiásta, Nagy Lajos itt Erzsébet anyakirálynő részére emelt várat. Gerő László „Magyarországi várépítészet” című művében mint XV. században épült királyi várat említi.

A klissza-dombi épület, mint az alaprajzból is látható, két részből állt, egy négyzet alakú épületből és a tőle távolabb levő kápolnából. A négyzet alaprajzú épület vár létét bizonyítja, melynek négy kiemelkedő pontján egy-egy kiemelkedő torony állott. A vár feltehetően a diósgyőrire hasonlított, lehetséges azonban, hogy ezen túlmenően annak tervrajzai felhasználásával épült, ugyanígy mindkét vár egy-egy oldaléle 56 m hosszú, és tudjuk azt, hogy a diósgyőri vár átépítésé Nagy Lajos idején folyt.

A hozzátartozó templom 6 x 18 m-es méretei miatt csak kápolnának tekinthető. Szentélyének feliratos köve a volt Teleki-féle majorház falába van illesztve. Felirata: „Qui manducet ex hoc pane, Vivit in

aeternum 1512.” Az 1512-es évszám csak az átépítés időpontját őrizheti.

Véleményem szerint lehetséges, hogy az épület kolostor volt, és pedig Klarisszarendi apáca rendház. Anjou-kori oklevelekből kitűnik, hogy Erzsébet anyakirálynő az általa Óbudára telepített klarisszákát nagyban pártfogolta, s főleg Pomáz környékén jelentős föld- és szőlőterületeket juttatott nekik. Rendház emlékeit őri a domb mai — Klissza — neve, amely nyilvánvalóan a Klarissza szó népi megrövidítése. Ha itt vár állott volna, a helynév — mint annyi más helyen — megőrizte volna a vár elnevezését. Az épület a 17. században pusztult el, a környék számos községével és kolostorával együtt.

Balog Zoltán

Dunakanyar

Esztergomból Budapestig húzódik hazánk egyik legszebb és legjobban elérhető természeti kincse. A sokat látott és sokak által leirt ősi folyó szeszélyes alakú, sziklás, erdőborított hegyek között kanyarog és partjain feltárva vagy elhanyagoltan várják az érdeklődőket ezeréves történelmünk emlékeit.

A kavicsos vízpartok, a szigetek homokja a közel kétmillió lakás gondokkal, furdogondokkal küzdő főváros nyári pihenőhelye. A lassú folyam kiváló sportlehetőségeket biztosít a flatalságnak. A partmenti falvak, városok kiinduló helyei lehetnek az év minden szakában üzhető, öregnek, fiatalnak egyaránt egészséges közephegyi túráknak.

A Dunakanyar helyeségei oldották meg a múltban a polgárisodó város kispénzű lakosságának nyaralási gondjait és a pénztelen proletárok sátoztókorai tettek színessé a szentendrei sziget, Göd, Sződ, Békásmegyér, Budakalász partjait és a kétnapos ünnepeken Pilismarót homokjában felejtettük az akkori élet igazságatlanságait.

Nyáron a vízpartokról terveztük az ősi-tavaszi túrákat, a téli síkirándulások — és télen, ha végigvert a hegyek csúcsán a hóvihar, gondolatban a Dunát kerestük, a víziélet örömeit elevenítettük fel.

A Dunakanyar szépségeit turisták, természetbarátok tárták fel és propagálták. Megjelölték az utakat, táblákkal, térképekkel látták el a kiinduló helyeket; ha volt erejük, menedékházakat építettek, forrásokat foglaltak, előadásokkal, kalauzokkal könnyítették a fővárosi kirándulóknak a Dunakanyar felkeresését. A Római-part evezős házaiban szombaton, vasárnap, ünnepeken áradt felfelé a sok kielbot, kajak, és motorcsónak, a kirándulóhajók jó időben nem bírták befogadni az utaznivalókat.

Közben a főváros lakossága megkét-szereződött, a fővárostól északra a Vízmű kútjai foglalták el a partokat, a természetjárás háttérbe szorította a látványos sportok támogatása. A hegyek, a Duna partjai megmaradtak annak a néhány ezer természetbarátnak, aki így is örömet talált a felkeresésükben.

A gazdasági aránytalanságok hibái itt is megmutatkoztak. Nem vette észre senki, hogy a hirtelen növekvéssel kinlódó főváros közelében olyan természeti kincs a Dunakanyar, amely ha külföldön lenne, vágya után mindenki. A hegyek és a víz szerencsés találkozására, könnyen elérhető csodás kilátást nyújtó csúcsok, napfényes vízpartok és árnyas erdei utak vonzzák a városit, izgatja a fiatalok fantáziáját — csak fel kell hívni a figyelmüket, kézen kell fogni és vezetni kell a hegyek közé.

Közlekedés kell, kulturált pihenési lehetőség, étel, ital, barátságos fogadtatás és a dolgozók százezreinek ad egészséges pihenést a természet, közvetlenül a város mellett. Kirándulhat, üdülhet fiatal, öreg, együtt a család, az üzem, a hivatal

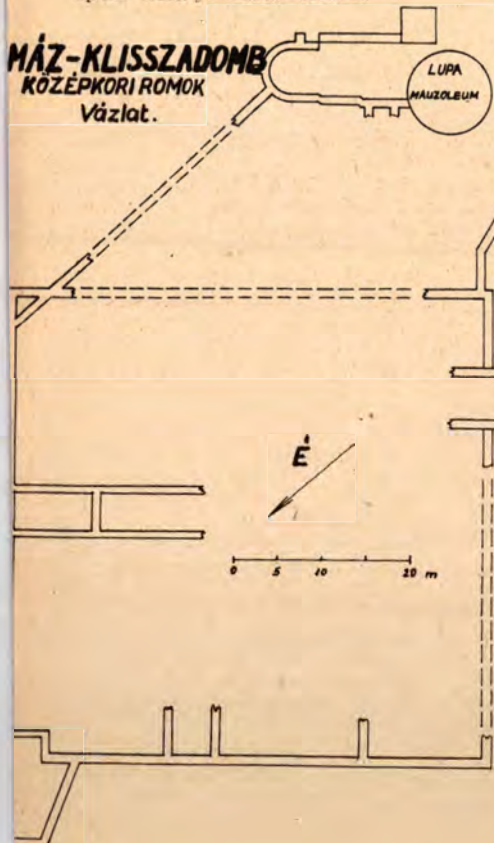
és az egész heti munka után szórakozva pihennek — ha ennek a pihenésnek néhány kellékét a társadalmi erők és a hatóságok szervek megértő együttműködése biztosítja.

Ezt az együttműködést tükrözte vissza a márciusban a szentendrei Tanácskészen tartott Dunakanyar Bizottság teljes ülése. Szijártó Lajos elvtárs, a megyei tanács elnökhelyettese, az intéző bizottság elnöke számolt be a nyolchónapos munka eredményeiről. A hatóságok megjelent képviselői, a Dunakanyar városainak, községeinek vezetői, turisták, történészek vitatták meg a tennivalókat. Az ország gazdasági helyzetét figyelembe véve kis beruházásokkal, költséget nem kívánó intézkedésekkel, a helyi baráti körök társadalmi tevékenységét igénybe véve már ez évben is jelentős fordulatot kell eredményezni a Dunakanyar értékelésében és felkeresésében. A Pestmegyei Idegenforgalmi Hivatal központi kérdésésként szerepel a belső vándorlás, üdülési igényeinek kielégítése, a Dunakanyar propagálása: a természeti szépségek, a feltárt ősi települések, turista, vízisport, fürdő, üdülési lehetőségek ismertetése.

A MÁVAUT Vác-on, Szentendren közelkedési gócpontot létesít, a Közlekedési Minisztérium figyelembe veszi a vasút és a hajózás terén felmerült igényeket. Tahn, Pilismaróton hajóállomás létesül, Esztergomból, Dömösről, Visegrádról, Nagymarosról sétahajók indulnak. A városok, községek tisztasági versenyre lépnek, utakat, hidakat, kutakat hoznak rendbe, tatarozzák az épületeket. A Dunakanyar 3 éves fejlesztési tervét eljuttatták az Országos Tervhivatalhoz. Fejlesztik a vendéglátóipart — felszámolják az elmaradottságot — felkészülnek a hétvégi igények kielégítésére. Megszervezik, ahol az hiányos volt, az egészségügyi ellátást, Kulturális programot dolgoznak ki már ez évben a nyaralók szórakoztatására. Kijelölik a vízparti táborozó és kikötő helyeket. Feltárják a kihasználatlan üdülőket. Felújítják a hiányzó útjelzéseket, támogatják az MTSZ munkáját és a Vörösközikla-i felszabadulási emléktúrára legjobban mozgósító egyesületnek díjat tűztek ki. Szorosabban kívánunk együttműködni a Turistaházakat kezelő V.-tal, az IBUSZ-szal és élni szeretnénk a cseh-szlovák—magyar közös határ adta cserlehetőségekkel.

A helyi szervek vezetői, az érdekelte hatóságok, szakemberek, tudósok, művészek mellett engem ért az a megtisztelő feladat, hogy a természetbarátokat a Dunakanyar bizottságban képviseljem. A bizottság összetétele hűen tükrözi a változott idöket, ahol is a közigazgatási szervek, a hatóságok együtt küzdenek a turistákkal, a kirándulókkal, hogy hazánk egyik legszebb természeti szépségét, a Dunakanyart a főváros és az ország minden dolgozója számára kulturált körülmények között elérhetővé tegyék.

Erős József

Hegymászás

II.

A kötél a hegyászó legfontosabb segédeszköze. Jelentőségét, fontosságát, veszélyeit szeretném kifejtetni.

Rögtön felülök a kérdésre: mire jó a kötél? Csak arra, hogy egynéhány ember összekösse a sorsát?

Nem, a kötél elsősorban arra való, hogy biztosítson, hogy a lehetőségig biztonságot nyújtson annak, aki a nehéz terepen, sziklán, havon vagy jégen éppen mozgásban van, míg a kötélet többi tagja annyi kötélet enged utána, vagy von el, amennyi szükséges. Szabályos kötélteljesítéssel mellett nagyobb baleset soha nem következhet be.

A jó kötél a hegyászó legjobb, leghűségesebb és leghasznosabb segítője, amíg szabályosan használják, de folyvást fenyegető veszedelemmé válik ott, ahol ezt nem teszik.

Lássuk legelőbb; milyen a jó kötél? Semmi esetre sem jó a nagymama ruhaszárító kötele, amelyet a kalandvágyó ifjú elcsen a padlásról és amellyel a zűgölgéti Tündérsziklán, vagy egyébített kockázattalja testi épségét. Bizony már itthon, a mászóiskolában is komolyan kell venni a kötélet és a biztosítást, nemcsak a nagy hegyek közt. A nyaktörés itt épp oly egészségtelen, mint kint a Tátrában, vagy az Alpokban.

Alpin célra különleges köteleket gyártanak. Csakis ilyen, kipróbált és ellen-

őrzött minőségű, márkás köteleket használjunk. A legjobb kötélfajtát a perlon, nylon és egyéb műanyagszálak megjelenése előtt az olasz kender adta. A műanyagból font köteleket személyesen, komoly terepen nem tudtam kipróbálni. Igen tetszetősek, könnyűek, a vizet állítólag nem szívják, mint a kender, de úgy hallom és olvasom, hogy erősen nyúlnak és elég gyorsan kopnak és használódnak el. Ennek ellenére bizonyos, hogy a műanyagkötél a jövő, még akkor is, ha e percben még nem minden tekintetben tökéletes.

En magam a 12 mm-es sodrott kenderkötélet találtam a legjobbnak és legmegbízhatóbbnak. Hátránya, hogy ha megázik, merevvé válik, ilyenkor persze nehéz kezelni. Viszont a teherbírása, szakítási szilárdsága sokkal nagyobb, mint a puhább és simulékonyabb fonott kötélinek. Itt említem meg, hogy létezik egy harmadik kötélfajta is, amelynél egy belső sodrott részt csőszertűn vesz körül egy külső fonott burkolat. Ez a kötél rossz, mert a kétféle természetű és erejű anyag nem egyszerre „dolgozik”, és így tulajdonképpen csak félerős kötél van a kezünkben, nem is szólván arról, hogy a külső burok esetleg komoly bajokat takar el.

Különbösen is ajánlatos a köteleket gyakran átvizsgálni, különösen nehéz túrák után. A megkopott, elnyúlt, elhasznált köteleket pedig dobjuk el minden szív-fájdalom nélkül. Teljesen téves és kárhözvaló a felfogás, hogy a kiszolgált alpinkötél még jó a mászóiskolában. Nem jó az semmire, csak bajokozásra. Magam láttam legalább háromszor olyan esetet, amikor az ócska kötél a mászóiskolában, hogy úgy mondjam, „munkaközben”, egyszerűen szétfoszott.

A barlangban használt kötél megy tönkre a leggyorsabban. A barlangi agyag,

guánó, ásványtartalmú víz szétmálasztja a kötélet anyagát, különösen, ha az huzamos ideig nedves marad.

Az ilyen kötéltől órizkedjünk!

Ha a kötélnk megázott, szárítsuk meg gondosan, de nem a kályha mellett, hanem a szabad levegőn! A piszkos köteleket meg kell tisztítani sártól, kötőmértéktől. Más kezelést a kötél nem igényel. A zsírral, olajjal, vegyi anyaggal való preparálást nem ajánlom. Az új, kemény, merev köteleket a legjobb itthon, a mászóiskolában betörni, megpuhítani.

10 mm-nél vékonyabb köteleket ne vegyünk, bármilyen csábítóan könnyű is az. Nemcsak a gyöngesége miatt, hanem azért is, mert vele zuhanó embert megtartani alig lehet, felhúzni pedig teljesen lehetetlen, éppen a vékonysága miatt, mert nem lehet rendesen megmarkolni. Kötéltűggeszkedésnél ugyancsak megbotaszulja magát a vékony kötél, mert esetleg egészen kínos ügyvé változtatja a lebecsátkozást. A leghasználtabb és legügyesebb kötélnél hossz a harminc méteres. 40 méteres kötélnél csak különleges vállalkozásnál szükséges. A 25 méternél rövidebb kötélnél használhatósága igen korlátozott.

Az új kötélnél közepét jelöljük meg színes cérnával, fonállal — sohasem tintával, vagy festékkel, mert ezek megtámadják a kötélet anyagát. Tartalékkötélinek a legjobb a kb. 8 mm-es zsinór- vagy vékonykötél. Ennek nagy hasznát láthatjuk például függeszakadásnál, kötélelbecsátkozásnál, amikor is a főkötél egész hosszát igénybe vehetjük a zsinór segítségével, amint ezt később látni fogjuk. De ebből készíthetjük a kötéltűggyűrűket és a prusik-csomót is.

Lássuk most már, miként használjuk a köteleket jól és szabályosan kinn a terepen, sziklán, havon, jégen.

(Folyt. köv.)

Skóli Vilmos

ELŐKÉSZÜLETEK A ZEMPLÉNIRE

Amikor egy vérbeli versenyző bebarangolja a Zempléni hegység vadregényes vonulatait, az eléje táruló sok szépség — kihangsúlyozva sokrétű tagoltsággal és változatossággal — ösztönösen váltja ki benne a gondolatokat, hogy milyen jó tájékozási versenyt is lehetne itt rendezni...

Evekkel ezelőtt, amikor először gyönyörködtem a Sátoros mindig újat mutató változatos szépség-világában, nekem is eszembe jutott ez a gondolat s tűravezetőimnek mondtam is valaha olyasfélét, hogy nem halok meg addig, míg ebben a turista-paradicsomban nem rendezek versenyt, vagy legalább ilyen rendezvényben nem veszek részt.

Úgy látszik, hogy a Párkák rövidre fonták életem fonálát, mert ez a verseny máris szervezés alatt áll. Még hozzá nem is akármilyen verseny...

A Budapesti Alsóvezetés 1958. évi osztályozott rendszerű csapatbajnokságainak első fordulóját rendező a Zempléni hegységben s a versenykiírás szerint egyetlen központ körül 105 csapat 420 versenyzője küzd hét kategóriában 24 óra leforgása alatt a büszke bajnoki címért.

A verseny szervezése jó útemben halad. A jogosult 105 csapat közül több mint 80 már be is nevezett.

A terep első bejárása, ami több mint 160 km-es útvonal kijelölését, feltérképezését, ellenőrző ponttal kijelölését foglalja magában — hála az egymás mellé eső ünnepnapoknak —, április első hetében teljes egészében megtörténhetett. Magától értetődően nem minden zökkenő nélkül. A megbízott versenybírók taggal mindenekelőtt arról panaszkodtak, hogy a sátorosi térképek készítői nem tudnak számolni. Ahol ugyanis a csúszás két völgyet jelez, ott legalább ötöt lehet látni. Ahol völgynek kellene lenni, jól termett hegygerincet talál az ember. S a magánosan jelzett gerinc a terepen sohasem árva. Mindig akad a valóságban két-három testvérkéje is...

Mi lesz hát veled, szegény versenyző, hacsak ezt az egyet keresed és ötöt is találsz majd helyette. Es mennyi etető, vadles, romkunyhó, határjel, ismeretlen forrás és mennyi-mennyi út. Csak vajon hová vezetnek? Hiszen a térképen egy sincs köztük jelezve.

Eppen ezért nem volt kis munka a térkép és a terep adatainak egyeztetése. Lépett az ember erre, lépett amarra, metszett előre, metszett hátra és sokszor ki kellett húzni az acélszalagot

is. Közben nyírfaligeteken, szálás bükkösökben, fiatal cserjésben, metsződésben és pihenőkön, kanyargó patakokon keresztül, a fejlődő fenyő haragos zöld színétől pompázó hegyoldalakon vezetett az út olykor egy-egy olyan kilátó pontra, ahonnan az egész Zempléni hegység áttekinthető volt. Néha-néha megcsillant a napfényben Füzér várának fehér falcsoportja, máskor a regéci várrom kontúrjait rajzolta ki az aláhanyató nap szétszóródó sugárkévéje, ismét máskor a radványi kastély sziluettje emelkedett ki a körötte húzódo fenyőerdőből. A nagy munka közepette is szinte kényszerítve volt az ember, hogy néhány percre megálljon s végig jártassa tekintetét a lépten-nyomon eléje táruló gyönyörű körképen.

Amíg a versenyrendezés ütvonalas tagjai a felméréssel foglalkozkodtak, mások a verseny lebonyolításának technikai feltevéleiről gondoskodtak s állították össze a forgatókönyvet ezt a vonatkozást is felölelő pontjait; mindenekelőtt egy pompás különvonatról, melynek úgy kell majd futni a közel 300 km-es útvonalon, hogy a napot is a menetrendjéhez lehessen igazítani. Táborhely kijelölésről, ahol 600 ember kényelmesen felverheti imponáló sátorábrát, puha szalmáról — de milyen mennyiségben! —, hogy a fáradt derekakat lehessen jól megpihentetni s egy 20 méteres fenyőoszlopról, amire majd felhúzzuk a verseny lobogóját.

Azután gondolni kellett a versenyzők felszerelésére, hogy mi mindent is kell majd magukkal hozni. Táborozásról lévén szó, mindenekelőtt sátorot meg takarót. Nem kell azért megjáratni a felszerelés vitelére a versenyen nem kerül sor. A járművek a hátizsákot — a versenyzővel együtt — egészen a táborhelyig szállítják. Azután csakját, főzőedényt — és fürdőtrikót, hiszen remek víz partján újtjuk fel a tanyánkat.

Mikor a gondolatsorban idáig értünk, tavasz ide, tavasz oda, hatalmas hóvihár zúdult a nyakunkra, s belénk fojtotta a fürdőtrikós gondolatmenetet.

Ez azonban korántsem keserített el bennünket, és másokat se keserítsen el. Augusztus 30—31-én bizonyára nem lesz hó. Helyette álomszép vidék, remekül tagolt versenyterep, nagyvonalú vetélkedési lehetőség, égiszerű táborház s mellette vígan csörgedező, selymesvizű patak várja a természetjáró tájékozási versenyek kedvelőit.

Dr. Szaniszló József

OLVASÓINK IRJÁK

„S. O. S. . . . S. O. S. . . . a Bükkből. Mentésék meg a bányai menedékházat! Könyörögnek a bükkfennsíki fák, erdők, átvonuló viharok és a természetjárók.

— 1957. december 3. Kéménytűz következtében leégett a bányai turistaház teteje. — Egyszerű, de hátborzongató hír volt.

Négy hónap telt el a szomorú tetőégés óta. Négy hosszú, lehetőségekkel teli hónap, minden intézkedés nélkül. . . . Nemcsak a falak, most már életek forognak veszélyben. Az átázott mennyezet leszakadása bármelyik órában bekövetkezhet. . . .

Kérjük a Turistaházakat Kezelő Vállalatot — mint tulajdonost —, mentse meg az épületet, a benne levő felszerelést, amely rothad, rozsdásodik és naponként romlik az állaga. Ha már nem a természetjárók, de a népgazdaság javára, mint társadalmi tulajdon. . . .

Ivák József, Ozd

A Természetjárás 1956. évi számaiban közölte az Országos kékjelzés útvonalát és az ellenőrző, illetve láttározó helyeket. A kb. 700 km-es útvonal lejárása — mely országunk legszebb hegyvidékein vezet keresztül — komoly teljesítményt igényel. Aki ezt az útvonalat végigjárja, az különös megbecsülést érdemel teljesítményéért.

Nem véletlen, hogy „komoly teljesítményt” írtam, mert a kb. 700 km-es gyakorlaton kívül a tájékozódási készségét is próbára teszi az Országos kékjelzés annak, aki az előírt útvonalat pontosan be akarja tartani.

Sajnálatos kell tapasztalni, hogy ennek a fontos útvonalnak a jelzése, mint általában a legtöbb útjelzés, elhanyagolt állapotban van. Az ellenőrző, illetve láttározó helyeken nem tudják az ellenőrzés célját, sem azt, hogy mit kell igazolni. Az italboltok falum általában de. 8-tól du. 6 óráig zárva vannak. Sok időt rabol el megkeresni, hogy ki hajlandó igazolni a túrázás átvonulását.

Magyarországon a második világháború után a többi — nézőközönséget vonzó, látványos, népszerű — versenysportágak mellett a természetjáró tájékozódási versenyzés is nagy fejlődésnek indult. Társadalmunk fejlődésével erősödött sportolónk népes tábora. Egyes sportágakban újabb és újabb eredmények születtek, mivel új szempontok, új módszerek alakultak ki azok oktatására és edzésére. Ugyanakkor a magyar tájékozódási versenysportágban az edzés elméletével és gyakorlatával egyáltalán nem foglalkoztak s talán ezért is elhanyagolt, mostoha sportág lett.

Elvitathatatlan az a tény — a többi sportágakban —, hogy mindenekelőtt edzésrendszerünk új alapokra helyezése, az edzés célkitűzésének, tartalmának, szerkezetének a szocialista sportember szolgálatába állítása volt az eddigi eredmények titka. Azt, hogy a **sportedés mennyire szükséges, mennyire fontos a fejlődéshez és a jobb eredmények eléréséhez**, az orvosok kísérleteikkel és a szakemberek gyakorlati tapasztalataikkal már régiben bebizonyították. Az edzések biztosították a fejlődést és éppen ezért a sportolók — minden kényszer nélkül — a **maguk hasznára kötelezővé tették a rendszeres edzést.**

Csiszár Zoltán

Nemzetközi

HÍREK

A hesseni „Naturfreund” is állást foglalt az atomerő katonai célokra történő felhasználása ellen. Határozatlan kimondták, hogy csatlakozva Albert Schweitzer és a göttingeni 18 atomtudós figyelmeztető felhívásához, feltétlenül támogatják az atomhalál elleni küzdelmet.

Davosból jelentik, hogy a Wolfgang-nyereg közelében egy német házaspár napfürdőzött, amikor a meredek hegyoldalból lavina zúdult rájuk és eltemette őket. Két síelő észrevette a balesetet és értesítette a mentő-szolgálatot. A mentők azonnal hozzáláttak a széles lavinamező átkutatásához, az áldozatok fekvését azonban egy idomított mentőkutya szimatolta ki és ennek köszönhető, hogy a házaspárt még idejében sikerült kiszabadítani a hó-tömegekből.

Március 17-én történt Svájcban az ideitől legsúlyosabb lavinaszerencsétlensége, amelynek öt német síelő esett áldozatul. Ezek egy nagyobb társasággal a Rhät-Alpokban levő 2874 m magas Greitspitz felől siklottak le és eközben kilencet közülük elsodort és maga alá temetett a lavina. A mentő-expedíciónak négyet élve sikerült kimenteni a hó alól, miután egy pilóta géppel lavina-mentőkutya állított a helyszínre és ez nyomra vezette a mentőket.

A további öt áldozaton két orvos kísérletezett mesterséges lélegzéssel, azonban eredménytelenül.

Szovjet hegymászók egy csoportja indult március végén Pamirba, hogy végig menjen — a sarkvidéktől eltekintve — a világ legnagyobb és leghosszabb gleccserén: a Fecsenko-gleccseren. Ennek 4900 m magasságában elérték a nemzetközli geofizikai évben felállított tudományos kutató állomást. Az expedíció teljesítménye egészen rendkívül, tekintettel arra, hogy től idején a Pamir hegység szívébe behatolni még senkinek sem sikerült.

A „Salzkammergut királyának” közel 3000 méteres magasságába csak gyakorlott és jól felszerelt hegymászók merészkedtek a múltban. Ma már nem csupán az alpinisták paradicsoma ez a csodavilág, mióta megépült a drótkötél-függővasút, mely évente 200 000 utast szállít fel a sétatérre változtatott tetőre. A legjobb hegymászóknak legalább 6 órára van szükségük, hogy a sziklatatlanba szorított tó mellől, Hallstattból feljussanak az Adamekhuite magasságba. A kőtélen függő gondola 15 perc alatt küzd le ezt a szintkülönbséget. Felső állomásánál, szélőlől védett hordpásban modern beton-szálloda, a Krippenstein-Hotel várja az érkezőt, aki az éterem üvegfalán át gyönyörködhet a Hallstätter-

Jugoszlávia legmagasabb hegycsúcsai című cikkben (Nase Planina, 1957, a horvát turisták lapjában) írja ZSELJKO POLJAK, hogy idáig tisztázatlan volt, melyek Jugoszlávia legmagasabb hegycsúcsai. Ennek oka egyrészt a térkép hiánya volt, másrészt az, hogy a közelmúltban történt meg egész Jugoszlávia pontos felmérése, amely eldöntött több e tárgyban vitás kérdést.

1. Triglav
2. Golemi Korab
3. Turcsin
4. Névtelen csúcs
5. Skrlatica
6. Mangrt
7. Boriszlajec
8. Dzszerovica
9. Vizsoki Rokáv
10. Jalovec

gleccser és a fölébe emelkedő kettős sziklacsúcs páratlan panorámájában.

A drezdai természetjárók énekkara, a „Kurt Schlosser” nevét viselő „Drezdener Bergsteigerchor”, amelyet 1927-ben alapított a „Naturfreunde” turista egyesület drezdai osztagjának néhány daloskedvű tagja, 30 éves múltira tekint vissza. Annak idején még kevesen voltak közöttük a kommunista párt tagjai, az együttes mégis a párt programját követte.

Forradalmi magatartása 1920-ban a „Naturfreunde” drezdai csoportjából történt kizárásához vezetett. Ettől kezdve a „Rote Sport-Internationale” kötelékében folytatta tevékenységét a Kurt Schlosser vezetése alatt álló dalkör, amelynek tagjai a naci uralom idején, mint a hegyi ösvények kiváló ismerői, többször menekülőt segítettek át a határon. Az önfeláldozó hős munkásturisták közül tizenötén kerültek vérpadra, közöttük Kurt Schlosser, ezenfelül számosan szenvedtek fegyverben és koncentrációs táborokban.

Mindze nem tudta megőrizni a hős hegymászók harci szellemét: 1945. július 1-én, alig néhány héttel a felszabadulás után, újra 60 tagú férfi-kórus állt a színpadon tédigérő bórndrágban, fehér ingben.

Ma a hegymászók kórusa a BSG Lokomotive kötelékébe tartozik és száznál több kitűnő hangú férfi-énekesből áll —, 1948 óta 60 tagú ifjúági vegyeskórusuk is működik, valamennyi hegymászó és lelkes követője az „öregeknek”.

Es mi, magyar természetjárók? Nekünk nincsenek daloskedvű öregjeink és fiataljaink?

Gerhard Wenzel, a német Turisztikai és Vándorsport Bizottság (Komitee für Touristik und Wandern) elnöke, nyilatkozik az „Unterwegs” hasábjain a vándorsport helyzetéről és kilátásairól a Német Demokratikus Köztársaságban. Az állam 1957-ben 23,6 millió márkát fordított a vándorsport fejlesztésére. Ezt a tekintélyes összeget főleg ifjúsági szállások és sátor-táborok berendezésére fordították. Tíznapos vándorlásokat tettek így módon lehetővé szállástól szállásig végig az útvonalakon. Ezenfelül 8 nagy sátor-táborot állítottak fel; a táborokban a múlt nyáron naponta több mint 30 000 vándorsportoló talált hálási lehetőséget.

Csereforgalmi megállapodásokat kötöttek a Szovjetunióval, Romániával, Bulgáriával és Magyarországgal, és ezzel 18 000 turistának, főleg fiataloknak tették lehetővé a baráti országok látogatását. Különvonatot indítottak Moszkvába a Szovjetunió nagy újévi ünnepségére. A német vendégek ez alkalommal fényes tűzljátékokat rendeztek a Vörös téren.

További tervek között szerepel a szállások hálózatának tekintélyes bővítése, hogy ezek is 30 000 turistát tudjanak naponta befogadni. A csereforgalmat idén 25 000 részvevőre növelik, akik a Kaukázus, Grúzia, Krim, Kazahsztán, Ural vidékeit fogják felkeresni. Csoportok indulnak továbbá az Adriára, a Balatonra, a Bükk hegységbe, a Tátrába, Lengyelországba, Erdélybe a Fogarasi Havasokba és Bulgáriába.

A cikk felsorolja Jugoszlávia 6 népköztársasága: Horvátország, Crnagora (Montenegro), Macedónia, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Szlovénia 10—10 legmagasabb hegycsúcsát, s ismertetésükön kívül legtöbbjét képekben is bemutatja.

Jugoszlávia 10 legmagasabb csúcsa tehát:

- 2863 m Szlovénia, Júli-Alpok.
- 2764 m Macedónia, az albán határon.
- 2747 m Macedónia, a Sár-planinában.
- 2740 m Macedónia, a Korab hegységben.
- 2738 m Szlovénia, Júli-Alpok.
- 2678 m Szlovénia, Júli-Alpok.
- 2662 m Macedónia, Sár-planina.
- 2656 m Szerbia, Prokletije hegységben.
- 2646 m Szlovénia, Júli-Alpok.
- 2643 m Szlovénia, Júli-Alpok.

Az április 13-i Vöröskő-sziklai Felszabadulási Emléktúrán közel 5000 természetjáró vett részt. Az emléktúra és ünnepély sikeres megrendezésében részt vett minden turista és ifjúsági szervezet vezetőségének és aktívainak — akik munkájukkal hozzájárultak a sikerhez — ezúton mond köszönetet a szövetség vezetőségére.

A szövetség által 1958. évre érvényesített igazolványok száma 1958. április 15-én: 13 140 rendes tag, 2 680 ifjúsági tag.

Május 18-án 10 órakor ünnepélyes keretben került felavatásra a Kevélynyergyi turistaház **MUNKASZÖVETSÉGI EMLÉK-táblája**. Ugyanilyen táblát avatnak még ezen a napon az Ezüsthegyi-kunyhónál. A szövetség vezetősége felhívja a turista szervezeteket, hogy küldöttségekkel képviseltesék magukat az ünnepségeken, illetve, hogy ez alkalom-

mal vezessenek túrákat a Kevélynyergyi turistaházhoz és az Ezüsthegyi-kunyhóhoz.

A Vöröskő-sziklán 1958. április 13-án megrendezett emlékünnepe tapaszlatai alapján a szövetség vezetősége felhívja a turista szervezetek vezetőit és a túravezetőket arra, hogy a jövőben a pihenőhelyek és a táborhelyek, valamint a források, s azok környékének tisztántartására fordítsanak nagy gondot. Figyelmeztessék a túrák résztvevőit, hogy tartózkodjanak a szemeléstől, hulladékot és papírdarabokat ne szórjanak el!

A szövetség megbízottai Bratislavában a III. nemzetközi Duna-túra szervezésével kapcsolatos megbeszéléseken vettek részt. Május elején Bukarestben a magyar-román és Belgrádban a magyar-jugoszláv devizamentes cseretúrákkal kapcsolatban tárgyal a szövetség küldöttsége a román,

illetve a jugoszláv turista szervezetek vezetőivel.

A fokozódó érdeklődésre közöljük, hogy a nemzetközi devizamentes cseretúrák kontingenseinek szétosztására május hónapban kerül sor.

A szövetség Hegymászó Bizottsága 1958. május 1-4. között a Bükk hegységben és június második felében a Pilis és Gerecse hegységben hegymásótáborozást rendez. Felvilágosítás a szövetség helyiségében, minden kedden 18-19 óra között.

A szövetség 12. számú körlevelében közölte az 1958. évi természetjáró tájékoztató versenyek rendjét. A körlevél ismertette még a versenyek engedélyezésének rendjét, a versenyzők minősítésével kapcsolatos tudnivalókat, továbbá az erősort és korendegy egyes szabályait.

VERSENYHÍREK

Az 1958. évi Felszabadulási Természetjáró Tájékoztató Verseny

A nagyszabású verseny kitűnő időjárás mellett öt osztályban 98 csapat, 376 versenyzőjének küzdelmével került lebonyolításra.

Eredmények:

I. osztály (21 csapat):

1. MAFC 50 hely. p.
2. Bp. Spartakusz 48 hely. p.
3. Csatornázási M. 47 hely. p.

II. osztály (21 csapat):

1. Bp. Spartakusz 40 hely. p.
2. Ruházati Liga 36 hely. p.
3. Bp. Vasutas 34 hely. p.

III. osztály (18 csapat):

1. MÁVAG.
2. Helyi ipari Liga.
3. Bp. Pedagógus.

Nők (15 csapat):

1. Bp. Spartakusz.
2. Bp. Pedagógus.
3. Kőbányai Törekvés.

Ifjúsági (23 csapat):

1. MAFC
2. Bp. MAV Ig.
3. MÁVAG

Összetett verseny:

1. MÁVAG 87 hely. p.
2. Bp. Spartakusz 86 hely. p.
3. Bp. Vasutas 71 hely. p.

A Petőfi Sándor országos ifjúsági csapatverseny a MAFC rendezésében — a szentendrei-szigeten került lebonyolításra. A versenyt a BMSC csapata nyerte hibapont nélkül, II. a Bp. Pedagógus csapata 70, III. a Bp. Vasutas csapata 90 hibaponttal.

Versenyek, rendezvények május 15., június 15. között

- Május 18: KISZ találkozó, Oszoly.
Május 18. Emléktábla avatás Ezüsthegy, Kevélynyereg.
Május 18. Mazura K. II. o. cs. v.
Május 18. Vasutas nemzetközi cs. v.
Május 18. Meghívásos kerékpárverseny.
Május 18. X. ker. Béke Kupa I. o. cs. v. II. f.
Május 25. Csillagtúra Magyarokútra VII. Stromfeld Aurél emléktúra, fotoverseny.
Május 25. KISZ Ifj. cs. v.
Május 25. Női csapatverseny.
Május 25. Katona Gy. I. o. cs. v.
Június 1. IV. Alföldi II. o. cs. v.
Június 7-8. Földes F. I-II. o. cs. v.
Június 15. Mátra Kupa II. o. cs. v.

Turistaházak

A dömörkapui turistaház főépületét alámosta az eső és ezáltal a falak megrepedtek. Ugyancsak meg kell szüntetni a Kakukcsárdának nevezett közös férőhelyeket is, mert az épület földnyomás, illetve földcsuszamlás következtében használhatatlanná vált és életveszélyes. Így a dömörkapui turistaház férőhelyeiből 66 nem használható.

A szükséges lépéseket a felújításra, illetve az átépítésre megtették.

Magyarkút. A házkörül vízszivárgó rendszer használhatatlansága, a szigetelés hiánya következtében az épület lakhatatlanná vált. A teljes tatarozás május végéig megtörtént. Egyidejűleg a férőhelyeket sátrakkal kívánják növelni. A sátorférőhelyek száma 20 lesz. Állandó gondnokházaspárt alkalmaztak. A helyszínen lakó gondnok meleg és hideg ételt, valamint hűtő italokat tud az ott megforduló természetjárók rendelkezésére bocsátani.

A bükkszentkereszti „Béke” kockaház emeleti része megrepedezett, de még használható. Még ebben a negyedévben remélhetőleg a teljes felújításra sor kerül.

A bükkszentkereszti régi ház társas épületének falai esőzések és földcsuszamlás következtében megrepedeztek és így használhatatlanná vált 16 társas férőhely. A szükséges pénzügyi intézkedéseket az épület helyrehozatalával kapcsolatban megtették és remélik, hogy a II. negyedévben helyre is tudják állítani eredeti rendeltetésének megfelelően.

A mátraházi Vörösmarty turistaház üzemeltetésével egyidejűleg a Hanák Kolozs turistaházat április 15-től megszüntették.

Balatonalmádiban május 15-én megnyitják a „Kék Balaton”, valamint a „Vörös Rózsa” turistaszállókat. A létesítmény befogadóképessége sátorférőhelyekkel együtt 100 fős lesz. Egyidejűleg megszüntetik a badacsonyi Vadvirág turistaházat, amely 32 férőhelyes volt.

A Mátraszentimrén levő „Vadvirág” üdülőt a vállalat a Heves megyei Vendéglátóipari Vállalattól 10 évre bérelte. A férőhelyek száma 29. Sátorférőhelyekkel együtt a turistaház férőhelyeit 60 főre emelik.

Egy levélből

A Belkereskedelmi Minisztérium Természetbarátok Köre levelében súlyosan elmarasztalja a Turistaházakat Kezelő Vállalatot.

„A TKV üzleti politikája az elmúlt időben már oda vezetett, hogy a turistaházakban egyrészt szabályos italbolt üzemeltetés folyik, teljesen elveszti turistaház jellegét, másrészt nem egy helyen (Kevélyek, Frank-hegy stb.) a hátizsákos turistát, aki nem fogyaszt komplett menüt, hanem csak levest kér, a szó szoros értelmében kinézik. ... a menedékházakban működő italboltok osztálybatorolását, valószínűleg a magasabb árres miatt, magasabb kategóriába igyekszik beosztani.”

„A panaszkönyvet a (kevélyi) gondnok az egyik fiók fenekéről kotorta elő, bár a vonatkozó minisztertanácsi rendelet szerint a vendégek által jól látható, feltűnő helyen tartandó. Jellemző a vállalat részéről történő felületes ellenőrzésre, hogy a kevélynyergyi panaszkönyvben hónapos, sőt éves beírások vannak — válaszadás nélkül, bár a rendelet szerint minden panaszbeírásra 8 napon belül válaszolni kell...”

Az egyesület levelének a másolatait (benne számos konkrét példával) megküldte a Magyar Természetbarát Szövetségnek, a Pest megyei Állami Kereskedelmi Felügyelet vezetőjének és a TKV igazgatójának.

Következő számunkban beszámolunk a beadványra adott válaszokról.

EGYESÜLETI ÉLET

A nemrég alakult Helyi Ipari Természetbarát Liga elnöksége a szakosztályvezetők részére kétnapos értekezletet tartott a Dobogókőn.

Az értekezleten a Helyi Ipari és Város-gazdasági Dolgozók Szakszervezetének titkára, a Sportosztály vezetője és a Magyar Természetbarát Szövetség képviselője is megjelent.

Magyarszékly Béla, a HTL elnöke számolt be az eddigi eredményekről a jelenleg folyó szervezési munka helyzetéről, ismertette a szakosztályi vezetők feladatait és a Liga terveit a következő hónapokra.

A hasznos értekezlet végén felkereskedt a csoport és szép gyalogtúra keretében folytatták a már személyes ismerkedést és beszélgetést Szentendrén.

★

A Petőfi Természetjáró Liga április-június hónapokban túravezető-képző tanfolyamot rendez a közalkalmazott szakszervezet Puskin utcai székházában. A tanfolyam előadóját a természetjáró mozgalom ismert vezetői és kiváló szaktudósok köréből kérte fel a rendező szerv.

★

A Pest megyei Természetbarát Alsövetség lelkes munkával rendezte meg természetjáró kiállítását (1. kép). Az alsövetség tevékeny munkatársai időt és fáradságot nem kímélve gyűjtötték össze az anyagot és rendezték a tárlókat. Sajnálatos, hogy az eszmet elismerésen kívül vajmi kevés dicséretet kaphattak a látogatóktól, mert a kedvezőtlen időjárás, a rövidre szabott nyitvatartási idő, s nem utolsósorban a hiányos propaganda következtében az érdeklődés igen gyér volt.

Reméljük további önzetlen munkájukat több siker koronázza.

★

A Magyar Földrajzi Társaság miskolci osztagja és TTIT áprilisban Barlangos-estet rendezett az értelmiségi klubban. Kuchta Gyula geológus: Hogyan keletkeznek a barlangok, Borbély Sándor hidrológus: A Bükk hegység barlangjai, Láner Olivér geológus: A barlangok mélyén címen tartottak színes, vetített képes előadásokat.

★

A V. Meteor természetjárói a Pest megyei Idegenforgalmi Hivatallal karöltve rendezték a nagyszénási turistaháznál a munkásmozgalmi emléktábla avatását. A nagyszámú természetjáró részvételével lefolyt ünnepségen a Magyar Természetbarát Szövetség, a Pest megyei Tanács, a volt Munkás Testvedő turisták, a Vasas, a V. Meteor koszorút helyezték el az emléktáblán (2. kép).

★

A Vasutas Természetjáró Társadalmi Szakbizottság április hó 3-6-ig rendezte a Mecsek hegységben évadnyitó tömegesítő túráját. Az ország legtávolabbi vidékeiről összesen 337 fő vett részt a háromnapos túrán. A résztvevők zöme Pécsen internátusokban, valamint a fehérlúti turistaházban és az obányai SZTK üdülőben nyert elhelyezést. Igen sajnálatos, hogy a Turistaházakat Kezelő Vállalat szabálytalan eljárása miatt kb. 100 főre nem kaptak szállást a Pécs környéki menedékházakban s így 100 vasutas természetjáró volt kénytelen otthonában maradni, vagy másol túrázni. Igaz, a Vállalat vezetői ellen fegyelmi eljárást indított az MTST, de ez már nem segít a lemaradó túrázókon.

Annál nagyobb örömmel olvastuk a Vasutas Szakbizottság ez évi túratervezésében a nagy létszámú tömegesítő túrák előirányzatát. Az év folyamán a vasutas dolgozók részére Budapestről 6 túrát, Sopron, Pécs, Debrecen, Szeged, Miskolc és Szolnok pedig 1-1 túrát vezetnek. A tú-

rák sikeres levezetését a helyi vasutas természetjáró szakosztályok és a szakszervezeti bizottságok jó összműködése fogja biztosítani.

A fenti tömegesítő túrákon kívül ugyancsak nagy létszámú megmozdulásnak tervezik a VII. Vasutas Természetjáró Találkozót, melyet a balatoni I. Nemzetközi Természetjáró Találkozó keretében VIII. 16-20-ig bonyolítanak le, valamint november 6-7-én a Bükk hegységben megrendezésre kerülő évadzáró túrát is.

★

Az Ózdi Vasas TK turista szakosztálya sokszorosított füzetben adta ki az évi túra-tervét. A program magában foglalja a szakosztály gyalogos túráit, barlangtúrákat, üzemi hírverő kirándulásokat, egy túrát az Alacsony- és a Magas-Tátrába, valamint a szakosztály rendezésében és részvételével lefolyó versenyeket.

A szakosztály közlekedési nehézségei miatt túráinak jelentős részét az anyaegyesület autóbúszának igénybevételével eszközözi.

Reméljük útjaink sokszor csatlakoznak az ózdiak által jártakhoz, mert mindig baráti, családi hangulat alakul ki a vetülk való találkozások alkalmával.

★

Az újpesti Természetbarátok TE ebben az évben rendbehozta a Rózi-forrást és környékét. Ugyancsak munkatúrák keretében hozzák rendbe az Eszperantó-forrás környékét, ahol augusztus 31-én nagy találkozót rendeznek. Kérjük az egyesületeket, hogy ez alkalomból szervezzenek csillagtúrákat a forráshoz.

Az egyesület taggyűlése határozatot hozott, hogy 1960-ig új házat épít fel a régi plüssi kunyhó helyén. Rövidesen házi fotókiállítást is rendeznek.

★

A Bp. Természetbarát Alsövetség január-március hónapokban jól sikerült versenybírói tanfolyamot rendezett. A tanfolyamot 58 fő végezte kiváló, illetve jó eredménnyel.

Ugyancsak ez idő alatt túravezetői tanfolyamot is rendeztek, amelyen 18-an érték el a kívánt pontszámot és vizsgáztak eredményesen.

★

Az Elelmezéstügyi Minisztérium Kinizsi természetjáró szakosztálya fotóversenyt hirdetett a felszabadulási emléktúrákon készített fényképekre. A díjnyertes képeket autóbúsztúrákkal jutalmazták.

A Kinizsi Természetbarát Ligához tömörült szakosztályok taglétszáma Budapest 576, az északi elnökség területén 130, a dunántúli elnökség területén 98. Budapesten és vidéken 7 új szakosztály szervezése van folyamatban.

★

A Soproni Postás SK természetjáró és vitorlás szakosztálya májusban a Keszthelyi hegységben 3 napos, Szilvásvár környékén 2 napos, Kőszeg környékén 1 napos túrákat szervez. Júniusban a Gerecsében rendeznek 3 napos túrát. Túravezetői tanfolyamuk vizsgáját a keszthelyi túra keretében tartják meg.

★

A Kinizsi Természetbarát Liga barlangkutatói folytatják a védetté nyilvánított szemlőhegyi-barlang feltárását. Március 30-án sikerült az Óriás folyosó végét lezáró omladékon áthatolni és újabb, kb. 100 méteres szakaszt felfedezni. Az újonnan feltárt szakasz páratlanul gazdag hőfehér, sárga és rozsdavörös színű képződményekben. A kutatást folytatják.

★

Új turistaszállások. A Komárom megyei Idegenforgalmi Hivatal esztergomi kirendeltségének kezelésében a Dobozi Mihály utca 8. szám alatt kb. 40 fő befogadására alkalmas turistaszállás nyílt. Szállásdíj 8 Ft, lepedő nélkül 4 Ft.

A Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal (Pécs, Gelsler Eta utca 2) a síklósi városban 50, a pécsvárad városban 22, a harkányi

Ságvári üdülőben 32 fő részére biztosított átvonuló turistaszállást. Szállásdíj első éjszaka 8 Ft, a további napokon 6-6 Ft.

A déli Bakonyban, az országos kék mentén (Tallándörögdtől melletti) újból használható a Ráskó pusztai menedékház. Az ellenforradalom során kifosztott kulcsos-házat a Bakony Turista Egyesület ismét berendezte. Jelenleg 9 ágy áll rendelkezésre. Szállásdíj 2 Ft, takaróbérleti díj 50 fillér. A ház kezelője helyben lakik, megbeszélés szerint ellátást is biztosít. Cím: Kiss László erdész, Tallándörögdtől, Ráskópuszta.

★

Az Ipari Tanuló természetjáró szakosztályok tömegmozgósítási versenyét a Vöröskőn rendezett ünnepségekre a 13. sz. intézet nyerte 327 fő, II. az 5. sz. intézet 225 fő, III. a 34. sz. intézet 184 fő mozgósításával. A győztes intézet egy tiszemélyes sátrat, a II. helyezett 10 hátizsákot, a III. helyezett 6 hátizsákot kapott jutalmul.

Képünk a TERMESZETJÁRÁS SZERKESZTŐSÉGE KUPA vándordíjat ábrázolja. A díszes, értékes vándordíjat tömeges ifjúsági versenyre ajánlottuk fel. Az Országos Ifjúsági Sportbizottság (OISB) megbízásából a versenyt az Ipari Tanuló Sportközpont természetjáró szakbizottsága rendezte május 25-én.

A benevezett ifjúsági csapatok május 24-én, szombaton 17 órakor találkozhatnak a nyugati pu. indulási előcsarnokában. A rendező szerv kéri, hogy a kiírásban jelzett felszerelési tárgyakon kívül mindenki hozzon magával egy-egy takarót.

Részletes ismertetést a május 14-i sorsoláson nyújtanak.

K. O. Ersekivadkert: Küldeményét köszönjük. A természetjárás az őszi hónapokban kerülhet sor. Országjárásból a folyóknál tett útvonalról írjon s küldjön fényképeket is. A budapesti természetjárók által eléggé látogatott a solymári Ördöglyuk-barlang, azért nem adunk ismertetést róla. Az ön régi látogatása óta újabb járásokat is feltártak. Ha érdekli, külön tájékoztatom erről.

H. L. Gödöllő: Mi őszintén bevalljuk, ha nálunk elvesz valamilyen beküldött anyag. Ebből persze nem következethet, hogy naprendben vannak ilyen esetek. A lap fennállása óta két-három ilyen történt. Sajnos, nem tudunk minden beküldött anyagra választ küldeni. Többi kérdéseire részletes írásbeli választ adunk.

Lapküldési panaszát a postához továbbítottuk.

B. Zs. Budapest: Az ön által helytelenített cikket mások nagy örömmel fogadták. Melegen üdvözlő levelet is kaptunk.

FEJTÖRŐ

A vízsz. 1. (folytatása a függ. 5.), 12 és 33, illetve a függ. 15 és 17 alatt néhány májusban virágzó növény nevét találjuk. Megfejtésül beküldendőek ezek a sorok május 31-ig (Természetjárás FEJTÖRŐ, Budapest, V., Rosenberg házaspár u. 1. III. em. 316).

Vízszintes: 11. Névelő. 13. Szintén. 14. Rész, népiesen. 16. Hárs, latinul. 17. Szilárd elem. 18. Ilyen nevű hegy van a Bakonyban. 20. Növény szaporodó szerve. 21. Mázol. 22. Szolnok megyei lakos. 23. Körbe épült házak közt van. 24. Halkan mond. 25. Halfaj. 27. Verssor vége. 29. Tör keléke. 30. Megvilágított testnek van. 32. Méhpalota. 34. Szerencsejáték anyagi része. 36. Enni ad neki. 37. Söntés. 39. Előroz. 41. TCO. 42. ... világít. 44. Védő. 45. Lám! 46. Nyílás. 48. Figyelmeztet. 50. Fohász. 51. Ló sarokvasa. 52. Bálna.

Függőleges: 1. Talajon kivirágzó só. 2. Két egymás utáni betű. 3. Régi súlyegység. 4. Az én tulajdonom, népiesen (második kocka kettősbetű). 6. Angol lány, fordítva. 7. Egyik vasas sportkör. 8. Igenévrag. 9. Feuchtwanger keresztneve. 10. ...-vágd! 11. Ragjelző előrag. 19. Hájkürt teszl. 21. Esd. 24. Fűszer. 25. Lépés németül. 26. Feltáró. 28. Tegnap után. 29. Dunaparti község. 30. Latin búcsú, ahogy kiejtjük. 31. Mutató névmás. 32/a. Dunántúl folyó. 35. Létezik. 38. Vív, ré-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11			12						13
14		15		16					17
	18		19		20			21	
		22					23		
	24			25		26		27	28
29			30				31		32
		33							
34	35			36					37
	39	40	41				42		
		43					44		
	45			46		47		48	49
50				51					52

giesen. 40. Angol költő. 42. Női becenév. 45. Mutató szócska. 46. Rag. 47. Sajátkezüleg. 49. Saját személyed.

Készítette: Horváth Péter

A márciusi FEJTÖRŐ helyes megfejtése: Közönséges borbálfű, kakasmandika, kaukázusi zergevirág, erdei szamóca. Könyvjutalmat nyertek: Kónya Rudolf Cibakháza, Kulik István Máriaalom, Hodász István Csolnok, Keresztes Klára, Muszély Pál Budapest.

KÖNYVSZEMLE

KUCHTA GYULA: ISMERJÜK MEG A BARLANGOKAT címen magyarázó rajzokkal, fényképekkel díszített füzetet adott ki a TTIT Borsod megyei szervezete. Az ismeretterjesztő füzet első részében az általános barlangtani tudnivalókat tárgyalja, második részében a Miskolc környéki nevezetesebb barlangokat ismerteti, végül kis karsztlexikonban találhatjuk meg a legfontosabb szak kifejezések magyarázatát.

Az utóbbi idők barlangirodalmában hasznos helyet foglal el ez a kis mű, mely népszerű, tudományos formában segíti az igen széleskörű barlangi ismeretek elsajátítását.

Biztató a TTIT Borsod megyei szervezetének további célkitűzése. **BARLANGLEÍRÁSOK** címen sorozatot

indít, melyben az észak-magyarországi, majd később a dunántúli barlangok monografikus feldolgozása jelenik meg. A füzetekre már most elő lehet jegyezni a kiadónál (TTIT, Miskolc, Széchenyi u. 16.), könyvesboltokban és idegenforgalmi hivataloknál.

A BALATON ÉS KÖRNYÉKE új turisztatérképe jelent meg a Kartográfiai Vállalat kiadásában. A 100×55 centiméteres térképlap turisták számára is alkalmas léptékben tartalmazza a teljes Balatont, a Balatonfelvidéket, a Déli-Bakony egy részét és a somogyi hátság északi részét. A jelzett utak, az erdőterületek színjelzése, az 50 méteres alap szintvonalak, a legfontosabb térképlelek kis kulcsa turistának, kirándulónak, üdülőknek nélkülözhetetlen társává teszi ezt a kiadványt.

Szinte halljuk a bár kevés, de elégedetlen hangokat: „Miért nem 50 000-es a szintvonalak métere nem 10 méterese?” Nekem az a véleményem, hogy ezzel a térképpel nagyon jól lehet túrázni. Persze, versenyre nem alkalmas és apróbb domborzati érdekességeket nem lehet rajta megjelölni és megtalálni. De hát a természetjárás egyik szépsége éppen az, hogy vándorlásaink közben sokszor találkozunk nem várt szépségekkel, gyakran nem kívánt keveréssel. De hallottunk már a legkitünőbb térkép segítségével járók eltévedéséről is...

Mi mindenesetre — úgy véljük a természetjárók többsége nevében — köszönjük a Kartográfia egyre javuló és szélesedő tevékenységét.

Kunsági Viktor

De fordítva is érvényes ez, mert az önnök tetsző cikkét viszont egyik olvasónk marasztalja el. Mindenkinek a megelégedését, minden írásunkkal nem tudjuk kielégíteni. A kivánások, érdeklődési körök különbözőek.

G. E. Debrecen: A haladékos magyarázatok a posta nem most kezdtek el. Lapozza fel évfolyamainkat 1955 áprilisától. Népi államunk törekvéseihez való állásfoglalást is jelent, hogy mit tekintünk haladó hagyománynak. Talán a munkásturista mozgalom nem vitte előre nemzeti törekvéseinket? Többet jelentett népünk felemelkedése ügyének, mint egy (bocsánat az összehasonlításért) első csúcsmászás!

B. D. Miskolc: Lapunk olvasóinak száma az ellenforradalom előttihez viszonyítva közel megkétszereződött. Ezt nemcsak jólesően vesszük tudomásul, hanem kötelezettséget is érzünk igényeiket a lehetőségekhez mérten kielégíteni.

N. S. Budapest: Olyan sok a megrendezésre kerülő verseny, hogy csak egyesekről tudunk kisebb riportot írni.

Lapzárta minden hó 10-én. Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkzámlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 18 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kiskereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselletei.

Természetjárás

MÁJUS a virágok hónapja. Bármerre járunk, virágok özöne fogad bennünket erdőn, mezőn, réten, mocsárban egyaránt. Nehéz volna a választás, ha nem határozott céllal indulnánk: ma, most virító tölgyekkel akarunk megismerkedni.

Négy tölgyfaj honos hazánkban, s indulhatunk bármerre: a Nyírségtől Göcsejig, Tiszaparttól a Bükkötől, a négy tölgy valamelyikével, mint erdeink uralkodó fájával mindenütt találkozhatunk.

Mielőtt egy-egy tölgyfát közelebbről vizsgálunk meg, kis összehasonlítás alapján figyeljük meg, milyen is egy tölgy-erdő. Ha egyik helyünk arnyas, északi oldalán járva bükkösben viz utunk, ott a gyertyaegyenes, sima szürketörzsű fák alatt alig találunk csak némi aljnövényzetet. A bükk sűrű, tömör lombkoronája oly tökéletesen záródik, talaját annyira beárnyékolja, hogy ott a gyér megvilágítású helyen csak kevés növény tud megélni.

Egészen más a helyzet a tölgyesben. A tölgy koronája laza, azon keresztül mindig utat talál a napsugár, s ennek eredménye: virágos növények, cserjék, sőt kisebb fák is megtelepednek alattuk, nemegyszer oly mennyiségben, hogy járhatatlan sűrűséggé változtatják azt.

A **kocsányos**-, vagy **mocsártölgy** (Quercus robur) a síkságon és az alacsonyabb hegyvidéken mindenütt ott találjuk, ahol a talaj nyirkos, nem nagyon száraz. Fája igen értékes, tartós, ezért az erdészek által igen nagy megbecsülésnek örvend. Egykor az Alföld áradmányos területén nagy erdőket képezett, itt-ott kisebb maradvány-foltok ma is megvannak még belőle. A Nyírség szélében, a Felső-tisza mentén, „ott ahol a Kistúr siet beléje...” ma is díszlik az a hatalmas példány, mely alatt páratlanul szép versét: „A Taszá”-t írta egykor Petőfi. Tiszaigarnál, a régi mederparton levő „Mátyás király tölgyé”-nek nevezett hatalmas példány szintén Quercus robur, éppúgy, mint Vas megyében, a Rába öntésterületének szélében: Zsenyén levő, hazánk legna-

1. Kocsányos-, vagy mocsártölgy = Quercus robur L.
2. Kocsánytalan- vagy muzsdalytölgy = Quercus petraea Liebl.

gyobb tölgye, melynek mellmagassági körmérete meghaladja a 10 métert.

E tölgy kérge sötétszínű, mélyen repedezett. Levele karélyozott, rövidnyelű. Makkja hosszúkocsányú, nevét is erről kapta.

A kocsánytalan, vagy muzsdalytölgy (Qu. petraea) makkjának viszont alig van csak egy klesiny kocsánkjára, majdnem ülf. Karélyos levele hosszabb nyelű. Inkább a hegyvidék fája.

A molyhostölgy (Qu. pubescens) a meleg, száraz, napos lejtők tölgye. A kopár, elkarasztosodott területek újraerdősítésének legfontosabb fája. Nem nő meg oly nagyra, mint előbbiek. Levele kisebb, gyakran fodrosodó, lemeze, főképp a fonákján, pelyhes szőröktől molyhos.

3. Molyhostölgy (virágos gallya) = Quercus pubescens Willd.
1. Csertölgy = Quercus cerris. (Csapody V. rajzai után.)

A csertölgy (Qu. cerris) könnyen megkülönböztethető az előbbiektől, mert levele nem hullámosan karélyos szélű, mint azoké, hanem fogazott, a levél fényes felülete alig láthatóan igen apró szőröktől érdes. Makkjának kupacsa berzedten előálló függelékektől borzas, míg az előbbiek csésze alakú kupacsaát kívülről szorosan reásimuló pikkelyek fedik. A hegyvidéki, szárazabb talajú, keverterdők lakója.

Tölgyeinknek nemcsak a kiváló anyaga adja meg az értékét, kérgét gyógyászati célokra kívül felhasználja a cserzőipar is, — kivéve a „cser” tölgyét, amely neve ellenére nem alkalmas e célra.

Kiseb mennyiségben más tölgy is előfordul erdeinkben. A magyar-tölgy (Qu. frainetto) ma csak néhány egészen kis folton él, mint ültetett fa. Szépen karélyozott nagy levele miatt parkfának is alkalmas, példányai fellelhetők arborétumainkban is.

Az értékes fája miatt Amerikából behozott vöröstölgy (Qu. borealis maxima) nevelését az erdészet újabb időkben felkarolta. Vaskos makkjának egészen sekély, lapos a kupacsa. Nagy levelei ősszel a piros-vörös számtalan árnyalatában pompáznak, ezért parkokban éppúgy szívesen ültetik, mint az egyéb más, szép küllemű tölgyeket is.

Papp József

TERMÉSZETJÁRÓ BALESETBIZTOSÍTÁS!

Az MTSZ taggyejeleiteinek tagjai érvényesített igazolványuk alapján évi 3,— Ft díj ellenében biztosítva vannak természetjárás közben bekövetkező balesetből eredő

halál esetére 6000,—Ft,

állandó és teljes rokkantság esetére 12 500,— Ft, a baleset miatt ténylegesen felmerülő mentési és szállítási költségekre legfeljebb 1500,— Ft erejéig.

Túrákerékpározásért évente 5,— Ft pótdíj fizetendő.

TERMÉSZETJÁRÁS KÖZBEN IS ELŐFORDULNAK BALESETEK!

NE FELEDKEZZÜNK EL — BALESETBIZTOSÍTÁSRÓL! GONDOLJUNK ARRA IS, HOGY TÁVOLLÉTÜNK ALATT ŐRIZETLENÜL MARAD LAKÁSUNK! KÖSSÜNK LAKÁSINGÓSÁGI, TŰZ, BETÖRÉSES-LOPÁS BIZTOSÍTÁST IS!

A Kevélynyeregben találkozunk

Régi munkásturisták, természetbarátok május 18-án, vasárnap találkoztartanak a kevélynyergi menedékház építésének 30. évfordulóján.

A találkozó alkalmával leplezik le a Pest megyei Tanács által felajánlott munkásmozgalmi emléktáblákat a turistaházon.

A rendezőség felkéri az összes régi turistákat, hogy jelenjenek meg az ünnepségen.

Térmészefjárás

A hazánk felszabadulásáért elesett szovjet hősök tiszteletére emelt emlékműnél megkezdődik az ünnepség. Néhány perc és koszorúk, virágcsokrok tömege borítja a talapzatot. Örök dicsőség a szabadságunkért küzdött hősöknek!

★

Kötélen ereszkedik a hegy-
mászó az Oszoly sziklafalán
(Gyarmos Gyula felv.)

★

Kedves tavaszi virág
a leánykökörcsin
(Doma István felv.)

Természetjárás

1958. JÚNIUS

★
IV. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

KAJAKOZÁS -
ÚJ TÁJAKON

Évadnyitás idején

Sokszor átmentem már a Duna és más folyó hídján, megálltam, elnézve az alattam tova rohanó, vagy méltóságát teljesen hőmpölygő vizet. Bár a természetjárásnak minden vállfáját kedvelem, mégis legjobban a vízi élethez vonzódok, mintha egy belső érzés az őselemhez való tartozás szikráját élesztené bennem. Talán az az érzés tette vonzóvá számomra a vízi világ oly szép és romantikus életét. Az ebben eltöltött idő, az élmények kaleidoszkópszerű sorozatának hatására állók meg a folyók felett vagy partján, szemlélve az elem táruló képét.

Most is ezen érzésnek engedve, megálltam a Margit-híd erkélyes kiugrásánál. De most a szeszélyes időjárás mintha el akarta volna rejtteni előttem, sűrű ködfátylat terített rá. Hiába vártam, hogy egy játékos szellő felszakítsa és megpillanthatom vándorlásaim néma tanúját. Míg várok, az emlékezés ködfátylán felültek azon kedves események, melyek az ország vízi útjainak bejárása során velem történtek.

Filmszerűen peregetek le előttem az első szigetkerüléstől kezdve a gemenci erdő vízi világán keresztül a Hernádról megpillantott regéli és Boldogkő várig, majd a Túr torkolat festői Tisza táján át a Rába gyors folyású, nyírerővel tarkított partjáig. De nemcsak ezek az élmények tették kellemessé az emlékezést, hanem az is, hogy az utóbbi években egyre több vándorral találkoztam az ország vízi országútjain. Ezt elősegítette az a tény, hogy újra kaphatók a szétszedhető gumikajakok, amiket oly régóta nélkülözött a vízitúrázók tábora.

De az egészséges fejlődési folyamat csak akkor válhat igazán teljessé, hogyha a felsőbb sporhatóságok és sok más hivatalos szerv részéről is támogatásra talál a fővárosban, de még inkább a folyók mellett levő vidéki városok hivatalos szerveinél. Mert még nagyon sok a tennivaló, pl.: további vízi turistaházak és „camping” telepek létesítése az ország folyói és tavai mellett, az ország vízi térképének kiadása, vízijármű tárolóhelyek bővítése, újak építése és még sok más fontos, megoldásra váró feladat. Ezért bír nagy jelentőséggel az a munka, melyet a Magyar Természetbarát Szövetség Vízi Bizottsága indított el, célul tűzve maga elé megoldásra a problémákat, amelyek a vízi természetjárás további fejlődését segítik elő.

Beköszöntött a vízi évad, a csónakházak megnyitották kapukat. Egyre több szakosztály programjában szerepel a vízitúra, sőt már a nyári vízitábor előkészületeiről is egyre több szó esik. Azok a szakosztályok, amelyek rendelkeznek vízijárművekkel, a változatosság és a célszerű túrázás miatt is szívesebben keresik fel a folyók és a tavak partjait a nyári hónapokban. Ezért szaporodik évről évre a természetjárók tábora; sőt a nyári hónapokban a hátizsák „édes terhét” inkább a vízijárműre ruhazzák át és élvezik a napfény, a víz és a látó szellő áldásos hatását.

Igen ám, de a megszokott és többször bejárt vidék után, különösen ha több idő áll rendelkezésre, szeretnénk más, távolabbi folyókat is megismenni. Ez azonban nem olyan egyszerű feladat, mert eredményes vízitúra lebonyolítása sokszor nagyobb körültekintést és szakértelmet igényel, mint a szárazföldi, és a túra vezetőjére itt még nagyobb felelősség hárul. Nem egy felelőtlenül szervezett túrának volt már súlyos következménye.

Mihez kezdjen ilyenkor a túra vezetője? Ha a tervezett útvonal ismeretlen, adatokat próbál szerezni és ez a legnehezebb része az előkészítésnek, mivel folyóinkról nincsenek útkalauzok és az a néhány víztérkép, ami régebben kiadásra került, már elavult. A hazánk folyói és tavai által nyújtott nagyszerű lehetőségek még nincsenek úgy kihasználva, mint ahogy ezt a körülmények megengednék. Ennek az állapotnak megszüntetése és az egész országra kiterjedő és eredményes vízitúrázás fejlesztése érdekében a Vízi Bizottság a következő lépéseket tette:

1. a Kartográfiai Vállalattal megbeszélte, melyek azok a térképek, amelyekre a vízitúrázóknak leginkább szükségük van. Ennek eredményeképpen — Esztergom térképe rövidesen megjelenik,

2. közös szövetségi túranaptárt készített el, mellyel azon sporttársak kívánságának tesz eleget, akik e megmozdulások által akarnak a vízitúrázók széles táborával, az ilyen alkalmakkor rendezett táborútok mellett meghitt baráti kapcsolatokat szerezni,

3. minden kedden 18—20 óráig a szövetségben a vízitúrázók részére felvilágosító, szaktanácsadói és túraszervezési napot tart, melyen a felvetett problémákat is megbeszélik.

4. a Balaton mellett megrendezésre kerülő Nemzetközi Turista Találkozó alkalmával vízitábor rendezéssel csillagtúrával egybekötvé,

5. hazánk folyóiról és tavairól részletes útkalauzt szándékozik kibocsátani, hogy ezáltal a gumikajakosok részére a kevésbé járt folyók is elérhetőkké váljanak, és az ott közölt adatok támpontul szolgáljanak a túrák előkészítéséhez. Ez a vízikalauz felölelné a Duna és Tisza vízrendszeréhez tartozó összes, kajakkal járható hazai folyókat, továbbá az összes állóvizet, melyek vízitúrázás szempontjából számításba jöhetnek. Ezért felkéri a Vízi Bizottság a vízitúrázók széles táborát, hogy e szerteágazó és helyi megfigyeléseket kívánó szép munkában legyen segítségére. A lejárt vízi útvonalakon észlelt körülményeket személyesen, vagy írásban közölik. Mivel folyóink természetes és mesterséges változásoknak vannak kitéve, ezért csak az utóbbi években észlelt adatokat tudjuk felhasználni (pl. természetes változás: partelszaposodás, nádbenőzés, szárazosodás; árvízi mederváltozás, alámosott part beomlása, fák bedőlése stb.), mesterséges változás (kanyar-átvágás), partvédő művek (kő- és rőzsesarkantyúk, keresztvágatok, vízduzzasztók, zsillipek stb.). Továbbá alkalmas táborhelyek alacsony és magas vízállásnál, jó ivóvíz- és élelembeszerezési lehetőség a parthoz közel stb. Általában azokat a tényezőket, amelyek a vízitúrázók szempontjából számításba jöhetnek és elősegítik a túra lebonyolítását. Ezeket a következő formában küldjük be a Magyar Természetbarát Szövetség Vízi Bizottságára, Bp., V., Rosenbergházaspár u. 1. címre: 1. folyó neve, 2. bejárás ideje, 3. milyen vízi járművel, 4. milyen szakaszon járták, 5. milyen vízállás mellett, 6. milyen akadályok merültek fel, 7. táborhelyek, 8. beszerzési lehetőség.

6. a kevésbé vagy egyáltalán nem járt kisebb folyók és tavak bejárására és felderítésére túrákat szervez, hogy ezáltal ismeretük újabb vadregényes vidékekre a vízitúrázók számára. (Ezen bejáró túrákra csak összerakható gumikajakokkal rendezhető sporttársak jelentkezhetnek.)

Ezen hat pont értelmében akarja a Vízi Bizottság 1958. vízi évadját tartalmassá tenni, hogy a magyar víztermészetjárás is minél szélesebb körben bontakozzon ki és minél többen kapcsolódjanak bele a természetjárás e szép szakágába.

Vízitalálkozó a Dunán

A Természetbarát Szövetség vízbizottsága május 3—4-én rendezte meg évadnyitói találkozóját Horányban, hogy az évadban szereplő túraprogramot ezzel megnyissa.

A találkozó helyére lassan gyülekeztek a csónakok. A délutáni viharos szél a haladást nagyon megnehezítette és ezért a végcélhoz csak kisebb csoportokban érkeztek a sporttársak. Ennek ellenére, mire a nap elbújt a Vöröskő mögött, a sátorfőzőkben a gyorsforralók fölül kellemes illat kapott szárnyra. A vacsora elfogyasztása után friss nótaszó hangzott a táborfűz mellett, melybe néha egy-egy tiútkó hangja is belevegült. A táborfűznek csak az éjféli felé közeledő idő vetett véget.

Reggel az elhaladó vontató hajó dohogása ébresztett, melyet a korán ébredők eszmecsereje tarkított. Reggel után „tótózás” kezdődött, azt találgattuk, hogy kik jönnek fel vasárnap, mivel Pest felett sötét fellegek tornyosultak. Becsületükre legyen mondva, még ilyen időben is szép számban érkeztek, tanúbizonyságot tette, hogy vérbéli vízitúrázó nem ijed meg egy kis esőtől. Talán ennek köszönhetjük, hogy a nap is ránk ragyogott dél felé, s a napfűrdőzők kacérkodhattak sugarával. Ebéd után került sor a beköszöntőre és a Nemzetközi Duna-túra, majd a hazai túrák részletes ismertetésére. Az ismertetés után a feltett kérdésekre válaszoltunk és ezzel a találkozó hivatalos része lezárult. Majd lassan, zászló- és sátorbontás közepette, kisebb csoportokban elindultunk Pest felé, az egyre erősödő nyugati szélről felkorbácsolt vízen. Úgy látszik, még a szél is próbára akarta tenni a résztvevőket, hogy megállják-e helyüket a víziélet sokoldalú követelményeivel szemben.

Susóczky Ferenc
(Szerző felvételei)

Schubert bácsi elment...

Sötétruhás, ünneplőbe öltözött, lehorgasztott fejű férfiak és nők haladtak egy halottaskocsi után a temető fásorának virágborított gesztenyefái alatt a meleg májusi napsütésben. A madarak vidáman dalolnak, örülnek az életnek és annak a szabadságnak, amelyek ő. Schubert bácsi, olyan nagyon tudott örülni, és amelyért hosszú hosszú évtizedeken keresztül öntudatosan és kitartóan küzdött.

Sokan megyünk a kocsi után, olyanok, akik a harcos évtizedeken át együtt mentünk vele joban-rosszban, akiket oly szerényen, de magabiztosan és természetesen határozottsággal nevelt, tanított és akiknek példát adott egyenes, önfeláldozó, elvtársias természetbarát-életével.

Azok közé tartozom, akik sosem alkuadtak meg, akik nem adják el apró kis előnyökért, de nagy árért sem osztályukat.

Behunyjuk szemünket, és ott jön közöttünk; halljuk idegenes kifejtésű csendes szavát, hogy erre kell menni, biztosan tudja, megbizonyosodott róla. És mentünk utána. Tudta és mutatta az utat az erdőben, és mutatta és tanította az osztályharcban is. Valami olyan természetes magától értetődöttséggel, hogy eszébe sem jutott semkinek sem, hogy az másképp is lehet. Vágyta a szabadságot és megadott néki, hogy megélje azt. Idegen földön született, de itt élt közöttünk évtizedeken át, itt vált férfitá, itt volt otthon, ez volt az ő hazája, de a világ minden dolgozója testvére, és mindenütt, ahol dolgozó laktak, otthon érezte magát.

Ő, akinek annyi teher volt a vállán és aki olyan bátran és férfiasan helytállt az életben, megtanított bennünket arra, hogy miért érdemes és miért kell harcolni a szabadságért.

Szerette az életet és tudott örülni neki. Látása már rossz volt, mégis elmerengett és átélte, mikor egy tisztaegű naplemente vérbeborította az erdők fainak koronáját. Letépett egy szál virágot, vastag, sokdioptriás szemüvegéhez közel emelte, gyönyörködött benne és megtanított bennünket arra, hogy az milyen szép. Örült a virágnak, örült az erdőnek, a vad szikláknak, tele tüdővel szivta a metsző levegőt és szerette azokat az embereket, akik a földön éltek a természettől körülveve. Tudott csendesen örülni az életnek, elmerülve benne és csendesen szemlélni azt. Azok közé tartozott, akiknek az élet, a természet csak akkor volt szép, ha meg tudta mutatni másoknak és együtt örülhetett velük.

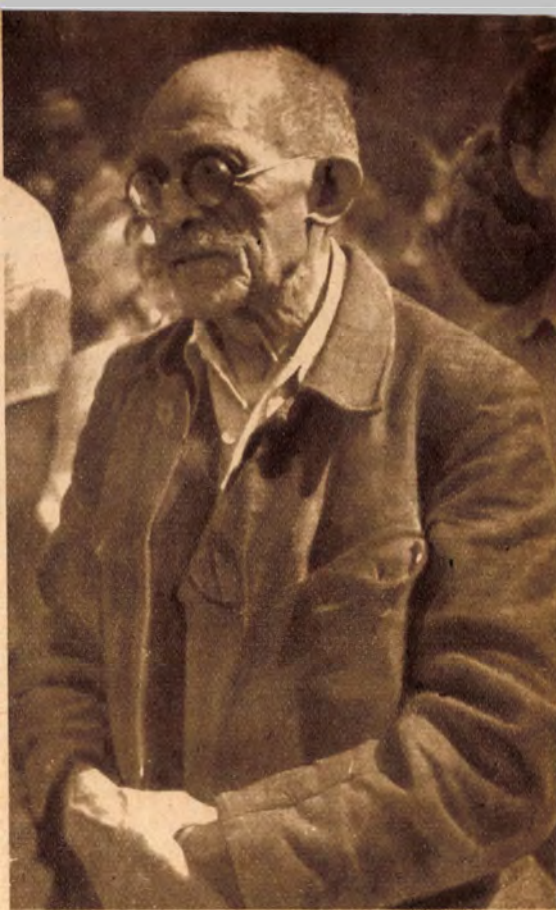
Mikor még elnyomottak voltunk, együtt harcolt és együtt örült vagy búsult azokkal, akikkel összeharcolt. Ha szépet vagy tanulságosat olvasott, elmondta és elolvastatta másokkal is. Örökké tanult és örökké tanított, de úgy, hogy akiket tanított, azok észre sem vették.

Ha valaki megkérte, hogy egy szóval jellemezzem milyen ember volt Schubert bácsi, a mi Schubert bácsink, mindenki Schubert bácsija, azt felelném: kollektív ember volt. Nem várta, hogy kérjenek tőle, hanem amije volt, ha nem is sok, azt odaadta magától.

Gyermekkorában és fiatalkorában nem volt módja iskolába járni. Később azonban szenvedéllyel igyekezett pótolni, amit elmulasztott, de nem önző tudásért, hanem hogy segítse azokat, akik vele együtt haladnak felfelé.

Az agitátorok mintaképe volt. Egyszerűen beszélt, nagyon egyszerűen, de nagyon természetesen és nagyon meggyőzően.

Legutolsó találkozásunkkor — feljött a lakásomra — átadott egy csomó „Naturfreund“-ot azzal, hogy gondolta, örömmöm lesz benne. Hogy nézzem csak meg a szép képeket, gyönyörködjek bennük, olvassam el a szép túraleírásokat, gondoljam azt, hogy én is ott vagyok a hegyekben. Nézzem meg a képeket sokszor

és hosszasan, és nem kell hamarosan visszaadni a füzeteket, ha már jól kinéztem őket, majd „alkalommal” — mondta idegenszerűen — visszakapja. „Majd feljövök érte”.

Schubert bácsi ez egyszer nem tartotta be a szavát. Ez egyszer. Nem jött fel. A temetés után elővettem az alpesi fényképeket és néztem és úgy tűnt, hogy Schubert bácsi mellettem ül és mutatja a gyönyörű környezetben fekvő menedékházakat ott fenn a magasban. Aztán elhallgat, majd hirtelen eszébe jut valami és elmond egy jóízű, vidám alpinista anekdotát.

Ezt a Schubert bácsit tartom meg emlékezetemben, a vidámat, jókedvűt, és így fogom őt szeretni továbbra is, mindig.

Zélinger Gyula

HALADÁSUNK...

Mint lapunk más helyén megírjuk, a Magyar Természetbarát Szövetségénél május 17-ig leigazolt természetjárók száma 19 700.

A szám önmagában nem valami kerek egész, látszólag nem „jubileumi” mennyiség, de engedtéssék meg, hogy azért néhány megjegyzést tegyek ezzel kapcsolatban.

Alig egy éve, még sokan kérdezték, lehet-e túrázni a hegyekben, nem „veszélyes-e” ott járni, mert nyugati jóakaróink állandóan a hegyekbe vonult „szabadságharcos csapatokról” szónokoltak.

Most, másfél évvel az ellenforradalom után, a szövetség taglétszáma több mint kétszerese a felszabadulás előtti legmagasabb eredménynek. Nézzük a hivatalos adatokat:

1930-ban	7 654
1935-ben	8 566
1940-ben	9 025 („Mindent vissza” időszak)

1943-ban	5 872
1950-ben	13 976
1955-ben	11 440
1958. V. 17.	19 700

Tudjuk, hogy 1950 után a turistakedvezmények megvonása átmeneti visszaesést okozott, de mindig a felszabadulás előtti legmagasabb szám felett voltunk.

A szövetség és a természetjáró szervezetek tevékenységét figyelmen kívül hagyva — amely önmagában is további fokozatos emelkedést biztosít —, döntő jelentőségről kell említést tenni. Az utóbbi hónapokban a szakszervezetek, a KISZ- és úttörőszervezetek nagy gondallal készítik elő a kirándulásokat, túrákat, táborozásokat. Ennek a munkának eredménye a szövetség taglétszámában csak hónapok múltán mutatkozik majd.

Jólesően állhatunk meg tehát egy pillanatra ennél a kis állomásnál, amely fejlődésünk vitathatatlan bizonyítéka. Köszönet érte a természetbarát mozgalom önzetlen, áldozatos, szerény, de lelkes munkásainak.

K-1

Új életre kel a velencei tóvidék

A táj lelke

Suhan az autó. Hazánk egyik legbájosabb vidékén járunk. Lelket-értelmet egyaránt gyönyörködtető; festőnek, költőnek tollára való. De a mérnök is körzöt ragadhat, az orvos szemei előtt gyógyult betegek mosolya dereng, a gazdasági szakember a kiaknázható kincsek tárházát sejtí, a tudós mikroszkópjára gondol. És a történész? ... Ott túl a tavon, egy büszke obeliszk a dicső pákozdi csata emlékét tüzi fel az ég kékjébe. A turista? ... Tiszta időben a Balatont is láthatja a *Meleghegy* csúcsáról.

Az autó hirtelen fékez. Mert lehetetlen nem megállni *Dinnyésnéi*, ott, ahol a műút oly pompásan hidalja át a vasútvonalat. Ha van a tájaknak lelkük, akkor a *velencei tóvidéknek* van. A hullámzó, haragosan zöld nádtergeren túl, opális víztükrökben szemléli magát az irdatlanul öreg, de szépséges Velencei hegység, ez a Matuzsálem a magyar hegyek között. S a lüktető falvak, fehérén villanó ház-fogaikkal milyen merészen kapaszkodnak öreg ráncaiba!

Sok millió éves hegység és ifjú, bár sok tízezer éves tó szintézise ez a táj; öreg hegy és ifjú tó harmonikus házassága. A hegy a múltjából él — a tó jövőjét erős tettek alapozzák és fiatal tervek feszítik. A hegység adja a táj profilját, rejtí ásványait, nyújtja a változatos túra-lehetőségeket — a tó az életet: az üdülést, a fürdőzést, a gyógyulást. És az élővilág gazdaságát: a nádat, a halat, a madarat.

Igen, a madarakat. Mert második „vadvizországot” ez!

Élő gépezet

De milyen szervezett élő gépezet működik itten! *Dékány András*, a Velencei-tó egyik szerelmese látta meg oly jól a kicsiny csavarokat (alsóbbrendű növények és állatok), a nagyobb fogaskerekeket (halak, madarak, emlősök), és az irányító ingákat (víz, nád). S ha valamelyik eltörik, dökög a masina; ha az ember avatatlanul nyúl bele a biológiai láncolatba, mértéktelenül kiszákmányolja a tavat, ha nyakló nélkül pusztítja fegyverrel, fészekdúlással például a dankasirályokat, gémeiket.

Miről is van szó? Egy élelemláncolatról. A Velencei-tó bőségesen el tudja látni élővilágát, ha a kialakult életközösségeket illetően jobban nem zavarják meg. Mert a dankasirályok ürülékén nevelődik a plankton, mely a halivadék egyik legfőbb természetes tápláléka.

A dankasirály, egyik leghasznosabb vízimadarunk

Jobbról: a Velencei-tó délnyugati, védett területe

Aki tehát a dankasirályt védi, a tó halállományának biológiai bázisát védi. A gémeik pedig elsősorban a kevésbé életképes halakat ragadják el, melyek kiselejtése fokozza a faj életrevalóságát. Különben sem kár a keszegekért, mert az értékes ponttyal azonos tápigényűek s így azok táplálék-konkurrensai.

Kultúra és természet

A Velencei-tó partjain az emberi kultúra győzelmes tempóban halad előre. De ez is csak a kezdet kezdetének látszik az új fejlesztési tervek világánál. Ezek nyomán a magyar tájak e Hamupipókéje új életre kel. Ugyanakkor meg fogja őrizni értékes és jellegzetes ősi vonásait. Az igazi kultúrának ugyanis megvan az a sajátossága, hogy, amikor főleg gazdasági vonatkozásban rohamosan összezsugorítja az ősi természeti tájakat, egyben önmagának is határt szab bizonyos területek előtt. Itt többek között abból indul ki, hogy ne csak a mai nemzedék gyönyörködjék pl. a *Volga-delta* páratlan gazdagságú madárvilágában, a franciaországi *Camargue* flamingóiban, a *Yellowstone-park* csodás gejzirjeiben, a *balatoni bazalt-hegyek* jellegzetes formáiban, az *évszázados*, vagy *ritka fákból* — vagy akár a *kócsagokban*, *kanalasgémekben*. Nem is szólva arról, hogy a természeti ritkaságok mennyire vonzzák az idegeneket is. Kellő szervezés és kezelés esetén egy védett terület (rezervátum) valutában viszonyozza a gazdasági életnek háborítatlanságát.

Slessünk valamit jólesően leszögezni: a rezervátumok tekintetében ma már nincs miért szégyenkeznünk, sőt a Kisbalaton és a szegedi Fehértó már világhírré tettek szert.

Új rezervátum születik

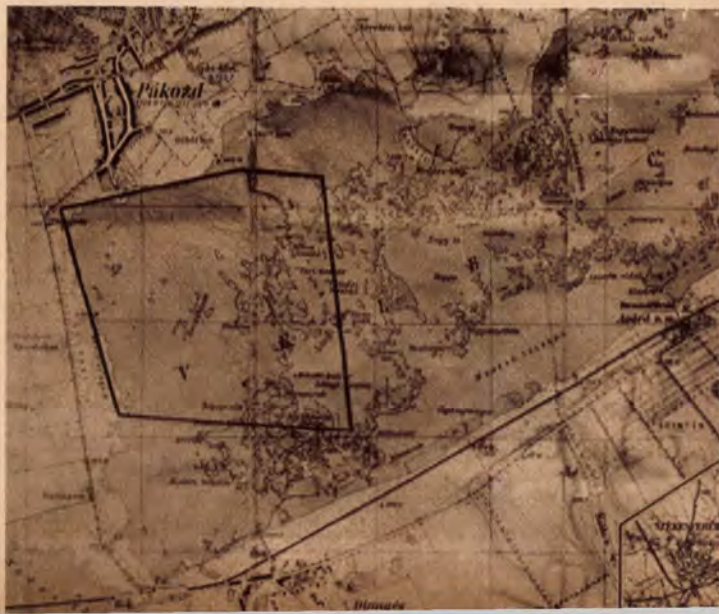
Az idő megérett arra, hogy a Velencei-tó egy része is — a délnyugati ősnádas — védett terület legyen. Hogy puszkáló helyett most már itt is a fényképező- és filmgép kattogjon, hogy vége legyen a vandál fészek- és madárpusztításnak.

Az *Országos Természetvédelmi Tanács* 1958. február 25-én kelt határozatával a Velencei-tó egy részét, mintegy 420 hektárnyi területet védetté nyilvánította. Új rezervátum született! Törvényeit a természet és az O. T. T. szabják meg.

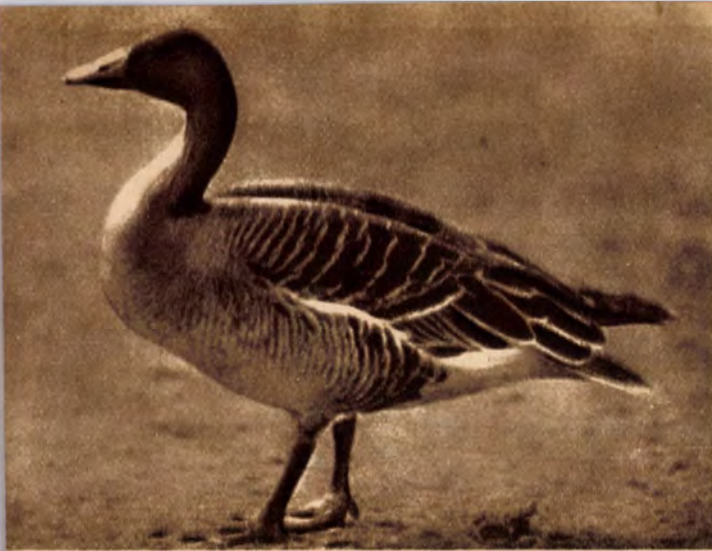
Dehát érdemes volt-e a tó madaraiért síkraszállni?

Egy kis népszámlálás

Madárseregek jönnek, madárseregek mennek — ahogyan nyarat őszt, telet tavasz követ. A szárnyas utasok nemzetközi útvonalának fontos gócpontja a Velencei-tó. Micsoda madarak adnak itt egymásnak találkozót! A jeges Észak, a zord tundra, a hűvös Óceán küldi, majd

Az egyetlen lúdféle — a nyári lúd —, mely hazánkban költ. A tó egyik büszkesége

hívja követelt. S a tó vendégszerető! Agottas nádsátorai szállást, víztükreit és partjai terített asztalt nyújtanak a fáradt légi vándoroknak.

A madártan annalesei pontosan nyilvántartják a vendégeket már hosszú évtizedek óta. Igen szép névsor ez — de most nekünk hosszú.

Mert íme, elmúltak a *förmeteges* idők, még csak *pöngő jég* sincs már és lágyabb szelektől zizeg a *lengeteg*. Tavasz szélről. Ami hozza a mieinket is onnan Délről — haza. A koratavaszi vendégseregletek viszont nem élnék vissza a vendégjoggal. Íratlan, de nagy-erős törvények szerint adnak helyet a hazaiaknak. Mert ott Északon is nagy számbavétel lesz: kinek-kinek adatott meg, hogy a Természet nagy rostáján fennmaradva és megérkezve, eleget tehessen az élővilág egyik leghatalmasabb törvényének: az utódokról való gondoskodásnak.

... Nem könnyű a madarakat számbavenni, kiváltképp egy ilyen nádi államban! Mégis a szakemberek becslési támpontot nyújtanak. Eszerint a Velencei-tó madárállományában az 1936. évi becslés óta a következő változás állott be: a 28 féle itt honos madárból növelte állományát 9, változatlan maradt 9, fogyott 10 faj.

A növekedett állományban legörvendetesebb a *nagy kócsag* számának emelkedése: 2 párról mintegy 8—10 párra. Ez azonban országos viszonylatban csak relatív emelkedésnek tűnik, mert a tapasztalat szerint a három dunántúli lehetséges fészkelőhelyen (Kisbaltaton, Velencei-tó, Fertő) a nagyjából változatlan hazai állomány váltakozóan telepszik meg. Ez a tény még jobban aláhúzza a velencei tavon is a kócsag védelmét. Társaival: az ugyancsak hófehér *kanalagsémmel*, valamint a hazánkban fészkelő egyetlen vadlúdféleséggel: a *nyári lúddal* együtt, valóságos élő kincsekről van szó. Itt félre kell tenni minden kicsinyességet. Halat fogyaszt a nagy kócsag? Egyen, amennyi belefér! Úgyis zömmel keszeget fogyaszt. De félre az orvlövészekkel is! Legyen ez a fejedelmi madár a tudományoknak továbbra is egyik legfőbb védenca s a természetjárók lenyűgöző látványossága.

A nagy kócsag egyike a világ legtöbbet fényképezett madarainak. A róla írt sorok hossza is több kilométert tenne ki. Igazi sztár! Tobzódóan hófehér. Évszázadokon a magyar díszruha „kolcsagtoll” nélkül nem volt díszruha. Néhány évtizeddel ezelőtt pedig világszerte a női elegancia — nem volt elegancia kócsagtollak nélkül. És éppen ezért, mennyire megbolondított ez a madár nem kevés kapitalistát. Mit el nem követett sok *jómadár* ezért a jó madárért, csak hogy tollait megkaparinthassa s kihasználva a divat nagy keresletét, zsebeit tömhesse! A floridai mocsarakban embervér is folyt érte. A kócsagtollért folyt kócsag-gyilkolás egy vonással több a kapitalizmus rút arcán.

Az agárdi nagy nyílt vízfelület, a fürdőzők és vitorlázók paradicsoma (Szerző felv.)

Meneküljünk e képtől jó tudós Chernel Istvánunkhoz. Hogyan vall ő? „Fejedelem... Valami remek látvány az, amikor a virító zöld réten álldogálnak e ragyogó fehér, karcsú alakok. Egyszerű ruhájuk, mint a frissen esett hó, szűzi tisztaságban vakít a napfényben, hátukról díszes kolcsagjuk mint valami könnyű fátyol omlik alá, akárcsak egy csapat menyasszonyra tekintenénk... De repülve is szép a kócsag. Mint szélhajtotta fehér selemfátyol, úgy evez ő a zöld nádtenger fölött...” Ehhez nem kell kommentár!

A jövő, mely már elkezdődött

A madárrezervátum azonban csak egy színfolt abban a nagyarányú fejlesztési tervben, mely a teljes velencei tóvidéket az ország közkincsévé akarja tenni. A jövő már el is kezdődött. Újabb és újabb kutatófűrészek szondázzák a Velencei hegység vénséges testét kincsei után; gyülekeznek északi partvidéke, forrásai és iszapja rádiumtartalmára vonatkozó adatok. Maxis kiderült, hogy a sukorói parton levő kutak rádiumemanáció tartalma országos viszonylatban is jó közepesnek számít. Szántják már a mezővédő erdősáv helyét, tervezik a hatalmas víztároló rendszert, mely biztosítani fogja a tó állandó vízszintjét, előnyére a halászatnak, az export szempontjából fontos nádtermelésnek, a fürdésnek, vitorlázásnak.

Felfrissítik a Velencei hegység turista jelzéseit, útikalauz fog megjelenni túrák leírásával. Vizsgálják az üdülőnek, szállónak való épületeket. Fejlesztik a tó körüli vendéglátóipari kapacitást. A környező községek tanácsai is megtermékenyült fantáziával terveznek. *Dinyésnél* madártani megfigyelő állomást létesítenek, megszállási bázisul a tó tudományos kutatóinak. Mivel a Velencei hegység déli lejtőin a gránit hógazdálkodása szinte mediterrán kisklimát nyújt, nagyarányú őszi-barack-telepítést terveznek, minőségi borvidékkel együtt.

Szívdobogató tervek ezek! Nem véletlen, hogy Csepel és Sztálinváros máris részt kér — saját dolgozó üdültetés céljából is — a munkából. De hívjuk az ország népét: ide egy sajátos velencei tavi kultúrát varázsolni. Hívjuk a tudományok művelőit: támaszkodva az eddigi kutatási eredményekre, dolgozzák fel a tóvidéket minden tudományos vonatkozásban. Hívjuk a természetjárókat: vegyék jobban birtokukba e vidék szelíd bájosságát. Ittasuljon minél több ember e táj lelkétől. A turisták vidámsága ölelkezzék a termelőmunka zajával — az üdülést és gyógyulást keresők csendje, a horgászok nyugalmával.

Az új életre kelő velencei tóvidék váljék az egész ország közös kincsévé.

Radetzky Jenő tanár.
Székesfehérvár

A Baláta-tó

Ez a mindinkább összehúzódó, ma holnap egészen eltűnő tavacska hazánk azon egyre ritkább természeti értékei közé tartozik, amelyek érintetlenül őrizték meg számunkra az újkorunk korában még országszerte gyakori mocsárterületek ősi és jellegzetes növény- és állatvilágának egy részét. A tudományos szempontból felbecsülhetetlen értéket jelentő ösmocsár, a dombóvár-gyékényesi vasútvonal közelében, Somogyzsbó állomástól hét kilométer távolságban, Somogy egykori rengetegeknek emlékét idéző erdőövegben rejtőzik, védett terület és megfigyeléséhez az Országos Természetvédelmi Tanács engedélye szükséges (Budapest, V., Egyetem tér 5).

Belső-Somogy — ahol a Baláta-tó tükre a delelő napot csillogtatja — széles, szétarolta síkság a megye nyugati részén. Felülete szegényes homok, melyet néhány helyen tarkítanak kiscsinyke „agyagszigetek”. Ezek az agyagfoltcsoportok a szél és víz munkájának következtében a homokbuckák közötti mélyedésben, felhalmozódásból keletkeztek. Ahol elég vastag agyaglerakódás jött létre, akadályozta a csapadékvíz beszívását és összegyűlt a víz. Így kisebb tavak keletkeztek. Az ilyen módon teremtődött tavak közül a legnagyobbak egyike a Somogyzsbó melletti Baláta-tó. Nevének hangzása a Balatonéval rokon.

A tónak már nincsen lefolyása. A tómeder kb. 300 kh kiterjedésű, ebből azonban ma csak kisebb részt borít állandó víztükör. Itt a víz mélysége 1–1,5 m. A tó leghagyobb része zombékos, nádas. Vízmenyisége állandóan csökken, mert csak csapadékvíz és források táplálják. A víztükör lassan szűkül, a láp pusztul, az erdő előretör és ma holnap elfoglalja a mocsár területét. A láp világa gazdag lehetőségeket nyújt a hazánkban eltűnőben levő mocsári növény- és állatvilág tanulmányozására. A kutatások bebizonyították, hogy a Baláta-tó flórája hasonlít az erdőlyl Rétyi Nyíréhez, míg az Alföldön csupán a Bátorligetben lehet hasonló növényfeleségeket találni.

Először a környező erdőt járjuk be. Ezek az erdők a tavat körülvevő homokbuckákon települtek meg, és a hajdani hatalmas kiterjedésű somogyi rengetegek maradványai. Megszárazítás nélkül a Drávaig húzódnak. A vegyesállományú gyertyán-, cser-, tölgy- és bükkerdőben változatos élővilágot találunk. A Dunántúl egyik legjobb szarvas- és őzállománya élt ezen a területen, mely a háború következtében erősen megcsappant. Az utóbbi években — különösen napjainkban — az állami erdőgazdaság nagy erőfeszítéseket tesz a vadállomány szaporítására és megővésére, fáradozásait sikter koronázza. Az erdőben ma már sok a vaddisznó. Túrásaik, fekvéseik mindenütt megtalálhatók a tó környékén. Látni csak ritkán lehet az óvatos vadat. Csak az esti és hajnali szürkületben kaphatjuk szem elé, amint elnyargalnak a biztos menedéket nyújtó lápi bozóthoz. Egyeszer-egyszer őz és szarvas is mutatkozik a tó körüli erdőben, amelyek szintén védett területek. A tó környékének állandó lakója a borz is. Rejtett élete miatt azonban nem található meg egyet sem. Egyik kísérőnk, a védett terület vadóré fogadkozott, hogy ő találkozott velük. A vadkacskának a tó állandó tanyája, a zombékos sás közt fészkelnek.

A tó vizéhez csak óvatosan közeledhetünk. A nádas és ingoványos részekben már erősen stüppedő a talaj, s vigyázni kell, nehogy belesüllyedjünk a mocsárba. Hazánk ritka madarai közül otthonos itt a holló, de már az öregebb erdőrészekben sem gyakori. Itt él még a piros fejű, fekete harkály. Az erdő bokros területét felett az esti szürkületben ott repked a

A tó nyíltvízi része

(Marian Miklós felv.)

A rejtett kincs: a vízililiom

(Ifj. Tildy Zoltán felv.)

lappantyú a párjával. Nesztelenül suhannak, mint a sötét lepke. Csak a szerelmes hím csattant néha szárnyaival.

A parti erdőrészekben, a napsütötte tisztásokon embermagaságú sáspáfrány díszlik, de mi óvatosan elkerüljük, mert itt tanyázik legszívesebben a láp és környékének két legveszedelmesebb lakója, a keresztes vipera (!) és ennek fekete változata. Az erdőjárók messze hagyják ezeket a részeket s bár a viperának emberáldozata már régen nem volt, azért nem árt az óvatosság. A környék pásztorai egy-két tehén és néhány kutya kimúlását a kígyók rovszára írják. A tó érdekes lakóját ismerjük meg az ásóbékában. Hátsó lábának erős sarkantyújával igen ügyesen ássa be magát az ingovány iszapjába, ahonnan csak éjjel jó elő szakmány után nézni.

A vizet megközelítve már láthatjuk a nedves talajt kedvelő égerfa-ligeteket. A tavat összefüggő égerfa-gyűrű koszorúzza. A dús lombzatukon alig hatol át a napfény, zöldes homály finom árnyai remegnek a fák között, s alattuk sejtelmesen haladnak a méter magas csalánok. A levegő és talaj itt állandóan párás, nedves, s a megcsillanó pocsolókban milliószámra tenyészenek a szúnyoglárva, felettünk sűrű tajtokban felhőznek alkony közeledtével a veszedelmesen maró szúnyogok, és ugrálnak széjjel a tettyenő békák, az ő birodalmuk ez a homályos, titokzatos berek. Legszebb rajzolatú békánk, a mocsári béka is itt tanyázik.

Az égerfák sűrűjéből hamarosan átjutunk a tómeder fűzfabozótjába. A fűzes legnagyobb részét rekettyefűzekből áll. Közéte a magasabb helyeken fehérkérű nyírfák sorakoznak, mintha valami mesebeli ligetben járnánk. Ha a fűzfasűrűbe akarnánk behatolni, csak baltával vágatnánk magunknak utat, de mi ezt is óvatosan elkerüljük. Az itt barangolóknak vigyázniuk kell, mert a talaj igen csúszós. Egyetlen eltévedett lépés és derékig nyel el a hideg lápi iszap. Ha ráállnánk egy fűzfacsomóra, az is lassan süllyedni kezdene velünk.

Búcsút mondunk a lápi területnek, és a tó másik jellegzetességét, a zombékosat nézzük meg. Itt már mélyebben járunk a mocsárterületen. Csapadékosabb időben ezt a részt nyílt víz borítja. Jellegzetes növénye a zombékos, melynek gyökérzete összefonódva alkotja a zombékos, az apró „sásszigeteket”. A tovahaladásnál nagy vigyázva lépegetünk, nehogy meztelen térdeinket a borotvaéles sás összecsiszozza. Beljebb a zombékos átadja helyét a nádnak. Csónakba ülünk és a náddal körülvevett nyílt vízre evezünk. A náddal övezett kis terület nyíltvíz festői képet mutat. A másfél méter magas vizet az úszó békaszőlő fedi. Kedves látvány a barna lápvízen úszó rucaóbróm, ez az igen ritka növényünk. Sok ott a rence is, mely fogókészülékével a feje tévedt apró rákokcsákat elemeszt. A nyílt vízben igen sok, hatalmasan fejlett tavibékát láthatunk. Néha feltűnik a békára vadászó sikló mozgó feje a víz felett. A csillogó víztükörön ott úszkál egy-egy vízityűk, szürkégem, vöcsök, szárcsa és a vízcibék eleség után kutató hada. Fejünk felett az itt is ritkaságzámba menő fekete gölya kering.

Nagyon sok állatfaj él itt ezen az itt rekedt ösmocsári területen. Növény- és állatvilágából csak ízelőt adhatunk, hogy érzékeltessük rendkívüli gazdagságát és tudományos értékét.

Borsi Darázs József

ÚJ TÁJAKON

Siklós vára Baranya megye déli részén, a Dráva folyásvidékének kiterjedt lapályából vulkányszerűen kiugró hegyalakat csúcán, a XIII. század végén épült. A vártól északi irányban a Gyüdi hegylanc, keletre a Harsányhegy húzódik, amelynek tetején egykor szintén vár állott. Délre és nyugatra terül el a Horthy időkben pusztuló magyar lakosságával, dicstelen hírnévre szert tett „egykes” Ormánság. A várdomb keleti lankáján fekszik Siklós község, déli lejtőn a Cigányváros és a meleg vizű fürdő, amelynek a török időkben emelt épületét a múlt század végén oktanul lebontásra ítélték. A várból jól látható a híres Harkány gyógyfürdő árnyas, hatalmas parkja, Máriagyúd középkorban épült temploma és a Gyüdtől a siklósi várig húzódó, mintegy öt kilométer hosszú, páratlan szépségű, nyílegyenes jegenyesor.

A táj jellegéhez simul a messze földön híres siklós-villányi vulkánikus borvidék gazdag szőlőskertjével, végül merész, egyenes vonalban itt fut át már a római kortól ismert dél-északi irányú, a Drávát átszelő nemzetközi országút. Ezen az útvonalon masíroztak a római légión és a török janicsárok. Ezen az úton évszázadok óta, mint valami hatalmas kapun gördültek hazánkba a történelem nagy eseményei és a történelem tragikus következetessége évszázadok óta csak 1944-ben tört meg: itt nyomult délről északra a szocializmus nagy világerője, a Szovjet Hadsereg, Hitler megvert hordáit maga előtt űzve, ezúttal nem a hódoltságot, hanem a szabadságot ajándékozva egész dolgozó népünknek.

A vár mai alakjának egyik részét Róbert Károly és Nagy Lajos uralkodása idején a Siklósy-család építtette, majd Zsigmond tőlük elkobozta és a Garayaknak ajándékozta. A vár történetéhez tartozik, hogy a lázadó főurak — éppen a Garay-családdal az élen — Zsigmondot öt hónapig Siklós várába zárták. A Garayak után a XV. század végén a Perényiek lettek a vár urai.

Perényi Imre reneszánsz stílusban építtette tovább a várat. A Perényiek látván azonban, hogy a vár nem alkalmas a szultán hadainak feltartóztatására, jobbágyakat egri és sárospataki birtokaikra költöztették.

A török Mohács után Siklós várát könnyűszerrel elfoglalta és az a hódoltság megszűntéig a szultán kezén maradt. Ezután a vár a Batthyányak birtokába ment át és a honvédkincstár 1944-ben azzal a céllal vásárolta meg, hogy Harkány gyógyvizének felhasználásával tisztíthatóvá alakítsa át.

Az ősi várat 1945-ben súlyos sebeivel a Baranya megyei Tanács vette gondozásba: az Országos Műemléki Felügyelőség tervel szerint és anyagi támogatásával múzeumot, képzőművészek részére otthont létesített benne. (Az Idegenforgalmi Hivatal legutóbb 50 személyes turisztaszállást is berendezett. Szerk. megj.)

A restauráló munkálatok időközben jelentősen előrehaladtak, a földszintet és az első emeletet már helyreállították. A várban berendezett múzeumban a vidék leggazdagabb törökkori anyagát halmozták fel, a művésztelepen alkotó festők, szobrászok pedig állandó kiállítási helyiséget kaptak.

Restaurálták a vár legértékesebb műemlék részét, a kápolnát: gyönyörű későgótikus ablakait szabaddá tették. Elfalazott freskóit és reneszánsz kódíseit szakszerűen feltárták. A vár kápolnája egész műemlékkincsünk legszebb gótikus belső terei közé számít.

A helyreállító munkálatokat tervszerűen végzik, a külső várfal és a főépület sérült, omladozó, de helyreállítható helyiségeit még ebben az évben rendbehozzák. A táj természeti adottságai, történelmi levegője és műtörténeti kincsei megérdemlik, hogy a hazai természetjárók minél nagyobb számban keressék fel Siklós környékét.

Vincze Oszkár

A siklósi vár látképe keleti irányból, a község felől

★

A várkápolna helyreállított szentélye

(Szerző felv.)

AUTÓBUSZTÚRÁK

Három hegység között

Nehezen megközelíthető, de kedves, történelmileg is érdekes vidék terül el a Pilis, a Budai és a Gerecse hegység között. Még a rendszeresen túrázók részére is „új” e táj, amely kiemelkedő körkírlátást nyújtó csúcsaival több figyelmet, nagyobb látogatottságot érdemelne.

Gondolkoztunk azon, hogy vajon miként lehetne e területet egynapos túra keretében megismerni? Budapesthez közel esik, legtávolabbi pontja sincs messzebb 50 km-nél. A szép részek azonban a vasúttól és egymástól távol fekszenek. Ez volt az adott helyzet. Az a megoldás kínálkozott, hogy külön autóbust bérreljünk. Megterveztük az útvonalat is Budapest—Budakeszi—Zsámbék—Bajna—Epöl—Tokod—Dorog—Pilisvörösvár—Budapest körpályán. Az első útmegszakítást Zsámbékon iktattuk be. Második programunk a Bajnai Öregkő és a Babálhegy megtekintése volt, kb. 2—2½ órás gyaloglással, míg utolsó célunk a Gete megmászása, ugyancsak 2½ órás időtartammal. A Bp. Vörös Meteor természetjárói a gondolatot örömmel üdvözölték, rövid szervezés után együtt volt 50 jelentkező.

Zsámbék

Autóbuszunk ablakából már messziről megpillantottuk az alacsony dombon álló templomromot. A megállótól kanyargós, középkor hangulatát idéző utcácskákön kapaszkodtunk fel. A késő román kori építkezés eme egyszerűségében nemes alkotása már első látásra megragadott bennünket. Különösen rabul ejtettek a nyugati oldalon levő, aránylag épen maradt négyemeletes tornyok, amelyeknek kőcsipkés ívparkányai, oszlopokkal tagolt ablakal feléle egyre finomabb tagozottságúak. A templom belsejéből és a szentélyből, sajnos, kevesebb maradt meg, néhány csúcsíves oszlop, ami egy művészeti forradalom hajnalára, a gótikára emlékeztet. A kővek 7 évszázad történelméről mesélnek. Eppen 700 évvel ezelőtt, 1258-ban adományozta a francia Aynard-család a premonstreleknek a templomot, utódai a pálosok 1475-ben kapták IV. Sixtus pápa engedélyével Mátyás királytól. Pusztulása a török időkben kezdődött — 1581-ben —, amikor a győri és a veszprémi kapitányok ostromolták a szomszédos, valószínűleg a mai barokk kastély helyén épült várat. Amint az ostrom épen hagyott, azt tovább pusztította az 1763. évi földrengés, no meg a lakosság, elsősorban a templom északi oldalához épült kolostort téve a föld színével egyenlővé. Az 1939. évben végzett ásások így az utókor számára keveset tudtak megmenteni, legfeljebb képzeletünkbe idézhették a négyoszlopes udvart körülölelő, kerengő, meghitt csöndességét.

A templom és kolostor romjaitól a török kúthoz ereszkedtünk le. A község közepén fakadó bővizű forrás izléses foglalása hiteles török alkotás. E forrás vonzotta letelepedésre bizonyára már a rómaiakat is. Az Árpád-korban Zsámbék az egyházi főváros — Esztergom — és a világi főváros — Székesfehérvár — között vezető országút közepe táján feküdt. E két körülmény magyarázza meg a félreeső helyen fekvő község középkori jelentőségét. Csendes, ünnepi hangulat telepedett Zsámbékra — megszokott vasárnapi falusi élet — nekünk mégis szokatlan. Valahogy ott éreztük a múltat, amit némán őriznek a magasbatoró templomromok.

Örkő—Babálhegy

A mészkő-sziklákkal tarkított hegyoldalakat kedvelik tavaszi virágaink. A megkésített tavasz itt az Orhegyen meg különösen kedveskedett nekünk, amikor illatos szivárványszínű virágszőnyeget szórt lábaink elé. Az erdőben mézillatú keltikék száz-ezrel virítottak, a fehér és lila számtalan árnyalatában. A tisztásokon bökölő kankalínok, aranylő hericsek, szerény fürtös gyöngyilkék és tékozló illatú ibolyák pompáztak. A bokrokon pattanásig feszült rügyek várták az éltető meleget. Mi volt szebb? Ez, vagy a csúcsról nyíló kilátás, azt nehéz eldönteni. Kit ez, kit amaz ragadott meg inkább. A kettős csúcsú 380 méter magas erdős Orhegy északi csúcsán emelt kereszt mellől messze kalandozhatott tekintetünk. Közvetlen alattunk Bajna feküdt, míg a távolban észak felé a Gete, Hegyeskő, Bajóti Öregkő, majd ezek folytatásaként nyugatra a Pisznice, a Gerecse, Somló csoportja sorakozott. A csúcsról a nyeregbe ereszkedtünk, innen Epölon keresztül keleti irányban felkapaszkodtunk a Babálhegyre. Különösen festői volt e hegy nyugat felől, ahonnan a meredek fehér mészkőszikla letérese magashegységi jeleget kölcsönzött. A csúcsról nyíló körkírlátást semmi nem zavarta. A 316 méter magas hegyről három hegységre

1. Csendélet Zsámbékon

2. Kilátás a romok közül a községre

3. Egy pillantás a Babálhegy szikláira

(Bojtor András felv.)

Kevélynyereg 1928--1958

nyílt kilátás. Innen látszatra közel, egyforma távolságra esett a Budai hegyek rezervátuma, a koporsó alakú Pilis, az Öreg és Fehérszirt sziklaletörése és a Gerecse hármas vonulatának keleti csoportja. A jól ismert bércek újabb arculatát ismertük meg e helyről, amely szépségével minden várakozásunkat felülmúlta. Utunk második szakaszának kedves emléke maradt az Epöl feletti fenyves.

Gete

E hegyet már sokan régi kedves ismerősként üdvözölhették közülünk, hiszen ez már vasúttal jól megközelíthető. Csúcsáról mégis másként néztük ma a tájat. A szemünk elé sorakozó bérceket új barátokként üdvözölhettük. A 437 méter magas hegyről egésznapos utunkat szemmel követhettük, s ha netán ez kevés volt, észak felé újabb látnivaló gyönyörködtetett. A kanyargó Duna, a Helemba-sziget, az esztergomi bazilika, túl a Dunán Csehországi hegyei, odébb a Börzsöny. A hegy déli lábánál Csolnok szepiekvésű, eléggé nagy község. A rótszínű nap figyelmeztetett búcsúzásra. Még egy pillantást vetettünk a három hegység köze, aztán nekivágtunk a dorogi lejtőnek.

Tokaji Tibor

Az útvonal megismeréséről...

Utazni: új embereket, új tájakat megismerni, jó barátokkal együtt lenni, a történelmi emlékek mohos sziklaomladékai között járni, vagy a dolomitfalak alatt rohanó vízben villámsebben elsuhanó pisztrángot figyelni... jó. Sőt mondhatjuk, hogy igen jó. És ellenkezően, mennyivel rosszabb ez, ha az autóbussz utasai önzöek, ha pontatlanok, ha mások önfeléd kacsagását fagyos ajkbiggyesztéssel fogadják, ha az autóbussz csak rohan és senki nem mondja meg hol, mit kell megnézni, meglátni; és az emberek késnek, és saját érdeklődési körüket rá akarják erőszakolni a többiekre. Így viszont nem jó, ezeket a nehézségeket előre és tudatosan ki kell kerülni, meg kell előzni. E kis rövid bevezetés után nézzünk olyan látnivalókban gazdag utat, ahol az összes körülmények összehangolásával mindenki nagyszerűen szórakozott és igen sokat látott, tanult.

Az Idegenforgalmi Hivatal az igények felmerülésekor szívesen kírja az útvonal-megismerő túrákat. (Olcsóbb is, hiszen a különjáratú kedvezményből további 33% kedvezményt adnak.) A kirakatban megjelenő színes plakát az útvonal részletezésével megmutatja, hogy kiknek az érdeklődési körét fogja az út kielégíteni. A közönség legszélesebb köre kapcsolódik be, s kikket az azonos szenvedély fűt. A hivatal lebonyolítja a jegyek eladását és csütörtökön már keresztül írhatja a hirdményt; minden jegy elkel. A veszprémi boldog jegytulajdonosok pedig alig várják a vasárnap reggelt, hogy a megyének egy új részével ismerkedjenek meg. Beszállás, elhelyezkedés, máris fehbűg a 601-es hatalmas motorja, s az autóbussz félszáz utasa előtt kibontakozik a vészonyi medence tavaszi pompája. Történelmi úton, a római hadiút utódján repül a nagyszerű kocsai Vázsonynak. Két oldalt a Balatonfelvidék hegyei és a Vár-, Malom-, majd Ősthegy csoportja, a háttérben pedig a Kabhegy impozáns tömege. Nagyvázsony ma nem célunk, így csak utalunk a Kínizsi vár igen előrehaladt helyreállítási munkáira. (Ide majd egy hét múlva jövünk.) Leányfalu után a Kaposi völgy fölé érünk. A Boncosos és az Agártető csoportja közé mélyen bevágódott az Eger patak völgye. A szerpentinek szédítő során szaladunk lefelé, hogy percekkel belül a malmok csendes világában gyönyörködjünk.

Monostorapátnál járunk elénk a „tapolcai forgozszínpad” pompás hegyei. Baloldalon a Csobánc, jobboldalon a cukorsüveg Hegyesd; hátrább a Haláp, Szentgyörgyhegy, a badacsonyi bazalt hegyek. Felejthetetlen látvány ez a reggeli napfényben. Bacsnai János városában, Tapolcán megállunk, hogy hazánk egyedülálló természeti kincsében — a karsztvíz egy millió munkájával alkotott „tavas barlangban” gyönyörködjünk, csónakázzunk. Kristálytiszta vize, kellemes 18 fokos hőmérséklete hőforrások keveredése mutat. Felzárna törése a tapolcaiak bájos nyári strandja.

Sümegen túl most már Bazsi után állunk meg. Hosszú, kilygő sorban kapaszkodunk fel a 412 m magas bazalt tetőn álló Táltka romjához. A maga nemében legerdekesebb bazalt-hegyünk. A közel 80 m vastag bazalttömbből kakastaréjszerűen emelkedik ki egy szürkebazalt kúpsor. Nagyszerűen védhető tetején már az ókor embere is megtelepedett. A tatárjárás idején épült vára gyorsan pusztuló rom, de ahonnan felejthetetlen körkép bontakozik ki a Kiszalárdtól a Balatonfelvidék, a Keszthelyi hegyek szinte mindegyikére. Fent a pompásan virágzó somok árnyékában a múltba száll gondolatunk, alatt pedig az országutakon hangyányi emberek száglundának apró motorjánkon, légyzűmmögésként elhaladó motorzúgással.

Sümeg pompás műemlékei (a püspöki palota környéke tisztább is lehetne), hatalmas vára lenyűgöz mindenkit. A tavalyi végvári napok emléktáblája alatt büszkén nézzük a helyreállítási, megóvási munkák hatalmas arányait. Sokszázezer forintos költséggel megmentjük kulturális emlékeinket dolgozó népünk nevelésére, országunk gazdagabbá tételére. A város fölé emelkedő — szinte megmászhatatlan csúcs tetején a Dunától legnagyobb vára mutatja e város fénykorát IV. Béla király már ebben a városban pihent meg. Így története a régi korok homályában vész el. Kisfaludy Sándor városa műemlékeivel, múzeumával, emlékekben gazdag templomaival, várával, az innen nyíló nagyszerű körképpel Veszprém megye egyik legszebb kincse.

Sümegről már a gráci betonúton hazafelé vesszük utunkat. Az autóbusszban felhangzik a nóta, s mosolyogva intünk búcsút az elmaradó Sümegnek s a baloldalon teljes szépségében kibontakozó Somlónak. Egy emlékekben gazdag nap után ki-
pirult arcú búcsúzzunk: jövő vasárnap Tatatóvárosán, majd Kabhegyen, Farkasgyepűn, ismét találkozzunk.

Dr. B. L.

E két szám között eltelt 30 esztendő jelenti azt a történelmi időt, amely a magyar munkásturista-mozgalom hőskora.

1928 pünkösd vasárnapján avattuk a saját erőnkéből, a nehezen nélkülözött és összeadott fillérekéből, a megszámlálhatatlan önkéntes munkaórákból, a természetbarát szellemmel áthatott asszonyok, férfiak és fiatalok áldozatkészségéből épült fellegvárat.

Azóta nagy viharok vonultak el felettünk. Átéltük őket, átszenvedtük a poklok kínjait, a borzalmakat, de mindezek ellenére itt vagyunk. Sajnos megfogva, de még nagyobb akarral és tetterővel, szocialista hazánk építésében és egy emberibb ember típusának kialakító munkájában. Ehhez a nagy munkához merítsünk erőt múltunk nagy harcaiból s fiataljaink kövessék, — természetesen most már a megváltozott helyzetnek megfelelően, — az úttörők sikereiben gazdag példáját. Látogassunk el a pionirokhoz, beszéljünk velük és emlékezzünk áldozatos munkájukra.

Falb Kristóféknál vagyunk. Mindketten a megérdemelt nyugdíjas élet részesei. 1923 óta tagjai a munkásturista-mozgalomnak, tizenegy évig a menedékház hűséges gondnokai. Elmondja nekünk Falb bácsi, hogy 1934-ben vette át a gondnokságot és a felszabadulásig őrizte, gondozta az oly nehezen megépített otthont. Nagy áldozatot jelentett ez a 11 év, hiszen erre az időre le kellett mondania a tirázsról. Ez pedig olyan vérbeli turistának, amilyen a mi Falb bácsink, nagy dolog volt. Még nagyobb feladat volt az ott oltalmat kereső lengyel és főleg osztrák elvtársak rejtgetése, ami a fasizmus idején életbevágó esemény volt, életet vagy halált jelentett. Menteni a menthetőt, ameddig és ahogyan lehetett. „Ott álltam — mondja a mi kedves Falb bácsink, — 1944. március 19-én, fájó szívvel búcsúztam a házból haza induló tagtársaktól, sajnos jogos előérzettel, mert közülük sokan végső búcsút intettek otthonunknak. A ház rövid időre ellenségeink kezébe került, de hála a Szovjet Hősöknek, újra a miénk lett, szabadságunkkal együtt.

Elményeinkről, örömeinkről és mindarról, ami életem e 11 évében lepergett, köteteket lehetne írni. Itt csak annyit befejezésül, hogy „szép és felejthetetlen volt”.

Ezután Kossa miniszter elvtárshoz mentünk el, aki szintén szívvel lélekkel természetbarát. Segített az építkezéseknél, velünk örült és ma is szívesen vesz részt a természetbarát mozgalomban. — Elbeszélgettünk a harcos időkről, a küzdelmes múltról. Élénken előtűnt volt az avatás ünnepének minden legapróbb részlete. Nagyon kedvesen mondott el Kossa elvtárs egy kis közjátékot. „Valamelyik fényképező elvtárs, megakarván örökíteni a tömeget, vagy 2 órát töltött azzal, hogy mindenkit egybe terelt, majd megelekedésünkre végre elkattintotta fényképezőgépe zárját. Csak otthon tűnt aztán ki, hogy a gépben nem volt lemez”.

A betegeskedő Schubert bácsi is (sajnos, ez volt utolsó nyilatkozata. Szerk. megj.) ragyogó szemekkel fogadott, mikor megtudta mi járatban vagyunk. Meghatódottan beszélt a harcokról, az áldozatkészségről, különösen a bányász elvtársak hatalmas segítségéről. Az avatás gyönyörű ünnepéről, a testvéri szervezetek és a külföldi természetbarátok küldötteiről, kik közül az egyik magyar nyelven üdvözölt bennünket és kívánt sok szerencsét a további munkához. Arra is emlékezett, hogy sokaknak nem tetszett az a szokás, amelyet az egyik építőmunkás azzal fejezett ki, hogy borral teli poharat vágott a falnak.

Menedékházunk avatásának 30. évfordulóján márvány emléktáblát leplezünk le, amely örök időkre hirdetni fogja azt, hogy a munkásszolidaritás ereje megdönthetetlen, hogy a testvéri összefogás egyesíteni fogja a világot proletárjait és hirdeti, hogy ez az otthon, a dolgozók fellegvára, munkásmozgalmi műemlék.

Szántó Gyula

Balaton harmónia

A Balaton olyan, mint egy óriási halványkék üvegtál, amelyben fénylő ezüstként csillog a víz ott, ahol a nap sugarai érik. De a reszkető, csillámló ezüsten túl számtalan szín játszik a tó hatalmas tükrén. Összefutnak, szétválnak, percenként változnak aszerint, ahogy a felhőárnyék átleng a vizen. A nap halvány-könnyű páráját húz az ünnepélyes nyugalma tó fölé és benne az éles nyári fény sápadt sugárzássá változik. A hegyek kékeszürkén boronganak s a tihanyi apátság temploma kétszárnyú sárga csigának tűnik, amelyik ott pihen ki a hegyremászás fáradalmait a Visszhang-domb tetején. A szemben levő part alig sejtődő kék vonal és a vizen vitorlások mozdulatlanul állnak. A megereszkedett fehér szárnyak eryedten csüngnek a magas árbocokon, mert annyi szél sincs, amennyi elegendő volna egyetlen falevél meglebbentésére.

Szépségekkel áldott hazánk legszebb tájainak egyike a tündéri tó. Ahányszor látod, annyiszor elbűvöl, hatalmába ejt. Környékének hegyei legendák, regék hordozói, várainak romjai múltunk hősi idejéről mesélnek.

A lassan leszálló alkonyatban vonatunk Tapolcán túl, a Billege-erdőben jár. Ebben a valamikor hatalmas rengetegben kaszabolták le 1544-ben a törökök Böröndi Pál szemégyi castellus tizenhat derék vitézét, akik Mohamed hadainak a kikémlésére indultak, — ahogy azt Gabányi János meséli a „Magyar várak legendái” című könyvében.

A sötétedést megelőző kékeszürke homályban az Uzsza-pusztá környéki hegyek belesimultak a közeledő éjszakába. Amikor kiszállunk a hasonló nevű állomáson, a jelzőlámpák már égnek. Az egyre növekvő feketeségben még átvilágít a Hubertus kastélyhoz vezető nyíl-egyenes, széles út fehér nyoma, de a nagy fák alatt álló épületet csak akkor vesszük észre, mikor előtte vagyunk. Pedig Szebike fölött a hold vörös színű keskeny sarlója ott ül a sötétlila égre feketén rajzolódó lombcsipkéken, ám fénye még nincs. A laposan szétterülő Lesence patak békanyálas tócsáiban békák kardala zeng s körülöttünk ezernyi szunyog zizeg...

Alig pirkad, mikor az erdőgazdaság csacsija rekedt üvöltéssel beleordít a világosodó éjszakába és ezt rövid szünetekkel többször megismétli, így hajnali félötörk elég volt egyszer-kétszer elfűtyni az ébresztőt, percek alatt talpon áll mindenki.

Az óramutató ötre fordul, mikor a keszthely—sümei országúton elindulunk a 10-es számú órház felé. A nap már útban van a látóhatár széléhez, de sugarai még nem áradtak szét a napfényt váró föld felett. Szürke felhőmály dereng az uszai erdős völgyben, a mélyebb részeken köd ül és a domboldalok fái közé elvékonyodó hosszú ködsávok húzódnak. A napkeltét megelőző csendben levél se rezzen a fán és egyetlen madárfűty se töri meg a hallgatást. A némaságot az állomásról Tapolca felé induló vonat zakatoló larmája törí meg. Rögtön utána Sümeg felé nehéz szuszogással vonszolja magát egy kövel megrakott tehervonat.

A Szebike alatti erdőbe széles nyíladék magas fáinak gótikusan összehajló boltíves, hosszan elnyúló folyosóján érünk. Aztán az egymást keresztező utak labirintusában fölkapaszkodunk egy nyeregbe s rövid idő múlva mély völgy fölé érünk. A szembeni hegyek egyikén Tátika romjait pillantjuk meg. A völgyön át, majd a lígetes bokros hegyoldalban napsütötte csalitos tisztásokon, állandó emelkedéssel egyre magasabbra kerülünk. Ember erre nem igen jár, a méter magasra megnőtt fűvet itt még senki nem taposta. A háborítatlan magány

1. Rezi vár romjai

2. Fürdőzés a Balatonban

(Vajkai Aurél dr. felv.)

titokzatossága, mély csöndje vesz körül bennünket. Mohos sziklagörgetegen évszázados bükkfák hatalmas légyökökkel kapaszkodnak a kövek közötti résekben. Ezek az egymásra csúszott, dobott köveken kúszva-mászva érünk fel Tátika romjaihoz.

Ezt a könnyen védhető hegyet már a kőkor embere is lakta. De hogy mikor volt először vár ezen a helyen és ki volt az építtetője, erről nincsenek feljegyzések. A hegy Tátika (Tadeuka) nemzetségé volt. Zelandus építette az alsó és a felső Tátikát 1248—1257 között, aki ajándékként kapta az alsó Tátika felett emelkedő Várad-hegyet, amelynek birtoklásában IV. Béla is megerősítette. 1342-ben Nagy Lajos király szerzi meg csere útján. A várat Zsigmond is uralta egy ideig. Utolsó tulajdonosa a Gersei Pető-család. A vár neve török deftereken nem fordul elő, úgy látszik nem volt török kézen soha, bár 1589-ben egyetlen egyszer kirabolja. 1713-ban a császári félelem felgyújtatja, mint annyi más várunkat, nehogy a kuruc tanyát leljen benne. Ettől kezdve pusztul, noha 1849-ben Szeremley Miklós egykorú rajza szerint még egész emeletsorok állottak viszonylagos ép-ségben és azt parkszerűen gondozott várudvar vette körül lépcsőfeljárókkal, korlátokkal...

Most már töredezett, málladozó falak állnak a régi erősség helyén. Az eső, a hó, a szél, a fagy, a várfalak

3. Kilátás Tátikára Rezi vártól

4. Csendes alkonyat

(Pászthory Lóránt felv.)

közé betörő erdő pusztítja megállíthatatlanul a Gerseiek egykori fényes várát.

A messzeséget sűrű pára takarja, csak a Rezi környéki hegyek látszódnak, de azok is halványzürkén törnek az ég felé. Az alattunk elterülő szebikei erdőt a párát alig áttörő nap sárga fénye árasztja el. Ezt nézzük, míg az egyik várfal tövében ülve megreggelizünk. A Tátika alatti nagy erdőségen érünk ki a nem mindennapi szépségű Lapos mezőre, amely fölé úgy nyúlnak a távoli hegyek kék csipkéi, mint a mesebeli király kékopál koronája. A lágyan hullámozó virágfoltos nagy réten gulya legelészik az alacsony törzsű, kereklobbú szétzörtan álló fák között. És előttünk erdős gyűrődésekkel, mély horpadásokkal tagolt, magasbatörő bércek. A legmagasabb tetején Rezi várának romjai. Mögöttünk Tátika romjait már elnyelte a pára és hegye is meghalványodott.

Rezi hajdani várát hordozó Meleghegy lábánál a Zsidi malom előtti tanyán vizet veszünk, aztán leheveredünk a magát kínáló fűre és elmerülten nézzük a meredeken felnyúló csúcsot, s a várrom felénk néző, a napban sárgán fénylő, csonkára töredezett ablak nyílásos falát. Rövid pihenő után a malom alatti Tálos patak hintázó gerendabürről egyensúlyozzuk magunkat. Alig emel-

kedő erdei úton az erdő úttalan avarján, napsütötte tisztás vadrózsasűrűjén, bokrokkal teli erdővágáson és végül keskeny ösvény vad meredekjén át érünk Rezi várának romjaihoz.

Első építtetője ennek is az ismeretlenség homályába vész. Lehet, ezt is Zelandus építtette, de erről megbízható adat nincs. Oklevelekben Castrum Rezi néven szerepel, először 1378-ban, mint csáktornyai Laczkffy István vára. Ezt a Laczkffy: 1397-ben valami hitszegésért Zsigmond lefejezteti. A vár a király birtokába került. Ebből az időből való az a feljegyzés, amely szerint a keszthelyi polgárok bepanaszolják a várnagyot a királynak, mert a kilencedet nem vödör, hanem hordószámra szedte. Zsigmond meg is hallgatta a panaszosokat, a várnagyát meginti és — marad minden a régiben. Bonyodalmas zálogások, ismételt adományozások és visszavételek után ez a vár is a Gersei Petők tulajdonába kerül. A régi feljegyzésekből arra lehet következtetni, hogy ez a vár éppúgy, mint a szomszédos Tátika, nem került török kézre soha.

A várnak most már csak két egymással szemben levő fala áll, alul nagy kerek kitérőkkel, az egyik falon néhány faragott sarokkövel. A falra felkapaszkodva nézgetjük a hirtelen letörésű dolomtsziklás hegy alatti tájat. Az alattunk elterülő zsidó medencében erdőfoltos szántások, nagy legelők ölelésében apró falu: Zalaszántó. Tátika szürkés-kék hegyének erdeje ékezetekben messzire benyúlik a Lapos rétbé. Még távolabb Szebike, Párga, Lázhegy alig látható halvány vonala.

A falak tövében nagyot pihenünk a naptól meleg gyepen. A szabálytalan alakú kitérésben, mint keretben a kép, könnyű pára alatt pihen a táj, halványan, mintha rálehelte volna valaki a képét védő üvegre.

A várhegy alatt erdővágásokkal szabdalta a nagy erdő. Ebben az erdőben hosszú ideig megyünk. Ósi nagy fák kerülnek utunkba. Törzsüket hárman kinyújtott karral alig érik át.

Az erdő szélén, virágzó krumpliföldek, sárgára érett rozstáblák mellett járunk. Előttünk zöld dombhát, messzire elnyúlva Rezi felé. Szögtető sziklát elhagyjuk s a széles úton gémeskúthoz érünk. Iszunk egy jót s aztán tovább Keszthely felé. Már nem lehet messze, mert az út mellett sűrűsödnek a tanyák. Egyszer aztán, még mindig mélyen alattunk, ködös fehér folt világít át az útszéli fák között. Az már a párával takart Balaton. Az út fátlan lankákra visz. A kékeszürke párában a volt Festetics-kastélyt látjuk meg először. Az országúton már fáradtan baktatunk Keszthely felé.

A dunántúli városokra jellemző tiszta utcákon, rendbentartott házak előtt megyünk a Balaton felé. Arra, hogy alaposan körülnézzünk ebben a sok érdekességű városban, nincs időnk. A vonat indulása előtt a hosszú út porát és fáradtságát a Balaton vizében szeretnénk lemosni. Pedig mennyi minden látni való volna ebben az ős városban, amelyet már István király is említ, mint adófizető helyet 1019-ben kelt adományozó levelében. Néhány műemlékek nyilvánított, egyszerűségében is szép földszintes barokk ház előtt visz utunk. Az egykori Gersei Pető kuria, középkori eredetével már messziről elárulja, hogy ez Keszthely legrégebb világi épülete. Ebben a házban született Goldmark Károly. A boltíves, hosszú kapualj, a nagy udvar emeleti árkádsora is a ház középkori eredetét bizonyítja. A Balatoni Parkban áll a Helikon-emlékmű, amely az egykor Keszthelyen rendezett Helikoni ünnepségek — amelyeken a kor neves írói, költői és politikusai vettek részt — emlékét idézi.

A strandon villámgyorsan levetkőzünk és belevágtunk a vízbe. Jó nagyokat uszkálunk s aztán felfrissülve indulunk az állomásra. Míg a beszállásra várakozunk, lassan megfeketedik az iménti kék ég, a nap eltűnik a felhők mögött és mire a vonat elindul, sűrű cseppekben záporoz az eső s a Balaton zöldesszürke hullámai haragos zúgással verik a zalai partokat.

Kispál László

Ifjúsági Természetjárás

Fellendülés előtt...

Évek óta sokat írtunk, de még többet beszéltünk az utánpótlás kérdéséről, az ifjúság meghódításáról. Sajnos, munkánk elég szűfolyó volt, s a sok helyi kezdeményezést nem fogta eléggé össze, nem vitte győzelemre szövetségünk ifjúsági bizottsága. Szinte érthetetlen — de bizonyos nemtörődomséggel találkoztunk mindenütt. Nem volt divatos ez a kérdés, s a minisztérium sem támogatta a kezdeményezéseket.

Ha a felső szerveknél nyugodott is — az általunk oly fontosnak tartott kérdés, de ez mégsem volt a gyökereidig elnyúló nyugalom. „A végeken”, az iskolákban, az egyes úttörő csapatokban folyt az előkészület a nyári táborokra, szervezték az ifjúturista szakköröket és vezettek szép és szebb, kisebb és nagyobb kirándulásokat. Hiányzott azonban a felső támogatás, a tanácsadás, az a mindent elsősorú lendület, amely magával ragadta volna a „kényelmesekeket” is, a gáncoskodókat is, a kishitűeket, a mindent leszólókat is.

De az ideig nehezen születő tavasz összehúzó, majd ismét bátorítanul nyitogató szírmű virágoknak megállíthatatlan virágerdőbe borulása úgy látszik ránk is érvényes lesz: a DISZ szervezetek erőltet programtalanságát a KISZ frissen pezsdülő kezdeményezése váltja fel. Országos ügyvé, valamennyiünk ügyvévé teszi a KISZ az ifjúság természetjárását, taborozását. De nagyon helyesen, nem áll meg számlák mellett, nem intézi el a kérdést egy-két jól vagy rosszul megírt újságcikkkel, hanem az alapszerveknek elsőrendű feladatává teszi a tanulókat, az ifjúság hazafias, politikai, esztétikai stb. nevelésében a természetjárást, a taborozást.

A munkához segítséget is ad: személyi is. Létrehozta az országos bizottságot, majd a megyei bizottságokat. Felvette a legszorosabb kapcsolatot a Művelődésügyi Minisztérium illetékes osztályaival is. Részletes utasítást dolgoztak ki a nyári táborokkal kapcsolatban, s ezek mint utasítások megjelentek a Művelődésügyi Közlöny 6. számában. A KISZ bizottságai közül azonban ennél is tovább ment a KISZ Központi Bizottsága. Összehívta a megyei bizottságok vezetőit és közel egy hétig oktatta, tanította, tudatosította, vitatta a kérdésnek valamennyi ágát, majd az elnökök hazatérte után a megyék középiskolai küldöttei következtek: Három napig tanultak Pesten, hogy mit hogyan kell csinálni, s hazamenve összehívják a megye valamennyi középiskolájának egy-egy taborozó tanárát és továbbadják a tapasztalatokat. A tanárokat s csoportja után az ipari tanulókat következnek. Az így kiképzettek azután megkeresik a megye többi hozzáértőit és széleskörű bizottsági munkával megteremtik a megfelelő tárgyi és személyi feltételeket.

E munkát a természetjárók sem nézhetik télenli. A KISZ bizottságok is keresni fogják a szervezett természetjárókat: de ne várjuk ezt meg. Minden szakosztály, minden városi és megyei alszövetség keresse a tanításra, tanulásra vágyó lelkes fiatalokat és adjuk át sok évtizedes értékes tapasztalatainkat. Segítsünk a megfelelő táborhelyek felkutatásában, ki-jelölésében. Segítsünk a vidék földrajzi, történelmi, néprajzi megismertetésében. Tanítsuk meg a tájoló és a térkép használatát, a túrázás alapvető szabályait. Tanítsuk őket főzni és csomagolni, dalolni és játszani. Egyszerű adjuk át vidám, kiegyensúlyozott lelkiunket, hogy szeretett gyermekeink testben és lélekben gazdagabban térhessenek vissza a nyári táborokból s örökre jegyezzék el magukat kedvencek sportunkkal.

Dr. Borsí Lőrinc

Tavaszi napsütés

Vasárnap a kora reggeli órákban élénk és izgatott ifjak és felnőttek indultak útnak nagy tömött hátizsákokkal, szeges bakancsokkal. — Vajon kik ezek? A kül-sejűk már nagyjából sejteti. — Pápa, Veszprém, Tapolca és még sok más helység ifjú és felnőtt turistái indulnak az első tavaszi napsütéssel a megyei természetjáró versenyre.

Útirány vonattal Porva-Csesznek, majd ott csapatokba szerveződve megindulnak, hogy erős küzdelemmel, leleményességgel, sok-sok ügyességgel kivívják maguknak az elsőbbséget. Előre!! — adtuk ki mi is a jelszót és megindultunk a 19. csapatként, Porva-Csesznek—Gézaháza—Porva-Csesznek útirányban.

A legrosszabb, hogy ezúttal csendesen, a szokott, élénk zsvajgásunk (nehéz) nélkülözésével kell mennünk. Ajaj, könnyű volt az Afrika-kutatóknak, ott nem kellett attól tartani, hogy minden bokor, vagy szikla mögött esetleg zsúri-tag figyel és lepontozza a ballépéseket. Igaz, hogy veszélyes vadállatok meg a Bakony erdőiben nem leskelődnek, de sok szép tavaszi virág mindenfelé a fák között, szökellő lompos kis mókusok, s a távolban elszuhanó őzike tünik fel.

Hegyek fel — völgyek le, s végre megvan az első cédula. Ez már igen. De fennek a különböző bonyodalmak. Ezek a cédulák szinte el akarnak bújni előlünk. Szemügyre vesszünk minden bokrot, minden gyantás helyet, lassan-lassan csak meglesznek.

A távoli dombtetőn megpillantjuk a vadászházat, meredek kanyargós kocsit vezet fel hozzá. Ez az első időmérő állomás. Elég jól haladtunk, bár nem mi vagyunk az elsők.

Itt izgalmas események jöttek, ugyanis utólért minket egy csivitelő leánysereg. Szomjasan rohamozták meg kulacsainkat, mert nem volt vizük. (Ej-ej, ezek a lányok — különben nagyon helyesek voltak —, szívesen adunk nekik, de szerencse, hogy nem hallgattunk rájuk és nem mentünk velük, mert eltévődtek. A sok út közül természetesen a legrosszabbat választották!!)

Meredek lejtőn, a horhosok rozoga hídjain átháladva ismét két cédulával gazdagodva, előttem a következő időmérő állomás. Itt kissé megpihenünk, szétnézünk fényképezgetem a csapatot, de lelkes fiúkat, majd megindulunk, hogy mi is el-tévődjünk, de azután, mivel mindenki mást tanácsolt, végre kis ide-oda bolyongás után ismét egyeztlen vagyunk. Jókedvünk nem csökken, de menetelésünk észre-vehetőleg lassúbbodik.

A verseny utolsó érintendő pontján, az emlékműnél elhelyezzük csokrainkat, s újult erővel, irány a cél, ami már lassan fel is tűnik. Sajnos, csak a negyedik letünk (de nem baj, jövőre elsők leszünk!). Most az eredményhirdetés szerint az elsők, a másodikok egyaránt a tapolcai gimn. tanulói lettek, a harmadik a várpalotai vajúrtanulók, negyedikük mi, a veszprémi 1. sz. ált. flúiskola csapata. Jaj, csak a negyedik hely! Oly erővel rohan meg minket a bánat, hogy nem tudunk mást csinálni. kibontjuk hátizsákjainkat és farkasévtággal megesszünk minden ehetőt.

A komoly munka után jól esik a játszás, vidám zsvajgunk veri fel a táj ünne-nyes csendjét. Rabló-pandur, bűjöska, futóverseny, s ehhez hasonló nagyszerű társasjátékok követik egymást, de a nap már nyugat felé vonul, lassan, fáradtan, boldogan és többé-kevésbé maszatosan megindulunk hazafelé.

Ismét gazdagabbak lettünk egy élménydús nappal. Gondtalan, vidám szívünk minden szeretetével, soraimban köszönöm meg azok segítségét, akik lehetővé tették számunkra a mai és majdan elkövetkező szép napokat: a Természetbarát Alszövetség Vezetőségének, és megértő, fáradhatatlan, kedves tanárainknak. Puha ágyamba bújva még egyszer végigperegnek emlékezetemben az események, melyek már lassan az álommal keverednek. Szép volt ez a vasárnap az ősi, vadregényes Bakonyban!

Joós György

I. sz. Ált. Flúiskola tanulója
Veszprém

Bajjal szerzett barátság

M. Jolánál állkapcsot találta. A kislány sikoltott, s a földre esett...
Mire a sebesülthöz rohantam, arca és keze már vérmaszatos volt. A rőptér sarkán várakozó dzsippkocsis személyzete gyorsan hozzánk hajtott, a kislányt a segélyhelyre szállítva bekötötték. A parancsnok mentőkért telefonált, majd a sebesült s a vétkes adatait fölírva, elbocsátott bennünket.

Az eset hatására — mondanom sem kell — természetjáró csoportunk hangulata elromlott. Esőt hozó szél fújdogált, haza indultunk.

Utközben aztán Pista és Vida — a jóban-rosszban elválaszthatatlan két jóbarát — alaposan végiggondolták: hogy s mint történt, s főleg... mi lesz a következménye. Az még csak hagyján, hogy a mentő s a kórházi költségeket meg kell fizetni, de... — a lány szülei — holtbiztos feljelentést tesznek, nyomozók jönnek, tárgyalás, gyermekbíróság, ítélethirdetés, fájdalomdíj... — hallottam a lehetőségeket latolgatók jédt tanakodását.

... Igen! Ezt idézte elő egy felelőtlenül eldobott kő!
Másnap már egész intézetünk a Hármashatárhegyen történeteket vitatta. Pista borzalmas éjszakai következtetek... Ha a töprengés okozta fáradtságától ki-merülten néma elszundított, álomban a véres arc tűnt fel, fülében ott zúgott a mentő-autó szirénája.

Tantestületünk szintén megtárgyalta az ügyet és határozott: haladéktalanul meg-látogatni a sérültet, s — ha lehet — szépszerével előbevégni a következményeknek!

A látogatásba meglehetősen vegyes érzelmekekkel készültünk.
— Leányszóba mennek! — pusmogták a többiek, akik néhány nap távlatából már nem is tekintették olyan súlyos ügynek a történeteket.

— Hát jó! Legyen leányszó! — mondtam. Ajándékot is viszünk!
Szombaton reggel — mindketten ünneplőbe öltözve, Pista jálcintcsokorral, s egy tábla „Kedvenc” csokoládéval felszerelve — elmentünk abba a leánysiskolába, ahova a „sértett” járt.

— Ismerem az esetet! Szerencsére nagyobb baj nem történt! — vigasztalt az igaz-gatóhelyettes, aki ora végén a leányt behívatta a tanárlába.
Derűsen, mosolygósan, arcán már hegedő, de még látható sebhellyel jelent meg előttem a „sértett”.

Védencem nevében bocsánatot kértem, majd Pista fiú nagy szégyenkezések közepette átadta ajándékait.

Közfogsáall búcsúztunk, majd Jolánka virágcsokrát magasra tartva — bámuló osztálytársal szemeláttára — kivonult a folyosóra.

Megkönnyebbült szívvel látottunk az iskolából, miután eleget tettünk természet-járó, s embertársi kötelességünknek.

Gondolatban már rég pontot tettem az ügy végére, mikor egy vasárnap a Margit-szigeten járva, fiatal sétáló párt vettem észre... Jolánka és Pista voltak!...

(Így fest a kivétel. Viszont más hetekig viselte nyomát, az eldobott kőnek. Tanulságul azt vegyük: soha, semmi körülmények között ne hajgáljunk kövekkel. Szerk. meg.)

RELLAI SÁNDOR tanár

SÉTA...

egy tányér leves körül

Panaszos levelet kaptunk

Múlt számunkban közöltük a Belkereskedelmi Minisztérium természetjáróinak levelet, amelyben a kevélynyergeli menedékház gondnoka, és általában a vállalat üzleti politikája ellen emelnek szót.

A levélben foglalt panaszok nem egyedülállóak, ezért elhatároztuk, hogy a dolgot végére járunk.

Székek az erdőben

A kellemes, tavaszi vasárnap végefelé közeledik. A Kevélynyergel felé kapaszkodva, kisebb-nagyobb hazafelé tartó csoporttal találkozunk. A menedékház körül már csak néhány készülődő kiránduló; a rendetlen, szemétes asztalok, s a fáradt gondnok forgalmas vasárnap nyomatát mutatják.

— Így van ez minden vasárnap, ha jó az idő. — adja meg a felvilágosítást Pál-
völgyi Károly, a menedékház gondnoka, aki 1942 óta szervezett természetjáró. — Nézzenek csak körül: ilyenkor még az erdőből is hordhatjuk székeinket, amelyeket odahurcoltak s elfelejtettek visszahozni.

Valóban, az üttöt, kopott kerti bútorok szanaszét hevernek.

— Hogy is történt ez a levesügy?

— Igen nagy forgalmunk volt az ünnepekben. Egyik üzem KISZ szervezetének 22 tagja töltött itt három napot. Ezek a fiatalok ebédre levest rendeltek, és amikor őket szolgáltuk ki, akkor érkeztek meg a Belkereskedelmi Minisztérium természetjárói, akik szintén levest kértek. Természetesen, hogy előbb a megrendeltek szolgáltuk ki. Penziosok ebben a házban nem igen fordulnak elő. Köztudomású, hogy ez a menedékház kizárólag természetjáró forgalmat bonyolít le. Hét-központként tanulókkal, vasárnap turistákkal van teli a ház.

— A levél azt is kifogásolta, hogy nem volt kéznél a panaszkönyv.

— Valóban, a fiókban volt, de első szóra átadtam.

Fáradt, éhes turisták és munkával tell gondnok szóváltása részletkérdés. A kevélynyergeli házban, ha már ott jártunk, más bajokat tapasztaltunk: könnyíteni kellene a szállítás nehézségein, gondolni kellene a bútorzat felújítására.

Leves éjjel 11 órakor

A nagyvillámi ház gondnoka, Harsányi Károly, aki ezelőtt a Herman Ottó háznál, a Bükkben volt, mesélte, hogy a Bp. Vörösmarty Meteor egyik közismert természetjárója G. Zsuzsa, éjjel 11 órakor csöppent be a házba és levest kért és kapott is. Éjjel 11 órakor. A gondnok nem sajnálta a fáradságot, hogy főzzön a fáradt természetjáróknak.

Igaz ugyan, hogy Harsányi kártyás véleménye szerint nem is lényeges kérdés a leves, szerinte ezt csak szokásból kérik a turisták. A fontos az, hogy jó tápértékű, olcsó főtt étel álljon rendelkezésre. Az utóbbiban igaz van Harsányi kártyának, de a leves is fontos: a túra közben elvesztett nedvességet a szervezetnek pótolnia kell.

Jó tanács: Helyes lenne igen izletes, könnyen tárolható, egyre nagyobb választékban kapható konzerveket tartani a házakban.

Foglalt asztal, borrávaló

A kevélynyergeli ház egyszerűségével szemben luxusszállónak tűnik a kényelmes, tiszta, televízióval felszerelt mátraházi Vörösmarty turistaház.

Az épület közös szobáiban néhány természetjáró, a rekámiás különszobákban penziosok üldülnek. Az ebédlőben néhány

asztalnál ülnek, több természetjáró a napi túra után fáradtan pihen és kártyázik. Az asztalon kirakott lapok. Egy-egy szörre megjelenik a gondnok és két idősebb hölgy:

— Tessék átülni egy másik asztalhoz, ez foglalt!

— ?

— Penziosok részére foglalt.

Rövid szóváltás, a gondnok nem hiszi el, hogy ez turistaházban nem szokás.

Tévedés ne essék, nem a tisztaságot, a rendet és a kényelmet kifogásoljuk, hanem azt, hogy a penziosokat megkülönböztetett figyelemben részesítik; hogy a ház dolgozói a borrávaló nagyságáról ítélik meg: ki rendes ember, ki nem az.

Az érem másik oldala

Autóbusz áll meg a Kóspallag melletti inóci turistaház előtt. Utasai a Kohó- és Gépipari Minisztérium dolgozói. Ma estére övök a ház. Csak helyeselni tudjuk, hogy üzemi, vállalati természetjáró szakosztályok nem természetjáró dolgozókat autóbusz kirándulásokon, különvonatok útján kívánják bevinni ebbe a sportba, s ha a részvevők közül nem is lesznek mind természetjárók, akkor is jó levegőn vannak, ország-
világot látnak.

Ezt helyeselni tudjuk, de semmiképpen sem érthetünk egyet azzal, hogy természetjáró kedvezményben olyanok is részesüljenek, akiknek nincs érvényes természetjáró igazolványuk.

Az inóci ház ma esti vendégei közül pedig vajon hányan igazolt turisták?

Kérésünk: a menedékházak gondnokai ellenőrizzék szigorúan, hogy a kedvezményes hálólhelyet igénybe vevők valóban jogosultak-e a kedvezményre?

Önkritika helyett?

A vállalat üzemi híradójának áprilisi száma figyelemre méltó cikkeket közöl. Reméljük, új fordulatot jelent a vállalat munkájában. Ime néhány részlet.

„Az utolsó időben rengeteg vita, vizsgálat és hiba származott a vállalat egyes dolgozóinak gazdasági szemléletéből (a penziosokkal kapcsolatban), amelyből az tűnik ki, hogy néhány gondnokunk a tervteljesítés érdekében a turistákat vontatottan szolgálja ki és őket a turistaházból valósgálgal kinezi — kevés fogyasztásuk miatt.

Ez a szemlélet a vállalat és a turisták közötti jóviszonyt elhelyesen rontja. A vállalat vezetősége is helytelen szemléletnek tartja az igazolványos természetjárókkal történő ilyen foglalkozást. A vállalat vezetősége ismételtelen kijelenti, hogy a jövőben még határozottabb intézkedésekkel kíván érvényt szerezni annak az elvnek, amely szerint „a turistaház a turistáké” és elsődlegesen őket kell kiszolgálni, valamint megfelelő szeretettel kell fogadni őket. Legyen minden turistaházban egytálétel, szörpök, szódavíz és ivóvíz...

... Az is nehezítette a vállalat helyzetét, hogy egyes turistaházak gondnokai az éjszaka érkező turistákat nem fogadták be, illetőleg más turistaházba küldték őket. Ezek a gondnokok tapintatlanul és helytelenül cselekedtek, mert a turistaházak: **menedékházak**, amiből értelemszerűen az következik, hogy a részuruló vándornak akár éjjel vagy nappal helyet kell biztosítani a pihenéshez. — Ha szükséges: még az ebédlőt, folyosót is fel lehet használni éjjeli szállás céljára...

Szavak és tettek

Igy ír a körlevél, és amíg a vállalat és a szövetség vezetői arról tárgyalnak, hogy miként lehet gazdaságosabbá tenni a házak forgalmát, addig a „Figyelő” című lap hasábjain a többi között az alábbi sorokat olvashattuk, amelyek bizonyítják a vállalat tájékoztatása és véleménye alapján jelentek meg:

„Nemrég nyílt meg az új mátraházi turistaház. De mindez kevés. Azt mondják, háromszor ennyi a jelentkező. És még a kihasználás körül is vannak problémák. Előfordul, hogy az igazolt turis-

ták egy-egy hétvégi túrája kedvéért egész héten üresen állanak a szobák.”(??)

Hogyan egyeztessük össze ezt a nyilatkozatot a vállalat körlevélének turistákat előnybehelyező szavaival?

Felemelt terv — sportérdek?

Útunk a vállalat igazgatójához is elvezet. — Azon leszünk — kezdte Baga István elvtárs —, hogy a természetjárók érezték, a vállalat az ő érdekében cselekszik. A természetjáró kedvezményeket változtatlanul mindig fenn kívánjuk tartani és a rendelet szerint előirt időig igényelt hálólhelyeket kizárólag a természetjáróknak kell kiadni. (Tehát az a feladat, hogy a természetjárók minél több helyet igényeljenek.)

— Sajnos azonban, felettes szervünk, az MTSZ, jelentősen megnövelte II. negyedévi tervelőirányzatunkat: az eredetileg tervezett 4 125 000 forintról 4 600 000 forintra. Ez azt jelenti, hogy ha teljesíteni akarjuk ezt a tervet, akkor néhány házat szerződésileg át kell adnunk vállalat vagy egyéb üdültetés céljára, több melegeit és több italt kell kiszolgáltatnunk. Ez a természetjáró igények kielégítésének pénzüni akadályozását jelenti. (Valóban helyes lenne ezt a kérdést alaposabban felülvizsgálni. Hiába a vállalat szép körlevele, ha a felsőbb szervek egyre emelik a tervszámokat. A terv nem teljesítése pedig a beruházási összegek csökkentését vonja maga után.)

Mindenekelőtt a természetjárók érdeke!

A Magyar Természetbarát Szövetség főtitkárát, Székely Miklóst kerestük fel, hogy mondja el a szövetség álláspontját.

— Valóban igaz az, hogy sok gondot okoznak a szövetségnek is a turistaházak. A vállalat lényegében a szövetség kérésére jött létre 1948-ban, mert a házak nagy részének fenntartását az akkori turisztaszervezetek nem tudták vállalni; más házak bevételeiből viszont a deficit nagy része fedezhető volt; továbbá a vállalati rendszer tudta az államszfély leg-helyesebb hováfordítását biztosítani.

— Időközben a vállalat fejlesztette a hálózatot és felújította a berendezést, sok házba villanyt, folyóvizet vezettek be, a deficitcsökkentés jelleme megszűnt. A felújításokhoz, új építkezésekhez az állam sok száz-ezer forint támogatást adott. Mindez elősorsban a természetjárók érdekében történt.

— A fokozottabb bevételhajszolás azonban már nem szolgál turistaérdekekért. Ez az oka annak, hogy sok házból, a csak levest fogyasztó természetjárót, vagy a több napig ott tartózkodó — napközben túrázó —, de csak este fogyasztót ki-nézik. Igyekeznünk, hogy ezek a helytelen jelenségek megszűnjenek. Minden-képpen biztosítani kívánjuk a természetjárók igényeinek másokat megelőzően történő biztosítását, azonban a szervezett turisták által igénybe nem vett házak hálólhelyeinek egy részét felszabadítjuk, s ezáltal lehetővé kívánjuk tenni, hogy a vállalat hosszabb lejáratú megállapodást kössön üdültetési célokkal, e.öirány-zott tervének teljesítése érdekében.

Rajtunk, természetjárókon a sor

Sétánknak végére értünk. Igaza van le-
velírónknak, aki az olcsó étel biztosítását kéri, igaz van abban, hogy több figyelemmel kell lenni a fáradt, túra közben pihenő természetjárók iránt, igaz van abban, hogy a vállalat kezelje megértőben a csak természetjáró forgalmú házakat is!

Bármilyen következményei is vannak a vállalat üzleti politikájának, mindenkor érezzük azt, hogy a menedékházak első-sorban a szervezett természetjáróké. Igényeljük időben a hálólhelyeket, töltjük meg a házakat szervezett turistákkal, akik példamutató, szerény viselkedésükkel igazolják azt, hogy a menedékházak valóban a természetjáróké.

Jávorka Péter

Hegymászás

III.

A kötelet magunkra az egyszerű és jól megjegyezhető dupla hurkos, kötással erősítjük. Az ábrán látható módon elkészített két hurokból az egyik a derekunkra kerül, a másik, a vállrészt a kötélet lecsúszását hivatott megakadályozni. Az itt ismertetett kötés teljesen biztos és ezerszer kipróbált. Aránylag könnyen nyitható, ami lényeges előnye, de legnagyobb érdeme, hogy magától soha ki nem bomlik. Állandóan felbukkanak újabb és újabb csodakötések, ezeknek száma légio. Én is kísérleteztem veük, de mindig visszatértem a fenti dupla hurokhoz. Aki mindenáron valami különleges kötéset akar alkalmazni, az ám tegye, de tanulja meg úgy annak készítését, hogy bebűnyt szemmel is meg tudja csomózní és pedig hibátlanul.

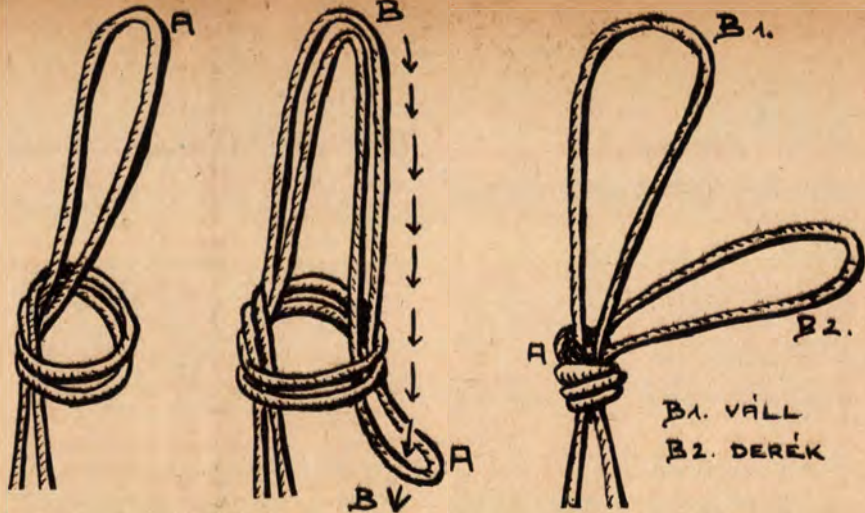
Azt azonban hadd mondjam el, hogy egy ilyen állítólág tenger előnyvel rendelkező patent kötés a szemem láttára esett le az előlmaszó válláról, mert észrevétlenül kioldódott.

Sziklián háromnál többen ne kötözködjünk egy kötéltre, így az egymásközi távolság 10–15 méter lesz. Különösen nehéz tőrán, ha lehet, inkább növeljük az egymásközi kötéltávolságot.

A hármas kötélet nyújtja a nagyobb biztonságot, mert a mozgó sziklamászó vagy két oldalról, vagy csak egy irányból bár, de a kötéletet másik két tagjától egyszerre kap biztosítást.

Az ideális kötélet azonban a két tagból álló, már csak fokozott gyorsasága és mozgási lehetősége miatt is. Ez persze csak akkor áll fenn, ha körülbelül egyforma képességű és tudású sziklamászókról van szó. A kétagú kötélet körülbelül harminc méteres szakaszokban mászsa meg a hármas kötéletet tizenöt méteres szakaszalval szemben, ami óriási idő nyereséget jelent.

A betartandó szabálynak legfontosabbika, hogy egyszerre csak egy ember

mászson. Ez alól csak egészen könnyű terepen tehetünk kivételt, ahol a biztosítást egy időre mint főlősleges dolgot beszüntettük.

Felfelé mászásnál komoly terepen mindig a társaság legjobb és legerősebb tagja haladjon elől. Amikor a kötélet elfogy, vagy jó biztosítási lehetőséget nyújtó helyhez ér, megáll és felbiztosítja magát alá vagy mellé a másodikikat, bevonva a felszabaduló kötelet. Egyformán erős párnál most a másodikik másszik feljebb, míg az első alólról biztosítást és engedi utána a kötelet.

Igen nagy jelentősége van a jó összeműködésnek, összeszokottságnak, begyakoroltságnak. A kötélteljes legyen pontos, lelkismeretes, de gyors és folyamatos! A kötélteljesítésre vonatkozó utasítások álljanak jól érthető, rövid, vezényszószzerű kifejezésekből. Amikor a kötélet végéhez közeledik, minden esetben figyelmeztetjük az előlmaszót.

A biztosítást úgy végezzük, hogy az alattunk mászóktól felénk futó kötelet a bal karunk alatt fel és a jobb vállunkon lefelé vezetjük. A bal kéz felfelé húzza a kötelet, a jobb kéz lefelé. Ha jó helyen állunk vagy ülünk és a hátunkat a sziklának vethetjük, úgy igen erős rántást is könnyen ki fogunk bírni. Testünk rugalmassága és a kötélet rajta való súrlódása

rengeteget elvesz a zuhanás erejéből és a kötélszakadás veszélye is így a legkisebb. Mindenesetre azt ajánlom, hogy kezdők próbálják ki a biztosítást olyan helyen, ahol az veszély nélkül megtehető, valamely mászóiskolában, tapasztalt mászóknak útmutatása alapján.

A vállon át való biztosítással szemben teljesen rossz és több mint kétszer értékű a szabad kézzel való biztosítás. A biztosító a kizuhant mászót aligha fogja tudni megtartani, felhúzni vagy felségíteni pedig semmi esetre sem.

A másik biztosítási mód, amikor a vállunk helyett egy kiálló sziklatömbben, blokkon visszük át a kötelet. Ezt a módot főleg az előlmaszó biztosításánál alkalmazhatjuk. Ilyenkor jól nézzük meg a tömböt; szilárd-e, nem mozog-e? Nincsen-e olyan éles része, amely zuhanáskor a kötelet elvághatja?

Szabad esésnél a zuhanó testet, amely sohol sem fékeződik súrlódással, nagyon nehéz megtartani. Olyan terepen, ahol ilyesmi előfordulhat, így elsősorban átfüggő, áthajló sziklarészek alatt és fölött, a vállon át való biztosítás nem elég. Ha megfelelő sziklatömb nincs a közelben, a kezünk ügyében, a kötéltbiztosítás kiegészítő és idősebb segédeszközök segítségével; a gyűrűsszöveget és a csapógyűrűt.

Skolli Vilmos

Térképészeti tudnivalók

Minden országos felmérés, térképezés általános alapelve: „nagyból haladni a kicsi felé”. Az országos részletes felmérés tehát mindig megfelelő sűrűségű alappont-hálózatból indul ki. Az alappontok vízszintes helyzetét főként háromszögeléssel határozzák meg.

A természetjárókat érdekli, hogy a háromszögelési pontokat — amennyiben nem templomtornyok, kémények stb. — hogyan állandósítják. A pontok állandósítása földfeletti, földalatti és biztosító jelzésekkel áll. A földfeletti jelzés a földtől 20–90 cm-re kiálló köoszlop. Ennek tetején a bemért pont helyét bevésített keresztrel jelölik. A kereszt függőlegesében, a köoszlop alatt, ólomcsappal, vagy keresztrel jelölt kőlapot helyeznek el. A földalatti jelzés fölé salakot (cserepet, üveget stb.) szórnak, hogy a kiásásnál a kő, téglák közelsége a figyelmet felhívja. A köoszlop fölé emelt gúla csúcsa, a föld feletti köoszlop és a föld alatti jelzés keresztje pontosan egy függőlegesbe esik. Méréseknel a műszert ebben a függőlegesben állítják be.

A háromszögelési pontok fölé messziről látható gúlákat emelnek (állványos gúla,

egyszerű gúla stb.) és a pontokat az előzőekben leírtak szerint tartósan jelölik.

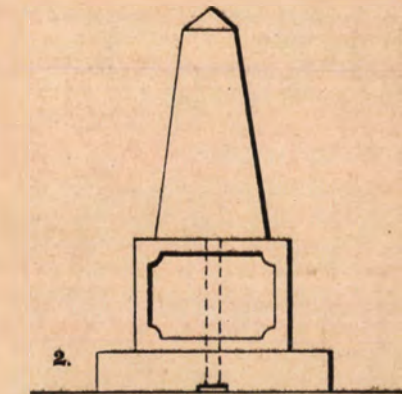
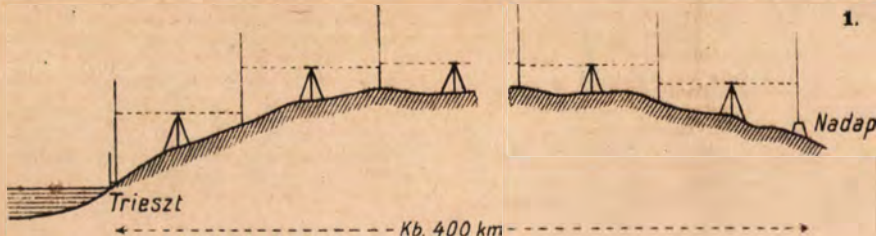
Az alappontoknak nemcsak a vízszintes helyzetét, hanem tengerszintfeletti magasságát is megméri. Ezt a mérést szintezéssel végzik. A volt osztrák–magyar monarchia területén, az egykori bécsi intézet 1873 és 1898 között, az egykori idők követelményeihez és lehetőségeihez mérten; igen jónak mondható szintezést hajtott végre. Kiinduló szintül az Adriai-tengernek a trieszti móló Sartorio mareográfán észlelt középszintjének megfelelő felület szolgál. Akkor, hogy a nagy költséggel létesített szintezési hálózat állandósítását biztosítsák, főalappontokat létesítettek. Ezek közül hazánk területére a NADAP-i szintezési főalappont került (1. ábra).

Tehát NADAP a magyar országos felsőrendű szintezési főalappontja. Ez a község Kápolnásnyék vasútállomástól a Meleghegy irányában 7 km távolságban fekszik. Nadapon található tehát a szintezési alappont, az ún. ősjegy.

A nadapi ősjegy három részből álló kőgúla. Teteje lemehető és alatta az ósközetben megjelölt, ismert magassági pont található. A nadapi ősjegynek tengerszintfeletti magassága:

173.83850 méter.

Ezt a magasságot a volt bécsi intézet a

trieszti mareográfjának „0” pontjából kiindulva, szintezéssel állapította meg. A nadapi ősjegy rajzát a 2. ábra mutatja.

A nadapi ősjegyből indul ki a háromszögelési hivatal elsőrendű szintezése. A szintezési alappontokat ún. falitárcsákkal, falicsapokkal jelölik.

A leírtakat ismerniük kell a természetjáróknak, mert kirándulásaik, túráik és terpeversenyek alkalmával lépten-nyomon találkozni fognak ezekkel. Kérem ezúttal is sporttársaimat, hogy mind a háromszögelési, mind a szintezési pontokat kiemlék és óvják meg, mert az itt leírt és állandósított pontok éppen a természetjárók jó térképeltetését segítik elő.

Horváth Andor

Nemzetközi HÍREK

90 éves alpinista

A Dél-afrikai Unióban megjelenő „Cape Times” bemutatja a szikláról sziklára hágó Mister T. P. Stokoe alpinistát, hátán a puffadásig megrakott hatalmas hátizsákkal. Február 8-án Kirsteinbosch botanikus kertjének igazgatója ebéden látta vendégül a „világ legfiatalabb old-hegymászóját” kilencvenedik születésnapja alkalmából. Mister Stokoe azonban tiltakozott az elistetett kitértetés ellen, amely öt 15 nappal öregbítette, mert csak 24-én töltötte be 90. évét. A vendéglátó igazgató kénytelen volt helyesbíteni pohárköszöntőjét és Mister Stokoe-t mint lelkes amatőr botanikust ünnepelték.

Az örökifjú alpinista számos magashegyi vadvirágot fedezett fel, köztük 30-at, így a Protea Stokoei-t és az Erica Stokoei-t róla nevezték el. A tiszteletére rendezett ünnepségre szóló meghívást is csak úgy fogadta el, hogy a magával hozott sátorban hált.

Még öregebb turista... volt,

de ez év februárjában meghalt Henri Rieckel svájci alpinista, aki május 31-én töltötte volna be 100-ik életévét. Üzletét 80 éves korában eladta, hogy azon túl a hegymászásnak és a kerékpáros túrázásnak éljen. Kerékpáron járt be sok külföldi országot egészen 95 éves koráig és 98 éves korában még megjelent a Svájci Kerékpáros Szövetség veteránjainak öszszejevételén.

VLÁDO REDENSEK: A horvátországi barlangok és víznyelők jegyzéke

(Nase Planine 1957, 125—132+176—185 p.) Jugoszlávia általában igen gazdag a karsztjelenségekben. Egyedül a Horvát Népköztársaság területén 4000-nél több barlang és víznyelő van, amelyekről eddig még nem jelent meg részletes össze-foglaló leírás. Igen figyelemre méltó kezdeményezés Redensek cikke, amelyben hegycsoportok és körzetek szerint felsorolja a Horvátország területén található barlangokat és víznyelőket (ponor), egyrészt a kutatók és turisták útjainak megkönnyítésére, másrészt ösztönzésül, hogy a még köztudatlanul hiányos névsort ki-gészíthessék.

A páratlan szépségű Plitvicei-tavak környékéről pl. 33 barlangot ismertett, kö-zöttük csepkőves barlangot is.

Bő szakirodalmi ismertetéssel zárja értekes írását, amely példamutató lehetne a tolforgató magyar természetjárók szá-mára is, hiszen eddig még hazánk barlangjainak szétszórt és hiányos adatsorát nem foglalta egységes monográfiába senki sem.

Östörténeli kutatás Thüringiában

Németország „zöld szívének” nevezik Thüringiát kiterjedt erdőselei miatt. De östörténeli emlékekben is gazdag ez az időtlen idők óta lakott vidék. A weimari Ős- és Korátörténeli Múzeum mellett kutatóintézet működik, amely a Főiskolai Oktatás Államutkársága megbízásából végzett ásatások során a csiszolatlan kőkorszaktól a történelmi-középkorig az egymást követő kultúrák számos emlékét tárta föl. Legértékesebb ezek közül a 130 000 év előtti ősembernek az ehrlingsdorfi travertin-rétegből kiemelt vadász-tanyája. Ehrlingsdorfi mellett 1923-ban a travertin köfektől került elő az azóta híressé vált ősemberi koponya, és ezen a nyomon indult el a weimari kutatóintézet a háború utáni években. A környék felásása 1953-ban meglepő sikerrrel járt, amikor a 13 méter mélyen a föld alól elő-

került az interglaciális tűzhely, amelybe faszén, hamu, állati csontok és kőeszközök voltak beágyazva. Az ehrlingsdorfi ősember tűzkő-eszközei Keletről és Délkeletről származó kulturbefolyásra engednek következtetni. Az ősember azóta kiemelt csontváz-maradványából egyes antropológusok, némi fenntartással, megállapítják, hogy ez a típus a neander-völgyi ember őse.

Természetvédelem a Bánátban

Bukaresti lapban dr. Hans Humml, a temesvári körzet természetvédelmi tanácsának tagja cikket írt a Bánát természetvédelméről. Rávilágít a természetvédelem fontosságára abból a tényből, hogy a gyarmati kizsákmányolás a Kelet, Szíria, Palesztina, Észak-Afrika egykor virágzó vidékeit pusztasággá változtatta és Amerikában kiterjedt fenyőerdők ezek a papírgyártás áldozatai. Természetvédelemre voltaképpen csak a múlt század közepe óta gondolt az emberiség, amikor Amerikában 1864 és 1871 között az első természetvédelmi területek létesültek. Erdékes, hogy a Bánátban már 1716-ban, a törökök kivonulása után történt egy intézkedés, amit természetvédelemnek lehet nevezni, bár tisztán gazdasági célja volt. Mercy kormányzó ugyanis elrendelte Versec, Fehértemplom, Detia és Guttenbrunn környékének beültetését szederfákkal a selyemhernyó-tenyésztés érdekében. Ezeknek a fáknek rongálása halálbüntetés terhe mellett tilos volt.

Modern természetvédelemlről azonban mindössze néhány évtizede lehet szó. Kolozsváron 1922-ben, a Bánátban 1938-ban alakítottak természetvédők, egyetemi tanárok természetvédelmi egyesületeket, ugyanez időben törvényes intézkedések is történtek a természet védelmére. Először azonban már sok minden veszendőbe ment. Steierdorf-Anina környékén az ásások a kőszáli bak (capra ibex) és az európai bizon — egy szarvasfajta, amely a Bánátban a XVIII. században még otthonos volt — maradványait hozták felszínre. A Béga folyó iszapjából ugyanennek az állatnak a maradványai kerültek elő, amelyeket most a lugosi múzeumban őriznek. A hajdan nagyszámú, ma már ritka bánati ragadozó madarak közül kipusztult a szakállas keselyű (Gypaetus barbatus aureus), amely a Retyezát környékén tan-yázott még évtizedekkel ezelőtt, ma már csak néhány kitömött példánya látható a temesvári múzeumban.

A Retyezát védetté nyilvánított Nemzeti Parkjában él még a fekete zerge (Rupicapra rupicapra). A természetvédelem itt 10 000 hektárra (100 négyzetkilométerre) terjed ki.

Természetjárás Lengyelországban

Közel 50 éves fennállásra tekint vissza Lengyelországban a Lengyel Turista Társaság, amelynek mintegy 200 000 tagja van, főleg az ifjúság köréből. Az egyesület programjában szerepe van a természetvédelemnek, történelmi- és műemlék-vedelemnek. Szakosztályai a turistaság különböző ágaival, mint alpinizmussal, sí-kajak-, motor- és kerékpársporttal foglalkoznak. Az egyesület tulajdonában 249 szálloda és menedékház van a hegyvidékeken, a tengerparton és a lengyel tavak vidékén. Különös gondot fordítanak a történelmi emlékek megőrzésére, ebben az egyesület közel 500 szakemberrel dolgozik. Hogy ezeknek a nagyszabású célkitűzéseknek az egyesület megfelelhessen, kellő anyagi alappal kell rendelkeznie. Jövedelmei az egyesület kiadványaiból, hetilapjaiból, utikalauzaiból, képeslapokból és házilapokból származnak. Ezekből a jövedelmekből állította helyre az egyesület a Tátra Múzeumot Zakopaneban. Sienkiewicz nyaralóját Oblegorekben és a Visztula melletti Kazimierz reneszánsz épületét.

Az egyesületnek Varsóban központi könyvtára van, amely több mint 15 000 könyvet, főleg történelmi, földrajzi, művészettörténelmi, etnográfiai műveket, térképosztályai pedig Lengyelország valamennyi vidékének 1500 térképét tartalmazza.

A központi könyvtáron kívül Krakóban rendelkezik az egyesület speciális alpesi könyvtárral, mely egyike a legnagyobbaknak egész Európában. Ez a szak-könyvtár több mint 8000 kötetet tartalmaz.

Fordította: Mezei Iván dr. és Papp József

OLVASÓINK ÍRJÁK

Lakást a kislínóci gondnoknak!

A jelek szerint ugyanis nincs lakása. Mert mi másra magyarázhatnók az alábbiakat?

1958. május 3-án este fél nyolckor harmadmagammal érkeztem a kislínóci menedékházba. Szállást kértünk. A gondnok közölte, hogy az egész házat a KGM foglalta le. A jelenlévő civilek tömegében csakugyan felfedeztem két régi turista ismerősemet is, akiknek jóvoltából sikerült két pótágyat kapnunk. Ekkor a gondnokot megkértük, hogy adjon hozzá pótágyakat. Mondta: most nagy a tumulus (értsd: italmérés), akkor kerjük majd, ha ez lezajlott. Tíz óra felé kértük a takarókat. Ekkor legnagyobb meglepetésünkre a gondnok közölte: a két pótágyra ő maga tart számot, mert azon ő és felesége fog aludni... Kívül tágasabb: nekivágunk a — szerencsére holdfényes — éjszákának, hogy felmenjünk a Hideghegyre. De legalább már nyolckor dobtak volna ki és ne tűzör!...

Horváth Péter

Eltűnik a Szurdok

Budapest közelében kevés olyan szép kiránduló hely van, mint a pomáz-dobogókői műút mellett húzódó Szurdok. A mészkőbe vájt sziklamederben rohanó patak, a meredek falak között a vízesések nagy élményt nyújtanak a turistáknak, fényképezésnek. Hóolvadás után, körül-köre ugorva követjük a keskeny ösvényt, nemegyszer belegázolva a rohanó, tajtékozó vízbe. A nyári melegben, amikor a hűvös lombok között szűrődik be a napfény, a sziklafal alatti fűves tisztás kedvelt ástorozó helye a kirándulóknak, akik déltájban meg is fürdnek a jég hideg patakban. A hegyoldalt gazdag, színes virágszőnyeg borítja.

A Pilisszentkeresztről túrázók a kék jelzést követve évek óta figyelik az egyre szaporodó mészegető kemencéket, ahol szorgalmas falusiak az erdőtisztításból került gallyával, — újabban vörösvári szénrel — éjjel-nappal égetik a meszet. Az erdészet csemete kertjétől majdnem az országútig bontják, robbantják a hegyet, ami nem is lenne baj. Az utóbbi években azonban megkezdődött a Szurdok festői szikláinak lebontását és a patakból is hordják a követ. Lehet, hogy ez a módszer egyszerűbb, mint a hegyoldalak bányászása, de ha így megy tovább, rövidesen szégyenebbek leszünk egy természeti kincsel.

Ez nem nagy kérdés, de Pilisszentkereszt tanácsa nem gondol arra, hogy a földben szegény, de egyre szépülő község lakói, ha majd kiadják főlöbleges szobáikat a nyaralóknak és a belső idegenforgalom fellendíti a falu életét, hiányozni fog a pusztuló Szurdok? Talán zót emelhetne a Dunakanyar Intéző Bizottság is, a Pilis hegység őre, és védett területét nyilvánítanak a rövid, de festői völgyet.

Pest megye, Pilisszentkereszt tanácsa, természetbarátok fogjunk össze és ment-sük meg a Szurdokot a pusztulástól!

E. J.

A Magyar Testnevelési és Sport Tanács Elnöksége 4/2/1958. (II. 20.) számú határozatával szabályozta a magyar sportegyesületi rendszert és a sportegyesületek nyilvántartás-bavételét. E határozat tartalmazza a sportegyesületi mintaalapszabályt is.

1958. május 12-én megalakul a Magyar Ifjúság Országos Tanácsa, a különféle ifjúsági szervezetek és ifjúsággal foglalkozó társadalmi szervezetek önkéntes tömörülése. A tanácsnak a Magyar Természetbarát Szövetség is tagja lett.

Felhívjuk valamennyi, a szövetség által érvényesített természetjáró igazolvánnyal rendelkező sporttárs figyelmét, hogy a vasúti közegekkel való nézeteltérések elkerülé-

se céljából csoportos utazás esetén az egy utalványon felsoroltak együtt, lehetőleg egy vasúti kocsiban utazzanak.

Tájékoztatás céljából közöljük, hogy a szövetség által érvényesített igazolvánnyal rendelkezők turista baleset esetén, a balesetet annak bekövetkeztétől számított 3 nap alatt kell az Állami Biztosító Budapest, VI. Népköztásaság útja 1. sz. alatti fiókjánál bejelenteni. A balesetbiztosítási kötvény száma: MI 0/450 ba.

Felkérjük a szervezett természetjárókat, hogy száraz időjárás esetén fokozottan ügyeljenek arra, nehogy a lakóhelyek környékén kirándulók, fegyelmeztetlenkedők tűzrakással, eldobott égő gyufával, vagy cigarettával tüzet okoznak.

Tűz esetén segítsünk annak eloltásában, vagy a lokalizáló munkában.

A szövetség által 1958-ra érvényesített igazolványok száma 1958 május 17-én:

16 500 rendes tag
3 200 ifjúsági tag

összesen 19 700

A Turistaházakat Kezelő Vállalat igazgatója közölte a szövetséggel, hogy a turistaházak hűsvéti helyelosztásánál elkövetett szabálytalanságok miatt *Béki István* osztályvezetőt, *Pesthi Tibor* vállalati jogászt és *Szikora Gyuláné* adminisztrátort szóbeli feddéssel büntette meg.

VERSENYHÍREK

Előreláthatólag június hó folyamán nyomtatásban megjelenik a versenyzői és versenybírói minősítési szabályzat. A szabályzatok mindazokat a tudnivalókat tartalmazza, amelyek a rajtengedélyre, minősítésre, átigazolásra, korcsoport-beosztásra, versenybírákra stb. vonatkoznak. A szabályzatot a szövetség önköltségi áron (kb. 2 forint) postán utánvétellel megküldi a szakosztályoknak. Azok a szakosztályok, amelyek megrendeléseiket még nem eszköztették, sürgősen küldjék meg a szövetségnek, hogy versenyzőik és versenybíróik a szabályokat megismerjék.

Az 1958. évi őszi bajnoki versenyeken a versenybírók nem indíthatják azokat a versenyzőket, akik nem rendelkeznek érvényes minősítési igazolvánnyal. A minősítési igazolványok érvényesítése tekintetében a szövetség által 1958 évben kiadott ... 12. sz. körlevelének előírásai szerint kell eljárni. Az érvényesítésre és új minősítési igazolvány kiváltására a folyó évben csak július 15. napjáig van lehetőség. Akik eddig az időpontig elmulasztják minősítésük érvényesítését, vagy rajtengedélyük megszerzését, azok a bajnoki versenyeken nem indulhatnak.

Döntvény: A Versenyszabályzat 7: 126 pontjához.

„1958. évben a pontértékes versenyeknél a minimális keresési idő 60 perc.”

Versenyzői igazolványok kiadása: Orsz. VT.: Kovács Zoltán országos; Bp.-i Alsóövetség: Kucsay János I. oszt., Böhm Béla és Tóth István II. oszt.; Borsod-Miskolci Alsóövetség: Babcsán László, Nagymajtényi Lajos, Peske István, Proschek Gyula, Szeghy Béla és Zsigmond József II. oszt., Szitovszky Lajos III. oszt.

A V. Meteor „Május 1.” emlékversenyét a keleti Borsónyban rendezte pontértékes rendszerben. A 6 fős csapatoknak 50 pontot kellett érintenők éjjel-nappali verseny keretében, közben 2-2 fő tarthatott pihenőt a három kijelölt szálláshely egyikén.

Az igen nivós verseny eredményei:

1. Bp. Pedagógus II. hibapont nélkül, 331 perc.
- 2., 3. Bp. Spartakusz és BVSC II. hibapont nélkül, 371 perc.
4. MAFC hibapont nélkül, 397 perc.
5. BEAC hibapont nélkül, 438 perc.
6. Vassas Duclos, 100 hibapont, 430 perc.

A Bakony TE nagyszerű felszabadulási emlékversenyt rendezett a Porva-Csesznek állomás fölött álló szovjet emlékműhöz. A nagy tömegsikerű hozó versenyt (28 hatós csapat) váratlanul, de megérdemelten a tapolcai ált. gimn. egészen fiatal szakkörének két csapata nyerte meg 0, illetőleg 2 ponttal. A felnőtt versenyt 0 hibaponttal a MÁV Előre versenyzői nyerték.

Igen jól szerepeltek a várpalotai vándoriskola, életükben először induló ifjú versenyzői is, akik 8 pontot szereztek. Reméljük, hogy a június 14-15-16-i nagy keszthelyi KISZ ifjúsági találkozó természetjáró táborozási és tájékozódási versenyen öregsíteni fogják tapasztalataikat és hírnevüket.

Április 20-án rendezte a Pécsi BTC természetjáró szakosztálya IV. Wolf József vándordíjas emlékversenyét. A versenyen részt vett 12 csapat közül

- I. PVSZ I. csapata 0 hibaponttal
- II. PVSZ II. csapata 18 hibaponttal
- III. PESZ II. csapata 24 hibaponttal

Vízibizottság hírel

A Vízibizottság felhívja a vizeitúrázókat figyelmét, hogy a Velencei-tónak a dűnyényi órház és pákozdi templom toronyvonalától délnyugatra eső része, továbbá a Zala folyó Zalavár és Balaton közti szakasza természetvédelmi terület. Ezen területen való áthaladáshoz engedély szükséges, melyet az Országos Természetvédelmi Tanácstól (V., Egyetem tér 5.), legalább két héttel a tervezett út előtt kell kérni.

A napi vízálász-terképek megtekinthetők a következő helyeken: MAHART központ, Bp., V., Apáczai Csere János u. 11/a (a kapu alatt).

Horgász Szövetség Váci utcai kirendeltsége.

Vízügyi Főigazgatóság, Bp., VIII., Rákóczi út 41 (a kapu alatt).

Panasz és - „válasz”

Májusi számunkban közöltük Ivák József özdi sporttársunk levelét, a leégett bányai turistaházzal kapcsolatban.

A Turistaházakat Kezelő V. erre a levélre szerkesztőségünknek elküldte észrevételeit, amelyben többek között a következőket írják:

„A bányai kéménytűzről 5-én kapott értesítés után egy órán belül útnak indultunk. Hosszadalmas eljárás indult meg rendőri vonalon, melynek befejeztével az ügyészség mindennemű vádat a gondnokkal szemben elejtett...”

... december 19-én tervek és költségvetés állottak rendelkezésünkre... A kivitelező kijelölését számtalan sürgetésünk ellenére is csak február 13-án kaptuk meg. Építési szerződést kellett kötnünk, tekintettel azonban arra, hogy 1958. dec. 31-re vállalták, mi az építési szerződést nem kötöttük meg. Az EM. utastította a kivitelezőt, hogy adjon korábbi határidőt. Ezek után nem volt mit tennünk, mint a kijelölt építőlipari vállalattal a szerződést megkötöni (Hm!!!—szerk.), amely szerint a munkákat 1958. október 30-ra fejezik be. Ez a való helyzet...”

Megóvó munkálatokat, amelyek teljes értékűek lehetnek volna, nem indíthatunk be, mert ezek költséggel mindjelen az egész tetőszerkezeti költséget merítették volna ki...”

Elnézünk most a levelében foglalt néhány szubjektív megjegyzéstől, csupán három megjegyzést tennénk, nagyon szívesen és barátságosan.

1. Mi lett volna, ha a vállalat, látva a tárgyalások vonatott menetét szívesen fogadta volna a dőlgyőri vasgyár náluk járt kiküldöttjének ajánlatát.

2. Azáltal, hogy nem húzták ideiglenesen kátránypapírt a leégett tető helyére, vajon most olcsóbb lett a fűdém helyreállítása, vagy esetleg többel drágult, mint amennyibe az ideiglenes bevonás került volna?

3. Helyes-e az, hogy a jóforgalmú bányai ház lecsökkentett üzemmelle dolgozik és így nem tudja teljesíteni tervét? Ez mennyiben segíti a tervszám végrehajtását?

Egyébként a vállalat levelének Ivák sporttársát és a szerkesztőségét sértő hangját kerekén visszautasítjuk.

Legközelebbi számunkban a szót Kovács Ferenc elvtársunknak, a szövetség Technikai Bizottsága elnökének adjuk át.

Hazánk felszabadulásának évfordulóján a szövetségen kívül a megyei alszövetségek is rendeztek ünnepségeket. A Pécs-baranyaiak felszabadulási túrával egybekötött találkozó tartották a Fehérvárnál. A Veszprém megyei a Porva-Csesznek állomás melletti emlékműnél rótták le kegyeletüket.

A Typographia, a nyomda- és papíripari dolgozók szakszervezetének lapja szót emel olyan helytelen kívánságokkal szemben, melyek a természetjáró utazási kedvezményeken felül vállalati vagy sportköri hozzájárulást is igényelnek. Az állami és szakszervezeti alapokból feltétlenül kielégítik az olyan szükségleteket, mint sátrak, térképek, szakkönyvek, tájolók, de gátat akarnak emelni azon nyomásokkal szemben, amelyek ezeken a törvényes és erkölcsileg helyes kereteken túlmennek. (Vajon ez minden sportágra érvényes? Szerk. megj.)

A Tipográfia TE természetjáró szakosztályába beírt közel 300 tag nem az anyagi érdekelttség, hanem a baráti, szakmai szolidaritás és közös túrázás, tanulás, szórakozás jegyében tömörült.

A szakosztály június 15-én a gézházi turistaházhoz rendez csillagtúrát, július 20-án pedig a szigetmonostori Tipográfia telepre szerveznek viztálálkozót.

A Kinizsi Természetbarát Liga május elején a Ságvári turistaházban és környékén tartotta 1 éves fennállása alkalmával ünnepségét. A Liga 50 aktívját tüntették ki Jó munkáért jelvényvel. Az ő erőfeszítéseik eredménye, hogy ma már közel 1200 fő a Ligához csatlakozott szakosztályok létszáma.

Ugyanez időben a Kékesen levő Kinizsi síházban folyt az egyesület túravezetői tanfolyama. A Liga fő törekvése, hogy hamarosan elérjék a 2000-es létszámot.

A Liga barlangkutatói korábbi útjukon a bányavidéki Mammutbarlangban 68 méter mélységig értek le. Ekkor oxigénhiány miatt vissza kellett térniük. Most oxigéngéző készülék segítségével kísérik meg a továbbjutást.

EGYESÜLETI ÉLET

A barlangkutatók egy csoportja sikeres zombolykutatót végzett csehszlovák területen. 50 méter mélységben érték el a barlang fenekét, ahol gazdagon díszített cseppkőes termeket találtak. A csehszlovák és magyar határvédelmi szervek minden segítséget megadtak a veszélyes kutató munka eredményes megoldásához.

A székesfehérvári pénzügyi dolgozók Természetbarát Köre májusban a Középbakonyban és a V. Meteor Stromfeld Aurél emléktúráján vettek részt. Június elején a Mecsekbe, majd a Bakonyba, a hó végen a Budai heggyekbe vezetnek túrákat.

Több túrához, figyelembe véve a vasúti menetrend adottságait, autóbust bérelnek.

A nyári időszakban is folytatják munkatúráikat a Vértesben.

Az úpesteri TTE kebelében megalakult a fotószakosztály. A nagy hagyományokra visszatekintő szakosztályi munka bizonyára hamarosan érezteti kedvező hatását. A korábban működött fotószakosztályi hatalmas anyagából sok értékes, muzeális értékű fénykép maradt vissza, melyet már több kiállításban bemutatnak.

Az egyesület tagjai rendszeresen szerveznek munkatúrát a Rózi-forráshoz és a dunakeszi víztelepre. Ugyancsak részt vesznek az elavult borszönyi útjelzések felújításában.

A Vasas MÁVAG keretében KISZ turistakör működik, mely rendszeresen vezet túrákat.

Az üzemi újság első oldalán, díszes keretben emlékezett meg a Vöröskőre vezetett ünnepi túráról.

A Turista Üzemi Tájékoztató Szolgálat szervezésében jól sikerült zempléni túrát rendeztek. A gyár 38 dolgozója járta végig Füzértől Pengőkön át Sárospatakig a Zempléni hegységet. Ez a négy és fél napos túra nagy lendítője lesz a további tömegesítésnek.

A Magyar Természetbarát Szövetség műszaki bizottsága elhatározta, hogy a közóhajnak megfelelően, az Országos Kék Jelzést keresztül vezeti a Mecsekben is. Tekintettel az úgy nagy jelentőségére, a műszaki bizottság felkéri a kérdés iránt érdeklődő természetjárókat, hogy javaslataikat, elgondolásukat küldjék meg az MTSZ Műszaki Bizottságra, Budapest, V., Rozenberg hsz. u. 1. címre augusztus elsejéig. Kéri, hogy a javaslat egy példányát adják be saját egyesületüknek, szakosztályuknak is, amely a javaslatokat összegyűjtve, észrevételeit megteszi és országos szervén (egyesület, Liga, ill. alszövetség) keresztül, annak véleményével szintén a szövetség műszaki bizottságához továbbítja.

A szövetség az országos kék módosítására határozatot még ebben az évben meghozza és az érdeklét természetjáró szervezetek támogatásával 1959-ben végre is hajtja.

A KISZ Budapesti Bizottsága május 18-án az Oszolytetőn rendezte ifjúsági találkozóját.

Az OISB Iparitanuló Sportközpontja és a Munkaügyi Minisztérium a Viktor kunyhónál rendezte meg II. országos természetjáró találkozóját és a vándortúra csoportok seregzenélését.

A két rendezvény részletes méltatására visszatérünk.

A budapesti alszövetség új útjelzést fest munkaterületén. Az új piros háromszög jelzés: Lilliom pusztá (autóbussz-megálló)—Galla pusztá (órház)—Nagy Galla—Márianosztra útvonalon vezet.

EGY VERSENY MARGÓJÁRA

A rákospalotai Testvériség részlege hiába keresi a Kőember csúcán az eltűnt lábát

(Monostori László felv.)

A V. Meteor évenként rendezti „Május 1. Emlékversenyét”, tisztelve benne a szervezett kereskedelmi alkalmazott természetbarátok hősi harcos hagyományait. Azért mégis legjelentősebbnek az elmúlt évi versenyt tartom, amely a még nem eléggé tisztázott — legalább is szellemi — helyzetben az első rendezvény volt természetjáró versenyzők összehozására. Ez után fontosságban soron következő az idei verseny.

Ez a verseny szakmailag újat hozott, mert az éjjel-nappali feladatokat egyszerre adták ki — pontértékes rendszer mellett —, ami alaposan próbára tette a csapatok kezdeményező képességét, tervezését és önálló munkáját.

Hármasban a terep jelentős részén végigmentünk, bizonyosságot szerezve, hogy a rendezőség jó munkát végzett. A pontok helyesen lettek bemérve, megfelelő mérés és tájékozódás nyomán megtalálhatók voltak.

Öt csapat hibapont nélküli eredménye, az őket követők jó átlag „találata” azt bizonyítja, hogy csapataink jól felkészültek, térképészeti tudásban, a tájolásban magas fokot értek el.

Ilyen körülmények között, a versenyrendszer adta lehetőségek mellett most már mind nagyobb szerephez jut a gyorsaság. Mondhatnám úgy; a futás!

Ennél a pontnál fejezem ki szerény aggódásomat. Helyes ez az út így tovább? Járjunk az Orientierungslauf (tájékozódási futás) útján, gumitalpú cipőben, vászonoverálban, elvesztve mindinkább a természetjáró jellegét?

Mert ha a versenyzők ezt az utat választják, akkor tisztázni kell a természetbarát mozgalomhoz való viszonyukat. Úgy érzem, annál a pontnál vagyunk, amikor hamarosan teherre válik az erdei futóverseny — a szövetség; illetve a természetbarát mozgalom — a versenyzés számára.

Azt vélem hasznos ezeken a kérdéseken eltöprengeni. Felvetem ezt a kérdést, bár ismét kaphatok olyan választ, hogy minek foglalkozom versenykérdéssel, amihez nem értek. Több beszélgetés viszont arról győzött meg, hogy ott kapirgálok, ahol az eb elhantoltatott.

K. V.

Kisvárdai Viktor?

KÖNYVSZEMLE

Arno Puskás: Vysoké Tatry, horolezceky sprievodca — azaz Puskás Arno sportmester Magas-Tátra hegymászó kalauza van előttünk. Pontosabban az első kötete annak a közel 2000 oldalra, kilenc kötetre tervezett műnek, mely hivatott a hegység összes mászó lehetőségeit ismertetni.

Az első kötet a Kopahágótól a Téryhorhosig húzódon vonulat mászó lehetőségeit mutatja be kiváló képeken, a mászás adatait magyarázza a szöveg és áttekinthető vázlat tájékoztat az egyes mászások kapcsolatáról, a fő mászási iránytól történő kiágazásairól.

Ez a hegymászó kalauz Puskás Arno önálló munkája a szó szoros értelmében. Irodalmi anyagán kívül óriási gyakorlati munkát igényelt összeállítása. Számos első megmászása szerepel a leírások között, szemléltető fényképeket, sőt a könyv fedőlapját is ő tervezte és rajzolta. Művéről a kiváló hegymászó a következőket mondja:

„Könyvemet elsősorban a hegymászóknak szántam, de hasznos útmutatója, barátja lesz — remélem — a turistáknak is. A kalauzt két részre osztathatnám: a szövegre és a fényképekre. Ellentétben a múltban megjelent kézikönyvekkel, én a fényképekre fordítottam a nagyobb súlyt... minden felvételre, minden falra felrajzoltam a végbevitt mászások útvonalát... Külön kiemeltem a nyári és a téli időszakban véghezvitt túrákat... A csúcsok, falak, tornyok, tavacsok elnevezéseit négy nyelven — szlovákul, magyarul, németül és lengyelül tüntettem fel..."

A pozsonyi Sportkiadó nagy gonddal készített kiadványa megéri a fáradságot, hogy hegymászóink szótár segítségével tanulmányozzák a leírásokat és adandó alkalommal a szerző útmutatásai alapján gyakorlatilag is végigjárják.

A könyv a Csehszlovák Kultúra (Bp. Népköztársaság útja 21) üzletében kapható.

VIZITURÁZÓK KÖNYVE címen adta ki a Sport Lap- és Könyvkiadó a vízi természetjárás mindenrendű tudnivalóit. A vaskos könyv az általános magyarizációkon kívül részletes ismertetést ad az Esztergomtól Rácalmásig terjedő Dunaszakaszi, vizitérképekkel kiegészítve. A könyv az Állami Könyvesboltokban kapható.

1958 Balaton műsorát adta ki az IBUSZ színes szép kiállításban. A műsorban szerepelnek a balaton utazási, elszállásolási adatok, érdekes látnivalók és az év folyamán megrendezésre kerülő tudományos, kulturális, sport — közte természetjáró — és egyéb rendezvények időpontjai és helyei. Kapható az IBUSZ pavilonokban.

ERDEI GOMBÁK

Vízszintes: 1. Fehér színű erdei gomba. 13. Rádióállomás. 14. Jókedvű. 15. Derékszűj. 17. Imre vége (?). 19. Adnak neki. 20. Ige-rag. 21. Lótenyészet. 23. Reált. 25. ...diavolo. 26. Ór fölött. 27. Pompa, hatalom színe. 28. Koreai város (1. kocka kettős betű). 29. Arzén közepe (?). 30. Világhírű némafilmszínész keresztnéve. 31. Cserebogárfaj előneve. 32. Üreges rúd (1. kocka kettős betű). 33. Birósági folyamat. 34. Megvadult 16 teszt. 35. Ol. 36. Telefonművelet. 38. Arnyas ellentéte. 40. A selyemgomba népies neve.

Függőleges: 1. Jellegzetes alakú, büzlő süvegű gomba (7. kocka kettős betű). 2. Egyforma betűk. 3. Arab ország. 4. Nemrég földközélen volt bolygó. 5. Ritka férfinév. 6. A legfontosabb fűszer. 7. Ultraviólett röv. 8. Eredmény. 9. Bevetetlen föld. 10. Papírdarab. 11. YD. 12. Növényi anyag, nagy mennyiségben mérgező hatású. 16. Hulló vérű. 18. Úttörők

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
		13				14					
15	16		17			18		19			20
21		22			23		24			25	
26				27					28		
29				30					31		
32			33					34			35
		36			37		38				39
40											

nyári lakóhelye. 20. ...-piruló. 22. Aszszony tulajdona. 23. Verssor vége. 24. Húz. 25. Igektető. 27. Nem ellenség. 28. Orrával érzékel (1. kocka kettős betű). 30. Varietéműsor. 31. Serleg. 33. Hajnali szín. 34. Szóvezgőds. 36. A függ. 27. jelzője. 37. SL. 38. Egyforma betűk. 39. Mint függ. 6.

Megfejtésül beküldendő június 30-ig: vízszintes 1. és 40., függőleges 1. és 12. Készítette: Horváth Péter.

Áprilisi FEJTÖRŐ helyes megfejtése: kaukázusi zergevirág, rozsdás gyűszűvirág. Könyvjutalmat nyertek: Tasnádi Gábor Budapesten, Robenek Margit Kálóz, Cserkuthy Sándor Csősz.

TÚRAZZ! PIHENJ! ÜDÜLJ!

A Turistaházakat Kezelő Vállalat Dobogókőn, Mátraházán és Pálvölgyben, közvetlenül a házak mellett, június 1-től 4 személyes, modern (rekamié, folyóvíz, villany), alumíniumból épült hétvégi házakat állít fel. 10—14 napos üdülések egész nyári időnyre már előjegyezhetők. Személyenként étkezéssel együtt 61 forint.

P. I. Budapest: A Normafáról már hoztunk cikket korábban, így sajnós, ha anyagát nem tudjuk felhasználni. Irjon más témáról.

D. I. Sopron: Cikkét lapzárta után kaptuk. Legközelebbi számunkban közöljük.

V. T. Budapest: Fejtegetéseivel egyet értünk, azzal a hozzáféréssel, hogy bizonyos mértékig a mi feladatunk az alkalmi kirándulók, még a főképp járművel országot járók oktatása, nevelése is. A témával különböző formákban állandóan foglalkozunk.

M. B. Salgótarján: Verse megfelelő, rövidesen közöljük.

R. P. Komló: Javaslata figyelemre méltó, megbeszéljük a Természetbarát Szövetséggel. Levélben adunk majd választ.

H. I.-né Eger: Kérésének semmilyen elvi vagy gyakorlati akadálya nincs. Talán már ez évben is lesz módunk a kért anyagot közölni.

Többeknek: A Magyar Természetbarát Szövetség nem azért foglalkozik természetjáró cseretúrák szervezésével, mert vetélkedni kíván az utazási irodákkal. Célja, hogy az egyesületek, szakosztályok legaktívabb turistáinak lehetővé tegye a mérsékeltébb árú hátizsákos külföldi túrát. Ehhez szükséges az a meggyőződés, hogy maguk a szervezetek jelölik ki az arra érdemeseket.

Kéziratokat nem örlünk meg és nem küldünk vissza. Lapzárta minden hó 10-én.

TERMÉSZETJÁRÓK

Figyelem!

EGYSZEMÉLYES TÚRAZÁSOK 15 Ft

KAPHATÓ:

Budapest

VI. Népköztársaság útja 34,

Bizományi Áruház
Sportboltjában

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkzámlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft. fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kúkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselőit.

Napsugár, víz, levegő

Manapság már nem kell különösebb hírvérrel kívánatosabb tenni a címben jelzett természeti gyógytényezők áldásos hatásait. Különösen természetjáróknál nem, hiszen a mi életstílusunk egyik lényeges pontja az a tudat, hogy a heti vagy teljes esztendő munkában elfáradt embernek nincs jobb orvosa a napsugárnál, víznél és a szabad természet gyógyító levegőjénél.

Napsugár, fény, levegő, víz nélkül nem élhetünk, pedig a civilizáció legtöbb eszköze gyakran éppen ezektől a természeti gyógytényezőktől fosztja meg az embert. A nagyvárosok ködös, poros utcáin, nem is beszélve a műhelyekről és irodákról, úgyszólván alig éri értékes fény és levegő testünket. Egyik híres orvosnő megállapítása szerint a mai nagyvárosi ember olyan fényszegényben él, mint a vakondok és a bányapatakok szalamandráin kívül talán egyetlen lény sem. A különösen értékes ibolyántúli (ultraviolet) sugarakat a por, a füst, a köd, az üveglakok kiszűrik a napfényből, tehát a városi ember szinte alig kap eredeti napsugarat, hanem csupán valamilyen „műrosztos”, gyenge napsugárzást.

Pedig éppen az ibolyántúli sugarak erősítő, frissítő, gyógyító erejére van a legnagyobb szükségünk a városiakoknak. Tudnunk kell, hogy az életető Nap különböző hullámhosszúságú sugarakkal árasztja el a Földet és a rajta élő szervezeteket.

Fizikai és élettani szempontból a napsugárzás három sugárfeleségből áll: 1. szemünkkel is észlelhető és látható sugarakból, 2. a hőhatású, láthatatlan infravörös sugarakból és 3. az élettani hatással kifestő ibolyántúli sugarakból.

A napfényben a sugárzó energia legtekintélyesebb része (80%) a hősugarakra esik, a látható sugarak mennyisége már kevesebb (13%), az ibolyántúli sugarak aránya pedig a legcsekélyebb (7%). Azt is érdemes megjegyezni, hogy az ibolyán-

túli sugarak átlag csak ötöd milliméter mélyre, a látható sugarak egy milliméterre, a hősugarak pedig húsz-huszonöt milliméterre hatolnak be a bőrbe.

A 400 és 800 millióod-milliméter hullámhosszak közötti rezgésű sugarakat fénynek látjuk. Ezek közül a legrövidebb hullámhosszúságú és még látható rezgések a fénytörő közegen (prizmán) ibolyaszínt mutatnak. Az ezekhez csatlakozó ún. ultravioleta (ibolyántúli) sugarakat már nem fogja fel a szemünk fény alakjában, de annál érzékenyebb hatásuk van a bőrünkre, mert a különböző hosszúságú ibolyántúli sugarak igen érdekes jelenségek okozói. Különösen a 250 és 300 millióod-milliméter hullámhosszúságú sugarakat tanulmányozták és ezek hatása nyomán valóban csodálatos dolgok nyitjára bukkantak az élettan tudósai.

Mi is történik tulajdonképpen napozás alatt a bőrünkkel. Elsősorban is az, hogy a bőr kipirul. A 250 millióod-milliméter hullámhosszúságú sugarak a bőrben levő hisztidin nevű anyagot hisztaminná alakítják át. Ez utóbbi erősen kitágítja a bőr ereit, tehát a vérkeringés élénkül, a bőr piros lesz. De nemcsak kipirul, hanem meg is barnul. Hát ez hogy történik? Ugy, hogy a 270-es és 285-ös hullámhosszúságú sugarak a bőrben levő tirozin nevű anyagot barna színű festékanyagá alakítják át, amely a bőrben sötét festékes réteget alkot. Ez azután megvédi a bőrt a sugarak káros hatásaitól.

Tudvalevő, hogy sok bőrbetegségnek is legjobb gyógyszere a napfény. A 260 hullámhosszúságú fénysugarak képesek fehéreket barnasítani és ezzel a bőrön meglehetősen kórokozókat is el tudják pusztítani. Közismert tény, hogy a gümőkór bacillus a napsugarak hatására gyorsan elveszt életképességét. A mátrai, tátrai, svájci vagy egyéb alpesi magaslati napfényszanatóriumok pompás gyógyeredményel nagyrészt a magaslatok tiszta levegőjében levő, gyógyító hatású ultraviolet sugaraknak köszönhetőek.

De ezenfelül a vérnyomásra, az izomtonusra, az idegrendszerre, a D-vitamin termelésre is hatásuk van az ibolyántúli sugaraknak. Amint látjuk tehát, nem is olyan egyszerű folyamat a napozás. Vérek és idegek, bőr és festékanyagok, zsigerek és izmok vesznek részt ebben az általános mozgósításban. Itt a vér-fényes nyár, mindenki a szabadba vágyik, egészséges, tiszta színű barnára akar lesülni. De ha ilyen sok és mélyreható változást okoz a napozás, vajon merjünk-e napozni.

A helyes napozásnak művészete van, azt el kell sajátítani. Az a sok könnyelmű ember, aki a saját szakállára mértéktelentül napozik, gyakran megjárhatja, mert nemcsak felhőlyagzott bőrt és néhány álmatlan éjszakát szerezhet magának, hanem hosszantartó betegséget is. Napozás előtt helyesen cselekszünk, ha kikérjük kezelőorvosunk tanácsát.

Ma már szinte közismert dolog, hogy a **tüdőcsúchurutosoknak** a túlzott napozás ártalmas. Sok lappangó tüdőfolyamatot lobbantott lángra a helytelenül alkalmazott papkúra. Nem való a nap a szervi szívbetegségeknek sem. Nem is beszélve a pajzsmirigy lappangó túltengésében szenvedőkről, akiknek fokozott anyagcseréje a napfény hatására veszedelmes mértékben felszökhet. **Gyomorpanaszokra és fekélyekre** hajlamos egyéneknél a túlzott napkúra néha hónapokig tartó panaszokat is kiválthat. **Magasvérnyomású** egyének is óvakodjanak a tűző napsugártól. Általában jól teszik a napfürdőzést vagy fátlan terepen napsütésben tűrőző kopaszfejúek, ha vizes sapkával vagy vizes zsebkendővel védik a fejüket a napozás idején.

Egyéni különbség az javasolom, hogy legokosabb, ha lassan és rendszeresen szoktatják magukat a napsugarakhoz azok, akiknek ez nem árt. A mi viszonyaink között a kezdő adagot 10-15 percen szabnám meg, akkor sem az egész testre. A következő alkalommal már 5-10 perccel lehet emelni az „adagolást”. A világos alkalmazott napfürdőzés levegőkürával, mozgással, esetleg úszással és általában a szabadban való tartózkodással egybekötve, áldásosan elősegíti a szervezet edzését, erősödését.

Túránk helyes szervezésével és vezetésevel könnyen elérhetjük azt, hogy a legalkalmasabb módon használjuk ki a napfény, víz és levegő üdítő, frissítő, egészségvédő hatásait. Ezekre az előnyös hatásokra pedig éppen manapság van mindnyájunknak nagy szükségünk, amikor a dolgozó társadalom életenergiáját megőrizni, épségben tartani, sőt állandóan növelni nemcsak egyéni, hanem egyúttal közösségi feladatát is vált.

Dr. Palócz Gyula

NÖVÉNYEINK

Múlt számunkban azt olvashattuk a tölgyesekről, hogy ezeknek alja sohasem oly üres, kopasz, mint a bükkösöké szokott lenni, ott cserjék, virágok, fűvek mindig nagy számban tanyáznak. Ismerkedjünk most

meg a tölgyesekben és vegyeserdőkben június végén, júliusban található, feltűnőbb virágú évelők közül a két legszebbel.

A **turbánliliom** (*Lilium marginatum* L.) **hagymás évelő** (1. kép). Nagyon könnyen széteső, laza, sárga pikkelyekből álló **hagymája mélyen rejtőzik a földben**. Alsó levelei örövesen állók. Karcsú szárán laza fürtben elhelyezett sötétvörös-petytyes rózsaszín virágainak lepellevelei hátrahajlók, sőt elnyilóban egészen hátragöngyöldöklik, s ekkor török-turbánhoz lesznek hasonlónak — innen kapta nevét. Szárazabb erdőkben a méter magasságot is alig éri el, s csak ritkán van rajta 3 virágnál több, — de humuszús és nyirkosabb talajú helyeken embernyi termetűvé fejlődik, s 40-50 virág is van rajta. (Legszebb ilyen „óriási példányokat” a Csepreg melletti Ablác patak völgyében láttam.) **Aranysárga hagymája miatt egykor az aranycsinálók használták fel hókusz-pókuszaihoz.**

A **baracklevelű harangvirág** (*Campanula persicifolia* L.) levele az őszibarackéhoz hasonló. Sudár, 60-80 cm magas szára felső részén találjuk az aránylag elég nagy kék színű csengettyűket. Néha nem kék a virága, hanem fehér. Legutóbb Esztergom felett, a Maróti hegy tölgyesében találtunk belőle példányokat (ilyen kék és fehér harangvirágok csokrát ábrázolja 2. képünk).

Papp József

Természetjárás

Vidám táborozás
a Balaton partján

(Pászthory Lóránt felv.)

★

A Ságvári Endre emlék-
túrán Orbán László mon-
ünnepi beszédet

★

A kevélynyergyi turistahá-
zon, avatásának 30. évfor-
dulóján munkásmozgalmi
műemlék-táblát helyezet-
el a Pest megyei Tanács
Idegenforgalmi Hivatala
és a Magyar Természet-
barát Szövetség

(Kunsági Viktor felv.)

Térképészetjárás

1958. JÚLIUS

★
IV. ÉVFOLYAM 7. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

Természetjáró ELLENŐRÖK

Az utóbbi időben, az állandó figyelmeztetések ellenére is, egyre-másra hallunk erdőtüzekről, féktelen virág- és növénypusztításokról, zajos, sőt egyenesen kirívóan bántó viselkedésről. Észrevehetően megnőtt azoknak a száma, akik hétvégi pihenőjüket a természetben töltik és családostul barátostul keresnek üdülést a szabadban. Hogy ilyenkor fékevesztett jókedvükben esetleg küssé kirúgnak a hámból, azt nem is lehet rosszvéven venni tőlük. De a természetben szükséges és magától értetődő fegyelmre könnyű rászoktatni őket. Mellesleg megjegyezve, legtöbbször maguktól is rájönnek a helyes viselkedésre, azonban mint mindenütt, itt is a zajos és izgatott kisebbség a kellemetlenebb, mert feltűnőbb.

Véleményünk szerint — erről sok turista társammal beszéltem, kiknek álláspontja egyezik — helyénvaló lenne olyan intézkedéseket fogantatni, amelyek társadalmi úton közzétehetővé a helytelen viselkedés kiküszöbölésében. A természetjárók általában örkölnék a természetrendjén és minden igyekezetükkel azon vannak, hogy a rendezőket figyelmeztessék. Ez azonban nem elég hathatós. Hiába szól e sorok írója arra a kis társaságra, amelyik a Bükk pusztán, facsoportok közt hatalmas tüzet rakott, mert az „muris”. Verés helyett csak azt mondják, hogy törődjön a maga dolgával. Arra nem is gondoltak, hogy éppen az történik. Véletlenül az erdő nem égett le.

Hathatósabb és főleg megnyugtatóbb lenne, ha néhány száz kipróbált természetjárót olyan igazolvánnyal látnának el, amely feljogosítaná a figyelmeztetésre, esetleg igazoltatásra is. Természetesen nem gondolunk olyan megbízatásának túlbuzgó tudatában levő pótcsendőri, vagy erdőőri megbízására, amelynek értelmében a többinek kuss; hanem felvilágosító, barátságosan figyelmeztető „közvegyekre”, akinek csak azért kell valamilyen megbízatásfélét a zsebében, esetleg látható jelt a ruháján viselnie, hogy ne vegyék személyes sértésnek figyelmeztetését. (Tudomásunk szerint még a szövetség elnökségi tagjainak sincs ilyen igazolványuk. Szerk. megj.) Meggyőződésem, hogy ezzel sokat segíthetnénk az erdészek fáradságos munkáján, védenénk a természetet és egy lépéssel közelebb kerülünk a figyelmeztett természetjárók táborának növeléséhez.

A szövetségnek kellene ezt a kérdést kezébe venni és kiválogatni olyan természetjárókat, akik erre megfelelnek. Feladatuk: örkölni a természet épségén, figyelmeztetni a kirándulókat a tűzveszélyre, megfelelő tanáccsal látni el őket; tisztaságra ügyelni, akár eldobott ételmaradékokról, papírról vagy dobozról van szó, akár pedig a források beszenyvezéséről vagy egyéb kártevésről. Felhívják a figyelmet az oktan gally-, virág-, valamint gombapuszítás kellemetlen és káros hatására, a zajos, kirívó viselkedés helytelenségére, állatok, madarak, kigyók stb. öldözésének, irtásának és zavarásának következményeire. Ugyanők felügyelhetnek a turistaházak rendjére és végezhetnek a társadalmi ellenőr feladatát.

F. G.

Cimképünk:

Kenuzás az árvizes rétek felett

(Cseh Lajos felv.)

Oszolytetőn

A magyar munkásmozgalom történetébe bevonult már az Oszolytető, ez a pilisi hegylejtől övezett, csöndes, napfényes fennsík. A magyarországi kommunista ifjúsági mozgalom nagy eseménye játszódott itt le 1942. május havában. Itt tartotta nagygyűlését a KIMSZ. Az illegalitás éveinek fáradhatatlan harcosa, *Ságvári Endre* itt hívta harcba a német fasizmus ellen az ifjú, minden vesztéssel szembenező kommunistákat. Ennek emlékére a budapesti KISZ-bizottság Oszolytetőn május 17-én és 18-án kétnapos ifjúsági túrát rendezett. Emlékezetes volt ez azokról a hősköri, akik életüket adták az eszméért.

A nagy seregszemlére, a már hagyományos találkozóra közel tízezer fiatal jött el. A mai fiatalok, a kegyeletes megemlékezés mellett halálra akarták azoknak az élménybeszámolóit, akik 16 évvel ezelőtt résztvevői és szervezői voltak az oszolytetői illegális tüntetésnek. És a természetbarátoknak e kedvelt vidékén, dallal és játékkal, muzsikával és szónoklattal, emlékoszloppal és koszorúkkal áldoztak a 16 év előtti antifasizta ifjú harcosok emlékének. Tábortüzet gyújtottak, hogy ennek piros lánghánál idézzék a dicső múltat és az emlékek nyomán erőt merítsenek új harcokhoz. Amikor *Orbán Lászlónak*, az MSZMP Központi Bizottsága tagjának gyűjtő hangú beszéde után az 1942-es hősköri harcait megörökítő emlékoszlopról lehullt a piros lepel, már százak és százak zarándokoltak oda, olvasván: „A fasizmus ellen vívott harc ifjú mártírjainak emlékére. Oszolytető, 1958. V. 18. Budapesti KISZ V. B.”

Fájdalommal idézte a szónok *Ságvári Endre* és *Kállai Éva* emlékét — mindketten a fasizmus áldozatai —, akik itt, az oszolytetői festői környezetben lángra tudták gyújtani egykoron az ifjú szíveket. Mi adott nekik erőt a harchoz és a harcba híváshoz? Rendíthetetlen hitük a szocializmus győzelmében.

Ifjúság és a tavasz találkozott most ezen a nagy seregszemlén, mint akkor is, 1942-ben. Csak akkor, másfél évtizeddel ezelőtt bujdosva, most szabadon!

Már 17-én, szombaton este közel kétezeren sátrat vertek, hogy a májusi éjszakában, a csillagos ég alatt, ezen a történelmi fennsíkon emlékezzenek a 16 év előtti KIMSZ harcosokról. Másnap azután a KISZ Petőfi-művészegyüttese adott gazdag műsort, énekkel, táncsal, vidám jelenetekkel, szórakoztatva a sok ezernyi ünneplő fiatalat. Változatos volt a vasárnap délutáni program is: sportjátékok, motorverseny, sátorverő-, főzőverseny, röplabda mérkőzések, terepgyorsasági verseny és motoros ügyességi bemutató, íjász-bemutató szórakoztatták a résztvevőket.

A vidám, önfeledten szórakozó sokaságban megkérdeztük *Balogh Tibort*, a XX. ker. Ifjú Gárda parancsnokát, mi a véleménye az ünnepségekről?

— Nagy örömmel jöttünk ide, Ifjú Gárdisták, márcsak azért is, mert idén ez az első nagyszabású ifjúsági találkozó, ahol a különböző kerületek fiataljai találkozhatnak. Mi szeretjük a természetet és a tavaszi-nyári időszakot nagymértékben felhasználjuk a természetjárásra. Rövidesen megyünk a Balaton mellé, azután Esztergomba, a pilisi hegységekbe. Lesz éjjeli túránk is. A Ságvári-emléktúrára minden évben eljövünk! Különösen arra szeretnénk felhasználni a mai túrát, hogy a kerület Ifjú Gárdistái és a KISZ tagjai megismerkedjenek.

Azután odajött hozzánk ifj. *Somogyi Sándor* Ifjú Gárdista és lelkesen mondta: — Természetbarát vagyok és mi, Ifjú Gárdisták komoly túrákat tervezünk. Tavaly is jól sikerült az oszolytetői túra, jól éreztük magunkat. A mostani túrán, mint vezető vettem részt, éjjeli szolgálatot is teljesítettem. A közeljövőben hajóval Visegrádra megyünk, nyáron azután Siófokra, majd Nógrádverőcén táborozunk.

Okrana János, a budapesti Ifjú Gárda parancsnokságán szolgálattevő veszi át a szót: — 17-én 20 órától 18-án du. 5 óráig 28 fő gárdistánk biztosította a tábor szolgálatát. Mindazok az elvtársak, akik szolgálatot teljesítettek, szívvel-lélekkel végezték a kapott feladatot. Meggyőződéssel vettek részt a Ságvári-emléktúrán.

Kiemelkedő és felejthetetlen eseménye volt az oszolytetői nagy seregszemlének *dr. Ruben Eszterkin* argentin békeharcos értelemhez és érzelemhez szóló, az ifjúságot magával ragadó és a mártírok emléke előtt hódoló beszéde.

És amikor az aláhanyató napkorong utolsó sugarait küldte a zöldre, virágborult oszolytetői fennsíkra, az ifjúság még sokáig énekelte a béke, a barátság és a szerelem dalait.

Halácsy Dezső

A MECSEKI SÁRKÁNYKÚT

Az Országos Természetvédelmi Tanács a Nyugati Mecsekben Orfű és Mecsekrákos község határában fekvő Sárkánykutat és vízgyűjtő területét természetvédelmi területté nyilvánította.

A Sárkánykút az Orfűhegy északi oldalán, a völgytalptól számítva, mintegy 20 méter magasságban, az erősen elkarsztosodott triász-mészkö réséből ömlik ki. A kiömlés látszólag semmiféle összefüggésben nincs az időjárási viszonyokkal. Előre meghatározatlan időpontban, sokszor a legnagyobb szárazság idején, becslés szerint a kiömlés kezdetén mintegy 1000 l/p mennyiségben hevesen tódul ki a víz, majd egyre kisebb mennyiségben ömölve, mintegy két óra múlva, lassú szivárgással szűnik meg.

A különleges, szinte egyedülálló karsztos jelenség magyarázata érdekében kísérleti modellt készítettünk, melynek alapján a vízömlés sajátosságai a természetben, mellékelt rajznak megfelelően képzelhetők el.

A modell működése szerint az időszakos karsztforrás a következőképpen magyarázható. Szövegünket az ábra elejeihez fűzzük. A kiömlés helyét „S” betűvel jelöljük. A kiömlés befejeztével a víz a gyűjtőbarlangban „A”-ig, a kivezető üregben pedig „A¹”-ig ér. „H” magasról táplálkozó réshálózat jele, ahonnan állandóan, lassan szivárog a víz a gyűjtőbarlangba. „A”-nál a gyűjtőbarlangban csak lassan és keveset emelkedik a víz szintje, mert ennek a barlangnak a mennyezetén minden rést elzárt már a cseppkőréteg. Ez az üreg tehát felül cseppkőves boltozattal légmentesen el van zárva a külvilágtól. A víz fölött légszák van (L) s így benne a víz nyomására a levegő összehúzóódik. A nyomásban első sorban a „H” réshálózatba leereszkedő víz súlya érvényesül. A „H” felől a víz csak a gyűjtőbarlang közvetítésével juthat át a „H¹” részbe, ahol az „A¹”

szinttől kezd emelkedni. Az „A¹” ugyanis az „S”-sel egy szintben levő, kiömlés utáni nyugalmi vízszint pontja. A „H” rendszeren érkező többletvíz tehát az „A¹” szinten is emeli a vízszintet, mely lassanként eléri a „B²” magasságát. A „H¹” részben emelkedő vízszint tehát ugyancsak reánehazodik a mögötte levő rések és üregek vízére, így részt vesz a légszák (L) levegőjének összehúzóódásában is. Mikor a víz eléri a „B²” szintet, a gyűjtőbarlangban pedig már a lehető legnagyobb a levegő összehúzóódása, a víz ebben a barlangban eléri a „B” szintet, megindul a kiömlés a „H²”-n keresztül az „S” felé. A kiömlés megindulásával hirtelen előálló nyomáscsökkenés a vízgyűjtőbarlangban összehúzóított levegő gyors és rugalmas kitérülésére vezet, ez az erő, mely nagy nyomással dobja ki a vizet a kiömlés helyén. Ez az oka tehát annak, hogy az ömlés meginduláskor a leghevesebb. A levegő és a víz gyors helycseréje adta hajdan a Sárkánykút dübörgő, fortyogó hangját, mely igen messze elhallatszott. Ez a hang ma nem hallható, mert a forrás feletti sziklákról leszórt bányaszemét a résekbe hullott és a hajdani robbanásszerű kiömléseket ma már lefékezte, a hangot is megsemmisítette. Az időszakosság különös jellege azonban fennáll és valóban nagy érdeklődésre tarthat számot, nemcsak a turisták, hanem a tudományos karsztkutatók körében is. Az időszakosság tehát a „H” réshálózatán keresztül érkező víz lassú, száraz időszakban pedig még lassúbb bejutásával kapcsolatos és így a csapadékos időjárással nem mutat közvetlen kapcsolatot. Ömlése a csapadékos évszakokban gyakoribb, de a száraz évszakokban is jelentkezik.

Baranya megye Idegenforgalmi Hivatala az Országos Természetvédelmi Tanáccsal és a Magyar Tudományos Akadémia Dunántúli Tudományos Intézetével egyetértésben érvényesíti a természetvédelem intézkedéseit és elősegíti, hogy a turisták minél nagyobb számban keressék fel ezt a különös figyelmet érdemlő forrást.

Dr. Szabó Pál Zoltán

SALGÓN

Zengő hangú, füttyös madarak
új dalokkal fogadtak minket,
körülzárták az ős várfalat,
rigók szavalták énekünket.

Valamikor rabszolga dalok
zúgtak itt a csillagos éjbe,
hulló könnyek, sóvár sóhajok
szálltak tova a messzeségbe.

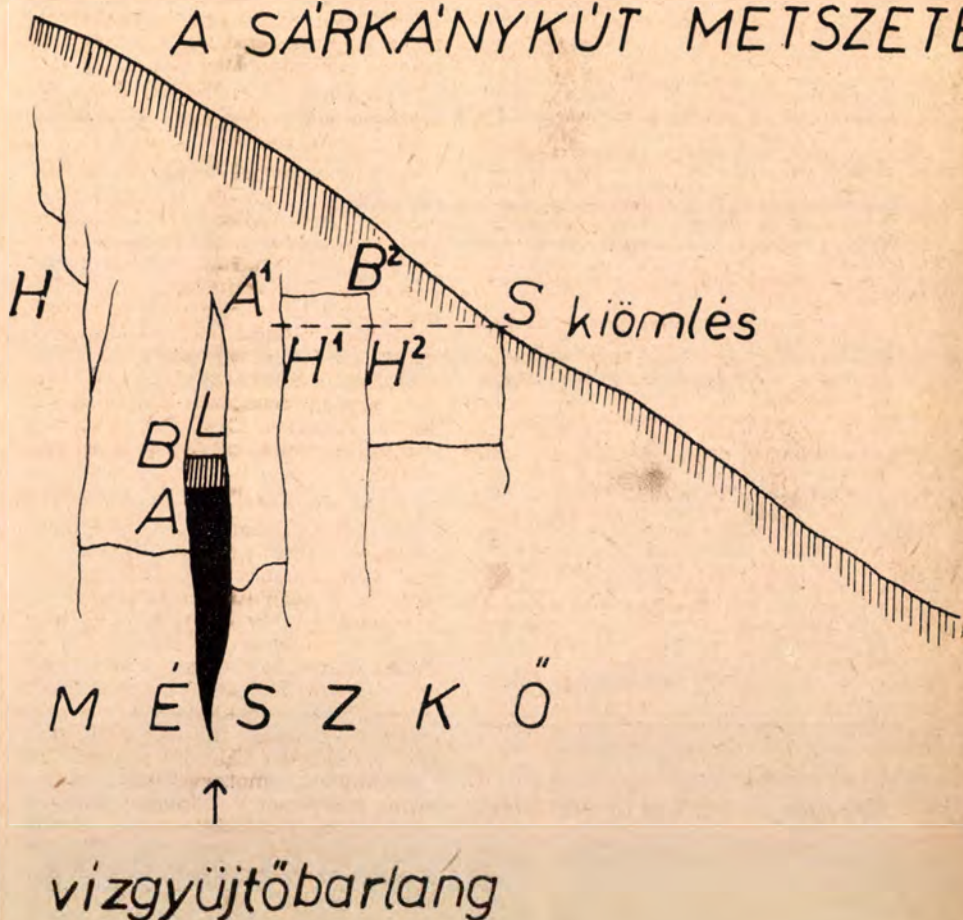
Csak a kék ég, meg a csillagok
siratták a rabszolga hadat,
a fák közt zörgő vadállatok
s színes ruhájú kismadarak.

Most csend honol fenn a hegytetőn,
völgyben apró gyíkok az utak,
s hegyek ölelik melengetőn
vén kottlós-ként a kis falukat.

A vár körül éles szél ugat,
északi szél, Kárpátok szele,
éreztem, a csendben itt matat,
ki itt járt... Petőfi szelleme...

Molnár Béla

A SÁRKA'NYKÚT METSZETE

Az V. szlovák turistatalálkozó

Ezidén a Nagy Fátra leggyönyörűbb részén, a Gader völgyben (Gagyer), a Szlovák Nemzeti Felkelés (SzNF) szíve-közepén tartják meg a csehszlovák turisták V. szlovákiai találkozójukat. A találkozót minden évben a Szlovák Nemzeti Felkelés évfordulója alkalmából rendezik.

Mindegyikünk emlékeztében élnek még a tavalyi találkozó mély benyomásai. Ott, a hegyek között, a gyönyörű Hrabusická Biela-völgyben magasra szöktek az óriási táborútú lángjai s nappali világosságot teremtettek a turisták körül. A tűzfényben, mint valami tarka középkori város tűntek elő a közelben felállított sátrak százainak a sziluettjei. Az egyes csoportok körül őrzáratok tartottak szolgálatot. Ugyanúgy, mint valaha a középkorban, de még nemrég is, a SzNF idejében a bunkerek, sárkunyhók és partizántáborok közelében.

Tavaly a találkozóra kb. 1200 turista jött össze Csehszlovákiából és egy-egy csoport Magyarországból és Lengyelországból. E nyáron leszünk vagy 2–3000-en Csehszlovákiából. Az idei találkozó súlypontja a Nagy Fátra völgyeibe és a közeli hegytetőkre vezető kirándulásokon van. Lényegző lesz főleg a Krizsna-tónkra (1575 m) történő közös kirándulás, mely több úton megy végbe: a Gader, Blatnyica, Zsarnovica, Bystrica vagy a Necnál völgyön keresztül, esetleg a körmöcbányai hegyvidék gerincén átvezető összekötő úton.

A találkozó központja a Gader völgyben, a Blatnyica várrom alatt lesz. A martini vagy a pribovicei vasútállomásról az autóbuszok bevisznek minket egészen Blatnyicára. Itt említésre méltóak a gyógyolajárusok nagykapus házai (a falu XVIII–XIX. századból lakosai bebarangolták az egész világot, de főleg a cári Oroszországot, ahol gyógyolajukat árulták), a jellegzetes túróci faházikók és a várrom a Plesovica-hegy csúcsán. Az autóbusz végállomásától a Blatnyica patak partján haladva kb. 15 perc alatt elérkezünk ahhoz a ponthoz, hol a völgy kétfelé ágazik: jobbra a zöld jelzés irányában a Blatnyica völgy nyílik, balra a piros jelzés mentén eljutunk a Gader völgybe. Innen 10 perc alatt a táborban vagyunk. Körös-körül szürke mészkőszikrek vesznek körül, tejetükön középkori várrommal. Itt, a természetnek ebben a romantikus kis zugában állítjuk fel sátrainkat, mintegy felelevenítve a régmúlt századokat.

Valószínű, hogy táborítás után meg se várjuk, amíg elkészül a vacsora, hanem rögtön felfedező útra indulunk a völgybe. Erős egy óra alatt összejárhatjuk minden zugát, mivel feljebb, az ún. második erdészlaknál a Szokoli-szirt alatt beletorkollik a Gader völgy a Dedosava- és a Vlkanoval völgybe. Azonban ez alatt az egy óra alatt sok gyönyörű részt látunk. A völgyön keresztülhaladó út állandóan kanyarog, szigorúan követve a patak medrét.

Az ember nem tudja hová nézzen, miben gyönyörködjék? Vajon a színek rendkívüli játékában – a kristálytisza víz, melyben szinte repülnek a gyors pisztrángok, a patak felett a fehér út, a tölvevű erdő zöldje, az erdők felett a kékesfehér, bizar mészkőszikrek –, vagy az erdei fenyők közül fenségesen kiemelkedő sziklák kulisszáiban, esetleg a lenyűgöző nyugalomban és csendben, melyet csak itt-ott felszökkenő szarvasok bontanak meg, avagy talán a hatalmas Tiszta-tónkban, vagy a Koziaszklia keskeny, az egész völgyet körülölelő gerincében? Mielőtt azonban visszaindulnánk a táborba, feltétlenül tekintünk meg a Vikanova völgy bejáratát, ahova 5 perc alatt eljutunk. Csodálatos látvány, egy második Forum Romanum tárul a szemünk elé. A völgyből kitérő patak egészen keskeny átjárót vágott magának a gerincen.

A Krizsna a Nagy Fátra – ha nem is legmagasabb – uralkodó pontja, melynek tetejéről messze letekinthet a turista. A táborból több úton is feljuthatunk. Először a piros jelzés mentén a Gader és a Dedosava völgyön keresztül. Ez a legegyszerűbb és a legszebb út. Először a hegység legmagasabb pontjára megyünk (Osztriedok – 1591 m) és innen állandóan a főgerincen haladva érjük el 4–5 órai gyaloglás után célnak végpontját, a Krizsnát.

A szomszédos Blatnyica völgyön keresztül vezet a zöldjelzéses útvonal. Tölvevű és lomblevelű erdők, a Kopa, Tiszta és az Osztrák szikrek között jutunk mind előbbre. Ezt az utat főleg a fauna csodálatos fogják választani. Az út utolsó szakasza már a főgerincen halad, eléri a Smrekovicát (1415 m), ahol pár perces kegyeletes megemlékezéssel adózunk az elesett partizánoknak, majd ezután a piros jelzést követve 4½–5½ óra alatt a Krizsnán vagyunk.

A többi turistát a tábortól messze esik, ezért ezekkel nem foglalkozom. Mindenesetre legjobb lesz a fel- és levezető utat úgy választani, hogy mindig más irányba menjünk. A Králová sudnya (1270 m) és a Smrekovica alatti menedékházban pár perces pihenőt tartunk, ahol frissítőkkkel várnak bennünket.

Este pedig, amikor először csapnak a magasba a táborútú lángjai a blatnyicai várban, ez a jel, hogy megkezdődtek a szlovákiai turistatalálkozó ünnepségei.

VI. ADAMEC

Balról a Gagyer völgy egy részletét láthatjuk. Jobboldali képünk a Krizsnát mutatja, nárciszvirágú szellőrózsa szőnyegével

(Ján Bojmir felv.)

A Fertő a Kárpát-medence nyugati részén terül el. Az osztrák–magyar határ szeli ketté. A tó déli, kb. egyötöd része esik a Magyar Népköztársaság területére. Egész medencéjének hossza 36, szélessége 7–15 kilométer. Vízükre átlagos magasság mellett 320–350 négyzetkilométer. Síksági jellegű tó, sekély, az idők folyamán gyakran változtatta alakját. Többiszor, részben vagy egészen kiszáradt, utoljára az 1866–69-es években. Partjait nád borítja, de a nyílt vizen is vannak nagy kiterjedésű nádszigetek. Ember a tó környékén már az újabb kőkorszak idejétől lakott. A környező helységek lakói a tóból éltek. Főfoglalkozásuk a halászat, nádkitermelés, gyékényfonás és más háziipar űzése volt. A tó hol dúsabban, hol gyérebben fízetett. A halászat a II. világháború előtt, 1927-ben jövedelmezett legjobban. Ekkor ezerkétszáz métermázsza halat fogtak. A kitermelt nád a hazai és külföldi piacokon mindig keresett árucikk volt.

A nádasokban mintegy kétszázötven vízimadárfajt figyeltek meg, melyek egy része állandó lakója a Fertőnek, más részük pedig az őszi és tavaszi madárvonulások idején keresi fel. A tó kedvezően befolyásolja a környék időjárását, gátolja a hőmérsékletingadozást, jó hatása van a szőlőtermelésre.

A tó „ingatagsága” arra készítette az embereket, hogy foglalkozzanak a lecsapolás, vagy a szabályozás gondolatával. Mind osztrák, mind magyar részről több terv merült fel – melyeket azonban a Fertő- és természetbarátok örömeire –, közbejött akadályok miatt nem valósítottak meg. Osztrák részről Goldemund, magyar részről Vass István terveit vették leginkább figyelembe.

A csónakázás a Fertőn is, mint másutt, szinte egyidős az ember megjelenésével. A vitorlázás nyomaira először 1854-ben bukkanunk. Ekkor alakult meg a „Fertői Vitorlás Hajókázás Igazgatósága”. Az első vitorlások Fertőrákos–Ilmitz útvonalon közlekedtek, lebonyolítva az utas- és teherforgalmat. A fertői sportvitorlázás hajnalát az 1886-ban megalakult „Fertői Csónakázó Társaság” jelentette.

Az első világháború után, 1928-ban pezsdült fel ismét a vitorlás élet. Számos csónak szántotta a vizet. Ezek nagy része már osztályhajó volt. Sokaknak – akik ma már mint öszülő férfiak dolgoznak velünk – emlékezetesek ezek a nevek: Hét Sváb, Hany Istók, Olga, Júlia, Vezér, Kalóz, Anny, Garabonciás, Gutenberg, Seaboy stb.

Az 1930-as években a Fertő illegális találkozó színhelye volt. A sugó nád tövében szabadon hangzottak el az akkor oly tiltott szavak: „egyenlőség, megfelelő munkáért megfelelő bért, a föld a dolgozóké”.

A második világháború szomorú napjai után rövid időre ismét megindult az élet. 1947-ben azonban átmenetileg lealkonyult a fertői vitorlás sportnak. A tízéves szenderegésnek azonban 1957. február 5-én vége szakadt.

Dél előtt tíz órakor a soproni Tanácsház kistermében összegyűltünk öreg és fiatal vízisport-kedvelők, természetbarátok. Örömtől csillogtak a szemek, várakozás feszült a levegőben. Sejtettük, miről lesz szó, biztosat csak a beavatottak kis csapata tudott, ők azonban nagyokat hallgattak. A gyűlés részletezésével nem töltök időt. Örömmel vettük tudomásul, hogy ha szűk keretek között is, de megindulhat az élet a Fertőn. Kijelöltük a vízitelep helyét, beszélgettünk a lehetőségekről. Azt hiszem, a gyűlés valamennyi résztvevője legszívesebben azonnal indult volna. Az idő azonban enyhén télies volt. A jég nem volt elég erős, csónakkal sem lehetett közlekedni.

Akad munkát itthon is elég. Szakosztályokat szervezni, anyagi alapot biztosítani, hogy az álmok valóra válhassanak. Csónakházak, hajók terveit kerülték elő. Kutattuk a lehetőségeket. Kerestük az összeköttetéseket, amelyeket aztán meg is találtunk. „A Nádgazdaság mindenben a legmesszebbmenő jóindulattal viseltetett az építőkkel szemben. Nélkülük még nagyon messze lennének.

Munkánk eredményeképpen hamarosan elkészültek a vízisport-terület határát jelző bóják és táblák. Kissé késve bár, de megkaptuk az igazolványokat is. A gyakorlati munka megkezdésére ilyenformán csak május második felében kerülhetett sor. Gumicsizmával, mérőszalaggal felszerelt kis csoportunk türelmetlen tett-vágygal gyülekezett. Félórás kerékpározás után Fertőrákoson át a csatorna végéhez értünk. Itt két részre oszlottunk. Feladatunk volt felderíteni a régi vízitelep helyét, megállapítani a régi létesítmények közül esetleg mi használható, illetve mi található meg egyáltalán. Az egyik részleg csónakon indult el a csatornába, a másik gyalog vágott neki a patak mentén húzódó régi töltésen a nád birodalmának áttörésére. Nehezen bár, de sikerült. Tíz év alatt a nád nagy területet hódított el a nyílt víztől. A régi épületek, cölöpök maradványai, melyek előbb a nyílt vízen álltak, a nádas mélyén romladoznak.

A töltést elhagytuk. Mérőszalaggal a kézben a patak eliszaposodott medrében folytattuk a felfedező munkát. A gumicsizmák helyenként térdre felül süllyedtek az iszapba. Néha lemaradtak. Ilyenkor csak

Még egy kis munka, s készen áll az első ház

(Bognár felv.)

engedély nélküli „orvhalászattal” jutottunk bennragadt lábbelinkhez. Aki nem tudott féllábon megállni, az elhasalt. Utunk végén a kényeszerű fürdés ellenére is izzadva, fáradtan, de mégis boldogan találkoztunk a csónakon érkezett részleggel. Az ő útjuk lényegesen könnyebb volt, bár már elszoktak a csáklózástól, amely ügyességet igénylő ténykedés. Helyi népies elnevezése „stánglizás”. A terület felmérése, a csónakházak helyének kijelölése és elosztása után kerülhetett csak sor az anyag kiszállítására. Majd megkezdtük az építkezést. Egy másik munkacsoport ugyanakkor a táblákat és a bójákat helyezte el a kijelölt pontokra.

Hétközben munkaidő után készültek el a cölöpverők. Már ekkor megindult a csónaképítés is. Ezután minden vasárnap, vagy más szabadnapon a cölöpverők tompa pufogásától zengett a nádas. A két csónakra — helyi néven „cüllnre” — szerelt cölöpverők ütései nyomán sorra süllyedtek a vas-, fa- vagy vasbeton oszlopok a tó iszapjába. Irtottuk a nádat, hordtuk a csónakon a nehéz anyagot: oszlopokat, traverzeket, kútgyűrűket, deszkát. A beköszöntő ősz vetett véget a kinti munkának. De ekkor sem pihentünk. Műhelyekben, munkaidő után, este épültek a csónakok. Vitorlás tanfolyamot szerveztünk. Ferő-kiállítás rendeztünk, amelyet sokan néztek meg.

Amikor a tél vastagra hízta — szerencsénkre — a tó jegét, ismét munkába álltunk. Cipőnk sarkára „jégszeget” szerelve sarkanyűztük meg a víz szilárd halmazállapotú csúszós válfaját. Léket vágunk és

azon keresztül engedjük le a cölöpöket. A cölöpverés télen könnyebben ment. Ennek oka talán abban keresendő, hogy a fázó „rabszolgák” nagyobb igyekezettel húzták a cölöpverő vastag kötelét. Kútgyűrűket is akartunk lesüllyeszteni, ennek eredménye azonban nagy darab beszakadt jég, kényeszerű fürdés, majd sürgős közpöntváltás volt Fertőrákosig, amely körülbelül 4 km.

Elolvadt a jég, lassan a tavasz is beköszöntött. Munkánk nyomán a közös móló egy részének váza, két csónakház — a SOTEX és EDÁSZ ház — már áll. Május első vasárnapján az első vitorlás is kifutott. A többi is várja már a vízrebocsátást.

Reméljük, munkánk meghozza gyümölcsét, a jó sport és szórakozás lehetőségét a Fertőn.

DOMINEK ISTVÁN

FELHÍVJUK olvasóink figyelmét, hogy a márciusi és áprilisi számunkban meghirdetett FOTOPÁLYÁZAT beküldési határideje szeptember 15.

Ugyancsak a fenti számokban közölt ifjúsági IRODALMI PÁLYÁZAT beküldési határideje augusztus 1.

Cím: Természetjárás szerkesztősége, foto- (irodalmi) pályázat, Budapest, V. Rosenberg házaspár utca 1.

HAZAI VADVIZEK

Sokan a névről ítélve méltán olyan vízre gondolnak, amelyek nagy eséssel szűk sziklás mederben rohannak a völgyek sík lapálya felé. Igazi értelemben valóban ezek a folyók a vadvízi kajakozás paradicsomai. Ilyen és ehhez hasonló vadvizeink valóban nincsenek, mert mire ezen folyók elérik hazánk területét, vadságukból alább hagynak, mivel itt már sík területre érnek.

Itt következik a vadvizek nyugodtabb, csendesebb változata, mikor a vad hegyi folyók elvesztik erejüket, a hordalékot lerakják, melyek aztán szigeteket, zátonyokat alkotnak és csodálatos vízi labirintusnak adják meg a lehetőségeit (pl. szigetközi, sárközi Dunaág és a tiszai holtágak).

Ha ezen vadvizeink nem is pótolják az előbbieket, de növény- és állatgazdagságban különleges élményt nyújtanak azoknak, kik e csendes vadvizeinket felkeresik. Különösen a gemenci és a saséri rezervátumok gazdagok ilyen tekintetben, mert a múlt században elkezdett nagyrányú belvíz- és folyószabályozás következtében ezek a területek érintetlen foltként maradtak meg, hogy a ma élő természetjáró bepillantást nyerjen abba a csodálatos vízi világba.

De az a természetjáró, aki a vad, rohanó vizeknek a technikáját akarja elsajátítani, itt is megtalálja a lehetőséget, bár szerényebb kivitelben, mint ahol a folyók forrásai erednek. Hazánknak e gyakorló területei a következők: Rába (Szentgothárdtól Ikervárig), Kapos (Dombóvártól Tolnanémediig), Sajó (Bánrévétől Miskolcig), Bodva (Tornanádaskától Sajótorkolatig), Hernád (Hidasnémetitől Böcsig). Fentiekén kívül magas vízállás esetén a gátakkal teletűzdelt szigetközi Dunaágak, amelyek ilyenkor igencsak próbára teszik a vízi természetjárót.

Ezen vadvízi gyakorlóhelyek bejárása révén szert tehetünk azokra a fontos tapasztalatokra, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a komolyabb vadvizek bejárásánál. Azzal a reménnyel készülünk fel, hogy a környező országok vadvizein rövidesen a magyar vízi vándorok is nagyobb létszámban megjelenhetnek.

Azoknak a sporttársaknak, akik a vízi vándorlás szolidabb formáját kedvelik és mégis új vízi útvonalakat szeretnének bejárni, a következőket ajánlom:

1. Velencei tóról a Dinnyés—Kajtori csatornán le a Sárvíz csatornába és innen a Sió csatornán le a Dunára. A Dunán Bajaig vagy Mohácsig tartó útvonalon.

2. Tatal-tó, melynek a levezető csatornáján a Dunába jutunk és innen lefelé különböző végállomásig.

3. Soroksári Dunaágból a Duna—Tisza-csatorna megépült szakaszán át, a Duna-völgyi főcsatornán, amely Baja felett torkollik a Dunába.

4. Sárospataki indulással a Bodrogon lefelé a Tiszába. Tiszadobnál átemelni és bemenni a holt Tiszába és innen a Takta-csatornán a Sajóba, majd ismét az élő Tiszába tetszés szerinti végállomással.

5. Szatmár keleti csücskében levő Kishodostól indulni a Túron lefelé a felső Tiszára és onnan Tokajig lejönni.

6. Mátától indulni a kilenclyukú Hortobágyi kőhídtól lefelé a Hortobágy folyón a Hármaskőrösbe és ezen le Csongrádig, a Tiszába

Susóczky Ferenc

1. Kikötés után kezdődik a táborverés
2. Csendes, nyugodt órák következnek
3. Hazafelé tart a kajak-kenu ármádia

(Susóczky F. felv.)

A FÖLD SZÍVE —

a Szemlőhegyi-barlangban

Az ősi hőforrások forró vizel által kialakított Szemlőhegyi-barlangot 1930 szeptemberben dr. Kessler Hubert és társai fedezték fel, az azóta eltelt közel három évtized folyamán sikerült újabb járatok feltárással gazdagítani, sajnos közben gyönyörű gipszképződményeit barbár kezek leverték, cseppköveit letördelték.

Az elmúlt évben a Kínzsi Liga barlangkutatói vették gondozásba Hégráth Gyula vezetésével a barlangot, és abban több helyen is újabb feltárási munkát kezdtek.

Az Oriásfolyosó végpontjában létesült az egyik munkahely, hol a továbbjutást a mennyezetig érő sziklaomlás zárta el. Egyik csoport az omladékkal aljában, másik pedig a mennyezet szintjében kezdett bontani 1937 nyarán. Az első komoly munkahely rövidesen megszűnt, a felső szakaszon tovább folyt a harc. A sziklaomlásba bontott tartót az állandó életveszélyre tekintettel *Haldí szikasz-*nak nevezték el. Valóban csak a rendkívüli szerencse óvta meg több ízben a kutatók életét a lezuhanó több mázsás kőtömbök között. Végül is az állandó életveszély miatt ezt a munkahelyet fel kellett hagyni.

Az elmúlt tél folyamán Csók Rémó, Palánkai János, Müller Ernő és munkatársaik újból nekifogtak, hogy megostromolják az Oriásfolyosó végét lezáró omladékhelyet. De most nem a mennyezet, hanem a folyosó félmagasságában kezdtek el bontani. Hégráth Gyula aláducolta az omladéka bontott tartót és a szűk folyosóban dolgoztak tovább. A kitartó munka kezdeti eredménnyel járt: sikerült egy kis gömbfűlkébe bejutni, ami bizonyította a feltevést, hogy ebben az irányban folytatása van a barlangnak.

Január 12-e már nagyobb eredményt hozott, a „Halál” munkahelyen magasbanyuló tágas üregbe jutottak a kutatók, de a tárolóval szemben újabb hatalmas sziklaomladék zárta le az utat. A sziklák felkészve az omladék tetején próbáltak továbbjutni, de eredménytelenül.

Február 28-án Dénes György és Hanczik András az omladékhelyet a közepe táján kezdték megbontani, ahol a függőleges oldalfalak összeszűkültek. Feltételezhetőnek látszott ugyanis, hogy ez a szűkület fenntartja az omladékot és alatta szabad barlangüreg húzódik. Sikerült is hatalmas sziklák és sok törmelék eltávolításával kissé előrejutni, hol nagyobb kőtömbök között biztató hézagok sötétlettek. A következő hetekben ezen a helyen folytatták a kutatók a bontást.

Március 16-án, hogy a lehulló kövek veszélyét csökkentsék, a leglabilisabb helyen omlást indítottak meg a kutatók, de az omlasztás túl jól sikerült. A megindult kőlavina egyre tovább terjedt és hiába húzódtak hátrafelé, mert az omlás mögöttük is megindult. Óráknak tűnő ideig zuhogtak fűlsiketítő mennydörgéssel a hatalmas kőtömbök és teljesen elzárták a munkahelyről kivezető járatot. Három kutató rekedt bent az omladék mögötti szűk üregben: Palánkai János, Hanczik András és Fritsch László. A hatalmas dübörgésre a barlang más részéből odarohanó kutatók rémülten látták, hogy a lezuhanó omladék eltemette a munkahelyet. Nyomban bontani kezdtek, de órákba telt, míg az omladék mögül kiszabadították a csodával határos módon életben maradt kutatókat.

A következő vasárnap szünetelt a munka. Idegnyugtatósul túrára mentek a kutatók. De március 30-án már újból munkába álltak a „Halál” szakaszon. Most azonban már óvatosabbak voltak: nem álltak az omladék alá, hanem alpinszőkeket verve a folyosó oldalfalába, oda kikötötték magukat és úgy bontották tovább a járatot. Az akadályt nem ismerő, kitartó munka meghozta gyümölcsét: néhány óra múlva a legördülő sziklák mögött sötét üreg szája nyílt meg. Izgalomtól dobogó szívvel mászott le a nyíláson Palánkai, Hanczik és Fritsch. Képződményekben gazdag kisebb terembe jutottak, amelyet nyomban *Kadic-teremnek* neveztek el. Ebből másik terembe vezetett a folyosó, amelyet vakítóan fehér aragonit és kalcit, de különösen ritkaságzámba menő csillogó gipszképződményeire tekintettel *Hópalotának* neveztek el. Ennek végét ismét omladék zárta el.

A Hópalota végét lezáró omladék nem sokáig akadályozta a kutatókat a továbbjutásban. A felfedezés lázától hajtva nem tudták kivárni a következő vasárnapot, hanem április 3-án, csütörtöki napon megostromolták az akadályt és sikerült áttörni rajta. Folyosóba jutottak, amelynek végén szűkület akadályozta a továbbjutást, de a nyíláson átvilágítva látni lehetett, hogy odaát tágas üreg sötétlik. Ekkor felfelé próbáltak bontani és rövidesen tágas emeleti terembe értek, hol az eddig talált képződményeken kívül szépen kifejlett baritkristályokra is akadtak. Innen egy lefelé haladó kúrtón át sikerült lejutni az Április 3.-folyosó szűkülete utáni termecskébe, ahol gyönyörű cseppkőképződmények váltakoztak pompás aragonitrózsákkal. Még a talajt is aragonitszöngy borítja, amelynek mélyedésében kristálytisza tócsát alkot a képződményeket alakító, felülről egyenletesen csöpögő víz. Az egyik érdekes cseppkőképződményt *Páncéloslovagnak*, a fűrtökben függő, cseppkövel bevont aragonitképződményeket pedig igen találon *Polipkaroknak* nevezték el a kutatók.

Mint hogy az alsó szinten nem lehetett tovább hatolni, ismét a felső teremben kísérleteztek és egy kis hasadékon keresztül sikerült is nagyobb üregbe lejutni, mely szűkület után kis fűlkébe torkollott. Ennek közepén, mint vörös cseppkőbevonatú oltáron, jó félméter átmérőjű, hófehér aragonittal borított, vörös cseppkőlefolysókkal érezett, hatalmas, szív alakú kőtömb nyugszik. A kutatók a *Föld Szívének* nevezték el. Fölötte vöröses cseppkődrapériák, a *Vörös Lobogók* függenek, előtte két vörös cseppkősztalagmit áll őrt. Egyik oldalán érdekes vörös cseppkőképződmény: a *Tenger-alattjáró*. A fülke végén kis nyílás, e mögött azonban teljesen összezárult a járat.

Két héttel utóbb a felső teremből egy agyagos eltörmödésen áthajolva még egy üreget tártak fel a kutatók: a *Csengő-termet*. Ezzel az új szakasznak még a vetülete is jóval meghaladja a 100 métert. A munka azóta is tovább folyik.

A Szemlőhegyi barlang új szakaszának, a „Föld Szíve” szakaszának felfedezése nagyszerű eredmény. Nem az új járat hossza teszi jelentőssé, hisz lelkes barlangkutatóink az utóbbi években ennél jóval hosszabb járatokat is feltártak más barlangokban, hanem hevvízes eredetű képződményeinek páratlan gazdagsága és szépsége, amely a Szemlőhegyi-barlangot újból világviszonylatban egyedülálló természeti kincsé emelte.

Ez a szép eredmény nem egy vagy két személy, hanem a lelkes kutatók egész csoportjának érdeme, kik közel egy esztendőn át, gyakran komoly életveszélyben, a tudomány iránti lelkesedéstől és a felfedezés lázától hajtva, verejtékes munkával harcoltak, és legyőzve a föld alatti kincsek kamráit elzáró sziklafalakat, e csodálatos kristályvilágkeret egész népünk kincsévé tették.

DR. DÉNES GYÖRGY

1. Az újonnan feltárt folyosó megközelítése
2. Föld Szíve egy részlete
3. A Tengeralattjáró

(Hégráth Gyula felv.)

FÖLDTANI ÉRDEKESSÉGEK A VELENCEI hegységben

Földtani szempontból különösen a Velencei hegység, egyetlen őshegységünk tarthat számot fokozott érdeklődésre. Természettudósaink, geológusaink egész sora foglalkozott már vele a szakirodalomban, ásványkin-
csei a legújabb időkben is szorgos kutatás tárgyát képezik. Leendő szakembereink, az Építőipari Műszaki Egyetem hallgatói pedig évente rendszeresen látogatják ezt a különleges sziklavilágot, tudós professzoraink vezetése alatt. Mégis a nagyközönség és — tegyük hozzá — természetjáróink is alig ismerik ezt a hegységet. Ezen a hiányosságon akarunk segíteni az alábbi rövidre fogott ismertetéssel.

A Velencei-tótól északra, Fejér megye közepén, Budapest és a Balaton között fele úton elterülő Velencei hegység a dunántúli Magyar Középhegység legrégebb tagja, egy mélybe süllyedt, hatalmas ókori (paleozoikus) hegység felszínén levő darabja. Hossza kb. 20, szélessége 6—7 km, legmagasabb csúcsa a hegység közepén emelkedő Meleghegy (351 m), keleti részét a Cseplek-, Cseket-, és Csúcsoshegy, a nyugatit a Tomposhegy alkotja 240 m körüli magassággal.

Főtömege gránit, tehát mélységbeli kőzet, amely valószínűleg a karbon korszakban nyomult be izzó állapotban a földkéreg rétegei közé, majd később a tektonikai erők hatására kiemelkedett, felgyűrődött. A gránit kihűlése közben összehúzódott, megrepedezett, a repedésekbe a mélyebben levő izzó anyag nyomult fel. Így keletkeztek a korábbi repedésekben a gránitporfir-, majd a pegmatit- és aplit-telérek, utóbb a kvarcit telérek. A geológiai újkorban (harmadkorban) andezitláva (kiömlési kőzet), majd vulkáni utóhatásként gőz, gáz, hévforrás tört fel, átítatva és átalakítva a vele érintkező kőzeteket. A szél és víz eróziós munkája a mélységbeli és kiömlési kőzetekről a reájuk rakódott fiatalabb kori üledékes kőzeteket az idők folyamán nagyrészt lepusztította, így a mélységbeli és kiömlési kőzetek is a felszínre kerültek. Ez megkönnyítette anyagukból, elhelyezkedésükből, alakjukból földtörténeti multjuk megállapítását.

Mit mondanak nekünk a kőzetek felszíni formái, ha figyelmesen megvizsgáljuk őket?

A víz és levegő hatására a gránit maga jobban pusztul, mint a repedéseiben levő kőzetek, így a Meleghegytől délnyugatra levő domborok gránitporfir telérei és a Meleghegy, Csúcsoshegy, Cseplekhegy kvarcit telérei taréjszerűen kiemelkednek a kopott, gömbölyded hajlású gránit térszintből. Kvarcit az ingókövek legnagyobbika is, a Meleghegy gerincének nyugati végén levő hatalmas Likaskő, míg más ingókövek gránitból képződtek. Ezek úgy keletkeztek, hogy az egymáson fekvő, két irányban elváló hatalmas tömbök közül a kevésbé ellentálló elmállottak és a málladékat a szél és a csapadék elhordta, az ellenállóbb tömbök tehát alátámasztás nélkül maradván — néha egyetlen élükön állva — bizonytalan egyensúlyi helyzetbe jutottak. A Velencei hegység érdekes szikláit, ingóköveit a Meleghegytől délnyugatra és a tomposhegyi Pogánykő környékén, védett természeti értékek, a cseplekhegyi (Zsidóhegy) különleges alakú és a szelerózió nyomait szépen mutató kvarcitsziklák védetté nyilvánítása pedig folyamatban van.

A gránit mállása közben darává hullik szét, ez borítja a térszintet és utakat.

A hegység üledékes kőzetei közül különösen a lösznek jut szerep, részben mint kitűnő termőtalajnak, részben pedig azért, mert vastag rétegben lerakódva az egyébként kietlen gránitterületre, lehetővé tette itt az ősember letelepedését. A bronzkor embere a meredek falú, jól védhető löszdombokon földvárakat létesített, amelyeket sáncokkal is megerősített (Pákozdvár, lovasberényi Szószvár). Az itt végzett ásások során számtalan érdekes leletet szolgáltatottak, amelyek a székesfehérvári István király múzeumban láthatók. A Pákozdvár vastag löszrétegében találjuk a hegység egyetlen, több járatból álló (valószínűleg emberi kézzel vájt üregű), még fel nem tárt és fel nem mért barlangját is.

Az őshegység gránitkőzetét régebben mozdulatlanoknak vélték, és ezért annak idején itt, a nadapi gránitbányában helyezték el hazánk jelenleg egyetlen szintezési (magasságmérési) fonalappontját, a híres „szintezési ősjegyet”. Az azóta végzett mérések azonban kimutatták, hogy az Adriai-tenger középtenger szintjéhez (a „0” ponthoz) képest a fonalappont is elmozdult, mégpedig decimétert is meghaladó módon emelkedett, ami azt bizonyítja, hogy a Földet kialakító belső erők — ha kisebb mértékben — még ma is működnek.

Holényi László

1. A pákozdi honvédelemkmű

*

2. Jelzés kerül a Bárcaháza-barlanghoz

*

3. Alkony a Likaskőn

A Velencei hegység jelzései

Természetjárás és TÖRTÉNELEM

Ez évben újabb nagy lépés történt hegységeink feltárásában és a természetjárásba való bekapcsolásában. A Mélyépterv természetjáró szakosztálya az állami erdőgazdasággal és nádgazdasággal folytatott tárgyalások után és a Magyar Természetbarát Szövetség által biztosított anyagi segítséggel részben már el is készítette a Velencei hegység turista útvonalainak jelzését, részben pedig, két-három hetenként rendszeresen ismétlődő munkatúrái keretében az év folyamán fogja azt elkészíteni. Eddig a Velencei hegységben mindössze a Meleghegy környékén, egy rövid szakaszon történt kísérlet turista útjelzésre, amelyből ma már csak néhány alig észrevehető sárga folt lelhető fel. Az új, tervező útjelzés-hálózat elkészítése annál inkább is szükséges volt, mivel a Velencei-tó és -hegység mostanában mindinkább az érdeklődés homlokterébe került. Nemrégiben alakult meg ennek a fővárosunkhoz közel eső és könnyen megközelíthető üdülő területnek, illetve tájegységnek fejlesztése céljából a Velencei-tó Intéző Bizottság, és megkezdte működését a Fejér megyei Idegenforgalmi Hivatal is, a városterv pedig megindította a tájegység regionális fejlesztési tervének elkészítését. A Sport Lap- és Könyvkiadó Vállalat kiadásában rövidesen megjelenik a hegység útikalauza is. Természetjáróink tehát az útjelzésekkel nemcsak a természetjárásba kapcsolnak be új területet, hanem az említett szervekkel szorosban együttműködve hozzájárulnak hazánk egyik fontos üdülőterületének régóta esedékes fejlesztéséhez is.

Eddig az alábbi, a hegység legfontosabb részét érintő jelzések készültek el:

Piros jelzés: Kápolnásnyék vá.—Bágyompusztá—Pázmánd—Cseplekhegyi (Zsidóhegyi) kvarcszliklák—Cseplekhegyi-forrás—Csúcsoshegy—Nadapi szintezési ősjegy—nadapi sportpálya—Meleghegy (351 m kb. 10 km). Meleghegy—Likaskő—Angelika forrás—Bodzavölgy—Barlangkút—Pákozdi-sukorói műút (kb. 6 km). A műúton keleti irányban menve jelzés nélkül kb. 3 km gyalogúttal a sukorói csárda autóbusszmegállóját érhetjük el. A piros jelzés a műúttól délre a pákozdi Honvédelemig készül el, amit 20 perc alatt lehet elérni.

Piros négyszög jelzés: Angelika forrás—Vadászlak romja—Kékkút—Nyiladék—pákozdvári bronzkori sáncok—Bárácházi barlang—Bodzavölgy (kb. 1 km).

Sárga jelzés: Velence vá.—Velence község—Velence—sukorói műút—Temető—Bencehegy—Magoshegy (231 m)—nadapi sportpálya—Meleghegy (kb. 8 km).

A további munkatúrák során készül el: a pákozdi Honvédelem—Dinnyés vá. közti piros jelzés,

az Angelika forrás—Hurkavölgyi piros kereszt jelzés,

a Barlangkút—Sági-kút piros kör jelzés, a Meleghegy—Likaskő—Börgöndi kapu—Lovasberény vá. közti sárga jelzés,

a Kastélynyiladék—Antalforrás közti sárga kör jelzés,

a sukorói tóparti halászkunyhó—Angelika forrás—Bikavölgy—Pátka vá. közti zöld jelzés és

a sukorói csárda—Kilátódomb—Meleghegy zöld kereszt jelzés.

A sárga és a zöld jelzések egy része a vadvédelmi területen halad, ahol a meg egyezés szerint a turistaútról való letérés, valamint a turistaútnak is a vadászati idejében (szeptember 1—október 10) való használata nincs megengedve, a tüzrakásra, szemetetelésre, lármázásra vonatkozó általános tilalmat pedig fokozottan meg kell tartani.

Holényi László

Igen ritkán jutnak el természetjárók a Velencei-tó partja mellett fekvő Velencei hegységbe, mégis érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy itt is találhatunk igen érdekes történelmi emlékeket. A hegység legmagasabb pontjának a 352 m magas Meleghegynek lejtőjén fekszik Pákozdvár, mely természetből védett hely volt gyönyörű kilátással. Közéleben van egy bővízű forrás és völgyei meredek falúak, csak a Bodzavölgy az, amely lassú emelkedéssel vezet fel a várba. Óskori települések kedvezett ez a hely, mivel a kopár, köves hegycsúcshoz közel fekvő talaj és az építkezéshez szükséges kövek is helyszínen voltak.

1930-ban Marosi Arnold régész által végzett ásások során előkerült edények, kő- és csonteszközök, valamint a vár kedvező fekvése és a még mindig kivehető sáncok mutatják, hogy itt valóban volt óskori település. Egész tűzhelymaradványokat, edénytöredékeket, törött csont-, agancs- és kőeszközöket találtak. Meglelték az óskori ember föld alatti lakásának, éléskamrájának, tűzőző gödrének betömődött maradványait. Pákozdvárnak mesterséges védőművei vannak, bástyaszerű magaslatok várkaput alkottak kis terasszal a kapuvédők részére. A nagy váron belül helyezkedett el a kis vár, melyet kettős sánc védett.

Találtak továbbá egy 130 cm átmérőjű kör alakú üregbejárót, amely bevezetett egy négyfülkés föld alatti lakásba. Ebben egy 2 méter átmérőjű középkör és 4 oldalkör ismerhető fel. Úgy látszik, hogy a középkör volt a lakás, az oldalkörök megfülkék, amelyeket fekvőhelynek, kemencének, raktárnak használtak.

Feltártak ezenkívül több méhkas alakú föld alatti ősember lakást, melyek nem kapcsolódtak egymásba. A leletek között vannak ritkaságok is, mégpedig szépen kidolgozott agancsszerszámok, madárcsontból készített tük, kemencérszek, füstvezető csőrészletek.

Mindenesetre érdemes helyszínen megnézni a földvárat és visszaemlékezni az elmúlt korokra.

Jávorka Pál

1. Nyiladék a Pákozdvárhoz

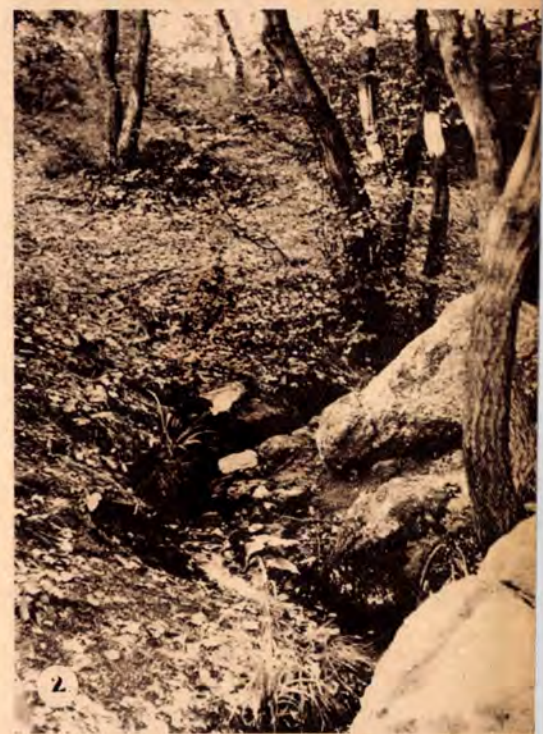
★

2. Csendes a táj az Angelika-forrásnál

★

3. Mola Szadik török szerzetes, Vámbéry Ármán útitársának síremléke a velencei temetőben

Kunsági Viktor felv.)

A MARCALI HATSÁG

Nyúlóványain

Felfedező úton vagyunk, egy rendkívül változatos, szemet gyönyörködtető tájékon, a Kisbalaton közvetlen közelében, olyan vidéken, amely telis-tele van történelmi emlékekkel, természeti szépségekkel, és bő látnivalókkal. A természetjárók előtt szinte „ismeretlen föld”.

A Kanizsára igyekvő vonat, mielőtt végleg hátat fordítana a „magyar tengernek” — Balatonszentgyörgyön áll meg. Már itt, a leszállásnál minden más vidéktől elütő látványban van részünk. Északra tekintve a keszthelyi hegyek zöld koszorúja és az opálos csillanató Balaton ragyog elénk. Ettől jobbra a Badacsony hatalmas „koporsója” kéklik, tovább Tihany és a veszprémi hegyek sejlének, baloldalra vetve pillantást, a Zala folyó folyását követő ligetes, ingoványos, nádrengeteg haragoszöldje vész el a nyugati láthatáron ködlő pogányvári hegyek elmosódó vonulatában. Délre tőlünk hatalmas kapuként tárul ki az asztal-simaságú erdőtarkított mezőség, hogy csodaszép keretként a Barihegy fehér prészázakkal ragyogó magaslata zárja be.

Azon melegiben, mielőtt még túránkat megkezdendők, már nevezetességbe „ütközünk”. Az állomásépület végében levő fodrászműhelytől néhány lépésnyire hatalmas eperfa állja utunkat, a fa védett és ez idén ünnepli századik évfordulóját. A rajta levő ismertető tábla elmondja, hogy 1858-ban ültették, tudományos néven „Morus alba”, 1928-ban mérve a magassága 14,95, a koronájának átmérője 21,45 s a törzs kerülete 3½ méter volt. Az elaggult fa ma már sokkal szerényebb méretű, délnyugati oldalát néhány év előtt a vihar megsebesítette, azóta, hogy az élet számára megmentésék, oldala, mint az odvas fog „tömve” van. E fa-aggastyántól búcsút véve, a sorompón áthaladva, a Marcaliba vivő országúton húsz perc alatt érzük el Balatonszentgyörgy község kultúrházát a Fő utca sarkán. A Fő utcán haladva a község két legrégebb szobrával találkozunk, mindkettő 1616-ból való, a 34-es szám előtt Szentháromság, a 44-es szám előtt pedig Szent György szobra áll. Az idők múlására két napóra is figyelmeztet a Fő utca 29-es meg a 96-os házán, ez utóbbin felirat ezzel a szöveggel:

„HAMAR ELJÁR 1—2 ÓRA
MINDEN PERCÉT HASZNÁLD JÓRA”

(Nem sokáig láthatjuk. Most renoválják a házat.) Itt az út-elágazásnál forduljunk balra. A jobboldali elágazás Bottyánpusztára vezet, a baloldalin haladva a téglagyár mellett csakhamar elérjük ennek a vidéknek egyik legérdekesebb épületét, az ún. Csillagvárat, de előbb vessünk egy pillantást a téglagyár agyagbányájára is. Itt a munkások ásója néhány év előtt egy hétmillió éves ősmasztodon fajta 197 centiméteres agyarárt és hatalmas koponyáját hozta napvilágra.

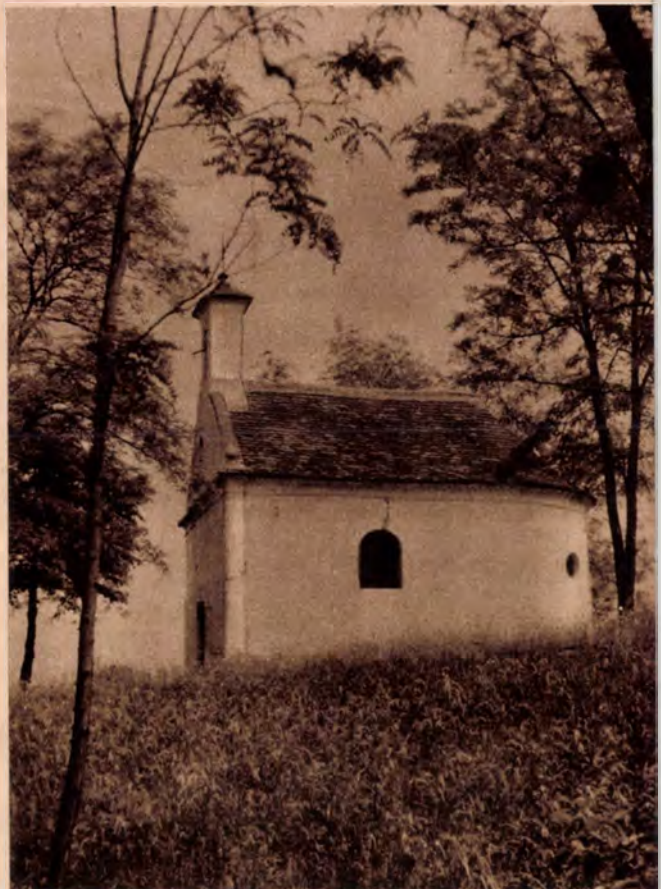
A nevezetes Csillagvár állítólag római alapokra épült, bizonyosra vehető, hogy fénykorában a Balaton környéki várláncolat egyik erőssége volt. Különös alakú, csillagformában kicsúcsosodó sarkaival egészen egyedülálló műemlékünk. Benn az épületben 27 méter mélységű kút van, a vize 2½ méter magasságú. A vár alatt nagy kiterjedésű pince húzódik, a hagyomány azt tartja, hogy valaha alagút vezetett ki belőle. Nekem szülőföldem ez a tájék, megemlítettőnek tartom, hogy a néphiedelem azt tartotta erről az épületről, hogy a Festeticsek vadőreinek számára építették volna, védelmül a Barihegyen kóborló betyárok ellen.

Csillagvártól keleti irányba a szőlők és kis akácserdő szélén egy diófacsoportig haladva, balra, az erdőbe fordulunk. Mielőtt a cseres-tölgyes erdőbe mennénk, érdemes megállni és visszatekinteni. Előttünk a faluvá népesedő Bottyánpuszta házai fehérlelnek, mögötte a vörsi templom tornya fúrja magát a szikrázó kékségbe, ez a templom impozáns méreteivel egyik legnagyobb befogadó képességű falusi templomunk, bizonyosságul annak, hogy Vörs, ez az egyik legszebben elrendezett községünk volt valamikor ennek a vidéknek központja, plébániájához tartoztak Balatonkeresztúr, Balatonberény, Balatonszentgyörgy, Titkos, Hollád, Főnyed, még távolabbi Somogyásmon is.

Utolsó pillantás a pusztulásra ítélt balatonszentgyörgyi napórára

A Barihegy öreg kápolnája

Kút a holládi völgyben

Harangtorony Hollád községben
(Kunsági Viktor felv.)

Akinek kedve van újabb túrára, helyesen cselekszik, ha a Barihegyről visszatérve belátogat Vörsre. Vasúti megállója mondhatni a Kisbalaton közepén van, anélkül, hogy tiltott területre — védett részre kellene lépniünk, már a vonatból láthatjuk a féltve őrzött, ragyogó fehérségű nemeskőcsomagokat és a víziszárnyasok különféle érdekes fajainak százeit, a bibicek szinte a kalapunkra szállva jajgatnak és tömérdek ezerféle virág díszlik. Májusban olyan szép a vörsi határ, hogy a kétkedő nem is hiszi el a rengeteg szépséget. No de ezután a kis kitérő után menjünk vissza a cseresbe.

Az erdőn keresztülvágva addig kaptatunk, amíg elérjük a néhány év előtt épült balatonkeresztúr—nagykanizsai betonutat. Az országutat magunk mögött hagyva a volt erdészház romjai mellett haladva el egy putrira lelünk. A putri előtt jobb felé vezető kanyargós szekérúton érünk be az U-alakú Barihegy egyik gerincére. A gerincen végighaladva gyümölcsfák és szőlők között érünk el a barihegyi kápolnához. Ez a hely némaságában is kiáltoz egy kilátóépítmény után, még így is, az akácokkal elrontott kilátás is kedves látványban részesít. Lélegzetelállítóan lenyűgöző az elénk táruló kép. Csak az Alföldön láthatni ilyen végtelenbe vesző hatalmas síkságot, mint ha letekinünk a Barihegyről nyugat felé. Zöld ragyogás, fehér tündöklés, számtalan épület, torony és a láthatáron szelídvonalú szép hegyek...

Kelet felé a Nagyberek végtelenje, a kéthelyi Baglyashegy erdőkoszorúja, a fonyódi hegy sziluettje és nem is kell sokat ballagnunk, hogy a hegy U-jának másik szárán eljussunk az ún. Világvégre. A Világvégről aztán olyan kilátás tárul elénk, aminek elmondására csak a költő képes:

„Előttünk ragyog a Balatonnak tükre,
Mire, mintha minden szín rá volna tűzve,
Szép piros a széle, arra alá mélykék
S benn' a közepébe, mintha megtetéznek,
Aranyos sárgával, fel-felsejlő zölddel,
S ki is raknánk sűrűn szürkefényű gyönggyel...”

A nap már lenyugodni készül, a Badacsony lassan belevesz a lila színekkel és barna foltokkal tarkázott párázatba, fordítunk hátat ennek a Tündérországra emlékeztető szépséggűjteménynek és menjünk vissza a kápolnához.

Történelmi hely ez, a hegy lábánál elterülő szentgyörgyházi dűlőben állt, állhatott valamikor az 1291-ben már emlegetett Terra Bariensis, ma csak egy kis pusztuló uradalmi major viseli a Bar nevet, de 1333-ban még község állott itt plébániával, papját Mathias parochusnak nevezték és a szent Miklós tiszteletére emelt plébánia templom még 1544-ben is állt, aztán már nem említik, a török ezt is, mint annyi más lakóhelyet eltörölte a föld színéről... Az egykori templom köveiből épült 1875-ben a huszártoronyos barihegyi kis kápolna, ahol hajdanán a holládi búcsú napján, Szent Donátkor a környékbéli szőlősgazdák össze szoktak seregleni. A kápolna mellett, az U hajlatánál leereszkedhetünk a Kámándomb mellett a Kutjaszorítónak nevezett völgyeletben Hollád községbe, a domboldalba kapaszkodó falu utcáin aláereszkedve elérkezünk a böhönye—balatonszentgyörgyi országúthoz. Innen este-reggel autóbusszon juthatunk el kiinduló állomásunkra — Balatonszentgyögyre. Az országút, amelyen a keszthelyi és marcali nemzetőrök 1848-ban szétugratták Jellasics hordáinak egy nagyobb csoportját, a Bottyán János kuruc-tábornok születési helyének tartott Bottyán-pusztán vezet keresztül. Az út mellett szép parkban van a régi uradalmi kastély, amelyben most nádfeldolgozó üzem működik, holott a szép épületet más, talán kulturális célokra jobban lehetne hasznosítani.

Míg autóbusszunk bekanyarodik az állomásra vezető útra, egyhelyt egész fácánsereg szalad át előttünk az úton és tűnik el az aprócska nádasban. Ez a vidék szinte kiált, hogy vadtenyésztésre is felhasználjuk. Aztán feltűnik képzeletemben a marcali hátságnak egy a bejáratnál is szebb része, tájéka — a kéthelyi Baglyas rizlingtermő emelkedései kinigijjeivel — parti nyúlaival, változatos tájaival és Horvátkút község pazar nyírfaerdős, gyönyörűen tagolt magaslataival. Oda majd máskor megyünk...

- Borsi Darázs József

Ifjúsági Természetjárás

TERMÉSZETJÁRÁS KUPA

Megforrósodik a szív, a titkos és nyílt nyeresi törekvésekkel eltöltött zsbongó fiatalok nagy tömege láttán. Negyven 3 fős csapatot tölti meg ifjú lelkesedésnek tüzevel a zsíroshegyi és a nagyszénási turistaházakat, hogy vetélkedjenek szerkesztőségünk díszes vándorúriáért.

Alig pirkad, már indulnak is a versenybírák – többségükben maguk a fiatalok –, hogy helyükre érjenek, mire az első csapatok útra kelnek.

Még nincs hat óra, de a szénási ház alatti erdőben már mozognak a csapatok, böngészik a térképet, figyelik a tájolózt szemük sóváran kutatja a piros sávós ládákat. A hurok alakú terepen a szerencsés csapatok az Ördögtorony irányában kezdenek. Itt még csak előlegezi a tűző májusi nap forró sugarait. A másik oldalon a Sóshegy felé indul a kör. Közülük – különösen a magas rajtszámúak –, a déli forróságban kapaszkodnak majd a Kis Szénás kopár metsződésein.

Érdekes és vegyes a mezőny. Találunk itt sok gyakorlott, győzelmi troféákkal ékes csapatot, akik igen könnyedén gyűrik le az akadályokat, s hasonló könnyedséggel szaladnak el az érintendő pontok mellett. Azután persze, bánva futásukat, gondosabban és eredményesebben keresik meg az elhagyott cédulákat.

Látunk 13–14 éves általános iskolásokat, kevés gyakorlattal, elmlítésre méltó versenyzési rutin (és góg) nélkül, de lelkesedés, szívósság tekintetében egyenrangúak a legjobbakkal. Ők, az Áldás utcai iskola ifjú természetjárói sportszerűségéből a vállalt feladat teljesítése iránti buzgalomból jelesre vizsgáltak.

Vannak itt erőteljes szép szál legények, nagy önbizalommal indulnak, de kis keverés, egy-két pont kihagyása s már megfutamodnak a továbbiak elöl: feladják a versenyt, bizony rossz bizonyítványt adnak magukról.

Nevelők, KISZ-vezetők nemes feladata a jellemzősítés, hogy ezt a lelkes fiatal társaságot harcos egységbe kovácsolják.

Szép és hasznos volt ez a verseny. Gondos, szívvel-lélekkel téli rendezés és a fiatalok hévvel vitt sportszerű küzdelme, – melyért köszönetet mondunk – igazolja szerkesztő bizottságunk döntésének helyességét, hogy ilyen célú versenyre ajánlotta fel vándorúriját.

A TERMÉSZETJÁRÁS szerkesztősége Kupa vándorúriás versenyen, melyet az OISB megbízásából az Iparitanuló Sportközpont rendezett, az alábbi eredmények születtek:

1. UVATERV I. (Bereczki Csaba, Zékány Gyula, Rados György)	106 hibapont
2. BVSC II.	119 hibapont
3. 26-os ISK	135 hibapont

Az első induló csapatok, látszólagos nyugalomban

BIZTATÓ JELEK...

Az OISB Természetjáró és Táborozási Bizottsága nagy fontosságú ülést tartott a Pálvölgyi turistaházban. Úgy véljük, ennek a nem is régen alakult szervnek a megbeszélése, a napirenden szerepelt kérdések fontossága révén fontos határkövet jelent. A Bizottság elnökének, Benedek Lászlónak beszámolójából kitűnt, hogy az ifjúsági szervezetekben folyó természetjáró és táborozási tevékenység eddigi eredményei, az előkészületek a nyári táborozásokra, jó eredményekkel kecsegtetnek. A megyei vezetők részére tartott tanfolyam, majd ezt követően a helyi bizottságok pedagógus tagjaival folytatott értekezlet szilárd alapokat teremtett. Az ez után rendezett megyei tanfolyamok, különösen a Veszprém megyei, sikeresek voltak. Rendeztek tanfolyamokat az ipari tanulók természetjáró vezetői részére is tájegységenként.

A különböző tanfolyamokon, értekezleteken számos elvi és gyakorlati kérdés merült fel. Akadt olyan helytelen elgondolás is, mely szerint az oktatási felsőbb szervek megkötötték volna a helyi csoportok mozgási lehetőségét, ugyanis ki akarták jelölni minden megye számára, hogy hova mehet. Egyes pedagógusok előnyben részesítik a kötött helyen folyó üdülést a vándortáborozással szemben. Nagy nehézséget okoz, hogy néhány megyei KISZ-bizottság tartózkodó magatartást tanúsít, de a természetbarát alszövetségek sem adnak mindenhol megfelelő támogatást.

Alszövetségeink igen fontos szerepe és hivatása, hogy tapasztalataikat, szakmai ismereteiket bocsássák a helyi KISZ-szervezetek rendelkezésére. Amilyen fontos az ifjúsági szervezetek támogatása, annyira döntő a természetbarát mozgalom szempontjából az ifjúsági tömegek bekapcsolása.

Nagy fontosságú döntés született az értekezleten, az összel megindítandó vezetők, túravezetők képzés tekintetében. Az OISB központilag is rendez tanfolyamokat, de a döntő súly a megyéken lesz, ahol az alszövetségek túravezetői tanfolyamaira kell bevonnai a fiatalok legjobbjait. Legutóbb az OISB egyhetes tanfolyamot tartott a helyi KISZ-vezetők részére, melyen a térkép-, tájolóismeret, túratervezés és vezetés is szerepelt. Utána a hallgatók másfél napos mintatúrán vettek részt.

Az értekezleten Rakó József, az Úttörő Szövetség képviselője számolt be az úttörő táborozások előkészületeiről, majd Kehidai László, a Baranya megyei természetjáró és táborozási bizottság elnökhelyettese ismertette munkájukat. Ennek egyik része az idei táborozások és vándortúrák előkészítésével, másik része pedig a vezetők képzés folyó és további feladataival foglalkozott.

Végül döntést hozott a Bizottság a nyári táborozási és vándorcsoportok találkozóirol. Az első találkozó a Szalajka völgyben kerül megrendezésre július végén, egy-egy találkozót pedig a Balaton déli, illetve északi partján rendeznek.

A nyári rendezvények ideje veszedelmesen közeleg. Nincs sok idő a tétozásra, éppen ezért mind az ifjúsági szervezeteknek, mind az alszövetségeknek és szakosztályoknak nagy erővel kell végrehajtani, illetve segíteni a szervezési feladatokat és sikeresen megrendezni a vándortúrákat és táborokat. Az idei tapasztalatok, a már szervezés alatt lévő vezetők képzés minden bizonnyal minőségi változást eredményez a jövő évi munkában. K—i

Az elmúlt 12 esztendő alatt a természetjárás gazdag hagyományai alakultak ki az úttörő mozgalomban. Egyre többen ismerték fel, hogy hazánk szépséges tájainak bejárása, a természet szeretetére való nevelés csak könnyíti, eredményesebbé teszi a pedagógiai munkát. Ezért rendeznek megyei, járási úttörő elnökségeink egyre több akadályversenyt, vándortáborot, természetjárást.

Ebben az évben is elkészül az országjáró terv. Evről évre, egyszer hegyvidéki, máskor vízmenti táborba indulnak a csapatok. Így néhány esztendő alatt szinte az egész országot megismerik úttörőink. Szombat és vasárnaponként ma már százával ezrével találkozunk óráskkel, rajokkal, kik csapatvezetők, kistes barátok vagy éppen egy turista vezetésével indulnak a hegyekbe. Idősebb vezetők irányítása mellett a szülők is szívesebben járulnak hozzá egy-egy hétvégi tábor megszervezéséhez. Az idei táborok szervezése országos viszonylatban már a kora tavasszal megindult. Megyei, járási, városi úttörőelnökségeink mellett táborozási bizottságok alakultak, hogy a tanácsokkal, a társadalom segítőerejének megszervezésével, a vezetők kiképzésével készítsék elő csapataikat a nyári táborokra.

A természetjárásban, táborozásban nagy tapasztalatokkal rendelkező úttörővezetők, turisták képezték ki a táborok leendő vezetőit. Orsainkban, rajainkban már akkor elkezdődött a készülés. Térképek, könyvek nyomán képzeltek „bejárták” a tábor vidékeit. Ismerkedtek a táj hagyományaival, régebbi korok emlékeivel, a munkaszorgalom nevezetességével. Közben gyakorlati feladatokat is kaptak a táborba szálló csapat őrsel. Egyik a térképészet, másik a táborverés, harmadik a jeladás terén képezte magát. Májusban elkezdődtek a próbatáborok, nagyobb kirándulások. Először egy napra, aztán hosszabb időre indultak úttörőink természetjárásra, táboralkészítő túsra. Közben fokozatosan szoktatták magukat a nehézségek legyűréséhez, a táborverés gyakorlati munkájához.

Közel háromezer úttörőcsapat indul táborba ezen a nyáron, kétszer annyi sáortábor épül az idén mint az elmúlt évben. Talán nincs is az országnak olyan része, legyen az alföld, vagy hegyvidék, ahol ne táboroznának úttörők. Az országos bakonyi expedícióra való felhívás nyomán pedig százával indulnak úttörő-őrsök, rajok „felderítő útra”. Az expedícióban részvevő úttörők megtisztelő feladatot kaptak. Úttörőtáborhelyeket kell keresniük a Bakonyban azok számára, akik a következő években erre az eddig kevésbé látogatott vidékre tervezik táborukat.

Akik ismerik a Bakonyt, jól tudják, hogy az expedíciók tagjait a táj csodálatos szépségén kívül a régi várak nép által őrzött legendái, a felszabadulás óta épült gyárak, erőművek látványos képei várják.

A természetjárás, a tábori élet közösfőformáló erőt jelent. A szocializmust építő haza igaz szeretetére, népünk évszázados hagyományainak megbecsülésére az egymásért végzett munka öröme nevelnek úttörő táboraink.

Arra kérjük a Természetbarátok Szövetségének tagjait, a természetjárás titkait jól ismerő turistákat, erdészeket, hogy járuljanak hozzá ehhez a nagyszerű célkitűzéshez. Gazdag tapasztalataikkal segítsék mindenütt táborozó pajtásainkat.

BAKÓ JÓZSEF

A Magyar Úttörő Szövetség Orsz. Elnökségének munkatársa

Szelíd méregnek szokás nevezni a nikotint, pedig tulajdonképpen alattomos méreg. Nem támad nyíltan mint az alkohol, nem okoz bódulatot, nem homályosítja el az öntudatot. Nem támad szemtől szembe, pedig alapszámban véve erős méreg. Egyetlen cseppje (= 0,04 gramm) megölhet egy embert. Általában mégsem látunk sok nikotinmérgezést, vagy legalábbis nem ilyen szembeszökő formában.

A dohányzás bizonyos mértékig csak henye szokás, amely a nagyok utánzásából ered, az ismeretlen tilos megpróbálása. Később az önállóságának, a függetlenségnek, az önálló keresetnek jelképe, amely mutatja, hogy az illető saját maga ura, azt cselekszik, amit akar.

Pedig az első dohányzási kísérletet rendszerint jellemző mérgezési kép kíséri: szédülés, nyáladás, izzadás, halványosság, rendetlen szív működés, nehéz légzés, olykor bizony hányás is. Súlyosabb esetekben a hányáshoz hasmenés is társul, a mérgezetek nagy izomgyengeség miatt összerogynak, elájulnak, légzésük hörgővé válik, szív működésük alig érezhető. A gyógyulás elhúzódó. Látási zavarok maradhatnak vissza. Az elme fátyolozottsága és az izomgyengeség is hónapokig fennállhat. Ilyen súlyos kép nem mindennapos jelenség. Annál több az olyan, aminőt nem a nikotin rovására írnak a laikusok, hanem egyebekkel okolnak.

Tudni kell ugyanis, hogy a mérgező adagokhoz lassan hozzászokik a szervezet, mind többet és többet elbír és végül már semmi izgatató hatás nem jelentkezik. Később annyira megszokja a szervezet, hogy bizonyos ideges állapotok vagy éhségérzet egyenlőké a dohányzástól, vagy legalábbis azt képzelik. Közben a dohány mérgező anyaga, a nikotin, káros hatását kifejtve, megtámadja a foghúst, a légutakat, a gyomrot, a szívet és az érrendszert.

A dohányzásról egyébként tudnunk kell, hogy száraz lepárlási folyamat, amely folyamán a parázsló felületen nikotinnal kívül széndioxid, cianhidrogén és ammónia válik szabadá. Jelentősége főként az ammoniának van, mert ez szabadítja fel a nikotint almasavas és borostyánkősavas sóiból. Ezáltal a nikotin illóvá válik és a parázs szomszédságában párologni kezd.

Szívás közben a dohány nikotinjának 50—70 százaléka a füsttel együtt a szervezetbe jut, szívási szünetekben pedig a levegőbe kerül. A dohány izzó paraszában a nikotin teljesen elpusztul, de az ártalmas mérgezőanyag nem is innen, hanem úgy jut a szervezetbe, hogy a szivar vagy cigaretta hátraszívott égési termékei, főleg a meleg vízpárák a dohánnyt átnevesítik s szabad nikotinját magukkal viszik.

Ha szopóka nélkül szívjuk a szivart vagy cigarettát, több nikotin jut a szervezetbe. Ez a szájból, vagy bélből felszívódik. Szopókás cigarettánál a nikotin egy része a szűrőpapírra lecsapódik. A szivar vagy cigaretta utolsó harmada a legártalmasabb az egészségre, a nikotin felhalmozódása miatt. Ezt igyekeznek meggátolni az úgynevezett antinikotinos, vagy nikotexes eljárások, melyek a nikotint kivonják, vagy megkötik s így az egészségre ártalmatlanabbá teszik. Mértékletes dohányzás ebből a fajtából hosszú ideig kellemetlenebb tünetek nélkül élvezhető.

Mértéktelen dohányzás következtében (az adag egyénenként változó lehet) elsősorban a szív és vérkeringési szervek szenvednek. Szívdobogás, szív-tájéki fájdalmak, légzési nehézségek, balkarba kisugárzó fájdalom a mérgezés tünetei. Elég gyakori kórkép a részleges színvaktság és a látásélesség csökkenése is.

Felesleges és értéktelen szórakozás rászokni a dohányzásra. Eleinte komoly büntetéssel sújtották Európában ezt az Amerikából átkerült szokást. A dohányzás divatja annak idején Európa-szerte nagy megbotránkozást keltett. Legtöbb helyen komoly pénzbüntetéssel keserítették az új divat híveit, sőt I. Murad szultán halálbüntetést szabott azokra, akik a tiltó rendelkezéseknek ellenszegültek.

A francia forradalom előtt főként a tubákolás volt divatos, különösen „előkelő körökben”. Grófok, hercegek, főpapok mindig kéznél tartották a művészi kivitelű arany, ezüst, vagy elefántcsontból készült tubákos szelencéket. A szelencékből egymást megkínálni szinte barátság jele volt.

A pipázás ekkor még csak zárt ajtók mögött vált divatos szervedéllé. A francia forradalom után a nyilvánosan üzött pipázás a polgárság erőnövekedésének egyik kifejezője, az egyenlőtlenség egyik korlátjának formai lemondását jelentette.

Ma már a szivar, cigaretta annyira elterjedt, hogy szinte közszükségleti cikk lett. A legtöbb helyütt maga az állam vette kezébe a dohánytermékek gyártását és eladását, hogy az államkincstár jövedelmének gyarapítására fordíthassa, ennek a „szelíd méregnek” pénzért árusítását.

Anyi kétségtelen, hogy a dohányzás minden fajtája lassú mérgezés, amely több-kevésbé egészségtől ártalommal s ennek folytán elég gyakran kellemetlen maradandó következményekkel jár.

Öszinte orvosi tanácsként azt ajánlhatom, hogy aki még nem szokott rá, ne kíváncsozzék utána. Túra közben sose dohányozzunk! Hegynek felfelé menet dohánnyozni súlyos orvtámadás a szervezet ellen. Aki nem tud leszokni róla, mérsékelje dohányzó szenvedélyét, mert a már kifejezett tüneteket okozó idült mérgezés nyomtalanul alig korrigálható.

Dr. Palócz Gyula

Hegymászás

IV.

A sziklamászásnál használt, kovácsolt vasból való szögek 12–15 cm hosszúak. Vastagságuk különböző: a késpenge vékonyságától az ujjnyi erősségig váltakozik. Az egy darabból készült szög gyűrűje sose legyen a szög végén, mert akkor a gyűrűt üténik a beverésnél. A gyűrű széleinek nem szabad élesnek lenniük. A sok különböző szögfórmából ábránk a két alaptípust mutatja: az álló és fekvő formát.

A szöget mindig úgy verjük be, hogy gyűrűje lefelé legyen.

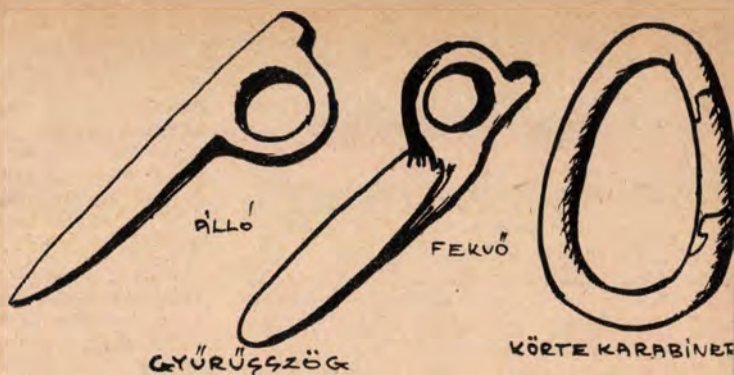
Magába a szilárd kőbe kampót verni nem lehet, szöget elhelyezni csak a szikla természetes repedésébe, hasadékaiba tudunk. Szerencsére ilyen repedést, hézagot a legtöbbször találunk is a szükséges hely közelében, bár előfordulhat, hogy csak hosszas keresés után. Sokszor az is megesik, hogy a jónak ígérkező repedés sekély, a szög egy pár centi behatolás után ütközik és visszaráng. Ilyenkor a legjobb felhagyni a további kísérletezéssel. Inkább keressünk egy másik beverő helyet, mert az ilyen, leginkább esővízjáta lyukban a szög csak összevissza görbül, de tartása nem lesz.

Különbösen a szög maga is jelzi — éspedig a kalapácsütésekre felelő zengő, éneklő, mondhatnám dallamos hangjával —, ha a repedésben jól megszorult. Ezzel szemben a kopogó, tompa hang mindenkor arra figyelmeztet: vigyázz, ne bízz bennem!

A szögbeverés művészete is ügyesség és gyakorlat dolga. Sokszor látam, hogy ott, ahol az egyik mászó néhány kalapácsütéssel biztosan elhelyezi a kampót, a másik véres verejtéket izzadva is csak úgy veri be a szöget, hogy az csak öngyilkos jelöltnek ajánlható. Vagy olyan helyen kísérletezik hosszasan, amelyet a tapasztalt hegyász, mint eleve reménytelenül az első percben felad.

Magashegyi terepen a gyors és jó munka a legnagyobb fontossággal bír, mert a szöget sokszor nehéz és kényelmetlen helyzetben kell beverni. Ilyenkor sem fölös időnk, sem fölös, pazarolni való erőnk nincsen, a bajlódás által való kifáradást mindenképpen kerülnünk kell. Ezért kell a mászóiskolában a szögverésből, ebből a fontos tárgyból is gondos és szorgalmas gyakorlással felkészülni.

A szög akkor áll helyesen, ha a bevert hegyre lefelé, a gyűrű vége felfelé mutat. Az ilyen helyzetben megszorult szögbe aztán nyugodtan kapcsolhatjuk a csapógyűrűt, a karabinert, amelyen a hozzánk felfutó kötél át van fűzve. Hogy milyen megkönnyebbülést jelent a karabiner csattanása a szög gyűrűjében, azt csak az tudja, aki ezt a bűvös hangot egy síma, nehéz sziklafalban hallotta. Ez a csattanás azt jelenti, egyelőre biztosítva vagyunk, és biztos helyzetből kémelelhetjük feljebbjutásunk lehetőségeit, vagy kereshetjük a következő szög beverésére alkalmas helyet.

Előfordulhat, hogy minden fellelhető rés túl bő, túl széles és nem fogja meg a legvastagabb szöget sem. Ilyen esetben ügyes megoldás két szögnek egymás mellé való beverése, úgy, hogy a felső szög gyűrűje felfelé álljon. A csapógyűrűt természetesen az alsó szög gyűrűjébe tesszük.

Ha előre tudjuk, hogy ilyen széles repedésekkel lesz dolgunk, ami főleg ősközetnél, leginkább gránitnál fordul elő, nem árt, ha egyéb felszerelésünkön túl, egy pár fadarabot is magunkkal viszünk. Ezeket a fadarabokat verjük be előbb a széles repedésbe ékszerűen, és ezekbe kerülnek a szögek.

A szögeinket, ha csak lehet, ki is szedjük, mert ezeket újra és újra felhasználjuk. Előbb azonban nézzük meg, éspedig igen alaposan; nem keletkezett-e rajtuk sérülés?

Szöget csak ott — és annyit — használjunk, ahol arra tényleg szükség van. Gondoljunk arra, hogy mennél több karabinerrel megy át a kötél, annál nehezebb felhúzni magunkhoz. Ez a feljebb jutás komoly hátráltatója, egész nehéz helyzetben megakadályozója is lehet!

A szögek kiszedése éppen olyan tudomány, mint azok beverése, hogy az simán és görcsös erőlködés, erőpazarlás nélkül menjen. Ahhoz ismét csak kiadós mászóiskolai tanulás kell, kellő irányítással és útmutatással.

A szögek be- és kiverésére rövidnyelű, jól húzó kalapács való. A kalapácsfej egyik oldala legyen hegybe futó. A kalapácsot csuklósíjjal és karhosszúságú zsinórral látjuk el. Ezt a zsinórt az övünkhöz erősítjük.

A csapógyűrűk közül a legjobb a körte formájú. Ezt a szög gyűrűjébe való bekapcsolás után mindig úgy forgatjuk, hogy széles része kerüljön lefelé.

A szögek, a csapógyűrűk és a kalapács együttesen tekintélyes súlyt képviselnek, azért meggondolandó, hogy mennyi szöget, karabinert vigyünk magunkkal a túrára. De inkább több legyen belőlük, mint kevés, mert igazán komoly nehézségek között, sziklán a gyűrűszög és csapógyűrű pótolhatatlan.

Skolli Vilmos

„Nemzetközi hírek”

Természetvédelem az Óriás hegységben

Csehszlovákia hegyvidékei közül egyiken sem hagyott a jégkorszak annyi nyomot maga után, mint az Óriás hegységben, ahol nem csupán a terepformák alakulását befolyásolta gleccserfolyamainak, de ezenfelül visszahagyta terjedelmes fenyőerdőt, amelyeknek maradványait máig megőrizték ősi növény- és állatvilágukat. Jízera mellett emelkedik 999 m tszf magasságával Közép-Európa legmagasabb bazaltkúpja.

Az Óriás hegység mellett az Izer hegység a növénykutatók gazdag kincsesbányája. Itt a Kis- és Nagy Izerréten még megmaradt a jégkorszakbeli növényzet. A jégkorszakban ugyanis az alacsony Izer hegység és az Óriás hegységnek azok a részei, amelyeket nem borítottak el a gleccserfolyamok, tundra-vegetációval voltak bevonva.

A növényvilágnak ez a jégkorszaki, sőt részben jégkorszak előtti jellege már évtizedekkel ezelőtt felkeltette a természetudósokba a gondolatot, hogy ezeket a vidékeket természetvédelmi területté kellene nyilvánítani, ez azonban csak 1952-ben történt meg; 1953 óta pedig az állami természetvédelmi szervek számos természetjáró önkéntes közreműködésével egy Óriás hegységi nagy nemzeti park tervén dolgoznak.

A Bajor Vöröskereszt hegyi őrsége

az elmúlt év folyamán első segélyt adott és 2284 alpinistát szabadított ki a sziklafalról, illetőleg lavina alól. Ezeknél a mentési műveleteknél újszerű hordágyát próbált ki a berchtsgadeni hegyőrség. A gondola alakú hordágy, amelyet Ludwig Gramminger, a hegyi mentőszolgálat szakértője szerkesztett, mindössze 10 kg súlyú és két részre szétszedhető.

Téli alpinizmus a Magas-Tátrában

Az „Aufbau und Frieden” két reichenbergi hegyászó naplóját közzli, akik részt vettek egy 50 alpinistából álló csoport téli Tátra-túráján márciusban. Az expedíciót előgyakorlatnak szánták, minthogy a reichenbergiek a Himalájába és a Kordilerrákba készülnek. A téli edzőtúra sikerrel járt, baleset — két könnyebb fagyástól és néhány hóvágási esettől eltekintve, amelyeket hamarosan kikezelték — nem fordult elő.

Táborozás az NDK-ban

A nyári gyalog- és kerékpárvándorlások nagymérvű fejlődése az NDK-ban, szükségessé tette a szabadban éjszakázó vándorok részére sátorok építését, illetőleg táborhelyek kijelölését azok részére, akik a sátor magukkal hozzák. Minisztériumi rendelet szabályozza a táborok és táborhelyek rendtartását és megállapítja a díjakat, amelyeket a telektulajdonos községek, illetve erdőgazdálkodások a sátrak és sátorhelyek igénybevételeért beszédhetnek, éspedig 30 pfenniget hálólhelyekért a telektulajdonos által felállított sátrakban és 15 pfenniget a saját sátor felállításáért. Az ilyen sátorok elvben minden előzetes jelentkezés és formáság nélkül bárki részéről igénybe vehetők.

Életmentés helikopterrel

Elisa Huber, luzerni lakos lezuhant a Pilatus falán és kisérői csak nehezen jutottak súlyosan sérült társnőjükhöz. Elsősegélynyújtásuk ellenére beállt volna a halál, ha a sérültet nem sikerült volna a nehezen megközelíthető sziklafalról rövidesen kórházba szállítani. A mentő repülő-őrség bátor pilótája a rendkívül veszélyes terepen helikopterrel leereszkedett a baleset színhelyére, ahonnan a szerencsétlen turistánőt a luzerni kórházba szállította.

lyére, ahonnan a szerencsétlen turistánőt a luzerni kórházba szállította.

Csehszlovák alpinisták a Kaukázusban

Csehszlovák alpinisták a múlt nyáron jártak első ízben a Kaukázusban. A 19 brünni hegyászóból álló csoport többek között első ízben mászott meg egy eddig névtelen csúcsot, amelyet Brünni Csúcsnak (Plk Brno) neveztek el. Az expedíció egyik résztvevője, Dr. Zdenec Franc Bécsben előadást tartott az osztrák természetbarátok alpin szekciójának meghívására az Osztrák-Csehszlovák Társaság rendezésében. Előadását pompás színes felvételekkel illusztrálta.

Trogir,

ezelőtt Trau, ez az ősrégi dalmát város mindenképpen megérdemelné, hogy az idegenforgalomba jobban bekapcsolódhassék. Történelmi múltja, számos értékes műemléke, turisztaszempontból rendkívül érdekes és festői háttere révén szívesen tarthatna a külföldiek érdeklődésére is. Ezzel szemben egyelőre még csak gyér látogatottságnak örvend, aminek fő oka, hogy jelenleg még nincs lehetőség a külföldi turisták elszállásolására. Belföldi turisták nagy számban keresik fel Trogirt. Az utolsó két évben egyre jobban fellendült a tengerparti fenyevesben a táborozás, 1957 nyarán nem kevesebb mint 44 000 turista keresett itt údülést.

Iskolai szakkör

J. Viljcssek egy minszki középiskola turista-szakkörének vezetője, rendkívül élvezetes és tanulságos cikket közöl a Komszomszkaja Pravda áprilisi számában a szakkör megalakulásáról és tevékenységéről. Túrúikon a fehér orosz diákok megtanultak vezetni, vitorlát kezelni, halászni, tüzet rakni, sátorozni, növényeket és rovarokat gyűjteni, és nem utolsósorban megismerkedtek saját szülőföldjükkel.

„Hozzászólás”

Tornacipőben vagy bakancsban?

A Természetjárás legutóbbi számában a szerkesztő tollából széjjegyzet jelent meg a Május 1. verseny kapcsán és felveti azt a kérdést, hogy helyes-e a futás egyre nagyobb szerepe a tájékozódási versenyzésben?

Nézzünk végre teljes őszinteséggel szembe ezzel a kérdéssel? Az I. osztályú tájékozódási versenyek, amelyeket az ún. meghatározott menetidős rendszerben bonyolítunk le, már hosszú ideje a gyorsasági versenyek jellegét öltötték. A nehéz feladatokat ugyanis a legtrikább esetben tudják a versenyzők a meghatározott idő alatt végrehajtani és az állomásokon kisebb-nagyobb késésért hibapontokat kapnak. Aki kevesebb pontot kap, az nyeri a versenyt, s ahhoz, hogy kevesebb legyen a hibapont minden olyan szakaszon, hol erre lehetőség van, futni kell. Ez pedig könnyebb magasszárú tornacipőben, mint bakancsban. (Ezt a cipőt használják ma egész Európában túrázásra is!) Vajon miért tartoznak a versenysport élvonalához elsősorban azok a szakosztályok, ahol elsősorban fiatalok versenyeznek? Azért, mert a jó tájékozódási felkészültség mellett gyorsak is!

A II. és III. osztályú versenyeken természetesebben lassúbb az iram, de itt is sokat számít a gyorsaság. És valljuk be őszintén, a verseny eredményét jogosan befolyásolja az, hogy ki oldja meg gyorsabban a feladatát.

Nem beszélve az északi országok „Orientierung-járól” Csehszlovákiában és Bulgáriában is gyorsaságiak a versenyek, és ezeknek az országoknak a versenyzői nem találnak ebben semmi nehézséget.

Tapasztalatom: jó érzés gyorsan, komoly fizikai erőfeszítéssel megoldani a tájékozódási feladatokat. Igaz ugyan, hogy ehhez jelentős felkészülésre van szükség, de vajon melyik sportág versenyzői állhatnak ki versenyre, rendszeres edzés nélkül?

Ami pedig azt illeti, hogy a szövetségnek terhére van a komoly sporttá vált tájékozódási versenyzés, arra csak annyit, hogy ez inkább emeli a sportágat, mint terheli. Mi versenyzők, nagyon jól érezzük magunkat a MTSZ tagjai sorában, véleményünk szerint jelenleg nem szükséges valamiféle új Tájékozódási Versenysport Szövetséget alakítani.

Jávorka Péter

(Minden megjegyzés nélkül nyitunk vitát a kérdéssről. A hozzászólások után összegezzük az észrevételeket. Szerk. megj.)

A „kecske és a káposzta”

A „Figyelő” május 6-i számában B. J. aláírással vezércikk foglalkozott a nyaralási lehetőségekkel és utolsóként a 2000 férőhelyet jelentő 50 turistaházról említett. Elmondja a cikkíró, hogy itt azon túl, hogy kevés – a kihasználással is baj van. A továbbiakat szó szerint idézem: „Előfordul, hogy igazolt turisták egy-egy hétvégi túrája kedvéért egész héten üresen állnak a szobák. A vállalat

(nyilván a Turistaházat Kezelő – az MTSZ irányítása alatt működő – Vállalatra gondol. Szerző megj.) ezért most valamilyen „kecske-káposzta” egyességre készül a turistákkal, akiknek be kell látniok, hogy a házakat már csak közérdekből is jobban ki kell használni”.

Idág a cikk. Kérdeznénk valamit a fentiekkel kapcsolatban. Először is nem tudom, hogy e pillanatban mint régi turistát, aki évtizedek óta küzd szóban, írásban, hogy a dolgozók tízezrei ismerjék meg a természetet és ne csak szabadságidejükben, de hétről hétre járják a hegyeket, a kecskére vagy a káposzták közé sorolják-e? Másodsor, ilyen alapon a Népstadiont is ki lehetne adni libalegelőnek, a lelátókat krumpliraktárnak. Harmadszor, tudja-e, aki B. J.-nek nyilatkozott, hogy ezeket a házakat a turisták filléreiből, társadalmi munkában építették, mert nem volt hol pihenjenek hétvégén és csak felszabadulás után vette át őket az állam, hogy könnyítsen a turistákon. Azóta sajnos ezekből a házakból kinézik a háztiszta turistát, az egyszerű kirándulót és a keresettebbek hegyi kocsmákká vagy eszpresszókká alakulnak, az egyszerűekben pedig a higiénia legalapvetőbb kellékei hiányoznak. Végül, ezek a házak százezrek üdülését, egészséges sportját, nyaralását hívták egyszerű eszközökkel biztosítani – nem egy-két hétre, hanem az év minden szabad napjára, az év minden szakában. Nem tudom, mi van a „kecske-káposzta” javaslat mögött – de a szobákat eddig is lehetett egyes napokra bérelni – turistáknak és nem turistáknak egyaránt. Sajnos legutóbbi éven az MTSZ fegyelmi határozata bélyegezte meg a vállalat vezetőit, akik a háromnapos ünnepen a rendelkezés ellenére a szobákat kiadták és sok turista előre megszervezett kirándulása emiatt maradt el.

Vigyázzunk kedves B. J., nehogy a lalórral a gyereket is kiöntsük!

erős

A bánkúti menedékház . . .

Az eddig ismert adatokhoz még az alábbiakat szeretném hozzá fűzni. Az MTSZ decemberben 180 000 forintot bocsátott a TKV rendelkezésére a ház tetőzetének újjáépítésére. A Heves megyei Építőipari Vállalat költségvetése már 247 000 forintra rúg. Az építő vállalat október 31-ig hajlandó elkészíteni a munkát, ha a TKV 20 köbméter fűrészarút, 20 000 téglát és 400 négyzetméter felületű hullámpalát szerez. Ez is megtörtént, bár kissé furcsa, hogy a megrendelőnek kell a nem szakmájába vágó anyagbeszerzést végezni.

A tényleges helyzet az, hogy június elején néhány száz téglán kívül semmi nyoma nem látható a helyreállítás megkezdésének.

Az építkezés befejezése után illetékes helyen fel kell vetni a felelősség kérdését, hogy a munkák elhúzódása miatt előálló tetemes költségtöbbletért, valamint azért, hogy a magyar nehézipar miskolci fellegrára természetjárói az igen fontos menedékház használatától elesnek – kit terhel a felelősség.

A természetjárókat nem a megtett adminisztratív intézkedések, hanem a tények érdeklik. Ebben az ügyben mindenki azt várta, hogy a munkálatok minden huza-vona nélkül, minél hamarabb befejeződjenek. Nem ez történt . . .

Kovács Ferenc

Hozzászólók . . .

Mint a tájékozódási sport egyszerű tagjának (de ismerje olyan sportágnak is, amelyben döntő szerepe van a sportnevelésnek, vagyis a testedzésnek), felhívta figyelmemet a „Természetjárás” ezévi júniusi számában „Egy verseny margójára” cím alatt K. V. aláírással megjelent cikk. Olyan kérdésekkel foglalkozik, melyek, azt hiszem, sokakat érdekelnek és mielőbbi megoldást óhajtanak.

Kezdem hozzászólásomat abban a sorrendben, mint ahogyan a cikk megíródott. Nagyon helyesen látja a cikk írója, hogy mindinkább előtérbe jut a tájékozódási sportban a gyorsaság és pedig annak eszközeiben: a futás. Hogyan, mint, mennyit, mikor stb. fussunk, úgy, hogy az az egészségtani szempontoknak is megfeleljen, ez csak a versenyzők nevelésével érhető el. Elsősorban ennek egyik területével, tevékenységével, mely a testnevelés, és melynek sajátos eszköze a versenyzés. Hogy képes legyen a versenyző a vetélkedésre, a küzdelemre – anélkül persze, hogy ez károsan visszahatna az egyénre, egészségére –, csak megfelelő, tervszerű és rendszeres felkészüléssel érhető el. Ez az, amit más szóval edzésnek nevez a sporttársadalom, szakképzett edző irányítása mellett.

Véleményem szerint a magyar tájékozódási sport fejlődése – miután alapelve a teljesítmény és a küzdelem – csak olyan alapokra való helyezésével vihető előbbre, ha szempontok, módszerek készülnek oktatására és edzésére (követelmény különböző korosztályok és osztályokban új versenyszámok, korszerű öltözködés stb.).

A cikk további bekezdésében egy igen kényes problémával foglalkozik. Ha jó értelmzem, kb. ez lenne: lehet-e a MTSZ-nek tagja a tájékozódási sportoló? Szerintem az MTSZ keretén belül lehetne nyugodtan túrázni és versenyezni is, azon az elven, ki mit szeret. De a versenyzők legyenek tagjai a MASZ-nak (Magyar Athletikai Szövetség) is, ott külön bizottságban. Hogy miért? Egyrészt azért, mert így a tájékozódási versenysportág elérné azt, hogy sikerülne edzőket képeztetnie és így biztosítaná a fejlődését stb. Másrészt az atlétikában egyik legszebb, legérdekesebb, legváltozatosabb és legegészségesebb versenyszámot – a mezői futást – lehetne a tömegsportolásnak, a széles népi tömegek sportolásának alapjává tenni és újból felújítani.

Ebben az új sportágban még sok-sok kérdés van, ezért sokadmagammal szeretnék hasonló kérdésekről olvasni a „Természetjárás”-ban. A kérdések már évekket ezelőtt is esedékesek lettek volna.

Csiszár Zoltán

A Magyar Testnevelési és Sport Tanács Elnöksége 12-6/b/1958. (V. 27.) MTS számú határozatával dr. Nagy Endre, Tátrai Ruppert és dr. Vízkelety László vezetőségi tagokat és Farkas Lajos, László Gyula, Neumann Géza, Opalényi András és Pataki Imre tanácsadókat eddigi megbízásuk alól felmentette.

Egyidejűleg jóváhagyta a Magyar Természetbarát Szövetség új elnökségét az alábbiak szerint:

Elnök: Miklós János.
Elnökhelyettes: Erős József.
Főtitkár: Székely Miklós.

Elnökségi tagok: Angelusz Miklós, Benedek László, Rupp Gyula, Szántó Gyula, Thuróczy Lajos és Závadoszky József.

A Szövetség Tanácsának tagjai: Agoston Antal, Baga István, Berényi Sándor, Brodmann László, Csáki István, Fehér László, Kovács Ferenc, Kristóf Sándor, Lévai György, Matics István, Molnár Lajos, Pásztor János, dr. Szaniszló József, Szász Károly, Takács István és Tibor Lajos.

„Verband der Wandern und Bergsteigern” név alatt megalakult a Német Demokratikus Köztársaság turistáinak szövetsége. A Magyar Természetbarát Szövetség Elnöksége táviratban üdvözölte az új társzövetséget.

Szigliget mellett kerül megrendezésre az 1958. évi Nemzetközi Természetjáró Találkozó. Az előkészítő munkálatokat a szövetség Elnökségének megbízásából Thuróczy Lajos sporttárs elnöketelével a szakszervezetek által delegált sporttársakból álló széleskörű bizottság végzi.

Az NDK Állami Turista Bizottsága bejelentette, hogy részt vesz az 1958. évi „Balaton Kupa” Nemzetközi Természetjáró Tájékoztatói Versenyen.

A szövetség taglétszáma 1958. május hó végén meghaladta a 20 000 főt.

A szövetség Hegymászó Bizottsága 1958. július 18-19-20-án rendezti a Gerecse-hegységben, a Lóhegy-nél a nyári sziklamászó táborozást. A résztvevőknek ön-ellátásra kell berendezkedniük. Szállítás saját sátrakban. Jelentkezni lehet a szövetségben július 4-én és 11-én 18 és 19 óra között.

A Hegymászó Bizottság kéri mindazon természetjáró szervezeteket, melyeknek birtokában használatlanul hever hegymászó felszerelés (kötél, szög, karabiner, hágóvas, jégcsákány stb), hogy azt ajánlja fel a Bizottságnak. A nehezen beszerezhető felszerelési tárgyak felajánlásával elősegíthető a hegymászó sport fejlesztése, új hegymászók nevelése.

Ugyancsak e kérelemmel fordulunk azokhoz a turistákhoz, akiknek birtokában vannak használatlan hegymászó felszerelési cikkek.

A Magyar Honvédelmi Sportszövetség közölte, hogy szervezeténél turistaosztályokat alakít meg, melyek tagjai lesznek a Magyar Természetbarát Szövetségnek.

A Magyar Rádió Aktuális osztálya szombatokonként 13 óra 20 perckor „Turisták öt perce” címmel a természetjárókat érdeklődő műsort sugároz a Petőfi-adó hullámhosszán. Kísérjük figyelemmel az adást.

A Turistaházakat Kezelő Vállalat közölte a szövetséggel, hogy kezelésbe vette a Dózsa Sport Club éttermét (Budapest, VI., Eötvös u. 7. sz.). Természetjáró szervezetek megrendelése alapján, Budapesten tartózkodó turista csoportok ellátását, továbbá társas vacsorák és bankettek megrendezését vállalják.

A Művelődésügyi Minisztérium közölte, hogy a Magyar Népköztársaság Képzőművészeti Alap Iparművészeti Vállalat (Bp. V., Kossuth L. u. 12.) keretén belül ötvös- és fém-művészeti stúdiót és kivitelező műhelyeket létesített.

Az MTSZ Pénzügyi osztálya felhívja a sportszervek figyelmét, hogy a jövőben jelvényeket, érmekeket, plaketteket a fent nevezett, vagy más vállalatok által adott legkedvezőbb árajánlat alapján szerezzék be!

Levelező társat keres: Sziemaszko Waldemar, Cieplice Sl. Ulica Jagiellonska 29. (Polska), magyar eszperantistával, aki a természetjárás és általában a sport iránt érdeklődik.

A Duna határvidéki szakaszán való közlekedésre Esztergomig a Szobon levő határőr parancsnokságnál, Esztergom feléti szakaszra a Bp-i határőr parancsnokságtól kell engedélyt kérni (Bp. II., Labanc u. 54.).

VERSENYHÍREK

Az elmúlt év tapasztalatai azt mutatják, hogy az 1957. évi versenyszabályzat rendelkezései nem eléggé ismertek az állomásbírák körében. Ez a körülmény a versenyek azonnali értékelését jelentős mértékben gátolja. Ezért a szövetség elkészítette az állomásbírói tanfolyamok tematikáját, amelyet rövidesen a tag-egyesületeknek és területi szövetségeknek megküld. A természetjáró szervezetek minél több aktívjukat képezzék ki az állomásbírói feladatok ellátására, hogy az őszi bajnoki idényben az állomásbírói munka is hozzájáruljon a bajnoki versenyek sikeres megrendezéséhez.

A természetjáró szervezetek már most foglalkozzanak az 1959. évben megrendezni kívánt versenyekkel. A természetjáró tájékoztató verseny sport sajátossága megköveteli, hogy a versenyek tervezése legalább egy év távlatában történjen. A szövetség még a nyár folyamán körlevelet küld az egyesületeknek, amelyben szabályozza a jövő évi versenyek bejelentésének a módját.

A szövetség közkívánatra még ez év őszén megindítja versenybíróképző levelező tanfolyamát. A részvétel feltételei és a tanfolyam lebonyolításának a módja a legközelebbi szövetségi körlevélben nyer szabályozást. Azok a versenyzők, akik kellő szakértelemmel rendelkeznek a tájékoztató verseny sport elméleti és gyakorlati tudnivalói tekintetében, sportkörük vezetőségének javaslatára jelentkezhetnek a tanfolyamra.

Sok versenyző nem fordít kellő figyelmet arra, hogy az országos minősítő versenyek rajtlistáin helyesen tünteti-e fel az indítóbíró: ki a részlegvezető és ki a csapattag. Felhívjuk a versenyzők figyelmét arra, hogy a minősítési bizottság a versenyzők egyéni minősítésénél mindenkor a rajtlistán első helyen szereplő versenyzőt tekintti részlegvezetőnek és ezerről jegyzi be az elért eredmény alapján a minősítési pontot. A versenyzők saját érdekében ügyeljenek arra, hogy a rajtlistán a sorrend helyes legyen, mert 1958. január 1-től a rajtlistákról eltérő utólagos helyesbítést a szövetség nem fogad el.

Jól sikerült kerékpárosversenyt rendezett a PTE. A Sashalom-Mogyoród-Fót-Rákospalota közt lezajlott versenyen 19 versenyző indult. Eredmények:

1. Darvas János Bp. Pedagógus SK
  2. Pintér István Csatornázási Művek SK
  3. Veres Kálmán Csatornázási Művek.
- Az egyéni eredmények alapján értékelte csapatversenyt a Csatornázási Művek nyerte a József Attila gimnázium, illetve BVSC csapata előtt.

A Pedagógusok Természetbarát Egyesülete Telkibánya környékén megtartott szakszervezeti egyéni bajnokságát az MVSC rendezte. A színvonalas versenyt Darvas (Bp. Pedagógus SK) nyerte, Jávorika (Bp. Pedagógus SK) és Harsányi (PTE veszprémi oszt.) előtt.

A Földes Ferenc vándordíjas versenyre Pannónia környékén került sor. Eredmények:

- Férfi I. oszt.
1. MAFC I. csapata
  2. BMSC
  3. MAFC II.

- Ifjúsági II. oszt.
1. UVATERV
  2. MÁVAG
  3. MAFC

- Női III. oszt.
1. MÁVAG
  2. Miskolci VSC
  3. BVSC

A Katona György emlékvversenyt a Csatornázási Művek természetjáró szakosztálya a Mátra hegységben, Recsk környékén rendezte.

Az I. oszt., éjjel-nappal versenyen 10 csapat indult. Eredmények:

1. Spartakusz I.
2. BVSC
3. MAFC II

Az őszi Vasas Természetjáró szakosztály a folyó évben is megrendezte hagyományos „Mazura Károly” versenyét, a hagyományos sikerrel. A versenyen 23 csapat küzdött a vándordíjért és részt a Bükk hegység legszebb kilátópontjait összekötő utakon, másrészt a fennsík tájékoztatólag nehéz töbrei között.

- Eredmények:
1. DVTK II. 41 helyezési pont
  2. Egri Spartakusz I. 38 helyezési pont
  3. Siroki Vasas 37 helyezési pont

A Gyöngyösi Eü. DSC természetjáró szakosztálya az idei MÁTRA NAPOK keretében rendezte meg hagyományos „Mátra Kupa” tájékoztatói versenyét. A verseny iránt az előző évekhez hasonlóan nagy érdeklődés nyilvánult meg. 22 csapat indult a versenyen. A verseny szervezési és szakmai előkészítése és lebonyolítása kifogástalan volt. A Mátra Kupánál is reméljük, hogy hagyományossá válik a jó versenyrendezés.

- Eredmények:
1. Bélapátfalvai Építők II. 40 helyezési pont
  2. Siroki Vasas 35 helyezési pont
  3. Bp. MÁVAG 34 helyezési pont

„IV. Alföldi” természetjáró tájékoztatói verseny.

A Debrecen környéki erdők, amelyeknél a domborzat semmiféle támpontot nem nyújt a tájékoztatóra, nehéz feladat elé állítja mind a versenyzőket, mind magát a versenybírókat. Megnehezíti a rendezést az a körülmény, hogy nincs a környékről a követelményeknek megfelelő térkép. A debreceniek mindent elkövettek, hogy a nehézségeket leküzdjék és ez részben sikerült is. A teljes előkészítő munkában most sem volt hiány és szakmai tekintetben is javult a rendezvényük. A versenyen 18 csapat vett részt.

- Eredmények:
1. UVATERV SC I. 142 hibaponttal
  2. UVATERV SC II. 287 hibaponttal
  3. Egri Finomszerelvénygyára 311 hibaponttal

Múlt számunkban adatokat közöltünk a Magyar Természetbarát Szövetség taglétszámáról, összehasonlítva a korábbi és felszabadulás előtti szövetségi szervezetekbe tömörültek számával. A számok meggyőző erővel bizonyítják, hogy helyes úton járunk, élünk a népi demokrácia adta lehetőségekkel.

Most újabb nagy horderejű eseményről számolunk be. Hosszas tapogatózás, kísérletezés után, felhasználva a turista mozgalom hasznos hagyományait és segítségül véve fejlődő társadalmunk adottságait, végre kialakult az a legheylesebb szervezési forma, mely hivatott mozgalmunknak további lendületet adni.

Nemrégiben alakult meg a pedagógus szakszervezet országos elnöksége felügyelete alatt a Pedagógusok Természetbarát Egyesülete. A PTE tagja lehet minden pedagógus és hozzátartozója, valamint olyan természetjárók, akiket az osztályok felvesznek. Az egyesület az általános természetjáró kedvezményen kívül, (mely a szövetségi tagsággal jár) közös felszerelési tárgyak (sátor, térkép, tájoló, csónak stb.), szálláshelyek csoportos turrák tekintetében további lehetőségeket biztosít.

Ugyancsak az elmúlt hetekben véglegesítette a Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezetének Elnöksége a Vasas Természetbarát Egyesület szervezetét, jóváhagyta az egyesület alapszabályát és jelvényét.

Jólesően vehetjük tudomásul e hírt, hisz a vasas természetbarátok voltak elsősorban azok, akik az ellenforradalom után a SZOT mellett megalakították természetbarát szervezetüket, mely döntő szerepet töltött be a Magyar Természetbarát Szövetség újjászervezésében.

Az egyesület igen nagy aktivitással dolgozik. Rendszeresen folynak jelvény-szerző túrák, július 20-án tartják a Galyatetőn első országos találkozójukat és az augusztusi szilárdi nemzetközi turista találkozón külön altáborot létesítenek.

A Budapesti Városi Tanács SE természetjárói a Börzsönyben felújították a Fonótság-Tótok útja-Kemence sárga, valamint a Hont-Honti szakadék-Zátori-kút-Kőkapu-Drégelyvár vá. kék jelzéseket.

A V. Meteor VII. Stromfeld Aurél emléktúráját két vasárnapon rendezte az egyesület Magyarokút környékén. A 3300 részvevő közül ezren keresték fel a Borbélyhegyen és a Kőhegyen elhelyezett ellenőrző pontokat. A mozgósításban első lett a KÖZERT, melynek agilis szak-

EGYESÜLETI ÉLET

osztály vezetőjét, dr. Pápa Miklóst illeti a dicséret 2530 dolgozójuknak juttatott szép élményekért.

Bár hat különvont állt rendelkezésre, de így sem tudtak minden érdeklődőt a színhelyre szállítani.

A találkozói keretében rendezték meg a fotoversenyt, melyről legközelebbi számunkban számolunk be.

Lapunk májusi számában hírt közöltünk a drezdai természetbarát énekkarról. Földi János sportársunk, karvezető felajánlotta szolgálatait létesítendő természetbarát énekkarnak. Egyesületek, érdemes elgondolkozni a javaslaton. Karvezető már van, sőt, természetjáró induló is.

A budapesti alszövetség keretében Könnösi Tibor elnökletével megalakult a Túravezetői Testület. Az új bizottság feladatának tekinti sikeres túrák előkészítését és vezetését, a tömegszervezetek turráinak, kirándulásainak segítségét. A testület kéri a túravezetők jelentkezését az alszövetségnél (Bp. V., Váci utca 62.), ahol minden szerdán este tartanak ügyeletet.

A BMSC természetjárói jól sikerült kirándulásokat rendeztek Visegrád környékén. 650 vasutas dolgozó és hozzátartozója töltött kellemes napot a festői környezetben, köztük 150 az ifjabb korosztályból. Másfél száznyi csoport tett túrát a fellegvárhoz és tekintette meg az ásátásokat.

A helyipari és városgazdasági dolgozók szakszervezete és természetbarát Ligája nagyszabású kirándulást rendezett Tatára. Az 1860 részvevőnek közel fele látogatta meg vezetőik irányításával a város történelmi nevezetességeit és természeti szépségeit.

A Spartakusz természetbarátok budapesti klubjának túracsoportjai végigjárták a Magyar Középhegységet a Mecsek-től a Bükkig. A 3 kisebb szakosztályból egyesült klub 200 tagja az első negyedéven 30 túrán vett részt. Pénteki klubnapjaink 3 előadást tartottak. Nyári tervekben gombalsmertető túra, 8 napos bükki és zempléni túra, valamint

több természetvédelmi terület megtekintése szerepel.

Az újpesti természetbarátok augusztusban 11 napos túrát rendeznek a Bakonyba és a Balatonfelvidékre (cél: a nemzetközi turistatábor).

Emlékeztetül felidézzük, hogy az újpestiek szereztek be a kevélynyergli turistaház villanyvilágításának összes felszerelési, berendezési tárgyait. A szerelési munkák, a gépház felszerelése, az akkumulátorok hetenkénti töltése nemcsak fényt vitt a természet egy kis csücskébe, hanem mutatta a munkás-összefogás erejét és nemes példáját.

A TTIT Borsod megyei szervezete június 15-én tartotta a Bükk fennsíki Nagymezőn természetvédelmi ankétját. A találkozóra több városból társasgépkocsit indított az IBUSZ.

A Vasas TE KGM osztályának egy csoportja munkatúra keretében kiirtotta a Balatonszemes határában levő rádpusztai középkori templom romjai körül elburjánzott tuskés bokorrengeteget. A XIII. században épült becses műemlék falai — a Vasas természetjárók munkájának eredményeképpen — teljes összefüggésben szabadon áttekinthetők.

A templomrom akár Balatonszemesről, akár Balatonlelléről kb. 45 perces sétával érhető el.

Az égerszögi Szabadság cseppkőbarlang mellett létesítette az egri dohánygyár üdülőjét. Természetjárókat szívesen látnak, bármikor tudnak átmeneti turistaszállást biztosítani. Akik az aggteleki karsztvidéken járnak, keressék fel ezt az ideális környezetben fekvő házat.

A Budapesti KISZ XIII. kerületi sportbizottsága 1958. februárjában természetjáróképző tanfolyamot szervezett. A tanfolyam 14 előadásból és 5 gyakorlati kirándulásból állt.

A tanfolyamot átlag 30—40 fő látogatta, a kirándulásokat 20—25 fő, Levizgázott 23 fő.

A kerületi sportbizottság a 15 legérde-mesebb hallgatót könyvjutalomban részesítette. A vizgázott vezetők üzemeikben több tömeges kirándulásokat kezdeményeznek és szerveznek.

Az egri dohánygyár turistaháza Égerszögön

A DUNA ESZTERGOMTÓL BUDAPESTIG

Megjelent a Kartográfiai Vállalat kiadásában az első vizisport-térkép, a Duna Budapest feletti szakaszáról.

Vizisportolónk nagy örömmel fogadják ezt a rég remélt térképet, mely nagy mértékarányával, a vízre vonatkozó adatok részletes ismertetésével, sőt a partot övező vidék színes ábrázolásával nagy segítője a sikeres túráknak.

A térkép nagy szolgálatot tesz, hogy vizisportolónk „vadevezősökből” elméletileg is felkészült, a vizen is tájékozódó természetjárókká váljanak. A térkép kapható az állami könyveboltokban.

Záró akkord

Az NDK kereskedelmi dolgozóinak szakszervezete múlt évi számos nagy értékű ajándékai között volt az a kedves meglepetés, mely az ifjú természetjárókat érinti: meghívás 1958 nyarára az NDK legszebb hegyvidékére négy leány, négy fiú számára.

A KPVDSZ megbízásából a V. Meteor Liga közel száz ifjú kereskedelmi dolgozó részére (nagyobb részt tanulók, akik nem voltak még természetjárók) alapfokú térképólvásó tanfolyamot rendezett.

Május 31-én került sor az elméleti vizs-gára, utána kirándulás a Ságvári menedékházba ünnepélyes vacsorával, tábor-tűzzel.

Másnap korán neki indult a sok ifjú, hogy megbirkózzon a gyakorlati feladatokkal. Délután nagy izgalom közepette hirdette ki az eredményt a Meteor Liga lelkes oktató és szervező gárdája.

A győztes négy leány: Orliék Kató (Keravill), Molnár Vera (Bizományi Aruház), Varga Magda (Csemege) és Weisszer Magda (Közért); fiúk: Muló József (XIV. Vendégl. V.), Sűvöltös Péter (Házt. Bolt), Pásztor János (XIII. Vendégl. V.) és Csunderlick József (Közért).

Sportkörök, szakosztályok töprengjenek a fenti hír láttán. Erdemes az ifjúsággal foglalkozni, sok munkát, de sok örömet szerzünk vele magunknak, társadalmunknak. Sikeres volt a V. Meteor Liga tanfolyama, mert az oktatás, a nevelés eredménye: gyarapodott a lelkes aktív természetjárók száma.

TIBOR LAJOS

Turistatalálkozó

Szeptember 4-7. között rendezik Pabst-dorfnál a Száz Svájcban, a Német Demokratikus Köztársaság első országos turistatalálkozóját, amelyen hegyászok, kerékpárosok és vízi vándorok küzdenek a vándorsport hármas mérkőzésben a bajnokságért. Itt természetesen már csak az elődöntő mérkőzések győztesei kerülnek majd szembe egymással. A rendezőség számít a baráti országok sportolójának részvételére is. Programjába állított természettudományi vándorlásokat az Elbsandstein hegységben és a hegyi mentőszolgálatról is előadásokat tartanak.

Külföldi turistafilmek bemutatásán kívül az Országos Turisztika és Vándorsport-bizottság, a Hegyi Mentőszolgálat és a Német Kultúrszövetség rendeznek kiállításokat. A résztvevőket sátrakban és blokházakban helyezik el. Szeptember 7-én, Bad Schandau fürdőhelyen, a faszinus áldozatainak emlékeztére szánt napon nagy turistafelvonulást rendeznek.

KÖNYVSZEMLE

Ján Bojmir: Turiec című könyve a bratislavi Sportkiadó kiadásában jelent meg. A Turóc folyót szegélyező Kis és Nagy Fátra és a martini hegyek legszebb részeit, a Turóc vidék történelmi, néprajzi és természeti érdekességeit ismerteti a szlovák nyelvű útikalauz. A könyvet fényképek és útjelzéstérkép teszi élvezhetővé és hasznossá.

Turistaházak — magyar tájak címen adta ki a TKV képes ismeretfűjt. Az összes magyar turistaház és környékének ismertetése szolgálatot tesz a természetjáró mozgalom propagandájának is. Beszerezhető a Turistaházakat Kezelő Vállalatnál.

Vizsz. 1. 26 és függ. 4 alatt két olyan könyv címét közöljük, amelyek igen hasznos segítőársaink lehetnek nyári túráinkon. Megfejtéstül beküldendő e két könyv címe július 31-ig.

Vizszintes: 7. Kettős mássalhangzó. 8. Rag. -re párja. 9. Énekhang. 11. Női keresztnév. 14. Rolyog. 14/a. Energia. 16. Mutató névmás. 17. Olajoz. 18. Az ő közelemben. 20. Fény kísérője. 21. Centiméter

1		2	3		4		5	6		
			7					8		
9	10		11	12		13			14	
14/a	15			16				17		
18			19					20		
21			22	23		24			25	
			26						27	
		28			29				30	31
32									33	

röv. 22. Énekes. 25. Televízió röv. 28. Gö-rög betű. 29. Itt, oroszul. 30. Tova. 32. Göngyöleg. 33. Nem amaz.

Függőleges: 1. Egyik vízparti üdülőhe-lyünk. 2. vízsz. 7 fordította. 3. Etelnek van. 5. Ez meg árunak van. 6. -ért, orszul. 10. Menyasszonyom. 12. Mint vízsz. 8. 13. ... a szabadba. 14. Magasan. 15. Régi hosszmeték. 17. Krajcár röv. 19. Női keresztnév. 20. Lapát. 23. Mély női hang. 24. Nem itt. 26. Erjesztett szőlő. 27. Tagadó szó. 28. Tetejére. 31. Fel el-entéte.

Készítette: Horváth Péter

Májusi FEJTÖRŐ helyes megfejtése: széleslevelű salamonpecsét, fanyarka, kövipimpó, kakukktorma, jerikói lonc. Könyvjutalmat nyertek: Balázs Jutka, Póka Mikós Budapest, Kiss Sándorne Székesfehérvár.

TÚRÁZZ!

PIHENJ! ÜDÜLJ!

A Turistaházakat Kezelő Vállalat Dobogókőn, Mátraházán és Pálvölgyben, közvetlenül a házak mellett, június 1-től 4 személyes, modern (rekamié, folyóvíz, villany), aluminiumból épült hétvégi házakat állít fel. 10-14 napos üdülések egész nyári időnyre már előjegyezhetők. Személyenként étkezéssel együtt 61 forint.

K. J. Budapest: Közleményét csak hirdetés formájában tudjuk közölni. Keresse fel e tárgyban a Sportpropagandát (VIII. Rákóczi út 37/a).

K. Z. Cluj: Ön is nevezhet. Örömmel fogjuk nézni szép tájairól készített felvételeit.

M. B. Salgótarján: Versét közöljük, várjuk további, lehetőleg ne túl hosszú verset.

Dr. B. R. Budapest: Köszönjük a szálláscímét, hamarosan közöljük. Panaszja ügyében intézkedtünk.

K. J. Budapest: Verse nagyon kedves, egy egész túra élményeit magában foglalja, de azt hiszem, ha bíráló szemmel olvassa, önként is az lesz a véleménye, mint nekünk, nem közölhető.

Többeknek: A múlt számunkban közölt fegyelmi intézkedéssel kapcsolatos észrevételekkel egyetértünk. Mi sem tartjuk kielégítőnek az ilyen határozatot. Ez egyedül csak az érintett vétkeseket eléghetheti ki.

A hegyvidéki megyékben, Budapesten is működnek a Magyar Természetbarát Szövetség alszövetségei. Szívesen nyújtana felvilágosítást a természetjáró szakosztályokról, ahol beléphetnek a szervezett turisták táborába.

A Pilis turistatérkép újabb kiadása és a Bakony térkép rövidesen megjelenik.

Lapzártá minden hó 10-én, kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hirlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hirlap Külföldi Kereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

6331 — Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula

NÖVÉNYEINK

Amit minden természetjárónak tudnia kell!

Erdeinknek nemcsak virágosnövényekből áll a talajt borító aljnövényzete, találhatunk ott sok gombát is. Nyári meleg esők után nemegyszer óriási tömeget láthatjuk, főképp a tölgyesekben.

A gombákkal jó megismerkednie minden természetjárónak. A gomba értékes tápszer, kalóriaértéke megközelíti a jó minőségű húst, s azonkívül vitaminokat, főképp D-vitamint is tartalmaz, így velük feljavíthatjuk, változatossá tehetjük étlapunkat. Az, hogy akadnak közöttük mérgekes is, nem ok arra, hogy elkerüljük őket, idegenkedjünk tőlük, mert kis fáradsággal elsajátíthatjuk legalább a legfontosabb, leggyakoribb fajok felismerhetését. Aki tüzetesebben akar foglalkozni velük, az az évente tartott gombaismereti tanfolyamokon nyerhet ily irányú képzést.

A gomba fontos tagja az erdő háztartásának, így ok nélkül ne pusztítsuk őket. Értelmes erdőjáróhoz nem illő cselekedet — amit pedig, sajnos, gyakran láthatunk —, hogy egyesek minden eléjük kerülő gombát felrugdosnak, vagy bottal lecsapdosnak.

A gombák közt akadnak fogyasztásra alkalmatlanok, rossz szagúak, kellemetlen ízűek, s mérgekes is. Ezeket csak akkor lehet megint megismerni tudás alapján lehet szétválasztani a jó gombáktól. A némelyektől hangoztatott „biztos” felismerési bélyegnek hitelt adni nem szabad, ezek már sok bajt okozott babonának minősíthetők csak.

Van erdeinkben, főképp a tölgyesek alján (Budapest közelében leggyakrabban a Makkosmária körüli erdőkben) egy olyan gomba, melyet kivétel nélkül minden természetjárónak ismernie kellene: ez a gyilkos galóca (Amanita phalloides Fr.). Miért oly fontos ennek az ismerete? Azért, mert az évente megismétlődő gombamérgezési eseteknek 99%-át ez a gomba okozza. A legtöbb mérges gombától elriasztja a gombaszedőket a kalap feltűnő színe, vagy a törzsfüldület gyors elszíneződése, rossz szaga, kellemetlen íze stb., s ha mégis fogyaszt belőlük valaki, hamarosan észreveszi, a jellegző hascsikarások figyelmeztetik, hogy baj fenyegeti, s egy alapos hányás árán megszabadul a további, nagyobb veszélytől.

Nem így a gyilkos galóca esetében!

Ennek külleme nem riasztja el a gombaszedőket, sőt csalogatja, mert erősen hasonlít a kiváló erdőszéli-csiperkéhez. Szaga kellemes, íze jó, fogyasztása után nem jelentkezik semmiféle figyelmeztető jel, a rosszullét csak 12–24 óra múlva, a mérgeanyag felszívódása után jelentkezik, s az ekkor kihívott orvos többnyire nem tud már segíteni.

Erdőszéli csiperke
Psalium arvensis Schff.

kalap
a kalap lemezes alja
nem fehér.
gyűrű
tonk

Gyilkos galóca
Amanita phalloides Fr.

nincs bocsor van

TERMÉSZETJÁRÓ INDULÓ

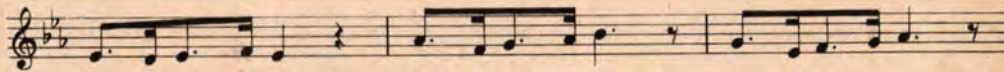
Kapuvári Béla verse

GRABOCZ MIKLÓS zenéje

Vidáman

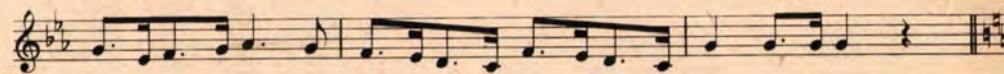
1. Nyár - i - don, ha fel - ra - gyog az el - ső nap - su - gár, künn - a zöld - ben - e - ne - kel - ve
2. Még az eny - he nyá - ri est a völgyben meg - la - pul, ám a vá - ros gyöngy - nyakéke

bal - la - gunk mi már. Meg - fog min - den ág, húz a há - ti - zsák,
ar - ra lent ki - gyul. In - du - lás te - hát, ár - kon - bok - ron át,

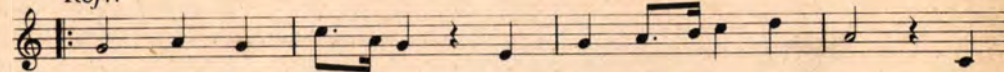

hej de né - künk meg se koty - tyan, bár - mily ne - héz. Megy csak, men - de - gél,
el - ki - sér az út - ra majd egy al - kony - su - gár. Nem bu - csu - zunk még,

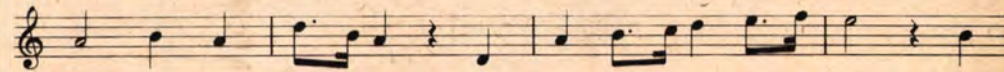

míg a hegy - re ér, és ott az em - ber el - me - reng - ve tá - vol - ba néz.
el - re - pül a hét, és hogy - ha jó az ün - nep, új - ra u - ton ta - lál.

Refr.

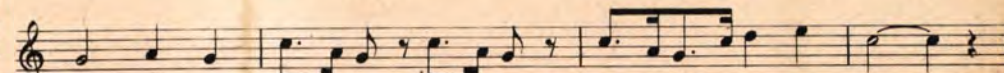
Szép nyá - ri nap - su - gár, te szi - vünk he - vi - ted át. A

lány szél - ben pil - le száll, és tán - col a sok vad - vi - rág. A

kék ég - nek nincs ha - tá - ra sem, a táj csönd - je szín - te vég - te - len; Hát

jöjj sport - társ, tarts ve - lünk, tarts ve - lünk! Mesz - sze meg a cél, haj - rá!

Figyeljük meg tehát először a hozzá hasonló erdőszéli-csiperke leírását, azután a gyilkos galócaét, s a kettő szétkülönböztetési bélyegét.

A pincében természetett csiperkét, az úgynevezett „sampion”-t mindenki ismeri. Alakra egészen hasonló ehhez az erdőszéli-csiperke, de ennek kalapján

gyengébb-erősebb halvány sárgászöld elszíneződés látható. A csiperkék kalapjának lemezes alja sohasem fehér. Fiatal korban halvány-, később erősebb rózsaszínű, a teljes érettség idején hűspiros, s mire elvévül, egészen sötét feketés-vörössé lesz. Ez az egyik fontos bélyeg, amit jól meg kell figyelni. A másik bélyeget akkor láthatjuk határozottan, amikor a gombát még nem szakítottuk le. A csiperkék szárának (helyesen: tönkjének) alján soha sincsen burokmaradvány.

Ezzel szemben a gyilkos galócának kisézöldes (tehát az erdőszéli-csiperkéhez hasonló) kalapjának lemezes alja mindig fehér, bármilyen korú is a gomba. A fiatal gombát borító burok lent marad a talajszinten, a tönk töve körül. A gomba leszakítása után e burokmaradvány: a bocsor már nem mindig látható jól, ezért ennek megállapítására szedés előtt kell ügyelni.

A jó gombák begyűjtése fontos nemzetgazdasági érdek, kár őket veszendőbe hagyni, felhasználatlanul pusztulni engedni. Az óvatossági rendszabályok megtartása viszont nemcsak magunk és mások iránti kötelességünk, hanem közérdek is.

Papp József

Térmészéletjárás

Készül az ebéd a táborban. Távol a világ zajától, ez az igazi felüdülés és pihenés

(Susóczky Ferenc felv.)

★

A Meleghegy nyáron kissé meleg, de lent vár csalogatóan a Velencei-tó hűs habjaival

(Kunsági Viktor felv.)

Természetjárás

1958. AUGUSZTUS

★
IV. ÉVFOLYAM 8. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

HAVASOK
BÉRCEIN

La Omu

1944. augusztus 23. tiszteletére

Az EMBER nevet viseli a Bucegi (Bucsedzs) hegység 2513 méteres, szélfaragta bizarr homokkő sziklájáról könnyen felismerhető legmagasabb csúcsa. Az Orasul Stalintól (régi Brassó) délre eső hegység negyven turistaházával, kitűnően jelzett útjaival méltán vonzza a természetjárók tizezeit.

Az emberért, az emberi életért indultak harcba 1944. augusztus 23-án a demokratikus, haladó erők, amikor szembefordultak a hitleri háborús örülettel, megrövidítve ezzel népük szenvedéseit, elhárítva a további anyagi pusztítást. Azokban a napokban szívszorogva lestük a rádió híreit, s boldog örömmel vettük a bejelentést, hogy Románia lerázta magáról a hitleri igát és önálló útján keresi a jobb életet.

Hatalmas vízduzzasztó lázas építő munkája tárul a Békás szorost elhagyó vándor elé. Völgyekben, a lapályokon, de fent a Bucegi bércei között is a földgázvezetékek vonalai siklanak, sokszor a magasfeszültségű távvezetékek oszlopai az irányítói a ködben botorkáló turistának, amikor már a karcsú útjelző oszlopokat sem látja. Sztalinvárost ragyogó új lakónegyed övezi, melyek mind az új életet építő Román Népköztársaság létesítményei.

Szerte az országban az üdülők, sanatóriumok százai, ezrei tárják ki kapuiukat a dolgozók előtt, becsületes munkájuk fáradságait kipihenjék és megerősödve folytassák munkájukat. Üdülő munkások csoportjai baktatnak fel Predeálról, Busteniből, Sinaiból a Căraiman 2200 méteren emelt kilátós vaskeresztjéhez, a Babele turistaház bájos környékére és az Omu zord csúcsára, ahol a kis turistaházban mindig forró tea várja a hegyek vándorait.

Vasárnapon kedvezményes szakszervezeti különvonatok ontják a látogatók ezreit a Bucegi hegység megtekintésére, de ugyanígy más hegységekhez is.

A Román Népköztársaság Szakszervezeti Központi Tanácsának (CCS) Turista Irodája gondozza a turistaházakat, útjelzéseket, a tartományonként szervezett Biroul de turism si excursii (Turistaság és kirándulások Irodája) közvetlen munkájával.

Az emberért történik mindez, s a turisták újlag felzarándokolnak az Omu csúcsára, hogy évenként egy-egy újabb márványtáblát helyezzenek el a homokkő szikla oldalára, 1944. augusztus 23. emlékére.

∞

Címképünk: Útban az Omu-ra
(A romániai felvételeket Kunsági Viktor készítette)

A Tusnád feletti Sólomszikláról élvezik a dolgozók a bájos tájképet

Ezekkel a szilárd jelzőoszlopokkal még a vad természet sem bír

SZERETETTEL ÜDVÖZÖLJÜK
KÜLFÖLDI VENDÉGEINKET!
WIR BEGRÜSSEN HERZLICHST
UNSEREN AUSLÄNDISCHEN GÄSTE!

ГОРЯЧО ПРИВЕТСТВУЕМ
НАШНХ НОСТРАННЫХ ГОСТЕЙ!
NOUS SALUONS BIEN CORDIALEMENT
NOS AMIS DE L'ÉTRANGER!

Találkozunk Szigligeten

Szigliget... magyar természetjárók beszélgetéseiben mostanában ezt a szót hallani a leggyakrabban. Az országos egyesületek, ligák, a legnagyobb és legkisebb szakosztályok egyaránt készülnek tervezni, sokan talán már csomagolnak is. Nem is csoda.

A Magyar Természetbarát Szövetség augusztus 16-20 között rendezi meg az 1958. évi Nemzetközi Természetjáró Táborozást Szigligeten. Az 5 napos találkozó az elmúlt és jelen esztendő legnagyobb természetjáró megmozdulása, sőt elmondhatjuk, ez lesz hazánkban a természetjárók első nagyszabású közös táborozása.

A táborvezetőség, s a közel 10 szervezőbizottság szinte együtt tölti délutánjait — sokszor késő estig is —, hogy a Szigligetre érkezők szórakozásáról gondoskodják. Így alakul ki a színes, változatos program, melyben kisebb-nagyobb túrák, autóbuzs

kirándulások, balatoni hajóutazások váltják egymást. Táborunk önálló műsort sugárzó stúdióval rendelkezik majd, s esténként lángkapnak a tábori emlékeket idéző, jövődó tervek szövögető táborfüzek.

A találkozó keretében rendezük meg a Nemzetközi Balaton Kupa Tájékoztatói Verseny-t. Ezen és egyéb programjainkon bolgár, csehszlovák, lengyel, német, román és szovjet természetjáró barátaink is részt vesznek.

A magyar természetjárók százainak lelkes készülődését fokozza az is, hogy táborunk ideje alatt könnyű szerrrel kereshetők fel a Balaton nyugati vidékének (Szentgyörgyhegy, Tapolca, Sümeg, Tátika, Keszthely) emlékeit, gyönyörködhető látványait.

Csodálkozunk majd a szigligeti öreg vár romjai, ha letekintenek sátorvárosunkra, a táborozók vidám arcaira. Ezt az erőadó, derült, szépet nyújtó szórakozást, megérdemelt pihenést szeretnénk nyújtani minden magyar természetjárónak, kedves külföldi barátainknak. Ezért kérünk mindenkit, el ne feledjék: találkozunk Szigligeten!

HOVÁ TARTUNK?

Az újjászervezett magyar sport egyik legjellemzőbb jelensége — bár kevés szó esik róla — a Magyar Természetbarát Szövetség. A taglétszáma túljár a 20 000-en — olyan húszezen, aki rendszeresen fizeti a tagdíjat, egyesületi életet él, hétről hétre járja a hegyeket, evez, siel. A szervezett turistákon túl lényegesen nagyobb a szövetség hatóköre. Az üzemek, hivatalok, kereskedelmi vállalatok, iskolák, a szakszervezeti és az ifjúsági szövetség megmozdulásaiban, az üzemi kirándulásokon, a hétfégi és a nyári táborokban, a turisták által épített menedékházakban, az útikalauzokban, az útjelzésekben megtaláljuk a Természetbarát Szövetség munkáját.

Hazánk természeti adottságai — az a tény, hogy minden ipari városunk, a fővárost is beleértve, hegyek között, hegyek tövében terül el — egyszerű eszközökkel százezrek számára nyitja meg az egészséges élet ősi forrását, teszi lehetővé a sportszerű vándorlást. A közlekedési kedvezmény lecsökkentette a távolságokat. Hátizsákot, sátrat ma már könnyű vásárolni — és akad mit tenni a hátizsákba.

Találkozásaink, közös megmozdulásaink, ha nem is írunk róluk, nagy tömegeket mozgatnak meg. A Vasas Szakszervezet kezdeményezését, ahol a szakszervezet anyagi és erkölcsi támogatása meggátolta a legszélesebb tömegsport erőinek szétforgácsolását, egyre több szakszervezet követi. A szövetség elnökségében együtt dolgozik a KISZ és a SZOT képviselője a régi és új természetbarátokkal. Érdeklődnek a pedagógusok és a diákok is, mert nem elég a nyugati táncőrület, „a tömény”, a semmit és senkit nem tisztelő, a mindent lenéző, a mindennel elégedetlen szemlélet ellen harcot hirdetni, ha nem adunk mást helyette a mindkét nembeli fiatalágnak.

Elképzelhetetlen perspektíva nyílt meg a szabadidő ésszerű felhasználására. A vándorlás ősi ösztöne, a táborozás, a vízi élet izgatja a fiatalok romantikus érdeklődését a műhelyek, a boltok, az irodák fáradt dolgozóit felfrissíti a környezetváltozás, izmait, idegét regenerálja ez a szinte kötöttség nélküli ühözött sport. A természetet járva nő, tájul az érdeklődése, új tájakat, más embereket ismer meg. A kirándulás, a túra, a táborozás a közösségi élet iskolája, az

egymásra utaltság, a mások megbecsülésének lassú, de egy életre szóló nevelője.

A sok egészséges kezdeményezést egybefogni, helyes irányba terelni, a szövetség legfőbb feladata. Meg kell teremteni mindenütt a helyi szervezeteket: a megyébe, a városokba, az üzemekbe, az iskolákba, az élethez kell közel vinni a csoportokat — oda, ahol a fiatalok laknak, élnek, dolgoznak, tanulnak és szórakoznak.

Lelkes, szakemberek vezette csoportok kell, hogy segítsék a legkülönbözőbb törekvéseket, legyen az városlátogatás, hajókirándulás, majális, hétfégi üdülés, sátrótábor, evezős- és sítura, esetleg tájékoztató verseny, vagy a külföldi lehetőségek iránti érdeklődés.

Vigyázni kell, hogy a szervezetekben lent ne osszák meg az erőket. Erjük el, hogy az üzemekben, hivatalokban, az iskolákban a helyes munkamegosztás érvényesüljön. Ha az ifjúság rendez valamit a szabadban, legyen ennek szakértő segítőtje a természetbarát csoport, támogassa a szakszervezet. Ha a béke-, vagy nőbizottság szervez hajókirándulást, aznap ne rendezzen más is. Ha a honvédelmi sportszövetség viszi az üzemet a szabadba, legyen ott mindenki: oda irányuljanak a túrák, a kirándulások, a turisták adjanak vezetőt, sátrat, jelezzék az utat — és ha felszabadulásunkat ünneplik a természetbarátok, támogassa azt az üzem minden szervezete.

A szövetséghez hasonlóan az egyesületek és a csoportok készítsék el mozgalmi naptárukat: állapítsák meg az év legfontosabb eseményeit és anélkül, hogy az egyéni kezdeményezéseket erőszakos szervezéssel gátolják, irányítsák az egész üzem érdeklődését ezekre az erőt adó, a további fejlődést biztosító megmozdulásokra. A tábor, a majális, az IBUSZ-vagy hajókirándulást használjuk fel a turistáság ismertetésére. Kis térkép, vagy tájékoztató a környékről, néhány szavas ismertető figyelmetessen a természetbarátok munkájára. És ha a csoportból néhány fiúval vagy leánnyal a későbbi túrákon találkozunk, legyen ez a munkánk elismerése, fejlődésünk biztosítéka.

A szövetség az egyesületek, általában a turistáság érdeklődésére gondoskodik, hogy amit államunk a természetjárásra fordít, azt a turisták meg is kapják. Foglalkozni kell a turistaházak kérdéseivel. Javaslatoz tenni a mai helyzet megrátóztatására és ha kell kibarcolni

a jogos kívánságok teljesítését. Szélesíteni kell az utazási kedvezményeket és segíteni a visszaélések megállításában.

Természeti kincseink pusztulnak; a Badacsony, a pilisi Szurdok régi fájó ügyünk. Ugyanakkor a kérdés másik oldalaként vasárnap sokszor gyűlnék ki az erdők és szemét borítja a források környékét. Az erdőgazdaságok ha ritkítanak, szívesen vágják ki a turistáktól jelzett fákat és nemegyszer rongják el a jól megtervezett kirándulást, mert nem közlik, ha valamilyen okból lezárnak egy utat vagy hegyvidéket. A budapesti művek vezetőivel is le kell ülni és a málnál okosabban rendezni a Szentendrei-sziget partján a kikötést.

Elmaradtunk a turistafelszerelések gyártásával, ha másképpen nem, fejlettebb baráti államokból importálni lehetne a hiányt pótolni. Javítani kell térképeink, kalauzaink minőségét. Segíteni kellene — ha másképpen nem, tanáccsal — a térkép- és szakkönyv-kiadást és ellátni színes anyaggal a sport- és napi sajtót.

Tárgyalni kell a szövetség alkotmányáról, a működési szabályzatról és minél előbb ki kell adni, hogy az egyesületek is erre építhessék fel szervezőtevékenységüket. Ahogy a gazdasági és kulturális életben felszámolják a vidék elmaradottságát, úgy kell, hogy a szövetség segítse a fővároson kívüli turista szervezeteket. És végül — bár sok még a megoldatlan kérdés — jobban biztosítani kell a természetbarát mozgalom társadalmi aktívának megbecsülését, akiket ma nemegyszer különként kezelnek a munkahelyen.

Az MSZMP Központi Bizottságának a sportról szóló határozata elégtelét azok felé, akik kitarottak a természetbarát gondolat mellett. Sajnos, ezt a határozatot sokfelé nem ismerik és a szervezetekben, a munkahelyeken nemegyszer harcolni kell az egészségellen, anyagiasszisztéma befolyása ellen.

A természetjárás egy sportág a többi között. Nem különb, de nem alávalóbb a többinél. Az a támogatás, amit a kormány és a szakszervezetek nyújtanak, bőven és gyorsan terül meg a hétről hétre felelősség, munkabíró, vidám dolgozó teljesítményében és abban az egészséges, sportszerű életfelfogásban, mely alkalmassá teszi fiatalágnakat a jövő építésére és közös eredményeink megbecsülésére.

Erős József

Az ébresztőóra hangja éles berregéssel szakította meg a csendet. Reggel öt óra. Künn, a menházövezte csúcsokat már birtokába vette a napfény, a sziklák kristályos fényvel verték vissza sugarait. Felpakoltunk és nekivágtunk...

Azután ott ültünk a csúcson, szalonnát ettünk hagymával és kenyérral. Még ma is érzem izüket. Alattunk mélyen lenn a Kacsa völgyben úgy fénylett a hó, mint egy nagy tükör. A Vaskapu-hágó-torony, a Ruman-csúcs és a Ganek mint hű, szép asszonyok tekintettek belé. A völgy zöld fűvében apró színpompák világítottak, társaink sátrai.

Azután lassan megindultunk lefelé a déli oldalon, méter méter után fogyott a kötélvégem. A völgy alján elváltunk. En visszamentem a táborba, Alo pedig lement a Poprádi tóhoz.

Mikor is volt ez tulajdonképpen?

Régen, csaknem tizenegy esztendeje, 1947 egy forró augusztusi napján.

Gyorsan peregték le az évek az idő homokóráján s mi valahogy mostoha szívvel bántunk a Mártacsúccsal. Keresztül-kasul jártuk a Magas-Tátra völgyeit, hágóit, sziklaormait, de a Mártacsúcsról, az elhagyott szerelmesről megfeledkeztünk.

Nyolc év után ismét szót kért a szép túra kísértő emléke. 1955 januárjában egy hideg téli hajnalon Kovács Jozoval elhatároztuk, hogy ismét meghódítjuk a hideg „szépasszonyt”, a Mártacsúcsot.

A kalendáriumban január 25-ét írták azon a napon, amikor nekivágtunk a Fehérvíz völgynek. A nap sugarai hűsége barátként követték nyomainkat, ahogy egyre feljebb haladtunk. A lejtő meredekbe szaladt, azután egy lágy hullámmal átcsúszott a Kacsa völgybe. Ott már az árny volt az úr s a nap sugarai erejüket veszítve törtek meg a hágó ormán. Magasan, a tóparti lépcsőn állítottuk fel a sátrát. Azután némán ültünk előtte és néztük, hogy simogatják a leszálló nap sugarai a gerinc hókristályait. Mélyültek az árnyak, a csúcsok megnyúltak, a

Tátrára leszállt az éjszaka. Egy felhőrongy közül kikandikált a holdsugár, vékony, bágyadt fényrel pásztázta végig a legmagasabb ormokat. A sziklákon csillogtak a jégtáblák. Az ősi barát és ellenség, a jeges szél is végigszáguldott a völgyön, egy percre kissé csodálkozva megállt, megrázta sátrunkat, azután továbbment a völgybe. Utána még mélyebb lett a csend. A jég, a hó, a szikla s a holdsugár csendje...

Tíz óra múlt január 27-én, amikor egy 60 méteres kötéllel, 18 karabinnal, 20 csilingelő faszöggel, két jégcsákánnyal, kalapáccsokkal, hálószákokkal és kétnapi élelemmel beszálltunk a falba. A szél fentről, a fal szurdokából hideg porhavat vágott a nyakunkba, a hó befurakodott sálunk mögé, utat talált szélkábátunkba. Még el se kezdtük a túrát, máris vizesek voltunk. Néhány méter s a Mártacsúcs, meg nem hazudtolva nevét, büszke hidegséggel hártotta el ostromunkat. Csilingelve fűrődött falába az első szög, ott azon a rövid szakaszon, azon a falrészen, mely tulajdonképpen végighúzódik az egész északi falon, közvetlenül a törmelék fölött. Lassan, biztosítva küzdöttük le a csúcs első ellenállását, kissé megpihentünk egy könnyebb hőmezőn, de ezután ismét szorosan zárt karjait a sziklafal, a fölöttünk tátongó meredek kuloárt ki kellett szögeznünk. A nap már délutánba hajlott, amikor lépcsőt vágva haladtunk feléle egy 60 fokos hófalra. A porhólavínak megszüntek hullani s minket már csak egy vágy fűtött, feljutni a hópárkányra, mely keresztülhúzódik a Mártacsúcs csorbáján. Fogytak szögeink, a nagy gránitlapokon csaknem 12 métert kellett traversálnunk s utunk egyre meredekebbé vált. Az idő veszedelmesen múlt s nekünk el kellett érniünk a párkányt.

Végre ott álltunk egy nagy boltozat alatt. Alattunk már az est homályába vesztett a nagy hóperem. Bivouak-szögeket vertünk a falba s készültünk az éjszakára. A benzintűz néhány perc múlva vígan bűgött, a vacsora: kenyér, vaj, szardínia és ovomaltinkonzerv, kitűnően ízlett. A gyertya pislákoló fénye bűvös kört vont körénk. Azután kihunytt lángja, s csak a hold és a csillagok fénye világította be a tátrai éjszakát. Diderelve gubbasztottunk hálószájkainkban és vártuk a reggelt.

Rőt fényrel bukkant fel a nap a Bélai havasok felett s reggeli helyett csonttá-

fa gyott cipőinket melegítettük fel a primusz-főző lángja fölött. Megkezdődött a küzdelem a meredek falal, az ellenálló sziklával. Áthajlások keskenyterítettek kitérni utunkból, s néha csaknem egész kötélfosznyai traverzet kellett csinálnunk. Drága perceket, órákat vesztettünk s a nyugaton lebukó napfény ismét arra figyelmeztetett, hogy még egy fászasztó éjszakát kell átvirrasztanunk, mert a fal foglyal vagyunk. Pedig fölöttünk alig 70 méterre már a gerine vont éles kontúr a látóhatárba. Az este rohamosan hullott le, s mi nyomát sem láttuk olyan helynek, ahol eltölthetnénk az éjszakát. Szöveget szög után vertük a falba s egy rövid traverz után fekte borda mögé kerültünk. Hatalmas áthajló párkány állta el utunkat s alatta egy barlangszerű bemélyedés kínált éjjeli szállást. Örömtől leírhatóan volt, nem adtuk volna azt a kis barlangot egy luxusszállóért sem. Itt töltöttük a második éjszakát — ülvé. Ha nem találjuk meg az apró kis teraszt, úgy kénytelenek lettünk volna egész éjszaka a falhoz szögeznünk állni. De szerencsénk volt s így ülvé virraszthattuk át most már a második éjszakát.

Alvásról szó sem lehetett, fájt a hátunk, zsibbadtak végtagjaink, hiszen mindennek lehetett nevezni, csak kényelmesnek nem az alig félméteres „szállodánkat”, de végre mégis elérkezett a reggel. A fekte gránitfal, a sötét tornyok sárga palástba öltöztek, azután vérvörösé vált a hó, az égoltra, mely mint kék kendő terült el a csúcsok fölött, egyszerre kigurult a narancssárga napgolyó.

Kinyitottuk az utolsó szardíniás dobozt, elosztottuk az utolsó kenyérszeletet, megtituk az utolsó kóty kondenzált tejet s elindultunk a végső támadásra. Hetven méter, de kicsoda méterek. Hátizsák nélkül kerestem utat a falon, ezután felhúztam kötéllel felszerelésünket s csak így következhettünk társam. Márta, a gögös szépasszony-csúcs, az utolsó percig ellenállt. Gyorsan reptünk az órák, már több mint 60 szöveget bevettünk a sziklába; minden centiméter kinszenvedés. Szög, karabiner, azután a kúrszán kigyózó kötéll — küzdelem minden méterért. Hiába vigyázok, talpam alatt patogva reped a jég, porzik a hó s Jozo Kovácsot szinte lesodorja a megindult lavina. Némán, a sziklához simulva állja rohamát s én fentről biztatom, már csak néhány méter és győztünk.

A szikla oly sima itt, mint a márvány. Merre induljak? — hisz nincs mibe kapaszkodni, nincs hol megvetni a lábat. Magasan balra vékony repedést találok. Gyorsan beverek egy szöveget, beakasztom a karabinert és befűzöm a kötelet. Már függeszkegem rajta teljes súlyommal. Ha kiszakad, az mindkettőnk halálát jelentené. Nincs más választás, biznom kell a falba vert szögben. Próbálkozom. Egyszer, kétszer háromszor próbálom felhúzni magam az áthajlásra, de nem megy. Még egy szögre van szükségem. De hová verjem? Sima gránitszikla és kemény jég minden körülotem. Az áthajlás fölött egy köszilánk mered ki a jégből. Ha sikerül a tövébe bevernem a szöveget, úgy meg vagyunk mentve, győztünk. A jég mint a gumí vágja vissza a kicsorbult szög élet, a kalapács tompán cseng fokán. De végül is sikerül. Milliméterről milliméterre fűrődik be az acél a szikla és a jég közé. Tart a szög. Felkapaszodom, az utolsó rohamra indulok. Már csak egyetlen jégcsövegem van, könnyű duraluminium jószág. Ezt ugyan hova verjem be, hiszen a sziklába aligha tartana. Ekkor támad mentőötletem, egy repedésbe apró köveket kalapáccsal s közéjük beverem a jégcsöveget. Rövid kötélre akasztom magam s intek Jozonak, hogy jöhet.

Az utolsó napsugarak siklanak a Mártacsúcs lejtőin, mire mindkettőn ott állunk az ormon, kezét szoritunk és büszkén nézünk le a sziklafalra, melyet csak három nap alatt sikerült meghódítanunk. Mélyen lenn a Kacsa völgyben néha elővillan a gránittömbök közül elhagyott sátrunk. Mintha egy emberlő múlt volna el azóta, hogy utóljára aludtunk benne; lassan beleperte a szélhordta hó. Alunk a csúcson a győztes ember felémelő érzésével. Mi voltunk a Mártacsúcs első téli megmászóit.

Puskás Arno, sportmester
(Átvettük a Csehszlovákiai Sport februári számából)

Puskás

BULGÁRIA – a balkáni Svájc

Bulgária kis ország — 110 ezer négyzetkilométer területű és mintegy felét hegyek borítják. Ezért nyugodtan mondhatjuk, hogy a turisták paradicsoma. Mi magyarok irigykedve járkalunk csodálatos, égbenyúló bércei között, vadregényes erdeiben. Néha ijedten körül is nézünk, ha eszünkbe jut a szófiai múzeumban látott óriást, de már szerencsére üvegszekrényben tartott, kitömött barna medve. — Nem lenne jó találkozni valamelyik élő testvérével.

Bizony érdemes körülnézni a balkáni Svájc csodálatos tájain — bár egy kis mód is kell hozzá. Reméljük, hogy hamarosan növekednek az ilyen irányú lehetőségek és sok-sok magyar turista ismerkedhet meg a Szófiához közel fekvő Vitosa hegység szépségeivel. A Vitosa legmagasabb csúcsa, a Feketecsúcs 2342 méter magas. Kedvenc kirándulólhelye a szófiai turistáknak és 30 turistaház, menedékházak várják a természet imádoit. A festői Rila hegységben pisztrángokkal teli hegyipatakok, a bolgár nemzeti építészet legrégebb emléke, az ősrégi rilai kolostor és a 2924 m magas Sztálincsúcs vonzzák a bel- és külföldi turisták ezreit. 28 turistaháza erre lehetőséget is nyújt.

Rilától délre a Pirin hegység Európa leg szebb hegyvidéke. A Vihrezcúcs 2915 m magas és itt is nyolc turistaház várja a kirándulókat. A 600 kilométer hosszú Balkán hegység nyugati részén emelkednek a fantasztikus formájú belogradcsiki sziklák és 29 turistaház teszi lehetővé, hogy tömegesen keressék fel.

A terjedelmes Rodope hegység, a Szrednagora sűrű bükkerdői, a Balkán hegység és a Szrednagora között elterülő híres Rózsák völgye mellett a bolgár történelem emlékei: a XI. században épült bacskorói kolostor, a XII. századból megmaradt tirnovói kolostorok, a kies ősi város, a Szófia környéki bojánai kolostor gyönyörű falfestményeivel nyújtanak felejthetetlen emléket a turistáknak.

És a hegyek után a tenger, Várna homokja, a sanatóriumok, szállodák, üdülők sokasága, Burgasz hatalmas kikötője, Szozopol — az ókori Apollónia és a festői Kaliakra-fok, mely arról híres, hogy ezt az egy helyet látogatják a fekete-tengeri fókák, mind, mind felejthetetlen szép emlékeket nyújtanak a turistáknak.

A bemutatott képek csak izelítőt nyújtanak a természet szépségeiből, melyek megismerése ma már nemcsak kis kiváltságos réteg lehetőségei közé tartozik. Évente többszáz magyar dolgozó tölti szabadságát Bulgáriában, ismerkedik meg barátságos, szorgalmas népével, látja a szocializmus hatalmas építkezéseit és azt az óriási fejlődést, amit elérték a felszabadulásuk óta.

Ídeje volt, hogy szervezett kapcsolat létesült a két baráti ország turistaszervezetei között, mert így kölcsönösen és minél többen ismerkedhetünk meg mindkét ország nevezetességeivel, kultúrájával és tájaival. A bolgárok a magyar nép igazi barátai és bizonyára szívesen fűzik szorosabbra a baráti kapcsolatokat látogatásaink során. Természetjáróink igazi alpesi túrákat tehetnek a szépséges bolgár hegyekben.

Máté Béla

A Sztálincsúcs (2924 m) a Rila hegységben,
a Balkán legmagasabb pontja

★

Belogradcsik homokkő sziklái északnyugat Bulgáriában

Mészégető-zsomboly

A Gömör—Tornai karsztvidék délkeleti részén, Szödliget, Bódvaszilás és Tornanádaska községektől északra egy hosszan elnyúló középtriász-korú karsztos tönkhegységet találunk: az Alsóhegyet. A hegység a Bódvavölgy lapályából 4—500 m-es meredek kopár mészkőfalakkal emelkedik ki, és platószerű felszínét vadakban gazdag erdőség borítja. A környező falvak népe évszázadokon át babonás meséket szőtt a fennsíkon tátongó, feneketlennek vélt „sárkánylyukak”, zsombolyok köré. Sárkányok, rossz szellemek tanyáinak regélték s messze elkerülték azokat.

E titokzatos üregek átkutatását először 1911-ben kísérelték meg. Az akkori Barlangkutató Bizottság megbízásából négytagú kutatóexpedíció szállt ki a helyszínre (Bekey Imre Gábor, Jordán Károly, Jordán Viktor és Scholtz Pál Kornél). A hegység központi részét képező Vecsembükki-fennsíkon összesen 12 zsombolyt jegyeztek fel, azonban csak a kisebbekre sikerült leereszteniük.

A legmélyebb zsombolyok (a 103 m-es Almási-zsomboly, a 90-es Vecsembükki zsomboly és a 62 m-es Szabó—pallagi zsomboly) első bejárása, átkutatása csak 1927-ben sikerült, amikor a BETE barlangkutatói (Kessler Hubert, Frank István, Kiss Gyula, Beliczay András) két bravúros expedíciót hajtottak végre. A zsombolyok keletkezésének problémájára is elfogadható módon sikerült magyarázatot találniuk. Kessler Hubert elmélete szerint a zsombolyok nagyobb barlangjratok felett — keresztirányú tektonikai törések mentén kialakuló gyűrűs fe-

szültség folytán — a barlangi menyezet felharapódzása útján keletkeztek.

Hosszú szünet után, 1957-ben szálltak ki ismét barlangkutatók e vidékre. Az EM Kinizsi SK 22 tagú barlangkutató expedíciójának az volt az alapvető célkitűzése, hogy vázlatosan, átfogó módon feldolgozza ezen elhanyagolt, de barlangtani szempontból igen jelentős felfedezésekkel kecsegtető karsztvidéket. A kutató munka során számos, eddig ismeretlen forrás- és víznyelő-barlangot tártak fel, de gondot fordítottak arra is, hogy a — még átkutatlan — zsombolyok se maradjanak ki a felmérési munkából. Az expedíció utolsó napjaiban értesültek arról, hogy közvetlenül a csehszlovák határ mentén, a tulsó oldalon, egy igen mély zsombolyra bukkantak az ott követ fejtő tornagörgei mészégetők. A zsomboly átkutatására akkor már nem volt mód.

A hír nem hagyta nyugodni kutatóinkat. Ez az első alsóhegyi zsomboly, mely nem természetes úton szakadt fel a felszínig, miután emberi kéz munkája nyomán nyílt meg. Azonkívül ez a zsomboly messze távol esik a már jól ismert híres vecsembükki zsombolysorozattól, vízrendszere sem a Vecsemforrással, hanem két másik hatalmas karsztforrás egyikével, a Pasnagy- vagy a Kastélykerti-forrással függhet össze. Érthető volt tehát, hogy szpeleológiai szempontból feltétlenül szükségesnek látszott a zsomboly mielőbbi átkutatása.

A magyar és csehszlovák hatóságok megértő támogatása révén a zsomboly átkutatását a közelmúltban sikerült lebonyolítani. A kutató csoport tagjai: Balázs Dénes, Bártfay Pál, Csekő Árpád, Horváth János, Neppel Ferenc, Pestl Lajos, Stefanik György, Szentes György, Szentiday Klára és Szikra László voltak.

A határt átlépve, az elhagyott mészkemence közelében, a bokrok közt kis keresgélés után a kutatók hamar rábukkantak az ismeretlen zsomboly alig fél méter átmérőjű, háromszög alakú sötét nyílására. A nyíláson bedobott kő többszöri ütődéssel 12 mp alatt ért a zsomboly fenekére, amiből arra lehetett következtetni, hogy az üreg mélysége kb. 50—70 m. Ennek megfelelően 70 m kötélhágcsót bocsátottunk le, melyen nyomban megindult az első kutató az ismeretlen mélységbe.

A leereszkedő páncélsisakjára felszerelt karbidlámpa fénye egy párkány mögött nemsokára eltűnt a lyuk szájánál figyelők szeme elől. Az egyre mélyebbre jutó kutató gégemikrofon és fejhallgató segítségével állandó összeköttetésben volt a külszínnel, irányította a biztosító köteleket és a telefonkábelrel kezelő társai munkáját. A felszínen tartózkodó kutatók örömmel hallgatták társuk telefonjelentését, mely egyre szélesedő barlangi üregről adott hírt.

A külszíni telefonállomás mellett már készült is a jegyzőkönyv, a telefon útján kapott barlangi méret- és irányadatokat, morfológiai megfigyeléseket gyorsírással jegyezték fel. A leereszkedő kutató most víz-zuhatag alá ért, karbidlámpája kialudt, ezért üzembe helyezte az ugyancsak páncélsisakra szerelt vízmentes elektromos lámpát. Hirtelen csattanás hallatszott, a hágcsó felső része kisebb kődarabot lazított meg, az zuhant le a kutató sisakjára, majd vállára. Semmi baj nem történt, mert overallját is vastag filclemezekkel bélelték ki.

Végre megérkezett a jelentés: 50 m mélységben, hatalmas cseppkőves sziklacsarnokban feneket ért az első kutató. Indulhatott a következő, akit most már telefon útján — a külszínen keresztül — a leérkezett első kutató irányított.

Amint a kutatók egy része földet ért, megérkezett a műszeres zsák is. Pontosan felmérték a barlang méreteit, a közethasadékok irányát, a levegő hőmérsékletét, majd kőzetmintákat vettek és fényképfelvételeket készítettek. Gondosan átvizsgálták a Nagy-teremből nyíló cseppkőves folyosót, de sajnos, a víz által besodort nagy mennyiségű anyag a továbbjutás útját elzárta. Kisebbszű víznyelő oldaljratban állati csontokra bukkantak, a koponyát magukhoz vették, melyről később megállapították, hogy nyestkoponya. Valószínűleg közvetlenül a zsomboly felnyitása után zuhanhatott le a szerencsétlen állat a 15 emeletnyi mélységbe. A felmérések elvégzése után felváltva a kutatócsoport valamennyi tagja leereszkedett a zsombolyba, mely a résztvevők mindegyike számára felejthetetlen élményt jelentett.

Balázs Dénes

A MAGYAR FLÓRA ritkaságai

Kitaibel Pál, hazánk legnevesebb botanikusa, tudósa és fíradhatatlan természetjárója (születése 200. évfordulójáról a múlt esztendőben emlékezett meg a tudományos világ) 1792-től 1815-ig hozzávetőleges számítás szerint 20 000 kilométernyi utat tett meg szekéren és gyalog szerte a Kárpát-medence különböző területein, hogy felkutatassa és leírja természeti kincseit. A helytartó tanácshoz intézett egyik felterjesztésében többek között ezt írta: „Az ember nem is hinné, milyen gazdag ez az ország új és ritka növényekben”. A Kárpátok medencéje valóban Európa egyik leggazdagabb flóraterrituma, ahol a virágos növényeknek és a harasztféléknek közel 4000 faja található és körülbelül ugyanennyi ezek változatainak és keresztezéseinek a száma. Ezzel szemben például Németország és Ausztria területén együttvéve alig 3200 virágos növény él. A Kárpát-medence tekintélyes számú növényéből hazánk területén a harasztféléknek 52 faja, a virágos vagy magvas növényeknek pedig 2113 faja tenyészik és díszlik a sok változatot és keverékfajon kívül, tehát 865 növényfajjal több, mint Anglia területén, ahol mintegy 1300 harasztfélé, virágos vagy magvas növényt tartanak számon.

A hazánk területén előforduló növényfajok között van számos olyan bennszülött (endemikus) növény, amelyeknek rokonai csak távolabbi flóraterritumokon találhatók és jócskán akadnak olyanok is, amelyek a föld elmúlt korszakainak a maradványai, reliktumai. Bármerre is kalandozik az ország területén: az Alföldön, a Dunántúlon éppúgy, mint a Magyar Középhegység gerincein, lejtőin vagy völgyeiben, a természetjáró mindenütt találkozik velük. Anton Kerner, osztrák botanikus, aki 1855-től 1860 teléig élt hazánkban, mint a budai fő-reáliskola, majd pedig a József-Ipartanoda természetrajz tanára, a „magyar puszták”-ról közölt tanulmányában ezt írta: „Aki Nyugat-Európából először jön a Magyar Alföldre és az ottani sztyep-területen szembe elé tárul az a növényvilág, amely a száraz talajt borítja, úgy érzi, hogy egészen új világba került. Hová a szeme pillant, mindenütt olyan növényalakokat lát, amelyek idegenszerűeknek tetszenek és amelyek déli Oroszország sztyeppjeivel és a Földközi tenger partmellékének növényzetével közösek”.

Az Alföld is bővíben van a különleges növényeknek. A száraz homoktalajon a jellegzetes pázsitfélék, különösen a pusztai árvalányhaj (*Stipa pennata*) és bizonyos pillangós virágú növények az uralkodók. A homokbuckák ékességei: a tavasszal nyíló törpe termetű, pelyhes ibolya (*Viola Kitaibeliana*), az alig egy arasznyi, homoki nőszirm (Iris arenaria), amelyet Kitaibel írt le először, a homoki bóca (*Astragalus varius*), a homoki pirosító (*Alkanna tinctoria*), a fehér lilászínű, tartós szegfű, Kitaibel elnevezése szerint *Dianthus diutinus*, amelynek rokonai csak Dél-Oroszországban tenyésznek, az őszszel nyíló lilászínű sziki gerebcsin (*Aster pannonicus*) és a homoki kikerics (*Colchicum arenarium*), amelynek hasonmása csak a Balkán keleti részén található. A Tisza árterületein jellegzetes növény az édesgyökér, vagy higviric (*Glycyrrhiza glabra*), amelynek gyökeréből Olaszországban, Kälabriában, de már nálunk is készül a „medvecukor”. Számos reliktum növényvel, jégkori maradvánnyal dicsekedhet az Alföld flóravidékeinek érdekes része, a Nyírség, mégpedig a nyírbátori Bátorliget, amelynek legnevezetesebb növénye a magyar kőkörcsin (*Pulsatilla hungarica*) és a kéküstökű csormolyának (*Melampyrum nemorosum*) alfaja, a debreceni csormolya, amelyet Soó Rezső, akadémikus írt le. A bátorligeti típusú lappflóra Nyírbátor vidékén több helyen is megismétlődik, így Nyírpilis, Szaniszló és Mezőtényes határában is, ahol például szintén díszlik a réti kardvirág (*Gladiolus imbricatus*), a zergeboglár (*Trollius*), a tőzegeper (*Comarum*) és a réti angyalgöyökér (*Angelica palustris*) is.

Sok ritka növényünkkel ismerkedhet meg a természetjáró a Dunántúli flóravidék kiemelkedő területén: a Mecsekben és a Nagyharsányi-hegyen. Az utóbbi helyen néha már február végén virágozik a magyar kikerics (*Colchicum hungaricum*), amelynek virága hasonlít a levéltelenül nyíló őszi kikericshez. A kora tavasszal nyíló magyar kikerics virágzásakor levelek veszik körül. Ez a kikerics faj hazánk más helyén nem tenyészik és csak a Balkán nyugati partvidékén található. A Nagyharsány és a Mecsek jellegzetes növénye az orvosi bazsarózsa (*Paeonia officinalis*), a preglaciális maradványnak tekintett mecsei zergevirág (*Doronicum orientale* vagy *caucasicum*), az illatos hunyor (*Helleborus odoratus*), a tengerparti üröm (*Artemisia camphorata*), a csodabogyó (*Ruscus*) két faja, a lónyelvű és a szúrós. Ezek Somogy és Tolna megyék területén is előfordulnak. Különleges virága a Mecseknek a majom kosbor (*Orchis simia*), a rozsdás gyűszűvirág (*Digitalis ferruginea*), a baranyai peremis (*Inula spiraeifolia*). A Harsányi-hegy az egyedüli tenyészőhelye a bakszarvú lepkeszegnek (*Trigonella gladiata*), amely rokona a mediterrán eredetű, régebben termesztett, és gyógynövényként használt görög lepkeszegnek vagy görög szemének (*Trigonella foenum-graecum*). Itt talált rá Boros Ádám, a lápi flórakutatója és kitűnő ismerője az Atlanti Óceán partvidékén előforduló *Tortula Mülleri* nevű mohára is, amely eddig ettől a partvidéktől távolabb eső területen még sehol sem került elő.

Igen sok harmadkori reliktumra akadhat a természetjáró a Magyar Középhegység flóravidékeén, tehát a Balatontól, illetőleg a Keszthelyi hegységtől északkelet felé haladva a Tornal Karsztig és a Sátorhegység déli feléig terjedő dombokon, hegyeken és völgyekben, az Osmátra területén előforduló mintegy 1500 fajt számláló virágos növény között. Elyen például a különlegesebbek közül a balatoni Szentgyörgyhegyen növényprányiféle, a cselling (*Notholaena Marantae*), a Badacsony környékén tenyésző vékony nyúlárnyék (*Asparagus tenuifolius*) és a borostyán vajvirág (*Orobanche hederacea*), a Pilisi hegységben virító dolomitlen (*Linum dolomiticum*) és az ernyős virágzatúak családjába tartozó magyar husáng (*Ferula Sadleriana*), amely a Békőhegyen, a Börzsönyhegységben, a nagymarosi Ördöghegyen is tenyészik, a Gellérthegyen díszlő sárgás hab-szegfű (*Silene flavescens*), amelyet Kitaibel illesztett be a magyar növények sorába. A Dobogókőn itt-ott fellelhető az ernyős virágzatúak közé tartozó dudamag (*Danae cornubiensis*) és az ugyanebbe a családba tartozó dudatönc (*Physocaulis nodosus*), amely a Naszályon, de a Badacsonyban is megtalálható. Preglaciális maradvány a Keszthelyi hegységben és a Naszályon tenyésző magyar gurgolya (*Seseli leucospermum*) is. A Bükk jellegzetes jégkorelőtti maradványnövénye az ajakos virágúak családjába tartozó szirti pereszely (*Satureja thymifolia*), amely rokona a Déleuropában honos, évtizedekkel ez előtt nálunk is termesztett és fűszer- meg gyógynövénynek használt kert pereszelynek, régi nevén a csombornak.

A Bükk hegység három völgyében, különösen a Feketesár völgyben most nyílik magas körös társulásokban a telekivirág (*Telekia speciosa*), (lásd ábránkat). Hazánk területén ez a szép, sötétsárga, fészkes virágú erősen illatos növény máshol nem található. Kitaibel 1795-ben ismerkedett meg a ritka bükkli növényvel és azt szivlevélű ökörszemnek (*Bupthalmum cordifolium*) nevezte el. Ugyanebben az időben Erdélyben, a Háromszék megyei Nemerehegy és a délerdélyi havasok völgyeiben Baumgarten János Keresztély, segesvári orvos, Erdélyi növényvilágának kutatója és leírója is megtalálta az érdekes ökörszemvirágot és felismervén különlegességét és generikus önállóságát, elnevezte azt Teleki Sámuel, a nagyműveltségű erdélyi kancellár, a marosvásárhelyi „Teleki théka” összegyűjtőjének tiszteletére *Telekia speciosa*-nak. Ezt az elnevezést a nemzetközi növénytudomány is magáévá tette.

A telekivirág is, mint minden más, ritka, endemikus, különösen pedig reliktum növény mindenhol és mindig a természet szépségeit megbecsülő természetjárók különös oltalma alatt álljon.

Natter-Nád Miksa

Tauernvarázs

(TAUERNZAUBER)

Ebben az egy szóban foglalta össze egy igen kedves alpinista barátom a Tauern hegység csodálatát, gyönyörűségét és dicsőítését. Ez a megállapítás még most, évtizedek után is a fülemben cseng. Állandó túratársaimmal úgy határoztunk, hogy erről a varázsról meggyőződünk. A készülődés boldog izgalmait külön cikkben kelene megírni. Itt csak annyit, hogy a tervek készítése közben, sőt még álmaimban is ott jártam a jégszönyegeken és a sziklás csúcsokon.

Augusztus közepe táján indultunk. Rekkenő hőségben szálltunk ki a vonatból, az 1200 méteren fekvő Böckstein állomáson, a Tauern-alagút kijáratánál, amely egyben a hegység kapuja. Álmosan, fáradtan, borús hajnali szürkületben indultunk Nassfeld irányába, ahol a magas sziklafalokról óriási vízesések zuhognak, források táplálják azt a vad patakocskát, amely hűsége miatt bennünket a Valerie-Haushoz, első pihenőhelyünkre. Itt azonban csak a reggelinket fogyasztottuk el. Az idő még párás, a távlatok szürkék voltak. A menedékházak kedvező időjósolatát kételkedve fogadtuk és további útra indultunk. Elhagytuk a házat, Sieglitztalban már javulni kezdett az idő. Az út is szép volt, az üde zöld pázsit telve virággal, amelyekről a kicsit későn jelentkező nap sugarak akkor csókolgatták le a kiadós harmatcseppeket.

Elérkeztünk az éles fordulatokhoz, a hosszan és meredeken emelkedő szerpentin úthoz, ahol már csak sívár kővilág kísért bennünket. A maga nemében ez is szép volt, hiszen ezt kerestük. Kipirultan, gyöngyöző homlokkal érkeztünk teljes napsütésben 2470 méteren a Riffelschartén épített Niedersachsenhaushoz. Igen szerteágazó kiindulási pont. A ház egyik sarkán útjelzőtábla Neuner-kogel—Schareck—Duisburgerhütte felé mutatja az irányt, mely a nyereg folytatása és a 3130 méteres Scharecken vezet keresztül. Ez a csúcs az egész környéket uralja. A ház másik oldaláról a következő túránk útvonala és célja integetett felénk. Hatalmas sziklaletörések, szikrázó jég- és hómezők felett trónol a Sonnblick kiemelkedő jellegzetes csúcsa. Elindultunk korán reggel lefelé és a völgyben hamarosan a természetbarátok hatalmas nyaralótelepén, Kolm—Seigurnban és a Neubaumenedékházaknál voltunk, ahol bennünket különös szeretettel fogadtak. A további út ebből a katlanszerű völgyből újra a sziklás szerpentineken folytatódott, a Royacherspitze és a Tranerkopf oldalán, ahol a nehéz út fáradságát a szikla falába épített igen kedves kis háznál, a Royacherhütténél pihentük ki. Csak egy kis szoba 8—10 ember részére, valamivel nagyobb a mi ezüsthégyi kunyhóknál. Hatalmas sodronykótelekkel kötötték a sziklák falához.

A Royacher Hütte

Most azután már az út komolyabb része következett. Hatalmas sziklatömbökön, kőlépcsőkön kerülgettük a nehéz utat és kiérve a sziklás részből, a meredeken emelkedő hóhatárnál voltunk. Figyeltük a további utat, amely már a hómezőn vezetett és amely alatt a gleccser terült el. Jókora utat tettünk már meg a hómezőn, meredeken kapaszkodtunk fölfelé, amikor a turisták réme, a köd kezdett leereszkedni. Hamarosan olyan sűrű lett, hogy alig láttunk néhány lépést és így igen ragaszkodtunk a sodronykótelekkel biztosított úthoz, amely sok helyen a hó alatt volt. Végre a meredek út végére értünk, ahol egy embert pillantottunk meg, aki egy gleccserkútból vizet merített. A menedékházhoz tartozott. Néhány perc múlva 3103 méteren, a Sonnblick-csúcsára épített menedékházban voltunk. A nagy étterem zsúfolásig tele volt turistákkal, akik már az előző napon érkeztek és a nagy köd miatt ottrekedtek. A házból nem volt érdemes kimenni, hiszen minden tejfehér volt. Így a ház tornyában levő meteorológiai intézetet látogattuk meg. Precíz műszerek, tudományos mérőeszközök sokasága telefonnal és mindezt egy egyszerű betanított dolgozó figyelő és a lement adatokat telefonon adja le.

Egész éjjel dühöngő szélvihar rázta a menedékházat biztosító sodronyokat és nagy pelyhekben hullott a hó. Reggel mindebből csak 30 cm-es friss hó és a még mindig sűrű, de egyre ritkuló köd maradt meg. A táj ötpercenként változott. Végre az idő egészen kiderült. Ragyogó napsütésben és a kék égbolt alatt indultunk a hatalmas, friss szikrázó hóval fedett jégszönyegen. A kép visszafelé tekintve az alpesi világ minden szépségét, jellegzetességét bőségesen csillogtatta. A lejtős gleccserút igen sok látnivalóban bővelkedett. 2409 méteren a hóhatár szélén pompázó kis tóhoz értünk: ez a Zirmsee. Majd a Seebichlhausnál és az Alter-Pochernél már szemben állottunk a turisták, hegymászók Mekkájával, célnkkal a Glocknerrel és alatta azzal a kis faluval és jellegzetes templomával, amelyből, úgy érzem. szépség tekintetében csak egy van: Heiligenblut.

Hatalmas szállók sorakoznak itt egymás mellett, gépkocsik és autóbuszok robognak utasokkal telve a gyönyörűen megépített Glockner úton. Bábeli hangzavar; a világ minden tájáról érkezők gyönyörködnek a szépségek halmazában. Nem először voltam itt, de most még szebbnek láttam, mint valaha. Megnéztük a temetőt, amely a templom körül van. Szomorú hely, mert külön részében sok hant domborul a Glocknerrel lezuhant turistatársunk felett. Kellő megilletődéssel olvastuk a neveket és kegyelettel szívünkben, néma részvétellel adóztunk emléküknél.

Az éjszakát a 2400 m-en levő Franz Josef-házban töltöttük és pihentük ki a fáradalmakat. Azután másnap még pirkadás előtt indultunk teljes magashegyi felszereléssel a nagy útra. Komor ünnepélyességgel készültünk el és indultunk egyelőre a sötétben, a köves úton és ha-

A menedékházból a Klein Glocknerre vezető út

A Klein Glockner csúcsa vastag, lefagyott havon érhető el

A Gross Glocknerre drótkötelek segítségével kell felkapaszkodni

(Szerző felv.)

marosan a nagy jégmezőre kerültünk. A Pasterze nem veszélyes, kitaposott útja van és a sötétben majdnem olyan biztonságosan lépegettünk, mint az országúton.

Ez a hatalmas, 10 km hosszú, 4 km széles, 60 m vastag jégcszóneg, melynek kiterjedése 32 négyzetkilométer területet fed be, még kezdők részére is veszélytelen. Mire a közepére értünk, kezdett derengeni. Megjelentek a már elhagyott Sonnblick irányából a kelő nap sugarai. Gyengén szűrődtek az előttünk emelkedő Johannisberg és Hoher Riffler hóval takart csúcsaira; a szívárvány pompázatos színeiben ragyogott ez a pazar havas világ. Előttünk és mögöttünk is állandóan változó színekben ragyogtatták a kelő nap sugarai a gyenge reggeli ködkezetbe foglalt képeket. Vagy egy órán át élveztük a természeti tüneményt és utána a nap teljes erővel sugárzott be minket.

Mi is elkezdtünk emelkedni a sziklás úton és a Hofmanngleccseren már hágóvasakkal, hőszemüvegekkel ellátva, igen óvatosan meneteltünk. Kerülgettük a nagy repedéseket. Meg-megálltunk egy-egy nagyobb repedésnél, hogy minél jobban emlékezetünkben maradjanak a természet eme csodálatos alkotásai. Fárasztó volt ez a meredek jeges út, de szép volt! Néhány helyen egészen veszélyes hóhidakon mentünk át. Alattunk egyik oldalon irdatlan mélység, a másik oldalon magas jégfal meredezett. A gleccserútnak a végén voltunk és az út rövid, de meredek sziklaéleten folytatódott, ahonnan már látható volt a 3465 méteren épült Adlersruhe, illetőleg az Erzherzog-Johannhütte, amely egészen a Glockner alatt van annyira, hogy a ház bejáratával szemben levő ajtó felett tábla van: Zum Glockner, vagyis feljárt a Glocknerre. Mielőtt a házba értünk, a sziklagerincről igen szép kilátásunk volt. Tisztán csillogtak az elhagyott Sonnblick jégtakarói, a Pfandelscharte, a Wiesbachhorn, a Kitzsteinhorn közelről, míg a távolban a Dolomitok vonulata: a Sella, a Marmolata vakító fehérségében gyö-

nyörködhattunk. Mire a házba értünk, ugyanaz a sors ért el bennünket, mint a Zittelhausban: köd, vihar, havazás. Egész éjjel hatalmas vihar dühöngött, de reggelre kitisztult.

Ragyogó napsütésben mentünk a nagykiterjedésű hómezőn, zsák nélkül. A meredek út azonban így is fárasztó volt. Az út biztosított, de bizony a drótkötelet sok helyen a hó takarta. Igen óvatosan jártunk és szép teljesítmény után felértünk a 3783 m magas Klein Glocknerre. Nem igen néztünk körül. Izgultunk. Újra le kellett menni a hólépcsőkön a Scharteba, amely igen keskeny nyereg, hóval fedett jég és az egyik oldalon vagy 800, a másik oldalon 1100 méteres szakadék tátong. Gyors iramban mentünk át rajta és már a Gross Glocknerre vezető útnál voltunk.

Beszálltunk a biztosított kötélhágcsós útba és elég könnyedén jutottunk fel, hiszen túránk legszebb és legnagyobb teljesítménye állott előttünk. Fent voltunk a 3798 méteres csúcson a keresztnél és tiszta, ragyogó napsütésben élveztük a felejthetetlen pompás tájképet, messze távlatokban és a maga fenséges valóságában. A Tauern hegység kellős közepén voltunk, annak legmagasabb csúcán és végigláttunk minden hozzátartozó vonulatot. A főgerincből, amely 27 km hosszú, kb. egy tucat 3000-en felüli csúcs emelkedik. A mellékgerincek közül az egyik 12, a másik 15 és a harmadik 20 km hosszú. Az egész vonulatban 40 jégmező terül el, 119 négyzetkilométer jégterülettel.

Végül mégis le kellett ereszkednünk újra a házhoz és búcsút vettünk életünk legszebb élménye színhelyétől. Sokat tapasztaltunk, és ez a gyönyörű túra erőt adott nekünk az élet további küzdelmeihez is. Miután meggyőződünk a Tauernzauber valóságáról, szépségéről, fenségéről, elhagytuk, hogy visszatérjünk a hétköznapiokba.

Szántó Gyula

Egykor a nagyváradi görög katolikus püspökség hitbizományához tartozott a Körösök, a Meleg Szamos által övezett hegység, élében a néhány pástorkunyhót hordozó, látványosan szép völgykatlan: Stina de Vale (Biharfüred). Távol a közlekedési utaktól, sűrű őserdők, alig járható szakadékos völgyek mögött rejtőzött a Sebes és Fekete Körös és tápláló patakjaiknak, valamint a Meleg Szamosnak és a Nagy Aranyosnak csodás forrásvidéke.

Az általában Bihar hegységnek ismert terület Csucsától, Ady kedvenc tartózkodási helyétől délre vagy 100 km hosszúságban terül el s utak még ma sem bolygatják meg természetes vadságát. A karsztjelenségekben (víznyelők, töbrök, bűvópatakok, forrásbarlangok) igen gazdag területen K. Nagy Sándor (1845—1921) nagyváradi ügyvéd kezdte meg a feltáró munkát a múlt század hetvenes éveiben. Értékes kezdeményezését Czárán Gyula földbirtokos (1847—1906) folytatta, aki, hogy kellő felkészültséget szerezzen, 1892-ben, 45 éves fejjel elvégezte a selmecbányai bánya- és erdőmérnöki főiskolát. Ezután birtokát bérbeadva, kora tavasztól késő őszig kint élt szeretett hegyei között.

Stina de Vale-ből kiindulva sorra tárta fel a Szamos forrásvidékét a Padis fennsík szélén pompázó sziklakertet: a Csodavárat, melyben ismételten váltakoznak a víznyelő- és forrásbarlangok, hogy kilométerekkel távolabb a Galbenában (Sárga patak) bukkanjon újból felszínre a karsztpatak. A csodálatos vadsága mellett is bájos Galbena szurdokban tör utat a víz, hogy lejjebb, megszelídülve a Fekete Köröst táplálja.

Czárán Gyula tudományos munkálkodásán kívül turistautakat tört az őserdőn, a szakadékokban létrákat, hidakat helyezett el, a meredek sziklafalakon lépcsőket vágatott, drótkötél biztosítókat helyezett el, hogy hozzáférhetővé tegye mindenki számára a feltárt tündérkertet. Kitűnő útjelzéseket festett, melynek vonalai ma is használatosak. De amit a váradi prókátornál elnéztek, azt a nemes származású földbirtokosnak soha nem bocsátotta meg a „társaság” és a rokonság. Hogy lehetett egy úrnak éveken át a hegyi mócokkal barlangban hálni, puliszkát enni?

Czárán nem sokkal a Galbenán tett utolsó látogatása után — amikor fájdalommal látta, hogy a tudomány és a turisztaság előtt megnyitott területen a kapzsi erdőtulajdonosok mohó erdőirtásba kezdtek, mely veszélyeztette a Galbenát is — viszonylag korán, élete teljében elhunyt.

Beius-tól (Belényes) kopár, unalmas dombháton 3 órás gyaloglás vár a turistára, hogy elérje a hegység lábánál fekvő Budureasa községet. Innen elhanyagolt műúton először völgyben, majd a hegy bordáit oldalazva emelkedik állandóan az út, közben leküzdve több mint 1000 méter szintet, hogy kis lejtő után elérhessük Stina de Vale üdülőtelepet (1102 m). Itt találjuk az 1933-ban épült első bihari turistaházat, mellette a másikat, mindkettő a szakszervezetek turista irodájának kezelésében. Ugyancsak az iroda gondozza az útjelzéseket, melyeknek vonalvezetése és karbantartása minden dicsőretet megérdemel! A Jád, Dragan völgyek, a Medziadi cseppkőbarlang, a Vladesa (1838 m) s utam további céljai: a Szamosbazar, Pádis, Csodavár, Galbena felé irányulnak az útvonalak.

A hajnal már úton talál. Asznapi végcélom, a Padis ugyan csak 22 km (kb. 900 m szint), de közben a Meleg Szamos forrásvidékének bejárása is kemény munka, jó néhány száz méter szinttel (hivatalos adat: 15 km, 5 óra!).

Hatalmas fenyőerdő után havasi réteken, törpefenyők között vezet az útjelzés (út nincs), folyton emelkedve, az 1629 méteres Poianára. Lejtők, emelkedők után a Bohodei csúcsától meredek lejtőn ereszkedem le a nyeregbe, ahol a Szamos Körút (Circuitul Somesului) kezdődik. Tajtékos patakon kell átlábolni, mely a sziklák között, ember számára járhatatlan helyen zuhog. A fenyők között vezető ősvényféle rövidesen kilátóponthoz irányít: ez a Moloch szikla. Az örvénylő Szamos 60 méternyi mélységben zúg, s „Meleg” nevét cáfolva, igen sok hófolt tartítja a szakadék alját. Körös-körül függőleges sziklafalak, tornyok övezik a vad szakadékos, vízesésekkel szabdaltszurdokot.

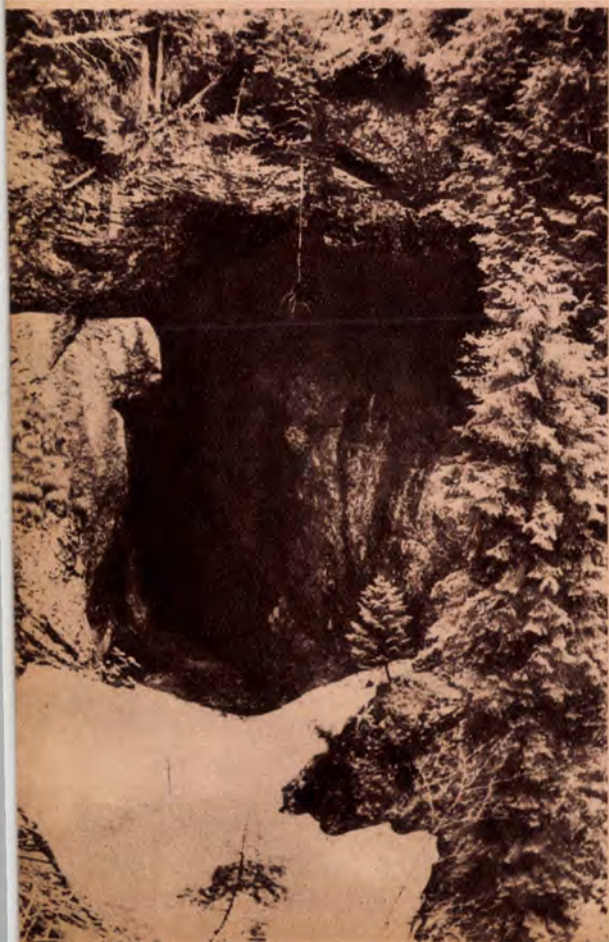
Sziklás, morénás, meredek oldalazó út után leérek a patakhoz. Hatalmas hóhídon kelek át a túlsó oldalra s pihenek, mielőtt megkezdéném az újbóli kapaszkodót. Meredek oldalon kell ismét kapaszkodni, sokszor a fák ágait, gyökereit megmarkolva. Kis barlang mellett visz az út, majd utána újabb sziklaél: a Belvedere kilátópontra. Innen pompás rálátás nyílik az egész szurdokra. Gyönyörű napsütésben fürdenek a sziklaalakzatok a mélyzöld fenyők között.

Oldalágon felfelé haladva ismét álmélkodásra készítenek a természet csodás munkája: Barlangszájából zuhan le 60—80 métert a víz, szűk sziklahasadékban. Felette a fák között több víznyelő s néhány perc múlva előtűnik az Aregyásza-vára víznyelő barlang hatalmas kapuja. Innen a víz útja követhető egészen a kiömlésig.

Kilátás a Belvedere sziklától a Szamos szurdokára

Az Aregyásza Vára, víznyelő barlang

Folyás ellenében haladva többször ismétlődik a patak felszíni-föld alatti bújócskája, míg végre elérem az erdő szélét. Óriási, katlanszerű havasi rét terül el előttem (telve töbrökkel, víznyelőkkel), pásztor-kunyhókkal s szemben a fenyőüstökű Varasoia csúcsa. Még egy jó óra s feltűnik a Padis fennsík feletti sziklafal: a Mócok temploma. Még annyi esemény történik, hogy megzavarom két, a karámok felé lopakodó farkas vacsora-kísérlését.

A padisi erdészháztól lejtőkön, emelkedőkön — több esztenát érintve — vad őserdőt át jutok a Pietra Galbenei sziklaormára. A Galbena alsó folyása, a Ritul Florilor (Flóra rét) innen már látható. A szirt után több víznyelő teszi még zordabbá a helyet. Meredek lejtő után újabb látnivaló: a Focul viu (Eszkimó jégbarlang) 30—40 méteres fazékszerű mélyedése, melybe bár a nap besüt, de alján fentről is jól látható a jégpáncél és oldalt jégoszlopok. Továbbra is meredeken vezet lefelé az ösvény egészen a Flóra rétig, ahonnan éles emelkedő után feltáruul a Galbena vad, sziklás világa.

Lent bömből a tajtékoz víz, szinte remeg alattam a sziklaélre kihelyezett I. Balcon (gerenda kilátó). A szemközti 60—100 méteres függőleges sziklafalak részeiben sasok vijjognak. A nap beragyogja a természet gyönyörű alkotását, fent békés báránnyelők keringenek az égen.

A II. Balcon után nehéz ereszkedőn jutok le a patakhoz, hogy még több kilórással vergődjek át a túlsó oldalra, ahol a jelzés tanúsága szerint mód nyílik a felfelé haladásra. Néhány perc s hatalmas víz-esés: a Cascade de Lune (Eminenciás vízesés) ömlik ki a barlangszájon. Oldalt felkapaszzkodok a nyíláshoz s örömmel látom, hogy a jelzés a barlangba vezet. Elő a zseblámpát s indulás. Balra lent a víz zúg, jobbra a ferde repedés felső részén én fújtok. 30—40 méter után világosodik, ismét a felszínen vagyok. Feljebb a víz még többször elrejtőzik a sziklák alatt, de titokzatos útja a föld alatt már nem követhető.

Most jobbra drótkötél nyújt lehetőséget, hogy a meredek sziklafal oldalába vágott ösvényen tovább lehessen haladni (Pokol tornáca). Az örvénylő patak vízeséseken zuhog lefelé, útjában több helyen szabályos kerek üstöket mart a sziklafenekbe. Hirtelen véget ér a természet hatalmas színjátéka, nagy medence a fal tövében: a Galbena kitérése.

Üttalan úton, fától fáig figyelve a jelzéseket, erős kapaszkodó következik. A sűrű erdő, az áthatolhatatlan bükkcserje semmi kilátást nem enged. Majdnem a tetőn újabb henger alakú mélyedés: a Bortig-barlang. Ennek alján is jégpáncél. Ezután meredek lejtőn, rengeteg kidőlt, derékba tört fenyőtörzsön átmászva, alattuk bújkálva (a nagy hó, szélvihar áldozatai) kerülök a Csodavár (Cetatile Ponorului) körútjához.

Méltán nevezte el Czárán ezt a helyet Csodavárnak (az itteni elnevezések mind tőle származnak). Baloldalt indulva 100 méteres sziklafalak peremén vezet az ösvény, a jobb letekintés miatt csak hasoncsúszva merészkedem a szédítő mélység széléhez. Három kerek, sziklafalakkal övezett aréna sorakozik egymás mellé, egyikből a másikba víznyelőkön, forrásbarlangokon át zúdul a víz, hogy sok kilométeres föld alatti útja után a Galbenában kerüljön ismét felszínre. Gerendaerkély tesz lehetővé biztonságos lepillantást a tündérkertbe.

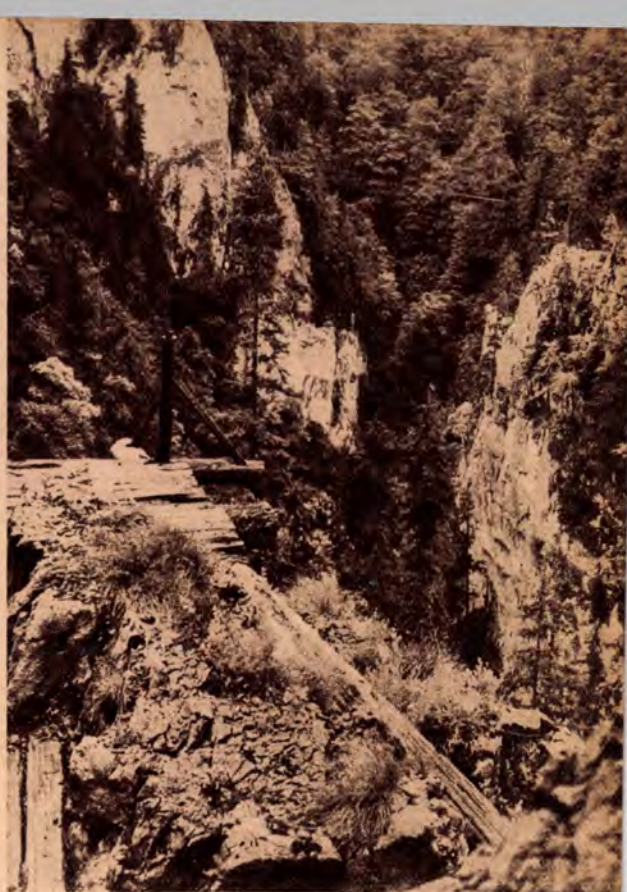
A körút másik ágán igen meredek, a vízmosásos terep ellenére jól gondozott szerpentin, fáradtságos úton jutok le a legalsó sziklakertbe, a víznyelő barlanghoz. Szédül az ember ha felnéz a meredek falakra. Morénás oldalon, majd sziklás letörésen át kerülök a felsőbb, második udvarba, ahol csodálattal szemlélem a Csodavár hatalmas homlokzatát, a kb. 50 méter magas barlangszájjal. Létrák, hid vezet a barlangba, ahol a bömből víz minden külső zajt elnyom. Jobbra felfelé másik nagy nyíláson keresztül lehet feljutni a harmadik sziklakertbe. Leírni ezt a látványt? Nincs erre toll!

Újabb emelkedő után a Ponor-réten hallgatom az eltűnő patak föld alatti moráját — siet a Csodavárba, majd követem felfelé a patakot, hogy az Izbuc Ponorului forrásbarlangjánál csak sejtsem, ez az a víz, ami a Pádison látott patakból jön.

Már rövid a mondanivalóm (ej mennyi lenne még!). Másnap a Padistól 14 kilométeren át, a nyájak csapásain, 1200 métert állandóan lefelé ereszkedve érem Pietroasa falut, ahonnan jó szerencsével teherautón zöttyögök be Sudrigiuba, hogy vasúttal visszatérjek Nagyváradra.

Most látom, milyen szegényes ez a kis beszámoló a gyönyörű élményekről, melyeket román barátaim tanácsai és segítsége nyomán alkalmam volt felejthetetlen emlékeim közé elraktározni. De talán még sem haszontalan kis írásom?

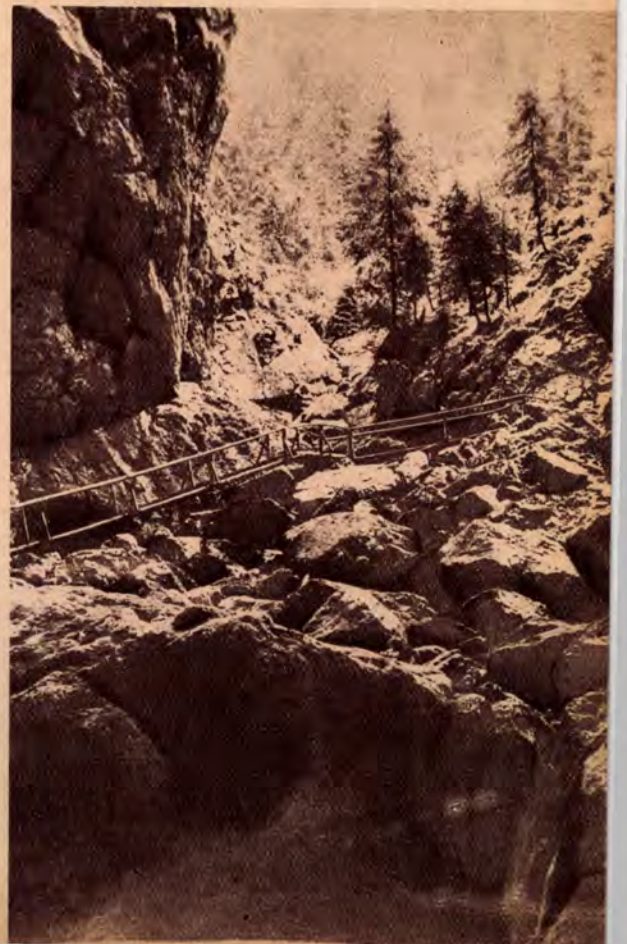
Kunsági Viktor

A Galbena egyik kilátópontja, melyet a tavasi olvadás áradata tönkretett

A Csodavár víznyelő barlangjának hatalmas nyílása

(Szerző felv.)

Ifjúsági Természetjárás

Mozgótábor — autóbusszal

Hazánk legszebb tájai felé nap, mint nap autóbusszok sora repíti a látványgyógyezreket. Vidám gyereksereg, komoly felnőtt csoportok utazgatnak. Zömében azonban fiatalok; iskolások a legkisebbtől a legnagyobbakig. Vidám kacagással telik meg a menedékház, a sátorláborok, az iskolák, a diákokhoz több-kevesebb kényelmet nyújtó szükségfőhelye.

Elindult már az ifjúság, hogy megismerje gyönyörű hazánkat, épülő szocializmusunkat. E tömegmozgással kapcsolatban igen sok probléma merül fel. Mi természetjárók úgy érezzük, hogy a jövő természetjáróinak tömegi nevelődnek most, akiknek érdeklődési köre ezekben az években alakul ki. Lássuk most milyen kérdések merülnek fel, melyekről kell beszélni.

Szakkörökben igen sokat forgó kérdés: állótábor-e, mozgótábor-e? A kérdést véleményem szerint így feltenni nem lehet. Annymra mások a követelmények az előkészítésben, a lebonyolításban, a nevelési célkitűzésben, az adott lehetőségek gazdagságában, hogy ilyen kérdést írástól eltekintve, elvileg eldönteni nem lehet, de nem is volna helyes. Legszívesebben úgy mondanám, hogy mind a kettő kell. Kóstoljon bele a fiatal a táborépítés szépségébe is, az állótábor sajátosságaiba is. De feltétlenül kell a mozgás is: hiszen azt akarjuk, hogy az országot mind több ember ismerje meg. Ennek pedig a szabaddiót is, a költségeket is figyelembe véve, legjobb módja a mozgótábor.

Itt természetesen ismét egy új kérdés merül fel. Zömében gyalogosan-e vagy járművek igénybevételével? Különösen gondolkodok itt a helyszínre szállító autóbusszal. A zömében gyalogos mozgótábor komoly fizikai igényeket, sajátosan más felszerelést kíván, mint az autóbussz mozgás. Mi pedig, mint az ifjúság mozgását intéző iskolák, a lehető legtöbbet akarjuk mutatni és a lehető legtöbb diákokat akarjuk magunkkal vinni, a testileg gyengébbeket is, a megfelelő felszereléssel nem rendelkezőket is. Ilyen formában felvetve a kérdést bizonyára érthetővé válik, hogy az iskolai mozgások mind nagyobb tömege külön autóbusszokkal történik. E tény tudomásul vételével azután újabb szempontok következnek. Hogyan lehet összekapcsolni az álló- és gyalogos mozgótábor számtalan előnyét az autóbusszos mozgótábor ismétlenet előnyével.

A legfontosabb a megfelelő terv időben való elkészítése. Magyarországon sok iskolánál hallunk már a négyéves tervről, amelyik az ország valamennyi tájegységére elvezeti a tanulóifjúságot. Ez azonban egy-két iskolát kivéve ma még csak terv, jobbra a nevelési érkezők legyőző-könyvében szerepel. Nagyon kintartó, szíves munka, célirányos felkészülés kell egy négyéves terv lebonyolításához. A négyéves terv ugyanis nemcsak az iskola pénzesebb tanulóit akarja magával vinni, hanem évfolyamos felépítésben az iskola osztályonként tagolt valamennyi tanulóit. Tehát az anyagilag gyengébben állókat is.

Az öreg természetjárók — amikor egy-egy vidék felkeresésére indulnak — részletesen tanulmányozzák a térképet, a leírásokat, hogy ismerősként járjanak az idegenben is. Ez az a tudásszomj, amit a tanulóknak bele kell ottítani. Állítom, hogy nem könnyű dolog. Az egész tanterületnek egész évi gondos és tervszerű munkája kell az egyes tanórákon éppen úgy, mint egyéb iskolai foglalkozásokon. De a tanulók maguk is olvasnak, gyűjtenek, térképeket ragasztanak, menetrendeket tanulmányoznak; kötelezően az év első napjától albumot készítenek a tavaszi nagykirándulásra. Így válik ez az út igazán tartalmas.

Iskolám — évek óta megszokottan — az idei májusban is teljesítette a négyéves tervet. Az elsősők Nyugat-Magyarországon, a másodikosok Dél-Magyarországon voltak, míg a harmadikosok az ország északi és keleti tájait keresték fel. Kilencnapos út, 1150 km, fejenként 340 Ft. Ezek a legjellemzőbb mutatók.

Tartalmilag pedig — csupán az útvonal legjelentősebb pontjainak említésével — Budapest — Cegléd — Szolnok — Hajdúszoboszló — Debrecen — Nyíregyháza — Tokaj — Sárospatak — Sátoraljaújhely — Széhalom — Gönc — Boldogkőváralja — Miskolc — Hollóháza — Lilla-füred — Miskolc — Jósóvár — Aggtelek — Ózd — Szilvásvárad — Eger — Sirok — Parád — Galyatető — Ágasvár — Mátraháza — Gyöngyös — Hatvan — Gödöllő — Budapest — Veszprém.

Minden igyekezetünk az volt, hogy „komplex-szemléletet” nyújtsunk. Négy gyáriátogatás, 2 színház, 5 strand, 4 táborítási, szalonnap-írítás, váromok megmászása, menedékházi alvások stb. tették az útvonalat igen tartalmas és színessé. Sokat láttak a tanulók — annyit, amennyit talán egész életükben nem fognak látni hazánkból.

Most már új terv született — amelyik nagyobb teret akar adni a turistáknak is. Egyhetes út a Zempléni hegység alaposabb megismerésére: külön autóbusszal, de sátrakkal, bográcsokkal, keresztülzöld gyaloglásokkal, a hegység belső megismerésével.

Új vágy ébredt a tanulóknak, hogy amit most csak kicsit futólag láttak, azt felintott korukban, szabadságidejükben alaposabban megnezzék. Hazafelé jövet a lányok számoltak, s megállapították, hogy a legszűkebben 87 nap kellene ahhoz, hogy minden helyet alaposan megnezzék, körüljárjanak. Ennyi időt az iskola nem tud biztosítani, de ha a tanulóknak ez az igény megmarad, akkor olyan tömeges országjárás indul

BARLANGÁSZ ÚTTÖRŐK

Egyszer — amikor az 1957. esztendő derekán baráti látogatást tettem a XI. kerületi úttörőházban — az egyik úttörővezető így mutatta be nekem a néphadsereg őrnagyát, Török László elvtársat:

— A barlangász úttörők vezetője.
— A Kutató Gárda megteremtője, — mondotta egy másik barátom.

— Miért Kutató Gárda? — kérdeztem.

— Azért, mert amikor megalakult a csapat, többek között elhatározták, hogy felkutatják és megismerik a pilisi hegyek barlang, ásvány-, növény- és állatvilágát, — kaptam a felvilágosítást egy pedagógustól.

Kezdték érdekelni a dolog. Annál is inkább, mert Török László őrnaggyal történt további beszélgetésünk során megtudtam, hogy a Kutató Gárda tagjai mind természetbarátok. Rendszeresen járnak a budai hegyekbe és a Pilisi barlangjaiba, sokszor hangos vidám éneküktől a Dunakanyar. Mennek azután sokfelé széles e hazában felfedezni az ország szépségeit, barátkoznak a természettel és az emberekkel.

A közelmúltban volt egyéves évfordulója, hogy a Kutató Gárda megalakult. Ebből az alkalomból ismét ellátogattam a Gárda „otthonába”. Török őrnagy lakására. — mert itt jönnek össze rendszeresen a pajtások. A háziasszony, Törökne elvtársnő is szívesen és az úttörők iránti szeretettel hozzájárult, hogy az ő két virgoc gyermekén kívül még 20—25 pajtás tegye forgalmassá a Török-portát. Megmutatták nekem a Kutató Gárda eseménynaplóját is, melyet a pajtások felváltva maguk vezetnek és ez felöleli a Gárda egész történetét, megalakulásától napjainkig. Ebből a nagy gonddal vezetett és sok színes rajzzal díszített naplóból megtudtam, hogy az évfordulóra ünnepi parancsot írt be a naplóba a Gárda vezetője, a pajtások „Török bácsi”-ja. Többek között ezt olvashatjuk az ünnepi parancsban:

„A Kutató Gárda, ugyanúgy, mint a többi testvér-úttörőcsapat, az ellenforradalom elleni harc eredményeképpen jött létre. Nagy utat tettünk meg előre

nálunk, aminek technikai feltételeit jelenleg meg megközelítően sem tudnánk kielégíteni.

A mi sportunk — közösségi emberek nevelő sport. S nem egyszer olvassuk kedves lapunkban — a Természetjárásban —, hogy egyesek magatartásukkal, öltözködésükkel, viselkedésükkel megbotránkozatták embertársaikat. Nem hiszem, hogy az olvasók közül lenne egy is olyan, aki meg ne botránkozott volna a szórványos csoportok lehetetlen öltözködésén, hangoskodásán, féktelen szemetelesén. A mozgótáborok legyenek tudatos és igényes iskolái a kulturált magatartásnak is. A megalító pl. nem városnéző ruha, de a lehetetlen halásznadrág sem iskolai „egyenruha”. Iskolánk egyenkéntes, egyenblűz leányai méltó és megérdemelt feltűnést keltettek az ország valamennyi felkeresett városában. A jó példa ragadós. Hosszú évek óta vezetett kirándulásainkat mások is átvesszik, módszereinket tökéletesítik.

Támogassuk ezeket a kezdeményezéseket mi természetjárók is, hogy az utánpótlás jobb legyen, mint mi voltunk. Támogassa a THKV is, hogy a legszebb tájakon épített turistaházak nyugodt és kulturált pihenést biztosíthassanak. Üzletszabályzatának módosításával pedig tegye lehetővé, hogy hétköznapiak, hónapokkal előbb is foglalni lehessen szállást, mert enélkül hosszú útvonalterveket készíteni lehetetlen. Támogassuk a KISZ-szervezetek munkáját, fogjunk össze mind — és akkor az eredmény évről évre szebb lesz.

Dr. Borsi Lőrinc

azóta. Számottevő fejlődésen mentünk keresztül. Sokat komolyodtunk, tanulunk, okosodtunk az elmúlt év folyamán. De különösen sok kaland és kedves emlékek szála fűznek bennünket össze a Kutató Gárdán belül. Szeretjük Gárdánkat, mely második otthonunkká és nevelőnké vált.”

Igen, valóban így van. A Gárdát a pajtások megszerették, magukénak érzik, mert szép, példamutató testvéri közösség alakult ki a Gárdán belül. A pajtások nem győzték felsorolni nekem, hogy mit is csináltak megalakulásuk óta. Felkutatnak barlangot. Háromszor felrepültek a magasba a Magyar Honvédelmi Sportszövetség gépeivel. Téll, nyári táborozáson vettek részt. Két csillagtúrán is szerepeltek a Gárda egy-egy őrse. Az utóbbin 30 csapat közül hatodik helyezést értek el. Ezeket kívül igen sok rövidbe kirándulást szerveztek. Sziklamászást gyakoroltak, kötélturizmus mellett. A Gárdán belül tudományos kört szerveztek. Többi között itt a föld és élet kialakulásáról beszéltek. Az Aggteleki-cseppkőbarlangról filmjük is van és ezt vetítve, filmen mutatták be, hogyan kell mászni kötélen sziklák. Hosszú volna még felsorolni azt a sokrétű tevékenységet, melyet a Kutató Gárda kifejt. Nézzük most milyen barlangokat kutattak fel a pajtások!

Török Jolán, a Gárda vezetőjének élénk szemű kislánya, naplójukban megmutatta nekem azokat a feljegyzéseket, melyek a barlangkutatókra vonatkoznak. Így tudtam meg, hogy az 1957. év október 20-án a Pálvölgyi-cseppkőbarlangban „kutattak”. A napló vezetője, Steer Rudolf pajtás így írt a nagy élményről: „Mikor bementünk a barlangba, egy keskeny lyukon kezdődött élvezetes utunk. A folytatása nagyon szép, érdekes és tanulmányos volt. Olyan helyeken is jártunk, ahol bizony meg kellett küzdenünk a csúszós sziklafalakkal.”

1957. november 10-én a Szemlőhegyi-barlang felkutatására indultak a pajtások. Zánkay András, ennek a napnak ifjú krónikása így írt a naplóba a csapat élményeiről: „Atöltöttünk és bementünk a barlangba. Gyönyörű volt az Oriás-terem, a Hosszú-folyosó és a Pöttyös. Mikor kimentünk magunkat, újra bementünk a barlangba. Most már veszélyesebb úton mentünk. Kötélen is másztunk lefelé. Itt is szép volt minden, a Tündérkert, a

Mikulásterem és a Zsófia. Mindez felejtethetetlen élmény számunkra."

1957. december 1-én újra a Szemlőhegyi-barlang felkutatására mentek a Gárda tagjai. Blaumann Imre pajtás azt írta erről a kirándulásról, hogy „sok tapasztalattal és cseppkövel megrakodva indultak haza.” (Ejnye pajtások, a cseppkő a barlang díszé, nem emléktárgy! Szerk. megj.)

1958. április 13-án a Gárda a Mátyás-hegyi-barlangban volt kirándulni. Makrai Ödön pajtás még be is rajzolta naplójukba a barlangot, annyira tetszett neki. Április 20-án újból elment a Kutató Gárda 8 lelkes tagja a Mátyáshegyi-barlangba. A napló soronkövetkező vezetője, Makrai Ödön pajtás erről így írt: „Amikor a

barlanghoz értünk, először átöltöztünk, mert a barlangban nagy volt a sár. Ennek a kirándulásnak egyik érdekessége volt, hogy postagalambokat is vittünk magunkkal. Ezeket az átöltözés után felengedjük és vicces leveleket küldtünk haza az, otthon maradtaknak.” A Mátyás-hegyi-barlangot ügylészük nagyon megszerették a barlangász úttörő pajtások, mert ez év június 22-én harmadszor is elmentek oda. A Gárda naplójában erről részletesen beszámolt Thomasz Nándor pajtás. Erdemes idézni e nap krónikájából a következő sorokat: „Török bácsi figyelmeztette az újoncokat, hogy figyeljék meg az utat visszafelé, mert nekik kell kivezetni bennünket. Utunk igen érdekes volt. Nekünk, akik már voltunk itt, nem

okozott különösebb nehézséget a barangolás. De komoly próba elé állította az új tagokat. Végül a kis és nagy traverz nyaktörő után megérkeztünk végcélunkhoz, a barlangi tóhoz. Itt 3 pajtás letette az I. sz. fogadalmat.”

Ime ilyen vidám, változatos életet élnek a barlangász úttörők, akik szórakozva tanulnak meg sziklákat mászni, barlangokat kutatni. Felmennek a hegycsúcsokra, ha kell kötélen ereszkednek le a barlangok mélységeibe, hogy megismerjék a természet eléjük táruló szépségeit és csodás meglepetéseit. Sok ifjú természetjáró példát vehet a Kutató Gárda barlangász úttörőiről.

Halácsy Dezső

HAZAI TEAFAJTÁK

Erdőn-mezőn nyitott szemmel járva sok alkalmunk nyílik megismerni a magyar tájak növényeit s a bennük rejlő gyógyserkencset. Szép, érdekes, de nagyon széleskörű feladat ez. Mostani rövid cikkemben csak egy részletkérdéssel, a hazai gyógyteafélék legismertebbjeivel foglalkozhatom.

Valamikor a háborús gazdálkodás nehézségei terelték fokozatosan a figyelmet a magyar teafélékre. Akkor a kényszer szokatott rá rendszeres használatukra, de sokan azóta is híven kitartanak a hársfavirág, borsmenta, szederlevél mellett, nem is beszélve a csipkebogyóról, amelynek bőséges C-vitamin tartalma valóban megérdemli, hogy egészségvédelmi szempontból a néptáplálkozásban is egyre jelentősebb szerephez jusson.

Azt is le kell rögzítenem, hogy a magyar teafélék pótolhatják a külföldi teát akár gyógyszerként, akár üdítő, frissítő, szomjoltó, vagy melegítő hatásaiért használjuk.

Régi természetjárók között nem egy olyant ismerek, aki évtizedek óta a maga által gyűjtött és kezelt teafajtákat használja. Kedvelt és kiváló ízű italokat ad a hársfa, feketebodza, borsmenta, székfűvirág, málnalevél, csipkebogyó, szeder, cickafark, feketeteribüli, citromfű, utifű forrázata. Külön-külön is, de megfelelő keverékben méginkább. Járulékos anyagul somkőró, cseresznyeszár, szagosmüge, tölgyfakéreg, zsályalevél, borókabogyó és édes kőmennyag is szerepelnek.

Pérsze az avatatlanknak nagyon kell ügyelniük arra, hogy az élvezeti teafél is használható különböző gyógynövényeket alaposan megismerjék, mert sok egymáshoz hasonló növény levele vagy virága révén becsapódhatunk. Az egyik valóban gyógyit, értékes anyagokban bővelkedő forrázatát élvezet inni, a másik ellenben nemcsak kellemetlen szagú és rosszízű teát ad, hanem súlyos mérgezést is okozhat. Ezért kezdetben csakis szakavatott tanácsadó útmutatása szerint próbálkozunk a teafélék gyűjtésével.

Az alábbiakban arról a néhány — természetjárók által is rendszerint jólismert — gyógynövényről szölok, amelyeket kiváló gyógyszerként a természet bőséges kézzel nyújt felénk s melyek mellett mégis a legtöbbször közömbösen haladunk el, nem is gondolván arra, hogy rengeteg értékük kárbavész. A tea a legtöbb turista kedvenc itala és méltán. A sokszor megbízhatatlan forrás- vagy kútvizet helyett is célszerű, ha otthonról hozott vizet, de mégjobb, ha teát fogyasztunk túráink közben.

Ime néhány ismert és kiváló hatású tea-alapanyag:

Csipkeróza (Rosa canina, vadróza). Túránk közben cserjés hegyoldalakon, erdők, kertek szélén mindenütt megtalálható ez az embermagasságra megnövő, horgas tüskéikkel védekező, élénk piros bogyókkal ékeskedő bokor. Az érett csipkebogyót kimagozva és szárítva szokták használni, de ittam már igen jóízű teát kimagozatlan, szárított bogyókból is. Szedés ideje augusztus—szeptember. A csipkebogyót befőzésre is használják, nagyszerű lekvár készül belőle. Teája ízletes, mert húsos természetének sajátos kellemes íze van és értékes is, mert

sok C-vitamin tartalmából a forrázatba is bekerül bizonyos mennyiség. Sárgás-piros színe pedig éppen olyan szép, mint bármely külföldi igazi teáé. Rendszeres fogyasztásra is alkalmas.

Menta (Mentha crispa és piperita). Nemcsak a külföldi teák pótlására, hanem teljes helyettesítésére is alkalmas. Nálunk vadon is előfordul, de inkább termesztik. A borsos menta és fodormenta levele egyaránt kedvelt teakeverék alapanyaga. Különleges eredeti zamatu élvezeti ital készíthető belőle, mert értékes illóolaja frissítő, üdítő hatású. Teáját egyenlő rész tejlel vagy borral hígítva is isszák.

Hársfa (Tilia parvi- és grandifolia). A kis és nagylevelű hárs utakat szegélyező szép lombos fával gyakran találkozzunk. A virágok mézes illata június elején rendszerint messziről megérzik. Legkorábban a nagylevelű virágzik, majd a kislevelű, végül az ezüst hársfa bontja ki virágait. Szárított virágainak teáját értékes illóolaj, csersav és más növényi anyagok tartalma miatt évszázadok óta kedvelik. A hársfavirág teáját élvezeti célra mindig csak forrázni kell. Egy évnél idősebb szárított virágot ne használjunk. Mézzel, nyerscukorral keverve hurutos és meghűléses betegségek háziszereként is jól bevált. Az úgynevezett ezüsthárs virága nem ad jóízű teát.

Bodza (Sambucus nigra). Ritkák erdőkben, árokpartokon, kertek szélén cserje vagy fa alakjában gyakran kerül utunkba ez a sötétzöld szárnyas, fűrészelt levelű, bogernyős virágzatú, ibolyakék húsos bogyójú növény. Virága, levele, gyümölcse, gyökere, kérge egyaránt értékes hatóanyagokat tartalmaz. Gyümölcsének forrázatát fájdalomcsillapító és nyugtató hatásai miatt is kedvelik. A belőle készült befőtt és lekvár bélényeségnél is jól bevált. A népi gyógyászatban a bodzavirágot tejjel szedték leforrázni és így használják toroköblítőnek mandulagyulladásnál, garathurutnál. A bodzatea mint gőzölőszert és fájdalomcsillapító-borogatót alackjában is közismerten jóhatású. Hársfa, kamillavirág és bodzavirág keverékének forrázata kedvelt izasztó ital.

Kamilla (Matricaria chamomilla). Orvosi székfű, anyafű, pipitér, kiskamilla néven közismert, parlagokon, utak mentén vadontermő növényünk. Nálunk a legelterjedtebb és legkedveltebb háziszert. Virágának hatóanyaga illóolaj, amelynek révén gyulladást csökkentő, fájdalmat csillapító, kolikát oldó hatások érvényesülnek. Toroköblítőnek, gyulladásmérséklőnek, szemborogatónak, görcsoldónak és különböző más teafajtákkal keverten élvezeti italként is használják.

Szeder (Rubus candicans). Erdeinkben, irtások szélén csaknem mindenütt találkozunk ezzel a közismert bokorral, amelynek ízletes gyümölcse a turisták kedvelt csemegéje. Friss levelenek forrázata kiváló orosz-teapótló. Gyümölcséből nagyszerű lekvár és jam készül.

Folytathatnám a sort, de helysükre miatt talán ennyi is elég. Ha kis cikkemmel fel tudtam kelteni a turisták fokozott figyelmét a természet gyógyszerkincsenek tanulmányozására, már az is elegendő eredménynek mondható. Az igazi természetbarátok nyitott szemmel járnak Helyesen teszi tehát minden turista, ha beszerez egy kis növényhatározót, mert túráink sokkal értékesebbé válnak, ha nemcsak a természet szépségeit élvezzük, hanem közelebbből is megismerkedünk erdők-mezők parlagon heverő értékes gyógyszerkincseivel.

dr. Palócz Gyula

HEGYMÁSZÁS

V.

Léteznek még egy másik fajta szög is, amelyet azonban ma már csak a kötéllebecsátáshoz használnak. Ez a szög abban különbözik a már ismertettétől, hogy hosszabb, erősebb szárú, a gyűrűje különálló, mozgatható, de le nem vehető. A gyűrű mérete olyan, hogy azon át a kötél könnyen mozog. Ez a szög használat után a sziklában marad. Csak ott kerül bevetésre, ahol nem találunk olyan kiugró sziklaképződményt, tömböt, blokkot, amely köré a kötélhúrt vagy a kötélgyűrűt elhelyezhetnénk vagy akkor, amikor a kötelet teljes hosszában akarjuk igénybe venni. Ilyenkor kell a már korábban említett vékony kötél vagy zsinór. Ebben az esetben a főkötél végére valami szilárd tárgyat: fadarabot, szöveget vagy hasonlót csomózunk, amely tárgynak olyannak kell lennie, hogy semmiképpen ki ne csúszhasson a szög gyűrűjén. Ehhez erősítjük aztán a zsinórt, amelynek segítségével a leereszkedés megtörténte után a főkötélet a gyűrűből kihúzzuk (lásd 1. ábrát).

Ugyanúgy használhatjuk lebecsátáshoz a rendes, már megtárgyalt gyűrűsszöveget is. Ezeknél azonban a rövidebb és vékonyabb szögek miatt kisebb a biztonság és emiatt még körültekintőbb módon kell velük eljárni. Nagy örömtől és könnyedséggel jelenthet a sziklafalban a megfelelő helyen talált, már előbb bevert és otthagytott szög, de ezeket vizsgáljuk meg mindig a lehető legnagyobb elővigyázatossággal, mielőtt a magunk és társaink életét rábízánk.

Még ennél is jogosabb kétséggel kell az esetleg fellelt régi kötélgyűrűre nézünk, mert ezeket az időjárás igen hamar tönkretesz. A kötélgyűrűvel való leereszkedés különben úgy történik, hogy arra a 2. ábrán látható módon csapógyűrűt vagy vaskarikát teszünk, ebbe kerül a kötél. Nehogy a kötelet vagy kötélgyűrűt az éles szikla elmarja, igen hasznos alájuk papírt tenni.

A kötéllebecsátkozás, ha azt a szükséges vigyázattal és az itt között biztonsági szabályok betartásával végezzük, rendszerint a sziklatúra legvidámabb és legkönnyebb része.

A leereszkedési módok közül csak a Dülfer rendszerűt tanuljuk meg. Ez az egyszerű, könnyen megjegyezhető és biztonságos mód közkincsé vált. Klivitelezése: arccal a megerősített kötél él állunk, a kötelet a jobb combunk alatt kifelé, a jobb vállunk előtt fel, a tarkónkon át és a bal vállunkon lefelé vezetjük. A jobb kéz a fentről jövő, a bal a lefelé futó kötelet fogja. Az egész test súly a jobb comb alatti kötélrészben van, ezen ülünk.

A sűrűlód kötél hót fejleszt, túl gyors siklásnál égési sebeket is okozhat, ezért rövid nadrágban ne ereszkedjünk, a kabátunk gallérját pedig gyűrjük fel! Ne bocsátózkodjunk le zuhanásszerű szakaszokban, amelyeket hirtelen lefékezésével fűszerezünk (!), ilyenkor történhet legkönnyebben a baj! Egyenletes, nem túl gyors ereszkedés az, ami a legkevésbé veszi igénybe a sziklát, a szöveget, a kötelet és nem utolsósorban a hegyászot is.

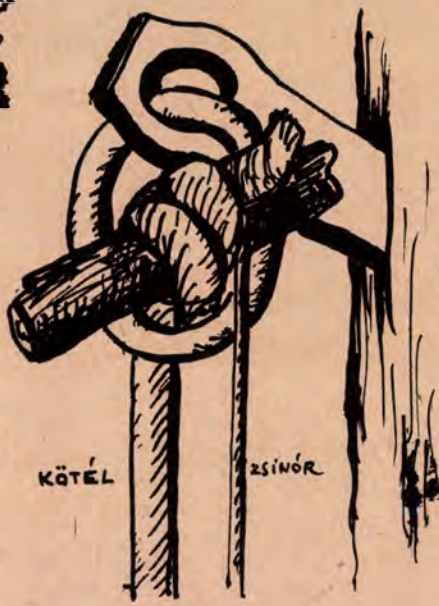
Ismétlem, a dülferezés igen ügyes és ami a legjelentősebb: teljesen biztonságos lebecsátózkodást jelent, a Dülfer ülésből kiesni alig lehet. De azért kevés gyakorlatú kezdőt külön kötélbiztosítás nélkül ereszkedni ne hagyjunk.

Az is magától adódik, hogy mindig a gyöngébb sziklamászó ereszkedik először és az erősebb utóljára.

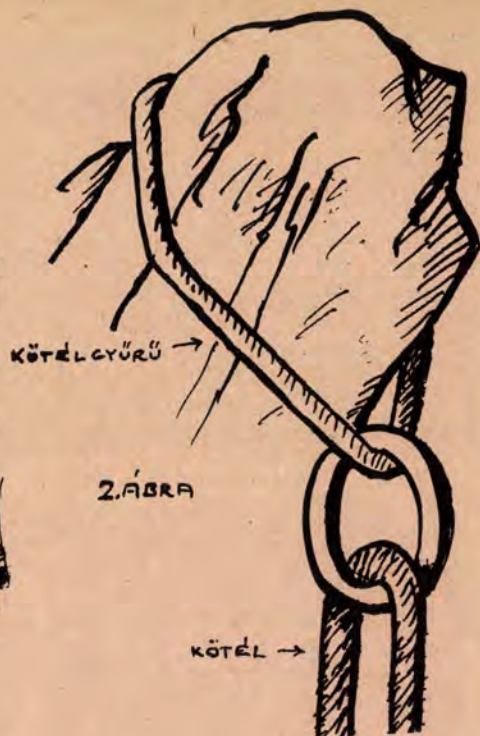
A nem teljes magabiztos mászó hátizsák nélkül lebecsátózkodni, zsákját a kötélzet utolsó tagja észre utána.

A kötél lehúzását azzal kezdjük, hogy a kötéllel felfelé hullámzó mozgást végeztetünk, hogy meglazuljon. Óvakodni kell ilyenkor a könnyen leváló és lehulló kődaraboktól, de a hirtelen ránkubazó kötélről is!

Skoll Vilmos

1. ÁBRA

Nemzetközi HÍREK

Nem mindennapos látványnak lehetnek tanúi azok a turisták, akik a jugoszláviai Plevlje alatt a régi Szandzsák területén járnak. Ott folyik alá mely szakadékokban a szépségéről híres Tára folyó. Túl tesz rajta azonban a Ljutica (Kis Haragos) nevű folyócska, amely a Tára bal partján ered, nem messze annak medrétől, és egyszerre olyan hatalmas erővel tör fel forrásából, hogy az újszülött folyócska egyszerűen átszeli a Tárát és irányát megtartva zuhog tovább a maga útján. Ahol a két folyó szeli egymást, ott a víz állandó örvénylésben van.

Június végén 9 brit alpinista autón indult Londonból Moszkvába, hogy onnan a Kaukázusba folytassák útjukat, ahol több csúcsot szándékoznak megmászni. A csoport vezetője Sir John Hunt, aki 1953-ban a Mount Everest-et megmászó brit expedíciót vezette. Társaságában van Christopher Brasher, aki a Melbourne-i olimpia játékokon az akadályfutásban győzött, továbbá George Ban, aki az említett Mount Everest-expedícióban is részt vett.

Külön érdekessége a vállalkozásnak, hogy 20 esztendő óta ez az első expedíció, amely a nyugati államokból indul a Kaukázusba.

Az „Unterwegs” júniusi számában Gerhard Wenzel felveti a kérdést: létezik-e tartalmában és lényegében politikamentes turista- és vándorsport? Bármily bonyolultnak látszik is első pillantásra a kérdés, a dialektikus materializmus szemzőgéből egyszerű és világos rá a válasz, amely egyben arra a különbségre is rámutat, ami a demokratikus országok és a kapitalista országok turisztasága között fennáll. Az utóbbi országokban – és itt elsősorban Nyugat-Németországot emeli ki a szerző – azt a felfogást igyekeznek a vándorsportban meghonosítani, hogy politika és turisztaság két különböző dolog és ennél fogva az utazás, vándorlás, táborozás és hegymászás az általános élettől teljesen függetlenül gyakorolható.

A turisztaságnak és vándorlásnak tradíciója van nemcsak Németországban, de a többi országokban is. A mozgalom a múltban sem volt soha független az illető országban fennálló politikai, gazdasági és kulturális feltételektől. Az első világháború utáni évtizedekben a polgári turisztaszervezetek, cserkész-szövetségek, keresztény ifjúsági egyesületek messze nem támogatták részvételüket nemcsak az állam, hanem a kapitalista vállalatok részéről is. Ennek a támogatásnak az volt a célja, hogy a sportoló ifjúságot nacionalista-rosszista szellemben, végredményben a kapitalista világrend vé-

delmére nevelje. Az így nevelt ifjúság azután a fasizmus úttörőjévé vált és akarva-nemakarva előkészítette a második imperialista világháborút.

Hitler hatalomra jutása után a fasizmus gleichschaltolta az egyesületeket és gonosz céljai érdekében kiméletlenül felhasználta a sportoló ifjúságot. Ime, ez volt a múlt évtizedek „politikamentes” turista- és vándorsport mozgalma.

A hegymászás és a vándorsport-mozgalom nem volt politikamentes a múltban, nem politikamentes ma sem. Csak éppen a népi demokráciák turista-mozgalmaival kellene hát a politikát távol-tartani?

Az „Ami a de la Nature” legutóbbi számában René Napoleoni, a francia szak-szervezeti szövetség főtákarának „Ellemállunk” című vezércikkét közli. Hangsúlyozza a cikkíró, hogy a szabadtéri mozgalom nem választható külön attól a küzdelemtől, amelyet folytatni kell a köztársasági intézmények, a szabadságjogok és a demokrácia védelmében. Felhívja a figyelmet a francia honvédelmi minisztérium „Hadsereg-Ifjúság” bizottságának működésére, amelynek regionális albizottságai kiterjesztik hatáskörüket a sportoló fiatalokra, hogy azt militarista-rosszista szellemben neveljék. Kiderül ez a regionális bizottságok által kibocsátott kérdőívekből, amelyekben többek között az alábbi kérdések szerepelnek:

„Milyen érzelmeket táplál a hadsereg iránt?”
 „Mik az okai az Ön véleménye szerint Indokina elvesztésének? katonai vagy politikai okok ezek?”
 „Örömet lel-e katonai felvonulások, parádék végigvezetésében?”
 „Milyen politikával kívánja garantálni Franciaország politikai érdekeit és biztonságát?”
 „Nem gondolja-e, hogy a tengerentúli területek elvesztése Franciaország hanyatlását jelentené?”
 „Milyen kormányformát óhajtat Franciaország és Algír és általában a Francia Unió részére?”

Az Ifjúsági Szállások Egyesült Szövetsége felhívja szervezeteit, hogy ezeket az inkvizíciós jellegű kérdőíveket erőlyes tiltakozással utasítsák vissza. A munkás-sport-szövetség főtákarára vezércikkében arra is felhívja a figyelmet, hogy Algírban máris megalakították Renaudnak, az ejtőernyősök parancsnokának támogatásával a „Francia Ifjúság” nevű szervezetet, amely a szabadtéri sport ügyével katonai ejtőernyős oktató-táborba gyűjti a fiatalokat.

Mindezek az üzenetek a sport és a szabadtéri mozgalom militarizálását célozzák, a sportoló ifjúságnak tehát éber és tevékenyen kell közreműködnie a szabadságjogok védelmében.

KÖRSÉTA

a tájékozó versenyzés körül

Augusztus 19-én először rendez a Magyar Természetbarát Szövetség nemzetközi természetjáró tájékozó versenyt. Az elmúlt esztendőben az egyesületek által rendezett ilyen versenyen a prágai Lokomotiv csapata nyerte a Balaton Kupát, a másik külföldi résztvevő, a bolgár vegyes csapat előtt. Ez volt egyébként az első nemzetközi tájékozó verseny, amelyet Magyarországon rendeztek. Azóta ez év májusában ismét sor került nemzetközi versenyre, a Vasutas Szakszervezet rendezésében, csehszlovák és román résztvevőkkel. Magyar versenyzők pedig szerepeltek már bulgáriai és csehszlovákiai nemzetközi versenyen.

Az újabb nemzetközi találkozó előtt szeretnénk rövid áttekintést adni az európai tájékozó versenyek helyzetéről.

Csehszlovákia

A természetjáró tájékozó verseny igen népszerű. Evente igen sok versenyt rendeznek. Az egyéni verseny ismeretlen, csupán nappali csapatversenyeket rendeznek. A verseny sok tekintetben különbözik az általunk megszokott versenyzési formáktól. Az ötperces indítási időközlel induló versenyzők indítás után jelölhetik át térképekre a következő ellenőrző pont helyét. Az első állomáson jelölik át a második helyét és így tovább. A versenyt az nyeri, aki a legrövidebb idő alatt teszi meg az utat. Feltűnő, hogy aránylag kevés az ellenőrző pont, 2-3 kilométerenként vannak állomások a mintegy 10-15 km hosszú útvonalon. Az állomások tájékozó jellegűek, nem okoznak túl nagy nehézséget (? szerk. kérdése), általában a nehézséget az jelenti, hogy a nagy távolságra levő pontokat saját elgondolás szerint választott útvonalon kell megközelíteni. Külön nehézséget jelent, hogy a versenyzőknek 7 kg súlyú hátizsákkal kell a feladatot teljesíteni. A versenyeket korcsportok szerint többféle kategóriában rendezik. Azon a versenyen, amelyen a magyarok is indultak, a bratislavi csapat a kb. 13 km hosszú, 250 m szintkülönbségű, négy ellenőrző állomással megszakított útvonalat 117 perc alatt tette meg, (a magyar csapat ideje 136 perc volt).

Skandinávia

A négy északi államban igen népszerű az orienterings (tájékozó) sport. Svédországban volt olyan versenyszorozat, amelyen közel kétszázézer résztvevő indult. A sportágban külön szervezése van valamennyi északi államban. Gyakran rendeznek nemzetközi versenyeket és a sportsajtó állandóan foglalkozik a tájékozó versenyekkel. Ezek a versenyek kimondottan gyorsaságiak. Csak az egyéni versenyt ismerik. A tájékozó feladatok könnyebb és nehezebb fokozatúak, a versenyeket az nyeri, aki a legrövidebb idő alatt teljesíti a feladatot. Jellemző versenyeredmény: az egyik legutóbbi finn versenyen a 11 km-es távon a férfiak versenyében a győztes 91 perc alatt teljesítette a feladatot.

Bulgária

A Bolgár Turista Szövetség rendezi a tájékozó versenyeket. Evente mintegy kétszáz versenyt rendeznek. Vannak csapatversenyek és egyéni versenyek, külön versenyeket rendeznek a férfiaknak, külön a nőknek. Van ezenkívül ún. vegyes verseny ahol két férfi és két nő alkotja a csapatot. A versenyen a tájékozó feladatok igen könnyűek, az indításkor a versenyzők térképet kapnak és itt tájékoztatják őket az útvonalról. A térképek kitűnő, 1:25 000 arányúak. A versenyt az nyeri, aki a legrövidebb idő alatt teszi meg az utat. Az ellenőrző pontok kihagyásáért 80 perc plusz menetidő beszámításával büntetik. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a változó 15-35 km hosszúságú versenyútvonal nagy részét futva teszik meg a résztvevők. (A 35 km távolságot három részletben, délelőtt, délután, éjjel teszik meg a versenyzők.) Igen jellemző a versenyre, hogy kevés az ellenőrzőpont, a 35 km távolságon 12 ellenőrző pont a legtöbb.

A versenyeken a résztvevők atlétaruhában, tornacipőben versenyeznek és az indítási időköz megegyezik a magyar verseny indítási idejével: 8 perc. Jellemző teljesítmény: a 35 km-es versenyt az 1957. évi bolgár bajnokságon 380 perccel nyerték.

Svájc

Talán még a Skandináv államoknál is népszerűbb Svájcban az „OL”. A sportlapok hasábjain ugyanis gyakran találkozzunk ezzel a két betűvel, amely az igen népszerű Orientierungslauf (Tájékozó futás) rövidítése. A sportág a könnyűatléti szövetséghez tartozik. Népszerűségére jellemző, hogy az 1957. szeptember 29-én megrendezett zürichi versenyre 7132 nevezés érkezett be a különböző korosztályokból. A résztvevőket hét különvonat szállította a verseny színhelyére, melyet 560 rendező bonyolított le.

Természetesen ez a versenymód a skandináv típusú versenyek közé tartozik és élénk kapcsolat is alakult ki az északi államokkal.

A tájékozó feladatok nehézségére vonatkozó adataink nem pontosak. Tudjuk azonban azt, hogy átlag kilométerenként vannak ellenőrző pontok és akad verseny, ahol azzal nehezebb a tájékozó, hogy az igen jellegzetes utakat és falvakat kikerülszálják a térképről. Más versenyen pedig csak a rétegvonalak maradnak a térképen és ezek alapján, teljesen a domborzatra és az irányokra támaszkodva oldják meg a feladatot. A lapok cíkjeiben a felszereléssel kapcsolatban megemlítik: találni lehet a versenyzőknél szöges és szög nélküli futócipőket, de a labdarúgó cipő már kiment a divatból. A

nagy tömegek indítását a rövid indítási időköz (3 perccel) teszi lehetővé. Az időt másodpercenyi pontossággal mérik. A zürichi verseny felnőtt férfi szakaszát 9 km távon, 580 m szintkülönbséggel, 9 ellenőrző pont érintésével az egyéni bajnok 76 perc körüli idővel nyerte.

Nemzetközi versenyzés

E rövid áttekintésből is kiderül, hogy Európa-szerte általánossá vált a tájékozó versenyzés. Egyelőre még messze van egymástól a különböző országok tájékozó versenyisportja. de a népi demokratikus országok között máris megindult a közeledés és remélhetőleg rövidesen kialakul a természetjáró tájékozó versenyzés egységes nemzetközi formája.

Jávorka Péter—Soltész Béla

(Szerkesztő megj. Sajnálatosnak tartom, hogy a cikk írói nem adnak tájékoztatást az NDK, lengyel, román, jugoszláv, a francia természetbarátok és nem utolsósorban a szovjet természetjárók versenyzési rendszeréről. Így a kép igen hiányos és olyan törekvést támogat, melynek kevés köze van a természetjárásnak.)

Hozzászólás

A Természetjárás 6. számában közölt cikkek nagy vonalakban egyetértek, de a helyes elbíráláshoz és tisztánlátáshoz, két tárgykörben felmerülő kérdéseket szeretném tisztázni:

1. Vajon a külföldi túrákban résztvevő bőrdobos városi ruhás turisták (?) a műemlék nézése közben, nem veszítenek-e természetjáró — mint olyan, szoros értelemben véve — jellegükből? Ha nem veszítenek, akkor a futó atléta is lehet turista!

2. Miért kell nekünk követni a külföldieket, hozzájuk igazodva lementáznunk az Orientierungslauf rendszerét? Nem lenne olyan nagyon nagy baj; ha a világ valamennyi országából (ahol van valamilyen tájékozó versenyzés) meglátogatnánk egymást közösen a versenyzők és bírók, hogy összhangba hozzák a szabályokat.

A pontértékes rendszer ellen egyébként kifogásom nincs! Nehezebb térképszerűt és terepi feladatokat kell adni, akkor nem fordul elő a 0 hibapont, bár rohanás akkor is lesz, mint a menetidős versenyeknél is van! A szabadelvűség azonban megköveteli, hogy akinek tetszik ez, az csinálhassa.

Kövér Endre

A Természetjárás 1958. júniusi számában K. V. tollából egy nagyon figyelemre méltó kis cikk jelent meg. Legalább is nekünk versenyzőknek figyelemre méltó...

A Zsíroshegyi MAFC-verseny, amely valóban a legelső volt az ellenforradalom zivatara után, sok vitára adott alkalmat versenyzők körökben, mert az első versenyen mindjárt igen magasak voltak a fizikai követelmények. Az idő azonban minket igazolt és az azóta lezajlott versenyek azt bizonyítják, hogy a versenyek egyre inkább tolongnak a növekvő tájékozó követelmények mellett a fokozottabb fizikai követelmények (sok szint, futás stb.) felé. A mi hibánk csupán az volt, hogy a hosszú szünet után rendeztünk ilyen stílusú versenyt és a résztvevők legnagyobb része edzés nélkül indult el.

De a futás — mert a cikk írója azért aggódik — mégis csak a pontértékes versenyeken kerül előtérbe. A megadott menetidős versenyeken csak azért fut a versenyző, mert rosszul tájékozó volt és a késést ilyen módon próbálja behozni.

K. V. szerint a versenyzők az Orientierungslauf útját választják. Kérdezzük, milyen irányban fejlődnek hát a versenyzés? A tájékozó feladatok szinte maximálisak, szükség-szerű tehát a fizikai követelmények emelése. Persze ezt lehetne úgyis tenni, ahogy sok külföldi országban teszik: előírt súlyt kell cipelni a versenyzőnek. Ez azonban szerintünk még rosszabb, mint a versenyen helyei-közeli való futás. Lehetne talán a versenyt speciális, turista-feladatokkal tarkítani: sátorverés, főzés, stb. De kérdezzük, itt nem a gyorsaság lenne az elbírálás alapja? ... „Hamarosan teherre válik az erdei futóverseny — a szövetség, illetve a természetbarát mozgalom — a versenyző számára”. Valóban érdemes ezen a megállapításon elgondolnunk. Ki a természetbarát? Csak az aki túrázik? Aki versenyez az már nem? Csak az, aki bakancsban, térdmadrágban, zsergetollas kalapban, hátizsákkal járja a hegyeket? Aki gumitalpú cipőben, vászonoverállban, az már nem? Azt hisszük nem innen kell a kérdést megközelíteni. A természet szeretete a szívben rejtőzik és akit egyszer rabulejtett a hegyek, az erdők, a kis patakok, a tavaszi felhő, vagy a rozsdabarna avarszőnyeg varázsa: az természetbarát és, hogy milyen formában űzi a természetjárást, az mellékes. Jelenleg sajnos az a helyzet, hogy a szövetség, ha még nem is közösi ki, de nem is fogad teljesen magába. Pedig becsülésünk szerint 19 700 természetbarát szövetségi tag közül legalább 4—5000 versenyez. És mennyi szót kap ez a negyed része a tagságnak a szövetség hivatalos lapjában, a Természetjárás-ban? Egy hasábot! Ez nem a kiközösítés előjele? Nem a megnevezés? A túrázó beszámolhatnak élményeikről, elemezhetik oldalakon keresztül túráikat, féldolgalas térképeken, leírhatják, hogy milyennek látták a Tátrát hóban, esőben, ködben, vagy napsütésben...?

Ugy véljük, valóban hasznos ezeket a kérdéseket felvetni, mert ez az ádatlannak mondható állapot sokáig nem maradhat fenn.

A MAFC versenyzői nevében:
Maácz Benedek

Cseretúra — barátság elmélyítése

Nagy jelentőségűnek tartjuk azokat a cseretúrákat, amelyeket a Természetbarát Szövetség a baráti államokkal, elsősorban a Német Demokratikus Köztársasággal bonyolít le. Alkalmunk van olyan túrákat lebonyolítani, amelyekre másképpen talán gondolni sem mernénk. Országunk és népünk megismerésével módot nyújtunk a külföldieknek, hogy hazánk szépségeit, életünket megismerhessék néptükkel. Ezen túl azonban nem kevésbé fontos, sőt talán a legfontosabb, hogy szorosabb fűzzük kapcsolatainkat és kimélyítsük barátságunkat.

Véleményünk szerint a cseretúrák csak akkor érik el a kívánt eredményt, ha mindkét feladatot sikeresen oldják meg. Nem elég csak hazánk szépségeit feltárni, vagy a külföld hasonló tájait megismerni, hanem meg kell teremteni a baráti kapcsolatokat és azokat ápolni.

E kettős feladat sikeres összekapcsolását láttuk a legutóbb itt járt egyik NDK-beli csoportnál, amelynek tagjai majdnem kizárólag pedagógusokból állott. Elragadtatással szemléltek a Balatont, Tihanyt és a Badacsonyt, Almádi is nagyon megnyerte tetszésüket. A Pilis és Dunakanyar mély benyomást tett rájuk; de talán mindent felülmúlt Budapest hatása, fekvése, a Margitsziget és a Budai hegyek.

A barátságot elmélyítette a Balaton-almádi levő pedagógus üdülő kultúr-

felelőse, aki azonnal megtalálta a kapcsolatot a csoporttal és többszörös összejövetelen, együttes társas kiránduláson és táncmulatságokon keresztül meleg baráti légkört teremtett.

Ezt a benyomást még fokozta a szentendrei városi tanács, illetve a tanács elnöke, aki meghívta a delegációt, hogy néhány taggal vegyen részt a Tanács ülésén. Ennek a meghívásnak eleget téve öttagú csoport ment el az ülésre és ott felejárlották, hogy községük, a 19 000 lakosú Ilmenau és Szentendre lépjenek testvéri közösségbe. Tehették ezt annál inkább, mert az Ilmenau városi tanács két tagja is közöttük volt. Azonnal megfogalmazták a megfelelő iratokat és mindkét fél megteszi a kellő lépéseket, hogy ezt valóra váltsák. A szentendrei Városi Tanács már másnap kis kézifaragású hordót, a két város feliratával ellátva adott át a küldöttségnek, amelyet az Goethe porcelán plakettjével viszonozott.

A következő nap felkeresték a Magyar Pedagógusok Szakszervezetét, ahol Péter elvtárs, a szakszervezet főtitkára kitüntetett szívességgel fogadta a küldöttséget. Két óras meleg baráti légkörben lefolytatott őszinte beszélgetés keretében tájékoztatták egymást a két baráti ország tanító és nevelő munkát végző dolgozóinak helyzetéről, a tanítás módszereiről; az iskolán kívüli népnevelésről, a hiányokról és feladatokról. A német elvtársak részéről felmerült az a kívánság, hogy esetleges pedagóguscserre jövőre létre olyan alapon, ahogyan azt a Ter-

mészetbarát Szövetség teszi, Péter elvtárs örömmel üdvözölte a kezdeményezést és a maga részéről a legmesszebbmenő támogatást helyezte kilátásba.

Ha még ezekhez megjegyezzük, hogy a Balatoni Lapok igen szép cikk keretében foglalkozott a német vendégekkel, akkor meg kell állapítanunk, hogy ebben az esetben tényleg a kívánalmaknak megfelelő társasutazással állunk szemben. Csak követendő példaként ajánljuk minden külföldre menő csoportnak. Valószínűleg akadnak olyanok, akik erre azt felelik, hogy üdülni és nem pedig tárgyalásokon részt venni óhajtanak a túrázók. Ezeknek csak annyit tudunk mondani, hogy az a kevés idő, amit megbeszéléseken töltöttek az elvtársak, bővebben megtérült azon figyelmességek és szórakozási lehetőségek által, amelyek az ilyen megbeszéléseket követték. A jelenlevők baráti körben érezték magukat, nem pedig kényszerértekezleten.

Ugyancsak ebbe a csoportba tartozik az is, hogy a csoport tagjai nagy érdeklődéssel fordultak elsősorban az Úttörő mozgalom felé, aminek következtében felkeresték az Úttörő-várost is. Látogatásunk spontán jellegű volt, de a táborparancsnokság ennek dacára azonnal engedélyt adott a látogatásra, sőt maga a parancsnok helyettese vezette a látogatókat. Szébbnél szebb magyar és német népdalokat énekeltek együtt és azt hisszük nem tévedünk, ha feltételezzük, hogy mindkét félben mély benyomás maradt vissza a rövid látogatás kapcsán.

F. G.

Meghívást kapott a magyar válogatott csapat, valamint az UVATERV SC csapata az 1958. évi bolgár nemzeti természetjáró tájékozdási bajnokságra (IX. 5-14.), amelyet nemzetközi verseny formájában rendeznek meg. A szövetség örömmel vette tudomásul a meghívást. A bolgárok a magyar csapatokon kívül meghívták még a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia, Franciaország, Románia, Jugoszlávia, Svédország és a Német Demokratikus Köztársaság csapatait.

A szövetség VT-a az alábbi keretet állította össze a versenyre: Soltész Béla, Fábri Pál, Skerletz Iván, Thiring György és Krasznal István. A felsorolt versenyzők a VT irányításával a bolgár versenyzési forma általunk eddig ismert szabályainak és módszereinek figyelembevételével megkezdtek az edzéseket.

További örömdetes hír a hazánkban járt német vezető sporttársaktól kapott tájékoztatás, amely szerint szándékukban áll az 1958. évi bajnokságukra magyar válogatott csapatot meghívni. Ennek érdekében, hogy ilyen irányú meghívás ne érje készületlenül a válogatott keret versenyzőit, a szövetség VT-a az alábbi keretet állította össze: Jávorka Péter, Horváth Lóránd, Székely Endre, Harrach Walter és Koczur Kálmán. A keret tagjai az edzéseket megkezdtek.

A „Nemzetközi Balaton Kupa” és a hazai „Balaton Kupa” nevezési határideje 1958. augusztus 1. napján lejárt. A versenybírók a kirás szerint a verseny napjára még elfogad nevezéseket a beérkezés sorrendjében és az elindítható csapatok létszámának a határát. Az említett versenyekre a nemzetközi turistatalálkozó helyéről szállítják el a versenyzőket.

Megállapítást nyert, hogy az 1958. évi bajnokságokon részvevő sportkörök közül többen nem kérték versenyzőik minősítésének igazolását, illetve rajtengedélyt.

Ismételtten figyelmeztet a szövetség VT-a az összes bajnoki versenybírókat, hogy új, illetve az MTSZ által 1958.

VERSENYHÍREK

Évben lebélyezett Minősítési igazolvány és az abba bevezetett orvosi igazolás nélkül a versenyzőket nem indíthatják el. A szövetség ennek a rendelkezésnek a betartását a rajtlisták beérkezésekor ellenőrzi és az olyan csapatrésztleg eredményét, amelynek valamelyik tagja érvényes minősítési igazolvány nélkül versenyzett, utólag megsemmisíti. A jelzett rendelkezés végrehajtásáért a versenybírók elnökei felelősek.

Felhívjuk az 1958. évi bajnokságon részvevő csapatok figyelmét, hogy az erőssorrend beadásának és a korengedély kérelmének határideje: 1958. augusztus 15.

A pécsiek 1958. VII. 6. napján igen nagy érdeklődés mellett rendezték meg hagyományos „BÉKE” versenyüket. A különvonal lehetővé tette a versenyzők nagy tömegének viszonylag olcsó utazását. A versenyen 36 csapat indult.

A verseny szervezését tekintve elmaradt az előző években megszokott jó rendezésektől. Szakmai tekintetben, vagyis a pontok bemérése, a postaládák elhelyezése, a verseny felépítése és az utasítások megadása tekintetében viszont jó volt a rendezvényük, az előző évekhez viszonyítva fejlődést mutatott. Ha a pécsi I. o. versenybírók (Karádi, Muskáth, dr. Pál stb.) nagyobb segítséget nyújtottak volna Palatinusz sporttársnak, akkor a lebonyolítás jobban sikerült volna. A tanulság, amelyet a pécsi sporttársak levonhatnak az, hogy nagy versenyek sikeres lebonyolítását csak a helyi szakemberek jó kollektív munkája teszi lehetővé.

Eredmények:

I. UVATERV	2 hibaponttal,
II. BMSC	8 hibaponttal,
III. MAFC	8 hibaponttal.

Miután az eddigi fordulók nem döntöttek el a vándordíj sorsa, 54 perces kiegészítő versenyen indultak az eddigi fordulók győztes csapatai. A versenyen a Bp. MÁVAG csapata bizonyult a legjobbnak és ezzel megnyerte a díszes selyemzászlót.

A Bp. Pedagógus és a Bp. Spartakusz rendezésében került sor a Pilsben a Zrínyi Ilona női egyéni vándordíjas természetjáró tájékozdási versenyre. A 950 méteres, 500 m szintet magában foglaló versenyen 23 versenyző küzdött az első-ségért. Eredmények:

I. Maróthy Erika Kőb. Törekvés	154 hp.
II. Bárány Lászlóné Tipográfia	302 hp.
III. Győry Edit Pedagógus	304 hp.

Páros vetélkedés folyt le a szentendrei szigeten a V. Meteor és az UVATERV ifjúsági csapatal között. A fiúk és a lányok versenyében egyaránt 5-5 két fős csapat indult egyesületenként. Eredmények:

Fiúk versenye:

I. V. Meteor	26,5 helyezési pont
II. UVATERV	25,5 helyezési pont

Lányok versenye:

I. V. Meteor	30,5 helyezési pont
II. UVATERV	24,5 helyezési pont

A Vasas TE debreceni TITÁSZ osztálya rendezte az elektromos természetjárók 8. Országos Vándordíjas versenyét. A 16 csapat közül (túlnyomóan részük vidéki, csupán 3 volt budapesti): I. az Egri Elektromos SK csapata 18 hibaponttal, II. a nyíregyházi csapat 63, III. a veszprémi csapata 76 hibaponttal. A kitűnő fogadtatás és rendezés, az értékes tiszteletdíjak emlékeztetése teszik minden résztvevő számára a debreceniek vedsenyét.

A komáromi József Attila kultúrház természetjáró szakosztálya jól sikerült túrát szervezett a Bajói Öregkő és a Jankovics-barlang környékére. A fényképekből a lelkes csoport tagjai tablót készítettek, melyet a város központjában kiállítottak. Eredmény: számos fiatal kérte felvételét a szakosztályba. Sok sikert kívánunk a szakosztály további munkájához.

A júniusban a Mátrába szervezett turista különvonaton 680-an vettek részt. A kirándulás keretében a Vasas jelvénytulajdonosok túrát vezettek, a Tipográfiaival egyetemben gyakorló versenyt is rendeztek. Külön köszönet illeti az IBUSZ és a MÁV személyzetét előzékenységükért. Meg kell emlékezni Recsk állomás forgalmistájáról, aki visszatartotta a vonatot, hogy az elkésztett, futva érkező turisták is felszállhassanak. Ez a kirándulás jó propagandája volt a természetjárásnak.

A V. Meteor augusztus 3-án rendezte csillagtúra versenyének V. fordulóját. Különvonatot indítanak Siófokra, ahonnan több túrát vezetnek. Augusztus 10-én tartják természetbarát találkozójukat a szigetmonostori erdei telepen. Dél előtt 11.30-kor avatják a munkaszolgálati emléktáblát. Szabadság túrákat augusztusban a Keszthelyi és Bükk hegységbe, valamint az Aggteleki karsztvidékre (barlangkutató) vezetnek. Szeptemberben ismét szerveznek túrát az Aggteleki hegységbe és egy másik kétéhetes túrát a Vértess-Bakonyba.

A Helyiipari Természetbarát Liga tetszős külsejű Tájékoztatót adott ki, melyet legalább negyedévenként jelent meg. A Ligához ma már 23 szakosztályban 600 helyiipari dolgozó és családtag természetbarát tartozik. Térképoltató és tereptan tanfolyamukon 30 részvevő sikeresen igyekszik kelő alapot szerezni, hogy a Liga túravezetői gárdáját bővítsék. Túravezető tanfolyamot az ősszel szerveznek. Rendszeresen vezetnek túrákat és különvonatos kirándulásokat. Az

EGYESÜLETI ÉLET

ősz folyamán fotóversenyt és kiállítást rendeznek.

A Liga munkájának sikeres végrehajtása érdekében Túra- Szerkesztő- és Versenybizottságokat alakítottak. Rövidesen elkészül a Liga zománczott jelvénye is. A szakosztályoknak térképeket, útikalauzokat, sátorlapokat, hátizsákokat és egy 8 személyes sátrat kölcsönöznek a szükségletek szerint.

A Liga munkájához nagy várakozást fűzünk és sok sikert kívánunk. Meg kell azonban jegyeznünk, nem helyeseljük, hogy tagtoborzásukat június 30-ig be kívánják fejezteni. Ugy véljük, hogy szakosztályaink kapunak mindig nyitva kell állniuk az újonnan jelentkezők előtt.

Az ÉDOSZ Kínzsi Természetbarát Liga július 26-28-án rendezte Siófokon I. Országos Táborozását és II. Országos Küldött közgyűlését. A sátoztáborozás, fürdés, túrázás mellett, egynapos értekezleten beszéltek meg a küldöttek eddigi munkájuk tapasztalatait és határoztak a további feladatokról.

Az Elelmezési Minisztérium Kínzsi SK természetjárói közül 16-an autóbusszal utaztak Csehszlováidián keresztül a lengyel Tatrába. Hegyvidéki túrákon kívül megtekintették Krakkó, Nowa Huta és a bányavidék nevezetességeit.

A barlangkutató szakosztály tagjai a nyár folyamán a Vecsebükkön és Egerszögön folytatják tovább kutatásaikat.

Az újpesti TTE nagy számmal vesz részt augusztus 31-én a Csev melletti Eszperantó-forrásnál rendezendő turista és eszperantista találkozón.

Augusztus végén egyhetes fotokiállítást

rendeznek az egyesület helyiségében (IV., Munkásotthon u. 25.).

Megalakult 15 tagú mandolinzenekaruk, mely első szerepléseit a galyatetői Vasas és a szilgelyi országos találkozón kezdi meg.

Több olvasónk szeretné, ha megoldódna a kecske és a káposzta problémája. Ugyanis több turistaházunknál igen nagy számú kecske megek, dísznök rőfögnek, ami még hagyján a természeti élményeket keresők szempontjából. De az már bosszantó, amikor a kecske a hátizsák mélyén turkál szakállas pofájával és a sáros latyokból felkelt süldő a békésen pihenő turista oldalán vakarózik. Nem lehetne valahogy elkerülni az állatok tartózkodási helyét?

Olvasónk szeretnék, ha a megrongált asztalokat, székeket megjavítanák. Sok helyen egymásra vannak dobálva a használatlan ülőalkalmatosságok. Ugyanakkor intő szóval fordulnak turistatársaikhoz, hogy ne hordják szét a székeket az erdőbe és vigyázzanak azok „testi” épségére. Megszívlendők ezek az intelmek!

A Vasas Természetbarát Egyesület Angyalöldi Osztálya nagy aktivitással végzi toborzó munkáját. Összejöveteleiket minden pénteken tartják a kerületi KISZ bizottság helyiségében (XIII. Váci út 50.). Klubnapjalkon rendszeresen tartanak érdekes előadásokat, ezenkívül számos tanfolyamot szerveznek.

A Vasas TE, amióta önálló turista-egyesületté alakult, első nagyszabású rendezvényét a Galyatetőn tartotta. A nagyszámú résztvevőt a galyai Vasas házban, a környező turistaházakban, munkásszállásokon és sátoztáborban helyezték el.

Vasárnap, július 20-án délelőtt 11 órakor gyűlt össze a közel ezer főnyi turistatömeg a találkozó hivatalos és műsoros programjának meghallgatására. A Vasas természetjárók itt mutatták be műsorukat, mellyel az országos találkozón szerepelnek.

Az egyesülethez idáig 72 osztály jelentette be csatlakozását.

BANKÜT...

A különféle sajtóorgánokban megjelent szennvedélyes cikkek után az egyszerű turista azt hitte, hogy most már minden akadály elhárult a menedékház sürgős befejezése elől. A menedékház ismét kitarja kapuit és még több férőhellyel, mint amennyivel előlöt rendelkezett, áll a turisták szolgálatára. De nem így történt.

Beszéljen a banküti turistaház építési naplója.

Április 11. Munkahelyátadás.

Április 22. Az építészvezető az építető (TKV) felé közli: ... a szerződés mellékletét képező kikötés 5. pontjában említett hiányzó terveket a mai napig sem kaptuk meg. A felvonulást megkezdték.

Május 19. Létszám: 1 kőműves, 1 segédmunkás. Felvonulás, bontás, megszögdör ásás.

Május 27. Az építető beruházási el-

lenőre figyelmezteti az építő vállalatot a gyorsabb munka szükségességére, mert így a határidő nem lesz betartható.

Május 20, 22, 23 26—30. Létszám: 1 kőműves, 1 segédmunkás és olykor-olykor még egy ács és második segédmunkás.

Június 3. Kőműves bejegyzése: ha a földem megtervezése megtörténik, akkor nagyobb létszámmal fognak dolgozni.

Június 11. Füredi János építészvezető bejegyzése: a 11—13. közötti esőzés folytán minden helyiség, általában 20 cm magasságban megtelt vízzel, azt ki kell hordani, kéri a munkatöbblet elismerését.

Június 11—13, 16—20. Létszám: 1 kőműves, 1 ács, 2 segédmunkás.

Július 2. Az építő vállalat igazgatójának (Prókai) bejegyzése: „Munka vonatottan halad, az ellenőrzés laza”.

Ha ezeket a tényeket szemügyre vesszük, az utolsó megjegyzésen kell megdöbennünk. A vállalat igazgatója állapítja meg a munka lassúsá-

gát. Vajon ki a felelős ezért és kinek kell ez ügyben intézkedni?

Szomorú, hogy a hosszú huza-vona után a munkahely átadásakor a szükséges tervek még nem voltak készen és ezt az építészvezető nem elég, hogy április 22-én állapítja meg, hanem június 3-án derül ki, hogy a földem megtervezése még mindig nem történt meg.

A június 11-i megjegyzés egyenesen katasztrófális. Ahol ilyen nagymértékben áll meg a víz, ott a beázás már sokkal nagyobb károkat okoz, mint az eredeti baj, a tűz.

A tűzkár lényegesen eltörpül amellet a kár mellett, ami a munka megindítása körüli huzavonából, valamint a munka lassú üteme miatt keletkezett. Írásban, szóban, mind a budapesti, mind a miskolci turisták igen szennvedélyes hangon kritizálják ezt a lassúságot.

Lapunk szerkesztősége ankétot kezdeményezett az érintett szervek részvételével a felelősség megállapítására és a munka meggyorsítására. Ennek eredményéről következő számban adunk hírt.

Vízisportolók, figyelem

A Kartográfiai Vállalat Vízisport és Horgászat kiadását tervezi, melynek első kötete a Duna, második része a Tisza vízrendszerének területét ábrázolja az összes vízisporthoz (és túrázáshoz) szükséges adatokkal, 6—8 színnyomással. A vízhatlan, térképtáskának használható tokban, jelmagyarázatokkal ellátott kötetek egyenként kb. 50 forintba kerülnek.

A Vállalat csak abban az esetben készíti el az igen nagy erőfeszítést és anyagi befektetést kívánó munkát, ha kellő számú előjegyzés történik a könyvekre. Előjegyzéseket elfogad a Kajak-, Kenusövetség, a Horgászszövetség és a Magyar Természetbarát Szövetség Vízi-bizottsága.

Tarka hírek

A hazánkat látogató külföldi turista csercsoportok esetenként több napot töltenek a pálvölgyi turistaházban. Igen érdekelné őket a cseppkőbarlang, amellyel nem sok főváros dicsekedhet.

Érdeklődésükre a válasz: nem jó a világítás! Vajon helyes ez így?

A jósvaói Vass Imre-cseppkőbarlang megtekintését turisták számára lehetővé tették. A látogató csoportok jelentkezzenek a Kis Tohonya-forrás feletti kutató állomáson.

A Bükk hegységben fekvő hollósetői turistaházba bevezették a villanyvilágítást. Ugyancsak kigyúl a villany a Rodostói turistaházban augusztustól.

Fűzér községben Orosz Miklósnál (a templom mögött) turistaszállás, előzetes értesítés alapján meleg étel is kapható.

A szolnoki MÁV természetjárói ezúton küldik köszönetüket a mátraházi turistaház gondnokának, aki az agyonázott és áthúlt turistákat igen messzemenő előzetkenységgel vette pártfogásba. Minél gyakrabban szeretnénk ilyen hírt közölni.

A szigligeti táborozás alkalmával élelmiszerbolt működik, amelyben konzerveket, tejtermékeket, édességeket stb. lehet vásárolni. A találkozóon részvevő természetjárók vegyék figyelembe ezt a lehetőséget csomagjaik elkészítése során.

Közlemény olvasóinkhoz

Lapunk példányszámának emelkedése folytán áttérünk a rotációs nyomásra azzal, hogy a fedőlapot finomabb papíron nyomják (jelen számunk már így készült). Ennek következtében lapunk megjelenési ideje is megváltozik. Legközelebbi, 9. számunk szeptember 25-én jelenik meg. Lapzárta minden hó elsején.

KÖNYVSZEMLE

A BAKONY TURISTATERKEPE. Egyre bővül a Kartográfiai Vállalat kiadványainak sora. A Duna szakaszának vízisport térképe után most a Bakony hegység térképe jelent meg színes, 50 méteres szintvonalas megoldásban. A hegység nagy terjedelmére tekintettel, egy lapon nem lehetett túl nagy részletességet várni, de helyesen alakították ki a méretet, hogy a környező hegységekhez csatlakozó területet is ábrázolják (Balatonfelvidék, Vértes). Még néhány térkép szükséges és akkor már összes hegységeinkről rendelkezünk nem teljesen kielégítő, de túrázásra mégis használható térképekkel.

A Borsod—Abaúj—Zemplén megyei Idegenforgalmi Hivatal magyar, orosz, francia, angol, német és eszperantó nyelvű színes prospektusokat adott ki Miskolc, Mezőkövesd, a Bükk, Aggtelek és a Zempléni hegység szépségei tájairól.

N. G. Budapest: Ilyen természetű cikkek a Népszportnál próbálkozzék. Ok hivatottak a természetjáró módszertani, tudományos kérdéseivel foglalkozni. Az időszaki híreket szintén oda küldje be, mert mi nem vállalkozhatunk napi hírszolgálatra.

L. M. Budapest: Mindenki úgy járja a természetet, ahogy neki tetszik: ballagva, futva, szárazon, vízen, kerékpárral, sível, hátizsákkal, bőrdméllel vagy éppen hálószatyorral. Az viszont a mi kötelességünk, hogy mi az, amit helyesnek tartunk és támogatunk. Erre irányt mutat nekünk a természetbarát mozgalom sokévtizedes hagyománya és népi demokrátiás országnak szocializmust építő törekvése.

M. B. Budapest: Főbb észrevételeit közöljük, a személyeskedéseket töröltük, mert azok semmiképpen nem viszik előbbre az ügyet. Esetleg tévedhet is kö-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
33	34	35	36	37	38	39	40	41	42
37	38	39	40	41	42	43	44	45	46

Vízszintes: 1 Térkepen is jelzett épület. 6. Ez is fedő. 10. fogoly. 11. Épület. 13. H. O. 15. A szentendrei Dunáigba ömlik. 19. O. németül. 21. Házilátat. 22. Mint vízsz. 19. 23. Etelünk nélkülözhetetlen része. 23/a. A Föld istennője. 25. Tésztaétel. 28. Hónap rövid. 29. Korea és Kína határfolyója. 31. MZL. 32. Ez a „hegy” a Csepel-szigeten van. 33. Gödöllői vízturák első állomása. 36. Balatonparti község. 37. Bizony a Halotti beszédben. 38. Izopán filmek dobozán látható rövidítés. 39. Nem ott.

Függőleges: 2. Egyforma betűk. 3. Szerreg. 4. Tamási-regényhős. 5. A vízsz. 33-mal szemben levő partrész (folyt. függ. 14.). 7. A magyarok előtt itt élt nép. 8. Lyuk. 9. Névelő. 11. Feltételes kötészó. 12. A függ. 9. fordítottja. 14. A függ. 5. folytatása. 16. Rag. -ról párja. 17. Nem szeszes ital. 18. Ilyen major volt azelőtt a Ságvári mh. 20. Székvárosának nevével megtoldva világhírű futbalcsapat. 23. Hosszú ideig. 24. Magyar kártyajáték. 26. E partizánokról nálunk is közismert dal szól. 27. Diszkozsvető bajnokunk. 28. Ejlha. 30. UO. 32. Lira mássalhangzó. 34. Kicsinyítő képző. 35. Előd.

Megfejtésül beküldendő augusztus 31-ig: a vízsz. 15, 33 és a függ. 5, 14.

Készítette: Horváth Péter

Júniusi FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: selymes susulyka, gyűrűden galocsa, szömöröcső, alkaloida. Könyvjutalmat: kaptak: Király János Soponya; Kiss Irén Salgótarján, Kollár György Budapest.

vetkeztetéseiben. Nem zánkóznunk el személyes beszélgetéstől ebben az ügyben. Sz. J. Nagytétény: Javaslátát helyeseltük, továbbítottuk az MTSZ-hez. Ez már régi panasz gödöllői, ráckeveli vonatkozásban is, Reméljük, hogy végre megoldódik.

Többeknek: Nem vonjuk kétségbe panaszalcat az egyes turistaházakban tapasztaltakról, de nincs helyünk minden eset leközlésére. Az apróbb panaszokkal forduljanak a vállalat igazgatójához. Bennünket a jellemző esetekről értesítsenek, lehetőleg a javítási javaslátával. Több-ször megtörtént, hogy az egyik héten bepanaszolt gondnokot a másik héten megdicserítették.

K. G. Budapest: Beküldött verse szép, hangulatos, adandó alkalommal közöljük.

B. S. Hajdúszoboszló: Cikkét sajnos helyszüke miatt nem tudjuk közölni.

T. M. Szeged: Szívesen fogadjuk alföldi természetjáró leírásait, lehetőleg szép fényképekkel fűszerezve. A leírások az adott évszakra megfelelőek legyenek.

Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Lapzárta minden hó elsején.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó Igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. 316, telefon: 123—087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180—850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkzámlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429—760) és a KULTÚRA külföldi képviseletel.

6478 — Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula

Augusztus derekán 2 érdekes, a természetjárók által kedvelt virág jelenik meg a virágárosoknál, s a virágkereskedések kirakataiban: az illatos ciklámen, s a kék encián.

Kutassunk utána, honnan kerülnek vázáinkba ezek a „turista-virág”-ok?

Az illatos erdei ciklámen (*Cyclamen europaeum* L.) az ország nyugati hegyes-dombos vidékeinek lakója. Sopron—Vas—Zala hegyi árnyas erdeiben, ahol a talaj mész-szegény, de humuszdús, helyenként elég bőven előfordul. A Bakonyban, mint legkeletibb termőhelyen él nálunk. A Mecsek, Vértes (Mindszentpuszta), Dunazug (Pilisszentlélek) stb. egy-egy kis területén minden bizonnyal csak egykori telepítés emlékeként él még. Aláírástják e feltevést a műtörténészek adatai: ezen utóbbi ciklámenes helyek valamennyiének közelében egy-egy kolostorrom van, vagy volt. Ahol már mutatón sincs meg az egykori építkezés egy köve-téglája sem, csak a dülönév, vagy okirat adata bizonyítja néhai létét, ott a rég letűnt idők virágkedvelőinek emlékét a gondos kézzel elültetett illatos kis virágok kései utódai őrzik még ma is.

Az „enciánok”, vagy tárnicsok közül a mélykék virágú kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe* L.) terem oly tömegesen, hogy azt érdemes eladásra gyűjtögetni. A pesti piacra (VIII. hó közepe, IX. hó közepe közt) a Tisza—Dunaköz lápos réteiről hozzák, főképp Ocsa—Dabas—Tatárszentgyörgy turjánosairól. A győri piacot a Rába—Marcal árterületének nedves rétjei látják el. Nemcsak a vizenyős réteken találhatjuk azonban e kedves virágot, hanem — kisebb számban — hegyi túraútvonalaink mellékén is. A Dunazugban: a Szentlászló-hegyen, s az Urakasztalanak hegyi rétjein, nyiladékok szélén él. A Börzsönyben a Hideghegy—Magastax környékén, a Mátrában többhelyt is, pl. a Világoshegy Benkerétjén. A Bükkben a Nagymezőn, Nyírmezőn. A Sátorhegyekben a Bodrogszántótól a Füzéri hegyekben levő Lászlótanya környékéig többfelé. A Bakonyban Porva—Szépalmapuszta között, s a sárosfői erdőben, a Mecsekben a Pécsvárad melletti gesztenyésekben. Az óbudai

Erdei ciklámen

Cyclamen europaeum L.

Rómaifürdő melletti nedves réten is lehetett még csokrárt szedni 2—3 évtizeddel ezelőtt, annyi volt. Azóta helyét beépítették, feltöltötték — hírmondó sincs ma már belőle.

Papp József

Túrázz!
Pihenj! Üdülj!

A Turistaházakat Kezelő Vállalat Dobogókőn, Mátraházán és Pálvölgyben, közvetlenül a házak mellett, június 1-től 4 személyes, modern (rekamié, folyóvíz, villany), alumíniumból épült hétvégi házakat állít fel. 10—14 napos üdülések a nyári időnyre még előjegyezhetők. Személyenként étkezéssel együtt 61 forint.

JÖJJÖN

Horány Gyöngyébe!

150 ágyas szálloda — étterem!

Cukrászda, eszpresszó, zene, tánc, nyolcholdas park, csónakkikötő, szabadfürdő!

OLCSÓ ÁRAK!

A váci Vendéglátóipari Vállalat kezelésében

Vasúti, autóbussz- és kompközlekedés (Dunakeszin át)

Budapesttől 40 perc!

Térképészjárás

LÁTNIVALÓK SZIGLIGET VIDÉKEN

1. Bazaltoszlopok a Badacsony déli oldalán
  2. Zalaszentőtföldi többszázéves kis temploma
  3. Tátika vár romjai
  4. Jellegzetes szigligeti építkezés: a Gádoros-ház
- (Kunsági—Vadas Ernő MTI felv.)

Természetjárás

1958. SZEPTEMBER

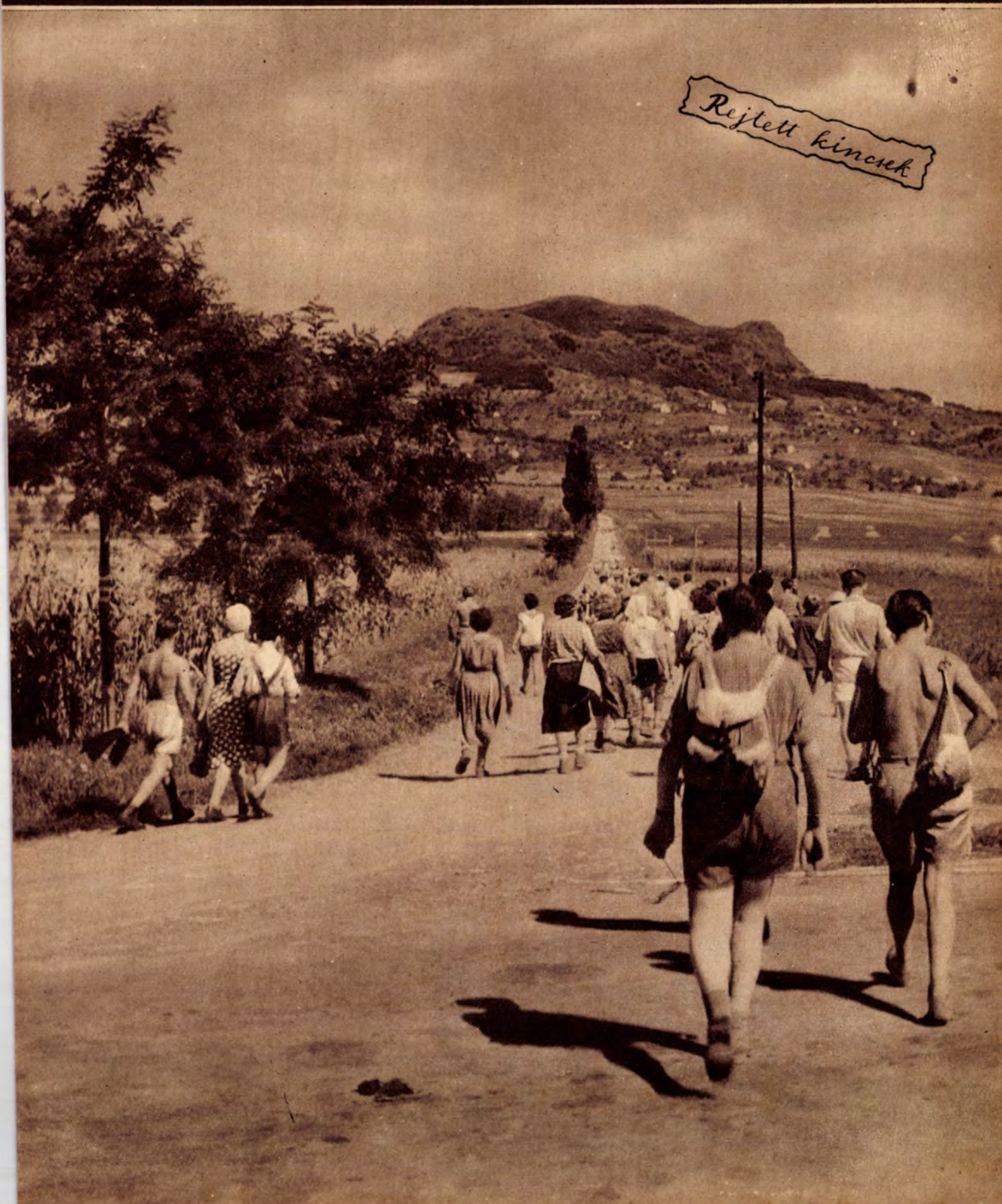
★

IV. ÉVFOLYAM 9. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

Rejtett kincsek

A TÁBOR

Augusztus 16-án benépesült a hajdani szigligeti Eszterházy-park; 580 sátorban 1670 állandó és néhány száz átmenő lakó nyüzsgött a Magyar Természetbarát Szövetség I. Nemzetközi Táborában. Hazánkban még soha nem rendeztek ilyen turistatábort, s első próbálkozásunkra büszkén tekinthetünk vissza.

Sokan kételkedve csóválták a fejüket a tábor tervére, mások kíváncsian várták; milyen lesz, érdemes-e érte annyit vesződni? Nos, anélkül, hogy alaposan elemeznék a táborozás eredményeit, az ott látottak, a táborlakók véleménye arra utal: a tábor sikerült! Ma már a tábornak hitele van, ahogy azt találon jegezte meg egyik turistatársunk.

Kétezernyi turista egy táborban, szép szám. Ehhez még tudni kell, hogy a szervezés kissé elkésett, sokan már korábban kivették szabadságukat, mások régebbi terveik alapján az ország más vidékein, vagy éppen külföldön túráztak. De talán nem is a létszám a legjelentősebb. Maga a táborozás a lényeg, különböző vidékek turistáinak ismerkedése, barátkozása, s nem kisebb fontosságú a szomszéd országok turistáinak részvétele ebben a barátkozásban.

Az altáborok, ezeken belül a kisebb csoportok együttes táborépitő munkája, az egymásrautaltság, a közös tevékenység, szórakozás nagy jellemzője. A közösségi szellem ragyogó példáit láttuk. Csak kettőt említnék: a földművelőszövetkezeti bolt az első reggel nagy tolongásában betét nélkül adott ki 500 kakaósüveget. Visszavitték 500-at! Másik példa: a hangszóró állandóan közölte a talált tárgyakat (ing, napszemüveg, karóra stb.). Mire valaki észrevette, hogy elhagyta holmiját, már hallotta is, hogy a megtaláló leadta. Ezek közül is kitént Lehmayr Sándor 10 év körüli fiúcska, aki egy gyufaskatulyában 3 turistajelvényt talált, s jelentkezett vele a táborirodában. Ezek a példák büszkévé tehetik természetjáró mozgalmunk valamennyi vezetőjét.

A tábor szervező bizottsága a rendelkezésre álló rövid idő alatt emberfeletti munkát végzett. A táborhely kiválasztása, időpont, program meghatározása a könnyebb feladatok közé tartozott. De gondoskodni kellett nagyszámú táborozó (a szám ismeretlen volt) egészségügyi feltételeiről (ivóvíz, mosdási lehetőség, WC-k stb.), a táborozók élelemellátásáról, a fekhelyekhez szükséges szalmáról, sátorkarókról, központi rendeltetésű sátrakról; biztosítani kellett hajókat, autóbuzsokat a kirándulásokhoz, versenyekhez stb. Nehéz lenne felsorolni mindazt, amire szükség volt, s mindent rövid hetek alatt kellett megoldani. Minden táborozó köszönetét fejezzük ki azoknak, akik ebben a munkában részt vettek.

Néhány szám a táborról. Hét altábor fogta egységbe a kétezernyi természetjárót. A tábor fogyasztása: fekvőhelyhez szalma 125 mázsa, villanyáram 106 kW, ivóvíz 297 m³, táborépitő faanyag 6 szekér, a mentőállomás 160 beteget kezelt, a különhajón 350, az autóbuzsokon 270 fő ment kirándulni. Az élelem, ital, s más vegyesáruk forgalma: 4000 adag egytálétel, 1000 pár debreceni, 1000 pár virsli, 700 kg hentesárú, 100 kg vaj, 15 000 péksütemény, 3000 cső kukorica, 1000 torta, 5000 kg gyümölcs, 3000 liter tej, 10 000 pohár szörp, 15 000 pohár sör, 700 liter bor (sok falubeli látogató is fogyasztott), 6000 levelezőlap és más cikkek. Dícséret illeti a Turistaházakat Kezelő Vállalatot és a többi kereskedelmi szövet, amelyeknek jó felkészülése és zökkenőmentes kiszolgálása jelentősen hozzájárult a tábor sikeréhez. Balatoni Stúdió címen naponta többórás műsor szórakoztatta a tábor lakóit, s tábori újság is megjelent.

A tábori ünnepélyes keretek között Erős József elvtárs, a MTSZ helyettes elnöke nyitotta meg. Az ünnepség után sok száz természetjáró indult a Szentgyörgy-hegyre és a Vércse-szirten létesítendő turistaemlékhöz kezükben egy-egy darab követ vittek.

Vasárnap este kigyúlt a Nemzetközi Barátság tábor-tüze, melyen a csehszlovák, bolgár, német és román turisták is részt vettek. Hétfőn este az altáborokban folyt tovább a barátkozás lobogó lángok fénye mellett. Kedden hajnalban indultak a Balaton-Kupa versenyen résztvevő csapatok a környező hegység terepeire, szerdán a déli órákban zárult a tábor Székely Miklósnak, az MTSZ főtítkárnak a tanulságokat összefoglaló szavaival.

A tábor ideje alatt autóbuzsokon, hajókon keresték fel számosan a környék szűz helyeit, mások a Balaton hajjait részesítették előnyben. Sok szép élménnyel, hasznos tanulsággal zárult az I. Nemzetközi Tábor.

Kunsági Viktor

Tisztelgő sorfal között, a nemzeti lobogót viszik a főárbochoz

Vidám élet, dal, barátkozás a táboréjtel mellett

A Nemzetközi Balaton-Kupa győztes csapata a BMSC. Balról: Molnár, Skerlec, Pozsonyi, dr. Parajos, Hegedüs, Ijjas

A külföldi csapatok kupájának védője, a csehszlovák válogatott: Balról: J. Basta, J. Kotvald, J. Jirotko, L. Zenisek, S. Houser, V. Cajthaml

A LENGYEL TURISTA TALÁLKOZÓ

Varsó. Reggel. Jól öltözött emberek sietnek munkába, a nők elegánsak. Az autóbussz-állomáson, a trolibusznál, az üzletekben figyelemzetten sorakoznak. Az eredeti, muzeális gondossággal helyreállított középkori utcák, terek homlokzata mögött romok, romok. Nyers téglafalak merednek az égbe, teretek, utcákat lep el a gaz. A legfőbb tanács épülete előtt szökőkút — az állára szíjazott sapkás őr figyelemzet, hogy nap ellen nem lesz jó a fénykép.

Alattunk alagút, egy antik házból mozgólépcső vezet a Visztula-partra — fölülről nézzük a hid felé áramló eleven forgalmat. A téren karsod, helyreállított oszlop III. Zsigmond emlékére, körülötte mindenütt botanok, építkeznek, új lakótelepek és romok válnak. Keskeny utcán a helyreállított óvárosba, a „Rynek”-re érünk. A tér közepén valaha városház állt, ma a kíváncsiak autói parkolnak. Minden ház külön érdekesség. A tér egyik fele városi múzeum. A házakban üzletek, apró hangulatos vendéglők, kávézók, ahol minden kapu, boltív, vasrács, folyosó, lépcső eredeti formájában helyreállított.

Ha tovább megyünk, a régi várfalet találjuk toronnyal, vizesárokkal, alul eredeti, felül tökéletes folytatása az eredetinek. A környéket rendezik, építik, fűvesítik, Magas, vörstéglából épített torony, a legrégebbi varsói templom. Az 37 egyike, melyből 44-et elpusztított a hitleri vandalizmus 1944-ben, amikor a szovjet csapatok közeledtével patkány módjára, tehetetlen dühében irította a sokat szenvedett nép hőseit; egyszerű polgárokat, aggokat, gyerekeket temetett a romok alá és a mindenütt fellelhető emléktáblák tanúságaként az égő utcákon gyilkoltatott halomra. Ide kell hozni azokat, akik még valamiféle illúziót táplálnak a kapitalista világról, hadd szoruljon össze a toruk az emberi gaszág ilyen mélységeit látva.

De a nép ereje csodákra képes, ahogy ezt Varsó példája mutatja. A helyreállított óvárosban túl széles új utcasorok, eredeti formában fölépített egykori főúri paloták mellett modern, világos lakóházak, iroda-épületek, szállodák, üdítő parkok tízezeréves év erőfeszítését hirdetik a semmiből, a romokból. És a város minden pontjáról látható a Szovjetunió által épített Kultúrpalota a televíziós toronnyal.

Ezeket a sorokat a Lengyel Turista és Országismertető Egyesület, a PTTK vendégeként írom. A PTTK július 19–22-e között Augustowban, a Mazuri-tavak mellett rendezte az első lengyel turista találkozót nemzetközi táborozás keretében, sportrendezvényekkel egybekötve. Erre a külföldi, elsősorban a szocialista országok képviselőit, (közöttük a Magyar Természettudományi Szövetséget) meghívta. A meghívó felhívta a figyelmet, hogy a találkozó kiváló alkalom a további tapasztalatcsere és a különböző turista szervezetek közötti baráti megbeszélésre. Így kerülünk Tibor Lajos és én Varsóba, ahol a PTTK baráti és minden elképzelést felülmúló vendégszeretetét élveztük.

Az első két napot Varsó megismerésére irányozta elő a program. A varsói Turistaházból indultunk el. A minden kényelemmel felszerelt szálloda a város közepén az átmenő turista forgalmat elégíti ki. Szobái a 2 ágyastól a közös hálóidig egyszerűek, kényelmesek, az emeleten zuhanyfürdők, nagy étterem, a társalgó minden kényelmet biztosít. A hangulat közvetlen, eleven, sportszerű — a ház a PTTK tulajdona. Ugyancsak a város közepén találjuk a PTTK központi székházát, ahol a nemzetközi és a belső utazások irodáját kerestük fel, melynek vezetője, J. Hoppe sporttárs Varsóban végig kísérőnk maradt.

A központi vezetőséggel a székház éttermében baráti ebédet találkoztunk, itt ismerkedtünk meg J. Przedziensky úttárral, aki Augustowban lett a kísérőnk. Augustowba a szombat esti menetrendszerű vonattal utaztunk. Már egy órával az indulás előtt minden hely foglalt volt és így — szerencsénkre — II. osztályú fülkébe szorultunk, idegen turisták, kirándulók közé, végig énekeltek, neveltük az egész éjjelt, hogy egymás nyelvével nem

értettük, egy pillanatig sem zavarta a jó hangulatot.

Kora reggel érkezünk Augustow-port vasútállomásra, itt a PTTK Necko-parti házában szállásoltak el, ahonnan nyílak mutatták a 2 km-re fekvő táborhoz vezető utat. A ház mellett nagy csónakgarázs, a parton a kajakosok sátrai, a ház körül terjedelmes camping tábor, ahol először láttunk fából készült, 2 személyes felnyitható tetős sátrakat. A Bjelorusz, ukrán, angol, jugoszláv és NDK küldöttekkel együtt átmentünk a tábor ünnepélyes megnyitójára. Arra, hogy itt keveset fogunk gyalogolni ahból következtettünk, hogy a táborhoz vezető utat is autón tettük meg.

A tó feletti magaslaton vídám szél lengeti a résztvevő nemzetek zászlóit, harsónak hirdetik a megnyitót és felvonják a piros-fehér lengyel lobogót. Az ünnepségre 2000 turista, kerékpáros, vízisportoló vonult fel. Itt mutatták be kiállítás formájában a különböző ötletes sátrortípusokat.

A megnyitó beszédet a PTTK elnöke — az állami sporthivatal helyettes elnöke, M. Arczynsky mondotta. Beszélt a szabadságról, a napfényért folytatott harc jelentőségéről, hogy először jöttek hozzájuk külföldiek és tőlük külföldre turisták. A turisztaság jelentőségét növeli, hogy a turista mindenütt megfordul, mindenki-vel beszél és hirdetője a szocialista rendnek. A körzet állami vezetője a háborús pusztításokat említette és arról beszélt, hogy a népek békekarátjának győznie kell. A szovjet küldött felhívta a figyelmet, hogy a turisták — a népek közötti barátság, a béke ügyét szolgálják.

Ezután ismerkedtünk a környékkel, a tavakkal. Majd motoros ladikba ülünk, végignéztük az egyes tavak közötti szilpeltést. Délután kerékpár akadályversenyt néztünk végig, sokat derültünk a humoros feladatok megoldásán, ahol a hibapontok és az idő döntötték el az elsőbbséget.

Másnap alaposan megnéztük a sátrakat. Volt svéd, belga, lengyel gyártmányú; gumimatraccal, hálósákkal felszerelt kis paloták, vízmentes, de a levegőt átengedő anyagból. Alaposan megvizsgáltuk a lapos, rövid, olcsó fakajakokat, a fakajakcsok felszerelését, ruházatát. Tapasztalatserőt folytattunk a jugoszlávokkal, akik sajnos nem is sportolók — idegenforgalmi szakemberként turistakodtak — és nagyon hívtak a Dalmát hegyekbe, a tengerpartra; színes prospektusaik is csábítottak. Szerintük Párizs után Budapest Európa legszebb városa és turistaként szívesen eljárnának. Biztattuk őket, hogy erre is sor kerül.

Délután nagy vállalkozásba fogtunk; kivetítettünk egy 2 személyes kajakot és három órát eveztünk a tavon. Öreg kielbótos vagyok és bár kajakban soha nem ültem, kifogástalanul ment a túra — a tenyrem leellenőrizték és már a kikötő felé kanalaztunk, amikor hirtelen jött meleg nyári zápor kapott el. Amerre járunk, a fák alatt: üdülők, tábor-tábor után, a homokos parton furdózó vídám fiatalok integettek, lobogtak a színes zászlók, füstöltek a tábori konyhák kéményei.

Délután tapasztalatcsere. A PTTK tekinthető nagy létszámú egyesület, nem is része a lengyel sportnak, hanem külön mozgalmá a vídám, sportszerű, napugaras életre vágyó tömegeknek. A nagy apparátus mellett sok társadalmi aktívá dolgozik a szervezetekben, olyanok is, akiknek nincs bakancsuk hátizsákjuk, de szeretnek utazni és szabad idejüket a természetben töltik el. Tágaik a kerektek a bolgároknál, jugoszlávoknál, csehszlovákoknál és a románoknál is. A szovjet kajakosok mondták el, hogy ők túraevezősök, náluk az előírt normát kell elérni, de ez olyan, hogy nagy tömegek számára tesztí lehetősé a sportszerű vízelélet.

A beszélgetés kerete 4 óras hajókirándulás volt, ahol három tavat jártunk végig, kétszer szilpeltünk, az eső többször rákezdett, de nem zavarta a hangulatot. Közlebről megismerkedtünk a német delegáció vezetőjével, aki az ottani Testnevelési Főiskola tanára és két diákjával, akik lapjuknak gyűjtöt-

tek anyagot és készítettek felvételeket. Egyébként kerékpárral járták a környéket. A szilpelnél, ahol 1–2 m szintkülönbséget egyenlítettek ki, a kezelés egy fagerenda kézzel történő elforgatásából, egy fogas lécs mozgásából áll, a kajakok csoportosan várják a bebocsátást: családok (kutyával, gyerekekkel, idős asszonyokkal, soknapos túrától borotváltan, cserzettbőrű turisták a könnyű csónakokban).

Este a zárótáborítást a legöregebb lengyel turista és a külföldi küldöttek gyűjtötták meg, majd műsor következett, melynek legérdekesebb száma a rádióból ismert rejtvenyjáték volt. A táborítzinek kiadós zápor vetett véget.

Utolsó nap eveztünk a tavon, a viharos vízet elhagyva nyugodt öblöket kerestünk, kísérőnknek vízilíriumot szedtünk és slettünk, hogy a 12 órára hirdetett záróünnepélyt ne késztük el. Kiosztották a különböző versenyek díjait — mind hasznos turistafelszerelés —, majd ünnepélyesen bevonták a zászlót, lebontották a sátrakat és az első lengyel nemzetközi tábor végét.

Délután autóbá invitáltak és 5 óras út után visszatértünk Varsóba. Mezőgazdasági vidéken, gondozott erdők között, jó utakon utaztunk. A faházak, a fekete tehenek és a vályuszerű gumikerekes kocsioktól eltekintve nagyon hasonlított a táj a mi Alföldünkhöz, csak a falvak voltak sűrűbben. A felszabadulás ünnepe volt és vígan lobogtak mindenfelé a piros-fehér és piros zászlók a szélben.

Varsóban még két napot töltöttünk. Végigjártuk az új áruházat, a PTTK boltjait. Az óvárosi PTTK csoport helyiségét műemlék épületben, a cukrászda mögött találtuk meg. A cukrászdaiban falújság, túra-kiírások, beszámolók, a falon a vízlelet, a magas hegyek felvételei. A kávé itt is, mint Varsóban mindenütt, kancsóból mérjük — de nem is árt a szívnek. Este a Kultúrpalota 3000 személyt befogadó fehér márvány kongresszusi termében a Mazowsze — nálunk is járt — együttesének színes, eleven, felejthetetlen előadását élveztük.

Utolsó nap a PTTK belső ügyeiről beszélgettünk. Valamennyi turistához az övék, de külön iroda kezeli ugyanúgy, mint a camping táborokat és a nemzetközi utazásokat. Az irodákban függetlenül apparátus dolgozik, igen erős társadalmi irányítás mellett. Nagy propagandát fejtenek ki és sokat áldoznak a kapcsolatokra. A cseretúrák résztvevői jóval többet fizetnek, mint a miénk, amit nagyrészt az ottani magas árak és a vasúti kedvezmény hiánya indokol.

Meglátogattuk a városi történelmi múzeumot a Ryneken. Három órán keresztül jártuk a több házat elfoglaló gyűjteményt, amely időrendben mutatja be a XIV. századtól 1954-ig a sokat szenvedett varsóiak hullámzó életét. Minden eredeti, a padló, a lépcsők, a folyosó, a mennyezet. A múzeum — kívülről látványos — több művészeti módon újraépített házat foglal el, hogy a tér képi ne bontsa meg. A belépéskor a cipőnkre papucsot húztunk, ami csak növelte a komor csendet. Rémesek az 1944-es dokumentumok: az égő romok, a nyílt utcán végrehajtott kivégzések, parancsok, felhívások, az ellenállás adatai, röplapok, átfestett propaganda feliratok, fegyverek, egyenruhák idézik a szörnyű napokat. Viszontláttuk metszetekben a romokból újjáépített főúri paloták eredetijét — és igen ötletes az egész évadrost bemutatás makett.

Az utazással együtt 9 élményekben gazdag, felejthetetlen napot töltöttünk el Varsóban és a Mazuri-tavaknál. Megismerkedtünk lengyel barátaink jóvoltából egy olyan turistamozgalommal, melynek tapasztalatait a magyar természetbarátok is hasznosíthatják, és ahogy a megnyitón a Szovjetunió küldötte mondta, a turisták barátkozásával a népek barátságát — a béke ügyét szolgáljuk.

Erős József

Címképünk: Útban a Szentgyörgy-hegyre, ahol minden természetjáró elhelyezi a maga alapkövét a készülő emlékműhöz

ZORD

havasok

Felrajzanak a boldog vágyakozások a hóval borított hegyóriások, völgyek vad, zúgó, ordító, rohanó patakjai után, amelyek nevei oly ismertek és mégis, akik annyit jártunk ott, nekünk is oly ismeretlenek ezek az ismert tájak. S ha előkerülnek régi fényképek vagy rajzok e vidékekről, vagy hallunk, beszélünk róluk, emlékezéseinkben nemcsak a kövek, az exotikus virágok s a táj vad szépsége villannak meg, hanem meglevenednek a völgyek, a hegyoldalak, az ott lakó, érző, szenvedő, dolgozó hegyiemberek is.

Különös emberek ezek. Évszázadokon át a közlekedés, a technika fejlettsége folytán még a völgyek lakói is el voltak zárva az év legnagyobb részében. Az alatt a rövid idő alatt, amikor a hó elolvadt és járhattak volna egymáshoz, dolgozniok kellett, hogy biztosítsák egész évi ellátásukat. Keményen, mostoha viszonyok között dolgoztak. És a társadalmi berendezkedés is nyomta, rövidítette őket és meghosszabbította munkájukat.

Gazdag és szegény. Utóbbiból sok volt, előbbiből kevés, és mégis, ez a kevés mérhetetlen szenvedést okozott a dolgozó hegyiembereknek. Tehetetlenek voltak, amit fokozott még az is, hogy hívő lelkek lévén, hittek abban: mindez felsőbb elrendelés. Igazságszolgáltatásért az álmok világába, a legendákba menekültek. Minden csúcson, minden völgynek külön meséje van. Ragyogó fantáziájú, költői elbeszélések szálltak évszázadokon át apáról fiúra. Színesek, de az alaptéma mindig ugyanaz. A földi igazságtalanság ezekben oldódik fel, mindegyikben a szegényember mostoha sorsa és harca a természettel és az elnyomó naggyúrral.

Az Alpok egyik leggyönyörűbb vidéke az észak-tiroli völgyek s a belőlük égnék meredő jeges hegyóriások. A Brenner völgyéből nyílik a romantikusan kies Gschnitzthal. Ott mondott el nekem egy öreg ember egy gyönyörű szép legendát, a völgy

... és rózsaszín felhőkből font nászhintón elhajtattott a kislánnyal...

főle emelkedő két büszke csúcson, a Pflerscher Tribulaunról és a Gschnitzler Tribulaunról.

Ha szép telihold van, a Pflerscher Tribulaun csúcsa aranyos fényben csillog, szikrázik. Nagyon régi történet ez. Abban az időben a környéki völgyemberek egy kis árvalányra bízták néhány tehénüket. Ezek a tehének jelentették egész vagyonukat, így hát jól kellett vigyázni rájuk. Nem is volt semmi baj hosszú ideig.

A kislány szép volt, szőke mint a nap, de szegény, és senki fia nem jött érte, hogy feleségül vigye. A hegyi pázsitra szokott leheveredni és álmodozni a mesebeli lovagról, aki biztos el fog érte jönni. Hát el is jött. De nem a lovag, hanem a gonosz szelleme, aki tulajdonképpen valami mérhetetlenül gazdag és telhetetlen naggyúr volt. Már rég szemet vetett a kis pásztorlány teheneire. Most itt volt az alkalom, míg a kislány aludt, elhajtott a teheneiket. Mire felébredt, a gonosz már messze járt a tehennel. Kétségbeesésében le akarta vetni magát egy mély szakadékba, de ekkor megjelent előtte a hegy szép és fiatal jószelleme délcegen, és megragadta a karját. Adott neki egy övre akasztható arany tekejátékot, melyet ha összecsendít, a tehenei bárhol is pillanatok alatt visszatérnek. Ezzel a jószellemmel eltűnt. A varázsos szerszám segítségével a tehének szempillantás alatt visszatértek, de a rossz szellem utánuk. Most már azonban nemcsak a teheneiket, hanem az aranyteket is mindenáron meg akarta szerezni. A kislány menekül, ő kergeti, fel a hegyre, feljebb, feljebb. Már a csúcson van a kislány. Mindjárt utoléri. Még néhány méter és a lánynak vége. Már oda is ér és elrabolja az aranyteket.

S most — csoda történik. Hirtelen villámlás, mennydörgés, és a hegy csúcsa kettéválk. Az egyik áll a kislány, a másikon a gonosz naggyúr az aranytekekkel. A következő pillanatban hatalmas csattanás, villám sújt le a gonosz rablóra, és az aranytekekkel együtt szétmálk gyűlöletes teste a kemény sziklán.

És a völgyben csodálkozó tömeg szemeláttára megjelent a délceg, fiatal jószellem a másik csúcson, és rózsaszín felhőkből font nászhintón elhajtott a gyönyörű aranyszőke menyasszonnyal, miután aranykoronát tett a fejére.

Az egyik csúcs lett (az aranyos) a Pflerscher, a másik a Gschnitzler Tribulaun.

Az Alpok nyugati végében, a legmagasabb csúcsok tövében fekszik Zermatt, a Matterhorn lábánál. Az itt következő legendát onnan hoztam.

Valamikor az ősidőkben a mai nagy hotelváros helyén nyomorúságos ici-pici falu volt, ahol a néhány ott élő ember iszonyú küzdelmet vívott a természettel a kietlen sziklák között. Minden kis rögöcskét beve-

... bar csak szeptember eleje volt — learatta a termést..."
(Szerző rajzai.)

tettek, hogy állat-ember úgy ahogy el legyen télire látva.

Egyikük idegen tájékról hozott asszonyt a házhoz, aki szép volt, igénytelen meg szorgalmas, csak egy kikötése volt, hogy férjének soha gorombán szólni hozzá nem szabad, mert ha megtenné, őt többé nem látja az életben. A férj vállalta a kikötést. Nem is volt baj három évig. Éltek egyetértésben, boldogan. Nyár volt ismét, a kis gabonácska szárba szökken, de még zöld volt, nem érett be egészen. Az asszony — bár csak szeptember eleje volt — learatta a termést és behordta a fedél alá. Az ember nem volt otthon, s mire megérkezett, már minden be volt takarítva. Éktelen haragra gerjedt és szidta az asszonyt, mint a bokrot, amiért az éretlen gabonát learatta. Az asszony szót sem választott, kiment a házból és — eltűnt. Soha többé nem látta senki. Az ember megbánta amit tett, de már késő volt.

Másnap leesett a hó, többé el sem olvadt. Az egész falu termése elpusztult és volt nagy inség a télen. Egyedül az eltűnt asszony behordott és ott megérett gabonája szolgált élettől a durva férjnek. De ennek nem volt nyugta. Bántotta, furdalta a lelkiismeret. Egész télen bezárkózva élt, senki sem látta. Tavaszra, mire az idő felengedett, ő sem volt sehol, s a ház üresen állt.

Zermatt felett, a hegyoldalban áll egy öreg házrom. A néphit szerint ebben lakott a két elátkozott lélek. Ha a házikó előtt elmegy egy falubéli, keresztet vet.

És számtalan rege szövi át a hegyeket, a jól ismert vidékeket. A néhez életküzdelmet folytató egyszerű, jámbor ember éjjel-nappal talpa alatt érezte a rossz szellemek tüzeinek csiklandozását. Igazán nem kell hozzá exaltált fantázia, hogy ezek a regék megszülessenek. Hiszen aki egykét vihart átél ott fent, a csúcsok három-négyezresein, meg tudja érteni az agyonsanyargatott embereknek menekülését a földi igazságtalanságok és szenvedések elől a mese igazságot osztó, megnyugtató boldogságába.

Zélinger Gyula

A hangzatos cím után ne várjon az olvasó valami tudományos és szigorú rendszerbe foglalt kisebb monográfiát. Céлом nem több, mint rövid leírásban adatokat közölni azokról az éberszemű és gyorsmozgású madarakról, amelyek állandó társainkká válnak túránk alatt. Hazánk bármelyik tájegységén vezet keresztül utunk, ragadozómadárral feltétlenül találkozunk. Hol a fellegek magasságából érezzük magunkon figyelő tekintetüket, hol közvetlen közelünkben találkozunk gyanakvó, de kíváncsi szemükkel. Lépteink zajára, általában hangos szárnycsattogással, ijedten rebbennek fel, a költés ideje alatt azonban csendben meglapulva figyelik, vigyázzák mozdulatainkat és ha fészküket bántalmazni akarnánk, felborzolt tollal, hangos rikoltással, ijesztő szemekkel és begörbített karmokkal támadnak vadul a betolakodóra.

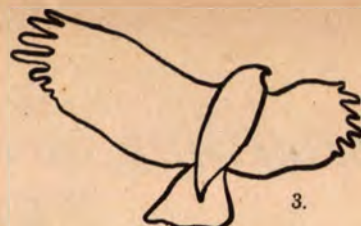
Szeretjük és hosszasan elgyönyörködünk a ragadozó madarakban, de, és ez igen sajnálatra méltó, talán egyet-egyet ismerünk fel közülük. Erre vonatkozó kérdésemre a városi ember habozás nélkül feleli: nincs módomban megismerni őket! Már az átlag turista is messze túlszárnyalja a fenti emberek ismereteit. Végtelen örömmel tölt el, amikor nem egy alkalommal találkozom csendre intő turistákkal, akik egy fészkelj vércse vagy karvalyfióka etetésében, első szárnypróbálgatásában gyönyörködnek.

Szeretnék rövid képet nyújtani minden rendszer, vagy megkötés nélkül azokról a ragadozó madarainkról, amelyekkel a leggyakrabban találkozhatunk.

Ragadozómadarak alatt tévesen nappali és éjjeli ragadozókat tart számon a néphit, amikor nappalikon a keselyűket, sasokat és sólymokat, vagyis az igazi ragadozókat érti, de hozzákapcsolja a baglyokat is, amik pedig — bár külső alkatban csakis ugyan hasonlóknak — bonctanilag egész más csoporthoz (szalakótákhoz) állnak közel.

A portyázó ragadozómadár egész vadászterületét betekinti a magasból. Éber szemét a legkisebb mozgás sem kerüli el s prédájára, mint a villám csap le. A keselyűk, amelyek hozzánk igen ritkán vetődnek el, dögevők. Az elhullott állat hulláját már nagy távolságból észreveszik, lecsapnak rá és rekedt kiáltással veszik birtokukba. A sasok és sólymok ettől eltérően igazi vadászmadarak és csak eleven állatokat támadnak meg, a támadás kimenetele sohasem kétséges.

A ragadozó a repülő életmódhoz tökéletesen alkalmazkodott állatok. A sokszor órákig tartó, megerőltető

izommunkát igénylő repüléshez szükséges oxigénnel igen takarékoskodnak, nagy magasságokba legtöbbször szárnycsapás nélkül, a lég áramlatait (amit a vitorlázó repülőink nagyon jól ismernek) remekül kihasználva spirál-vonalban csavarodnak felfelé. Általában ilyen megfigyelő röptükben bukkannak szemünk elé és csak ritka szerencse, ha az erdő mélyén, megmászhatatlan szálfa csúcsain, sokszor targoncányi rőzséből összeállított fészkükről riasztjuk fel lépteink zajával. Azonban ilyenkor becsülhetjük meg igazán hatalmas természetüket, méteres szárnyaikat, erős karmaikat és veszedelmes, horgas csőrüket.

Télen, amikor a csípős hideg miatt valamennyi élőlény menedékhely után kutat, a lombtalan erdő felett kering a gatyás ölyv (*Buteo lagopus*), amelyet könnyen felismerhetünk fehér farkán fekete szegélyéről. Éles rikoltásukat messzire viszi az északi szél.

Hazánkban a Bakonyban, de az Alföldön is többször látni az egyetlen igazi sasunkat, a parlagi sast (*Aquila heliaca*) (1. ábra), amint kiterjesztett barna szárnyaival kering a magasban. Sárga szemével még a magános turistát is szemügyre veszi. Ritkás lomberdőkben, csobogó vizek körüli csallitban gyakran bukkán elénk hirtelen megtorpanással a kis békászó sas (*Aquila pomarina*), karmaiban egy-egy békával, igyekezve e finom falattal fiókához. Hasonló helyen él, de a víztől távolabbra is elkalandozik a darázsölyv (*Perisoreus*) és míg a medvék a mézért, ő a méhekért nem átal behatolni a kaptárakba.

Síkvidéki erdőkben él, de a közeli baromfiudvarok gazdái is tudnának regélni a vörös kányáról (*Milvus milvus*) és míg közeli rokona, a barna kánya (*Milvus migrans*) inkább folyómenti nádasok környékét, ártéri láperdőket kedvel, addig a halász sas (*Pandion halietus*) nagyobb folyók, nyíltvízű tavak szorgalmas látogatója. Kimaradása után mindig szegényebb marad a tó egy-egy nagyobbacska hallal.

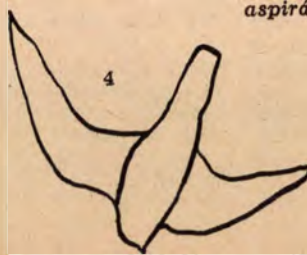
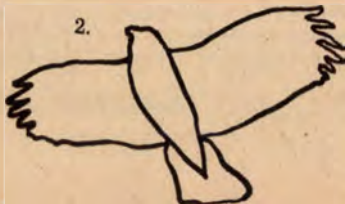
Különösen a Pilis erdővel borított halmait kedveli a kisebb termetű madarak örök ellensége a karvaly (*Accipiter nisus*), néha azonban ráfizet, amit nagy meglepéssel látam tavaly nyáron a Zemplén-hegységi Kemence völgyben, ahol tanúja voltam egy karvaly megkopasztásának, 20—30 stiglic végezte el, de alaposan. Hegyvidéki erdőkben, erdei tisztások felett köröz, vagy fák szá-

raz ágain üldögél a héja (*Accipiter gentilis*) (2. ábra). Magam a dobogókői Thirring-szikla mohos köveiről riasztottam fel egyet, amikor majdnem az életemmel fizettem ijedségemért. Hozzá természetben és színben igen hasonló az egerészölyv (*Buteo buteo*) (3. ábra), amely nyáron a hegyvidéket, télen a síkságot kedveli. Mindkettő barna, de míg a héja világos barna mellén a sötét vonalak hosszirányban rendeződnek, addig az egerészölyv mellén keresztben húzódnak végig. Ritkás erdőket kedvel, de városi templomtornyokat is kibérel a vörös vércse (*Falco tinnunculus*), ez a fő egér- és pocokpusztító. Hegyvidéki erdőkben él, de a völgyekben meghúzódó falucskák galambjai is rettegik a vándorsólymot (*Falco peregrinus*) (4. ábra), amely ritka fészkelő hazánkban. Szeme alatti feltűnő fekete sávról, az úgynevezett barkóról könnyű felismerni. Magasabb sziklákon fészkel, magam egy tuat vörös vércse társaságában láttam az aggteleki Barlang-szálló melletti sziklafalon fészkelni a ráró-sólymot vagy kerecsensólymot (*Falco chryzurus*). A kék vércse (*Falco tinnunculus*) május végén érkezik, tehát igen kényelmesen. Ezt a tulajdonságát a fészkeképítésnél is megőrzi, amikor építés helyett egyszerűen elfoglal lakott vagy lakatlan varjú, sőt vörös vércse fészket is.

A ragadozómadarak felismerése tepepen, nem tartozik a legkönnyebb feladatok közé. Közvetlen közelről szinte sohasem vehetjük szemügyre őket. Vadászember, erdész azonban általában egyetlen pillantással megállapítja fajtát, sokszor nemét is. Három figyelemre méltó adatot vetnek ilyenkor egybe: a madár viselkedése, viszonylagos nagysága (ha repül, a fesztáv) és az elsördülő evezőtollak helyzete, vagyis a röpkép. Mindezt egy-két másodperc alatt megfigyelni, eredményt egybevetni nem könnyű feladat és csak hosszú gyakorlat után érhető el kielégítő felismerő képességgel.

A ragadozómadarak közül csak a leggyakrabban előfordulókat szándékoztam egy-egy mondattal közelebb hozni a természetet kedvelő természetjáróhoz. Soraim akkor érik el igazán céljukat, ha természetjáró sporttársaim legközelebbi kirándulásaikon meghallják és meghallgatják ezeknek a mélytorkú vadmadaraknak vijjogását, meglátják és megnézik őket.

Steinmann Henrik
aspiráns

Színesedik az erdő —

HULLIK A LOMBJA

Az őszi beköszöntésének első csalhatatlan jele, hogy a fák lombja színesedni kezd. Lassan, fokozatosan megsárgul a nyárfa, a juhar, a gyertyán, a mogoró, megvörösödik a borostyánszőlő, a berkenye, a som, a szömörce, a meggy és sárgásbarna vagy egészen barna színűvé változik a bükk, a tölgyfa levele. Az őszi levélszíneződés főként a mérsékelt égöv lombos fáinak a sajátossága. Különösen szép és változatos az a dunamenti államok erdeiben, a Rajna mentén, Észak-Amerika és Kanada határán, az Ót-tó környékén, ahol a vegyesen tenyésző különböző fajok őszi lombszíneződését „Indian summer”-nek, indián nyárnak nevezik.

A nappali és az éjjeli hőmérséklet között mutatkozó jelentékeny különbség, a fokozódó talajlehideg, a rövidülő nappalok, a napfény erősségének és időtartamának csökkenése következtében a lombos fák levele elveszíti klorofil alakító képességét. A levél klorofilos sejtjeiben, az úgynevezett kloroplastiszokban és a sejtmedvekben levő más festékanyagok, az anthecián, a xantín, az eritrofil jutnak túlsúlyra s ezek a levelekben felhalmozódott különféle ásványi sók hatására sárgára, vörösre pirosra, gyakran ibolyás- vagy rózsaszínűre festik meg a fák zöld levelét. A levelek megszínesedését követi a lombhullás.

Előbb-utóbb minden fán, az úgynevezett örökzöld és a túllevelű fákön is bekövetkezik a lombhullás, a növény életének ez a természetes jelensége. Nemcsak a mi éghajlatunk alatt hullatják a fák a leveleiket, de a trópusokon is. Ott is vannak fák, amelyek bizonyos időben levélhullás következtében egészen kopaszok lesznek és néhány héten vagy hónapon át ilyenek is maradnak. A lombhullás közvetlen oka nálunk nem a fagy, miként ezt sokan gondolják, mert a legtöbb lombos fánk már a tél beköszöntése előtt hullatja a levelét. Arany János egyik költeményében helyesen érzékeltette a növényi életnek ezt az évről évre megismétlődő jelenségét:

Nem kell a dér az őszi lombnak,
Mégis egyre sárgul.
Dér nélkül is, fagy nélkül is,
Lesóhajt az ágrul...

A mérsékelt égövi fák és bokrok sajátos életani berendezése következtében a vegetatív időszak befejezésével a gyökerek szívó mirigyei, a gyökérszálak, amelyeknek az a feladatuk, hogy a talajból felvett vizet a benne levő szerves sókkal együtt a növény testébe továbbítsák, a talajlehideg miatt megbénulnak. Nem vehetik fel azt a vízmennyiséget, amelyre a növény különböző részeinek szüksége van. A vízmennyiség csökkenésével a levelek transzpirációs tevékenysége is megakad. A levelek ugyanis nem juthatnak annyi nedvességhez, amennyi kell ahhoz, hogy a levegőből elnyelt széndioxidot szerves vegyületekké átalakíthassák. Ezért a levelek feleslegessé, haszontalanokká válnak, annál is inkább, mert máris tele vannak az anyagcsere melléktermékeivel, kovással, sókassal, mésszel és egyéb ilyen anyaggal. Az így „elásványosodott” levelek már nem lehetnek a fa hasznára, tehát megszabadul tőlük, ledobja magáról.

A nálunk honos túllevelű fák is minden évben szinte észrevétlenül ledobnak magukról bizonyos mennyiségű elöregedett levelet, amit a természetjáró arról vehet észre, hogy a fenyvesekben évről évre vastagabb a fák tövében a lehullott túllevelék párnája. A különböző fenyőfajok túlleveléinek „megöregedése” más és más. A vörösfenyő (*Larix decidua*) például évenként hullatja el megöregedett túlleveléit. Az erdei fenyő (*Pinus silvestris*) túlleveléinek élettartama 4, a lucfenyő (*Picea excelsa*) 3—5, a borókáé (*Juniperus communis*) 4—5, a tiszafáé (*Taxus baccata*) 6—8, a jegenyefenyőé (*Abies alba*) 5—10 év. Ezekből a hosszabb élettartamú túllevelékből egy-egy időnyben mindig a legöregebbek hullnak le, de minden évben új túllevelék is fejlődnek és ezért nem olyan a levélhullásuk, mint a lombosfáké.

A levélhullás akkor kezdődik, ha a levéllevelek tövében, a száron kialakult az elválasztórég és a levélripacsot már parazsövet takarja, miként ez például a vadgesztenyén kitűnően megfigyelhető. Parazsövet nélkül a levélhullás ezernyi nyílt sebet hagy maga után. Bár ezek a sebek parányiak, de együttesen mégis igen jelentékeny mértelen, illetve sérült felületet alkotnának s ezen át üszkösödés támadhatna meg a fát.

Vannak fánk, például a tölgyek, a platánok, amelyek ősszel azért nem hullatják le leveleiket, mert a levélnyel és a szár között még nem fejlődött ki az elválasztó réteg s bár a levél befejezte életműködését, a levélnyel szövete összefüggésben marad a szár szövetével. Tavasszal azonban, amikor a levélnyel tövében levő rügy duzzadni kezd, a duzzadás folytán kialakul a leválasztó réteg is és ekkor az úgynevezett turgernyomás, amely kihát az elválasztó szövet sejtjeire, leszakítja a levélnyel a szárral összefüggő edénynyalábjait és lehullik a levél. Télen is a helyükön maradó levelek tulajdonképpen azt a célt szolgálják, hogy helyettesítsék az ősszel ki nem fejlődött és a fa élete, egészsége szempontjából fontos pararéteget, de a tél folyamán védjék is a tavaszi sarjadásra váró rügyeket,

Natter-Nád Miska

Ha akar, zúghat a vihar

Botom végére támaszkodva,
kicsikét már öregesen,
meg-megállok, szusszanok egyet,
s fölfelé, egyre föl, a hegynek,
a szürkülő eget lesem.

Még szép időben keltünk útra,
előttünk ámuló hegyek,
egy egész világ minden éke,
hegyek, csúcsok gyönyörűsége,
s most... — gondolkodom, mit
tegyek...?

Eső lesz, már biztos... Vihar tán...
Szánkön már elnémult a dal...
De aztán... hej, csak újra indul,
és ajkunk vidám dalain túl,
tombolhat, zúghat a vihar!

Antalfy István

OLVASD ÉS TERJESZD a

Természetjárást,

a turisták lapját. Szervezett csoportoknak együttes előfizetés esetén árkedvezmény

AZ ALSÓ-TISZA mellékén

(Következő számunkban több ismertetést közlünk az alföldi természetjárásról, bemutatva a sík vidékek érdekességeit. Szerk. meg.)

Vízszagú tiszai szél simogatja arcunkat, amint a mélykék égrő kora reggelben Szeged felől az algyői hídra közelünk. A kerek alföldi látóhatárt párák-illa lombok szegélyezik a messzeségben, és a síkból csak egy-egy figyelő jegegyeszl mered ki. A napsugarak aranyosan, melegen zuhognak, érlelő tűzük erejét látjuk a paprikabokrocskákból kivillanó skarlátvörös hüvelyeken, az éró gyümölcsön. A zöldesszöke kukorica már felízeg a szélben, s a felszántott tarlók barna szőnyegét terítene a közeledő őszi éle...

Lomhán nyújtózik a végtelen felé a Tisza jobb partján az 5-8 m-es, jó kilátást adó gáttest. Oldala zöld és a rendelken száradó sarjuszénától illatos, tetején a föld tükrösímára taposva. A rajta 50 méterenként álló meszelt beton telefonoszlopok közt a vízügyi szolgálat huzalát csillognak. Az oszlopfőkön szürke varjak kárognak a tovaíramló nyár után, a drótokon pedig sorban fecskék gubbasztanak — ők már érzik a reakció váró hosszú utat! Nagy a csend, eült az országúti zaj, távolról a vontatók donganak, és az éles vonatfütty is elmosódva ér ide.

A békesség, áldott gazdagságú tiszai táj sok szépsége mellé bőven kínál változatosságot, érdekességet is. De csak annak, aki meg tudja érezni ennek a földnek egyéni varázsát, aki nem a merőben különböző hegység, Duna vagy Balaton törpe mását keresi itt, hanem a különlegesen alföldi, tiszait. A természet értékes nyersanyagából — ilyen a kanyargó Tisza vize, a termékeny talajú róna, a napfény és a meleg bősége — a magyar nép évszázados munkája olyan kultúrát alkotott itt, aminek párja nincs! Folyószabályozás, belvízvezetés, öntözés, talajjavítás, a sokágú, fejlett mezőgazdálkodás a munka legismertebb fejezete, de benne ma már helyet kap a haltenyésztés, a modern gyárpar és erdészet, a tájba illő közlekedés, település és sport, sőt még a védett természeti területek kialakítása is. Mindebből, megfelelő vezetéssel, bőségesen kapunk mostani társunk is; ugyancsak válogatni kell, nehogy kizárólag érdekességgel legyen túlszűzölve, és kiévezetlenné maradjanak a táj szépségei, örömei.

A töltés tetejéről feltűnő az eltérés a két oldal között. A folyó felé jellegzetes koltúrátér zöldell. A fák alján hamvaskék, izes gyümölcsöt kínáló szeder kúszik és smaragd zöld fü nő, itt-ott a gáttest földanyagának kiásása után visszamaradt kubiködrökben vakító viztükörök csillannak meg. Közeledtünkre megmered a sekély vízben halászó szürkegém, és karscún lépdel a hófehér kiskócsag. A fűzek, nyárfák lombjában a levelek minden szélreztülésre valósággal hullámanak, mint ezüstfehér fodrok a zöldnek tengerén. A sűrűből visszhangozva zeng a kakukk, burukkol a gerle, cserreg a szarka, hallgatva rebben a sárgarigó és harkály, a magasban pedig vészitjölő némasággal sílik a héja, kánya, kiterjesztett szárnyú rétisas. A százkilométerekre nyúló hullámtéri erdősök alig párszáz méter széles a töltés meg az Elő-Tisza között, de változatosságával a legromantikusabb fantáziát is kielégíti. Bőven lehet benne nyomkereső feladatokat kitűzni, bogarászni-botanizálni, játszani, napverte tisztásain hanyattfekve időfelejtően pihenni. Este pedig a holdfényben és csillagsugárban andalogni...

A töltés másik, mentett oldalán tágas a világ, és szabadon szárnyal a tekintet a 6-8 km távolságban látszó fás szegélyig. Ott már az ártérből kiemelkedő Duna-Tisza közti homokhátság kezdődik akácosaival, szőlőivel; merőben más táján sose kalandozott a Tisza! Ideleln azonban a legutóbbi száz év folyószabályozásának évek tizezreim át sajátosságos vízvilág élt. Emlekét az áttöltésezett kanyarulatok csendes vizű holtmedrei, egy-egy feltöltődött mélyedés haragoszöld növényzete, belvízcsatornává kiásott fokok, de főleg a víz hatására képződött öntés- és réti talajok őrzik. A régi ártér jó földjein, a közeli Tisza vize bő és biztos terméő öntözéses gazdálkodást tesz lehetővé: itt most a haza éléstárában járunk!

Az első kilométer után a töltés az Algyői-főcsatorna felett vezet. Villamos szivattyúk; üszöműves, modern, nyersolajüzemű vízkivételi gépek; hatalmas vaskapuk, csőszilipek, betonozott csatornák szolgálják ki légy tiszavízrel a nagy algyői öntözőfűrtöt és a szegedi Fehértó hatalmas halgazdaságát, egyben közel másfélszáz ezer holdat mentesít is a főcsatorna a pusztító belvizektől.

Tovább haladva a gáton, a Gyevi-fok mellett óriási, ezüstszármny pillangóként emelkedik a jegegyesorok fölé az Atka-szigeti állami gazdaság öntözőhajójából felővellő vízugarak pereme. Szivárványszínekben tündököll az esőfal, oly különös és szép, hogy felőlük a kérdés: ugyan minek tartaná ezt a néhány emberöltővel előbb itt élt pákász, halász?...

Maradoznak a töltésen a fehér oszlopok, a fanyar-kelienes illatú, házszerű fűzőszerakások. Néha két lábon figyelő ürge iramodik közeledtünkre töltésbe fűrt lyukába, máskor a gátalján legelesző pirostarka tehének, juhnyáj, fűrge pulykahad köti le érdeklődésünket. A Nap magasan jár, lassan a hátunk mögé is kerül, mire megcsillan kirándulásunk első célja, az atkai Holt-Tisza. Hatkilométeres kanyart vágott itt át 2 km-re a töltés, és a holtág ma csak a talajvízből, meg elzárható csa-

tornán az Elő-Tiszából kap vizet. Óriási, 3 millió m³-es tárolómedence az Atka-sziget 600 holdját körülölelő holtág, befogadja a környék elfolyó csapadékvizét, és öntözővizet ad a szigetnek. Amellett be van halasítva, kristálytiszta, mély vize pedig nagyszerű fürdőzőhely. De ugyan ki jár itt, ki fürdők ebben a csöndes tájban? Csak saját karcsapásainkat halljuk, amikor a kék eget és a parti fákat tükröző bársonyos, remek vízben úszkálunk. Még a haragszó sem hallatszik ide, amikor a pompás fürdőtől felűd.íve déiben folytatjuk utunkat a Sasér felé.

Elhaladtunk a töltésen az óriási nyárfák árnyékában megbűjő, virágos kertű gátörtelep fölött, majd tovább merve, az öntözőcsatornákkal átszeldelt, betonhidakkal és fehér, új épületekkel beszórt állami gazdaságot látjuk a szigeten; beszédesen hirdeti a fejlődést Pallavicini őgróf hajdani gazdálkodásához képest

De már el is értük a holtág felső végét: kijutottunk az Atka-szigetről. Jobbra letérünk a töltésről, és a hullámtéren keletnek, az Elő-Tisza felé haladunk. A nagy saséri rezervációt járjuk már. A háborítatlan természet csendje vesz körül; a tiszai árteret itt olyan állapotban őrzik meg, mint amilyen a vízszabályozások előtt volt. A területet délről az atkai holtág hullámtéri folytatása, a Sasér határolja. Széles medre nem csillog, mert mindenféle vízi növény zöld leplet von tükre fölé; partján a szinte áthatolhatatlan fás-bokros-indás bozótosik milliórd szűnyög tanyája.

Arnyas erdőben kanyarog ösvényünk, de fél kilométer után csodálatos szépségű rét tárul előttünk. A pompás gyeen sárga, piros, kék virágok, illat, méhdöngés és a nyár boldog csöndje veszi körül ebédelőhelyünket. A rét északi háttérben sűrű az erdő, homályából mindenféle madárnesz hallatszik. Embertől nem zavartan él ott a rezerváció szárnyastömege, és ámulva figyeljük hangjalkat, kísérlük szemünkkel merész röptüket, mellyel a napfényes, kék magasba emelkednek. Ebéd után csemegének szedrezünk, majd a réten bolyongunk. Kimegyünk az Elő-Tiszához is, elnézegetjük a pihenő révet, a túparti kőrakodót, távolabbra a Hódmezővásárhely-lúdvári 14 ezer holdas öntözőrendszer folyóra épített nagy, kétkablos gépházát. A finomfövényű parton pedig nem álljuk meg, hogy kevés ruhánkat ledobva ne mártózzunk meg a szeliden síkló Tisza hús vizében...

A Nap tüzes golyója már alacsonyabban jár a sándorfalvi erdő felett, amidőn visszautunkban ismét a töltésre emelkedünk. Az Atkai-holtág alsó végénél letérünk a töltésről, és nyugat felé megyünk az Algyő és Atka-sziget közti gazdasági vasút felszalakozott sínközében, a dűsan termő mentett ártéri földek között. Elmarad néhány tanyá és az Irma-major; átszeljük a tiszai fő árvédelmi töltés mögött másodrendű védvonalat alkotó sövényházi és percsorai keresztgátakat, majd végül a szomorúfűzes partú, hangulatos Algyői-főcsatornát.

A felhők alját bíborszínűre festi az alkonyodó Nap, és kékesen rajzolódnak ki a dényugati szemhatáron Szeged tornyai, amikor az algyői vasútállomás mögött feltűnik a betoíut fehérő szalagja.

Ezt a kirándulást legkényelmesebben, mindenütt jó úton, kerékpárral tehetjük meg. Távolágok: a műút Szegedtől az algyői hídig 11 km, onnan a töltésen Sasérig 7 km; a visszaut a kisvasút mentén 1 km-rel hosszabb, összesen tehát 37 km.

Jól megvalósítható a túra gyalog is, ha Szeged-Rókustól Algyőig és vissza vonattal megyünk. Ekkor odafelé 9, visszafelé pedig 10 km-t kell gyalogolnunk. Jó ivóvizet az Atka-szigeti gátörtelepen kaphatunk. (A belépési engedélyt a Sasérbe a Természetvédelmi Tanácstól előzetesen írásban kell kérnünk.)

Tullics Magda

Szomorúfűzek az Algyői főcsatorna mentén

(Szerző felv.)

A FELDKOPF ELSŐ MEGMÁSZÁSA

Írta: Zsigmondy Emil dr.

A cikk szerzője a magyar természetjárók között eléggé ismeretlen. Idegenbe szakadt honfitársunk német nyelven megjelent könyvében írta „Im Hochgebirge” cím alatt túraleírásait és az egész világon ismert, máig tucatnyi kiadásban megjelent „Die Gefahren der Alpen” c. hegymászó tankönyvét. Az itt közölt cikk az „Im Hochgebirge” c. könyv részlete. Huszonnégy éves korában érte utol a hegymászóhalál. Tüneményes alpinista és orvosi pályát tört a sors derékbe. Két év múlva lesz halálának hetvenötödik, három év múlva születésének századik évfordulója. Több csúcsot, sziklafalat, párkányt neveztek el róla. A Dolomitokban róla elnevezett menedékház később a keresztységben a Mussolini nevet nyerte. Elvégre a fasizmus atyja is eléggé magasra kapaszkodott...

Eső és újból eső. Már hosszabb ideje minden hegymászás lehetetlen. Végre 1879. július 23-án kiderült. Így bátyám Ottó és én elhagytuk a barátságos Rosshang-ot a Zemmthalban, hogy elvándoroljunk a Gunkeltal vadászházába.

A Zembach túloldalán a patak mellett gyorsan eljutottunk addig a helyig, ahol elágazik az út a Gunkelba. Nagy sziklatömbök mohával buján benöve, köztük néhány korhadt fatörzs — ez a híd, ami a patak egy oldalán átvezet. Hatásos látvány bontakozott most ki előttünk. Az óriásfenyők mögött, a naptól megvilágított hatalmas, csillogó vízesés zúg. Itt zuhan le a völgylépcsőről a Gunkelbach, hogy utána kisebb, lépcsőzetes esésben siessen a Zembachba.

A kiválóan karbantartott út az erdőben kanyarog felfelé. Itt-ott kőlépcsők emlékeztetnek arra, hogy az ósvény magas uraságok részére készült, kik itt lovagoltak fel a vadászházba. Egy virágzó Rhododendronbokor hív most, hogy a kalapunk mellett hervadó virágokat frissekre cseréljük ki, visszapillantásunk a Zemmthal és a környező hegyek alkotta gyönyörű képre esik. Mélyen alattunk a Zembach ezüst csikja villog, partjai mellett itt-ott egy házacska pillantunk meg. Szemben pedig a Riffler emelkedik, melynek felépítését szemünkkel követhetjük, az erdővőtől, az üdezőld alpesi rétek és rajtuk elszórt házak fölé emelkedő örök jégmezőig. Közvetlenül mellettünk és felettünk pedig megcsodáljuk a hal-

Schwarzsee, a háttérben a Zillertal két csúcsa 3418, illetve 3478 m

latlanul gazdag növényzetet. Óriási kúszólevelek váltakoznak hatalmas páfrányokkal, a cserje hiánya folytán felbecsülhetjük a fenyők magasságát. Ha a sövényen átkerülünk s néhány lépést teszünk előre, feltárja színjátékát a vízesés — amit az előbb alulról láttunk — most felfülről. E hely neve: Vadászugrás. Még néhány perc és bepillantunk a Gunkel gyönyörű völgyébe. Látjuk a hatalmas völgyzárlatot: a Feldkopf széthasogatott sziklatömegét, a szelíd Rotkopfot, az Oxner merész ormát, mely alatt vakító fehéren terül szét a Gunkelgleccser. Alatta a Gunkelplatte és a sziklatörés, melyen át a Fürstenweg — melyen mi a következő napon haladni akarunk — vezet. Pár perc még és meglátjuk a vadászházat. A Max-Hütte védett helyen, egy sziklafal lábánál néhány alpesi ház között áll...

Másnap hajnal előtt, hogy a pajta elé álltam, a mélykék égen számtalan csillag ragyogott. Sötétben meredtek sziklakúpok a magasba s a hold keskeny sarlója éppen az Oxner mögé rejtőzött. Holmijainkat hamar összeszedve átmentünk a vadászházba, holis Trézsi, a pásztor adott gazdag reggelit elénk. Mire elindultunk, négy óra volt. Nagy salátalevelek között megy át az út, mely elég nehezen található, először a jobb, majd később a bal patakparton. A völgy felső része teljesen törmelékkel kitöltött. Egy órával a vadászház elhagyása után, mielőtt az út erősebben emelkedni kezd, pihenőt tartottunk... Az út először serpentinekben emelkedik, majd pontosan a pataknál mint kőösvény hág hirtelen fordulattal jobbra az áthajló sziklák között, és éri el feljebb a Gunkelplattet, egy fűvel díszesen benőtt, kevésbé meredek teraszt. Ezután eléggé meredek hőmező következett, melynek felső végében egész zergenyáj játszadozott, míg közeledésünk őket elriasztotta.

A hó kitűnő állapotban volt, s így igen gyorsan jutottunk előre. Miután egy oldalgerincet áthágtunk, 6 órakor a kicsi, majdnem teljesen repedésmentes gleccser szélén álltunk...

Miután mi amúgyis a legrövidebb út barátai voltunk és vonzott az is, hogy a büszke hegyet közvetlenül — mint a bikát a szarvánál — fogjuk meg, elhatároztuk, hogy dacára a rendkívüli meredekségnek, az egyenes utat választjuk. Tehát nyílegyenesen a kuloár felé indultunk. A hó közben — különösen a sziklák közelében — puhább lett. A gleccser felső részén Ottó volt az elől-mászó és kezdetben a sziklán is ez volt a sorrend. Mikor 8 órakor a sziklába beszálltunk, a Melker hágó magasságában voltunk, melyet félig kidőlt rúd jelzett. Balsiker esetén a Schwarzensteini oldalra könnyen eljuthattunk. A kuloár alul magas, valószínűleg igen nehezen átmászható kéménnyel kezdődik. Ezért szívesebben kerültük ki ezt balfelé. Az első sziklák alpesi növények párnáival betakartak, s jó fogásokban igen szűkölködtek. Miután azonban a letörések szélesek voltak, ha lassan is, de mégis feljebb jutottunk. Mikor a kötél, mely minket összekötött — megfeszült, azaz Ottó 20 méterrel felettem állt, szünetet tartott, hogy időt adjon nekem a követésre. Ahogy mellé értem — kis hőmezőn állt, mely balra igen meredeken húzódott le — közölte velem, hogy a sikerre minden reményt feladott; menjek én előre.

A vezetést tehát átvettem. S most mindent megpróbáltam, hogy a kuloárban az igazi utunkra jussunk. A sziklák egyes, alig deciméter széles lépcsőzetesen egymásután sorakozó kis állásokat képeztek, melyek vállmagasságban itt-ott egymástól el voltak válva. Legelőször a kis rianást, a hőmezőről a sziklára kellett áthidalnunk, ami nem ment beszakadás nélkül. A jégcsákányom Ottónál hagytam és örömteli bizalommal közelítettem meg a sziklalapokat, melyeken nemsokára a tetterő már át is segített. De fenn sem biztos állás, sem tartás nem volt, így tovább kényszerültem. Keskeny szegély következett, egyhelyütt sima átfüggő szikla törte meg.

Ezen átlopakodva, kénytelen voltam egy nagy és elvált tömböt futólag megérinteni: mindenkor rendkívül nehéz helyzet. Még néhány húzódás és kényelmesen egy táblára ülök. Most felhúzóom a csákányt, majd jön Ottó. Néhány lépés még a hópárkányon és a kuloárban álok. Már ujjongok — de korán. Ami a távolból könnyűnek látszott, közelről igen nehéznek bizonyult, ugyanis a várt hó helyett a sziklák rései között kemény sima jéget találtam. A kuloárban most egyenest felfelé mászni

teljesen lehetetlennek látszott, mert egész keskeny, sima és teljesen eljegesedett csatornát képezett.

Megkísértem tehát keresztezni azt, mert a másik oldal, mely óriási táblákból állt, reményteljesebbnek látszott. De olyan volt ez, mintha esőcsepp akart volna átkelni az ereszcatornán. Ugyanis teljesen eljegesedett firnrel borított tömbre kellett térdelnem. Jobbommal hegyével bevett jégcsákánnyal tartom magam, baljal a jégtől kísérlem megszabadítani a keskeny szegélyt, hogy lábamnak biztosabb állást nyerjek. Végre sikerült. Felhasználom a lehetőséget, felveszem a hágóvasam, de miután leülésre gondolnom sem lehet, ez csak nagy nehézséggel sikerül. Ottó hasonlóan tett. Soha nem éreztem még a hágóvas értékét hasonló mértékben, mint most. Tízszor biztosabbá vált a lépésem. Balra fordultam be és már az említett jégcsatornában voltam. Itt kénytelen voltam a rendkívüli meredekség miatt egy sor mély lépcsőt vágni, míg végre jobbra a sziklák közé be tudtam kanyarodni. Itt az előrejutás a sok repedés miatt könnyebbnek tetszik. Mégis, a kéznek és a lábnak minden helyet meg kellett előbb a jégtől szabadítani. Eközben a csákánnyom egész röviden, sokszor a vasánál fogtam, ami a legyűrendő sziklarészletek erős meredeksége miatt volt szükséges. Nem ritkán vasszeg szerepét játszotta jégcsákánnyom, mikor egy repedésbe beszorítva felhúztam magam rajta. Ha a kötél hossza nem volt elegendő, Ottónak utánam kellett jönnie, mikor is az elvált jégdarabok sokszor az arcába repültek.

A kuloár itt majdnem függőleges hasadékat alkotott, mégis az oldalfalak, melyek vízszintes repedésekkel szabdalta, lehetővé tették a feljebb jutást. Most egy repedésben állva, mellet a sziklák felé, karommal a következő vízszintes repedés felé nyúltam. A továbbjutás csak a kuloár mélyében a kéményen keresztül volt lehetséges. Ez feljebb ismét kiszélesedett, a sima sziklák azonban kemény jégzománcsal voltak bevonva. Végre áthajló szikla alatt helyet találtam, amire leülhettem, úgy, hogy Ottó egészen mellém tudott mászni. A kötelet a nagyobb biztonság okáért odavettem egy kiálló gneiszblokk köré. A kuloár másik oldalán jég-mentes, száraz, a nap által sütött sziklák hívogattak: a jégen tehát át kellett jutnunk.

Ottó kérdésére, van-e tovább csak egy „talán” volt a válasz. Felálltam, néhány lendületes csapással nagy darabot tisztítottam meg a jégtől, ami után egyes kiálló kis szegélyek kerültek elő. Itt-ott kis repedés is mutatkozott, melyben a hágóvas fogai meg tudtak kapaszkodni. De a kéznek vagy a csákánnyal sehol sem volt tartása, mert felettem a sziklán a legcsekélyebb hézag sem mutatkozott. Mikor ezt a részt, mely mintegy 3 m magas volt, legyűrtem, az idő már 1/2-re járt...

A felfelé jutást átfüggő sziklák ismét elzárták. Rövid keresés után óriási sziklákból képződött kéményt fedeztem fel. Itt Ottó zsákját, mely viharoköpenyünket is tartalmazta, kötélnek kellett felhúznom, ugyanis a felhatoláshoz a hely különben túl szűk lett volna. Csak az ezután következő részen volt lehetőség a leülésre. Szörnyű nagy tömbökön másztunk tovább anélkül, hogy azok meredeksége lényegesen alábbhagyott volna. Nemsokára egy másodlagos, hóval kitöltött kuloárhoz értünk. Egy darabon benne haladtam, azután átmásztam a balról felhúzó gerincere. Ottó egyenesen a gerincen mászott felfelé. A továbbiakban még egy második, az elsőhöz hasonló kemény következett, majd egy sor tömb és mi, utunk egyetlen pontján állottunk, ahol akár kinyújtózva lefeküdhettünk volna.

Ez kis hófolt volt, melyet a hegy másodcsúcsa védett. Itt rövid pihenőt tartottunk. Délután 4 óra volt már. Az időmeghatározások nem pontosak, mert ezeket nem írtam fel. További utunk a csúcsig, innen jól látható volt.

Most az egész mászóutunk legkönnyebb része következett. Néhány lépés az itt teljesen behavazott kuloárban, aztán a baloldali oldalfalon sziklán és havon felfelé, míg végre 5 óra felé friss légáramlat csap meg: micsoda gyönyör! A sziklák egy repedésén át nem a szürke követ, sötétkék eget pillantottunk meg. A fő és másodcsúcs közötti bevágódás volt felettünk. A nagy, sok köbméteres tömb úgy feküdt a repedés felett, hogy kicsi, felfelé irányuló alagutat alkotott. A hágóba ez a legkényelmel-

A Zsigmondy-Spitze (3085 m) sziklás falaival

sebb felmeneteli út. Keresztül másztam tehát rajta, miközben a könyökömmel támaszkodnom kellett. Felső részében úgy elszűkült, hogy csákánnyommal alig fértem rajta keresztül. Odaát valóban nagyszerű rálátás nyílt a Floite völgyére. Közel 40°-os szögben lenézve, 4000 lábnyira alattunk alig ismertük meg a Böckach és Baumgarten havasi tanyákat. Tűkörsimán zuhantak le a falak a völgy fenekéig s pillantásunk közvetlenül a törmelékhalomig ért, melyek a falakat körülveszik. És mi azt reméltük, itt könnyebben fogunk lejutni! Mikor a kanálisból — mint egy egér a lyukból — kimásztam, a már többször említett hágóban álltam.

Dacára annak, hogy a hátralevő szakasz már kevésbé volt meredek mint eddig, mégis — miután erősen táblás jellegű volt — utunk egyik legnehezebb részét képezik. Nemi hó is feküdt rajta, úgy hogy egyetlen lehetőségül egy szabálytalan repedés kínálkozott, melyen néhány, alig három ujjnyi széles kiugrás volt. Itt-ott csákánnyom is kiváló szolgálatot tett, miután a legkisebb hasadéka is belekapaszkodott.

És még egyszer kis hótéknő, ahol meg akartam Ottót várni, de röviddel elindulása után megrekedt. „Lábam a repedésbe szorult”, hangzott fel hozzám. „Siess már”, volt a haragos válasz. Mégis eltartott néhány percig, míg cipőjét levetette, a repedésből kihúzta, s miután kabátjára felakasztotta, követett. A teknő baloldali fala előreálló lapokból képződött, ezek segítségével haladtunk tovább. Még néhány zuzmóval benőtt szegély. néhány lépés a már gyengén emelkedő hófedte gerincen és mi ott állunk a csúcson 3085 m tengerszint feletti magasságon!

Mily gyönyörteli érzés tölt el! Hisz megadatott nekünk, amit alig reméltünk. A Zillertali Alpok Matterhornját — mint Löwl a Zillertal magashegyeiről szóló pompás könyvében nevezi — im legyőztük! (A Feldkopf neve azóta, első megmászója tiszteletére: Zsigmondy-Spitze! Szerk. megj.)

Fordította: Bucsek Henrik

Oszti ének a Bakonyról

...egy percet elveszít a nappal
és egy sugárt a pirkadat.
Victor Hugo

1 Ha egész heti munkád után szombaton délután felhúzod bakancsod és vállra kapod zsákok, hogy útra kelj az ország valamely messzi tája felé; szívedhez nőtt hegyeink közül kiválasztva egyet-egyét, végigjárd ismert vagy ismeretlen útjait, ösvényeit — hát ugye igaz, hogy e nehéz túrák után, mikor jóízű fáradtsággal kinyújtózkodsz a hazafelé szaladó vonat fapadján, akkor már minden gond és baj lefoszlott rólad, amivel útnak indultál, mert vándorlásodban a természet, e nagy gyógykovács megújító ereje, lélekre ható szépsége kísért.

Ezért járod a hegyeket egész éven át: ősztől tavaszig, tavasztól ősziig. Nem riaszt vissza semmi. Sem a tél hidege, sem az őszi eső. A nyár záporozó melege és a tavaszi olvadás sem bír visszatartani, mert tudod: az erdő, a hegy, a völgy minden évszakban, minden időjárásban szép, és — őrzője egészségnek.

Télen, mikor a kiáltott szó, mint az acél peng a kristálytisztá levegőben, napfényben szikrázó, keményre fagyott hó ropog lépteid alatt. És tapostad már nem is egyszer a kora tavaszi kásás havat. Az utak fehér szekérnyomai-ban apró erekben szalad a hólé és minél lejjebb érsz, annál több ér fut össze. Ilyenkor megduzzadnak a rohanó hegyi patakok s zúgva törnek völgyek felé, vidáman kiabálják a tavasz érkezését s tőle te magad is jókedvű leszel.

És jártad a hegyeket friss nyári hajnalokon, mikor az erdők apró tisztásaira sugaras fény árad. Valahol közelemben harkály kopácsol és a távolban kakukk számolja éveidet. A réteken nyílnak a százféle virágok s a mélykék égen fehér cumulusokat kerget a szél.

Hát az ősz...? Azt csak szereted igazán. A sokszínű ősz... A karmin-vörös és rőtbarnába lángoló tájat, mikor sárga és bronzarany tányért hullajtának a nagy hegyi mezők mindig zöld gyepére az egymagukban álló százados fák, s fehér ökörnyal úszik a levegőben, a vándormadarak meg messzejárnak már.

2 Húznak a vadlibák a hegyek fölött. Az éjszakák hidegek, reggelenként dér fehér takarója simul a mezőkre.

Itt az ősz...

Még van ereje a napsugárnak, de csak akkor, ha a szél más tájakon jár. Az erdőben mélyek az árnyak, ám a magányos bükkök mint ezüstrudak fénylenek a tölgyek sötét háttérében. Fátyolos napfényben sütkéreznek az erdőszéli utak. Az út sárgult füve felett zöld színű lepkék bágyadtan repdesnek, de némelyek immár mozdulatlan szárnyal hevernek a kerékvágás porában. Itt-ott fehér füstoszlopok emelkednek az ég felé: mezei hulladékot égetnek arra. A messzi dombok hajlásaiban meghúzódó fák alatt könnyű kék fátyol lebeg.

Elmúlt a nyár...

És az ősz csak erre várt. Akkor levette válláról szépen himzett palástját és hirtelen támadt jókedvében ráörpítette a hegyekre, völgyekre s attól kezdve ezer színben tündökölt széles e haza minden tája.

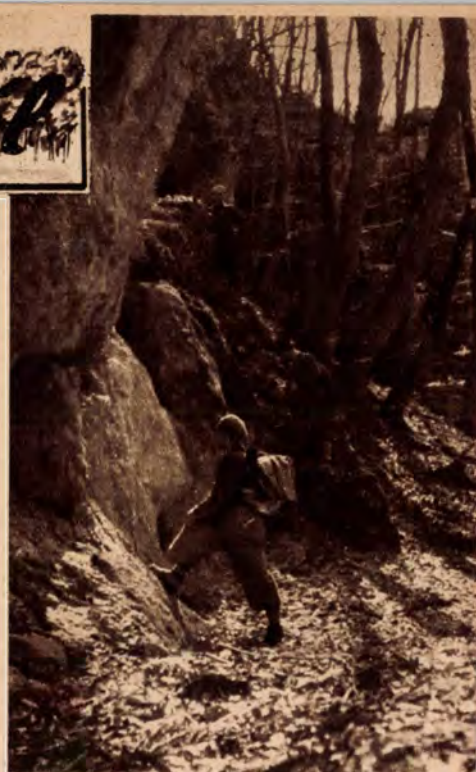
3 A bodajki dombokon jársz. A móri hasadékvölgyön túl a Vértes búcsúzik. Őszi napfény olvadt aranya csurog a tájra s a kajmádi Gaja szurdok felett halványkék pára lebeg. Arrafelé igyekszel. Lassú ereszkedővel érsz a Gaja patak völgyébe. A bíborszínű lombok között pásztás sugárkék keskeny csikja hull a vízre s azon a helyen szinte lobog a fény a fehér habok fölött.

Széles deszkahíd feszül a két part között a lehajló ágak alatt. Átmegy rajta s akkor már nem sokáig visz utad e festői völgyben, a zengő patak mellett, mert a Várhegy erdővágásán nyiladékok kereszteződésében nekivágsz a hegynek a sokszínű fák alatt, a pállászlói erdőben, ebben a bővelletes színharmóniában, amit a hideg éjszakák, deres hajnalok varázsoltak a zöld lombokra szinte egyik napról a másikra.

Zseri-szállás nagy gesztenyefái alatt hanyatt fekszel. Fejed a zsákon. Az alig meleg nap lágyan simogat, míg nézed a sárgáspiros leveleken táncoló fényét. Olykor ágakat-súrló hangos koppanással esik egy tüskésburkú gesztenye a földre. Mintha a múlt időt mérné.

E rövid intermezzo után magasranyúl fekete fenyők, rőtbarna süvegű nagy tölgyek alatt felérsz Nagy Hallgató kőtörmelékes meredek letörésére. Alattad Aszó völgye, de nem sokat látsz belőle. Csak mikor azon a tekergő ösvényen ott a letörés baloldalán, a szép szálerdőben, ahol piros leveleket pergetett rád a szél, leérsz, akkor látod mekkora nagy teknőbe jutottál s míg széles alján keresztül mész, nézheted: a túlsó oldal facsoportjai, mint csokorbaszedett mezei virágok virítanak feléd.

4 Túl Isztiméren, ahogy felkapaszkodsz a Barokhegy északi lefutásán, egy ideig látod még a község fehérre meszelt házait, aztán elnyeli a Hársdomb nagylombú fákkal borított parkszerű erdeje. S akkor nem sok idő múlva ott állsz a Barok völgy oldalsó ága fölött. A késő délután erőtlen napfényében káprázó szemmel nézed az önfeledt mámorban összefonódó színek októberi csodáját, a domboldalokról lehömpölygő piros, sárga, rőtbarna annyi változatú színfolyót, keskeny patakjait, ahogy a völgy alján hatalmas tóvá dagadnak. Itt fönt a metsződés bejáratában nagy fenyők

A kajmádi Gaja szurdokában érdekes sziklaalakzatok vonzzák a turistákat

A Gaja völgye Jásd mellett enyhe szelidségű, de feljebb tájtékliz a víz

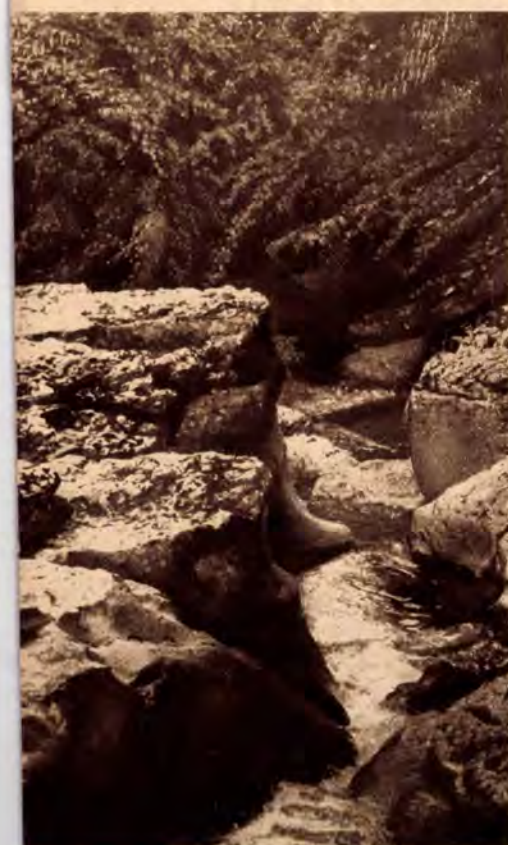

Római fürdő a bakonynáni Gaja szurdokban

A Barok völgy szűk, sötét szurdokában ritka vendég a napsugár (Kispál—Kunsági felv.)

haragoszöld koronája zizeg a szélben, alattuk keskeny ösvény. Rugalmas tülevél avarján hordalékos kövekkel teli száraz patakágyba érsz. Alacsony bokrok alatt bujkálsz, aztán bejutsz a függőleges sziklafalak szűk kanyonjába. Egymáson heverő nagy kövek lépcsőjén óvatos ereszkedéssel le az alsó meder pataknyi széles szurdokába és azon át a több kilométer hosszú Barok völgybe. Amikor legutóbb itt jártál, kora tavasz volt, a fák levelei izeződétek voltak. Most száz szín villózik körülötted, csak a meredek hegyoldalokból kifehérlő sziklák változatlanok és a vadságuk a régi. A csalan most is métermagas és az alig taposott ösvény szinte járhatatlan. Keresztező metsződések erőziós hordaléka kőpatakként zuhan lefelé és a völgyfenéken szélesen szétterül. A barna-piros, meg aranyárga fák lombjai egymásba fonódnak feletted és a völgy aljának buja növényzete fanyar-nedves illatot lélegzik. Az összeszűkülő hegyoldalak keskeny alján keresztbedült fákön tornázod át magad. Egy ilyen eldőlt, nedvestörzsű vén fán rövid időre megpihensz. A nagy csendben olykor madár vijjog, meg a fák koronáját zúgatja az átrohanó szél. Távolból fejszecsattogás ütemes hangja ér hozzád. Valahol előtted fát döntenek.

5 A hétházpusztai kálitára hangos gágogással libák repülnek. A tó hűs vizében derékig vetkőzve mosakszol. Utána reggelizel és fűttyős jókedvvel indulsz Csörsz-pusztá felé, át a frissen szántott földeken. Az ég nyári kék, de a nap fénye már csak sápadt őszi sugárzás. Aztán eléred Bakony legmagasabb fekvésű faluját, Tést. A faluból szűk sikátoron ereszkedsz lefelé, mert itt már a fennsík lefelé gördül és hullámzó dombhátaiban folytatódik. A dombokon túl, hegyek világos-szürke gerince alatt apró községek lapulnak.

Es ereszkedsz tovább a lefelé szaladó fennsíkról. A szekérút erdőbe visz. A nap ráragyog a lombokra s ettől aranyos fény szóródik a fák alá. S hogy túljutsz ezen az aranyképrázon, akkor mintha vörösen lángoló kemencébe kerültél volna, amely alá az ősz gyújtott tüzet. Csak a fák vastag törzse fekete, mintha gyászolnák e pusztító tűzben eléggé, eltűnő nyárt.

Utadat erdővágás keresztezi. Az alacsony cserjében egyetlen hullámmással kigyózik át a szomszédos hegyre az ezernyi virág színében pompázó hegyoldalban. Lent, messze alattad feltűnik Jásd, az ősi magyar község. Annak határában van, regényes szép helyen a több mint hatszáz éve alapított Szentkút, de talán már pogány őseink is itt áldoztak isteneiknek a rejtett berekben, ahol most állsz. Nagy hársak világos sárgára festődött lombjai alatt lehullott levelekkel játszik a szél.

6 A bakonynáni Gaja völgyében a domboldalra futó szántásokon mindenütt dolgoznak. Az eke mélyen hasítja a földet. A kiforduló nedves barázdák a rátűző napban ezüstösen csillognak. A kanyargó Gaja partján malom zakatol. A gyorsan forgó kerék lapátjaira hangos lármával ömlik a víz. Az eltűnt vadalmási malomnál már lassú folyással folyik s benne tükröződnek a magas fák színes levelei. De a római fürdő zordon szépségű sziklaszurdokában egymásra türemkedett hatalmas kövek keskeny ágyában dübörgve rohan a víz lefelé. Az utolsó lépcső sziklatömbjeinek nagy kőtáblában megnyugszik kissé a fehér tajtékot verő, több méter magasból lezuhanó víz, hogy aztán új erőre kapva a meder nagy sziklái között zúgva törjön keresztül, mielőtt az alsó mederben végleg megcsendesedne. A függőleges sziklafalak alján, ahol a hasadék fordul, a sodrás fakult leveleket hord össze és lebegtet táncosan. A magasranyló kőfal keskeny klugróin megragadt humuszban nagy fák kapaszkodnak. A sziklarésekből cserje burjánzik és a kövekre zöld moha tapad. Itt, e vadul összehányt hippurit mészkősziklák között a vizes völgyet betöltő zúgásának fenséges wagneri dübörgésében megebédelsz.

7 Bakonynána felé a Gaja mentén mégy. Egy hurokszerű, felfelé tartó fordulóban éles fény vágódik az erdőben kanyargó félhomályos útra. Fent aranyárga levelek szikráznak a beömlő napfényben s az aranyló lombokat fenyők zöldje töri át. Bakonynána fölött, a Csigahegy oldalában a széles erdei kocsiúton már hosszú árnyék kúszik mögötted. A hegy öblös mélyedéseiben árnyékban állnak a fák, de azért az egymásba szövődő színek messzire ragyognak s a már levélvesztett fák csupasz vékony ágainak szövevénye, mint kék ezüst pókháló feszül a dússzínű lombok között.

Mikor Veimpusztán túl a lankás dombokra érsz, a nap már régen lebukott Esztergár mögött. A hajlásokban sötét foltok csupán az erdők. Az ég köröskörül szürkül, de a falu felett keskeny sávban még zöld zománc fény ragyog. A házak, a templom, a lombos fák, a felnyúló jegenyék és a hosszú dombél fekete sziluettként tapad erre a zöld zománra. A lebukott nap visszacsapó sugárzása narancsszínűre festi a falu árnyképe felett mozdulatlanul álló felhősávokat. Szántások keskeny dűlőútján igyekszel felfelé. Az Esztergár fölötti fény a földekre vetődik. S ebben a halvány fényben pockok szárai szaladgálnak előtted és rémült igyekvéssel tűnnek el a barázdák nagy rögei között.

Egyik országutat a másik után keresztezed. Besötétedett teljesen. Zseblámpád fénye előtted jár. Mély patakárkot pásztáz. Vége nagy gyökércsonkra vetődik a fény. Annak szerteágazó meduzafejében kapaszkodva kelsz át a másik oldalra. Purguly-tanyánál már ezernyi csillag ragyog feletted s szikrázik a Göncölszekere. Távolóra nincs szükséged, trányod északi s a sarkcsillag ott izzik előtted. Alig hihető, de így igaz, este nyolc órakor felsárgul a fák alatt a gézaházi turistaház ablakfénye, halványan törve át az est mély sötétjét.

Kispál László

„Az úttörő szereti és védi a természetet” — így szól az úttörőélet törvénye 11. pontja. Ezt a törvényt a XI. kerületi természetjáró pájtások nemcsak betartják, hanem példamutatóan alkalmazzák. Rendszeresen járnak túrázni, mert szeretik a természetet, ami egészséges, nemes szórakozásuk. Különösen a Pilis hegység kedvelt és kedvenc kiránduló helye a pájtásoknak. Dobogókő, Visegrád, Nagyvilám, Leányfalu, Szentendré, Esztergom és vidéke sokszor hangos a XI. ker. úttörő-termesztjárók vidám dalaitól, csengő kacagásuktól. Többször végig túrázták a Dunazúgot és a természet eléjük táruló szépségei mellett gyönyörködtek az évszázados történelmi emlékekben is

Figyelemre méltó nyári túrájuk volt a pájtásoknak Parad és környéke. Egy-egy túrán 30 fő vett részt. Az egyik csoport Hagymás tanyára, Sándorrét és Fehérkő felé indult. A másik csoport útirányja: sándorréti kilátó, Vörösvártető, Nagycserjfa. A kisdobosok túrája is szép és változatos volt. Emlentek a Mátra-kilátóhoz az Ilona-völgyön keresztül, körséta úton. Emlékezetes marad a pájtások előtt a jól sikerült téli, kőhegyi sítúra, melyen a XI. ker. természetjáró úttörőből 40 pájtás vett részt 5 vezetővel.

A továbbiakban országjárást terveznek a XI. kerületi természetbarát pájtások. Ezen 20 személy vesz részt; váltakozva gyalog, szekéren, kerékpáron, vonaton, autón kívánják megtenni a tervezett, gazdag élményekkel kecsegtető utat. Így elmennek Sopron és környékére, majd Veszprém városába és vidékére, a Fertő-tó és festői környékére, motorkerékpárral pedig az egész Balatont körül akarják túrázni.

A XI. kerületi úttörő pájtások valóban szeretik a természetet. Az ifjú természetjárók meggyőződéssel magukénak vallják a következő sorokat, melyeket egy turistaház emlékkönyvébe jegyzett be egy vándor:

„Törj felfelé, mert csak így érdemes élni, de alázatosan hajtsd le a fejedet, ha kitarult előtted a természet csodálatos titka, mert így leszel igaz ember!”

A hazának igaz emberekre van szüksége és a természetjáró úttörők közül ilyenekre bízton számíthatunk.

Halácsy Dezső

A mozdony szuszogva húzza maga után a rövid kocsiort a meredek, szeszélyesen kanyargó pályán. Mád, Tálya, Abaújszántó sorra maradoznak el mellettünk. A völgy kiszélesedik. Abaújkér után izgatottan állunk sort a jobboldali ablakoknál: magányosan álló hegy tetején élénk tárlnak Boldogkő várának impozáns romjai.

Annra belemerültünk a romok szemlélésébe, majdnem elfeledtünk arról, hogy a következő állomáson le kell szállnunk. Korlát—Vizsoly igénytelen állomása szántóföldek között, minden emberi településtől távol, lombos fák alatt rejtőzik. Három kilométeres út áll előttünk kukoricaföldeken át, majd napsütötte poros országúton. Egyszerre tűnik fel Vizsoly három temploma: egymás tőszomszédságában a görög (mely tornyával az út felé fordul) és a református, mely háttal fordít a falunak, pár száz lépéssel odább a katolikus. Megkeressük a református parókiát, ahol már várnak bennünket.

A lelkes, Kovács Lajos vezetésével átvonulunk, hogy megnézzük a falu feledésbe merült, Európa-szerte ritka műemlékét, a református templomot. Csoportunk legifjabb tagja kétkézzre fogva cipelt utánunk a másik hírességet: a Károlyi-féle biblia első, vizsolyi kiadását. Arasznyi vastag, bőrbbe kötött könyv, megsárgult lapjairól egy falusi prédikátor fáradságot nem ismerő lelkes munkájának szelleme és egy lengyel származású vándor nyomdász egyéni helyesírása tekint reánk.

Vastag fal veszi körül a templomot, kis kapun kell átbújnunk. Alacsony, csúcsíves torony alján vezet az út a templom belsejébe. Első pillantásra nem sokat mutat, de a lelkes szakszerű útmutatása mellett kincsek találunk az igénytelen külső alatt. Az apró, ruhásszekrény nagyságú apszis (szentélyzáródás) falain, kutató kezek nyomán a XI. századból származó freskók kerültek elő, melyek arra vallanak, hogy az István királyt követő esztendőben görögkeleti kápolna volt. Hasonló freskókat egész Európában csak a francia—svájci határon egy kolostorban ismer a tudomány. Az apszist az idők folyamán többször átalakították, meszelték, vakolták, a bizánci és román ablakokat kiszélesítették és gótikus stílusban megnagyobbították. Az apszis előtt álló szentélyrész már magasabb és szélesebb. Ez is többször került átalakítás alá és most gótikus jegyeket hord magán. Építési ideje kb. a tizenharmadik századra tehető. Keresztboltozatának bordáit annyiszor festették, hogy a ráakódott rétegek már több centiméter vastagságúak. A fal vakolata alól itt is látható esztendő díszítések nyomai kerültek elő. A templomhajó mintegy száz évvel fiatalabb a szentélynél, magasabb, szélesebb is annál. A XIV—XV. században épült, többször átalakították, le is égett, de freskó még így is unikumok. A hajó baloldali falán látható a legnagyobb, nálunk épségben maradt XIV. századi festmény, a „Keresztrefeszítés”.

Több nagyméretű falkép részei is előkerültek a kutatások folyamán: szent Kristóf, szent György primitív ábrázolatai, s így most Vizsolyban van talán az egyetlen olyan református templom, ahol az ígét szentek képei alatt hirdetik. A három különböző időből származó épületrészt a külső hármás tagoltság is jól érzékelteti.

Vizsoly régebben, a templom építésének idején, mai helyétől nyugatra, a Hernád partján fektett. A templom — magasabb szinten épülve — arccal a folyó és a falu felé fordult. Idő közben az árvizek kimoszták a lakókat a házalkból és ezek megúvva a sok vizet, feljebb költöztek. Az országút követte a falut, később a falu tűntől az országúton is, a görög és katolikus templom építése idején már az út a református templom mögött vezetett. Ezért fordít háttal egymásnak a két szomszédos épület, a görög és a református templom.

Másnap korán hajnalban keskeny völgyben futó kocsiúton fogyasztjuk a méte-reket. Egy útkanyarulatban kis házikót pillantunk meg, az utat kerítés szegélyezi: Potácsháza. Régen hamuzsregető telep volt (Pottaschenhütte, a régi osztrák térképeken így is szerepel). Most nagy gyümölcsgazdaság. A Nagypatak partján gyors reggeli, majd csomagjainkat a házban hagyva, déli irányban nekivágunk a rengetegnek, hogy egy másik műemléket keressünk fel.

Minden előzetes jel nélkül szürke kőfalak tornyosulnak előttünk: a Nagy Lajos király által 1371-ben alapított pálos kolostor templomának romjai. Néhány oldalal, a torony őles alapfalai és a helyreállított bejárati fal mutatják, hogy itt valamikor pazar templom állhatott. Erről tanúskodnak a még megmaradt, díszesen faragott boltozatkezdések és pillérlétkötegek is. Keresztül-kasul járkalunk a romokon, lábunkat veresre csipi a csalan, de a rossz világítás ellenére is csatognak a fényképezőgépek, hallatszanak a csodálkozó felkiáltások.

A romokra senki sem vigyáz, senki sem védi őket. Gondozás híján a még megmaradt részek is pusztulnak és egy gyönyörű műemlékkel ismét szégyenbe kerülünk. Még nem késő, még lehet segíteni!

Lengyel György

Irodalmi pályázatunk

Márciusi számunkban meghirdetett irodalmi pályázatunk csak fől sikert hozott. Sikernek könyveljük el, hogy elég széles rétegekből jöttek pályaművek; ált. iskola V. osztályától, a gimnáziumon keresztül ipari és technikai halgatókig. Sikernek számít az az igyekezet is, amely a pályaművek legtöbbjén meglátszik; tetszetős és szép kálalak, illusztrációk és fényképek.

A sikertelenség viszont abban mutatkozik meg, hogy a beérkezett pályaművek egyike sem érte el a kívánt színvonalat. Pedig a témájuk sokoldalú, és természeti érdekességektől természetjáró élményekig minden témáról kaptunk irásokat. Azonban a kivitelezésben van egy kis hiba. A legtöbb írás erőltetett, mesterkelt. Fiatal írók nem a saját egyszerű kifejezőmódojkkal közelítették meg a témát. Sokszor érződik a szülői segítség.

Bírálatnak könyvelhetjük el annak a kis bokodi pájtásunknak az írását, aki mellékelt levelében megjegyzi, hogy munkáját nem tartja jónak, de azért elküldi és „enyhítő körülmény”—ül 14 éves korát hozza fel és azt, hogy hegyet még csak egyszer mászott. Reméljük a többszöri hegmászás jobb írásra is készíteti majd.

Az elmondottak után természetesnek látszik, hogy a kitűzött pályadíjakat nem osztjuk ki. Legközelebb majd újabb pályázatot írunk ki, amelynek feltételei között szerepelni fog az is, hogy mindenki úgy mondja el benne a dolgokat, ahogyan éri és látja.

Megkívánjuk azonban jutalmazni az igyekezetet és ezért: Gergely Sándor Nyíregyháza, Keresztes Péter Rákospöte, Kloss Andor Sopron, Kocs Lajos Debrecen, Simonffy-Tóth András Budapest, Sente Pál Bokod, Takács József Sátorajhajhész és Tóth Imre Eger pályázókat könyvjutalomban részesítjük.

A Szelim-barlang MONDAVILÁGA

A barlangok titokzatos világa mindig erőteljesen foglalkoztatta a környékbeli lakosság fantáziáját. Csodálatos történetek szövődtek, hol keletkezésükről, hol a bennük lejátszódott eseményekről — és szálltak apáról fiúra. Különösen gazdag monдавilága van a bányáidai Szelim-barlangnak.

A barlang tágas kapuja Bányahida fölött, a Kőhegy nyugati sziklafalában tátong; mintegy 300 méter magasságban. A nagykaputól jobbra egy másik bejárata is van, a kiskapu. Belseje két részre oszlik: a 45 méter hosszú és 12–14 méter széles impozáns nagyterem, és beljebb egy kisebbre. A nagyterem közepén beomlás útján keletkezett, 7 méter átmérőjű kúrtó nyílik a tetőre.

Az ásások igazolták azt a feltevést, hogy a barlang a csiszolt kőkorszak elejétől a rézkor elejéig állandóan lakott volt. A rézkor óta — mintegy 7000–8000 éve — azonban csak alkalmilag kereste fel az ember. Ilyen alkalom volt, midőn ellenség rontott az országra s a védtelen lakosság a barlangban keresett menedéket.

A hagyomány szerint a török elől ide rejtőzött 7 falu népe. Ez a hét falu: Bányahida, Környe, Galla, Szöllős, Baj, Agostyán és Tardos. Az ellenség azonban felfedezte őket s valamennyiüket lemészárolta. Innen ered a sok embercsont, mely a múlt században még bőven található volt a barlangban.

Hogy a rejtékhely felfedezése hogyan történt, arra nézve eltérőek a magyará-

zatok. Az 1800-ból származó, kéziratos Szöllösi vagy Jankovits krónika szerint egy asszony, akinek „révó gyermeke volt” vezette rá akaratlanul a törököket a rejtékhelyre. A török azután „azon kő nagy rejtékhelynek teteit... feltörette. És szalmával megtömte, mind azon népséget megfújta.” — Hanusz István feljegyzése szerint egy gyermekével titokban kiszökött asszony révén szerzett tudomást a török a rejtőzködőkről. — Más hagyomány szerint a barlangba menekült nép, nehogy az üldöző Szelim török vezér és mardalócai kezébe essék, inkább a barlangot döntötte, omlatta magára. Így keletkezett a néphit szerint a nagy kerek kúrtó. — Ismét más magyarázatot ad az a monda, melyet Thirring Gusztáv örökölt meg. E szerint is Szolimán (Szelim) seregének közelédte rejtőzött ide a vidék lakossága és vízkeresés alkalmával fedezték fel őket a törökök. Midőn is a nyílást betömték s rájuk gyújtották úgy, hogy valamennyien bent veszttek.

Egy másik — kevéssé ismert — változat szerint a tatárjárás idején egy vértesi (talán a vitányi) váróló a várnagy felesége és gyermeke itt menedéket kerestek, de a bent rejtőzők elutasították. A kétségbeesett nő a hegy alatti pataknál lapangó tatároknak akadt s bosszúból elárulta a rejtékhelyzet. De a tatárok őt is felkoncolták s mivel a barlangba a keskeny Farkaslyukon át be nem juthattak, a hegy tetején nagy lyukat ástak, míg a boltozat bezuhan, maga alá temetve a menekülőket és két helyen kidöntve a barlang alapfalait.

Érdekes, hogy a nép képzelete — miközben magyarázatot keres a barlangban történt ördöklésre — egyben megmagya-

rálni igyekszik a kúrtó keletkezését is. A barlangi kúrtó azonban nem mesterséges úton jött létre, természetes eredetű s már 15 000–20 000 évvel ezelőtt is meg volt. — Egyébként ez a monda jár legközelebb a valósághoz. Bebizonyult ugyanis, hogy nem a török, hanem a tatár mészárolta itt halomra népünket! Az 1936. évi ásások leletanyaga oldotta meg véglegesen ezt a kérdést. Az egyik koponya alatt ugyanis egy Árpádok korából ezüst pénzdarabot találtak, három más koponya mellett meg összesen öt darab, ugyancsak az Árpádok idejéből való ezüst függőt. A pénz a tatárjárás előtt volt használatos. Egyébként a szörnyű tömeggyilkolás — melynek több száz áldozata volt — még kegyetlenebbé teszi az a körülmény, hogy az áldozatok kilencven százalékát nő és gyermek alkotja.

Van végül a Szelim-lyukban talált emberi csontokra vonatkozóan egy egészen mesészerű hagyomány is, melyet Ipolyi Arnold jegyzett fel Magyar Mythológiájában:

„Tata mellett egy szemli lyuk nevű barlangról, melyben állat- s embercsontok előjöttek, a rege, hogy benne egy boszorkány lakott, ki az embereket magához csábította s azokat megölte.”

A Szelim-barlangtól vagy egy órányira a hegytetőn zsomboly nyílás van, melyben a bedobott kő hosszan zuhan lefelé. A néphit szerint itt vannak elrejtve Szelim szultán kincsei.

A monda: egy kicsit történelem, de egy kicsit mese is. A Szelim-barlang mondái is hiteles történelmi eseményt örökítenek meg, de át meg átszövik mesészerű szákkal, különösen a sziklakúrtó keletkezésének magyarázatánál.

Pápa Miklós dr.

A TURISTA ITALÁRÓL

Legutóbb olyan esetről hallottam, hogy — nem eléggé felderített okok miatt, de valószínűleg fertőzött ivóvíz fogyasztása következtében — több turistatársunk súlyos betegséget szerzett. Ez a tény arra ösztökél, hogy a túra közbeni italforgasztásról szóló rövid cikkemmel kellő óvatosságra készítsem a természetjárók egyre népesebb táborát.

Túrák közben nem közbombás az a folyadékvesztés, amelyet izzadás és párolgás folytán a szervezet veszít s amit a szomjúság érzésének ösztönzésére is pótolni kell. Van, aki naphosszat jól bírja a szomjúságot, de gyakoribb jelenség az, amikor kegyetlenül gyötéri a szomjúság a hegyek vándorát, s ez az érzés elronthatja a legszebb túra élményeit is. Előfordult, hogy a Radnal havasok gerincét végigjártam egy korty ital nélkül, pedig ott csobogtak előttem léptenyomon a legüdítőbb kristálytiszta csermelyek. Amikor azonban nem volt víz a láthatáron, gyötrelmes érzés kínozott a vízhány miatt.

Testünkben naponként mintegy két-három liter víz vész el vizelettel, izzadással, széklettel és a kilehelt levegő páratartalmával. Férasztó túrák alkalmával, hosszú evezéseknél ennél még jóval több. Hogy a szervezet folyadékgyensúlya megmaradjon, ezt az elvesztett vizet pótolni kell. Persze nem két-három liternyi „falmelléki”-vel, hanem vegyes táplálékkal.

Tudjuk, hogy élelmiszereink víztartalma elég bőséges. A főzélékben, gyümölcsökben csaknem 90%, a húsokban 80%, egyéb húsokban 70–75%, a tojásban 60–65%, a víz. De még a mindennapi kenyérünkben is legalább 35–40% víz van. A felöltött emberi szervezet napi rendszeres 2–3 liternyi vízforgalmat tehát nagyrészt különböző ételek és italok alakjában, ezenkívül természetesen víz formájában biztosíthatjuk.

Szervezetünk folyadékhiánygátló bizonysítására és a szomjúság gyors csillapítására a legalkalmasabb a víz. Persze nem akárminő víz. Az ivásra szánt vizektől egészségügyileg meg kell óránnunk, hogy fertőző csírák, kórokozó baktériumok és rothadó anyagok ne legyenek benne. A víz fertőzöttségét nem mindig árulja el a színe vagy a szaga, de szabad szemmel sem lehet megállapítani, hogy valamely víz veszélytelen-e. A legtisztábbnak látszó forrás- vagy kútvíz is lehet fúszterjesztő! Túrák közben sok gyantás, esetleg fertőzött vízi kúttal találkozunk. Nyílt kútból sohasem igyunk! A gémeskútak, nyílt szájú kerekcsutak vize, ha közelükben szennykút a talaj, de sokszor enélkül is, mindig megbízhatatlan! Zárt rendszerű, fúrt kutak vize legtöbbször iható. A forrásvizek — ha környékük szennytől, gáztól trágától megisztított — rendszerint veszély nélkül ihatóak. A turisták köbe foglalt forrásainál különösképpen órkodjunk a környék tisztasága felett.

Ha olyan túrára indulunk, ahol útközben megbízható források nincsenek, vagy ismeretlen területen járunk, inkább vigyünk kulacsunkban hazulról vizet, semmint felesleges veszélynek tegyük ki magunkat kétes tisztaságú vizek ivásával.

Még célszerűbb, ha híg teát hordunk természetünkben, amelyet hazai gyógyfűvekből (hársfavirág, kamilla, csipkebogyó, bodzavirág stb.) magunk készíthetünk. A híg fekete-kávét is iható ital. Hosszú túrákat tettem meg már oly módon, hogy bizonytalan tisztaságú vizeket nem fogyasztottam, s mindvégig a magammal vitt tea volt egyetlen megbízható és iható italom. Citromlével, kevés cukorral ízesítve hosszú ideig élvezhető állapotban marad a természetben. A szomjúságérzést egyébként átmenetileg csillapítani tudja savanyú ízű cukorka szopogatása is. Erdel gyümölcsök, így főként a szamóca, szeder és málna is jó szomjúságoltók. A tejtermékek — ha túra közben megbízható helyen tejet, joghurtot, aludttejet kaphatunk — átmenetileg üdítően ugyan, de a szomjúságot nem oltják teljesen.

Szeszes italok fogyasztása — amint arról már írtam egyszer — természetesen nem sportszerű! Komoly túrák (sziklamászás, alpintúrák) előtt vagy közben alkohol fogyasztása súlyos életveszélyt jelenthet. Igazi turista legfeljebb a túra befejezésekor fogyaszt pohárnyi vizes bort vagy sört, ha az egyébként sem árt neki. Tömény szeszesitaloktól még télen is óvakodjunk. Rumos teát vagy borsos teát zímankós időben a túra végén a menedékházban vagy otthon ajánlatos fogyasztani.

Nem árt ha tudjuk, hogy a szervezetbe juttatott víz a belek-ből felszívódik és először a májba kerül, amely szükség esetén sok folyadékot tud visszatartani, nehogy a vér túlságosan felhiguljon. A víz a májból a vérbe, s innen a szervezet összes sejtjeihez eljut. A víz kiválasztása főleg a vesékén át történik, de erről az érdekes folyamatról itt nem beszélhetek részletesen. Ezenkívül víz válik a széklettel, továbbá a bőrön és a tüdőn keresztül. Anélkül, hogy észrevennők, s anélkül, hogy bírunk nedves lenne, egyszerű párolgás révén átlag 20 gramm vizet veszítünk óránként. Munka közben vagy éjjel ok erős izzadásnál (megerőltető túráknál) a veríték alakjában eltávozó vízmennyiség igen nagy lehet. A szervezet vízanyagcseréje az idegrendszer és a belső elválasztású mirigyek termékeinek (hormonjainak) hatása alatt áll. Az éhezést tovább bírja az ember, mint a szomjúságot. Ha szervezetünk víztartalma 10%-kal csökken, ez már zavart okoz az általános anyagcserében, 20%-os csökkenés pedig halálhoz is vezethet. Túrák alatt nem szivesen szomjazunk, de ismételtlen azt ajánlom, hogy inkább hordjunk naphosszat kulacsunkban vagy természetünkben teát vagy otthoni vizet, semmint hogy felesleges veszélynek tegyük ki egészségünket.

Dr. Palócz Gyula

Hegymászás

VI.

Nagyon nehéz helyeken a hátizsák gátolja a hegyász mozgását, sőt bizonyos körülmények közt az is előfordulhat, hogy azt egészen lehetetlenné teszi. All ez különösen a sziklarepedésekre és kőemelyekre, amelyekbe a sziklamászónak be kell szorulnia, de sima fogás-szegény terepen is súlyos teherrel válhat a legszerényebb hátizsák. Ilyen esetekben kötéltre kötjük és felhúzzuk, illetve lebecsátjuk a zsákokat. A zsákok nem a kötél végére, hanem középre erősítjük éspedig azért, hogy a kötélet alsó tagja a kötél segítségével akadályozza meg a zsák fennakadását.

A kötéllal való minden művelet alatt ügyelni kell a bekövetkező kőhullásra, melynek veszélyét lebecsülnünk nem szabad. A kötélet alsó tagja állandóan ki van téve annak, hogy a felletre mozgó kötél laza szikladarabokkal kerül érintkezésbe, amelyek lehullanak. Már kis magasságból jövő apró kő is bajt tud csinálni, a nagyobb pedig, ha útjába kerülünk, katasztrófát jelenthet. Kőhullást persze nemcsak a kötél indíthat el, hanem a szél, eső, fagy és napfény is, nem is beszélvén a sziklafal fölött esetleg mozgó állatokról.

Vannak hegyek, hegycsúcsok, amelyeket a kőhullás tett hírhedtté. Ilyen helyen, vagy amikor fölöttünk is halad egy másik kötélet, ne rösteljünk kalapunkat, sapkákat, papírt, zsebkendőt vagy hasonlóval kitémni, védekezésül a hulló kövek ellen. A hátizsák kötéllal való felvonásának útját is ezért kell végig figyelni. A sziklamászó ügyességét és rátermettségét különben egyebek közt az általa lesodort kövek száma is biztosan jelzi.

A kezdő, ideges vagy ijedt, gyakorlatlan mászó útját nem teljesen szilárd kőzetű terepen a folyton potyogó kövek zaja kíséri, míg a jó mászó sokszor még a bizonytalan fogást, állást is úgy tudja felhasználni, hogy az alatta levők testi épségét nem teszi kockára. Ez a szakmabeliek által sűrűn emlegetett és nagyon becsült „tisztá” mászás. A titka pedig az, hogy mászásnál a súlypontunk ne legyen távol a sziklától, a fogásokat ne húzzuk kifelé, magunk felé és ne bízzuk magunkat egyetlen fogásra, állásra. Nyugodtan, megmondottan és egyenletesen, a sziklához tapadva küszünk felfelé, tartózkodjunk minden ugrás-szerű hirtelen mozdulattól és sose felejtjük el, hogy higgadságunktól, jó és megfontolt munkánktól függ nemcsak a saját, de társaink élete is.

Ahol ítéletünk szerint szükség van rá, habozás nélkül verjünk szöveget. Néha arra is rászorulhatunk, hogy a bevett szöveget fogás, vagy állás helyett használjuk, de ezt csak kivételesen tegyük, mert a falkampó nem erre, hanem biztosításra való.

Itt kell közbevetnem, hogy egyes igen nehéz újabkori sziklamászó problémák csak a szögek tömeges beverésével, azok fogás és állás helyett való használatával, a szögekre függesztett mesterséges állásokkal (padkákkal) tudtak megoldani. Sokan a segítő eszközök ilyen nagymérvű használatát a hegymászás etikájával ellenkezőnek tartják. Magam is ezen a nézeten vagyok. A dolgokról lehet vitatkozni, de annyi bizonyos, hogy egészen más valami a sziklamászás, és más a vaskampókon való tornászás, különösen, ha ezt túlzásba viszik.

Skolló Vilmos

Térképészeti tudnivalók

1945 előtti régi térképekkel sok természetjáró rendelkezik még, ezért röviden ismertetjük ezeket.

Régi térképeink is, miután a földet sík lapon ábrázolták, torzulást szenvedtek. Ez a tény tette szükségessé a vetítés bevezetését, amelynek célja az volt, hogy a földet helyettesítő felületről a síkra történő átévésnél, a lehető legkisebbre szorítsák le a torzításokat.

Sokféle vetületet ismerünk. Magyarországon a felmérés sztereografikus síkvetületben történt 1863 óta (lásd 1. ábra).

Ennél a vetületnél a vetítési középpont a gömb felszínén helyezkedik el. Ez a vetület-szögártó. Minden gömbl kör képe szintén kör a vetületen. Minél inkább távolodunk a vetületi kezdőponttól, a hosszszaklat és területet annál inkább torzítja.

A torzulások csökkentése végett, a régi monarchiában Magyarországra három sztereografikus rendszert létesítettek, és pedig a:

- budapesti,
- marosvásárhelyi és
- ivanicsi rendszert.

A budapesti rendszer kezdőpontja az egykori gellérthegyi csillagvizsgáló keleti tornyának talponta az alapfelületen. A kezdőponton átmenő délkör vetülete az összrendező-rendszer x tengelye, erre merőleges az y tengely. A +x tengely dél felé, +y tengely nyugat felé mutatott.

A marosvásárhelyi rendszer kezdőpontja a Marosvásárhely melletti Kesztői nevű háromszögelési pont, az ivanicsi rendszer kezdőpontja pedig az ivanicsi zárda tornyának talponta az alapfelületen.

Az első és második világháború között, a sztereografikus vetületben készült térképeink lapbeosztása a bécsi eredetű térképekével volt azonos. A felvételi szelvény+ 25 000-es szelvénynek, a felvételi negyed-et felmérési lapnak nevezték. Az 50 000-es térképlap mérete: 15-15 perc, vagyis területe egy észak-déli irányban kettéosztott 75 000-es térkép felével volt egyenlő.

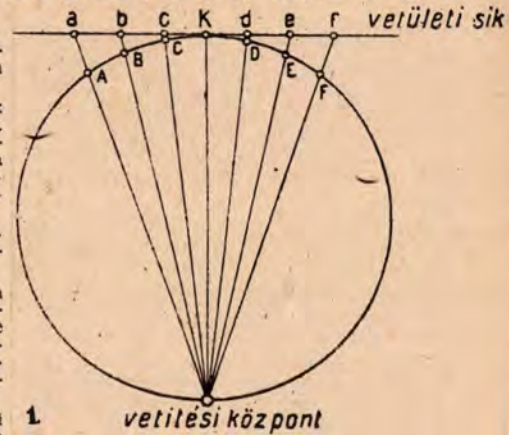
Ezen régi térképeken is alkalmaztak ún. négyzethálózatot. Ez a hálózat úgy készült, hogy a sztereografikus síkon a gellérthegyi délkörrel párhuzamos, egyenközi egyeneseket húztak. Ezeket derékszögben a gellérthegyi kezdőponttól számított egyenesekkel metsztették (lásd 2. ábra). A hálózat vonalai egymástól 1-1 km távolságban húzódtak, ezért km hálózatnak is nevezték.

A 25 000-es térképen minden km-vonalat kirajzoltak, az 50 000-es térképen minden másodikikat, a 75 000-es térképen minden harmadikat, a 200 000-es térképen minden nyolcadikat. A térképlapok keretén azonban minden egyes km-osztást megjelölték.

Régebbi térképeinken a számozás a gellérthegyi kezdőponttól indult ki és E-D, illetve K-Ny irányban haladt. Az egyes négyzeteket a kezdőponthoz viszonyítva világtájakkal és négyzet számával jelölték meg. A 2. ábrán a vonalkázott négyzet jelölése tehát: Ny 2., E 3.

1936 óta a hálózati vonalak számozása a gellérthegyi kezdőponttól 500 km-re Ny-ra és D-re kezdődik. Ennélfogva a Gellérthegyen átmenő két hálózati vonal száma: 500 (lásd 3. ábra). A km számok a km-vonásnak azon az oldalán vannak, amerre a számozás halad. A 3. ábrán a vonalkázott négyzet jelölése: K 497, E 503.

A marosvásárhelyi rendszerrel a lapok km-hálózatának kezdőpontja a Kesztői háromszögelési pontban metsző hosszúsági és szélességi kör. (Az átmenő két hálózati vonal száma 600.) A km-hálózat számozása a Kesztői kezdőponttól 600 km-re nyugatra és délre elképzelt km-hálózati metszéspontból indul ki.

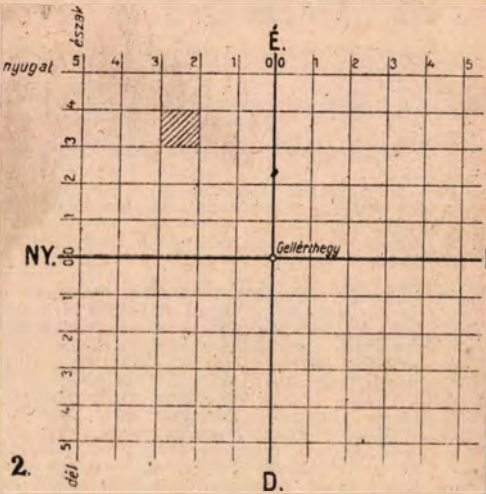
1 vetületi központ

A budapesti és marosvásárhelyi rendszer érintkezési sávjában, a 49. övben és a 69. oszlopban, vagyis a 49-el kezdődő és 69-el végződő térképek közötti nyomtatások voltak, egyik oldalukon a budapesti, hát-lapjukon a marosvásárhelyi rendszer szerinti km-hálózat szerepelt.

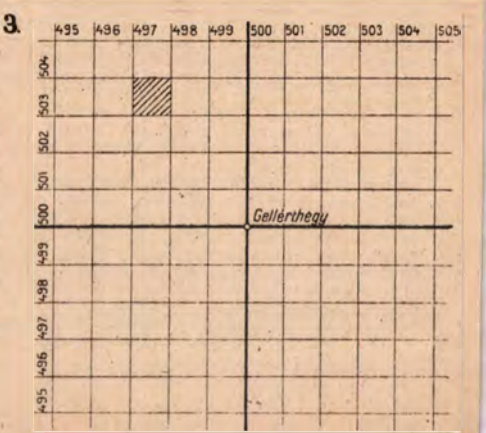
Régi térképeinken megtaláljuk a mágneses és hálózati északi irányokat is. A deklináció értékét, a meridiánkonvergenciát a térkép területének közepére érvényes és az egész területen használható értékkel a térkép szélén tüntették fel. A térképeken a km-hálózat vonalai szöveget zárnak be a földrajzi É iránnyal, csupán egy hálózati vonal azonos a délkörrel, a gellérthegyi kezdőponton áthalad.

Az itt leírtak — bár régebbi térképekre vonatkoznak — mégis szükséges, hogy ismerjük. Nem állunk tanácstalanul, ha felírva látjuk valamelyik régi térképtünkön, hogy Budapesti rendszer.

Horváth Andor

2.

3.

Nemzetközi hírek

Diadal az Eiger északi falán

A múlt évi megrázó Eiger-katasztrófa után, amelynek megdöbbentő részleteit annak idején közöltük, idén újra megindult az alpinisták rohama a félelmetes sziklafal ellen, amelyen mintegy 800 méterrel a 3975 méter magas csúcs alatt még mindig a kötélén függ a múlt évben ott veszett Longhi hullája.

A múlt évi megrázó tragédiával az Eiger szinte kihívta maga ellen az alpinisták rohamát. Július utolsó napjaiban szinte egymást követték a falba beszálló csoportok, azonban közülük csupán két osztrák alpinista érte el nehéz körülmények között, pompás teljesítménnyel augusztus 6-án este a csúcst: a 28 éves Kurt Diemberger, aki 1957-ben részt vett Hermann Buhl Karakorum-expedíciójában, és társa, a 25 éves Wolfgang Steffan bécsi műegyetemi hallgató. A fal megmászása 41 órát vett igénybe, ebből 8 órát bivakoltak, a többi 33 óra nehéz küzdelemmel telt el.

Két Himalája-expedíció

Az egyiknek sikerül...

Ugyanabban az időben, amikor a két osztrák megmászták a hírhedt Eiger-falat, az osztrák alpinizmus a Himalájában is nagyszerű eredményt ért el a Karakorum-hegylánchoz tartozó Mount Haramosh első megmászáásával. A Heinrich Roiss által vezetett expedíció három tagja augusztus 4-én érte el a csúcst. A Manicsúcs átmászása után, ahol 6600 méteren sátrat tudtak fölállítani, 200 méteres leereszkedés után újabb 1000 méteres mászással jutottak föl 13 óra alatt a 7400 m magas csúcsra, amelyet a legutóbbi években sem az angol, sem a svájci expedícióknak nem sikerült elérnie.

A másíknak...

Viszont ugyancsak a Himalájában, szerencsétlen véget ért a 7900 m magas Mount Minapin-re törekvő angol expedíció, amelyet a 44 éves Edward Warr vezetett. Másodmagával vágott neki az utolsó szakasznak, az expedíció többi tagjai figyelték a két alpinistát, akik már 100 méternyire közelítették meg a csúcst, de heves hóvihár támadt és Warr és társa eltűntek szemek elől. A keresés hiábavalónak és a viharban rövidesen lehetetlennek is bizonyult, mire az expedíció életben maradt két tagja kénytelen volt visszafordulni.

Kappadócia hegyeit a magyar turisták közül kevesen ismerik. A francia Paul Lucas volt az első európai utazó, aki 200 évvel ezelőtt ezt a kísérteties hegycsoportot felkutatta. A csuklyás különálló sziklák valóban azt a benyomást keltik a szemlélőben, mintha a Ku-Klux-Klan kővévált tagjai öltöttek volna magukra óriási méreteket.

A csehszlovákiai Domica-barlangban a Styx folyó újabb, 600 méteres szakaszán duzzasztották fel a vizet. A látogatók 25 személyes csónakokban utazva gyönyörködhetnek a csodás cseppkőképződményekben.

Egyiptom Idegenforgalmi Hivatala a monarchia idejében jóformán ismeretlen intézmény volt. Mai megújított formájában viszont, közel 250 turisztikai szakembert foglalkoztat, akik a sajtó és propaganda, valamint a turisztikai információs szolgálatot látják el, szállodák és múzeumok idegenforgalmi vonatkozású ügyeit intézik. Turisztikai irodákat létesítettek külföldön, amelyek tájékoztatják a sajtót; filmekkel, színes diaposzítívókkal előadásokat tartanak és az illető ország utazási irodáit támogatják az Egyiptomba irányuló utasforgalom lebonyolításában.

Több volt királyi palotát alakítottak át múzeummá, így a trónfosztott király alexandriai rezidenciáját, valamint a piramisoknál a királyi üdülőt, amelyben a „Musée du Rest-House des Pyramides” létesült.

Pihenő állomások (rest-houses) épültek Denderában és a Királyok völgyében, ahol a turisták hideg ételeket és hűsítő italokat kaphatnak. Több helyen hasonló pihenő, vagy uzsonnázó állomások építése folyamatban van.

Külön törvény szabályozza az utazási irodák és ügynökségek működését, egy másik törvény az idegenvezetők és tolmácsok tevékenységét. Jogszabályok írják elő a szállodai és vendéglői árakat, nehogy az idegenforgalmat bárki is, az ország és vendégszerető népe tradícióit sértő módon kihasználhassa.

Első megmászások

Egy olasz expedíciónak, amelyet Dioniso Giuseppe vezetett, sikerült első ízben megmásznia a 6162 m magas Ramapalcát a péruai Kordillerákban.

A dél-afrikai Stellenbosch város egyetemének hallgatóiból alakult expedíció a Mount Kenya, Afrika magasságra második csúcsának megmászását tűzte ki célul. Kínulási bázisukig (15 600 láb magasságban) öszvéreken szállították a felszerelést, innen már kiterjedt gleccseren dolgozták föl magukat a csúcsra.

Balesetkrónika

Július végéig, ebben az évben, kereken 100 halálos áldozata volt a hegyeknek, jelenti a Frankfurter Allgemeine Zeitung. Ebből a szomorú statisztikából az osztrák Alpok — ahol minden évben a legtöbb baleset történik — vezetnek 30 halottal, utána következik Svájc 26, Olaszország 24, Franciaország 10 halálos balesettel. (A nyakára hurkolódott kötél végzett Santora Rezső, disszidált magyar turistával a Sella-tornyony.) Szakértők szerint a balesetek magas száma a turisták hiányos felszerelésére és a gyakorlatlanok könnyelműségére vezendő vissza.

Sir John Hunt a Kaukázusban

Angol hegyászok egy csoportja töltött néhány hetet a Szovjetunióban, ahol a Skára, Európa magasságra második hegyének környékén és az Usba-körzetben túráztak. A brit expedíció legkimagaslóbb egyénisége kétségkívül Sir John Hunt volt, a Mount-Everest expedíció vezetője, aki élményeiről lelkes nyilatkozatban számol be, amelyet a Daily Worker után a bécsi Volksstimme is közöl. Az 5500 m magas Janga gleccserén Sir John Hunt alatt beszakadt a hóhíd egy 50 m mély szakadék fölött. Szerencsére csak 7 métert zuhant egy kiugró sziklára, különben kötéltársát is magával rántotta volna. Az Usba-platón Anatoli Kucsovsky, kievi mérnök csatlakozott hozzájuk. Bár egymás nyelvét nem értették, jelekkel kitűnően megértették egymást. Így egy alkalommal George Band összeszorított ököllel mutatta, hogy kéri a biztosító kötélfeszítését. A szovjet mérnök megértette, azonnal megszorította a kötelet, de már ideje is volt, mert Band a következő pillanatban megcsúszott és szovjet társa mentette meg a további zuhanástól.

A nehéz túra után az angolok a szovjet alpinistákkal töltöttek egy hangulatos estét, ám erről számoljon be Sir John Hunt maga:

„... ültünk a sátrak előtt és hallgattuk a gitárkísérettel énekelt dalok bámulatos repertoárját hegyekről, hegyi lakókról, Afrikáról, a jeges Északról és nem utolsósorban brit matrózokról és orosz lányokról.

Amikor kedves vendéglátóink vidám arcára tekintetem, arra gondoltam, vajon nem tudnánk-e megoldani valamennyi problémánkat, ha mi, egyszerű emberek, magunk között a lehető leggyakrabban rendeznénk a maihoz hasonló barátságos összejövetelt?...”

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG *hivatalos közlemények*

A Népi Lengyelország felszabadulásának 14. évfordulója alkalmával a Szövetség Elnöksége táviratban üdvözölte a Lengyel Állami Turista Bizottság és a Lengyel Turista és Országismertető Egyesület elnökségein keresztül a lengyel természetjárókat.

Augusztus 23-a, a román nép nagy nemzeti ünnepe alkalmával üdvözölő táviratot küldött a Szövetség Elnöksége a Román Szakszervezeti Tanács Turista és Kiránduló Igazgatósága útján a román turistáknak.

Nemzetközi értekezletet tartott a szövetség a bolgár, csehszlovák, kelet-német és román természetjárók részvételével.

A tanácskozáson elhatározták, hogy a természetjáró tájékoztató versenyek rendezésének és szabályainak további összehangolása és egységesítése céljából

Előkészítő Bizottságot hoznak létre. Az Előkészítő Bizottság titkársági teendőinek ellátására a Magyar Természetbarát Szövetséget kérték fel.

Az Előkészítő Bizottságba a részvevő országok egy-egy megbízottat küldenek. Elhatározták, hogy felkériük Jugoszláviát, Lengyelországot és a Szovjetuniót is (akiknek képviselői a tárgyaláson nem vettek részt), hogy küldjenek egy-egy megbízottat az Előkészítő Bizottságba.

A Szövetség Elnöksége a különböző természetbarát szervezetek kéréseinek figyelembevételével elkészítette az 1958. évi hazai és nemzetközi naptár-tervezetét.

A hazai naptártervezetet hozzászólás és az egyéb rendezvényekkel való kiegészítés céljából valamennyi tag-szervezetnek megküldötték.

A nemzetközi naptárjavaslatot jóváhagyásra és a nemzetközi sportnapárba

való felvétel céljából a Magyar Testnevelési és Sport Tanács elnökségének küldötték meg.

Az I. Lengyel Turista Találkozót 1958. július 20–22-én rendezte meg a Lengyel Turista és Országismertető Egyesület (P. T. T. K.) Augustowban. A Találkozón Erős József, a szövetség elnökhelyettese és Tibor Lajos tanácsostag képviselték a magyar természetbarátokat.

1958. július 17–20-án került megrendezésre az V. Szlovák Turista Találkozó, melyen Berényi Sándor, a SZOT Sportosztálya mellett működő Természetbarát Iroda vezetője, Juhász László, az EDOSSZ Sportosztályának természetjáró-előadója és Závodszy József, a Vasas Természetbarát Egyesület elnökségi tagja képviselték a magyar természetbarátokat.

A Magyar Természetbarát Szövetség szilgileti táborozásával egy időben rendezte a Nemzetközi Balaton Kupa természetjáró tájékoztató versenyét. A verseny iránt igen nagy érdeklődés nyilvánult meg. Az 5 osztályban rendezett versenyre 112 csapat 555 versenyzője állt a rajthoz. A verseny egy részét a Nemesgulács–Badacsony–Szilglet, másik részét a Lesencefalva–Balatongyörök–Balatonederics háromszögben vívták.

A gondosan bemért pontok, a versenyzők helyszínre szállítása, az eredmények gyors kiszámítása igen alapos munkát kívánt, amit a versenyrendezés kitérően oldott meg. Csúpn egy észrevételt teszünk, hogy az indító- és célbírák most már krónikusan elmulasztják a kötelező felszerelés ellenőrzését. Ez pedig, különösen nemzetközi versenyen, nagy hiba.

Az egyes kategóriák eredményei:

Nemzetközi Balaton Kupa:

- I. BMSC (Skerlec, Hegedüs, Ujjas, Molnár, Pozsonyi, dr. Párajos) 12 hely. p.
- II. Vasas MÁVAG (Spankovic, Balla, Várdai, Szabó, Mészáros, Birloni) 13 hely. p.
- III. Bp. Spartakusz (Garay, Schönviszky, Szondy, Torma, Tóth, Benyó) 15 hely. p.

Külföldi csapatok:

- I. Csehszlovákia (S. Houser, V. Cajthaml, J. Basta, L. Zenisek, J. Kotvald, J. Jirotko) 22,5 hely. p.
- II. DDR 40 hely. p.
- III. Bolgár NK 43 hely. p.
- IV. RPR 46 hely. p.

Férfi I. osztály:

- I. Bp. Pedagógus (Kővári, Balog, Kovács, Rostás, Quitt,

VERSENYHÍREK

- Windenberger) 6 hely. p.
- II. Vasas Dinamó 13 hely. p.
- III. Újpest Spartakusz 14 hely. p.

Férfi II. osztály:

- I. Szállítóberend, gyára 4 hely. p.
- II. Mátra Klub 7 hely. p.
- III. Bp. Spartakusz 9 hely. p.

Férfi ifjúsági:

- I. MÁVAG 3 hely. p.
- II. Bp. Pedagógus 5 hely. p.
- III. UVATERV 9 hely. p.

Női:

- I. Prágai Lokomotív (versenyen kívül) 95 hibapont
- II. Pedagógus III. 107 hibapont
- III. Vasas Dinamó 117 hibapont

Bajnokságok

Augusztus 30–31-ével megindultak az 1958. évi bajnoki küzdelmek. A sort a budapesti természetjáró tájékoztató csapatbajnokságok nyitották meg. Ugyancsak megindultak az OB, a dunántúli és a kelet-magyarországi csapatbajnokságok és az egyesületi versenyek. Eredmények:

Budapesti csapatbajnokság, I. forduló:

- I. osztály:
  - I. Kőbányai Törékvés 9 hely. p.
  - II. Vasas Danuvia 9 hely. p.
  - III. Bp. Pedagógus 13 hely. p.

Ifj. I. oszt.

- I. UVATERV 5 hely. p.
- II. MÁVAG 7 hely. p.
- III. Bp. Pedagógus 7 hely. p.

Női I. oszt.

- I. Kőb. Törékvés 5 hely. p.
- II. Bp. Spartakusz 6 hely. p.
- III. Bp. Pedagógus 8 hely. p.

Kelet-Magyarországi csapatbajnokságok,

I. forduló:

- I. Miskolci Vasutas 6 hely. p.
- II. Szegedi Vasutas 7 hely. p.
- III. Debreceni Vasutas 10 hely. p.

O. B. I. forduló:

- I. MAFC 44 hely. p.
- II. Bp. Spartakusz 33 hely. p.
- III. Helyiip. Csát. 30 hely. p.

A további sorrend: MÁVAG, Újpest Spartakusz, BVSC, V. METEOR, UVATERV, Egri Spartakusz, BMSC, Mosonmagyaróvár, BEAC. Amint látjuk, meglepetésekben nem volt hiány. (Az eredményt tájékoztatásul közöljük. A bajnokságok befejezése után táblázatos kimutatást közlünk.)

A Textiles Természetjáró Liga egyesületi versenyét a Pilis hegységben rendezte. A sok vidéki csapat részvételével lefolyt verseny eredményei:

- I. Kaposvári Textil I. csapata.
- II. Magyar Posztó II. csapata.
- III. Győri Lenzöngő III. csapata.
- IV. Kőbányai Textilművek csapata.
- V. Hazai Pamutszövő csapata.

Mátraházán, Mátraszentimrén, Gárdonyban, Siófokon, Balatonalmádin létesült új és a felújított régi

turistaházakban legszebb az ősz

Keresse fel turistaházainkat!

Mérsékelt árak, természetjáróknak kedvezmény

Helyfoglalás: Turistaházakat Kezelő Vállalat
Budapest, VI., Lenin körút 55

Jelentősen megerősödött az alföldi természetjárás. A Csongrád—szegedi Természetbarát Szövetség ez évben több tájútúrat szervezett táborozással, vidám táborítúzzakkal. Ezek közül kiemelkedett az augusztus elején lefolyt szegedi Természetbarát Találkozó.

A szegedi ünnepi játékokkal egy időben minden évben meg kívánják ismételni és hagyományossá tenni a déalföldi természetjárók seregszemléjét. A találkozóra együtt természetjáró tájékoztató dásli versenyt is rendeznek, a városi KISZ bizottság mellett működő ISB által adományozott kupáért.

Az idén 18—20 szegedi és környéki szakosztály mintegy 250 tagja és vendége töltött, a vasutas fiatalok által felállított maroslelel sátoráborban, néhány kellemes és tanulságos napot. Fürdés, kirándulások, játékok, táborítúzz mellett hosszasan beszélgettek a szakosztályok jövő munkájáról is.

A Szegedi Kupa vándordíjas versenyen: I. a Mosonmagyaróvári Timföld 28, II. a Salgótarjáni MÁV 22, III. az UVATERV csapata 22 helyezési ponttal.

Tóth Imre

Szeged Idegenforgalmi Hivatala színes prospektust adott ki a város és környéke érdekesebb látnivalóiról. Mint értesülünk, most állítják helyre az ország egyetlen bábos zenélő óráját.

A Bratislava—Budapest—Belgrád közötti hagyományossá vált Nemzetközi Dunal barátságúrán 300 kajakozó vett részt. A háromhetes túra sok újabb személyes kapcsolatot tett lehetővé és erősödött a már eddigi kialakult barátság.

A SZOT mellett működő Természetbarát Iroda augusztus végén vízalálkozózt tartott Horányban. Az évad folyamán több ilyen jól sikerült rendezvény mozdította elő vízi természetjáróink szervezett sportolását.

Felhívjuk egyesületeink, szakosztályaink figyelmét az alábbi hírekre. A Borsod megyei Idegenforgalmi Hivatal újabb hűszágyas turistaszállást biztosított az Eszkála erdészházban. Ugyanakkor 8 férőhellyel bővítette a Mogyoróska községben meglévő turistaszállást. Bővít a Hivatal az útjelzés hálózatot. A Zemplén hegyeségi utikalauz, a nemrégiben megjelent térkép tág lehetőséget nyújt természetjáróinknak, hogy megismerjék ezt a szép és nagy kiterjedésű hegyeséget.

Az almásfűzfői timföldgyár Természetbarát Turista Köre elkészítette az országos kék jelzés: Szár vá.—Máriaszakadék—Vitányvár szakaszát a Vértesben.

A Vasas TE Központi Osztálya munkaterről kapt a Lomhegy—Büki pusztá környékét. Még ez évben helyreállítják a sikáros Lenkó emléket és újjáépítik a Bucsinában levő Kárpát-forrást, melyet a TTE egyik alapító tagjáról, a

EGYESÜLETI ÉLET

nemrégiben elhunyt Schubert János elvtársról neveznek el. A szakosztály jövő évi tervében szerepel a Salabasinai-kút helyreállítása.

Az újpesti TTE tagjai helyreállították és rendezték a csévi Eszperantó-forrást és környékét. Augusztus utolsó vasárnapján eszperantista—turista találkozót rendeztek a forrásnál, bolgár vendégek részvételével. Az ünnepség végével virágborították a 30 évvel ezelőtt létesített forrásházat.

A Kínizsi Természetjáró Liga barlangkutatói Zalavári István vezetésével kitesztítették a hosszú idő óta elhanyagolt hárshegyi Báthori-barlangot. A brigád vállalta, hogy gondját viseli a történelmi múltú barlangnak.

A V. Meteor barlangkutató csoportja többhetes kutatást folytatott Csehszlovákiában a szilicei fennsík határunkhoz közel eső szakszán. Tíznel több, eddig ismeretlen szombolyt fedeztek fel, melyek mélysége a 80 métert is eléri. A kutató csoport a csatlakozó magyar területen is eredményes feltáró munkát végzett. Az adatok feldolgozása folyamatban van.

Október 5-én, de. 11 órakor avatják fel a Frank-hegyen a munkásmozgalmi emléktáblát. Az ünnepséget a Vasas TE támogatásával a TTE budai osztályának jogutódja, a Klement Gottwald gyár Vasas Természetbarát osztálya rendezi.

A Soproni Postás SK természetjáró szakosztálya havonként illusztrált érte-

sítőt ad ki. Ebben számolnak be munkájukról, a szakszervezet támogatásáról, segítéséről, mely lehetővé teszi számukra: minél több postás dolgozót kívinni a szabadba, megismertetni velük a haza szépségeit. Munkájuk érdeméne, hogy ebben az évben több gyalogtúra mellett, különösen a nyári hónapokban, kajak-túrákat, sátoráborozásokat rendezhettek. A szakosztály példaképpül áll a postás turisták előtt.

Folyamatban vannak az istenkúti, dömrőkapui, bükkzentkeresztli, síkfőkúti és a nagyvillemi turistaházakban a legfontosabb felújítási és berendezési munkálatok. Az év hátralevő ideje alatt a többi házakban is végeznek kisebb tatarozó és berendezést pótló munkákat. A vállalat nyomtatékos figyelmeztetést intézett a gondnokokhoz, hogy biztosítsák a természetjárók részére az egytálalt és a nem „tervszerűen” érkező turistáknak is a szállást.

Az V. ker. Pilis TE szeptember 21-én avatta fel a kőhegyi Petőfi emlékművet és pihenőt. Petőfi Sándor 1845. szeptember 23-án, 113 évvel ezelőtt jutott el az „iszonyú magas Kőhegyhez”, melyet társaival megmászott. A társadalmi munkával épített emlékmű újabb bizonyítéka természetjáróink áldozatkészségének.

Augusztus 10-én a szigetmonostori V. Meteor vízitelepen, szeptember 7-én a gödi Fészekben avattak munkásmozgalmi emléktáblát. Mindkét rendezvényen nagy számmal vettek részt a régi munkás-turisták és fiatalok.

A Budapesti Természetbarát Szövetség Turavezető Tanácsa július végén tartotta értekezletét a csúcshegyi turistaházban. Ezen megtárgyalták a működési szabályzat vázlatát és a turistavezető-képzés teendőit. A Magyar Természetbarát Szövetség közben elkészítette a Működési Szabályzat tervezetét, amely a szeptember 6-1. zsíroshegyi értekezlet napirendjén szerepelt. Rövidesen megindulnak a tanfolyamok, a már eddig vizsgázott turistavezetőket pedig névsorba veszik és ellátják majd jelvényvel.

A záhonyi Vasutas SC természetjáró szakosztálya 8 éves múltira tekint vissza. Jelenleg 150 tagjuk van. Júliusban 97-en vettek részt a nem is közeli mecseki túrán. Terveikben további hazai és külföldi túrák szerepelnek, de nem felejtkeznek meg a közeli vízi lehetőségről sem, már megszervezték a vízi szakosztályt is. Az üzemi párt-, KISZ- és szakszervezeti bizottságok jelentős támogatásával érték el eredményüket.

A Pest megyei Természetbarát Szövetség szeptember 20—21-én rendezte meg első ízben vándordíjas Mátyás emlékversenyét.

B Á N K Ú T

Mint lapunk legutóbbi számában közöltük, az érdekelt szervek képviselőit anélkül hívtuk egybe, hogy lendületbe hozzuk a bánkúti turistaház építkezését.

A Turistaházakat Kezelő Vállalat, az EM, a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság és a Magyar Természetbarát Szövetség képviselőinek tanácskozása nem tudott érdemleges álláspontot kialakítani a felelősség ügyében. Ezt a kérdést lapunk továbbra is napirenden tartja és kéri a KNEB vizsgálatát, tekintve, hogy

jelentős kár származott a munka késlekedéséből.

Az értekezlet legfontosabb feladatának tekintette, hogy a már kialakult helyzetben a munkálatokat meggyorsítsa és biztosítsa legalább a kései, október 31-i határidő betartását. Az EM kiküldötte vállalta, hogy eljár a Heves megyei Tanács építési osztályánál a munka gyors befejezése érdekében.

A lazaságot fokozta, hogy a felvétel és a kezdeti munkák részlettervek nyomán folytak, az építő vállalat a teljes tervdokumentációt csak augusztus 5-én küldte el a megrendelő TKV-nek. A TKV a műszaki ellenőri munkákkal Martus Ferenc

turistatársunkat bizta meg, aki már több alkalommal megtekintette és sürgette a munkálatokat.

Jelenleg a tetőszerkezet már áll és a napokban kerül a hullámpala a tetőzetre, ami a további beázásokat meggátolja.

A bánkúti turistaház építési huzavonái intő példa nemcsak a szövetség és a TKV számára, hanem az építési szerveknek is. Nem elég az, hogy mindenki bizonyítani tudja a rendeletek betartását. A törvények tiszteletben tartása mellett, több lelkiismerettel, néhány százezer forintot lehetett volna a népgazdaságnak megmenteni.

K. V.

Fejlődik a Baradla

Hatalmas felhőszakadás víztömege zúdult végig három éve az aggtelek-jósvafői Baradla-barlangon. Az áradat elsodorta az épített utakat, korlátokat, világítási berendezést s nem találván szabad utat, áttörte a hegyoldalt, iszappal, kőtörmelékkel töltve meg a jósvafői tó egy részét. Leszakadt a műút, megrepedtek a szálló falai.

Ez esetben is igaz az a mondás, hogy nincsen olyan kár, amely haszonnal ne járna. A helyreállítási munkálatok során fedezték fel a Baradla alsóbarlangot, ma már szilárd bejárat nyit utat — egyelőre csak kutatók részére — az új járatba. Ugyanott a víz is rombolás nélkül kerül a felszínre.

Nemrégiben nyitották meg a ragyogóan helyreállított Tengerszem szállót; a völgyben állandó sátor tábor nyújt további szálláshelyet a Baradla és a környéki barlangok és a karsztvidék többnapos megtekintéséhez.

Az idegenforgalom vezetői kétnapos tanulmányút során vizsgálták meg a fejlesztés lehetőségeit, mert sem a közlekedés, sem az ellátás eddigi feltételei nem biztosították olyan nagy tömegek látogatását, melyre az a páratlan természeti kincsekkel bőven megáldott vidék érdemes. Az eddigi látogató létszámra sem lehet panasz. Augusztus közepéig 60 000 turista, kiránduló gyönyörködött a barlangban. Még egy évben sem volt a látogatók száma ilyen nagy. De a kultúra fejlesztése, a haza megismertetése nem állhat meg a mostani szinten. Gyorsabb közlekedés, jobb és több ellátási és szállási lehetőség, a barlang berendezéseinek fejlesztése áll az idegenforgalom és a kapcsolódó tárcák előtt, mint megoldandó feladat. A Természetbarát Szövetség a maga részéről örömmel üdvözli a kezdeményezést és lehetőségeihez, erejéhez mérten támogatja azt.

KÖNYVSZEMLE

A Kartográfiai Vállalat vízisporttérkép sorozatában a DUNA BUDAPESTTŐL SZTÁLNIVÁROSIG című kiadványa újabb segítséget nyújt vízi természetjáróinknak. Sok kajakozó augusztusi túrái során már haszonnal forgatta a jól szerkesztett térképet. A Dunáról eddig megjelent két térkép lehetővé teszi a víztúrák gondos előkészítését és tervezését. Mint már hírt adtunk róla, a vállalat az összes hajózható folyók, patakok térképeinek kiadását is tervezi.

Az EM Kinizsi barlangkutatói kis füzetet adtak ki az EGERSZÓGI SZABADSÁG CSEPPKÖBARLANGRÓL. A kis mű ismerteti a barlang feltérési munkáit, főbb adatait; leírja a barlang egyes cseppkőves képződményeit és a barlanghoz vezető útvonalakat.

TURÁZZUNK, TÁBOROZZUNK címen tetszetős könyvben foglalta össze az OISE természetjáró és táborozási bizottsága a turistás főbb tudnivalóit. A könyv külön fejezetben ad tájékoztatást tájegysegként a legszebb látványokról, szállásokról, természetvédelmi területekről, táborozó helyekről.

PUTOVANIE PO SLOVENSKU címen dr. V. Adamec és dr. Juraj Pacl értékes művet írt Szlovákia hegyvidékeiről. A könyv ismerteti az egyes hegységek nyár- és télen járható útvonalait, érdekesebb látványait, a turistaházakat, a közlekedési lehetőségeket és az útjelzéseket. A Csehszlovákia látogató turisták nagy segítségét nyernek ebben a legfontosabb tudnivalókat összefoglaló könyvben.

SOPRON KÖRNYÉKE útikalauz adott ki a Győr-Sopron megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala. A Fertő és Nagycenk táj és történelmi érdekességeit tartalmazó könyvet 6 forintért lehet megrendelni a Hivatal Sopron, Ógábona tér 8. címen.

„Havasok bércein”

Keresztretjévényünk vízsz. 24. és függ. 4. sorának megjelölését megtalálhatjuk a Természetjárás augusztusi számában, ha figyelmesen olvassuk cikkét. Megjelölésül beküldendő ez a két sor október 31-ig. Vízszintes: 1. Sokszínű. 7. Nemsokára már itt hajózatunk. 9. Dél-amerikai óriáskigó. 10. Téll sporteszközünk. 11. Úresen zárva tartott kulacsban teletszik meg. 13. A folyó évszak. 14. Észak-amerikai indiántörzs. 18. Cukorgyáráról ismert község. 20. ... pan, egy filmeleség. 22. A másik oldalán. 25. Száj része. 26. Mosópor-márka. 27. A legnagyobb bagolyfaj. 30. A gravitáció törvényének engedelmeseink. 33. Fő világtáj. 35. Tejtermék. 37. Ilyen nevű kő van a Bükkben. 38. Dicső múltú turistagegyesület. 40. Hely- és időrag. 41. Ez is a száj része.

Függőleges: 1. A légzés legfontosabb szerve. 3. Kereskedelmi műszó. 5. Kicsinyítő képző. 6. Az ilyen túrák ideje már lejárt. 8. Görög betű. 10. Egyforma más-salhangzó. 12. Feltételes kötőszó. 13. Előd. 15. Búcsúszó. 16. Kettős mássalhangzó. 17. Ez a legfenségebb az erdőben. 19. Ilyen nevű bérce van a Bükkben. 20. Leány becenév. 21. Mutató névmás. 22. Ital. 23. Női név. 27. Egyesült Államok röv. 28. Elege van belőle. 29. Férfi-név. 30. Igekötvő, távozást jelent. 31. Az előbbinek rokona. 32. Rómalak viselete. 34. Kis patak. 36. Sir. 38. Kettős mássalhangzó. 39. Lásd. függ. 30.

Készítette: Horváth Péter

Júliusi FEJTÖRÖNK helyes megjelölése: Vízitúrázó könyve, Balaton útikalauz; az augusztusi szám retjévényének megjelölése: Dera patak, Elsőküti őrház; Káposztásmegeyer. Könyvjutalmat nyertek: Kiss Sándorné Hódoscsépány, Gutyan Mihály Szarvas, Fejér Irén Debrecen, illetve Antoni Józsefné Budapest, Pap Márta Kiskunhalas, Gál Endre Csurgó.

Dr. V. G. Budapest: Miért tételezi fel, hogy eleve laikusnak tartjuk Önt? Kívánsága jogos, mi is azt szeretnénk, ha az útjelzések leírása, a térkép, az útikalauzok szövege és a terepen a valóság — azonos lenne. Sajnos, mi csak azokról az új jelzésekről tudunk hírt adni, amelyeket hozzánk, vagy a szövetséghez bejelentenek, illetve, amelyekről gyakorlatban szerepünk tudomást. Ha viszont gondosan figyelné ilyen híreinket, tapasztalnánk, hogy mi is közöljük például a Vértesben ténylegesen meglévő jelzéseket. Különböző feltételezéseit legfeljebb néhány érintett személy osztja, de nem a természetjárók összessége. Mi továbbra is nyilvánosságra hozzuk azokat a hibákat, amiket személyek, vagy vállalatok követnek el a turisták tömege ellen.

Cs. D. Budapest: Túrapartnert házasság céljából apróhirdetések útján keresni, nem a mi gondolatvilágunkba tartozik. A szakosztályok túráin becsületes alapon

szövegdnek tartós kapcsolatok. Fenti hirtetésekre nem vállalkozunk.

P. P. Budapest: A civilizáció fejlődésének kérielhetetlen törvénye, hogy a lakott területek terjednek. Kerek hatvan éve a Dobogókőn még csak egy kis faház állott, ma már üdülők sora, műút, vízvezeték, villany, autóforgalom változtatta meg a tájat. Bele kell tehát nyugodnunk, hogy Budapest határain belül, a Konkoly Thege úton, Farkas völgyben is házak és kerítések jelzik az ember előnyomulását. A bánkúti házról külön írunk.

R. K. Budapest: Tagadhatatlan, hogy magyar nyelven ír, de sajnos nem tudtuk megállapítani, hogy mit kíván.

M. L. Bugyi: Egyik egyesületünkől kap értesítést, ők segítenek majd a szakosztály alakításában. Sok sikert munkájához.

K. O. Tata: Észrevételeit és javaslatait köszönjük, a mi hibánk, hogy erre idáig is nem gondoltunk. A turistaszállásra vonatkozó javaslatát továbbítjuk a TKV-hez.

L. Gy. Szeged: Sajnálattal vesszük közlését. A lapnak elsőrendű feladata a természetbarát mozgalom szervezését segíteni. Erről nem kívánunk lemondani. Némi túlzás, hogy az ilyen közlemények a lap felét töltik ki.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Lapzártá minden hó 1-én.

1	2	3	4	5	6
7	8	9			10
11		12		13	
	14	15	16		
	17	18		19	
20	21			22	23
24					
25				26	
		27		28	
29	30			31	32
33	34			35	36
37		38		39	40
		41			

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat. Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

NÖVÉNYEINK.

Erika, Csarab

Múlt számunkban két közismert és kedvelt „turista-virág”-ról olvashattunk. Most ismét egy olyan növényt kerítünk sorra, amelynek ismerete érdekli a növénykedvelő természetjárókat, nevéből, lakóhelyéről még nemegyszer viták folynak.

Sopron környékén járt ismerősöm kis rózsaszínvirágú csokrocskával kedveskedett: „erikát hoztam!” Nagy volt a megrökönyödése, mikor nemcsak megköszöntem, de helyre is igazítottam: „szép kis virág, de ez nem erika.”

Gyakorta emlegetik mások is helytelen néven e cserjét, ismerkedjünk meg tehát vele közelebbről.

Az erika vagy hanga (*Erica carnea* L.) hazánkban nem él. A Közép- és a Keleti-Alpokban elterjedt: Ausztriában, Svájcban, északabbra Bajorország és Csehország hegyein, délre az Appennineken, s a Horvátországon áthúzódó Dinári-Alpokban. A Kárpátokban nem fordul elő. Az alacsony, talajrafekvő törpecserje csak a vékonyabb gallyait emeli fel, s az egy arasznyi nagyságot ritkán éri el. Talajra nem válogatós, a mészkőzetten is jól megél. Örvösen álló levelei vékonyak, tűszerűek, harangos kis virágai korán, III—V. hónapokban nyílnak.

Ezzel szemben az az alacsony cserje, melyet nálunk tévesen, de gyakran erikának neveznek: a csarab vagy seprővirág (*Calluna vulgaris* Hull, lásd rajzunkat) hazánk némely részén tömegesen is található. Ez nem oly kistermetű, mint az erika, mert a 40—60 cm-t mindig eléri, de néha meghaladja a métert is. Talajra nagyon kényes, csak a teljesen mésznélküli talajon él meg. (Hiába próbáljuk kertünkbe betelepíteni, ha gondoskodunk is számára mésztelen talajról, de öntözővizünk, mely kevés meszet tartalmaz, mint amennyi pl. a pesti vízben van, attól igen rövid idő alatt elpusztul.) Levelei átellenesen elhelyeztetek aprók, pikkelyszerűek, gallyrasimulók. Hosszú füzért alkotó, rózsaszínű virágai nyárutón, augusztus végén, szeptemberben nyílnak.

Elterjedési területe sokkal nagyobb, mint az erikáé, majdnem egész Európában megtalálható mésztelen talajokon. Nálunk az ország nyugati részén Sopron—Vas—Zala vidékén gyakori. Veszprémben is él több folton, legkeletibb előfordulási helye eléri a Balatont, Kisórs—Kövágóórs környékén. Az ország másik végén a Kárpáti termőterülete lépi át határunkat a Sátorhegyekben és Aggtelek környékén. (Sompatakkishuta mellett fehér virágú változata is szép számmal található.)

Papp József

Csarab
Calluna vulgaris

Járjunk

többet

moziba!

MEGJELENT

a Zempléni hegység
útikalauza

•

A MAGYAR SPORT
ÉVKÖNYVE
1958

•

A vízijártassági vizsga
módosított anyaga

•

Kapható
az Állami Könyvesboltokban

•

Olvasd a Sport Lap- és Könyv-
kiadó Vállalat kiadványait!

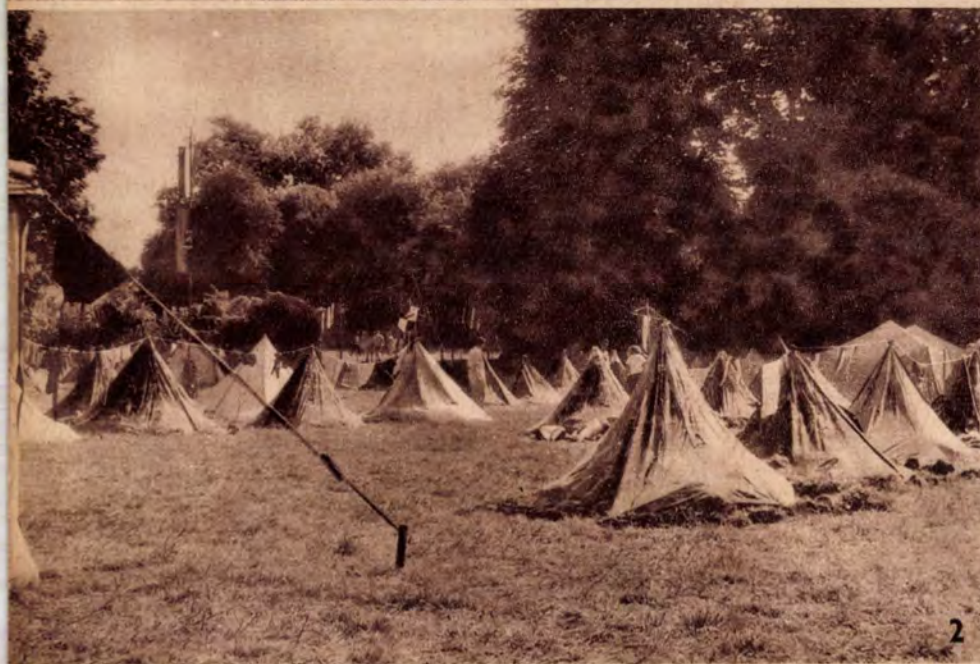
Természetjárás

1. Megnyílt a TÁBOR! A vasutasok altáborának ötletes bejárata.
2. A hatalmas vasas altábor egy részlete.
3. Szigliget vára alatt, a Szentgyörgyhegyre induló természetjárók egy csoportja.
4. Munkásmozgalmi emlékmű a V. Meteor monostori víztelepén.
5. Táborrészlet a vasasok galyatetői országos találkozásán.

(Kunsági felv.)

1

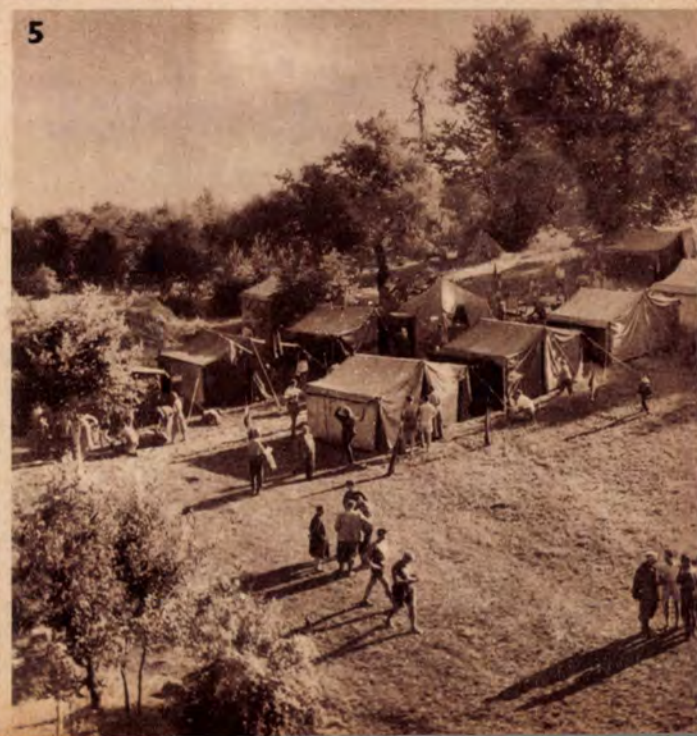
2

4

3

5

Természetjárás

1958. OKTÓBER

★

IV. ÉVFOLYAM 10. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

FOTÓPÁLYÁZATUNK

Igen sok részvevővel sikeresen zárult idei pályázatunk. A Bíráló Bizottság 47 pályázó 325 képéből válogatva döntötte el az eredményt.

A pályaképek szakmai, művészi értékelését a FOTO folyóirat legközelebbi számában, az egyik bíráló tollából ismerteti. Mi csupán néhány, a természetjáró-mozgalom szempontjából fontos tanulságra kívánjuk felhívni a figyelmet.

A képek többsége kiránduló, idegenforgalmi jellegű volt. Kevés és általában gyenge „termés” mutatkozott a szakágazatokban (sielés, sziklamászás, barlangmászás, vízi természetjárás), de különösen feltűnő, hogy kerékpáros természetjárásból egyetlen kép sem érkezett be. Ez egyúttal ösztönözze fotosainkat: e tárgykörben is dolgozzanak.

A fényképek átlagszínvonala magasabb volt a korábbi pályázatunkra beküldött anyagnál, de kiemelkedő fejlődés nem látható. Kiugró, újszerű megoldásokat nem tapasztaltunk. Ezért a Bíráló Bizottság az I. díj kiadását nem javasolta.

A fotópályázat eredménye: két II. díj, Doma István, Miskolc „Füzéri tavasz” és dr. Elekes László, Budapest „Felüdülés a fellegvár kútjánál” című képei. Három III. díj, Solymosi István, Budapest „Csesznek vár falai között”, Bojtor Andrásné, Budapest „Arra közelebb” és Sipos Gyula, Budapest „Jókai emlékét őrzik e kövek” című képei. A Bíráló Bizottság Faragó László, Jászberény „Sűrű ködben Mátraszentlászlóra” és Bence Pál, Budapest „Arányok” című képeit jutalmazásban részesítette.

A díjakat, jutalmakat és a pályázatra beküldött fényképeket a szerkesztőség mindenkinek megküldi.

„Füzéri tavasz”, Doma István II. helyezett képe

Cimképünk: Felüdülés a fellegvár kútjánál, dr. Elekes László II. helyezett képe

Petőfi emléke

Most hetven éve néhány budapesti értelmiségi arra a gondolatra jutott, hogy nemesak az Alpokban, a Magas-Tátrában, hanem a fővároshoz közel eső Pilis hegységben is lehet túrázni. Az 1888-ban a klastrompusztai kirándulás vetette meg az alapját a magyar belső hegységekben megindult turistamozgalomnak. Az akkor még vad, ismeretlen hegyvidék azóta részletesen feltárt, turistalétesítményekkel teletüzdelt, megszokott tereppé vált.

Kevesen tudják, hogy a „felfedezést” 43 évvel megelőzve, nem kisebb ember, mint a hazaszeretet és a világszabadság nagy költője: Petőfi Sándor járta a Kőhegy vadregényes útjait.

A Pilis Turista Egyesület a szívünkben élő nagy költő emlékének ápolására hívta életre a Kőhegy ormán pihenőjét és emlékművét. Úttörők, középiskolások s idősebb turisták tömege lepi el a bizarr sziklák övezte fennsíkot az avató ünnepségen. Amikor szemünk jólesően sikklik végig az ünneplő sokaságon, eszünkbe jut Petőfinak a kőhegyi látogatás után

két évvel írott verse: A XIX. század költőjéhez. Fülünkben csengenek az elgondolkoztató sorok:

„Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet, ...”

Ma már nemesak lopva, hanem jog szerint részesülhet mindenki a természet szépségeiből is, s ehhez meg is van a módja. Nincsenek tilos táblák, csendőrzőrők, csak mutatóba maradt néhány foszlánya a hajdani Dréher-vadászterület kerítésének; megszűnt az életet senyvesztő munkanélküliség, és módjában áll mindenkinek, hogy kedvére járhasson a természetben. A költővel együtt mondjuk: ez még nem a Kánaán, még nem állhatunk meg. Még fokozottabban kell dolgoznunk, hogy ne csak mindenki egyaránt részesülhessen a természet szépségeiből, hanem minél többen élvezzék is azt. A mi feladatunk, hogy mind többen felismerjék a természetet, a haza megismerésének szükségét.

Velünk együtt ezrek és ezrek látogassák túráik közepette a Petőfi emlékművet s néhány szál virágot talapatára helyerve, gondoljanak arra: mi vagyunk a költő álmainak megvalósítói.

KUNSAZI VIKTOR

TURISTÁNAK ezt is kell tudni

Általában közismertek a Magyar Természetbarát Szövetség tagsági adatai, de azon túlmenően szinte senki sem tud azokról a számokról, melyek megcáfolhatatlanul bizonyítják mozgalmunk fejlődését, minőségi változását.

A tények makacs dolgok, a számok is ilyenek, ezekkel legádázabb ellenségeinknek is nehéz szembeszállni. Sajnos, a turistamozgalom egészére soha nem készült átfogó statisztika. Ma sem rendelkezünk ilyesmivel. Néhány területen azonban sikerült — igen alapos és nehéz munkával — megfelelő adatokat összegyűjteni, melyeket most olvasóink elé tárunk.

1. A szervezett turisták számáról, s ezzel a mozgalm erejéről — legalábbis részben — némi helyzetképet nyerünk.

A múltból kétféle számadat ismeretes. Az egyik, kevéssé ellenőrizhető: az egyesületek által bejelentett taglétszám. Ez 1929-ben volt a legmagasabb: 20 288. Ehhez még hozzá kell fűzni, hogy a későbbi években, amikor ez a szám a 16 000 alá szökkent, egyes szövetségi vezetők a nem szervezett természetjárók beszámításával 30 000 turistáról beszéltek.

Hiteles adat a szövetségi igazolvánnyal rendelkezők száma. Lássuk a felszabadulás előtti és utáni számokat:

1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936 év
7654	7915	6938	7726	8204	8566	9075 fő
1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943 év
8795	8002	8479	9025	8818	4983	5872 fő
1950	1955	1957	1958 X. 1. év			
13 976	11 440	14 350	24 345	fő		

(1950—55 között csökkenés állt be, a kedvezmények megvonása folytán.) Jelenleg a szövetséghez 18 tagegyesület 233 osztállyal és 108 önálló kisebb alakulat tartozik.

2. A természetjárás mozgalmának másik fontos területe a turistaházak és azok forgalma. A múltból hiányosak az adatok, de ma sem tudunk például a megtett túrákról teljes összefoglalót adni. A részadatok összehasonlítása azonban itt is döntő változást mutat.

Hiteles kimutatás szerint 1941-ben 50 turistaházban 1831 férőhely állt rendelkezésre. A Turistaházakat Kezelő Vállalat 1949-ben 38 házban 1300 férőhellyel kezdte meg az üzemeltetést. Jelenleg 50 házban 1900 a férőhely, azonkívül a nyári hónapokban több száz férőhelyes alumínium vikendházak és sáttortáborok elégítik ki az igényeket. A házakban erősen lecsökkent a „szükségférőhelyek” száma (poros manzard odúk) s tiszta ágyak, folyóvíz, villany, kulturált környezet várja a természetjárókat. Nem szerepel fenti számban az egyesületek által fenntartott számos létesítmény (Vasas Galyatető, Kinizsi Eggerszög, Szállítóber. Nagy Irtás, kulcsosházak), valamint az idegenforgalmi hivatalok által fenntartott szállások (Mogyoróska, Eszkála, Kápolnapuszta stb.).

Érdekesek a hús legforgalmasabb turistaházról rendelkezésünkre álló adatok:

1935	14 141	hálóvendég (55 441 átvonuló)
1937	13 046	hálóvendég (50 482 átvonuló)
1939	14 734	hálóvendég (66 679 átvonuló)

(Az átvonuló vendég fogalma azóta megszűnt, mert nem kell belépődíjat fizetni.)

Egyévi időtartam alatt, 1957. július 1—1958. június 30 között az 50 turistaház hálóvendég-forgalma 204 446! (közte a legutóbbi hónapokban megszerzett és felépült házak — Mátrászentimre, Mátraháza — és a csökkentett forgalmú, renoválás alatt levő házak). Fenti szám alapján 20 ház átlagforgalma meghaladja a 80 000-et, a régi háló- és átvonuló vendégek együttes számát.

Sokszor felmerül a panasz, hogy a házakat a nyaralók lepik el. Nézzük meg egyes házak forgalmát s megtudjuk, mi az igazság:

Törökmező	(1940)*	2173	(1957. VII.—58. VI.)	5 641
Klastrompuszta	(1930)	938	(1957. VII.—58. VI.)	4 472
Dobogókő	(1933)	3737	(1957. VII.—58. VI.)	18 902
Nagy Villám	(1937)	1922	(1957. VII.—58. VI.)	5 046
Vaskapu	(1934)	168	(1957. VII.—58. VI.)	3 316
Bánkút	(1936)	1507	(1957. VII.—58. VI.)	6 332
Telekesi	(1937)	210	(1957. VII.—58. VI.)	2 873
Várkút	(1937)	860	(1957. VII.—58. VI.)	6 303
Herman O.	(1937)	1792	(1957. VII.—58. VI.)	6 248
Csúcshegy	(1942)	350	(1957. VII.—58. VI.)	3 495
Ágasvár	—	—	(1957. VII.—58. VI.)	5 159
Nagy Hideghegy	—	—	(1957. VII.—58. VI.)	5 084

Jól tudjuk, hogy ezek a számok nemcsak a rendszeresen túrázókat foglalják magukban. De akármilyen önkényesen vonunk le ezekből, a természetben járók száma erősen megnövekedett. A számok azt bizonyítják, hogy az embereknek nemcsak joguk, hanem módjuk is van felkeresni a hegyeket.

A turistaforgalom adataihoz tartozik, hogy ez évben 400 magyar természetjáró túrázott külföldön; a szakszervezetek és természetjáró szervek által rendezett túrákon, kirándulásokon ez évben 60 000 fő vett részt, 2 hajó-, 2 kerékpár-, 14 vonat-, 1 vízitálalkozó és számos gyalogtúra keretében. Nincsen adatunk az úttörő, középiskolás, ipari tanuló túrákról, országjárásról.

Az IBUSZ 372 különvonatán 314 160, az autóbustúrákon, 7100 különjáraton 250 000 személy ismerkedett meg az ország szépségeivel.

3. Néhány szó a turista alkotásokról. Az útjelzésekkel sem szegyenkezhetünk. Igen jók a jelzések a Pilisben, Börzsönyben, Bükkben, Bakonyban, Balatonfelvidéken és a Mecsekben. Az utóbbi időkben indult meg a jelzés a Zempléni hegységben, a Vértesben és a Cserhátban. A jelzések festéséért lelkes, önzetlen turistákat és az idegenforgalmi hivatalokat illeti a dicséret.

Az országos kék jelzés nagy része elkészült. Hiányos még a Cserhátban, Aggtelek—Putnok között, a Gerecsében és egyes hegységek kisebb szakaszain. Néhány szemléltető adat a jelzett utak hosszáról:

Aggtelek	100 km	Karancs-Medves	59,4 km
Bakony	583,8 km	Keszthelyi hg.	347,7 km
Balatonfelvidék	652,7 km	Mátra	333,5 km
Börzsöny	454 km	Mecsek	490 km
Budai hegyek	155,5 km	Pilis	590,5 km
Bükk	685 km	Velencei hg.	20 km
Cserhát	90 km	Vértes	150 km
Gerecse	40 km	Zempléni hg.	170 km

A Bálvány kilátó javítási munkáit elvégezték, új kilátó és pihenő készült a Borbélyhegyen, Kőhegyen. Csóványoson, a Balatonfelvidék több pontján, most épül a Csesznek feletti Törökhegyen. Korlátok, létrák készültek a Rámszakadéokban és út épült az Oltárkőhöz vezető vonalon.

Talán nem érdektelen megjegyezni, hogy a Sport Lap- és Könyvkiadó fennállása óta 36 természetjáró vonatkozású könyvet adott ki 1957-ig, melyhez ez évben még hét kiadvány csatlakozik. A Gerecse, Karancs-Medves és a nyugati hegyvidékek kivételével már minden hegységünkről rendelkezünk útikalauzzal.

Régi adatainkat az MTSZ hivatalos közlönyéből vettük (1936—43), azok teljes mértékben hitelesek. Az új adatok is pontosak, de hiányosak. Az összes természetjáró szervezet feladata, hogy gyűjtse a maga tevékenységének mutató számait, ne szerénykedjünk a társadalmi munka bizonyítékaival.

Az elért fejlődés nem a véletlen műve. Társadalmi rendszerünk gondoskodása, a természetjáró mozgalm önzetlen munkásainak együttes erőfeszítéséből születnek. Legyenek ezek a számok a további még sikeresebb fejlődés buzdítói.

* (mindenhol a régi legmagasabb számot vettük.)

Látogatás a Szarvasi Arborétumban

Hosszasan nyújtóznak a jegenyefák árnyékai az országút porában, amikor kerékpárunkkal átkarikázunk a Holt-Körös hídján. Az Arborétum felől érdeklődünk. Csodálkozva ráncolódunk a homlokok. Arborétum? Ilyent bizony nem ismernek. „Pepi kertet” — azt igen. Mosolygásra gömbölyödnek a kérdezettek arcai, készségesen mutatják az irányt. Szarvas felől jövet jobbra fordulunk a Mezőtúrt jelző tábla mellett.

Az út s a Holt-Körös között fekszik az Arborétum, Szarvastól mintegy 2 kilométerre. Jelentkezünk az irodán. Engedélyt kérünk és kapunk az élőfa gyűjtemény megtekintésére. Vezetőt ugyan három fő részére nem adnak, de a megvásárolható katalógus alapján jól tájékozódunk. Legelőbb is megtudjuk, hogy a 85 holdas parkban 138 fenyőféle, 86 egyéb örökzöld, 355 lombos fa és rengeteg egyéb növény látható. A fákon ízléses — néha eléggé rejtett — számozott kerámia-táblácska található. A katalógus, a térkép és ezek segítségével nemcsak a növények magyar és latin nevét, de származását is megismerhetjük.

Első benyomásunk: az Arborétum tömény illatárja! A prímet a gyantaillatok százféle változata viszi. Ezt csak néhol nyomja el a fehér szirmú jázmin mézes, vagy az exotikus fák lágy, fűszeres illata. Az illatok mellett a színek ezernyi árnyalata ragadja meg a szemlélőt. A kolorádó-fenyő ezüstös zöldjétől a tiszafa sötét tónusáig a zöld minden árnyalata pompázik. A június bontotta virágok színorgiája pedig egyenesen kápráztató.

Csendesen sétálgatunk az utakon, mégis akarva-akaratlanul békes madárpárokat riasztunk. A szakszerűen telepített odúk sokféle madarat csábítanak letelepedésre. Hol egy fácpár suhan a fűben, hol örvös galambpár rebben riadtan szét. A fákon pirossapkás harkályok, sárga hasú cinkék, sürgölődő vadgerlék, kíváncsiskodó vörös-begyek kopácsolnak, búgnak, csiripelnek.

Elérjük a kilátót. Innen, de a park más helyéről is változatos térélményben részesülünk. A különféle facsoportokat, cserjéket tágas, frissen kaszált gyepszőnyeg választja el egymástól. Minden útkanyar új tájképi részletekkel lep meg. Néha úgy érezzük magunkat, mintha idegen világrészbe csöppentünk volna. Némely fa méreteivel ragadja meg figyelmünket. A 24 méter, kb. öt emelet magas mammutfenyő valóságosan óriásnak tűnik, holott észak-amerikai 100—120 méter magas testvérei között szerény törpe. Megcsodáltuk a 18 méter magas simafenyőket. Ezek is a kert óriásai közé sorolhatók. Érdekes a park 70 méter átmérőjű nehéz szagú borokája. Ez a növény olyan terjedelmes, hogy 50 kisdíák csak nehezen éri át!

Az Arborétumban négy világrész növényei adtak találkozót. A mexikói kaktuszok, Észak-Amerikában erdőt alkotó ábrafa, a budhisták kihalófélben levő szent fája, a páfrányfenyő, s a hajladozó bambusz nád békésen virágozik túránk ismert fáival, a tölgygel, a bükkal, a gyertyánnal.

— De kár, hogy e park nincs Budapesthez 150 kilométerrel közelebb — veti fel egyik társam. Vagy tán szerencséje — válaszol a másik. Vajon hogyan vészelt volna át a véres harcok, pusztító háborúk viharát, vagy akár egy békés vasárnap műgyűjtőinek szenvedélyét?

Tessedik Sámuel, Európa-hírű botanikusnak szülővárosa Szarvas. Nem tőle tanulták-e a szarvasiak a fák, virágok szeretetét? A múlt század második fele óta, mióta a Bolza grófok (Bolza József volt a Pepi gróf, innen származik a Pepi-kert elnevezés) a kertet létrehozták, nemzedékek gondozzák, szépítik. A felszabadulás után állami kezelésbe került, azóta tovább gazdagodott, gyarapszik a park.

Az óriás fűzek lombja alól elősoronó szürkület távozást parancsol. Nehezen búcsúzunk, hiszen olyan érzésekkel, élményekkel gazdagodtunk, amit csak legszebb túránk nyújtanak. És nemcsak botanikai ismeretekkel lettünk többek, hanem egy hasznos tanulsággal is. Erdemes néha lerándulni az Alföldre is. Hazánkat csak akkor ismerhetjük meg igazán, ha a sziklás hegycsúcsok, erdős dombvidékek mellett meglátogatjuk városaink becses műemlékeit, végigvezünk lustán hömpölygő folyóinkon, megcsodáljuk védett tavaink, erdeink, ezer színű cseppkő-barlangjaink titokzatos mesevilágát.

Tokaji Tibor

Hikori-diófa, fája rendkívül kemény és rugalmas. Jó silécek készülnek belőle

Török mogyorófa, fájából készül a „rózsafa” hangszer. A 20—25 méter magasságot is eléri

Pusztai SZÉLBEN.

Sokan talán azt hiszik, hogy a természetjárás csupán hegymászást, hegyi túrákat jelent. Nem mondom, a hegység egyedül az, ami a legfeljebb szemlélőt is megragadja égbenyúló bérceivel, kéklő ködös tájával, csillogó vízeséseivel, csevegő-csobogó patakjaival, rejtelmesen susogó fenyveseivel. Mégis akadnak olyanok, akik meg akarják ismerni az ősi magyar puszták természeti szépségeit, titkait is, amelyeket az évszázados tölgyek mesélnek, ha a pusztai szél faggatja őket. Mert szép a pusztai és a pusztai erdő is. Vajon hányan ismerik a mocsári tölgyerdők, szikesek élővilágát, lakóinak életét, évezredek őstörvényeit, szokásait. Tudom, kevesen. Pedig a természet hálás az ember szeretetéért, titkait feltárja azok előtt, akik meg akarják ismerni. Erről szeretnék egyet s mászt elbeszélni.

Akkortájt éppen az Alföld végtelemben nyúló rónaságát jártam fel, szabadult lélekkel, s olyan örömmel, amelyet csak a tanulás „gondjaitól” megszabadult diákszív érez. Egymás után hagytam magam mögött a réteket, legelőket, s olykor még a kócsa délibáb is feltűnt a láthatár ködbevesző peremén. Ki tudja honnan varázsolta elem a vizet, nyárfasort, kútgémet... Majd ahogy jött, vibrálva, remegve, el is tűnt. A légben nyár elejét fújták a langyos júniusi szelek, s elhozták a távoli falu déli harangszavát. Sötét felhők tornyosultak az azürkék égen, s a rozzant kútgém mögött méltósággteljesen terpszkedett az óhati tölgyerdő.

Másnap nyár elejét csattogtatta a fülemile, s a hajnalt már egy vén tölgy tővében, az erdő szélén lestem meg.

A pusztai táj lassan bontakozott ki a felkelő nap fényében. Biborvörös, majd aranyárga lángnyelvek nyaldosták az ég alját, s hideg fuvalott át a tájon, amely szinte megrezgettette a halovány csillagokat az égen. Lassan előkúszott a nap, sugarai megvilágították a bányafelhők aranyos gyapját, s behatoltak a mocsárrillatú erdő évszázados fáinak közé. Behatoltak, s hírül adták az erdő lakóinak, hogy itt van már, megérkezett aranyrokolyájával a ragyogó, ezerarcú nyár. Lassan minden újra éledt. Elindultam egy erdei ösvényen...

Lenn a fák tővében még halvány fény derengett, de máris tűzpiros és fehér színekben játszott a légyölő galbóc. Nem messze lila harangvirág bólogatott a hajnali szellő lágy fuvalatára...

Lepke szárította tarka köntösét, majd libbent egyet, s pajkosan ker-

getőzött a kis tisztás fölött. A fű között élénkzöld színű gyík lapult.

Harkály kopogtatott a fatörzsön, a lombok között aranyzsinú sárgarigó tilinkózott, s vadgerle nyilalt széleseben a fák közt. S a legapróbb őszapótól a nagytestű gémekekig, a legegyszerűbb ruhájú barátkoposztától a legpompásabb színű szalakótáig mindegyikük előtt egy cél lebegett, az utódokról való gondoskodás. A legtöbb fészekben ott lapultak az életet rejtő tojások, ott sipítottak a pelyhes fiókák...

Az állatok is megéreztek a nyár varázsát. Őzsuta figyelt mozdulatlanul az erdei szénaboglya tővében, mellette fehérpetyyes gida ugrándozott. A sűrűben róka bundája villant, odébb sün kotorászott a nedves levelek között. Mindenütt lüktetett az élet. Éles vijjogás zavarta meg az erdő csendjét, felnéztem, s távcsővem fónalkeresztje megregett.

Alig galamb nagyságú ragadozó madár hintázott a vén tölgy ágai között. Ragyogó kék színű tollruhájából valósággal kiizzott narancsvörös szemgyűrűje, téglavörös combja. Sötétbarna szeme csillogott a korai fényekben... Kékvércse volt, az alföldi erdők jellegzetes, de mégis ritka fészkelője. Társas életet folytat s ha egy helyen megtelepszik, több százra rúg a számuk. Nem közsímsert madár, csupán a tudomány és a szántóvető ember ismeri hasznát. Nyomban elhatároztam, hogy színes filmre veszem a puszták e jellegzetes madarát. Sajnos, mire odaértem (mármint a fényképezéshez), a fiókák kitollasodtak. De ez nem zavart.

Néhány nap múlva ott állt a fotomasina a fészkek mellett s a kacér napsugarak meg-megcsillantak a gép fémalkatrészein. Azután csillogó lencséje szembenézett a mohos tölgyfaággal, amelyen a fiatal kékvércsék szokták végigbóbiskolni a forró júliusi napokat. De valahányszor leszaladt a távirányított fotogép redőnyzára, annyiszor támadt fel bennem a bosszantó érzés: későn jöttem. Mert valóban egy szeles reggelen örökre kirepültek a vércsefiak. Az öreg him még megjelent néhányszor a fészkek környékén, palakék tollruhája ragyogott a napfényben. Nem mindennapi látvány volt, midőn a „színes” fényképezőgépem először nézett szembe vele, az ősi puszták madarával. Utóljára kattant a gép, majd elbúcsúztam a fészektől s tovább jártam az erdőt. Legmélyén, ahová a pajkos napsugarak csak a csend kedvéért jártak, mohos fatörzsön a tölgykármin lepke pihent. A napsütötte tisztáson erdei mályva kínálta bódító nektárját a kóborló vadméheknek. Lassan kiértem az erdő szélére is, ahol szitakötők kergetőztek, majd elpihentek a száraz nádszállakon. Itt kezdődött a pusztai végláthatatlan asztalsíma lapja. A füvet fakóra perzselte a forró nap-

Elsuhant évszázadokról mesél az óhati tölgyerdő

sugár, s a kéklő magasságban súlytalan körözéssel szállt egy ölyv.

Nehezen teltek a délutáni órák...

Majd lassan, szinte lopva előterjengett a csendes alkony. A nap eltűnt a láthatár mögött, s a rét fölött halványkék színű hűvös köd lebegett. A tisztáson tücsök ciripelt, majd nyugovóra tértek a nagytestű gémekek, gólyák is. S mielőtt a fatörzsek közül elősompolygott a teljes sötét — éjjeli vadászútjukra — táplálék után indultak a bokrok, föld alatti lyukak, odvas fák magános lakói.

Csend honolt mindenütt. Később a csillagok is kigyúltak. A tavasont nyarat siratták a huppogó békákat. A holdvilág sugarait selyemfátyolként hintette a szellőjárta lombok közé, s fehérrel öntözte az erdei tisztásokat. Utóljára szólt a kakukk és még látta, amint az alvók felett őrt állt a ragyogó ezüstszínű hold.

Később ismét arra jártam. Üresen állottak az elhagyott fészkek, s a zörgő avar, a hulló falevelek az idő múlását jelezték. Az esti levegőben hervadt virágillat terjengett. Cspisó szél borzolta a vén tölgyek koronáját s a pusztai táj beleolvadt a homályba...

GERGELY SÁNDOR
technikumi tanuló

★

(Ifjúsági irodalmi pályázatunk egyik sikerültebb alkotását közöljük. Erdemes figyelni erre a természetjárók nem járta területre. Szerk. megj.)

Az erdő ifjú lakói: kékvércsék
(Gergely Sándor felv.)

Általános kép

A Cserhát az észak-magyarországi tájmozaik egyik jellegzetes része, színes köve. Ha a Bódva völgyéből utazunk (talán egy aggteleki túra után), elélnk tárulnak a Bódva balpartján emelkedő erdős hegyek. De különösen egy szép ívű, háromkúp alkotta hegycsoport tűnik fel Perkupá felett: a Szárhegy. Vagy a Szendrői völgy soros színpompás hegykapuját csodálja meg az utazó? Ez is, az is Cserhát. Ha sátoroshegyi túra után ballagunk valamelyik hernád-völgyi úton, a láthatáron, a Hernádon túl a Cserhát lankás hegyháta mögül búcsúzik az alkonyodó nap. Szálljunk le a hernád- vagy bódva-völgyi vasút valamelyik állomásán és merészkedjünk beljebb ebbe az érdekes, de keveset látogatott dombos-dombos országba.

A Cserhát földrajzilag nem elszigetelt, de jól körülzárolt része az Északi Középhegységnek: a Bükk, illetve a borsodi karszt és a Zempléni hegység közé ékelődött alacsony dombhátság. Nagyjából háromszög alakú, északi oldalával meredeken emelkedik ki a Kanyapta síkságból és fokozatosan lankásodik a déli csücske felé, mígnem teljesen belevez az Alföld végtelen síkjába.

Északon a szlovákiai Kanyapta csatorna határolja, majd a Bódva folyó veszi át a határvonal szerepét, aztán Bódvavendéginél élesen délre törik és végig megtartva ezt az irányát torkolatáig — Sajócecsig — képezi a nyugati határvonalat. Innen a déli csücsig a Sajó a határ. Keleti oldalán végig a Hernád határolja, síkjából — különösen északon — átmenet nélkül emelkednek ki az első hullámok.

Szerkezetileg három tömbre tagolhatjuk a domboságot. Az első tömb az északi rész. Ezt a Rakaca keleti-nyugati irányú völgye választja le, majd teljes szélességében a domboságról. Fő alkotó tagja a nyugati csücsökben levő Szárhegy masszívuma, mely 520 méter magasságával a Cserhát legmagasabb tagja. A Szárhegy Szalonnától emelkedik ki a Bódva völgyéből, innen északkeleti irányú gerince meredeken szökken fel és három szépívű kúpot alkotva — melynek középsője az 520 m. p. —, képezi az északborsodi táj egyik impozáns hegycsoportját. Ezután a gerinc két ágra bomlik. Az északi ág a 380 m magas Osztramosban befejeződik, míg a keleti ág két párhuzamos gerince tagolódva, alkotja a domboság északi hátát, majd lassú hullámokkal belevész a Kanyapta síkjába. Keleti csücske a 280 méteres Haraszt dombbal végződik. A Szárhegy tömbjét sűrű erdőségek

borítják, a Bódvára néző peremén nagy tisztásokkal: ezért túrászás szempontjából ez a hegység legjelentősebb területe.

A második tömb délebbre, a Bódva völgyétől keletre, a Mánta patak völgyéig terjedő hegyhát. Jelentősebb tagja a Rakaca völgyéből 343 méter magasra emelkedő Kecské-hegy. Keleti nyúlványa a tulajdonképpen hegyhát, mely a Borivölgy feje, 301 m magaslattól húzódik déli irányba 308 m — 286 m — 250 m — 271 m-es gerincűpokkal a szikszói Frankhegy 274 méteres kúpjág. Felsőszolca irányában az Alföld síkjába süllyed. A gerinc Bódvára néző nyugati pereme, erdős jellegű fogva, igen szép túrákra ad alkalmat.

A harmadik szerkezeti egység — mely tulajdonképpen több kis részből áll —, a Mánta pataktól keletre a Hernád völgyéig terjedő gerincsor, melyet az észak-déli irányú, párhuzamos patak-völgyek erősen feltagoltak. Központi része a 322 méteres Magashegy, melyből a déli és keleti irányú gerincsorok indulnak ki 260 m közepes magassággal.

Az egész hegység átlagmagassága 225 méter.

A Cserhátot harmadkori kőzetek építik fel. Északkeleti részében a szomszédos tornai karszttal egyezően — mészkő. Bódvarákó és Szt. András környékén verfeni pala és vörös homokkő fordul elő. A Cserhát az Eperjes—Tokaji hegysorral egyidőben, a földtörténeti harmadkorban keletkezett. Óharmadkori (paleogén) és fiatalabb harmadkorú (neogén) üledékek, kavics- és homokrétegek takarják a Cserhát magaslatait. Ezeket a tengerbe ömlő folyók rakták le. A deltához közel durva kavics, távolabb, a mélyebb tengerben a finomabb homok üledett le. A környező folyóvölgyekből, az Alföldről fújó szelek finom port raktak le a peremvidék magaslataira, és képezték a délvidek lösz talaját. Ugyanitt nagy mennyiségben fordul elő a nyirok, agyag is.

A Cserhát hegyeit összefüggő nagy erdőségek nem takarják. Legnagyobb kiterjedésű erdőségek a nyugati és északi gerinceket borítják, a központi részek jellegzetes erdőtípusa a ligetes erdő. A hegytetőkön, domboldalakon kisebb-nagyobb erdőtáblák fekszenek, ezek a tájnak jellegzetes, idillikus képet kölcsönöznek. Utak mentén jegenyesorokat ringat a szél, patakok partján éger, fűzerdők, ligetek díszlenek. Erdőségeinek jellegzetes és uralkodó fája a tölgy, e mellett a lankásabb domboldalakat akácerdők borítják. Az északi, magasabb fekvésű részeken gyakran előfordulnak a bükk, kóris, nyárfa, nyírligetek. Ugyanitt telepített fenyvesek teszik változatossá az erdőt. Az erdős hegyháton virágos rétek sza-

kítják meg az erdők folytonosságát. A patakok partján, réti berkekben dús flóra él. Növényvilága a tornai karszt és a Zempléni hegység flórájának kölcsönhatásából fejlődött ki. Átmenet az Alföld és hegyvidék növényvilága között, a növényföldrajz subcarpaticum név alatt tartja nyilván. Flórája részben még felderítetlen.

Erdőségeiben apró állatfajok sokaságait találhatjuk. A mezők madárvilága is dús, fogoly s fácán is él a ligetes erdőkben. Rétjei felett héja, vércse lesi a földeken táplálék után kutató egerek, ürgék és pockok népes családját. Gyakran ugrik ki megriadt nyúl a barázdák közt lépegető turista elől. A nagyobb vadak közül róka, vadmacska, szarvas és vad-disznó népesíti be az erdőket. Sajnos, állatvilágának rendszerezése is még kutatóra vár.

A régészeti leletek bizonyítják, hogy a történelem előtti korok embere már lakta a vidéket. Neolitikus ember nyomaira bukkantak Ládbesenyőben, ahol durva kőszközők kerültek napvilágra a kutató árokból. Az ősember primitív kultúrájáról ad hírt a szalonnai lelet is, ahol cserepeket, kovaszilánkokat találtak. Bronzkori kultúra nyomait fedezték fel Balajton, Boldván, Felsőnyáradon. Aranyleletet díszített cserepeket, bronzszközőket, rézcsattot, karperecet találtak a kutatók. Honfoglalás előtti földvárak tanúsítják a vidék akkori lakottságáról. A borsodi földvár elődje a későbbi, honfoglalás utáni megyeszékhelynek. A Cserhát Bors vezér hódítási területe volt, népe a győztes vezér székhelye körül telepedett meg szerte a Cserhátban. A hegyek és a vidék eldugottsága jó védelmet nyújtott minden vész elől, tatár-török keveset járt a hegyek között. Az elnyomás ellen, a függetlenségért és szabadságért zászlót bontott a cserhátai nép, majd Rákóczi szegénylegényeinek, bujdosó kurucainak menhelye az erdős hegyhátak, berkek, ligetek mélye.

★

Túrák

A nyugati peremvidék erdős jellegű fogva gyalogtúrákra ad alkalmat. A központi és keleti kopárabb, lankásabb dombvidék elsősorban kérekpártúrákra alkalmas. A gyalogtúra lehetőségek közül az országos kék cserhátai szakaszát bárgyalom, mint legérdekesebb útvonalat. A túrát három nap alatt hajthatjuk végre. Az országos kék Perkupánál lép a hegységbe és keleti irányban átszelve azt, Felsőméránál lép ki a Hernád völgyébe.

(Indulás Bpest Keleti pu. '23.30-kor (hálókosci), Miskolcra érkezés 3.48-kor, Miskolcra 6.45-kor indul tovább a Bódva völgyébe és 9.13-kor érkezik Perkupára.)

I. nap. Perkupa v. állomásról kelet felé indulunk a kocsúton. Keresztülmegyünk a Bódva hídján és az északi irányba forduló úton Dobódel irányába megyünk tovább a Szárhegy lábánál, kb 1 km után tisztás-hoz érkezünk. A tisztás szélén letérünk az eddig követett kocsútról élesen jobbra, sőt kicsit jobbra visszafelé, délkeleti irányba, az erdőbe vezető szekérútra. Az út keleti irányba fordul a völgy végződéséig (erősen bozótos az út). Tovább a völgyfőbe jobbra, déli irányban felfelé vezet a szekérút, ezen elérjük a tetőt. Innen az út észak felé kerüli a völgyfőt a Szárhegy nyugati oldalában, melyen haladva, feljutunk a nyeregbe. A nyeregből meredeken levezet az út északkeleti irányban, a martonyi kolostor-romokhoz. A tisztás jobb szélén forrás van, balra pedig a romokat találjuk.

A kolostort 1383-ban építették és pálosrendi szerzetesek lakták. A romoktól észak felé ismét erdőbe lépünk és kb 1 km után élesen délkeleti irányba fordulunk, majd a 448 m pontnál északi irányt tartva, addig haladunk, míg az út Bódvarákó felé lejteni kezd. Ekkor jobbra térünk és bozótos erdő szélén északkeleti irányba tartunk. A 407. pont után erdőben haladunk először délre és mindenütt a gerincen, majd a jól kijárt szekérúton délkeleti, később keleti irányba (nem letérni jobbra a földekre). Az út végig a régi megyehatárt követi. A 254. pont érintésével egyenesen kelet felé haladva, a 254-től kb 2 km-re az útunk élesen északra tér az erdő szegélyén. Ezután az út rövidesen északkeletnek fordul. A jól kijárt szekérút északról kerüli a 256. pontot. Utána délkelet felé kanyarodva, már látható Tornabarakony község (Perkupától idáig kb 14 km). Tovább a faluból délkeleti irányban vezet az út felfelé a legelőn, majd erdőbe tér és a Barakonyi-hegyen át — a 250-es érintésével — kb 4 km után Rakacszendre érünk.

II. nap. Rakacszendről az út állandóan délkeleti főirányban halad, kisebb kitérésekkel, általában végig a gerincen. Érintett terepszakaszok: Nagy Kopasz tető, Magyar kosár, Kecskepad, Nagy völgy feje (háromszögletesi gúla nagy tisztáson, kilátópont). A gerincről lemegyünk Gadna községbe. (Rakacszendről kb 10 km). Gadnáról északkelet felé a műúton haladunk Abaújlakon keresztül, majd szempentinező műutat átvágva, a Magashegy útcsomópontjához megyünk. Előttünk kelet felé a háromszögletesi gúla 332 m — a Cserehát egyik legszebb kilátópontja. A csúsról délkeletre, lassan lejtve haladunk, a műutat jobbra hagyva. Egy kilométer után ismét a műútra ju-

tunk és azon kb még 1 km-t haladunk. Amikor a műút jobbra elkarnyarodik, az eddigi irányunkat tartjuk tovább, és a domb délkeleti lábánál a Baktai tanya romjánál (kastély) érünk le a völgybe s abban Baktakékre. (Rakacszendről kb 18 km).

III. nap. Baktakékről keleti irányban lépünk ki és Fancsal községig a műúton megyünk. Innen délkeleti irányban mezei úton Abaújvecserbe és onnan ismét műúton Forró-Encs vasútállomásra érkezünk. (Baktakékről kb 10 km). Az országos kék Felső Méránál megy át a Hernádon és Boldogkőváralja felé tart.

Kerékpártúrát a Hernád völgyéből a legkedvezőbb tenni. Szikszóról észak felé indulunk a Mánta patak völgyébe vezető műúton. Alsóvadász, Homrogd községek után 2,2 km-re útelágazáshoz érünk, innen utunkat Kupa, Felsővadász felé folytatjuk. Felsővadászon nézzük meg a Rákóczi György kastélyt, majd folytassuk az utat a magashegyi útcsomópont felé. Innen Gagyvendégin keresztül érjük el a 301. pontot. Kijutva az erdőből, nagyszerű kilátás nyílik észak felé a Szlovák Érc-

hegységre. Az északi láthatáron felsorakoznak a gömői hegyek szélső csúcsai: Kojsova hola—Erika—Klopp tanya—Csükerész—Pipítke. Előttünk a mészkőplató híres völgyei: a jászói, áji, szádelői völgyek. Nem messze az utolsó cserehádi gerinc mögött láthatjuk Torna várát.

A 301. pontról a Rakaca völgyében folytatjuk utunkat Szalonna felé, ott a Bódva völgyébe érünk érünk ki. Innen tovább kerekedhetünk a Bódva völgyében délre, vagy északnak fordulva, az aggteleki karsztvidéken folytatjuk tovább túránkat.

A hegység jellegénél fogva nem állítja nehéz feladat elé a turistát, viszont útjelzés és térkép hiányában jó tájékozódási készséget kíván. S aki meglátogatja a kis völgyek alján húzódo falukat, a dombokon fehérülő présházakat, tavaszi virágtól illatos berkeket, a nyár szökeségével borított dombhátak kis erdeit és a színes, őszi szüretes kertekét s erdőket, — szívesen fogadja a Cserehát és megajándékozza egy-egy kis magyar tájképpel.

Edelényi Csaba

A VÉRTI VÖLGY

A vadgesztenyefák, a fenyvesek és a tücskök hívtak ezen a nyáron a Vérti völgybe.

Az elmúlt gyermekkor emlékei ök erről a tájról s engemet, a városi falak közé szorított embert ellenállhatatlan erővel vonzott vissza a gesztenyések titokzatos sötéte, rozsdavörös avarja, a fenyvesek susogása, a nyárvégi esték tücsökenéje.

Egy hetet töltöttem a Vérti völgy magányában sátramban; ott az erdészházzal átellenben levő hegyoldal gyepestésén egy vadkörtefa alatt. Tölem néhány méterre csobogott a László-patak, kínálva hűvösét a forróságban, bár ez itt mindig enyhébb, mint másutt a völgyben, a fenyvesek felől állandóan lebegő jó szagú szellőktől.

Jókor reggel érkeztem a martonvásári vasútállomásra Győr községbe autóbusszal. Innen már mutatta az utat a Vérti völgy kétoldalt fenyőkoszorúztá sziklakapuja s egyóral gyaloglás után meg is érkeztem Szent-György pusztára, a völgy bejáratához. A sziklás hegy déli oldalának aljában húzódik meg a festői öregmalom; a szemben levő oldalon ugyancsak sziklás hegyoldalban a pusztá elszórt épületei fehérlenek, mögöttük a kőbánya napról csillogó fehér fala: körülölelve a sötét fenyvesekkel.

Átmenve a malom árka feletti hídon, jobbkézt hagytam el a kifolyó kutat, melynek jó bő vizét jelenleg motor hajtja fel a gazdaságba. A kút kiépített kőfalán még ott a régi dátum: 1896, amikor építették. Régen a kútból a László-patakba folyt a víz, festőibb volt, de így is megnyugtató, hogy a természet jó ízű ajándéka hasznos célt szolgál.

Hatalmas hársak szegélyezte hús út vezet tovább, lent a völgyben üdeződ rét hatalmas fűzfákkal. Szemben a déli oldalon — mintha emberkéz alkotta volna — sziklabástya, felette sötét fenyves. Vajon meg van-e még a kis domb a fenyves szélén, közepén kőszlappal s azon a felirat: „A HŰ PLUTONAK”? Ki tudja mikor állította valaki, bizonyára hű kutájának.

Szent-György pusztától ismét egyóral gyaloglásra van Vért pusztá. Az aránylag szűk kapu után szélesedik a völgy. Rétek, legelők váltakoznak a patak partján nyárfaligetekkel. Jobbra a vérti erdő szélén vezet az út s távolból már látszik a Pogányvár sötét fenyvese, ami a Vért pusztá felett koszorúzza a déli oldalt.

Megérkezve alkalmas táborhelyet kerestem, ami sikerült is a már említett vadkörtefa árnyékában. Az erdész pedig az ellátásra vonatkozóan szolgáit kellemes hírekkel: nála bőven kapok tejet, tojást, gyümölcs- és zöldségféléket, ami ezen felül kell, azt a Göbbőljárás pusztal állami gazdaság boltjában megkapom; de sincs messze, jó félóra gyalog, de ő szívesen kihozza, motorjával naponta bejár a pusztára.

Oh későnyári halk reggelek, amikor olyan a csend, hogy szinte csak a még teljes erővel sugárzó nap visz mozgást a tájba, párologtatva a rétek bő harmatát. Ilyenkor már hallgatnak a madarak s a csend olyan mély, hogy halljuk szívünk dobogását.

Az a reggel is ilyen volt, mely ott ért engem azon a réten, ahol a László-patak szinte szabályos félkörben öleli körül a Pogányvár meredek oldalait. Mellig érő illatos virágos mezőn törtétem keresztül, harmat hűsítette térdig a lábamat s viráporfelhő kísért.

A pálos barátok régi klastromának romjait kerestem, mit egy régi 1780-ból származó térkép itt jelez valahol s itt is kell jennie, mert a vidéknek ezt a részét „klastrom” néven ismerik. A patak és az út között fiatal fenyőültetést találtam, melyen feltűnő sok kő hevert. Megforgattam őket, botommal is kiemeltem a földbemerlyedteket, de semmi biztos jelet nem adtak. Bizony itt eltűntek a falak, felszántott a föld felettük s nyoma sincs a régi kolostornak.

Azaz mégiscsak! Feltűnő sok cseréptöredék szanaszét. Nem valószínű, hogy távoli falvakból ide hordták volna a törött fazekakat. Tehát mégis éleves volt itt, de eltűnt, mint az aláhullott avar, melyre évről évre újabb rétegek hullanak.

Kissé távolabb a híd mellett találtam egy követ, harmada letörve, de világosan látszik emberkéz munkája: szenteltvíztartó, vagy kapuforduló kő lehetett a bevágásból következtetve. Elhagyva az állítólagos klastrom nyomait, fiatal frtáson törtetek felfelé, hogy a százados fenyves hűsét, susogását élvezzem, mely fenyves már a Pogányvár hajlatát koronázza.

El is érem a fenyves szélét s máris bent vagyok a fenyők gótkus templomában, mely csodás templomot még emberkéz soha nem tudta utánozni. Némi kárpótolva érzem magam az előbbi csalódásért s lassan kapaszkodom felfelé a csúszós, fenyőtobozos meredeken.

De mi ez? Fenyőerdő közepén egyszerű vadgesztenye ligetben találok magam. Vagy húsz-harminc hatalmas vadgesztenyeterzs tör a magasba, versenyezve a fenyőkkel. Lombjuk oly sűrű, hogy szinte egy szikra napugár sem tör át rajtuk. Megbűvölve állok a csodás lombsátor alatt. A meredek hegyoldal félkör alakú padkává szelődül, itt állnak a gesztenyefák. Leülök egy alkalmas kőre és körülnézek.

Hogy került ide ez a gesztenyés? Amint hozzászokik szemem a homályhoz s körbejáróm a kis teret, feltűnik annak szabályos formája. Mintha egy elipszist kettévágnának, olyan az egész. Ez nem hagy nyugton! Nézem a köveket, de nem is sok vizsgálódás kell hozzá, hogy észrevegyem a rozsdavörös gesztenyeavarból mintegy 10 cm-re kiemelkedő falomokat. Igen, itt húzódik egyenesen a meredek hegy és a padka szélén. S milyen különös a formája! Mi lehetett ez? A romok kb. 25–30 méter hosszú és 8–10 méter széles teret kerítettek be. A hegy felől hal egyenes és két végét mintegy ív köti össze a padka szélén körbefutó fal. Különös alaprajz... A régi térkép itt nem jelez semmit. Kik, mikor, miért építették? A gesztenyék hallgatnak, a kövek őrzik titkukat... Kutatok az avar közt. Egyetlen faragott

követ találok, az inkább gótkus jellegű, de lehet, hogy csak én képzelem annak. Lapos fehér követ emelek fel: pocok ugrik ki riadtan alóla. Itt fészkel a biztonságot nyújtó kő alatt, bizony nem várhatja, hogy megzavarják. Nem bánom... óvatosan helyezem vissza a követ. — Mehetsz vissza pocok komám! — Köved valaha oltár lehetett, vagy sírkő... neked mindegy.

Sokáig tűnődöm a furcsa romok közt, de rejtélyüket biztonságosan ki nem találok.

Lassan készülődöm, elhagyom a gesztenyést, s kapaszkodom tovább, az itt már igazán meredek fenyves sziklái között felfelé. Még egy kis rugaszkodás s fent vagyok a Pogányvár szélén.

Mi is ez a Pogányvár? Valamely terület ősi elnevezése rendszerint utal valamire, ami a nevéből következtethető, csakhogy idők folyamán a földfelszín változása, emberi beavatkozás eltüntette vagy alig felismerhetővé tette az okot, amiért a nevet kapta egykor.

A Pogányvár elnevezésnek itt is van meghatározó oka. Noha az egész félkör alakú hegyoldalt és az így körülfűrt kelet és dél felé nyitott fennsíkot nevezik Pogányvárnak, azonban e területnek csak egy része az igazi pogányvár: a hegyoldalnak az északnyugati irányából folyó László-pattakkal pontosan szemben álló kiszögellése.

Itt meg kell állni egy percre. Nem vagyok régész, nem ismerem fel egy cserépdarabot, hogy milyen korból való, de úgy vélem erre a területre okvetlen érdemes lenne régészeknek felfigyelni. Azt sem tudom, hogy van-e nyilván tartva az országban több avar vagy még korábbi földvár, de hogy ilyen érintetlen — már ami az emberi beavatkozást illeti — kevés lehet, vagy talán egy sincs, azt valószínűnek tartom.

Jómagam, hogy az előbb abbahagyott utam leírását folytassam, kelet felől körzettem meg. A külső sánc árkan átmenve fent álltam a tulajdonképpeni Pogányvár keleti, kissé magasabban fekvő külső karéján. Innét kifogástalan rálátás esik a szinte szabályos kör alakú belső várra. Pontosán kivehetők a földből rakott védőfalak, a várba vezető feljáró.

Hevenyészett vázlatomon erősebb vonallal jeleztem azokat a részeket, ahol világosan kivehetők a gyűrű falai, a sátozott részek pedig a kiásott védőárkot mutatják.

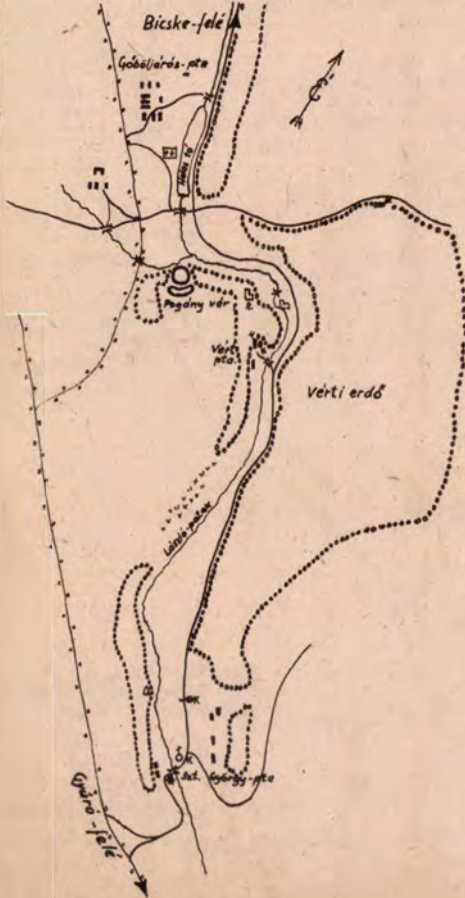
Meglepő a stratégiai érzék, amellyel a helyet megválasztották a vár ismeretlen építői. Észak-Kelet Észak és Nyugat felé a hegyoldal élesen meredek s természetes védelmül szolgál. (Az északkeleti oldal szakadékát Törökpincének hívják.) Erősíteni csak az ellenkező oldalon kellett, ezt szolgálja a két mesterséges árok és a kifli alakú terület sáncal. A kilátás, különösen észak és nyugat felé nyitott a Bakony, a Vértes és a Gerecs felé. Meglepetés nem érthette a vár lakóit.

Mély megilletődéssel néztem egy ós öreg galagonya törzs lehajló ágán ülve, a ki tudja mikor élt embereknek ezt a különös alkotását. Valamikor itt pezsgő élet volt. Tüzek füstölték s ott a feljáró felől lovasok ügettek felfelé, vagy a nyáját hajtották fel biztonságba. Elmúltak, eltűntek, de kezük nyomát, emberi alkotásuk töredékeit századok vagy ezredek óta őrzik ezek a kopár földhalomok, némán hallgatva, titkokat őrzve.

Botommal szórakozottan piszkáltam egy üregi nyúl lyukából kikotort kis földhányást s íme a nyúl kaparkéból cserépdarabok tűnnek elő. Egy korszó füle, karcolt mintás fekete cserép. Tovább nézelődöm s szanaszét, valami háború alatt áthatott lövészgödörből egy tarisznyára való cserépet gyűjtök össze. Világos jele s megerősítése az ősi lakóhelynek.

Már alkonyodott, mikor a vár feljárom felé indultam a völgybe. Itt is hatalmas vadgesztenyefák árnyalják az utat, sötét lombjaik alatt őrzik a vár titkát...

Dr. Miklós László

A MAGAS-TÁTRA ormán

(1955-ben hat csehszlovák hegymászó indult, hogy téli időben végigmássza a Magas-Tátra főgerincét s benne 61 csúcsot. Csupán kilenc csúcsot kerültek meg, hogy az előirányzott tíz nap alatt teljesíteni tudják vállalt feladatukat. Erről írt érdekfeszítő beszámólót Rudo Moric, könyve magyarul is megjelent. Ebből közlünk néhány részletet.)

...Másfél óra telt el, mire leértünk a többiekhez.

— Valahogy nagyon hosszú az orrotok... — fogadott bennünket Milan.

— Erre nem mehetünk. Visszavert bennünket, a nyomorult!

— Fuserek! — mondta megvetően Milan, és pököt egyet.

— Hát menj, próbáld meg te, te nagy hős! — mordultam rá, s fejembe tódult minden csepp vérem.

— Megkerüljük és kész! — vágta el a vitát Lóri, és szemrehányó pillantást vetett Milanra. — A mi feladatunk nem a Menguszfalvi megmászása, hanem az egész gerincé!

— Tiszta jég... Szavamra, estig sem érünk fel rá! — jelentette ki Feri is.

— És lejutni róla, a túlsó oldalon, még nehezebb... Ismerem én a Menguszt! — csatlakozott hozzánk József.

— Az ám, éjszakára ott rekednénk valahol a Felső Menguszfalvi csorbában — aztán mihez kezdenénk?

Milan most már meg se mukkant...

A harántátjáróból aztán felhágunk a Középső Menguszfalvi csúcsra.

Időközben az ég teljesen kitisztult, s a nap állhatatosan sütött. Melengető sugarai új erőt és kedvet öntöttek belénk. Könnyebben birkóztunk meg az akadályokkal.

Ebédünket menet közben kaptuk be, mert több csúcs állt még előttünk és jól benn jártunk már a délutánban.

Az öblös Vadorzó-hágón átnyargaltunk a Keleti Menguszfalvi csúcs törmelékeny gerincére. Onnan pihenés nélkül tovább, egészen a Czarny-tengerszem fölötti nyeregbe. A sziklák itt megint jegesek voltak, így hát ketten-ketten kötéllel biztosítottuk egymás. Hónak erre felé nyomát se láttuk, mindenütt csak jég és csupasz szikla.

Az első kettős, Lóri és József, már kapaszkodott fel a Hincói-toronyra, amikor mi ketten, a Ferivel egy kötélen, még csak a nyereg közepe táján kúsztunk előre a szaggatott tarajú gerincen.

Pokoli átjáró, mondhatom. Éles, mint a borotva.

És itt valami történt, amit életem végéig sem fogok elfelejtteni.

Feri már szerencsésen túljutott a nyereg legkeskenyebb részén, és láttam, amint valami helyet keres, ahonnan kellőképpen biztosíthatna. De körös-körül mindenütt csak sikos, jéggel bevont szikla terpeszkedett. Alattunk meg nyaktörő meredély.

Mialatt Feri erre-arra forgolódott, elszántam magamat: nem várok — gondoltam — nincs vesztegetni való időnk; azok elől már jó messze járnak, mögöttünk pedig ott türelmetlenkedik a következő kettős, Nyanyo Milannal.

Egyszóval, nem vártam meg a jeladást és újból neki-vágtam a tarajos gerincnek. Hát, igencsak komisz egy

rész volt. Ahová nyúltam, mindenütt tükörsima jég, sehol semmi, amiben rendesen megfogózkodtam volna. Csákányozni meg nemigen akartam, sajnáltam rá az időt.

Az ördög tudja, hogyan történt, hiszen óvatosan másztam, akár a macska. Már csak öt-hat méter választott el Feritől. Már nem érhet semmi baj... — mondtam magamban. — De ebben a pillanatban valahogyan rosszul léphettem, lábam alól kiszaladt a kő, és már zuhantam is, csúsztam le hasmánt a meredek, jeges sziklán, tehetetlenül, egyre gyorsabban, nem volt hol a lábamat megvetni, nem volt mibe belekapaszkodni. És vagy húsz méterrel lejjebb a meredély függélyesen szakadt le a mélybe.

Már nem voltam ura testemnek, mozdulataimnak, és csak egyetlenegy gyötrő gondolat villant át az agyamon: Ferinek sincs mibe kapaszkodnia, nem tud biztosítani... sőt, ami még rosszabb, őt is magammal rántom! Ez volt a legszörnyűbb: nemcsak én, Feri is elpusztul velem együtt. És felcsengtek bennem édesapja búcsúszavai: „Ferikém... ha valami baj érne, tudod, harminc évet vesztenék az életemből...”

Ekkor egy utolsó, öntudatlan erőfeszítéssel szorosabbra markoltam a csákányt és éles hegyét teljes erőből belevágtam a jégbe. A vas megcsikordult a kövön, jégzilánkok hasítottak az arcomba, kezemet elöntötte a vér. De már nem zuhantam, lassan, mind lassabban csúsztam, míg végre, néhány méterrel lejjebb, sikerült megvetnem a lábamat. — Legfőbb ideje! — Alig tíz méternyire alattam ott tátongott a szakadék feneketlen mélysége.

Máig sem tudom, meddig hasaltam ott és miként jutottam vissza Ferihez. Csak arra eszméltem fel, hogy hideget érek a testemen: a zubbonyom alá került jégzilánkok olvadoztak.

Feri csak állt, némán, félig nyitott szája remegett, tekintetét megdermesztette a rémület. Lesütött szemmel kerültem meg és másztam tovább. Még jó darabig rázott a hideg és rogyadozott a térdem. — Nem, soha többé nem követek el ilyen ostobaságot, hogy türelmetlenségemmel kockára tegyem bajtársam életét...

Csak fenn a Hincói-torony ormán szólalt meg végre Feri: „Már azt hittem, hogy végünk... mind a kettőnknek... Hisz magam sem álltam biztosan...”

Nem, nem szemrehányás volt ez, mégis úgy éreztem, szívemig hatolnak Feri szavai. Becsületesemre, nem tudtam a szemébe nézni. — Ó, a Benjámínunk, én, a vén farkas... és neki van igaza...

Már csak öten maradtunk...

1958. július 16-án szőfial szállásunk korán reggel hangos volt a csomagoló 15 magyar turista rila-hegyi készülődésétől. A bolgár vendéglátók ajánlatára hátizsákunk egy részét szállodánkban hagytuk — ahol túránkról visszaérkezésünkig megőrizték. Így megkönnyebbült, csak a legszükségesebbekkel teli, de magashegy túrához még mindig elég súlyos zsákokkal búcsúztunk Szófia legszebb hoteljében.

Megkezdtük magashegy túránkat. Egyelőre még az autóbussz ablakából gyönyörködtünk a pompás Fehér Iskar völgyében. Egyre magasabbra emelkedünk és elmaradnak mögöttünk a mesterségesen duzzasztott tavak — víztárolók — melletti épületek Pancseverő üdülőtelepén. Az erőművek sokasága lebillincsel. Egymást követő épcsős emelkedés után jutunk el a Paszarel, majd a Sztálin erőműhöz. A Lózen hegység vizét itt egy 15 km hosszú 600 000 000 m³ vizet tároló völgyzárógát tartja vissza és kb. 2 m csövekben zuhantatja a turbinákra. Az első turbinát lefelé haladva követi a többi paszareli turbina, hogy a fent gyűjtött víz erejét minél többször használja fel elektromos áram fejlesztésére. Athaladunk Szamokov városka területén és innen kb. 8 km-t halad kocsink, amikor megérkezünk túránk induló állomására, Borovec községbe. Ezen a kb. 1300 m magasan fekvő kirándulóhelyen érnek első meglepetéseink, amelyek 8 napon át kísérnek és fokozódnak. Ismerkedünk a bolgár étkézzel és a jellegzetes sokvízű hegyekkel, alpesi jellegű virágmezők és havas fennsíkokkal, gerincekkel, csúcsokkal.

Megkóstoljuk és váltakozó élvezettel fogyasztjuk első hegyi ebédünk levesét: a tarator. Igen kellemes, bár magyar gyomornak szokatlan a tejbe aprított nyers uborka, hagyma, paprika, olaj, petrezselyem hideg keveréke. Már megszokottabb a káposztás sertés- és krémkaramell. A jó ebéd ízével és a szemünk előtt mindjobban kitaruló Rila hegység utáni vágyakozás érzésével indulunk 14 órakor. Egyelőre kövezett úton, üdülők és a királyi nyaralóból művészek alkotóházává avatott épületsorok mellett emelkedünk esti célunk, a Sztálin menedékház felé. Elmaradnak a villasorok, az út keskenyedik és emelkedését csak a mellettünk csobogó patak zaja felelgeti. Egyórás út után a vezetőnk javaslatára 10 percre földre raktuk a bagázst (hátizsákok-csomagok), hogy erőt gyűjtsünk a mindjobban emelkedő utunkhoz. A Bisztrica völgyében a patak hangosan csobban, sziklárol sziklára rohan és még egy órán át kísér a melegítő emelkedésén. Újabb néhány perces pihenő után a friss patakviztől felfrissülve törtettünk felfelé, most már a völgyben hagyva patakunkat. Néhány perc múlva már csak kedves csobogása kísér és mi a hegyoldalra kapaszkodunk.

Utunk hegyi jellegűvé válik, erősen emlékeztet a Tátrában tapasztalt növényzetre. De amíg a Tátrában már 2000 m magasan megszűnik a törpefenyő is, itt hatalmas fenyőerdők, törpefenyők és virágmezők borítják az oldalait. Többszöri rövid pihenő után 18 órakor 2000 m magasan járunk és kibontakozik a hegykoszorú, a Denno, az Irecsek, a G. Dimitrov, a Sztálin és az Alekkó csúcs. Már fáradtan hordjuk hátizsákjainkat. Erősebben emelkedik az út és mind kövesebb lesz. Indulásunk óta 5 óra telt el, amikor 19 órakor elérjük napi célunkat és éjszakai szálláshelyünket a 2389 m magasságban épített menedékházban. A kedves kis ház emeletén kapunk igen tiszta, hófehér lepedőkkel bélelt fekvőhelyeket. A holdvilágos estén felejthetetlen látványt nyújt a hegykoszorú övezte katlan, s a fenekén levő tengerszem mellé épített kőház. Mindez a csodálat érzését váltotta ki. Keletről a Denno, délről az Irecsek, a Muszalla (Sztálin) és az Alekkó közel 3000 m-es csúcsai fogják meg a felfelé törekvő szemsugarak útját. Mindnyájan az udvaron vagyunk és lefekvésig gyönyörködünk a lábukat a hegyi tóban áztató hegyóriásokban, a sötétbe boruló hegycsúcsok pompás körvonalában és a sziklarepedésekben meghúzódó hatalmas hófoltok még sokáig világító panorámájában.

Július 17. csütörtök. Holnap hosszú út előtt állunk. Ma az egész napot pihenésre használjuk. Mosakodás a hegyi tó túl-

folyásában. A nap egyszerre bukkan rá a katlanra és teljes fényével világítja meg a sötétzöld törpefenyők közé bújtatott tavat és a hófoltos hegyoldalt. Egyszerre nappal meleg lesz. A pihenést néhányan nem bírjuk, a környező hegyek mágnés-ként vonzanak és rövid 3–4 órás látogatást teszünk a csúcsok közé ékelte kőgerincekre. Valóságos virágszőnyeg fogja köze az itt maradt tavalyi hőmezőket. A kőcsipkék széle hol hóban, hol virágban váltakozva nehezíti utunkat. De nem folytatjuk utunkat, az erő holnapra kell. Leereszkedünk a Balkán hegység legmagasabban fekvő (2700 m) tengerszemének partjára és ebédre visszatérünk a házba. Uzsonnakerül új bolgár hegyi esemégyével ismerkedünk meg, a banyicával. Ez egy elég vastag, réteges térsztaba sült juhtúró, nehéz, zsíros, csak teával csúszó szokatlan ételféleség. A vacsora már szokottabb, paprikás burgonya, paradicsom és zöldséppaprika lecsóban. Este csak a hegyvezetőkön sürgéteése szakít el a pomáps látványtól, amellyel nem tudunk elteini. Minden perc más világításban és másik arculatában mutatja a katlan lezáró csúcskoszorút a lenyugvó nap fényében.

Július 18. péntek. Reggel 5 órakor kelünk fel, a napi hosszú, nagy adag útra felfrissülten. Előttünk a 12 órás hegyi túra minden fáradságának és szépségének ígérétevel. Utunk nehézségét ismerve, hátizsákjaink egy részét kis hegyi lovacskák hátra tesszük és mi könnyebb felszereléssel elindulunk, egysoros vonalban felfelé. Szép látványt nyújt a kb. 250 főre felszaporodott csúcsászók sora, amint a szerpentinén kígyózik felfelé. Ötven órást ut után elérjük a Jeges tengerszemet, amelyik a Balkánon a leghidegebb és a legmagasabban fekszik. Meglepető élvezettel látjuk a tengerszem vizében úszó háznagyaságú jégtömböket. Kint a parton sziklák közé ékelte virágmező, allg kéznőjűtánsyra feleltünk a Muszalla kőbevezető 3000 m körüli csúcsa. A hegyoldal mélyebb felületén hó és hó. Megkerüljük a Jeges tavat és újabb ¼ órást emelkedés után fent vagyunk a Balkán hegység legmagasabb csúcsán, a 2925,4 m magas Sztálin csúcs (Muszalla vrch). Borús, felhős időben korlátozott a kilátás és fázza keresünk szélétől védett helyet a 6 C-os hőmérsékletű csúcs kevés védelmet nyújtó sziklá között, hogy megreggelizzünk.

Még elbeszélgetünk a közös magyar–bolgár csillagvizsgáló és meteorológiai állomást építőkkel, 9 órakor folytatjuk utunkat. Váltakozó szintű gerinceken haladunk órákon át. A magasságokkal párhuzamosan változik az időjárás és a hőmérséklet is. Szerpentinút ködben, felhőben, gerincűt napfényben, szélben. 200–300 m-t fel, a csúcs másik oldalán ugyanannyit le. Egymás után fogynak a csúcsok, gerincek maradnak mögöttünk és csak emlékül kísér tovább. A hosszú gerincű Bliznacke (ikrek), Mariski-csal és a Juriski-csal csúcsai után déli pihenőt tartunk a Grecsar tó partján épült ún. zasonban. (Ez olyan turistaház, ami csak menedék jellegű, kulcsos ház.)

A 2768 m magas Juriski (Pásztorok) csúcs után 2300 m mélyre, majd újra fel a 2634 m Kovacs-ra és onnan órákon át hegyi legelőkön a lovacskák után haladva folytatjuk utunkat nyergeken át. A hőmérséklet kedvező, állandóan borús ég alatt kellemes a már reggel óta tartó túra. Megkönnyebbülten lélegzünk fel a 2691 m magas Kanarata gerincéről levezető kőmoréna elhagyása után, amikor a nyeregéből láthatóvá válik (17,30-kor) célunk, a Ribni ezera (Halas tavak) menedékház. Egyórás, meredek domboldalon vezető gyalogösvényen haladva — inkább szerpentinúton — leérünk 18,30-kor a 2300 m magasan fekvő házba. Utolsó pillanatokban érkezünk, mert a reggel óta tartó borús idő esőt hozott és megindult a zuhogó hideg zápor. Vacsoránkat a hosszú út fáradságától jóízűen fogyasztjuk és pihenni térünk a tiszta, higiénikus turistaház emeletes ágyaiba.

Július 19. szombat. Reggel korán kelünk és csak most látjuk a turistaház festői környezetét. A tegnap még felhőbe burkolt hegyek teljesen összeszorítják a hatalmas méretű halastavakat és a partján épült kellemes emlékül házat.

Süt a nap, páras, friss a levegő, amikor útnak indulunk. Állandóan lefelé haladunk, kísérőtársunk lesz a Monaszturszka reka, pompás vízesésével. A helyenként 50–80 m-es vízuhá-

Hegyi lovacskák viszik a hátizsákokat a Juriski csúcsra

Bolgár–magyar barátkozás a Sztálin csúcs előtt

tagok, fülnek csodás csengése órákon át kísér. Már lent vagyunk 1800 m magasságban. Tovább haladunk lefelé a patakkal, amikor a műúton elérjük a Partizánszka poljana (Partizánok rétje) üdülőtelepet. A még hátralevő 7 km-es országotat meleg nyári délután most már sietve futjuk le, hogy mielőbb megláthassuk álmaink vágyát, a szép Rilszki Monasztiert, a Rilai kolostort. 1147 m-re ereszkedtünk le. Ebéd a Balkán turista szállójában.

Fáradtak vagyunk, de a kolostor közelsége nem hagy pihenni. A hatalmas erődítményszerű kolostor ismertetése külön kötetnyi lehetne, annyi a benne látott és a róla elmondani való. Az államosított épületkolosszus 3-4 emelet magas, négyszögben épült tömb — udvarán a pompás templommal és toronyházzal. Az 1335-ben épült, majd 1835-ben leégett kolostort újjáépítette a bolgár nép szeretete és áldozatkészsége a következő években úgy, hogy még ma is teljes pompájában, patinájával a bolgár építőművészet egyik remek alkotása. Nem hivatásos építészek, hanem bolgár népművész kőművesek emelték ezeket az impozáns méretű, bizánci stílusú falakat, a bolgár kultúra és nyelv fennmaradása érdekében.

A sok látnivaló, a völgy természetadta szépsége és a vele teljes összhangban levő kolostor hangulata sem tudja feledtetni fáradtságunkat, ezért pihenőre térünk a csodás kilátást biztosító hotel — régen vágyott — puha ágyába.

Július 20. vasárnap. Egész nap a kolostort és annak történetét, életét tanulmányozzuk. Megtekintjük először az 5 kupolás, kívülről tempera freskóval teli, díszített templomot és annak hatalmas, dűsan aranyozott szárnyasajtós főoltárát. A kíséző főpaptól megtudjuk, hogy első ízben a XIV. században, majd mai formájában 1833-ban építették 15 éven át. Innen számítják a bolgár reneszánszot. A mellé épült, illetve a kolostort képező épületben 300 lakoszoba van. Szükség esetén 3000 embernek tud szállást biztosítani. Az egész kolostor ma állami műemlék.

Múzeumában ezeréves múltjának örök emlékeit őrzi a gyermek, fegyverek, kézműmunkák, népművészeti emlékek felsorolhatatlan sokasága. Megtekintjük Szt. János remete kőbe vésett barlanglakását, melyet 946-ban használt a kolostoralapító.

Újabb emlékekkel és élményekkel gazdagodva ülünk le vacsorázni és kóstoljuk meg a rilai kolostor híres, 8 éves málnaborát.

Július 21. hétfő. Korán kelünk, már 5 óraker, hogy a melegen ígérkező nap hajnalát használhassuk ki a nagy emelkedővel bővelkedő utunk elején. Hátizsákjainkkal libasorban haladunk az alpesi jellegű virágos domboldalon a távoli nyereg felé. Feljebb-feljebb jutunk és a kívánt cél, a hegynyereg még mindig messze, pedig már többször megkerültük a hegyoldalt. Fáradtan reggelizünk és jól remélve nézzük a vérszenen közeledő sötét viharfelhőket. Elindulunk és 30 perces menetelés után előbb lassan, majd ijeszto gyorsan megindul az esőzés. A magas hegyekre jellemzően viharos jégeső hull. Néhány perc után fázva és kissé ázottan húzódnak be az utunkban levő juhsajt és túró-érelő fedett karámba. A szűk helyen vagy 30-an szoroskodunk több mint egy órán át, folyton zúduló jégesőben.

A tomboló vihar kiadta mérgét. A most már nedves fűvön rövid emelkedőn elérjük a hegynyeret. A még mindig szitáló esőben kb. 1 óras szinttartó úton érjük el az Ivan Vasov ház jól fűtött ebédlőjét. Száraz ruhába bújva hamar elfeledjük az előbbi órák viharát. Ebben segít a közben kibújt nap is, amikor szárítja kitergetett nedves ruhadarabjainkat és ontja melegét délelőtti sugaraival. Most újra 2300 m magasban vagyunk és délután kipihenjük az 1100 m emelkedő fáradalmait. Ebédünk a nehezen megszerethető kaskavel plane, tojásban sült juh-sajt. De most ez is jól esik az erős igénybevétel után. Jól érez-

zük magunkat a szőnyeggel borított padlójú ház kellemes tisztaságában.

Július 22. kedd. Reggel folytatjuk túránkat, hogy az utunkba iktatott utolsó turistaházat is elérjük. Most már teljes felszereléssel indulunk, mert az előtünk álló maljovicai útszakaszra nem vállalta a csomagvívést a hegyi lovak gazdája, az utat lóval járhatatlannak jelentette ki. Ilyen biztató előjelek után indultunk meredeken a Szejmenszki csúcs gerincére. Majd 3/4 óras út után a kellemes oldalazó utat nyújtó 2670 m-es Damga oldalán haladunk. Később a Dodov alacsony csúcsáról gyönyörködünk a virágmezős, hőmezős domboldalról jól élvezhető 7 tavas katlan panorámájában. A kilátás lenyűgöző. Előttünk utunk célja, a 6 nap óta keresett Maljovica látszik. Délre a Pirin és Rhodos hegyek csipkés körvonalai, már jól látható északra a Vitosa Szófia hegye.

Nehezen tudunk elszakadni a látottaktól, de sürget az idő és indulunk. Több apró, alig 100 m szintkülönbséget okozó csúcsos és gerincen jutunk el a kb. 200 m-es abszolút szintet jelentő Maljovica csúcsa alá. Egy utolsó erőfeszítés és a bolgár túra legutolsó emelkedése is mögöttünk van, fent vagyunk a Maljovica 2730 m-es kétféjű csúcsán. Már látható a menedékház. Ez ad erőt az úszó felhőkbe burkolt szép csúcs elhagyására. Indulunk lefelé a látszatra rövid, de annál veszélyesebb és meredek útszakaszon. Először meredek falú, keskeny nyergeken, már a zúgva rohanó tengerszem túlfolyását is levezett morénás patakmederben haladunk. Csak az itt-ott elhelyezett kőcsomók mutatnak irányt a törpefenyős sziklarengetekben. Egymás után maradnak el a bővizű hegytavak és a zúgva eső patakok hangjától kísérvé elérjük utolsó menedékházunkat, 2050 m magasságban.

Az eltöltött két nap talán a legszebb. A hatalmas, pompás körvonalú Maljovica művész esetjére való téma. A környező hegyekkel csak egy oldalról nyitott katlant képez, amit aztán a sebesebb zúgó patak és a menedékház zár le. Soha el nem felejthető látvány a korán hegycsúcs mögé búvó nap, ahogy hátulról világítja meg a bolgárok szeretett és sokat megénekelte Maljovicájának csúcsát.

Július 23. szerda. Egész napos pihenő alatt, számtalan változatban a kellemes hőmérsékletű udvarról gyönyörködünk és vesszük szívünkbe a Maljovica minden vonulatát. A délelőtti rövid túra a katlan mögé zárt Feltékenység tóhoz, a kőmorénás zuhogó hegyipatak vízeséseitől tarka hegyoldalon — már búcsú a sok szép emléktől.

Este gitárzene hangja mellett búcsúzunk sok-sok bolgár turista társaságában a szép Rila hegységtől, annak számtalan csúcsától, gerincűjtől, enciános virágmezőtől, havas-jeges hegyoldalaitól és zúgó viharaitól.

Július 24. csütörtök. A kilencedik túranap reggelén fájó szívvel vesszünk búcsút a hegyektől és elindulunk most már mindig lefelé a völgyön, amíg elérjük 4 óras út után a fekete Iszker völgyében fekvő Govedarel községet.

Mind több és több a fenyő, majd a lombos fa, szélesedik a völgy és a zúgó patakkal együtt mi is a völgybe érünk. Autóbusszal újra Szófiába megyünk, ahol már vár a Bulgária Hotel szép ebédlője a szíves vendéglátó bolgár vezetőkkel. Este még megvacsorázunk és vonatra ülünk, hogy elröpítsen Várnába, ahol 3 napot töltve tesszük felejthetetlenné a szép bulgáriai túrát.

Meleg kézsorítással búcsúzunk a bolgár vezetőktől, amelyben sok-sok elismerés van az eddig végzett szocialista építkezés, kulturális fejlődés, egyszóval a bolgár nép biztos alapú emberi életszínvonalának eléréséért folytatott eredményes küzdelemért.

Ivák József

A Denno csúcsán. Háttérben a Sztálin és Dimitrov csúcs

A Rila-kolostor

(Szerző felv.)

109 РИЛСКИ МОНАСТИР.
Vue de plain de Rila

Ifjúsági Természetjárás

Angyalföldi úttörők

A munkásosztály egyik fellegvárában, Angyalföldön vidám tekintetű pajtás újságolta, hogy az 1957-es év előnyös változást hozott a Váci út 61. sz. ált. fiúiskola úttörőcsapatának életében. Ezt az új életet Jelenics József tanár elvtárs honosította meg. Az úttörőknek igaz barátja és istápolója, aki az ellenforradalom leverése után rövid idő alatt újjászervezte az úttörőcsapatot és — amint a pajtások mondják — gazdagabb, változatosabb lett az angyalföldi úttörők élete. Ebből a pajtások számára oly vidám életből nem maradhatott ki a természetjárás sem. Az angyalföldi ifjúság örömmel látta, hogy az újjászerveződött úttörőcsapat alapító tagjai között ott volt Nagy Karcsi, Buschor Dezső, Szabó Sándor, József Pista, Horvát János, Dobos Attila és még sokan mások. Valamennyien angyalföldi gyerekek a javából!

Amikor baráti érzelmeikkel és szeretettel érdeklődünk az angyalföldi úttörők természetjárásáról, Nagy Karcsi, a Váci út 61. sz. ált. iskola úttörőcsapatának rajvezetője csillogó szemekkel, ügyük iránti lelkesedéssel beszélte el a következőket:

— Az első komoly kirándulás a Pilis hegységben levő Edeslyukba volt. Mire odaérkeztünk, alaposan elfáradtunk, de megérte, mert ilyen szép vidéken nem jártunk még. Hatalmas sziklák, keskeny hegyi ösvény között vitt utunk és akik elsőnek értek fel a hegytetőre, egy műfölként pillantottak meg.

— Az első kirándulást azután túsák sorozata követte, nem voltak többé unalmasak a vasárnapok, majd minden héten az ország egy-egy újabb részével ismerkedtünk meg. Dobogókó, Nagy Csikóvár, Rámszakadék volt a portyánk iránya. 1957 nyarán pedig a legjobbak elindultak a nagy bakonyi túrára. Várpalotától Zircig gyalog tettük meg az utat a hegyek között. Több napot töltöttünk a festői szépségű bakonyi római fürdőnél, felkerestük Bátorkő-várát, majd a festői szépségű cseszneki várat. Azután megnéztük a dudari bányát, majd Zircről indultunk hazafelé fájó szívvel, de új tervekkel szívünkben.

— 1957 telén új vidékre indult a túragárda. Börzsönyben vertünk táborát és innen indultunk egyik legszebb téli portyánkra: Zebegény, Kóspallag, Kislénóc, Nagyhideghegy, Oltárkő, Csóványos, Salgóvár, Nagyborzsöny és Kislirtás pusztán át indultunk a táborhelyre: Törökmezőre. Ezt a túrát 16—18 fokban hidegben tettük meg.

— A téli tábor után már az 1958 nyarára gondoltunk és készültünk a nagy dunai tutajtúrára. Budapesttől Bajáig tutajoztunk a Dunán, közben a legszebb helyeken partraszálltunk. Ercsi, Sztálinváros, Kalocsa, Dunavecse voltak állomásaink. A túrák alatt szorgalmasan fényképeztünk, hogy egész életre szóló emlékeket vigyünk haza magunkkal.

— Az angyalföldi természetjáró úttörők továbbra is rendszeresen kívánnak kirándulni, mert szeretik a természetet. A jövő évre egy romániai túrát tervezünk, annál is inkább, mert több éve leveleztünk az aradi úttörőkkel. Erdélybe, Nagyváradra, Kolozsvárra készülünk.

Vidám, boldog életet, angyalföldi pajtások! Járjátok továbbra is a természet gyönyörű tájait, legyen dalatoktól hangos erdő, mező, mert szép a mi hazánk. Megérdemli, hogy szeressétek.

Halácsy Dezső

Úttörők a Kabhegyen

A veszprémi I. sz. általános fiúiskola úttörő-természetjáró szakköre az új iskolai év első portyáját szeptember 14-én rendezte a Kabhegy rengetegében.

Ragyogó szép vasárnap reggelen a portya gyakorló versennyel kezdődött, erre meghívták a II. sz. iskola úttörőit is.

A rendezők öt érintendő pontot jelöltek meg. Volt az útvonalon magassági pont, horhos, két hid, erdei tisztás. Cél az 500 m magasan levő „Kinizsi Pál” turistaház volt.

Izgalmas versenyben győzött az I. sz. fiúiskola 6-os rajtszámú csapata 27 hibaponttal.

Második a II. sz. fiúiskola 5-ös rajtszámú csapata 115 ponttal.

Harmadik az I. sz. fiúiskola 4-es rajtszámú csapata 330 ponttal.

A II. sz. iskola csapata úgy került csak a 2. helyre, hogy az egyik ellenőrző lapot a nagy izgalomban elfelejtették letépní.

Minden csapat célba ért. A verseny ideje alatt a szakács-örs készítette két hatalmas kondérben a finom gulyást.

Még ebéd előtt, a 600 m magasan levő kilátótoronyból élvezték a pajtások a gyönyörű panorámát. Veszprémtől Tihanyig, Tihanytól Badacsonyig, majd innen a Somlyóig vadregényes tájkép tárult szemük elé.

Délután nyomkereséssel, növény- és rovargyűjtéssel foglalkoztak a fiúk.

Este pedig egy szép nap emlékével negyven vidám úttörőt repített hazafelé a hatalmas Ikarus.

Mohos Zoltán

Menekülünk szilfa koma, újabb leánynév kerül az oldalunkra

Turista balról és turista jobbról

Tüzet csak...

az arra kijelölt helyen szabad rakni. Erdőtől 50 méter távolságra, tisztásokon s más olyan helyeken, ahol erdőtűznek nincs veszélye. Eltávozás előtt a tüzet gondosan el kell oltani. A parázs teljes hamvadását keresztre tett gallyal jelezzük. Különösen ősszel és tavasszal, a lombtalan erdő tűzveszélyes. Óvakodjunk a felelőtlen tüzrakástól. Védjük az erdőt!

Zsigmondy emléktúra

Meleghangú ünnepséget rendezett a Magyar Természetbarát Szövetség Hegymászó Bizottsága a pilisi Vaskapunál. A Bp. Pedagógus, MOM, Csatornázási Művek, Ganz, Vasas TE, V. Meteor, a Magyar Földrajzi Társaság és a Művelődésügyi Minisztérium hegymászó csoportjai másfél napos sziklamászó túra keretében emlékeztek meg a magyar hegymászóról.

Zsigmondy volt az úttörője a vezető nélküli hegymászásnak, mely így, a nagy költségeket mellőzve, szélesebb körben vált gyakorolhatóvá. Célkitűzéseivel mi is egyetértünk, mert a mászóiskolákban kell előkészíteni a fiatalokat a nagyobb feladatokra, melyekre kezdetben amúgy is tapasztaltabb hegymászóval mennek.

A kegyeletes megemlékezés során a szövetség babérkoszorúját helyezték el a hegymászók csokraival a Vaskapun levő emléktáblára.

(Kristóf P. P. felv.)

Honfi Tivadar elhelyezi a szövetség koszorúját

Szigligeti emlék

Tündérek temploma

„Vándor, a Bodrogekön megállj.
A csendes Karcsa partinál:
Ott látsz álmélkodással egy
Veres márványból alkotott
Ős régi templomot.”

A Tisza és a Bodrog által közrefogott Bodrogeköz kellős közepén, minden várostól távol, fekszik egy kis falu, Karcsa. A faluhoz közeledve, még semmi sem árulja el, hogy az igénytelen házak között milyen kincs rejlik.

Nyolcszáz esztendőnél hosszabb idő múlt el azóta, hogy valahonnan Itáliából kalandra és vagyonra szomjazó lovagok indultak útnak. Magyarország szívesen látta a jövevényeket, akik között ott volt Rathold lovag is. Királyi adományként megkapta Nagykövesd várát (mely a Bodrogeköz csehszlovák területén fekszik). Berendezkedett és várától nem messze, a kis Karcsa patak mellett, kör alakú kápolnát építtetett. Ennek ideje az 1140-es évekre esik. Utóda Roland 1240 körül, aki a nádori méltóságot is viselte, hosszahajóval nagybírtatta meg a kápolnát. Leánya — apácának szentelte magát és Roland nádor az ő és rendtársai részére akart díszes templomot varázsolni a mocsarak közepére. Azonban valami közbejött. Talán az apaca-leány váratlan halála, vagy inkább a tartárdulás — és az építkezés abbamaradt.

Csak amint a templomkert vasrácsos kapujához érünk, táru ki előttünk teljes szépségében a románkorai építészetnek ez a „köbevésett szimfóniája”. Jókora vörösbe és szürkébe fajszo kváderkövekből összerótt fal magasodik előttünk, felső részén ívsoros párkányzat töri meg a kőszik egyhangúságát. Két oszlop tartja a falban nyíló déli kapu félköríves záródását. Felette jobbra-balra egy-egy ablak s a bejárat mellett a fal tetejéről lehullott faragott kövek várják, hogy szakértő kezek eredeti helyükre tegyék vissza.

Az utca felől bokrok takarják a főbejáratot és a nyugati homlokzatot. Ez a templom legcsodálatosabb része, mely Genthon István műtörténész szerint, közeli rokona a curzoi dóm homlokzatának. Kétoldaltól három-három oszlop fogja közre a főkaput, az oszlopfőket művészi faragások díszítik. A kapu felett két kőoroszlán örködik.

A Tompa megénekelte kőfaragványokból még ma is sok látható, bár időközben (1873-ban) a templom tetőzete leégett. Huszonhárom évig állt fedetlenül, ezalatt a tűz pusztítását az időjárás még tetézte; míg 1896-ban Schulek Frigyes műépítész terve alapján helyreállították és „befejtették”. Stílusától teljesen idegen huszartornyot ültettek a tetejébe és ezzel sikerült a tiszta román épület összehatását megsemmisíteni.

Lengyel György

Akik ott voltak a szigligeti tábor bölcsojénél, a viharos pesti megbeszéléseken, a lelkes és késhegyig menő vitákon, melyek megelőzték a tényleges munkát, majd dajkálták, dédelgették, mozgatták a még járnai nem tudó csecsemőt, a szetfolyó, magatehetetlen táboróriást a Balaton mellett, nagyot sóhajtottak a táborbontás után, ha valaki véleményt kért tőlük: Olyan volt a táborozás, mint egy álom... — Mint egy rossz álom... végiggondolni a meddő értekezleteket, ahol igen sok ember csak a saját szavát leste és figyelte meglegedett áhitattal, s felajánlotta segítségét, de csak addig, míg az „irányító” jellegű munkakörök a „vezetőségen” belül be nem teltek...

Táborindulás előtt felhangzott a kórus, mint egykor a pozsonyi országgyűlésen: „Életünket és véréinket, de zabunkat — bocsánat, helyesbíték, 1958-at írunk: — illetve fizetett évi szabadságunkat, azt NEM! Kérjétek ki bennünket, akkor meggyünk segíteni!” Többen Archimedes babérjaira pályáztak, ki azt mondotta egykoron: „Adjatok egy szilárd pontot, hol megvethetem lábam, s én kimozdítom sarkaiból a földet!” (Ugye nem is kért sokat?) Mindezt a jelenkorra alkalmazva: „Adjatok nekem embereket, akik DOLGOZNAK, majd akkor megmutatom EN, hogy mire vagyok képes!”

Ezek után már nem is csodálkoztunk, mikor táborbaérve körülnéztünk, kik a táborvezető segítői. Teljesen új arcokat láttunk: Bábel Vilmost a Kinizsiből, aki nem ígért soha semmit, de annál többet cselekedett, ha munkáról volt szó, Paróczy Jósikát a Beloianniszból, bár ő sem raktárosnak vagy szállásmesternek jött le Szigligetre, vagy Angelus Jánost a V. Meteorból, és új ismeretlen arcokat, akik „segítünk egy kicsit” jelszóval vették át a legfárasztóbb és — tegyük hozzá legunalmasabb — munkaköröket, s dolgoztak névtelenül, szerényen a háttérben, a vállalt egy-két napi kíségetés helyett a tábor végéig.

Meg kell emlékezni azokról is, akik a táborbontás idején „sürgösen” eltávoztak helyébe lépve biztosították a hazacsomagolást.

Egy kérdés: Helyes volt az, hogy a táborvezető az utolsó napon az elhagyott latrinák — nem akarom leírni, milyen — gerendáit cipelte a hátán fáradtan, álmálenságtól karikás szemekkel, mindössze néhány gyerek kíséretében? Pedig minden altábor nagyon jól tudta, hogy a területen fekvő létesítményeket távozás előtt szét kell szednie és betakarni! Ugye?

Álom, álom... Telik az idő. Mindez ma már nem tűnik szörnyűnek, hiszen sokat tanultunk belőle. Elfelejtjük az emberi gyengeségeket, a vitákat, a nézeteltéréseket, a szakmai sovínizmuson már csak fejszóvalva mosolygunk. Felbukkan a távolból mindaz, ami szép volt, eltűnik a rossz, a keserű, s az emlékezés rózsaszínű ködön keresztül nézve a nyarat, ismét felsőhajtottunk:

Olyan volt ez a tábor, mint egy álom... Mint egy felejthetetlen szép álom...

S a folytatás: a levelek, a tábor utáni beszélgetések már csak a szépről folynak. Mindenkinél volt izgalmas, felejthetetlen vagy éppen kalandos élménye.

Emlékszel? — kezdődik minden beszélgetés, ha két egykori táborozó összekerül. Emlékszel? — arra, hogy mekkora izgalom volt az első éjszaka, amikor a Spartakusz táborban belopódzott idegent fogott el az őrég. A lányok még hajnaltájt is alig mertek aludni... — vagy emékszel-e arra az izgatott hangulatra, mikor szombat délutántól éjfélig a tábor apraja-nagyja sátrat vert, izzadt, kiabált, rendezkedett...

... s amikor reggel 5 órakor megszólalt a közkedvelt BALATON STÚDIO és a VASAS ADO, ugye te is velünk dicsérted az Egek Urát, de név szerint is csukukat, nyájas olvasó... Igaz, hogy a reggeli zene után (mozgalmi dalok és jazz váltakozva) prózát adtak 3-4 órán át: „Thuróczy sporttárs azonnal jöjjön az iro-

Tábori csendélet

Egy kis erdei futás

dára... Út Benőke azonnal jelentkeztek az ebédjegyekkel!!! Benő! Benő! Ehesek vagyunk!... Ilyen és hasonló prózai adás után komoly felüdülést jelentett, hogy a „Jóéjszakát táborozók!” c. műsor keretében a felsőmőcén korabeli tengeri üledék keletkezését ismerhettük meg, vagy az utolsó este a tábor idősebb lakóinak öröme vidám, népi „rock and roll” számokkal zárult az ünnepi műsor.

— egyesek szerint az utolsó esti tűzijáték is ritka szép volt, bár ebben a vélemények kissé eltérnek, vannak akik szerint csak ritka, mivel átlag 5-10 perccentként pukkant egy rakéta.

„Es az élemezés — lelkendezik egy mosonmagyaróvári kislány — vajon honnan tudták, hogy én annyira szeretem a főtt kukoricát? (Lapunk előző számában megjelent statisztika szerint „mindössze” 3000 cső fogyott belőle).

Gy eltűnik a táborban, mint egy nagy család. Mindenki kedves volt, és főleg vidám... Legnagyobb élmény? Talán az első nagy, közös táború. Ezt nehéz elfelejtetni... — így a szentesiek.

Folytathatnánk a csehekkel, akiknek a jó helyi bor nyerte meg tetszését, a szege-diekkal, akik közül nem egy mondta: „szeretnék jövőre is hasonló táboron részt venni”. Mindenki élményekkel megrakva hagyta el a tábor.

Kellett ez a táborozás. Nagy iskola volt. Megismertük, megszerettük egymást. A táborban ismét jelentőséget kaptak az életben sokszor szinte elkoptatott, üresnek hitt fogalmak, mint: adott szó, barátság, turistaerkölcs, önzetlen segítség. Megláttuk egymásban a hibát ellenére is jószándékú EMBERT, s ma már bízalommal fogjuk meg egymás kezét, hialadunk együtt új élmények, új táborok, a jövő felé.

Rozgonyi György

Kiss László, a TTE több évtizedig volt vezetőségi tagja, 70 éves korában elhunyt. Példás emléket kegyelettel őrizzük.

Hegymászás

VII.

Egyszerűbb sziklás terepen a jól és élesen szögezett bakancs is megteszi. Az éles szögek alatt a tricouni típusú, majdnem késszerűen álló fajta ajánlható, mert ez igen jól fog, és nem kopik el egyhamar. Persze ezeket is cserélni kell időközönként, mielőtt az élüket egészen elvesztenék. Az úgynevezett pillangó és jancsiszög csak a cipőtalpat védi, de semmire sem a hegymászó életét, sziklára, jégre ez nem való. Ezzel szemben igen jó szakvélemények hallatszanak a mikróporos gumitalpról (vibram stb.), amely nemcsak rendkívül tartós, de különleges, alpin célra való kiképzés esetén nem csúszik, jól tapad, úgy hogy ott is megállja a helyét, ahol a szögecscipővel már nem igen lehet boldogulni; síma sziklán, ha nem túl meredek, sőt szelédbebb jeges lejtőkön is.

Nehéz sziklatúrán kimondott mászócipő nélkül megenni természetesen nem lehet. A jó mászócipő bokán felül ér, felsőrésze vízszintes, vagy puha bőrből készül és szorosan fűzhető. Leglényegesebb része a talp, amely erős, vastag nemezsből készül. Ennek a nemezsalpnak előnye, hogy nedvesen még jobban tapad, ellentétben a mászóiskolákban annyira kedvelt gumitalpú cipőkkel, amelyek vizes sziklán, hirtelen jött esőben azonnal használhatatlanná válnak, mert csúsznak.

Olyan túra kevés van, amelyre mindjárt a menedékházból mászócipőben indulhatunk. A beszálásig sokszor hosszú az út és az kötőmelékén, havon vagy jégen vezet át. Derék szögecsiniket így nem nélkülözhetjük, de annál többet szidhatjuk őket a sziklán, mert nemcsak tekintélyes súlyt jelentenek a hátizsákban, de pont ott jelentkeznek a legkellemetlenebbül, ahol úgys elég gondot ad a feljebbjutás; szűk repedések, bizonytalan kémények és különösen fogásszegény fairészletek esetében, ahol csak finom egyensúlyozás segítségével tudjuk az akadályokat legyűrni. Még rosszabb a helyzet, ha a jégszákat is magunkkal kell vinni. Még a legügyesebb megoldás ilyenkor a csákányt hegyével felfelé a szákbá tenni, úgy hogy a hegye a vállunk fölött legyen.

Ami a sziklamászó ruházatát illeti: könnyű legyen és inkább több vékonyabb rétegből álljon. Az ütözék legyen kényelmes, de nem túlbó, a mozgást ne akadályozza.

Térdnadrág, rövid zeke vagy mászó-mellény, lehetőleg vízmentes szélblúz vagy vihartkabát csuklyával, ezek a ruhatár legfontosabb részeit.

Nagy túráknál, vagy ha a szabad terepen eltöltendő éjszakázásra számíthatunk, a ballonselyemből készült, puhelylyel bélelt könnyű és meleg hálósák sem maradhat el. De közepes túrára se induljon el senki egy ma már mindenütt kapható, olcsón beszerezhető vízmentes és csekély súlyú műanyag (tévesen nylonnak nevezett) lap nélkül. Ha ennek a mérete elég nagy (kb. 100x150 cm), úgy eső, hó, hideg ellen kitűnő védelmet nyújt.

Általános szabály különben, hogy akár megtervezett, akár kényszerű bivak esetében minden lehető védőreteget, ha szűk-ség van rá, magunkra tegyük és ne magunk alá. A fontos ugyanis elsősorban az, hogy a testmeleg állanását meglassítsuk. A kő, amelyen ülünk, vagy fekszünk ilyenkor aránylag rövid idő alatt felmelegszik.

Bizonytalan időjárásnál ne induljunk sziklatúrára, ha pedig váratlan időváltás,

eső, hó lep meg, előbb próbáljuk meg kívánni magunkat, és csak ha ez nem sikerül, keressünk valami védelemnyújtó helyet megbúvársra. Ez a hely sose legyen kémény vagy szakadék, mert zivatar esetén mindent elsodró patakokká és zúgó vizesessé válnak.

A sziklamászás, mint minden sport, edzést kíván. A magashegyi túrákra tornával, hosszú gyaloglással, úszással vagy egyéb testedzéssel kell felkészülni. A mászóiskolai gyakorlatokat mértékletes élet egészíti ki, hogy erőnk teljében és kellő önbizalommal vehessük fel a magunk választotta nemes küzdelmet a természet erőivel.

Ne vállalkozunk erőnket meghaladó feladatokra, mérlegeljünk zózanul az eshetőségeket. Ne bízzuk magunkat jobbnak vélt társunk erejére és tudására, de nézzük meg jól, mivel kötőzködünk össze.

Ismeretlen, ki nem próbált társal egy köztételen lenni: vészes könnyelműség.

Ha minden elővigyázat és óvatosság ellenére mégis baleset következik be a sziklamászás közben, akkor a sebesült kimentése a sziklafalból borzasztóan nehéz feladat: emberfeletti energiát, kitartást és türelmet követel a mentőktől és nagy önruralmat és önfegyelmet a szerencsétlenül járt mászóktól.

Sebesült társunkat csak ritkán sikerül a saját erőnkel lejutatni a völgybe. Ha segítséget kell hoznunk, igyekezzünk elhelyezni a körülmények közt, biztosítva elhelyezni a sérültet, akit egy perccel sem szabad tovább kitenni az időjárás szélsőségeinek, mint amennyire az elkerülhetetlen. Ha magunk sem tudunk lejutni, adjuk le az alpin vészjelet: ez percenként hatszori kiáltás, lövés, ruhadarab lobogtatása, vagy fényjel. Egy perces szünet után ismételjük, míg válasz érkezik. A válasz a fentebbi jelek percenként háromszori ismétlése, egy perces szünetekkel.

Régi jó baktársaimra gondolkodok megindult szívvel, amikor a hegymászásról szóló írástomat befejezem. A kötélt, amely velük összefűzött, már foszlányba szelődött, mégis úgy érzem, hogy amíg élek el nem szakad. SKOLIL VILMOS

MEGYEI SZÖVETSÉGEK

FEJÉR MEGYE

Ha a Természetjárás egy évvel ezelőtti számában megjelent írástomat összehasonlítanánk a sporttársakkal a hírközléssel, elismeréssel nyilatkoznának a Fejér megyei természetjárókról. Szívós és erős akarat jellemzi megyénk természetjáró egyesületeinek vezetőit, és ez tette lehetővé, hogy az egy évvel ezelőtti hiányosságokat majd egészben felszámoltuk. Vegyük sorjában ezeket.

A természetjárást megyénkben tömegsporttá akartuk fejleszteni. Eredmény: három új egyesület és 300 új szervezett természetjáró. A természetjárók számának növekedése még nem jelentette azt, hogy a még fennálló hibák megszűnnek. Megnyertük ügyünknek a móri Járási Tanács, Hazafias Népfront és KISZ, valamint a megyei Idegenforgalmi Hivatal hathatós támogatását.

Az Idegenforgalmi Hivatalnak köszönhetjük, hogy a Vértes Fejér megyei területén már több mint 100 km jelzett turistaút áll a sporttár-

sak rendelkezésére. A Gánt-kápolnapusztai Vörösmarty-turistaház teljes berendezését is az Idegenforgalmi Hivatal vásárolta.

A Járási Tanács a Vörösmarty-turistaházon kívül több más épületet bocsát még rendelkezésünkre turisztaszállítás céljából. A KISZ 1959. évben a Csuka-tónál egy 40 férőhelyes turistaház építését tervezi, s ha az felépült, akkor Csóka-kőn is létesít egy házat. A Hazafias Népfront politikai és felvilágosító munkáját kell sokra becsülnünk. A turistautak festésénél az erdész elvtársak vezetése pótolta térkép hiányunkat.

A megindult fejlődésnek ma már csak egy lényeges akadálya van, kevés a képzett természetjáró. A Fejér megyei Természetbarát Szövetség júniusban megválasztott vezetősége ezt is fel kívánja számolni, a téli hónapokban beinduló túra-vezetői tanfolyamával. Terve vette még a szövetség az „Ismerd meg magyédet” mozgalom beindítását, három féle botplaquet és a Vértes turistaútjairól készülő színes térkép-vázlat kiadását. Ez utóbbi azért szükséges, mivel a napokban megjelent Vértes kalauz útjelzés leírásai nem mindenben felelnek meg a valóságnak. Ez legyen figyelmeztetés is a jövőre vonatkozóan, hogy egy-egy kiadványt megjelentetése előtt beszéljék meg a helyi ismeretekkel rendelkező sporttársakkal is.

A szeptember 14-én Gánt-Kápolnapusztán megtartott megyei találkozónk és a Vörösmarty-turistaház avatása újabb erőt adott további céljaink eléréséhez. A közeljövőben felavatásra kerülő vértesközmői turistaház igen alkalmas lesz, hogy fővárosi sporttársak is megismerhessék a csodálatosan szép Vértes hegység belső bükköseit is.

Jöjjenek a sporttársak és bírálattal, tanácsaikkal segítsék további munkánkat! Varró Gusztáv

★

Közöljük az érdeklődőkkel, hogy a Vértes hegységben levő Gánt-kápolnapusztai Vörösmarty-turistaházat a megyei Idegenforgalmi Hivatalon keresztül lehet igénybe venni, előzetes bejelentés és a hálódíj befizetésével. A hálódíj természetjáróknak, akik érvényes szövetségi igazolvánnyal rendelkeznek, egy éjszakára 5 forint, nem természetjáróknak 10 forint. A turistaház jelenleg két helyiségből áll. Az egyik szobában 4, a másikban 10 ágy van elhelyezve. A turistaház kulcsa a háztól 200 m-re, a kék jelzett út mellett — Csóka-kő felé — lévő erdészházban vehető át. Ugyancsak ott vehető át a lepedők, párnahuzatok és takarók is.

Öreg ember nem vén ember...

Henrik de Kauffmann, Dánia washingtoni nagykövete 70. születésnapját a Matterhorn másodikzini megmászásával óhajtotta megünnepelni. Tíz évvel ezelőtt ugyanis, 60. születésnapján mászta meg először a Matterhorn. Minthogy idén állomáshegyét nem hagyhatta el, ennél fogva a Coloradoban fekvő Maroon-Belles csúcsára mászott fel, amely a Matterhornnal körülbelül egyenlő magas.

Alpesi balesetek. (Hódít a félcipő, sőt a szandál is!)

Két berlini fiatalember, a Hilde-fivérek, félcipőben indultak Tiroban a 3063 m magas Seokopf megmászására. Ennek ellenére zökkenőmentesen elérték a csúcsot, a leszállásnál ellenben a 25 éves Harald Hilde megcsúszott és bátyja szemelátára zuhant a mélybe.

Egy másik turista haláláról is beszámol a balesetkrónika. A 43 éves Ernst Neubauer, egyedül indult a Guttaringhüttéből a Sauaipaera, lezuhan és koponyaalapi töréssel holtan találták egy sziklahasadékban, 500 méterrel a Hütte fölött.

Maria Müller a Guttenberghausból indult nehéz hegyi túrára félcipőben. Megcsúszott és jobb alsó lábszárát törte. Egy másik félcipős nő, Eugenie Nebecks a Silberkaron minden előképzettség nélkül indult nehéz túrára, leesett és ballábán izomszalagszakadással kellett a völgybe leszállítani.

Kettős legyőzése után az Elger újabb két áldozatot követelt. Két osztrák hegymászó a hegy nyugati ún. „kőnyú” oldalán két német alpinistára talált, akik 400 méterrel a csúcs alatt lezuhanak. Egyik közülük már halott volt, a másikat még életben találták s mellette töltötték az éjszakát, de közben sérüléseibe ez is belehalt.

A brit Himalája-expedíció vezetője, Hamish McArthur, az egyik közbelső táborban szívizéhihűdés következtében meghalt. A hattagú expedíció India északnyugati vidékén több ismeretlen csúcsot készült megmászni.

Sikerek a Karakorum-körzetben

Egy japán expedíciónak sikerült Takio Kuvabara professzor vezetésével a 8349 m magas Kogvolisza csúcsot megmásznia.

Ugyancsak a Karakorum-masszívum érték el Bonatti és Mauri olasz alpinisták — júniusi sikertelen kísérletük után — ezúttal sikerrel a „Gasherbrum IV.” 8080 m magas csúcsát. Valamivel korábban egy amerikai expedíció a „Gasherbrum I.” csúcsára jutott föl. (Ennek a csúcsnak egyébként „Híden Peak” az ismertebb neve.)

Az osztrák alpinisták is részt vettek az ideai nagy Karakorum-járásban. Heinrich Roiss, Franz Mandl és Stefan Pauer hétnapos küzdelem után diadalmosan tért vissza a 7399 m magas Haramos csúcsáról, amelyen előtűnik tragikus véget ért az angol expedíció. Az osztrákok napoldi nem tudtak beszámolni útjukról, mert ajkuk fölrpedezett és torokgyulladás is szenvedtek, úgy, hogy kimerültségük ellenére enni sem tudtak. 6400 méteren 7 km hosszú gerincúton értek az előcsúcs alá, amelyre 200 méteres, csaknem függőleges jéfalon kellett felküzdeniük magukat. Négy napig vesződétek a jéfalal, tekintve, hogy ebben a magasságban egy 20 méteres szakasz maga 7 órát vett igénybe. A csúcson alig volt hely a három alpinista számára.

Egy kínai-szovjet expedíció a Pamirban megmászta a 7000 m magas „Névtelen csúcsot”. Hogy azt elérhessék, az alpinistáknak mind oda-, mind visszafelé a 7114 méteres Lenin-csúcsot is meg kellett mászniuk.

Frédéric Joliot-Curie-ről neveztek el szovjet alpinisták Közép-Ázsiában egy, a Tian-San hegyláncához tartozó 4650 méteres csúcsot, amelyet nehéz körülmények között, több gleccsermező traverzálása után értek el.

Most van 180 esztendeje, hogy négy bátor szlovén hegymászó Lovrenc Milomiczer, Matevcs Kósz, Luka Korosec és Stefan Rozsics elindult a bohinjai völgyből, hogy megmászza az akkor megközelíthetetlennek vélt Triglavot, a szlovén monádok aranyzarvú zergéjének birodalmát. Vállalkozásukat siker koronázta, a négy hegymászó meghódította a Triglavot, Szlovénia legmagasabb csúcsát. Csak 9 évvel később került sor Európa legmagasabb csúcsának, a Mont Blanc-nak a megmászására.

A Triglav első megmászása óta — mint a **Politika** írja aug. 20-i számában, 65 700 nap telt el és azóta kb. éppen annyi turista követte, a négy első hegymászó nyomait, hogy felkapaszkodják erre a rendkívül érdekes hegyre.

Ostromolják a hegyormokat!

Újabb meg újabb hegymászók ostromolják a világ legnagyobb hegyormait! Így Pamirban és Tian-San-ban számos szovjet hegymászó időzik: csak a 7134 m magas Lenin-csúcs lábánál több mint 100-an táboroznak. Vannak közöttük kínai hegymászók is. E napokban a tibliszi Alpinista Klub 14 tagja mászta meg a Lenin-csúcsot, Medzmarisvili vezetése alatt. Nem sokkal ezután 38 szovjet és kínai hegymászó érte el a Lenin mellszobrával koronázott csúcsot. A csúcsra kitűzték a szovjet és a kínai zászlót, a két nép megbonthatatlan barátságának jelképeül.

Hét csúcsra át

Három jamboli turista, Todorov, Karabadszakov és Petrov, 11 nap alatt bejárta és megmászta Bulgária hét legmagasabb hegyormát. Ezek a következők: Botev-vrch, Bordan, Perszenk, Vihren, Rujen, Oszogovo, Cserni-vrch.

Hogyan tovább?

A versenyről szeretnék írni — a versenyről általában és a tájékoztatói terepversenyekről, a turisták között kialakult bajnokságokról.

Előjáróban talán jó lesz, ha tisztázom, az én tárgyilagosságom e kérdésben vitatható. Régen járom a hegyeket, de nem versenyezem fiatal koromban sem. Ugyanakkor lelkes híve voltam az olyan versenyeknek, ahol ruganyos izmú fiatalok vetekednek az elsőbségért. Tisztelettel olvastam és olvasom a híres alpinisták teljesítményét, akik sorra győzték le a zord sziklacúcsokat, dacoltak a természet vadságával és egymás után tűntették el a térképekről a fehér foltokat.

A verseny szíkrája ott lappang minden emberben, a turistában is, és ha ez helyes irány, biztosítéka a fejlődésnek. Aki önmagát vizsgálva igyekszik jó tulajdonságait fejleszteni és az eredményt időnként összehasonlítja a másikéval, a maga fejlődését szolgálja és ezen keresztül azét a közösségét, ahová tartozik.

A természetbarátban is felmerül, hogy minél több tájat ismerjen meg, legyőzze a természet nehézségeit, a magasságot, a mélységet, a szeles évszak időjárását, az éjszaka sötétjét, biztosan mozogjon a terepen, — meg az is, hogy izmainak erejét próbára tegye a cél érdekében. De soha nem sikkadhat el a lényeg, amit Herakleitos, az igazságot keresve állapított meg: „A természetet megismerve, annak megfelelően cselekedni!”

Lehet, hogy ezt a régi bölcsességet egyesek idejét mültnak találják, de mi akarva-akaratlanul részesei vagyunk egy új életforma, a szocializmus kialakításának, ahol a békés együttélés hível és ellenzői közötti harc alakítja ki a szocialista embert. Tudjuk, hogy a tőkés rend szabad versenye, ahol vagy engem győznek le, vagy én győzök le másokat, világmeireti katasztrófákat idézett elő a múltban és tudjuk, hogy a tőkés rend erkölcsé szentesítette a foggal, körömmel való küzdelmet. Ezt igazolta a mozi, a színház, az irodalom és a múltban a sport is. Vigyáznunk kell, hogy milyen irányt mutatunk a természetet járó fiataloknak; vigyáznunk, nehogy a kapitalista verseny romboló gyűlölködő szellemét hozzuk be a természetbarátok egyre szaporodó táborába.

Ezért nézzük meg, milyen is a nálunk folyó verseny: honnan indult, hol áll ma és hová tart.

Előben a túranaplók, a jelentések alapján jutalmazták, aki éveken át rendszeresen járta a hegyeket. A legjobb turista az volt, aki a legtöbb tájat ismerte, aki a legszebb fotót készítette, aki a legérdekesebben írta le, vagy adta elő a kirándulást. A legmegbecsültebb rang a túravezető volt, aki már odahaza szervezte, készítette elő a túrákat, biztosította a szállást, az utazást, jó tanácsokkal segítette a kezdőt — és ha baj volt gyorsan tudott segíteni.

Majd az első terepversenyek következtek. Ismeretlen vidéken kellett eligazodni térkép után, lehetőleg csapatostól, ahogy általában a hegyeket járjuk. Sok volt az akadály, a buktató, de nem sikkadt el soha a lényeg: a természet megismerése. Valamiféle átlag időn belül kellett az előírt, nem túl nagy távolságot végigjárni — és bár volt vita, de az győzött, aki a legjobban, legokosabban teljesítette a feladatot: „többet észrel, mint érvel!”

Ahogy a túrán, általában mindenki maga fizette a költségeket és azt rakta a hátszákjába, amire tellett. A rendezők szívesen, örömmel rendeztek, a versenyzőket az egészséges becsületű fűtő — és megsértődött volna, akinek ezért pénzt kinalának. Voltak közös költségek, ezeket eleinte a nevezési díjakból, majd az egyesületek hozzájárulásából fedezték. Evente két-három versenyen mérték össze az erőket, különben a versenyzők is a megszokott társaságukkal, szakosztályal, egyesülettel túráztak, eveztek, síeltek. Megbecsülték őket, a versenyen szerzett tapasztalatokat átadták — színvonalasabb volt ott a túrázás, ahol versenyző vett részt; jól járt a közösség és erkölcsükben jól járt a versenyző is.

Hol tartunk ma? Egy sereg fiatal hétről hétre csak versenyez, egy másik csoport vasárnapról vasárnapra készíti elő a versenyt. De kevés a vasárnap. Az összejöveteleken újabb meg újabb szabályokat formálnak, buktatókon töpregenek, számolnak, értékelnek — emelik a választalat az egyszerű turista és a versenyzők kis csoportja között. Ma már a tájékoztatói terepversenyeket — miután mindent megtanultak a versenyzők és egyre többen zárkoznak az élvonalba — csak gyorsabb futással lehet megnyerni.

És azok az egyszerű kirándulók, akik előtt legjobb turistaként a versenyző kellene, hogy álljon, egyre gyakrabban találkoznak verítékben izzó, csapzott hajú, lihegő futókkal, akik nem látják az ősz erdők színeit, nem hallják a patakzúgást, csak a nyakbaakasztott térképszalagt, a tájolóit nézik. Joggal kérdezik a versenyzőtől lenézett egyszerű turisták: mire jó ez a rohanás és kinek hasznos az ilyen versenyzés?

Engedjék meg, hogy ne én adjam meg a választ, válaszoljanak a lap hasábjain az érdeklődők. És engedjék meg, hogy a versenyzés anyagi részével se foglalkozzam bővebben. A különböző térítések,apidíjak, jutatók felszerelések, bár messze vannak a népszerű versenysportokban szokásoktól, de messze az elképzeléstől, amit az önzetlenül a maga szórakozására vándorló természetbarátról alkotunk. A többi sportágban is küdenek az elhatárolódott anyagigasság ellen — miért akarjuk akkor mi erőltetni ennek elterjedését, a „bérturista” típus kialakítását?

A kérdés nyílt: hogyan tovább? A versenyt nem ellenézzük, megfelelő mértékkel megvan a helye és feladata a természetbarát mozgásban is. A lap nyilvánosságához, olvasóihoz, barátaihoz fordulunk: segítsenek a kérdést úgy eldönteni, hogy a turista versenyből is a hazánkban épülő szocializmus és ennek élvezője, a dolgozó nép kerüljön ki győztesen.

Erős József

Megalakult a Román Népköztársaság Turistáinak Szövetsége. A Magyar Természettudományi Társaság elnöksége táviratban üdvözölte a román turisták új szervezetét. Sok sikert és eredményes munkát kívánva, a baráti együttműködés fejlesztését várjuk az új román turista szövetszervezet megalakulásától.

A szövetség működési szabályzatát jóváhagyásra a Magyar Testnevelési és Sport Tanács elnöksége elé terjesztette.

A Magyar Testnevelési és Sport Tanács elnöksége — a szövetség előterjesztése alapján — 1958. november 13-i ülésén megvitatta a magyar természetjárás helyzetét.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa Sport Osztályának munkatársai osztályértekezleten vitatták meg a természetjárás szervezeti kérdéseit és a szakszervezeti turistamunka további célkitűzéseit. Meghallgatták Berzl Sándornak, a Vasas Szakszervezet Sportosztálya vezetőjének, a Vasas Természettudományi Egyesület megalakulásával és eddigi működésével kapcsolatban szerzett tapasztalatokról szóló beszámolóját. Az értekezleten és a vitában a Magyar Testneve-

lési és Sporthivatal, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség és a Magyar Természettudományi Szövetség képviselői is részt vettek. Az értekezleten elhangzottak figyelembevételével a SZOT Titkársága elé javaslatot készített a Sport Osztály, a természetjárás további tömegesítése és fejlesztése érdekében.

A szövetség elnöksége 1958. november 26-ára összehívta a Tanácsot. Napirenden a folyó ügyek ismertetésén kívül az 1959. évi szövetségi program megvitatása szerepelt.

A bánkúti turistaház építkezésének helyzetét a szövetség elnöksége külön bizottsággal vizsgálattatta meg. A bizottság 1958. október 5-i kiszállása alkalmával (moha a tető már befedett) több súlyos hiányosságot állapított meg és ezekről jegyzőkönyvben értesítette az illetékes hatóságokat, kérve, hogy azok kiküszöbölésére azonnal tegyenek intézkedést. A vizsgálatban a Borsod-miskolci Természettudományi Szövetség elnökségének megbízottjai is részt vettek.

A szövetség Technikai Bizottsága megkezdte az országos útjelzés kataszter felállítását. E munka az egész ország tu-

rista-útjelzéseinek összehangolását szolgálja majd. Egyidejűleg megkezdődött a turistalétesítmények nyilvántartásba vétele is. Ezzel kapcsolatos jelentéseket és esetleges észrevételeket, javaslatokat kér a szövetség.

Az MTSZ elnöksége a bükki Bálványon levő Petőfi-kilátó rendbehozásához 10 000, a kőhegyi emlékmű építéséhez 5000, bakonyi útjelzések festéséhez 1190 forint hozzájárulást szavazott meg.

Jóváhagyták a vöröskői emlékmű melletti védkunyhó terveit. A védkunyhó építését rövidesen megkezdik és az 1959. évi felszabadulási ünnepségen avatják fel.

Elvileg elfogadta a szövetség elnöksége a Műszaki Bizottság javaslatát az országos kék jelzésnek a Mecsekre történő kiterjesztésére. A pontos útvonal megállapítása folyamatban van.

A szövetségelnök leigazolt természetjárók száma október 1-én:

felelőtt	19 845
ifjúsági	4 500
	24 345

Határozat: Megállapítást nyert, hogy a többrészes és többszörös versenyeknél a fordított helyezési pontok szerinti eredmény összesítése, felesleges számlálási műveletével hibalehetőségeket rejt magában. Ezért a jövőben a többrészes versenyek eredményét az egyes részlegeken elért helyezési pontok összeadásával kell megállapítani. A győztes csapat az, amelynek a legalacsonyabb a helyezési pontszáma. Ha egy csapatrészt nem jelenik meg a versenyen, vagy eredményét megsemmisítették, akkor a részleg eggyel több helyezési pontot kap, mint az egész versenyen (az összes fordulón) előforduló legtöbb részvevő (sorsolt) csapatok száma.

A szövetség megküldte a sportköröknek az állomásbírói tanfolyam tematikáját. A sportkörök, egyesületek és területi szövetségek saját hatáskörükön belül rendezzenek tanfolyamokat a tematika alapján. A VT fontosnak tartja, hogy minél több természetjáró nyerjen állomásbírói kiképzést, mert a versenyek azonnali értékelését jelentős mértékben gátolja a sok esetben hibás állomásbírói munka. A területi VT-ok nyújtásának szakmai támogatást a sportköröknek a tanfolyamok rendezésénél.

A VT ez úton értesíti az érdeklődőket, hogy folyó év novemberében meginduló versenybírói levelező tanfolyam felvételi vizsgáját a tematikában közölt időponttól eltérőleg 1958. november 22—23. napján tartják meg. A tematikát és a részvételi feltételeket a szövetség minden sportkörnek (egyesületnek, területi szövetségnek) megküldte. Akik a tanfolyam részvételi feltételeinek megfelelnek és a tanfolyamon részt kívánnak venni, azok sürgősen küldjék be a szövetségbe jelentkezésüket, a sportkör vezetőségének véleményezésével ellátva.

A szövetség minősítési bizottsága megállapította, hogy egyes sportkörök nem vezeték rá rendszeresen versenyzőik minősítési lapjára az elért eredményeket és minősítési pontokat azzal az indokolással, hogy a minősítési bizottság úgy is nyilvántartja az eredményeket. A VT felhívja a versenylevelősök figyelmét arra, hogy a szövetség a sportkör példányára nem másolja át az egyes eredményeket. Ha a sportkör vezetősége látni akarja versenyzőinek fejlődését az egyes versenyek eredményein keresztül, akkor szükséges, hogy minden eredmény rákerüljön a versenyző minősítési lapjára. Ezt a munkát a szövetség minősítési bizottsá-

VERSENYHÍREK

ga nem végzi el a versenylevelősök helyett.

1958. december 1—31. napja között minden nyilvántartásban szereplő versenyző minősítési lapját és minősítési igazolványát sportkörönként egyszerre be kell küldeni a szövetségbe.

A szövetség a minősítési lap és minősítési igazolvány megfelelő rovatában igazolja az 1958. évben elért minősítési osztályt, illetve bevezeti az 1959. évre a rajtengedélyt azok számára, akik a III. osztályt nem érték el.

Már most figyelmeztetjük a sportköröket és versenybírókat, hogy 1959. január 1. napjától sem a bajnoki, sem az országos (minősítő) versenyeken nem indulhat el az a versenyző, aki minősítési igazolvánnyal nem rendelkezik. Az olyan részleg eredményét, amelyben nem igazolt versenyző indult, a szövetség megsemmisíti.

Az 1959. évi versenynaptár összeállítása folyamatban van. Legkésőbb folyó év november 30. napjáig minden természetjáró szervezet tartozik bejelenteni a szövetségnek az 1959. évben megrendezni kívánt versenyét. A bejelentést a szövetség által kiküldött nyomtatványon kell megtenni, a rovatok pontos kitöltésével. Minden olyan versenyt be kell jelenteni, amelyen kettő vagy több sportkör versenyzői indulnak. Házi versenynek csak az olyan verseny tekinthető, amelyen csak egy sportkör (szakosztály) versenyzői vesznek részt.

Budapesti Természettudományi Tájköznevelési Bajnokságok három fordulójának összesített eredménye:

I. osztály	
1. Bp. Pedagógus	28 h. pont
2. Danuvia	36 " "
3. Állami Áruház	51 " "
4. Tőrekvés	52 " "
5. Dinamó	52 " "
6. Csepel Autó	59 " "
7. Píllis TE	62 " "
8. Duclos	63 " "
9. Autóbuszfőműh.	73 " "
10. Izzó	75 " "
11. Tavközlési Kut. I.	86 " "
12. Rp. Testvériség	96 " "
13. EKA	100 " "
14. Siketek	113 " "
II. osztály	
1. Szállber.	14 h. pont
2. Mechanikai M. G.	18 " "
3. Tipográfia	19 " "
4. FORSZ	25 " "

5. Fogaskerek	37 h. pont
6. Postás	37 " "
7. Orion	43 " "
8. Kismotor	44 " "
9. Elektronikus	49 " "
10. Kábel és Sodr.	61 " "

III. osztály

1. Helyipari Liga	17 h. pont
2. Gamma	22 " "
3. Közlekedési Liga	25 " "
4. Kinizsi Liga	30 " "
5. Eptők Liga	31 " "
6. Pm. V. Meteor	40 " "
7. Ikarusz	42 " "
8. Hóvirág	43 " "
9. Műszer és Irodagép	44 " "

Női I. osztály

1. Bp. Pedagógus	15 h. pont
2. Tőrekvés	20 " "
3. Bp. Vasutas	29 " "
4. Spartakusz	29 " "
5. MÁVAG	37 " "
6. Dinamó	43 " "
7. V. Meteor	49 " "
8. Tipográfia	50 " "
9. UVATERV	51 " "
10. Csepel	56 " "
11. Autóbusz Főműhely	57,5 " "
12. Izzó	62 " "
13. Szállber.	62,5 " "
14. Elektronikus	71 " "

Ifjúsági I. osztály

1. UVATERV	19 h. pont
2. Bp. Pedagógus	21,5 " "
3. MÁVAG	23,5 " "
4. Bp. Vasutas	26 " "
5. Duclos	36,5 " "
6. Hóvirág TE	42 " "
7. Bp. Máv. Ig.	43 " "
8. Spartakusz	45 " "
9. V. Meteor	50 " "
10. MOM	52,5 " "
11. Autóbusz Főműhely	55,5 " "
12. Tipográfia	58,5 " "
13. Siketek	79 " "

Budapesti tartalék bajnokságok két fordulójának összesített eredménye:

Ifjúság tartalék osztály

1. BVSC I.	3 h. pont
2. Píllis TE	3 " "
3. MÁVAG	7 " "
4. BVSC II.	9 " "
5. Kinizsi	9 " "
6. UVATERV	11 " "
7. Bp. Pedagógus	14 " "

Női tartalék osztály

1. Bp. Pedagógus	2 " "
2. Pm. V. Meteor	5 " "
3. UVATERV	7 " "
4. Orion	7,5 " "
5. Helyip. Liga Csatornázás	8,5 " "

A Kinizsi Természetbarát Liga nyíregyházi szakosztálya jól sikerült találkozót rendezett a Sóstó mellett a hatvani, egri, miskolci és más csoportok részvételével. A kitűnően megrendezett találkozón hasznos tapasztalatát más élelmészeti szakosztályok is gyűmöcsöztetik.

A Liga a rendszeresen túrázó tagok részére felszerelés vásárlására hitelakciót indított. Ezzel kívánják elősegíteni a kisebb keresetű tagok megfelelő felkészültségét.

Jó munkáért könyv- és oklevél-jutalmat kaptak: Csengeri András, Szili Józsefné szakosztály-vezetők, Major Margit gazdasági felelős, Menkó Gyula túrávezető és Magács Károly barlangkutató.

Decemberben fotokiállítás rendeznek, melyen a Liga tagjai vehetnek részt. A három legjobb képet díjazzzák.

A sörgyári szakosztály 1000 fős különvonalat indított a Velencei tóhoz, és 40 fővel növelte taglétszámát.

A V. Meteor október 12-én rendezte Öszl Stromfeld Aurél túráversenyét a Dunazugban.

A Meteor Liga V. országos találkozóját Csövért rendezte október 19-én. A találkozó alkalmával avatták fel a kb. 21 kilométeres újonnan jelzett utat: Galgagyörk—Csövár—Vashegy nyereg—Vashegy (romjelzés csövári romokhoz)—Kecsés völgy (zöld); illetve a Galgaguta—Nógrádsáp (kiágazás erődtemplomhoz)—Sápi erdő (kiágazás forráshoz)—Kifúrt major—Csövári erdészház—Kecsés völgy—Csifuta kút (zöld kereszt) útvonalon.

Országos pedagógus természetjáró találkozót tartottak október 18—19-én a Ságvári turistaházban. A szombati értekezlet után vasárnap túráversenyt rendeztek.

A Vasas Természetbarát Egyesület ifjúsági, felnőtt alapfokú és állomásbírói tanfolyamokat indított. Sí- és sioktató tanfolyamot is rendeznek.

Az egyesület hazai témájú fényképekből kiállítást rendez. A képek kiválogatása megkezdődött.

Október 5-én avatták fel a frankhegyi turistaházban a munkásmozgalmi emléktáblát. A házat a TTE II. kerületi osztálya építette 1931-ben. A volt II. kerületi TTE osztály harcos hagyományait jogutódja, a Vasas TE Klement Gottwald gyári osztálya ápolja. Az emléktábla-avatáson a ragyogó szép időben 500 főnyi régi és fiatal turista gyűlt össze. A Magyar Természetbarát Szövetség, a Vasas TE és osztályai, valamint a társegyesületek helyezték el koszorúikat.

Javaslatot tettek, hogy Kolacskovszky Lajosról, a TTE kiváló tagjáról nevezzék el a turistaházat és a borszönyi Királykutat.

A Fejér megyei Természetbarát Szövetség nagy napja volt szeptember 14-én. Nemcsak az tette emlékeztetővé ezt a napot, hogy hosszú idő után először gyűlt össze a megyéből nagy tömegben a természetjárók lelkes csapata, hanem

EGYESÜLETI ÉLET

elsősorban az, hogy a Vértes déli területén már száz kilométernyi jelzett út igazítja útba a turistákat és hogy ezen a napon avatták fel a megyei Idegenforgalmi Hivatal által létesített turistaházat. A Gánt-Kápolnapusztán rendezett találkozó mutatja azt a fejlődést, ami mozgalmunkban tapasztalható. Évekkel ezelőtt még úgy beszéltünk Székesfehérvárról és a Vértesről, mint fehér foltról a természetjárás térképén. Ma egyre-másra alakulnak a szakosztályok, jelzik az utakat, tervezik a további turistaszállításokat, s természetesen, járják a hegyiséget. Munkájukhoz szívből kívánunk sok sikert és eredményt.

A szolnoki MÁV természetjárói szeptemberben rendezték második házi versenyüket. Az éjjeli verseny után a víztelepen közös vacsorán vettek részt, majd a táborniz mellett vidám nótázással búcsúztak az alföldi erdők nyári emlékeitől.

A zalaonyi vasutas természetjárók ötnapos túrát tettek a Bakonyban. Az 58 részvevő felejthetetlen élményei mellett, érdekes minősítő túráversenyt rendeztek. A feladatok között szerepelt madártávlati térképészítés, földrajzi objektumok világtájak szerinti meghatározása, leírni az

Ördöggáttól a cseszneki várig terjedő útvonal tereptárgyait, a borítékban kapott utasítást végrehajtani. Válaszolni kellett a Bakony geológiájával, földrajzával, történelmével; szocialista vívmányaival kapcsolatos kérdésekre.

A négy tízes csoport versenyéből az MHS csoport érte el a legjobb eredményt Mező Sándor vezetésével. Szorosan mögöttük a Papp Lajos vezette felnőtt csoport következett. Az érdekes verseny a lelkes természetjáróknak sok tanulsággal szolgált.

A tatabányai Tánics Mihály úttörő csapat, a bányatelep szerveinek segítségével úttörő turistaházat épít a Mária szakadék bejáratánál. A ház építése előrehaladott állapotban van s remélhetőleg hamarosan nagyban segíti a pártások természetjárását.

Szállás címek:
Regéc, Magyar József két személy részére,

Boldogkővára, Pálházi András több személy, Bláncenkó József két személy részére,

Füzér, Orosz Miklós négy személy részére. Fenti helyeken előzetes megbeszélés, levelezés alapján főtt étel is kapható.

Vasas Elektromos osztály alakult a székesfehérvári északdunántúli áramszolgáltató vállalatnál 35 taggal. Az új osztály munkájához sok sikert kívánunk.

FELHÍVÁS

Rövidesen cikksorozat közlését kezdjük meg a Tanácsköztársaság testnevelésre, elsősorban a turistakodásra vonatkozó rendeleteinek, intézkedéseinek közismertté tételére és a munkásturista mozgalom emlékeiből.

Felkérjük, különösen az idősebb turistákat, hogy megemlékezéseiket, a birtokukban levő dokumentumokat, kiadványokat küldjék be a szerkesztőségbe, illetve közöljék velünk az általuk ismert forrasmunkákat.

Hiteles adatokat, megemlékezéseket leközlünk, de bármilyen segítséget szívesen fogadunk. (Cím: Természetjárás szerkesztősége, Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1.)

A beküldött dokumentumokért a szerkesztőség teljes felelősséget vállal, és azt felhasználás után tulajdonosaiknak visszajuttatja.

Helyreigazítás

Múlt számunk 11. oldalán sajnálatosan összecserélődött a képaláírás. A felső kép a Barok völgyet, az alsó a Gaja szurdokot ábrázolja.

Magyarok Albániában

Az albán kormányzati szervek meghívására magyar karsztvíz kutató csoport dolgozott több héten át Tirana környékén, a vízellátás problémáinak megoldása érdekében. A kutató csoportot dr. Kessler Hubert hidrológusunk, a neves barlangkutató vezette.

Természetesen mint vérbeli természetjárók, a túrázást sem mellőzték. Munkájuk közben számos barlangot vizsgáltak meg a karsztvíz szempontjából, melyeket azonban idejük sem volt végig járni. Igen nagy lehetőségek vannak sziklamászásra, első megmászásokra is. Reméljük, hogy kiváló kutatónk rövidesen lapunk hasábjain számol be élményeiről.

Olvasd és terjeszd a

Természetjárást,

A TE LAPOD!

Támogatásával a természetbarát mozgalmat segíted!

Könyvszemle

Nagy Lajos szerkesztésében a Zempléni hegység útikalauza jelent meg, első ízben a turistamozgalom megindulása óta. Az útikalauz írásában a legjobb helyi, a hegységet alaposan ismerő szakemberek, tudományos kutatók vettek részt. Az alapos és szakszerű munka méltán érdemli ki a természetjárók elismerését és köszönetét.

Ennek a nagykiterjedésű és a természeti szépségekben, történelmi érdekességekben bővelkedő hegységnek nem volt olyan forgalma, ami megillette. Lapunk a hegység lelkes propagátorává vált cikkeivel, külön számával s most a hegység térképének és útikalauzának megjelenése után úgy érezzük, a fáradság nem volt hiábavaló, mert a sok irányban folyó munka nyomán fokozódik a hegység turista-forgalma.

A Vértes-Velence útikalauz másik, az utóbbi időben kevésbé járt hegységeinket ismerteti. A mintegy húsz évvel ezelőtt kiadott kisebb útikalauz csak részben oldotta meg a hegység ismertetését. A felszabadulás után eltűntek a tilos táblák és most már szabadon látogatható a hegység minden területe. Az utóbbi hónapokban erőteljesen megindult az útjelzések festése s most az útikalauz, a hamarosan kiadandó térkép bő segítséget nyújt a hegység megismeréséhez. Az útikalauzt Temesrékási Mihály és Holényi László állította össze.

A Sport Lap- és Könyvkiadó Vállalat e két fontos kiadványát az Állami könyvesboltok árusítják.

Horváth Andor: A világtájak ABC-je című rajzos füzetében rövid szövegekkel és vidám, oktató rajzokkal mutatja be a világtájak egyszerű, műszer nélküli meghatározásának módszereit. A kis mű kezdő

G. S. Nyíregyháza: Cikke kedves, de ilyen vonatkozású anyagot már közöltünk. Képeit és írását visszaküldjük. A megállapítás nem öné vonatkozott.

K. E. Rákospalota: Megállapításunk általános jellegű volt, nem az ön, dicséretes buzgalomú fiáról szólt. Remélem, máskor több sikerrel jár a fiú igyekezete.

M. Z. Veszprém: Beküldött képe nem időszzerű. Próbáljon az évszaknak megfelelő anyagot küldeni.

V. I. Szigetszentmiklós: Sajnos, nincs módunkban cikkét leköszölni. Negyedszázados turista jubileumához gratulálunk. Dr. B. K. Szentés: Javaslatával fog-

kirándulóknak, fiataloknak hasznos segítője. A könyvet a Magyar Honvédelmi Sportszövetség a Sport Lap- és Könyvkiadónál adta ki.

Borsodi földrajzi évkönyv címen újabb mű jelent meg a TIT, a Magyar Földrajzi Társaság borsodi szervezeteinek és a Borsod-Abauj-Zemplén megyei tanács művelődési osztályának közös kiadásában. A három-íves mű összefoglalja a terület földrajzát, geológiáját, iparát, mezőgazdaságát, nem feledkezve meg a karsztjelenségekről, az ezzel kapcsolatos vízproblémákról és települési kérdésekről. Az értékes tanulmányokat bő statisztikai számadatok egészítik ki. A kötet *Bükkfennsík kialakulása és mai felszíne* című tanulmánya külön lenyomatban is megjelent. Kapható a TIT megyei szervezeténél, Miskolc, Széchenyi u. 16.

A budapesti XII. kerületi tanács képes füzetet adott ki területük kiránduló lehetőségeiről, szépségeiről. A kis ismertetőt turista barátunk: dr. Pápa Miklós állította össze.

Természetjárók, szervezetlen turisták!

Legyetek tagjai a természetjáró egyesületeknek, üzemi, hivatali, vagy területi szervezeteknek. Felvilágosítást nyújtanak a Magyar Természetbarát Szövetség (Bp., V., Rosenberg házaspár utca 1., tel.: 112-467), a megyei szövetségek (a megyei sporttanácsoknál) és a szakszervezetek mellett működő természetbarát egyesületek, ligák.

lalkozunk. Az országos kék jelzés hiányosságait rövidesen pótolják. A sáberci vadászház, sajnos, nem alkalmas turistaháznak, mert nincs víz a környéken. A várak állagának megóvása pénz-kérdés, erre egyelőre nincs lehetőség. Társadalmi munkával azonban sokat lehetne segíteni. Egyesületeknek kellene vállalni egy-egy várrom állagmegóvását. Javaslatot teszünk ez irányban a szövetség felé.

Dr. Sz. L. Esztergom: Szívesen fogadunk 2-3 oldalas leírást az említett területről, de lényegesen jobb képekkel, mint amilyet mutatoba beküldött.

Kl. A. Sopron: Nem megbélyegzőképpen tettük a megállapítást, ami egyébként a jellemző helyzetet kívánta megmutatni és nem minden pályázóra vonatkozott. Reméljük, munkája a jövőben sikeresebb lesz.

B. P. és M. M. Budapest: Írásalk, sajnos, nem alkalmasak közlésre. Igyekez-

Bolgár hegyeken

Vízszintes: 1. A függ. 5 legmagasabb csúcsa (zárt betűk (r, i), 8. Tűz fölött teszi az étel. 9. Idei magánhangzó. 10. Férfinév. 12. Emelet, közismert idegen szóval (utolsó kockában kettős betű). 13. Tó bolgáru, e szó minden bolgár hegyi-tó nevében előfordul (zárt betű: e). 14. RPS. 15. Ilyen szeg van Gödöllő mellett. 17. Német névelő. 19. Vonatköz névmás. 21. Házilátat lakóhelye. 22. Női becenév. 24. Közmondás szerint a szegény embert még ez is húzza. 25. A függ. 14 leg-szebb kilátást nyújtó csúcsa (zárt betű: l, i).

Függőleges: 1. Híres festőművésznők. 2. A nyári nap teszi. 3. A Pirin hegység legmagasabb csúcsa. 4. Fejlődik. 5. Szófia Pillse ez a hegység. 6. A tetejére. 7. Menedékház bolgáru, e szó minden bolgár menedékház nevében előfordul (harmadik kockában kettős betű; zárt betű: a). 11. A beszéd eleme, fordítva. 12. Női becenév. 14. Bulgária legmagasabb hegysége. 16. Jellegzetes homoki fafaj. 17. Székesegyház. 18. Svéd város. 20. Járom. 22. Nyílvessző kilövésére szolgál. 23. ... és ilyen alakban feszül meg.

Megfejtésül beküldendő november 30-ig: vízsz. 1, 13, 25; függ. 3, 5, 7, 14.

Készítette: Horváth Péter

1	2	3		4		5	6	7
8						9		
10			11		12			
		13						
	14				15		16	
17				18		19		20
21			22		23		24	
25								

zének jobb cikkeket írni, ifjúsági anyagot mindig készséggel közlünk.

H. J. Budapest: Fontos kérdéseket gyűjtött csokorba. Sort kerítünk cikkének közlésére. Külön-külön már foglalkoztunk ezekkel, de ismétlenül is szívesen írunk, mert felszínen kívánjuk tartani az érdeklődést.

S. G. Budapest: Az egyesületi kezelésben levő turistaházakban hálólhelyet az egyesületnél lehet igényelni, az összeg előzetes lefizetése mellett. A meglévő ilyen házakról esetenként adunk tájékoztatást. A legközelebbi számunkban összesített kimutatást közlünk a TKV hálózaton kívüli szállás lehetőségeiről.

Többeknek: Kérésüket teljesítjük. Következő számunkban valószínűleg már megindítjuk a fotó- és sítanfolyamot.

Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. Lapzártá minden hó el-sején.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-700) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

NÖVÉNYEINK

Kikerics

Fakóra vált a fű selymének zöldje. Levéleső hull a fákról a nyirkos avarra... A nyár helyén zörgő kórók meredeznek —, s ime néhány szál halvány lilásrózsaszín levéltelen csupasz virág is rejtőzik közöttük. Először csak néhány akad belőlük, majd kiérve az erdőszélre, megszámlálhatatlan mennyiségét látjuk a völgyi réten.

Az őszi kikerics (*Colchicum autumnale* L.) ez a kései, „szezonzáró” virágunk. Mindenütt ott találjuk az országban, bármerre is járunk, a nyirkosabb talajú hajlatokban nemegyszer nagy tömegeiben gyönyörködhetünk. Ilyenkor ősszel csak csupasz virágai törnek elő a földben mélyen meghúzódó vörösbarna hagymagumóiból, tavasszal pedig csak a leveleit: rendszeren 3 levél által közrefogott magtokját találjuk a helyén. Legtöbbször nem is sejtjük, hogy ugyancsak e növénynek ismét látják ilyenkor más megjelenésű alakját, amelyet a késő őszi rétekről már megismertek.

Természetjáróink gyakorta össze-

keverik a kikerics nevét a kökörcsinével. Pedig nem is hasonlít a két növény egymáshoz. A kikerics teljesen csupasz virága akkor nyílik ősszel, mikor már a tücsök sem hegedül, a kökörcsin pedig a koratavasz virága, a hideg, fagyos éjszakák ellen vastag prémbundába burkolódzó növényke. Bimbó korában ki sem látszik dús szórzetéből, s kifejlődött korában is minden része: virága, kocsánya, levele, nyele, mind erősen szőrös.

Tudnunk kell a kikericsről, hogy mérges növény. Sokaknak megvan

az a rossz szokása, hogy fűszálat, virágot a szájukba vesznek, ráfogatnak. E helytelen szokás a kikerics esetében komoly bajt okoz, óvakodjunk tőle.

Van az őszi kikericsnek egy hozzá hasonló rokona is nálunk, a homoki kikerics (*C. arenarium* W. et K.). Ez csak hazánk területén él, Nógrádtól a Bácskáiig, főképp a homokos területeken. Virága kisebb, s bíborosba hajló sötétebb lilásrózsaszínű. A legújabb virágos bélyegsorozatunk egyikén ennek a képét láthatjuk.

Papp József

Virág!

Erdő!

Jó levegő!

Üdüljön a

MAKKOS MÁRIAI

turistaházban

★

2 ágyas vikendházak

Villanyvilágítás

Napi penzió 43.60 Ft

★

Érdeklődés:

**TURISTAHÁZAKAT
KEZELŐ VÁLLALAT**

Budapest, VI., Lenin krt 55.

Telefon: 224—230

FIGYELEM!

Természetjáró nyomtatványok kizárólag a „Sportpropagandánál” kaphatók. (Bp., VIII., Rákóczi út 57/a) vidékre utánvétellel küldünk

Túrajelentés	—,05 Ft
Igazolvány (tagsági könyv)	—,40 Ft
Minősítési karton	—,20 Ft
Túranapló, 10 lapos	1,20 Ft
Igazolvány érvényesítő lap	—,40 Ft

és az összes hivatalos nyomtatványok.

Vásároljunk természetjáró könyveket:

Zempléni hegység útkalauza
Vértes—Velence útkalauza
Vízitúrázók kézikönyve
Turista tereptan
Iskolai természetjárás
Turavezetők kézikönyve
Természetjárók kézikönyve
Börzsöny, Cserhát, Bakony, Balaton,
Bükk, Mátra, Pilis és a Budai hegyek útkalauza

Kaphatók: a Sportpropagandánál, az Állami Könyvterjesztő boltjaiban és a Sportkönyvesboltban (Budapest, VII. Rákóczi út 64.)

Természetjárás

1. Síugrás műanyag. Felavatták a jánoshegyi műanyag síugró sáncot. A zugligeti kirándulók nagy tömege élvezte a ritka látványt
2. A repülő ember, szárnyak és motor nélkül
3. Emléktábla a frankhegyi turistaház falán
4. Erős József, a Magyar Természetbarát Szövetség elnökhelyettese ünnepi beszédet mond az emléktábla avatáson

MUNKÁSMOZGALMI EMLÉKTÁBLA
EZT A HÁZAT AZ ELNYOMOTT, ÜLDÖZÖTT
MUNKÁSTURISTÁK ÉPÍTTÉTEK A FASIZMUS
ÉVEIBEN. ITT TALÁLKOZTAK KIJÁTSZVA A
HORTHY PRIBÉKEKET ÉS ITT KÉSZÜL-
TEK A FELSZABADULÁSRA.

PESTMEGYEI TANÁCS V.B.

1 9 5 8

Térképészjárás

1958. NOVEMBER

★
IV. ÉVFOLYAM 11. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

OKTÓBER fényében

Röviddel ezelőtt ünnepeltük a világ haladó százmillióval együtt a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 41. évfordulóját. Ma már csak a vakok nem látják, hogy 1917. november 7-én a kizsákmányolt milliók érzeit, kívánságát váltotta valóra. A valóban emberi társadalom alapját vetették meg az orosz proletárok. Az Auróra cirkáló ágyútüze évszázadokra világította meg az emberiség útját.

Ott voltak a forradalom harcosai között a magyar munkások, parasztok és olyan értelmiségiek, akik már itthon is keresték az emberibb élet útjait. Egy évvel a nagy forradalmi tett után Budapest utcáit is elárasztották a tüntető tizezrek; az imperialista érdekekért folyó háborút megunt katonák, a gyermekeiknek kenyeret követelő anyák, a nemzet önállóságáért szót emelő hazafiak. Az október 31-i polgári forradalom megnyitotta a zsilipeket.

Néhány hónappal később, március 21-én, az orosz proletárokat elsőként követve, megalakult a magyar Tanácsköztársaság. Az októbertől márciusig terjedő időben, a polgári forradalom után megalakult Kommunista Magyarországi Pártjának vezetésével indultak meg a munkástömegek a hatalom kivívásáért. A fiatal Tanácsköztársaság a belső és külső ellenség együttes támadásával szemben nem tudta tartani magát. De dicső emléke örökké emlékezetes marad és tapasztalataiból napról napra meritünk.

Nagy, dicsőséges harcok évfordulóra emlékezünk. Az első világháborút megelőző forradalmi harcok, a Tanácsköztársaság bukása utáni fehér terror ideje alatti küzdelmek emlékei, tapasztalatai erősítenek bennünk. Most, amikor az álmokat megvalósítjuk, visszapillantunk ezekre az időkre. Úgy érezzük, a KMP megalakulásának, a Tanácsköztársaság kikiáltásának 40. évfordulóján a régi harcosok tiszteletének jeléül meg kell ismertelnünk a ma emberével a hősi küzdelmeket. Megtisztelő feladat elsárgult lapokból felszínre hozni mai életünk kovacsolóinak tetteit.

A munkásturista mozgalom 50 éve szerves részét képezte a forradalmi munkásmozgalomnak. Amikor gyűlésekre, tüntetésekre nem volt lehetőség, a munkásturista szervezetek mozgalmi harcosai megtalálták a módját: hogyan oktassanak, neveljenek.

Voltak árnyoldalai is ennek a mozgalomnak. Akadtak, akik fékeztek, gátolták a politikai munkát a turista-szervezetekben. Egyes turistákat, TTE osztályokat kizártak, nevüket a sajtóban leközölték, prédául dobva őket a rendőrség üldözésének. De mi nem félünk az igazságtól. A munkásturista mozgalomból sok bátor harcos emelkedett ki, számosan ma fontos állami és gazdasági funkciót töltenek be.

Hogy ki fél az igazságtól? Erre szeretnénk idézni Csillag Zsigmondnak, az Első Munkás Betegségélyző Egylet orvosának, 1890. május 1-én 80 000 (!) ember előtt tartott városligeti beszédéből. „A monda szerint Archimedes minden új igazság felfedezésekor 300 ökröt áldozott az isteneknek. Azóta félnek (egy intés az ügyeletes m. kir. rendőrtisztek felé) az ökrök az igazságtól”.

Mi a múlt emlékeinek felelevenítéséből tanulni akarunk, hogy zökkenőmentesen vigyük előre természetjáró mozgalmunkat. A természetjárás nem öncél. Nemes célja és feladata, hogy segítsen formálni a hazáját szerető, a szocializmusért küzdő embertípust. Erre törekedtek elődeink, s a múlt munkásturista mozgalom hagyományainak felelevenítésével, mindennapi munkánkkal ezt az utat követjük.

Következő számunktól kezdődően megindítjuk cikksozozatunkat.

Címképünk: Jól esik a mosdás az első hóban
(Doma István felv.)

A Vasas Természetbarát Egyesület Dobogókőn tartotta ezévi utolsó csillagtúráját
(Gyarmos Gyula felv.)

Cséváron gyűltek össze a V. Meteor természetjárói, az általuk készített 21 kilométer új jelzés avatási ünnepségeire

Lányok, menyecskék, asszonyok színpompás helyi népviseletben
(Kumisági Viktor felv.)

Kiss László

A volt Természetbarátok Turista Egyesülete egyéniségei közül ismét kidőlt egy hatalmas, egyenes, keményvágású tölgy. Megint szegényebb lett a magyar turistaság éppen akkor, amikor mozgalmi pályája felfelé ívelt: amikor nagy szükség van olyan harcedzett, régi és tapasztalt, küzdelmekben megacélozott vezetőkre, amilyen a mi Kiss bácsink volt. A sors kérlelhetetlen és kiszámíthatatlan akarata rövid időn belül másodszor sújtja mozgalmunkat. Schubert János után most elragadta tőlünk Kiss László elvtársat is, aki annyit harcolt, dolgozott, akit annyian szerettünk, becsültünk, és aki korán elhunyt feleségével együtt olyan sok fiatal nevelt a turistaságon és sísporton keresztül a munkásmozgalom harcosaivá.

A munkásmozgalom mindenkor megbecsülte, kellő elismerésben részesítette fáradhatatlan, nagyértékű munkáját. Megbecsülte életében és ennek a megbecsülésnek adta tanújelét halálában is. Ravatalán ott láttuk a párt-szervezet hatalmas vörös, a Hazafias Népfrent nemzeti színű, a Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezete piroskék és a Természetbarát Szövetség vörös selyemszalagos koszorúját. Kiss László a munkásmozgalom halottja volt, nagy és általános közszeretet vette körül.

Vonzó egyénisége, kemény elszánt akarata mutatkozott meg minden munkájában. Türelmes volt tanítványaival, neveltjeivel és nem ismert fáradtságot, ha az egyesület, vagy a turistatársak érdeke kívánta. Szívesen feláldozta téli havas vasárnapjait a síoktatás munkájának, pedig nagyon szeretett száguldozni a szikrázó havon, a kedvelt erdők szuszmarás fákkal szegett ösvényein.

Gyalogtúránk is népesek voltak, hiszen Kissékkel túrázni különös élményt jelentett. Mindketten igen vonzó egyéniségek voltak a természetbarátok családjában. Éppen ezért a türelem, a jóság, a szeretetreméltóság, a hűség és bizalom fogalmát jelentették.

A cél az volt, hogy a kapitalista társadalom kizsákmányolt proletárjait legalább a hét egy napjára kivihessük a szabadba. Megmutassuk nekik a szépet, bizalmat, reményt öntsünk a csüggedőkbe. Így hoztuk közelebb a dolgozókat magunkhoz és a munkásmozgalomhoz. Nehéz munka volt, mert a fasiszta kormányzat kopói részen voltak. Kiss László azonban bátran szembenézett a feladattal. Együttesen neveltük az utánpótlást a fiatalok köréből, akik közül sokan ma igen magas állami és vállalati tisztségeket töltenek be. Ebben a nagy munkában is jó példával járt elől mint minden ténykedésével, amit egyesületén belül végzett.

Óriás módjára harcolt a fasiszta Magyar Turista Szövetségben a reakció, az elnyomatás vad hajszája ellen abban az időben, amikor ez veszélyt jelentett. Szemben állott a magát keresztényinek hirdető irányzattal és a fajvédő törvények legtombolóbb idejében kutatta az üldözött elvtársak rejtekhelyeit. Élete kockáztatásával felkereste, bátorította, gyámolította és támogatta őket.

Odaadó szorgalommal vett részt minden központi munkában és két keze munkája nyomai ott vannak az ezüsthégyi védőkunyhó, kevélynyergi és frankhegyi menedékházakban, és azokon a létesítményeken, amelyeket dolgozó munkáskezek alkottak. Ezek az alkotások nagy részben most már munkásmozgalmi műemlékek, míg alkotóik számosa, sajnos, most már Kiss elvtárs is, csak emlékeztünkben él.

Nekünk, idősebbeknek a barát, a küzdőtárs elvesztésének fájdalma szinte minden más emléket háttérbe szorít. De fiatal természetjáróink tanuljanak a szívós, kitartó harcos életéből, hogy maguk is ezen a úton haladva, méltók legyenek az ilyen turisták emlékéhez.

Szántó Gyula

A SOPRONI ÚTJELZÉSEK

PIROS: Sztálin téri időjelző—Alsólővérek—Váris—Álami Szanatórium—Turistaház—Harasztos lejtő—Kecskepatak—Ikerárok—Füzesárok—Héttükkfa—Alpesi út—Várhelykunyhó—Bella emléki—Tolvajárok—Ágfalvi gerinc—Erdei malom—Sopronbánfalva—Erzsébet kert. Táv. 20 km. A piros jelzés egyúttal a külön engedély nélküli mozgáshatár is.

KÉK: Turistaház—Páholy—Dalosemlék—Károlymagaslat (kilátó)—Héttükkfa—Tacsiaérok—Ördögárok—Várhelykunyhó. Táv. 5 km. Turistaház—Harasztos lejtő—Lóter. Táv. 2,5 km.

ZÖLD: Erzsébet kert—Textiles üdülő—Printz pihenő—Deákkút—Fáberrét—Klastromhegyi nyíladék—Alm—Nándormagaslat—Sopronbánfalva. Táv. 6 km.

Turistaház—Páholy—Kecskepatak—Füzesárok. Táv. 3,5 km.

SÁRGA: Turistaház—Tamás út—Fáberrét—Héttükkfa—Természetbarát-forrás—Sopronbánfalva. Táv. 6 km.

PIROSKERESZT: a) Turistaház—Kecskepatak hídja 3 km. b) Harasztos lejtő—Kecskepatak 1,5 km. c) Várhelykunyhó—Tolvajárok 0,5 km. d) Tolvajárok—Erdei iskola—Sopronbánfalva 1,5 km.

PIROS HÁROMSZÖG: Várhelykunyhó—Várhelykilátó 0,5 km.

PIROS KÖR: Alpesi út—Hármasforrás—Várhelykunyhó 0,5 km.

KÉK KERESZT: Füzes—Fáberrét 1,5 km.

KÉK HÁROMSZÖG: Turistaház—Károlymagaslat 0,5 km.

KÉK KÖR: Ördögárok—Hármasforrás 200 méter.

ZÖLD KERESZT: a) Fáberrét—Kecskepatak hídja 2 km. b) Erzsébet kert—Fáberrét 3 km. c) Lővér fürdő—Turistaház 2 km.

ZÖLD HÁROMSZÖG: a) Printz pihenő—Károlymagaslat 1,5 km. b) Fáberrét—Gloriett 1,5 km. c) Nándormagaslat—Kőfejtő 250 m.

SÁRGA KERESZT: Fáberrét—Tacsiaérok 1 km.

SÁRGA HÁROMSZÖG: Turistaház—Szánkópálya—Károlymagaslat 1,5 km.

SÁRGA KÖR: Tacsiaérok—Szentgyörgy forrás—Sopronbánfalva 1,5 km.

SÁRGA HÁROMSZÖG: Tacsiaérok—Várhelykilátó—Sopronbánfalva 6 km.

A pilisszentkereszti szurdok

A Hosszúhegy északkeleti oldalán csörgedező Pilis patak mellett vezető kocsúton haladunk Pilisszentkereszt felé. A község előtt a Hosszúhegy északi letörésében egy érdekes szurdok kijárata csábít arra, hogy mai utunkban végigsétáljunk a pilisszentkereszti szurdokon. Közlebről megismerve beszámolunk arról, hogyan is keletkezett, alakult ki ez a szurdok.

Ahhoz, hogy a szurdok érdekes formációit megérthessük, rövid pillantást kell vetnünk annak geológiai múltjára és kialakulására. A Hosszúhegy tulajdonképpen három rög-
ből álló nagy, félrebillent fennsík, mely különös alakját a fiatal tektonikus mozgások hatásának köszönheti. Kőzetanyaga legnagyobb részben mészkő, melyet csak helyenként tarkít a dolomit és a homokkő. Legészakibb darabját a pilisszentkereszti szurdok, triász kori mészkőből álló, epigenetikus völgye választja külön. Ez a völgy az idők folyamán a hegybe bevágódott és azt mind jobban mélyítve alakította ki mai képét. A szurdok kijáratánál kezdjük sétánkat. Itt kőfejtők között halad utunk a völgybe. Az égetésre igen alkalmas mészkövet csillogó kalcitkristályok tarkítják. A keskeny patakmedret állandóan keresztezve, rövid út után hatalmas, leszakadt kőtömbök és kisebb vízesések állják utunkat (2. kép). Hogyan keletkeztek a szurdokban ezek a tereplépcsők? A még nap-

jainkban is tartó fiatal tektonikus mozgások következtében a szurdok-völgy kijárati része jobban lesüllyedt, mint a felső szakasza. Az erózió — vagyis a szurdok völgyét vágó és mélyítő patak vize — nem tudja követni a tektonikus mozgásokat és így állnak elő a szurdok szépségét csak fokozó lépcsők, vízesések. A szurdok kőzete jó víznyelő, ezért a karszt-vízszint ma már mindenütt jóval a felszín alatt van — kb 130 m tszf-i magasságban. Miután a völgybevágódás ezt követni nem tudja, így könnyen elképzelhető, hogy a szurdok jelenlegi völgytalpa alatt barlang keletkezett. Ezért találhatott Bekey és Jaskó a szurdok völgyében 12 m-rel a jelenlegi patak medre alatt száraz barlangi járatot. Ezenkívül a későbbi vizsgálatok alapján megállapítást nyert, hogy a völgy nemcsak epigenetikus — bevágódott —, hanem antecedenens is.

A fent említett geológiai folyamatok magyarázzák és nyújtják a szurdok érdekes természeti szépségét.

Továbbhaladunk a szurdok völgyében, a leomló hatalmas kőtömbök között, követve a csendesen csordogáló patakot. Változatos völgyelések mentén, feltekintve, a szurdok oldalában kisebb-nagyobb sziklafülkéket pillantunk meg. Ezek a nyílások főleg a szurdok magasabb oldalában láthatók és lehetséges, hogy elpusztult kisebb barlangok maradványai.

A szurdok bejárása kb. 1 órás sétautal igényel. Érdekes alámosott sziklafalai (1. kép), kisebb vízesései, növényvilága érdemessé teszik arra, hogy felkeressük. Északnyugati bejáratanál pázsitos fű nyújt kellemes pihenést. Továbbmenve a pilisszentkereszti mészégetők boksái között, 10 perces sétával érjük el utunk végpontját, a festői környezetben fekvő Pilisszentkereszt községet.

Szegvári Gusztáv
(szerző felvételei)

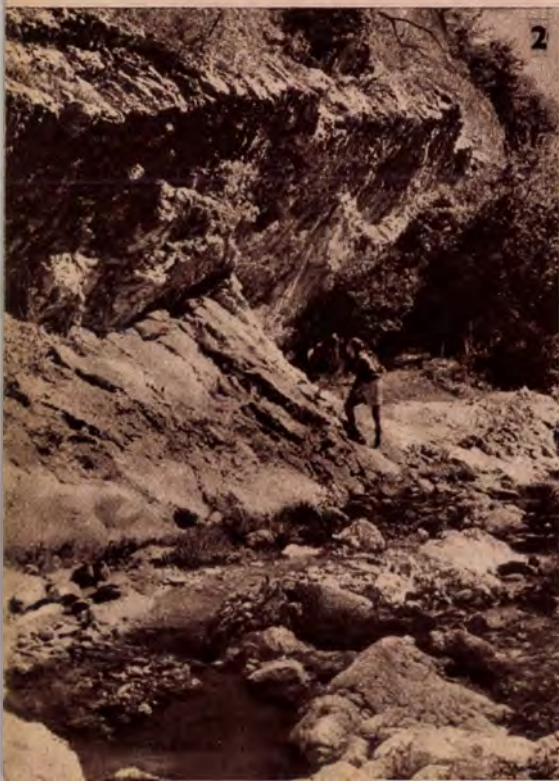
Kőkapu

Hazánk legészakibb részében, a fővárostól való tetemes távolsága miatt sajnálatos módon ritkán látogatott Zempléni hegység sűrű erdeiben, vadregényes rengetegeknek csendes magányában húzódik meg Kőkapu, második Lillafüredünk.

Kőkapu és a környező erdőségek, szurdokok és gyors folyású hegyipatakok pazar látványa nem véletlenül maradt ismeretlenül, gondosan rejtve a turisták és hazánk természeti kincseit rendre felkutatató természetjárók szemei elől. Hosszú időn keresztül a terület (mintegy 32 000 kat. hold összefüggő erdősege ma is hazánk legnagyobb egységes erdőrengetege) a Károlyi grófok birtoka volt, ők pedig gondoskodtak arról, hogy „Tilos út — Magánterület” jelzésű táblákkal és szögesdrót kerítéssel rajtuk és meghívott vendégeiken kívül magános turista be ne juthasson a zempléni paradicsomba.

A Kemence völgyben a fakitermelés fellendülése 1890 táján megteremtette a keskenyvágányú kisvasutat. A pályát úgy építették, hogy hegynek fel az üres csilléket lőfogathúzza, lefelé a fával megrakott kocsi fékezéssel, saját erejükből gurultak le. 1894-ben felvetődött a gondolat, hogy az idillikus völgykatlan bejáratanál vadászcastélyt építenek, kényelmes pihenőt a vadászgató urak számára. Költséget és fáradságot nem kímélve, 1895-ben felépült a kastély, a Kemence felső vízgyűjtő medencéjének szikla kapuján. Akkor az erdei vasút pályája a völgyben, illetve a szorosban haladt a patak mellett. A századfordulón felhozták a völgyből a hegyoldalra, alagutat fúrva a sziklába, közvetlenül a kastély alatt.

A táj csodálatosan szép, a Kemence völgy felső szakaszának vízgyűjtő területe kilenc patakot egyesít és a felgyülemlő tetemes vízmennyiség a történelmi időkben szűk (ma 14 méterre szélesített) sziklaszorost vágott a hegyet képező kemény, vulkáni andezitbe. E természetes kapun áram-

Ködös reggel a Zempléni hegységben

A kőkapui kastély (Szerző felv.)

lik keresztül ma is a Kemence vize, az alsó, lassan szélesedő völgybe. A patak igen gyors folyású, tekintélyes mennyiségű vizet szállít egész esztendőben, amelyet a terület évi 7—800 mm-es csapadék mennyisége még alaposan felduzzaszt. Így alakult ki Kőkapu, hazánk miniatűr Vaskapuja. A keleti kőpillérré épült kastély kilátó toronyszobája 40 m magasra nyúlik fel a sziklán. Felülről nézve ezt a szédítő mélységű űrt csak a táj csendes, békés képe enyhíti, teszi csodálatosan széppé.

Míg régen ebben csak néhány tucat szem gyönyörködhetett, a mai Kőkapu képe egészen más. Megszüntek az addig annyira gyakori „Tilos út” jelzésű táblák. Megnyitott a természetjárók és kirándulni vágyók előtt a Zempléni hegység legromantikusabb tája. A felszabadulás után kezdetét vette a terület tudományos feldolgozása is. Azelőtt a tudós a „nemzet kacagató, lepkehálós nap-számosa” volt és kékvér, kutyabőr hiányában ő sem kapott bebocsátást. A tudományos feltárás ma is folyamatban van. (E sorok írója is a Természettudományi Múzeum hivatalos küldötteként látogatott Kőkapura.)

Kőkapu közvetlen környékén az erdőállomány főleg kevert. Patakok és erek mentén gyakori a mézgás éger, a nyár, a fűz és a nyír. Hegyoldalokon nagy tömegeket alkot a mogoró és az ősszel kiszínesedő levelű csereszömörce. Alacsonyabb déli oldalakon a tölgy, feljebb remek állományt alkot a bükk. Vegyes erdőkben gyakori a juhar, a köris. Ezenkívül sok az ültetett fenyő és itt-ott a tiszafa. Kőkaputól távolabb a Tokár és a Dorgó csúcsain hatalmas tömeget alkot a lucfenyő, kárpáti jelleget kölcsönözve ezzel a tájnak. A terület florisztikai érdekessége a közeli Koloska völgy tőzegmohaláp foltjai és a kivitel szempontjából keresett struccaraszt, rengeteg a gomba, amely ugyancsak keresett export-cikk.

Az állatvilágot főleg a régi hivatalos lőjegyzékekből ismerhetjük meg. Itt lőtték a híres 24 ágas I. díjas szarvast, sok a vaddisznó, a muflon, itt-ott előfordul a dämvad, őz és a császármadár. Irtásokon, kaszálókon

gyakori a fácán, fogoly és a fürj, a gémekek több faja is ismeretes innen. Az erdők mélyén, rejtve az ember szeme elől él a hiúz és a vadmacska. Lakottabb helyeket kedvel a róka és a nyest. Medvét 1894-ben lőttek, a legutolsó farkast azonban mindössze két éve. Magasan a hegyek felett gyakran kering a kánya, ölyv. A völgyekben nem ritka a mogorótó dézsmáló mókus és pele. Este a kastély környékén sűrűn látni baglyokat, huhogásukat visszahangozzák a hegyek. Sebes folyású hegyipatakok vizilépcsőin, sellőin sűrűn látni fel- és lecsikázó sebes pisztrángot, kövek alatt hatalmas rákokat. A rovarvilág színpompája, egyed- és fajszáma kápráztató. Itt él a hatalmas természetű hegyi szitakötő, amelynek röpte a madarakéval vetekszik. Erdőirtáson és kaszálókon él a környék legveszedelmesebb lakója, a keresztvesperő. Erdészek és vadászok messze kerülnek ezeket a helyeket és hogy emberáldozata még nem volt, nyilván az itt elhelyezett figyelmeztető tábláknak köszönhető.

A felszabadulást követő 10 esztendő alatt a kastélyt lezárva tartották, csak a turisták kérésére nyitotta fel a gondnok. Az alsó épületekben munkásszállást rendeztek be a völgyben dolgozó fakitermelőknek. Néhány éve azonban a kastély Erdészeti Üdülő lett és a munkásszállást áthelyezték Rostallóra. Így a mai üdülő 14 szobával és 35 férőhellyel rendelkezik, természetjáróknak igen jó fekvésű szálláshely, mert a kiránduló szezonban már általában kevés üdülő keresi fel. Így penzió-vendégeket is fogad. (Érdeklődni a Földművelésügyi Minisztérium Erdészeti Főosztályán lehet.)

Kőkapun a kirándulók prima pihenőhelyet találnak, sőt az edzett turista melegebb napokon az üdülő strandjának hűs vizében fel is frisítheti magát. Az alsó épületben elhelyezett kántin az arra járó természetjáróknak is nagy öröme szolgálnak, mert minden napszakban friss sör, sütemény és fekete áll rendelkezésükre. Kőkapu campingozásra is igen alkalmas, remek fekvésénél fogva kisebb-nagyobb túsákkal megközelíthetők a Sátorhegyek legvadregé-

nyesebb pontjai. Kőkaputól a Kemence völgyben felfelé haladva 10 perc Rostalló, mely kiinduló állomása a környező zezugos, sziklás szurdokoknak. Innen 20 perc könnyű út a Vajda völgy, amelyből kis kapaszkodás után rövid út vezet a monumentális sziklával övezett Pétermennykővekhez. Rostallótól 25 perc a környék legbájosabb helye, a madárdaltól hangos Háromforrás völgye. Ugyancsak kedvelt kiránduló hely Istvánkút, ahová az Ördög völgy sötét szurdokán vezet fel az út.

A Zempléni hegység, Magyarország „legkárpátibb” része, vulkánikus kúpjaival már messziről tekintve is annyira elűt az ismert magyar középhegységektől, az érintetlenség levegőjét leheli felénk. A zempléni Kőkapu a szó szoros értelmében elsőrendű szemet-lelket gyönyörködtető túraterület. Bár hazánk egyik legtávolabbi csúcsában fekszik, mindenképpen fel kell rá hívni a figyelmet, mert olyan értékeket rejt magában e vidék, amelyeket meg kell ismernünk és kincsként becsülnünk.

Steinman Henrik
aspiráns

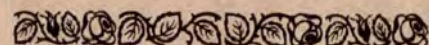
Szarvaskői emlékek

Te alszol, én meg hallgatom egészséges, mély szuszogásod, s nem is tudod, hogy közben itt mivel lepnek meg jóbarátok...

Barátaink, a nagy fenyők, egész-egész föléd hajolnak, hiába is keres a Nap, nem árulják el néki, hol vagy...

A szarvaskői vén fenyők örülnek, hogy most újra látnak... s egy tobozt ejtenek eléd, emlékeként e délutánnak...

Antalfy István

A ZSELICSÉGBEN

A természetjáró mozgalom egyik legszebb feladata a honismeret terjesztése, a Haza megismertetése. Hazánk azonban nemcsak hegyvidékekből áll. Aki igazán meg akarja ismerni, annak be kell barangolni többi tájait is. S ha ezt megteszi, olyan élményekben is lesz része, amit hasztalan keres a hegyvidékeken.

★

A Zselicség Kaposvártól, pontosabban a Kaposnak a városon átfolyó felső szakaszától dél felé húzódik, csaknem egészen Szigetvárig. Somogyból átnyúlik Baranya megyébe is, és ott a Mecsekkel találkozik. Negyvenhat község határából áll; területe közel 800 km².

Mi az, ami a Zselicséget a természetjárók szemében vonzóvá teszi? Több ilyen tényezője van. Először is nagy kiterjedésű erdei. Zselicet méltán nevezték a múltban erdőországának. A XVIII. században még a terület 56%-a volt erdő, azóta jelentősen csökkent. Az erdők megoszlása egyenlőtlen: vannak széles, teljesen erdőmentes sávok, ugyanakkor azon az útvonalon, amit bejártunk, a terület $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ része erdő. A másik, ami oly széppé teszi a Zselicséget: mélyen bevágódó völgyei. A völgyek talpa a tetőhöz viszonyítva gyakran 100 m mélységet ér el. Ez a mély tagoltság teszi oly széppé és változatosá ezt az egyébként alacsony dombvidéket, melynek legmagasabb pontja a Rapolyi erdőben mindössze 287 m. A relatív magasságok azonban úgy alakulnak, hogy sok helyütt szinte hegyvidékeknek hat meredek oldalával, magasán kiemelkedő tetőivel. A Zselicséget vonzóvá teszi: forrásokban, patakokban való gazdagsága is. Száznegyven forrás fakad ezen a viszonylag kis területen. A legtöbbje foglatatlan. Gyakran nevük sincs. Ha foglalják, akkor téglával építik körül s föléje fa-

ágakból kunyhószerű tetőt emelnek s betapasztják sárral. Az egész alkotmányt előlről faoszlop tartja. Végül, de nem utolsósorban, meg kell emlékezni néprajzi sajátosságairól is. A Zselicség évszázadokon keresztül valószínűleg ej volt vága a külvilágtól.

★

Amint Simontornyanál befordul a vonat a Kapos völgyébe — hogy azt Kaposfőig mintegy 100 km-en keresztül kövesse —, azonnal feltűnik a táj szépsége. A folyó jobbpartját a Völgység, majd a Hegyhát, végül Dombóváron túl a Zselicség erdői, lejtői kísérik. Néhol az erdők kinyúlnak a vasúti, másutt kissé beljebb húzódnak. Egy régi térképet tanulmányozva, örömmel állapítottam meg, hogy azon a szakaszon, amerre mi jártunk, az erdő nemhogy nem lett kevesebb, hanem még inkább gyarapodott. Így a Rapolyi erdő felé igyekezve, zavarba ejtett, hogy erdőt találtam ott, ahol a régi térkép csupasz területet jelölt. De ha nem is kisebbedett az erdő, sőt egyes helyeken gyarapodott is, valószínűleg — mint mindenütt az országban — minősége lényegesen gyengült. Gálosfán szállásadónk mondotta, hogy a község szomszédságában a „Vörös alma” nevű sokszáz holdas erdőrészt tíz éven át irtották. Tavaly vágták ki az utolsó fát. Bükkóriások álltak itt, magasságuk meghaladta a 40 métert! Egy-egy törzs 40—42 q fát adott. Kerestmetszete asztallap szélességű volt. A vasútállomás közelében ma is látható egy folyáson átfektetett, egy darabból álló palló — mi is átmertünk rajta —: szélessége tekintélyes méretű fatörzsre utal. A kiirtott erdő helyén ismét erdő van — nem is akármilyen, mert tele van vaddal, de fáiinak méretében már aligha éri el a régít. Hogy ennek az erdőnek legalább egy részletét nem tartották fenn őseredeti szépségében, az természetvédelmi szempontból megbocsáthatatlan.

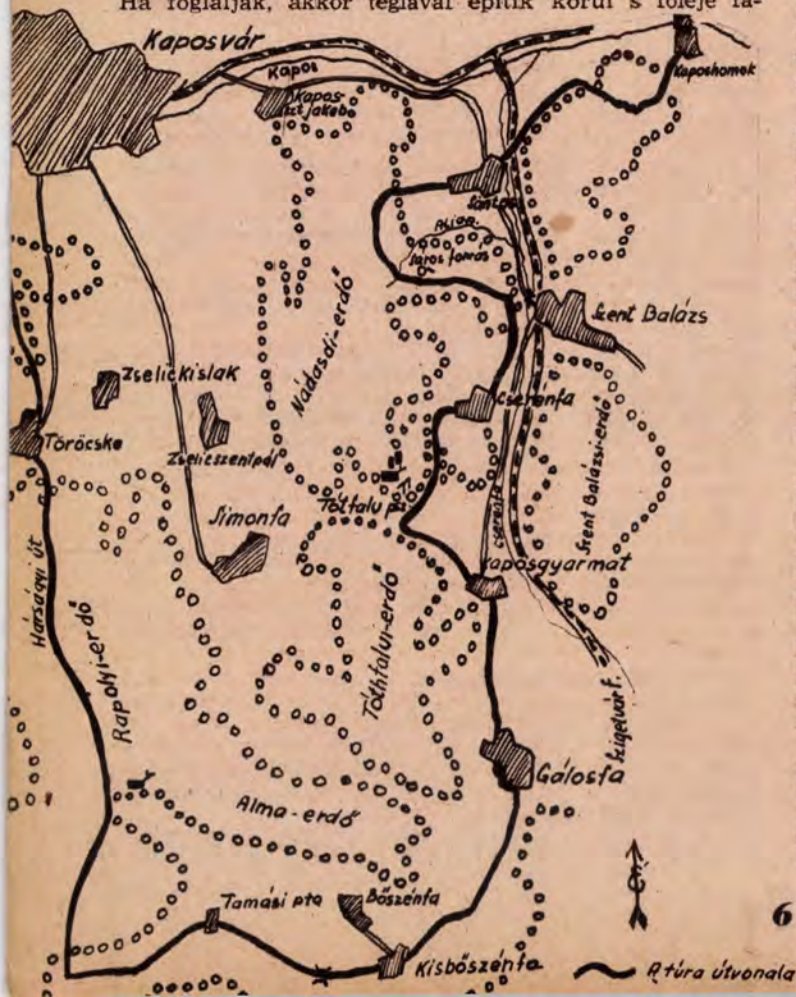
Fut a vonat a Kapos völgyében.

Nemsokára megérkezünk kiinduló állomásunkra. Kaposvár előtt néhány kilométerrel, Kaposhomokon szálltunk le. Az állomástól talán 5 perc a falu széle s a községen néhány perc alatt végighaladva már ott állunk a szép tölgyes szélén. Kaposhomok egyébként nagyon kedves, tiszta község, több szép régi típusú házzal. Érdekesége, hogy házai a főutcában ferde síkban, „fűrészfogasan” épültek.

Az erdő szélén régi emlékeket ébreszt egy tábla, mely szerint „azt erdőben járni tilos”. Később egy másik táblán ez a szöveg már úgy módosul, hogy „a közlekedő utakról letérni tilos”. (Kellemetlen érzés volt, hogy nem sokkal az erdőbe való behatolásunk után oldalt, majd mögöttünk közeli lövések hallottunk. Vasárnap lévén, éppen vadásztak.) Az erdő mélyén kiterjedt faiskolára bukkantunk: a sarkában egy több személyt befogadó, fekvőhelyes, tágas kunyhó épült. A menedékhelytől keskeny csapás visz le a közeli völgybe. Ott tiszta vízi csermely folyik. Rőzshídon kelünk át a túlsó partjára. A Kaposba siető vízfolyás mentén kijutunk a sántosi útra. Mielőtt a faluba érnénk, utunk hatalmas kiterjedésű, látványosságnak is beillő sertéshizláló telepen vezet keresztül.

Az első éjszakát Sántos községben töltöttük. A tanács vendégszobájában nyertünk elhelyezést. (Az elszállásolást levelek útján előzetesen megszerveztük. Így azzal sehol gondunk nem volt.) A reggelt egy-egy fél liter frissen fejt tejjel kezdtük. Azonkívül megkínálták „lyukas kaláccsal”. Különösen nehéz volt kitérni a borkostolók elől. Szokatlan mennyiséget kellett elfogyasztanunk belőle. Hajnalban meg a pálinkásüveggel jött a gazda. A gyönyörű almákat is szívesen kínálgták. A vidék népe rendkívül vendégszerető. Ellátásunk sokkal inkább szíves vendégfogadás volt, mintsem üzletszerű fizetővendéglátás.

Útitársam a falu egyik érdekes régi házat gyorsan lerajzolja, utána meglátogatjuk az igazgató-tanítót. A pedagógus lak az új, szép iskolaépületben van. Az értékes festményekkel, szobrokkal díszített lakás érdekessége egy pompás termő citromfa, melyen tucatnyi érdekes gyümölcs függött. A fa hordóban áll, s azt mélyen beásták a

földbe (a szoba padlóját kifűrészték). Ezenkívül másodsor virágzó kaktusz, agave, ficus, palma díszítik még az érdekes otthont. (Ezt némi okulással szánom azoknak, akik azt hiszik, hogy a fővároson kívül nincs kultúra.)

★

Hétfőn reggel, ragyogó őszi időben, nagyon szép tájon folytattuk utunkat. A falutól mintegy 2 km-nyire levő Hercegkút felé tartottunk. Itt kívántam elérni a kék útjelzést, hogy bejárjuk további szakaszát is. (A Zselicség északi részében két turista útjelzéses útvonal van. Mindkettő Kaposvárról indul. A piros jelzés a Tokaji halastavakhoz vezet. A kék Szentbalázásra. Kár, hogy a jelzések csak egy irányban — Kaposvár felől vannak megfestve; ellenkező irányban használhatatlanok.)

Hercegkutat — megfelelő térkép hiányában — nem találjuk. Egy festői szépségű völgy felé tartunk, mely kitérül a sántosi mezőkre s egy kis eret bocsát ki magából. Itt érjük el a romantikus fekvésű Sárkutat. Tovább hol úton, hol út nélkül emelkedünk felfelé. Egyszer csak kitérül az erdő s a pompás fekvésű Fürjteleki szőlőhegyre érünk. A tetőről szép kilátás nyílik mind a Kapos völgye, mind a Zselic belseje felé. Itt érjük el a jelzés egyik oldalágát s azon keresztül a fővonalat. A másik irányban ugyancsak kiágazik egy oldalág, mely kék Δ jellel van ellátva, ez is kilátóhelyhez vezet. — A harmas útjelzés elágazásától visszamegyek Hercegkúthoz, mely ide negyedóránira van. Az útjelzés alsó szakasza erdei cigánytáboron vezet keresztül. Amikor az erdőből a szentbalázs—cserénfai országra kilépünk, feltárul előttünk a Zselic jellegzetes arculata: egy-egy kis falu, körülötte szántók, az egészet körülleleli az erdő. Ameddig a szem ellát, köröskörül erdő.

Cserénfát rövid országúti gyaloglással érjük el. Egészen kis falu. A Zselicségben nem ritkák az ilyen apró falvak. Most kibontakozik a vidék másik jellegzetessége. Az erdők, amelyek a Kaposhomoktól idáig jöttünk, olyanok, mint a hegyvidéki erdők. Innentől kezdve azonban jellegük megváltozik. Sűrűségük enyhül, sok helyütt ligetszerűek. Hatalmas fapéldányok díszítik: egy-egy óriás tölgy-, bükk- vagy szilfa. Vadkörtefák terítik maguk alá érett gyümölcsüket. És megjelennek a fenyők. Hol magánosan, hol csoportokban. — Érdekessége a további útszakasznak az is, hogy minduntalan harántálló hegyhátakon kell átkelnünk. Közben egy-egy völgy húzódik patakokkal. A völgyek is laposabbak, sekélyebbek, mint északon. Így jutunk el Cserénfáról a Tótfalusi völgybe, az erdészházakhoz, majd a következő völgyben Kaposgyarmatra s végül egy harmadik gerincen átkelve, aznap utunk végcéljához: Gálosfára.

A gyönyörű, csillagos este után másnap reggel teljesen borult időre ébredünk. Házigazdánk sem biztat sok jóval. Reggel áthallotta a bőszenfai harangszót, s ez — úgy mondja — közeli esőt jelent. Ezért kezdetben sietősre fogjuk utunkat. Később azonban, miután az eső csak nem jött, csendes ballagásra lassítottuk lépteinket. A Zselicség csapadékban valóban egyik leggazdagabb területe hazánknak s az egyik maximum éppen októberben van. Ha pedig beáll az esős idő, sártengerré változnak az utak.

Tíz óra körül belépünk a Rapolyi erdőbe.

Órák hosszat megyünk benne anélkül, hogy véget érne. Mintegy 3000 hold erdő ez, egy tagban. Csak egy helyütt szakítja meg nagy tisztás. Szélén kis vadászház áll. De már ezt a tisztást is beültették facsemetéikkel. Széles út visz a Rapolyi erdő hátán. Ez Kaposvártól Hárságyig 25 km hosszúságban, csaknem egy szintben vezet a dombvonulat tetején. Hárságyi „derékútnak” nevezik. Azt beszélnek, hogy régebben egy rabot szabadon engedtek azzal a feltétellel, ha Kaposvártól Szigetvárig elmegy anélkül, hogy hídon menne át. A rab eleget tett a feltételnek: végig a dombhátakon ment, ezen az úton. Egyébként javában épül az új műút, amely erre vezet végig. Egyike lesz az ország legszebb autótújtainak. Az utat több helyütt keskeny tisztások szegélyezik. Az erdő az elején fiatalabb, beljebb öregebb. Egyes részeinek

Kulcsár György háza Sántoson

Parrag István háza Töröcskén (Miklós László rajzai)

más-más a neve: Kis tilos, Pölöskei erdő, Gesztenyés erdő stb. Végre kitérül az erdő — meg nem szűnik, csak kitérül — s a dombtetőről leereszkedünk Töröcskére.

A község fekvése rendkívül szép. Hegyvidéki falunak is beillene. Erdős magaslatok övezte mély völgyben épült. Jó félkörben öleli át az erdő. A kertek alján források fakadnak. Patakja szép völgyön át a Kaposba siet. Kaposvárral köves út köti össze a falut. Autóbuszjárata is van. De a köves út csak idáig tart. Még a nagyméretű autótérképről is leolvasható a táj érdekessége: egy piros vonal Kaposvártól Töröcskéig: ez az autótű. Mögötte nagy zöld folt: az a Rapolyi erdő. Itt szinte „végetért a világ”. A falu vendégszeretete elbűvölő. A tanácselnökasszony — a népszerű Kati néni — már reggel óta aggódik, valahogy el ne kerüljék a vendégek a községet. Itt töltjük a harmadik, az utolsó éjszakát.

Szerda... csodálatos reggel! Sűrű köd üli meg a töröcskei völgyet. Hasztalan nézünk vissza a magasba kapaszkodó köves útról — eltűnt a község teljesen. Csak tompa zaja hallatszik át a ködön. Szép szál fenyők állnak szétszórtan a hegyoldalon — kiemelkednek a ködből. Hegyvidéki látvány ez. Sokáig gyönyörködünk benne. Azután otthagyjuk a köves utat, nekivágunk az erdős domboknak... S megyünk jókedvvel dombra fel, dombról le erdőköz, ligeteken, tisztásokon át — míg csak el nem fogy lábunk alól az utolsó emelkedő is. A patak mentén haladunk tovább, mely most csak lépésnyi széles, de a kétoldalt magasra felhányt töltés sejteti, mekkora víztömeg szokott itt áradáskor végighömpölyögni. Megyünk a patak mellett, szaporodnak a házak s nemsokára Kaposvár utcáin kopognak bakancsaink. Végetért a 60 kilométeres vándorlás.

Pápa Miklós dr.

A fagyöngyös fák alatt

A fehér fagyöngy, jellegzetes villás ágaival és leveleivel

A sárga fagyöngy bogyói csupasz gallyakon viritanak

Sok érdekességet talál télen is a természetjáró a hallgatag erdőkben, a tölgyeken, a bükkökön, gyakran a jegenyefenyőkön, a mezőkön magányosan álló vagy az utakat szegélyező, lombjukat vesztett, megkopaszodott fákön. Magasan, a fák vékonyabb ágain kisebb-nagyobb, sűrű bokrok ülnek és, ha ezek nem zöldülnének, fehéres gyöngyszemek nem csillognának rajtuk, vagy apró, sárga bogyók nem sorakoznának egymás mellett, sokan boszorkányseprőnek vélnék azokat.

A „boszorkányseprő”, vagy ahogy régebben nevezték, „ágtorzonborz”, a fák egyik gombabetegsége, amely a faágon csenevész, ismételten elágazó torz hajtásokat idéz elő és olybá tűnik, mintha idegen növény telepedett volna meg az ágakon. A boszorkányseprő valóban az ág torz képződménye. A zöld levelű, fehér bogyójú és sárga bogyójú, de tar ágacsokú bokor ellenben idegen, élősködő növény.

A fehér fagyöngy (*Viscum album*), népies nevén a gyöngybugkó vagy gyimbor szokatlan alakja és megjelenése miatt már az ókorban élénken foglalkoztatta a nép képzeletét. Nemcsak azért fordult a természeti furcsaságokban titkokat kereső népek figyelme a fagyöngy felé, amely a germán mitológia szerint Baldernek, a nyári meleg és napfény megszemélyesítőjének volt a növénye, hogy akkor is zöldell, midőn a gazdafa elveszti lombját. Azért is, mert minden gallia villás. Ilyen ágaknak pedig igen nagy jelentőségük volt, mert ezekből készült a „varázsvessző”, amellyel minden zárt ki lehetett nyitni, tolvajt fogni és segítségével gazdagsághoz jutni. Első magyar nyelvű füves könyvünkben, a Herbariumban az is olvasható róla, hogy nem üt mennykő az olyan fába, amelynek ágán, vagy törzsén fagyöngy nő.

A növény valamikor fontos tartozéka volt a kuruzslásnak, de egyik fontos eszköze a gyógyításnak is. Orvosi használata a hippokratészi időkbe nyúlik vissza. Még a középkori írók is „omnia sanans”, tehát mindent gyógyító jelzővel magasztalták. Sőt, még Diószegi is dicsérte Orvosi Fűvészkönyvében, de azután a „csodás gyógyszer” a feledésbe merült. Az elmúlt évtizedekben a vegyészek alaposan megvizsgálták a növényt és kiderítették alkotórészeit és hatóanyagait. Zöld leveleiben sok C-vitamint találtak, leveles ágacskaiban és fájában viscalbint, visciflorint, illó alkaloidákat, quercitrint, különösen pedig cholin-származékokat. Megállapították, hogy a fagyöngy egyik hatásos szere az érlelmeszedéssel kapcsolatos magas vérnyomásnak. Más haszna is volt régen a fagyöngynek. Bogyójából készült a legjobb madárlép, amelynek készítését már Plinius is leírta természetrajzában. A XVIII. században Vas megyében — miként azt Veszelszki Antal Fűszeres könyvében megjegyezte — jól jövedelmező volt a madárlépfőzés, mert 14—15 ezüstforintot is fizettek fontjáért. A fagyöngyöt a madarak, elsősorban a rigók terjesztik. Innen ered az a régi szólás-mondás, hogy „a rigó saját magának ürít veszedelmet”. A bajt kereső és magának ártó emberre vonatkozó régi orosz közmondás: „Elülteti a bajt, mint a rigó saját kelepéjét” — szintén erre utal.

A nagymúltú növény több országban ma is egyike a legkedveltebb téli növényeknek. Franciaország sok vidékén most is divat az a szokás, hogy újév napján a gyerekek, kezükben egy fagyöngyosrral házról házra járnak és ezzel a szóval köszöntenek: Ogilanöv — au gui l' an neuf — vagyis fagyönggyel (kívánunk) új esztendőt. Angliában karácsonyi növény a fagyöngy. Nincs olyan ház, ahol karácsonykor az ajtófélfára, illetve a szemöldökfára vagy a függőlámpára ne köténének néhány fenyőgallyat és alatta kíván a ház nepe egymásnak szerencsét és boldogságot. A „mistletoe”, ahogy Angliában a fagyöngyöt nevezik, éppen úgy hozzátartozik a karácsony ünnepéhez, mint a karácsonyi ételekhez a pulyka és a pudding.

Sok helyen nálunk is szívesen látott téli növénydísz a szobák asztalán a fagyöngy, amelynek keletkezéséről Tompa Mihály bájos virágregét is költött. A tudomány azonban ridegebben állapítja meg keletkezésének tényeit, mint a költő. A növény magját a bogyót kedvelő madarak csőrük tisztogatása közben a fa törzsére, ágára kenik, vagy pedig ürülékükkel kerül a fára a megemésztetlen mag. Az ott megragad és először tapadó lemezt fejleszt, ez elszélesedik, a magból szívó gyökerek erednek s ezek a fa testébe behatolnak. A gyökerek a fából vizet és vízben oldott talajszókat vonnak el, de mivel a növény leveleivel, a többi zöld növényhez hasonlóan, felveszi a levegő széndioxidját s ebből maga alakít szerves vegyületeket, ezért csak félélősködőnek, hemiparazitának mondják. Az erdei fákön élősködő fagyöngybokrok kétségtelenül rontják a fa értékét, a gyümölcsfákön meglepedettek pedig a fa termőképességét, tehát nem érdemelnek kíméletet és, miként azt Veszelszki is megjegyzi, „méltsák arra, hogy a fákról levagdaltassanak”.

A fehér fagyöngynél is kártékonyabb a leveleit ősszel lehullató sárga fagyöngy (*Loranthus europaeus*), amelyet a Magyar Fűvészkönyvben fakínnak neveztek el. Találós népies neve a fanyúg is, mert a sárga fagyöngy valószínűs nyúga a fának. Szívó gyökérzete ugyanis az ágon kisebb-nagyobb dudorokat okoz, a dudorok felett rendszerint el is szárad az ág. A régi időkben a fakín bogyóiból is madárlépet főztek, de sohasem volt olyan híre és jelentősége és nincsenek olyan hatóanyagai, mint a tetszetősebb és érdekesebb fehér fagyöngynek.

Natter-Nád Miksa

Mintha mesét mondanék...

A sokszínű Dunántúl délnyugati sarkában, túl a Zala folyón, innen a Kerka patakon, Zala megye kellős közepében van egy egyedülállóan érdekes, sajátos szépségű táj. Neve: Göcsej. Különös, furcsaízű név. Az eleje fanyar és súlyos, a vége könnyű, akár a felszálló szénsav szőlődombjainak gondot feloldó borában. Tréfát és okos góbéságot érzel benne, olyat, amilyen Tamási Aron könyvében élő székelyek cselekedeteiben van, akikkel egynémely „tudománytalan” megállapítás szerint rokonok is volnának.

Ősi magyar táj, a sár és a vizenyős völgyek szökevényének zárt világa évszázadokon át. Népe a honfoglalás ivadáka. Tatár és török nem birt vele, bár a peremrészeket eléggé pusztította. De a felégetett falvak népe a süppedős berkek védettségébe húzóva felépítette új hajlékát. Kikereste a fennsíkok száraz lefutóit, a „szegeket”, ahol nem kellett tartania a súvadás veszélyétől. És mert más építőanyag nem volt, az akkori erdőségek „harminc-negyven méter magasra megnőtt” szulfátnak vastag törzsét hasogatta, faragta, illesztette falakká. Így keletkeztek a világtól kieső göcseji szegek, ahol először csak egy-egy család építette házát. Ez aztán az idők folyamán faluvá terebélyesedett, s nevében őrizve az első letelepülő nevét.

Nyelvének ősiessége századokon át változatlan maradt. Eppen ezért jól oda kell figyelned, ha megakarod érteni a lágyan, dallamosan pergő szavakat. És ma már jóformán csak sajátos nyelvében él a régi Göcsej. Mert fogynak a boronaházak, a veszszöházak, sorra eltűnnek az ősi használati eszközök. Fa és vályog helyett ma már téglával építkeznek és zsúpp helyett cserép virít a tetőkön. Az egykor eldugott községekbe — mint például Kustánszegbe, ahol Kogutovicz szerint Göcsej ősi eredetiségei a leginkább fellelhetők — most már autóbuzson mehatsz. De csak az életmód változik, a táj változatlan. Hiába szűrődnek át a fák tetején az olajkutató tornyok, mert Göcsej a kuszavölgyek országa maradt, ahol minden csupa zöld, csupa megejtő báj: alacsony, szélestalpú, derűs völgyek alja, erdőfoltos dombhátak, a völgyek felé futó lankás oldalak.

A napsütötte meredekebb részen szőlő érik s a keskeny dombéleken ilyenkor ősszel pirosló almától roskadoznak a fák a fehér falú pincék között. A faluk közelében, a széles völgyeket kettéosztó számarhátú dombokon, meg a hátságokon szántások sárgállnak a sötétlő erdők gyűrűjében, ahol sokszor együtt látod az akácot, tölgyet, bükköt, fenyőt. Hasonlíthatatlanul változatos, mozgalmas és mélyen festői ez a vidék, különösen ott, ahol a faluk házai a

völgyek felé ereszkednek, kidugják fehér homlokukat a fák sűrűjéből.

Hivott e táj már régóta, de eljutnod csak most sikerült, hogy végre megismerd a „göcseji ember dimbes, dombos hazáját”, amit ő maga gazdag képzletével és nyelvének kifejező erejével — „gacsos, gacsibos, göbörös, göcsörtös, göcsejes” jelzőkkel illet.

És elindultál, mint valami újmódi hódító, — akinek egyedüli fegyvere a fényképező gépe, hogy meghódítsd egy új ismeretlen országrészt azoknak, akik veled együtt vallják, hogy a turistaság igazi értelme, végső célja a haza megismerése.

Göcsej kapuja Zalaegerszeg. Ez ősi magyar város alapjait, a krónika szerint, a honfoglalók rakták le, Bulcsu törzsének valamelyik családja. Török dűlő, tűzvész pusztítja, de nehéz századokon át töretlen maradt léte-ereje és ma a legkedvesebb dunántúli városok egyike.

Nyármelegű októberközép. A nap éppen delelőn. Sárga fény táncol a Dózsa-liget nagy platánjain. Előnti, elárasztja a házakat, az egykori megyeháza szép barokk épületét, meg a levéltár tiszta homlokzatát. Fényपालस्था burkolja a szobrokat, ráömlik a Kossuth Lajos utca virágaira. Fényét beszórja a Göcsej Múzeum alakjain is. Ott indulás előtt nézegeted a tárlók gazdag néprajzi gyűjteményét és az ember útját e tájon a történelem előtti időktől, a népvándorlás koráig. S amikor a végére érsz az ismeretlenség ködéből elébed lép

a táj és a tájban az ember. Már tudod: érdemes volt eljönnöd.

Ha végigmegy a Rákóczi úton és az egykori külön község, Ola nevét őrző utca találkozásában, a szépívű barokkos templom mellett balra fordulsz, akkor rövidesen kiérsz a városból.

Jó darabon a műút kövén kell menned, de ne veszítsd kedved. Szembe veled azok a zöldülő dombok, már a Göcsej-széli „hegyek”. A köves út rövidesen felkapaszkodik az Egerszeg hegyre, ahol a szőlők és gyümölcsösök között az első boronaházak éred. Széles eresz, kiugró sarkok: könnyű ráismerni a messihi múltból ittmaradt göcseji építkezési módra. Arra az építkezésre, amelynek egyedüli anyaga a fa és a sár volt. Akadt itt mindkettőből elég századokon át. Az egykori erdőregetegek eltűntek ugyan, de a sárból van még most is bőven.

Főnt a tetőn szüretelő lányok megszire hallatszó víg szivaja kötődő, évődő csipkelődéssé változik, ahogy meglátnak.

Lent a kelet-zalai kékeszöldombokra támaszkodó napfényben fürdik a város, panorámája gyönyörködtet. S ahogy tovább mégy, az út melletti kettősvödru mély kút fölé hajolva, visszhangját próbálgatod — akármilyen halkán mondd is, a szó tisztán érthetően száll vissza hozzád. Pincék mellett mégy, ahol édes must csurog a kádba, onnan a hordóba s ahogy meglátnak szívesen kínálják. Innét már láthatod: völgy mellett

Göcseji rapszódia

völgy s az alacsony hegyhátak egymást követik. Odalent mély katlan s zöldellő rétekek nyúló erdőnyelvek rajzolják szemetgyönyörködtető széppé a felfelé ívelő enyhe oldalakat.

Egerszeg szomszédságában, alig egy órányira a várostól, a két hegyhátra szétszórt Ebergényben még vesszőházat találsz és sövénnyel kerített kis vízgyűjtőket, — tókákat — s a házak előtti gyümölcsösben a Göcsejre annyira jellemző gerendából ácsolt haranglábát. Verik a diót s ahogy köszönsz, máris kínálnak. Aztán szót követ, szó. Egyszer csak buggyan a lélek mélyéről a mese mint a forrás tiszta vize. Csörgő dió, szálló mese s egy földrelapuló pince mellett kitaruló dombos-völgyes ráj s szétterülő alkony bővületében: kell-e több, hogy megszerezd ezt a tájat és a tájban az embert...?

Felhőjátékos, napsütéses reggel. Akkor még nem tudtad, mi lesz belőle délutánra. Az Erzsébethegyről indulsz. A folyón túl, észak Zala sík vonalát nem tőri meg egyetlen emelkedés sem. Mintha az alföldi síkságot látnád. De Göcsej felé a Szentmihály patak völgyében márombok közt visz az út. Kopár, busa nagy fejük sárga a frissen szántott föld színétől, másutt meg zöldek a sarjadaló vetéstől. Magános dombtetőn kis kápolna. Fehér színe megkapó színharmóniában olvad össze a kék égen szétkent szürkés-kék felhőkkel, meg a környező dombok zöldjével; sárgájával. Dobronhegy teraszosan művelt földjein asszonyok szántanak a kis házak fölött, a meredek domboldalon. Főnt kék fényvarázs a nap nélküli égen; foszladozó-sűrűsödő szelformálta felhők alatt és a Kandikó felé szerpentinező műút korlátja mellett, napraforgó sárga virága nagy foltokban virít.

Ha szétnézel a nyeregből, észak felé a Dobronhegyi katlant látod. Azcm túl a Zala folyóig húzódó művelt földeket. Délről, Milej környékén az első olajfűrótornyok emelkednek az erdők fölé, kutatván e tájon is a föld folyékony fekete aranyát. Már nem vagy messze Kandikó csúcsától. A nap a hátad mögött fehérizzásra hevíti a vékonyodó felhőket, de szétverni már nem bírja. A reggel óta tartó birkózás a nap vere-

ségével ért véget s a szél veszett iramban korbácsolja egymásra a szálguló foszlányokat.

Kandikó tetején triangulum, de hol a mondabeli szakadék, ahová a Kandikó nevű vandál vezér emberei Csárdárt, a magyar vitézt letaszították? Azt bizony hiába keresed, mert itt, ezen a lapos hajlású dombon, Göcsej egyik legmagasabb csúcsán főlzántott földeken kívül egyéb nincs. Hacsak az az alacsony horhos, aminek aljában nagy gesztenyefák hullajtják gyümölcsüket az idetévedő vándor igaz öröme. A gúla tetejéről Göcsej majdnem teljesen kitarul alattad. Kedves, zöldeerdős, szántásos dombok, s közöttük egymásba fonódó völgyek labirintusa. Ha tiszta volna az idő, a Stájer-hegyektől a Balatonig nézhetnéd a változatos tájat. Így csak déli irányból, egy kis nyílásban — ha az valamiképpen páramentes marad — látsz nagy hegyeket kéklenni, de azok már alighanem a Dráván túl vannak.

Az országút a dombtető hosszú gerincén, erdőkön, mezőkön keresztül szalad Csonkahegyhát felé. A fátlan térségek szabad lelátást engednek. Völgyek polip-karja dombokat szorit magához, ahol széles erdősávok követik a völgyi fordulókat.

Csonkahegyhát új házai előtt virágok nyílnak, nagyra nőtt dákák. Szőlőjében a piros gyümölcsessel teli, roskadozó almafák között boronapincék hosszú sora, amit itt nem az oldalba, hanem a tetőkre építenek. Átmegy a Jámhegyhát másik oldalán húzódó György-völgyön, itt aztán láthatod, milyen is a göcseji széles talpú völgy. Milyen tisztaságot árasztó, gyermekdeden szelid. Megállva számolod, hány oldalsó ág ereszkedik e csupazöld völgybe. Aztán folytatod a másik oldal fátlan fennsíkja felé. És most már nyakadon az eső. A még messzi Németfalu fölött, mint kigyulladt olajkút felszálló, szétterülő füstje: nagy fekete felhő eget takaró legyezője.

A szekérút a fátlan dombtető zsendülő, borsózöld vetése és az október közepe ellenére még mindig haragoszöld erdősáv között hajladozva mutatja irányodat Németfalu felé. A felhők ezüstjéből és sötétjéből leszóró fények titokzatos hangulata rezeg a fátlan fennsíkon, amint

most, hogy mögötted maradt az erdő, jó darabon méz. Aztán újra erdő, benne erdővágás és szélesedő tisztások az akácok és fenyők közt.

Így érsz Németfaluba, ebbe a félreeső göcseji községbe. Itt először látsz füstös konyhát. Fehér falú, alacsony boronaház, zsupptetős széles eresz. Keresztben a szobabéjárat előtt kis ágszép. Azt jelenti: nincs otthon senki. Kihajtod a kétrészes konyhaajtó felső részét. Bent nehéz, áporodott füstszag, szurokfeketére füstlőddött mestergerendás mennyezet. A fal mellett áll a kemence, padkáján főzöltyukak. Vajon, hogy lehet itt élni, főzni, sütni, lakni, ahol a kiszálló füst görnyedtre kényszerít?

Esik az eső megállás nélkül és most már tudod, milyen kegyetlenül tapad, ragad, csúszik a göcseji agyagos sár, mikor a faluból a szekerek-től szabadalt mély úton indulsz lefelé, át egy erdőreszen, ami a régi nagy erdőségek ittmaradt mutatója. Csúszkálva, egyensúlyozva érsz a völgybe, ebbe az alacsony horpadásba; sajátos szépségét, üde báját még az egyre jobban zuhogó eső sem bírja elmosni. Ott, ahol majdnem derékszőgben elfordul Böde felé, ha-

Vesszőház Ebergényben, épült 1843-ban

Göcseji jellegzetesség, ácsolt harangláb

települési formát. A fennsíkyszerű lapályról erdős börcök nyúlnak a völgyfenékre és minden ilyen nyúlványon egy-egy község. De már itt is csak mutatóban látsz a régiből.

Pajzsszegen az új házak között roskadozó boronaház s ha azt szét-szedik, a rosszlelkű múlt itt is végleg eltűnik. A szőlők fölött, a pincékben ott áll még a régi vaskos bálvány, vagy ahogy itt nevezik, bábánprés, de mellette ott az új, és a szőlőt már azon préselik. A gazda a legszebb fűrtöket a tőkérlől kínálja. Édes, mint a méz, de a dicséretet egy kézlegyintéssel hártja el: bora nem a legjobb.

Nagy kerülővel átmegy Barabászegre. A fák annyira eltakarják, hogy a szélső házakat jóformán csak akkor veszed észre, mikor köztük vagy. Sáros, keskeny utcáját megszüpíti a felhőből éppen kicsúszó napfény. Itt is, mint az eddig látott községekben, mindenütt dália kertek színezik a házak elejét és visznek a még zöld fák alá virágfényt. Az utcáról néhány lépcsőfok vezet a XVIII. században épült református templomához, de csak kívülről járhatod körül. Pedig ennek eredeti állapotban levő belsejét volna jó megnézni. Am, ajtaja zárva és mellette, a paplak behajtott zsalugátereit szerint a tiszteletes sincs otthon.

És ereszkedsz le a völgybe, — ez a szeg oda nyúlik. De lenyúlnak az erdők is köröskörül és Barabászeg úgy eltűnt a fák között, mintha nem is volna. Csak templomának tornyáról tudod, ott a falu is. Erdőn átvezető bokrok sűrű sövénye mögött kopjafák temetőt találsz, a fejfákba bekarcolt Paisok és Barabások névvel. Mikor feljebb érsz, akkor meg igazolt példáját láthatod a szegek keletkezésének, mert mindkét község lenyúló ökörszarvoként éri el a völgyet. Paizsszeget az új templom mellett éred megint, ahol a gerendás harangtorony őrzi csupán a régi emléket.

Vargaszeg alig néhány házból áll. Elmész mellette s ott van előtte a nagy, hullámos fennsík. Messziről gyárkémény és az erdőszélen a távoli fűrótorony a megváltozott élet jelképeként emelkedik a magasba. De a megváltozott jobb életet jelenti az

a csinos ház is ott a Parasza fölött, a falu szabója lakik benne. Az új házak mellett roskadozó boronapajták. És ez is a régi és az új küzdelemben az új, emberibb élet diadalát énekl.

Kustánszeg — a kevésből, amit Göcsejből sikerült megnézned — a legszebb, legmaradandóbb élményed. A régi neve Kustátónszeg. Ez volt a göcseji protestánsok egykori „főfészke” és az itteni gyülekezet a legregibb. Ez a falu őrizte legtovább az ősi építkezési módot, néprajzi kincseit, népviseletét. Most már csak egy-két boronaház füstös konyhája emlékeztet a régire, ahol a füst még mindig az ajtón át húzódik a szabadba, de már nem a régi kemencéből, hanem a modern vastűzhely gerendáig érő kályhacsövén. Vannak ugyan utcák, ahol a zsupptetős faházak egymás mellett állnak, de azokon is messziről látható kémény hirdeti: nincs már bennük füstös konyha. Hogy a község határában téglagyár van, ez a régi eltűnését és az új, csinos házak hosszú sorát, meg a frissen befejezett oszlopos tornácú kultúrházat hozta létre. És vajon sajnáljuk-e, hogy a régi életforma megszűnik s nemsokára már csak a zalaegerszegi Múzeumban láthatjuk, mint az eltűnt múlt rossz emlékét?

És még valami. E kevés idő alatt sok szépet láttál ebben az egyetlen magyar tájhoz sem hasonlító Göcsejben, de olyan álomszerűen szépet nem, mint ennek a Kustánszegnek távlati képét — a Csonkahegyhát felé vezető „postaútról”. A színek, a fények játékát a pasztellszínű égen, amiből kékekszürke fény derült a nagy zöld dombokra, a széles völgy pázsitjára, hogy annak szinte csillogó fényével összevegyülve tovább fokozódják a levegő színének tájon lebegő varáslata.

Hosszú ideig nézed, még akkor is visszafordulsz, mikor háttal a falunak, új szépségek sugároznak feléd. A nap nélküli fények villódzása, felhőkön átszűrődve, amerre csak nézel az erdős dombhátak fölött, ahol a fenyőerdők sima, barna törzsüket mutogatják az erdőszélen.

Kispál László
(szerző felv.)

talmasan kiszélesedik és legalább hat idetorkolló völgy monumentális, zödyeges térré formálja. Körülöttes a hosszúra nőtt jegenyék bizonytalan körvonalai karcsú obeliszkként állanak az eső szürke függönyében.

A Jám patak mentén megy a községbe, az elsőbe, amely nem dombháton fekszik, hanem völgyben. Mint a legtöbb göcseji falu, ez is szétszórt házak települése. Cipőt lerántó sárban érsz Barabás József nyugdíjas tanító házához. Barátsággal invitál s mert nem akarsz bemenni, így nyakig sárosan, hát kedves erőszakkal visz be a házba pár falatra, egy-két kupica pálinkára: ebben a bitang időben jól is esik...

És szakad az eső szünet nélkül. De menned kell. Azól irgalmatlanul. A falun túl azért csak fölkapaszkodsz a dombtetőre, a nagy fák alatti úrpádkori román kápolnához, hogy megnézd a bejárat orsósan faragott vékony oszlopaikat és a lépcső melletti falba épített kőreliefet.

Már ott jársz Becsvölgyében, Göcsej legbelsejében, a Cserta forrásvidékén, a „szegek” között. Azon a tájon, amelyik leginkább őrzi az ősi

Roskadozik a régi, Paizsszegen...

...és épül az új. Kultúrház Kustánszegen

Üttörők — a mélyben

Az üllői 3. sz. Árpád fejedelem üttörőcsapat már régóta turistáskodik. A szombat-vasárnapot mindig a hegyek közt, a nyarat pedig külföldön töltik. 1956. szeptember 8—19. között Csehszlovákiában, 1958 nyarán (júl. 31—aug. 28-ig) Bulgáriában jártak. Ez év tavaszán nagy vállalkozásba kezdtek. Elhatározták, hogy barlangkutatók lesznek s bejárják az ország ismert és kevésbé ismert barlangjait. Vezetőjük, Tamassy Endre rendkívül komolyan és szakszerűen foglalkozik velük. A „barlangász” felszerelést — kötél, kötélhágcsó, csákány stb. — a csapatot patronáló honvédség adja. Képeinken a pilisi Leánybarlanggal ismerkednek. Kötélhágcsóval, biztosító kötéllal közelítették meg mélységeit. Mozgásuk mindvégig gyakorlati és szakszerű volt.

Elméletben, gyakorlatban jól képzettek: Kessler Hubert, Jakucs László nevét, műveit jól ismerik. Jártasak a térkép- és nyomolvasásban. Az idősebb természetjárókat is nehéz helyzet elé állító akadályokat könnyen és játszva oldják meg. Igen kellemes napot töltöttünk társaságukban s további sikereket s jó munkát kívánunk nekik.

Gyuris Gyula

A VIII. kerületi Üttörőház természetjárói

Szeretet és odaadás sugárzik Györffy Miklósné pedagógus arcáról, amikor a gondjaira bízott üttörőkről beszélgetünk vele. Ő a VIII. kerületi Üttörőház természetjáró szakkörének vezetője. Tapasztaltuk: mintaszerűen látja el feladatát. Mint hivatott nevelő, meggondoltan és felkészülten foglalkozik a pajtásokkal és természetjáró útjait is gondosan készíti elő. Kérdéseinkre a következő tájékoztatást adta a természetjáró szakkör működéséről:

— A pajtásokat a VIII. ker. legkülönbözőbb iskoláiból válogatjuk ki az Üttörőház természetjáró szakcsoportjába. A kiválogatás rátermettség és hajlandóság szerint történik. Szeptemberben a kiválogatott pajtások egy hónapig próbatúrákra járnak; s ezeket a vasárnapoként megtartott próbatúrákat vállalniuk kell. Utána, aki nem bírja lemorzsolódik, kiesik a menetből. Októberre már csak a legkiválóbbak maradnak — kb. 20—25 pajtás. Ezek hetente egyszer elméleti képzést kapnak, vasárnap pedig a gyakorlatban ismerik meg, amit az elméleti oktatásan hallottak.

— Az elméleti oktatáson a pajtások megismerkednek a térkép, a tájoló használatával, továbbá a magasság- és távolságmérésekkel a terepen. Amikor kirándulni megyünk, akkor feladatokat kapnak. Mindez az iskolai év végéig tart, akkorára a pajtások önálló túravezetők lesznek. Év végén vizsgáznak. Ezt a vizsgát nagyon komoly felkészülés előzi meg. Üttörőink májustól már önálló csillagtúrákat vezetnek. Ezen a csillagtúrákon az utat is fel kell térképezniük.

— A téli szünetben pajtásaink egy alkalommal 3 napos túrán, év végén pedig egyhetes vándortúrán vesznek részt. Mind a téli, mind a nyári túra egyúttal jutalom is. Ilyenkor turistaházakban szállunk meg. Ott éjszakai túrán is részt veszünk, ez a pajtások tájékozódó képességét nagyban fejleszti. Üttörőink természetjárása nem megy a tanulás rovására, sőt a jó tanulásra ösztönzi őket. Ha a héten rossz osztályzatot kaptak és nem javítják ki záros határidőn belül, egy-egy vasárnapi túráról kimaradnak.

— A természetjáró pajtásokkal a múlt évben 3 napos téli túrán vettünk részt a Börzsönyben. Ifjú természetjáróknál kezdetben a jégen és nagy hóban teljes felszereléssel nehézkes a menetelés. A téli túra másféle tudást kíván a pajtásoktól, mint a nyári, mert a táj képe télen teljesen megváltozik.

— Nyári túrá
lőstetőn voltunk
ismerkedtek eg
tel, másrészt
táj nevezetess
a Bükk hegység
maguk főztek
nivalók soráb
nyáron legj
szeretik, ige
ket is értek
Tarkó, Istáll
sziklamászást
közülük is F
György; d
radnak
mászók
Magda.
legújabb
ráit az ide
ményekkel ke
természetjáró,
nyilvános eli
Jutka.

— A kerület őrsvetőképző gárdája tavaly ugyancsak bekapcsolódott az aktív turistaságba. Ily módon az év végére számos képzett őrsvetető pajtásunk volt, akik az idén a különböző iskolákban vezetik és irányítják a pajtások üttörő túráit. Az őrsvetőképzést idén is folytatjuk, mert ezek a pajtások a jövő évi iskolai üttörőtáborokban nélkülözhetetlenek.

— A természetjáró csoport és az őrsvetőképzés munkájában az Üttörőház segítése nélkülözhetetlen. Az Üttörőház fotoszakköre, Schnöller Antal igazgató elvtárs vezetésével mindenben segíti a pajtások munkáját. A sok figyelmen, erkölcsi támogatáson kívül jelentős anyagi segítséget (pl. térképeket, könyveket, tájolókat, irányítúket, sátrakat, felszereléseket) kapunk az Üttörőháztól.

Személyes tapasztalat alapján megállapíthatjuk, hogy a VIII. ker. Üttörőházban Györffy Miklósné mintaszerű természetjáró szakosztályt nevelt.

Halácsi Dezső

Kazinczy

ött

löl a Sátor-
lnak hegyka-
ska, Várhegy,
Magashégy vo-
adó magányos
ája ejti ra-

át ez a
dregés
is cso-
műemlék
közül leg-

nygott homlok-
város főterén, az
néz a tér nyugati

o.aa.
stílusú h... val. Klassziczáló
homlokzata... rőz rízalítja fölé tim-
panon emelkedik s az épület két végét
is rízalít zárja le. A tizennyolcadik száz-
ad közepén épült.

Zemplén egykor Felsőmagyarország egyik legnagyobb megyéje volt. Székelye Zemplén várában volt, de az idők folyamán a névadó vár jelentősége egyre csökkent. „Két szomszéd vár”: Sárospatak és Sátoraljaújhely küzdött az elsőbbségért. Újhely jelentősége aztán annyira megnőtt, hogy 1666-ban tizenhárom felsőmagyarországi vármegye már itt tartotta országgyűlésnek is beillő közös gyűlését. Míg Sárospatak művelődésben és politikában tört előre (Rákóczi fejedelemnek hosszú időn át volt székelye), közigazgatás szempontjából Újhely vitte el a pálmát. Az 1730-as évektől egyre gyakrabban nyelveznek falal között a „tekinetes és nemcsak vármegye” rendjei. 1748-ban aztán hivatalosan is megyeszékhellyé nevezték ki s reprezentatív megyeházát építettek.

A kapubejáratot két oszlop fogja közre, ezek történelmi nevezetességű vasrácsos erkélyt tartanak. Kossuth Lajos innen tartotta első nyilvános szónoklatát 1831-ben. A komoly hangulatot árasztó, homályos kapualjon áthaladva falépcsőkön jutunk fel az emeletre, az erkély mögött hatalmas díszterembe. A karzat rácsosozatán Zemplén címere díszlik. A mennyezetről sokkarú nehéz csillár függ. Az egyik falon emléktábla Kossuth első megyegyűlési beszédéről.

Tömerdek értékes és ritka irat van a levéltárban — ugyanezen az emeleten, a folyosó végén. Hosszú előszobájában poros akták jellegzetes szaga üti meg orrunkat. Üvegszekrényekben őrzik a levéltár legérdekesebb okmányait, köztük van a két legrégebb: Makkoshotyka adománylevele 1270-ből és egy 1271-ben kelt oklevél. Ott van egy megyetérkép és az a rézmatrica, amelyről ezt a térképet 1806-ban nyomták. A hős egri kapitány, Dobó István végrendelete, céhlevelek, meszterlevelek, Olaszliszka és Tarcal városok tanácsainak többévszázados jegyzőkönyvei, Kossuth sajátkezűleg írt tervezete az újhelyi tűzoltóság szervezéséről, Zemplén vármegye eredeti címere. Török, héber és görög írások is a múltat idézik.

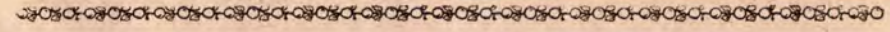
A tulajdonképpeni levéltárat nehéz vasajtó zárja el a külvilágtól. 1558 óta a megyei közigazgatás iratait rendszeresen gyűjtik. A négyszázéves megyegyűlési jegyzőkönyv filológiai szempontból is kincs: magyar nyelvemlékek találhatók benne.

Két nagyobb és két kisebb helyiséget töltönek meg négyszáz esztendő papírra fektetett ügyes-bajos dolgai. Példás rendben, számozott polcokon őrzik az idők e néma és mégis oly beszédese tanúit. A polcokat fekete viaszosvászon függöny

takarja, rajta fehér festékekkel felírva a „pócz” száma. Ezek az egyszerűségükben is megkapó számok és betűk Kazinczy Ferenc emlékét őrzik. A tizennyolcadik század végén Szirmay Antal kezdte meg a levéltár anyagának rendezését (6 létesítette az első, több mint háromezer oldalas regisztert is). Munkáját 1815-től Kazinczy, a „szent öreg” folytatta. A magyar irodalom e nagy alakja az egy óra járásnyira fekvő Széphalomról gyalogolt be minden nap, hogy befejezze a rendezés munkáját. Tizenhat éven át, tíz krajcár napidíjért, télidőben, fűtetlen helyiségben, pokróc-bundába burkolt lábbal, lankadatlanul dolgozott. 1831 augusztusában kolerajárvány ritkította a megye és a város lakosságát. Kazinczy — bár már érezte magában a járvány csíráit — mégis lelkiismeretesen megjelent a levéltárban. Egyik délután annyira erőt vett rajta a betegség, hogy egy félig kihúzott fiókra rogyva, összeesett. Munkája mellől vitték ki Széphalomra —, másnap ott halt meg. A kegyelet mind a mai napig úgy őrizte meg ezt a fiókot, félig kihúzva, ahogy Kazinczy elhagyta. Üveggel lefedve, 127 éve áll érintetlenül. Feltő gonddal őrzik egyéb emlékeit: asztalát, székét, tinta-tartóját is.

Az ódon közigazgatás elválaszthatatlan része, a börtön sem hiányzott az épületből: a keleti traktuson helyezték el. A halálraiteltek siralomházában ma — a tanács vendégszobáját találjuk.

Lengyel György

Isaszegi emlékezés

„Erdő, amelynek minden fája történetet mondó emlék. Erdő, telve ünnepléses suttogással, hol a lombnak szelleme van, hol a fűszál emlékezik, hol a cserjés sarjadékaiban hősök piros vére szivárog, hol a zöld moha álmokat lát s a zúgó lomb kibeszéli azokat. Az isaszegi ütközet tere az, mely tartott egyik tizenkét órától a másikig, déltől éjjelig”...

Jókai Mór írta ezeket a sorokat A köszívű ember fia című monumentális regényében. Csapatunk, az 1079. sz. Körösi Csoma Sándor úttörőcsapat természetjárói, a „Sirályok”, az elmúlt évek során gyakran felkeresték az isaszegi dombokat, erdőket. Miközben a szabad természetben számháborút játszottunk, vagy vaddisznó-nyomokat kerestünk, meg-megálltunk egy percre. Megálltunk és emlékeztünk. Hogyan is lehetne emlékezés nélkül járni ezt az erdőt?! Amikor kis halmon vadrózsabokrot láttunk, arra gondoltunk: talán ez az, amelyről Jókai írta, hogy tizennégy vitéznek tart árnyékot. Amikor a szétszórt köveket néztük, ismét az isaszegi hősökre gondoltunk, akik... „mikor töltényük elfogyott, kövekkel hajigáltak az ellenségre”.

De nemcsak az erdő, hanem a tisztás is emlékeztet. „Ott verekedett két ellenséges lovasdandár s úgy legázolta a mezőt, hogy még most is kopár bele”.

A Sirályok, szokásukhoz híven, az idej Néphadsereg napján is emlékünnepre készülöttek. Úttörő díszgyenruhát öltöttek, s a kerékpár küllői közé piros-fehér-zöld krepp-papírt fűztek. Aztán csokrokkal elindultak Isaszeg felé, hogy elhelyezzék kegyeletes emlékezésük egyszerű virágait a hősi emlékmű talapzatára. S miközben néma vigázzban egy percre megálltak: emlékeztek. Emlékeztek az 1848-as hősökre, akiknek drága vére 1849. április 6-án pirosra festette a Rákos vizét, emlékeztek az isaszegi dombokon vívott csatára, az erdőkre, melyeknek árnyas lankáin oly sokszor versenyre kelt énekük a madarak dalával. — Ily szépen fűződik össze a természetjárás a hazaszeretettel.

Palotai Sándor tanár

A sielésről

A sielés jelentőségéről természetbarátok részére bővebben beszélni nem szükséges. Eppen ezért csak annyit, hogy a dolgozóknak a mindennapi munka után télen is szükséges az erőgyűjtés, felfrissülés és kikikapcsolódás. Erre a sielés bőven ad lehetőséget, mert aktív pihenőt nyújt, élvezetes és nagymértékben fejleszti az akarati, erkölcsi tulajdonságokat.

A hegyeket járva gyakran találkozunk egyénileg, vagy csoportosan túrázó természetjárókkal és mozgásukat, „sitéchnikájukat” figyelve, sajnálattal kell megállapítani, hogy ez nem megfelelő és egyesek a legelemből ismeretek, „alapok” nélkül indulnak sielő pályafutásuknak. Ezt gyakran követi kiábrándulás, mivel a sielésben nem találják meg, amit reméltek.

Annak érdekében, hogy a természetjárók tömegei sítudásukat szakmailag helyesen alapozzák meg, lapunk hasábjain a téli hónapokban rendszeresen foglalkozunk a gyakorlati kérdésekkel.

Előkészítő időszak

A sieléshez nemcsak a felszerelés, hanem a szervezet előkészítése is fontos. A rendszeresen túrázóknál ezzel kapcsolatban nincs különösebb hiba, mert a hetenkénti folyamatos gyalogtúrázás változó terepen, a legnagyobb felkészítés a téli sítúrákra. Igaz, hogy nem árt, ha erre alkalmas helyen terepfutással és bizonyos célgyimnasztika gyakorlatokkal fokozzuk erőnlétünket és ügyességünket. A terepfutást 5–10 perces futással kezdjük és a hó leeséséig 25–30 percet fokozhatjuk. A futást lehetőleg gyepes területen végezzük, mivel ez rugalmasabb és nem okoz bokafájdalmakat. Futás közben tartunk kisebb pihenőket gyors, majd lassuló, majd ismét gyorsuló gyaloglással.

A célgyimnasztikából csak néhány gyakorlatot kell beiktatni száraz felkészítési programunkba. Az egyik az ún. „mackó járás”. Ezt gyepes domboldalon az esésvonalban felfelé haladva gyakoroljuk, mégpedig kissé mélyebb tartásban. A felsőtest előredöntésével, nagyobb lépésekkel erőteljesen haladjunk felfelé, átgördülve a láb sarkán és talpán. Ügyeljünk arra, hogy a hátsó lábunk az ellépéskor nyújtva legyen. Erőteljes karunkával fokozhatjuk lendületes mozgásunkat. A másik ilyen gyakorlat az „indian járás”. Ezt sík terepen futás közben végezzük, mégpedig úgy, hogy magas térdemeléssel, szögdelve futunk, miközben ellentétes karunkat magasra jól felendítjük. A harmadik gyakorlat a bokák erősítését szolgálja. Ezt meredekebb füves lejtőn haránt-irányban gyalog-

golva végezzük. Először egyik, majd másik oldalra. Így bokáink izületei az oldalirányú igénybevételek által jól megerősödnek.

Természetesen a terepfutás és a célgyimnasztikai gyakorlatok elvégzése megfelelő könnyebb ruházatot kíván. A futás és gimnasztikai gyakorlatok előtt könnyítsük ruházatunkat, majd a komolyabb munka után fokozatosan öltözzünk fel, hogy óvjuk magunkat a meghűléstől. Természetjáróknak nem szükséges, hogy melegítőben és tornacipőben végezzék el gyakorlataikat. A mindenkori turista öltözék megfelel erre. A tu-

ristabakancs használatát természetbarátok részére bővebben beszélni nem szükséges.

Fizikailag jól felkészült tanulók számára a tanulás sokkal könnyebb, ezért ajánlatos, hogy megfelelő előkészítő természetbarát csoportokba lépjenek be tanfolyam. Ha valakinek nincs lehetősége a természetbarát csoportosulásra, akkor a természetbarát csoportosulás alapján — csoportosítással — lehetőséget nyújtunk a természetbarát csoportosulásra.

TURISTASZÁLLÁSOK

Múlt számunkban összefoglaló számokat közöltünk a megnövekedett szálláslehetőségekről. A vállalati kezelésben levő házak általában ismertek, legutóbb színes prospektust is kiadtak. Most az egyesületek, idegenforgalmi hivatalok (és az IBUSZ) által létesített helyekről nyújtunk tájékoztatást, ezzel is elősegíteni kívánva a tervszerű túrázást. Könnyebb áttekinthető végéig hegyvidékeinként csoportosítottuk a szállások legfontosabb tudnivalóit.

Aggtelek és vidéke:

Aggtelek, Barlangszálló, 104 személyes. Kezelője IBUSZ.

Jósvafő, Tengersizem szálló, 90 személyes, azonkívül nyáron kb. 100 személyes sáttortábor. Kezelője IBUSZ.

Jósvafő, barlangkutató állomás, Tohonya völgy, kutatók részére.

Égerszói Szabadság-barlang, Dohánygyári üdülő, 36 férőhelyes, melyből 8-at tartanak fenn turista célra, de alkalmanként több is igénybe vehető. Kezelője Egni Dohánygyár, illetve a barlang gondnoka.

Bakony—Balatonfelvidék:

Alsóórs, cserehegyi Szabadság kikapcsolódási központ, 3 férőhely;

Balatonfüred, Zsigmond u. 5, 30 férőhely. Kezelőjük Veszprém megyei id. forg. Hiv. Balatonfüred, Blaha Lujza u. 5.

Fonyódliget, 55 férőhely. Kezelője Id. forg. Hiv. Siófok, Szabadság tér 6.

Keszthely (volt Lőke villa), 60 férőhely;

Nagyvázsony, vár, 10 férőhely;

Somlóhegy, kikapcsolódási központ, 4 férőhely;

Veszprém, Szabadság tér 2, 48 férőhely. Kezelőjük Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatal, Balatonfüred.

Kabhegy, 20 férőhely. Kezelője Pirity erdősz. up. Úrkút.

Hétház puszta-hamuház, kulcsosház, 18 férőhely;

Kékhegy, kulcsosház, 12 férőhely;

Németbánya, 10 férőhely;

Pálháza, kulcsosház (Kőrishegy), 10 férőhely;

Ödönforrás, kulcsosház, 12 férőhely;

Ráskó puszta, 9 férőhely. Kezelőjük Bakony TE, Veszprém, Tolbucsin utca 17.

Nagygyűlösi, Szállítóberendezések gy. turista üdülője, 10—14 férőhely, érdeklődés az üzem természetjáró szakosztályánál.

Bükki:

Szilvásvárad, Ózdi kőhászati turistaház, 94 férőhely. Érdeklődés az Ózdi Vasas sportirodán.

Miskolc, Szabó L. u. 7, 40 férőhely;

Diósgyőr, 85 férőhely (csak nyáron). Kezelőjük az Idegenforgalmi Hivatal, Miskolc, Széchenyi u. 40.

Eger, Kossuth L. u. 26, 130 férőhely. Kezelője Idegenforgalmi Hivatal, Eger, Bajcsy-Zs. u. 9.

Gerecse:

Somlyóvár, 16 férőhely. Kezelője Tatabányai Bányász, illetve a Toronyó pusztai erdősz.

Mátra:

Mátrafüred, Béke tér 2, 34 férőhely. Kezelője Idegenforgalmi kirendeltség, Gyöngyös, Kossuth L. u. 6.

Parádafürdő, üdülőház, 2 ágyas szobák, 8 férőhely. Kezelője Idegenforgalmi Hivatal, Eger, Bajcsy Zs. u. 9.

Mecsek és vidéke:

Harkányfürdő (volt Ságvári üdülő), 32 férőhely;

Pécsvárad, vár, 22 férőhely;

Siklós, vár, 50 férőhely. Kezelőjük Idegenforgalmi Hivatal, Pécs, Geisler Eta u. 2.

Zobák puszta, 24 férőhely. Kezelője Vasas TE.

Pilis:

Esztergom, Dobozi Mihály u. 8., 40 férőhely. Kezelője Idegenforgalmi Hivatal, Esztergom.

Sopron—Közégség:

Sopron, Ferenci J. u. 2, 64 férőhely. Kezelője Idegenforgalmi Hivatal, Sopron, Ógabona tér 8.

Velem község, 12 férőhely. Kezelője Szombathelyi Pamut természetjáró osztálya.

Vértes:

Kápolna puszta, 12 férőhely. Kezelője Idegenforgalmi Hivatal, Székesfehérvár.

Máriaszakadéki (épülőben). Kezelője Tatabánya, Táncsics Mihály Ut-törőház.

Zempléni hegység:

Eszkál erdőszőlő, 20 férőhely;

Mogyoróskő község, 20 férőhely. Kezelőjük Idegenforgalmi Hivatal, Miskolc, Széchenyi u. 40.

(Válasz a „Hogyan tovább?” c. cikkre)

ta-iffjándága

Szövetsége, a „Junge Welt” közlése szerint 300 fiatal turistának tette lehetővé, hogy vidékeiket felkeressék. A fiatalok kerekén a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Magyarország, Jugoszlávia, valamint a legszébb vidékeiket. Egyes csoportok

utaztak német turisták az Altáj hegyek, vagy Grúzia hadi útjain vándoroltak.

Alpinista Ausztria és

A bécsi „Naturfreunde” szeptember-októberi száma beszámol Abalakov kiváló szovjet alpinistájáról, amelyeket — annak idején megírtuk — márciusban tartott Bécsben. A nagy számú hallgatóság lelkes érdeklődése ez alkalommal egyben a kapcsolatok megújításához vezetett szovjet és osztrák alpinisták között. Az Osztrák-Szovjet Társaság vállalta a közvetítő szerepét és így jött létre a két állam alpinistáinak csereakciójára vonatkozó megállapodás. Az Österreichischer Touristenklub 9-tagú és a bécsi „Naturfreunde” 11-tagú csoportja utazott a Kaukázus lábánál fekvő Pjatogorszkba.

A moszkvai Turisták Klubjában

rendkívül eleven az élet. Csak a fallújságra kell egy pillantást vetni: útrak indulnak a szélrózsa minden irányába, útitársakat keresnek az új utakra induló turisták. Az olvasóteremben útleírások, térképek állnak a turisták rendelkezésére. Péntekenként hátlizsákot, sátrat, vedret lehet kölcsönkérni a vasárnapi túrára. A klub minden elkövet, hogy megkönnyítse a moszkvai fiataloknak az intenzív turistáskodást.

88 éves nő a Triglátvon

Jugoszláv lapok a skót származású Miss Fanny S. Copeland nagyszerű teljesítményéről számolnak be, aki 88 éves korában 14 óra alatt megmászta a Triglátot, Jugoszlávia legmagasabb hegyét. Túráján egy gyakorlott szlovén hegymászó kísérte. Miss Copeland kiváló alpinista, aki több alpin szakkönyvet írt.

Szlovén hegymászók nem emlékeznek hasonló esetre, hogy ilyen magas korban nő megmászta volna a Triglátot, amely fiatalokat is nehéz feladat elé állít.

Az idős turistának 1921. óta él Jugoszláviában, ahol az utóbbi évekig angol nyelvet tanított.

A „Lehetlen-csúcs”

Igy nevezik Nepálban, Katmandu-tól északnyugatra azt a 22 500 láb magas Himalája-csúcsot, amely oly meredeken emelkedik az Unja-völgy fölé, hogy a vándort félelem fogja el, hogy rádd a völgyre. Falai annyira simák, és függőlegesek, hogy a jég sem tud megtapadni rajtuk.

A beenszülőttek nyelvén Ama Dablam néven ismert hegyet 4 angol és 2 olasz hegymászó, akik útban vannak az Everestre, útközben megtekintették, hogy megmászása egyáltalában megkísérülhető-e. A tél beálltáig ott maradnak és alapos vizsgálatot hajtanak az esetleg kínáló lehetőségekről meggyőződni. Amennyiben ajánlatosnak tartanák a hegy megmászását komolyan megkísérülni, úgy tavasszal nagyobb brit expedíció indul az Ama Dablamra, hogy véghez vigye a „lehetlent”.

Három asszony Himalája-expedíciója

Májusban indult el személyautón három angol nő a Balkánon, Törökországon, Iránon, Pakisztánon és Indián keresztül a Himalájába. Az amazon-expedíció tagjai: a 35 éves Anne Davies, a 26 éves Antonia Deacock és a 25 éves Evelyn Sims öthónapi kalandos vándorlás után októberben érkeztek vissza Londonba, ahol a Times munkatársának mondták el élményeiket. Ez volt évek óta az első expedíció, amely egész szélességében végigjárta a Himaláját és az első európaiak, akik átmászták a 18 000 láb magas Phirise La-nyergem, mely hozzá tengerrel megrakott ösvényekkel, holott a hágó kizárólag gyaloglásra alkalmas. Rádásul megmászta egy 18 700 láb magas hegyet, amely — mint mondják — „éppen útjukban volt”. Ennek a hegynek még nincs neve, és Anna Davies férje reméli, hogy „Biwi Giri”-nek (Wiwe's Peak — Nők hegyének) fogják nevezni.

A 16 000 mérföld hosszú útból 300-at gyalog tettek meg, a többi kocsijukkal, 6 hétig sátorban töltötték az éjszakákat.

Egyik faluban vendéglátók nem engedték, hogy a szabadban töltsék az éjszakát sátor alatt és gondoskodtak szállásról részükre egy házban. Mikor három fiatal férfi három ágyat tölt be a szobába, megijedtek, hogy a barátokozás túl messzire talált menni, azonban a háborítatlanul töltött éjszaka után megértették, hogy ennél a kedves népnél egészen természetes a vendéget az egyetlen szobába befogadni.

Mindenütt csodálkozással és szeretettel fogadták őket. Delhi-ben „Mister Nehru” fogadta a hölgyeket; „csodálatos fogadtatás volt — mondják — ámbar nem volt ez alkalomra megfelelő öltözetünk”.

Mindenki — már aki sporttal, versenyzéssel foglalkozik elméleti síkon — tudja, hogy a természetjáró versenyeknek éppen olyan létjogosultságuk van, mint bármilyen más versenyeknek. Senki sem vonja kétségbe, hogy ennek a fiatal versenyágnak testet-lelket fejlesztő hatása egyenértékű bármely más sportággal. Azt sem kell bizonygatnom, hogy a verseny milyen serkentő hatással van a természetjárók térképészeti, terep-tani, tájékozódási tudásának elmélyítésére. Mindezek a kérdések annyira közismertek, hogy róluk beszélni, úgy érzem, felesleges szószaporítás volna. Itt csak a vitaindító cikk néhány tételére szeretnék válaszolni, illetve azokat adatok segítségével megcáfolni.

Amit a cikkíró a múltból ír, feltétlenül igaznak kell elfogadnom, már csak azért is, mert nekem erről közvetlen tapasztalatom nincsen. Csak egyetlen megjegyzés kívánkozik önkéntelenül a tollamra. A cikk e részének hangvételéről csalahatatlannal látszik, hogy az író azt az állapotot tartja ideálisnak, oda szeretne visszatérni. De lehetséges-e visszatérés, akár csak ilyen kis kérdésben is? A természetjáró sport fejlődött, ezt tudomásul kell venni még akkor is, ha ez a fejlődés nem egészen olyan irányú, amilyennek sokan szeretnék. Kifogásokat csak akkor lehetne emelni, ha ez a fejlődés egészségellenes lenne. De egészségellenes-e? Erre próbál egyértelmű igen-nel felelni a cikkíró.

Első érve: „Egy sereg fiatal hétről-hétre csak versenyez, egy másik csoport... készíti elő a versenyt... — emelik a választalat az egyszerű turisták és a versenyzők kis csoportja között...”

Erre vonatkozóan csupán egy-két adatból álló statisztikát hoznék: egyesületünkben idén a legtöbb versenyző tag 12 versenyen volt. En a második helyen állók 10 versenyen. Ezenkívül egy ízben voltam versenyt rendezni. Hozzá kell tennem: idei hivatalosan beszámítható túranapjaim száma: 49 (Negyvenkilenc. Okt. 30-ig.) Ebből tehát a 10 verseny, egy rendezés mindössze 23,4%. Nyugodt lelkiismerettel állítom, hogy a versenyzők döntő többségének átlaga sem rosszabb 30—35%-nál. Természetesen túlzasok, túlzók is vannak, de egyesek túlkapásai alapján egyetlen elítélni a nagy átlagot. Azt hiszem, a számok elég meggyőző választ adnak a hétről-hétre való csak versenyzés, meg a válaszfelmelés vádjára. Ebből a részből még csak egy jelzést szeretnék kiemelni: „a versenyzők kis csoportja”. Ezzel kapcsolatban csak egy megjegyzést: a Balatoni Nemzetközi Versenyen hatodfélszáz részvevő indult. Ez — az egyesületek versenyzőgárdájának általános ismeretében — az összes magyar versenyzőnek legfeljebb negyedrésze. A kétezres versenyzőlétszám, a 24 ezres össztáglétszámhoz viszonyítva, ha tekintetbe vesszük még azt, hogy az összlétszámában benne vannak az idősebb természetjárók is, akik már koruknál fogva sem versenyeznek; egyáltalán nem „kis csoport”, hanem igen jelentős tényező.

A szerző második érve: „a csapatot hajó, líhegő tájoló—térképet néző versenyzőről joggal kérdezi az egyszerű turista: kinnek és mire jó az ilyen versenyzés?” Nem akarom újra bizonyítani a verseny ösztönző hatását a térkép, a tereptan mélyebb megismerésére. Nem akarom bizonyítani a csapatverseny összmunkájának kollektív érzésre nevelő hatását. Nem akarom bizonyítani, mennyit jelent a túra-vezetések, de honvédelmi szempontból is egy-egy vidék, tájegység igen pontos, részletes ismerete, amit a verseny feltétlenül jobban megad, mint az egyszerű túra. Csupán egyetlen ellenkérdest kockáztatok meg: kinnek jut eszébe az izzadó gyótródó versenykerékpáros, a labdát 90 percig kergető labdarúgót, a minden erejét végsőkig feszítő súlyemelőt vagy az 50 km-es távgyaloglót látva kérdezni: mire jó, és kinnek jó ez?

Végül az utolsó, legsúlyosabb és mindannyiunkat mélyen sértő vádról, a „bérturistaságról” néhány szót.

A cikkíró maga is elismeri, hogy a természetjárók anyagi jutatai messze állnak a többi versenysportban szokásostól. Ha elismerjük a természetjáró versenyek, a természetjáró sport egyenértékűségét — aminthogy ezt már senki sem próbálja el nem ismerni — nos, a vád önmagát dönti meg. Mert ha kevesebbet kapunk, mint más sportág sportolói és őket nem nevezjük „bérturistáknak”, profinnak, minket mi jogon nevez annak bárki is? — Erről a kérdésről még csak annyit: államunk óriási összeget fordít a sportra. Régi — kapitalista viszonyok között kialakult — régi gyakorlatra hivatkozni, ebből elvet konstruálni — ez enyhén szólva is tévedés.

Befejezésül még szeretném felfogásom szerint megválaszolni a feltett kérdést: „hogyan tovább?” Le kell szögezmem: nem akarom én sem, és azt hiszem, egyetlen versenyző sem a bérturistaszkodás. Nem kérünk mást, csak annyit, amennyit minden sportoló megkap: az alapvető felszerelést, amihez nálunk hozzá tartozik az utköltés, nevezési díj is. Mi versenyezni akarunk! Fel akarjuk használni az államunk áldozatkészsége folytán előtünk álló lehetőségeket, anyagi téren is. Meg akarjuk tartani a versenyzés jelenlegi rendszerét, tovább akarjuk azt fejleszteni. Szilárdan hisszük, hogy a természetjáró versenyzés is a hazánkban épülő szocializmus hasznára szolgál.

Bánlaky Pál (BEAC)

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG

híradás

70 éves a csehszlovák természetjárás. Az ez alkalomból Prágában tartott gyűlés résztvevői táviratot küldtek a szövetségnek. Üdvözölték benne a magyar természetjárókat és a világ békéjének megvédéséért folytatott harcban, a proletár internacionalizmus jegyében, további együttműködésükről biztosítják.

A Szakszervezetek Országos Tanácsának Titkársága 1958. november 10-i ülésén foglalkozott a természetjárás helyzetével és céljaival. A SZOT Sportosztályának előterjesztése alapján hozott határozatokra vizsaszatérunk.

A természetjárás szervezeti kérdéseiről tanácskozik a Német Állami Turista Bizottság 1958. december elején Berlin mellett, a Kienbaumi edzőtáborban. A tanácskozáson magyar küldöttség is részt vesz. Ugyanitt ke-

rül sor az 1959. évi devizamentes cseretúrák megállapodásainak megkötésére.

A természetjáró tájékozódási versenyzés helyzetével és további irányvonalával foglalkozik a szövetség elnöksége. A kérdés megvitatásánál az elnökség figyelembe veszi a természetjárók széleskörű véleményét. Ezért felhívja a természetjáró szervezeteket, hogy taggyűléseiken vitassák meg e kérdést és javaslataikat 1958. december 20-ig juttassák el a szövetséghez. Egyéni vélemények írásos megküldését is szívesen fogadja az elnökség. E tárgykörben ankétot is rendezünk.

Propagandaplakátot készített a szövetség. A természetjárást propagáló színes plakát előreláthatólag decemberben jelenik meg 5000 példányban.

A szövetség igazgatótanácsa 1958. november 10-én tartotta a 10. ülést. A legfontosabb témák: a természetjárás helyzete, a természetjáró szervezetek feladatai, a természetjárás szervezeti kérdései. A természetjárás helyzete, a természetjáró szervezetek feladatai, a természetjárás szervezeti kérdései. A természetjárás helyzete, a természetjáró szervezetek feladatai, a természetjárás szervezeti kérdései.

Villám Malin Pégnap után. 9. r. a Budapesti Pedagógus érdeklődésű természetjáró Szakosztály tagjai 1958. november 6-án, Műbábi Tótné Mária és ifj. Pozsonyi István, a Budapesti MÁV Igazgatóság Sportköre Természetjáró Szakosztályának tagjai 1958. november 8-án házasságot kötöttek.

VERSENYHÍREK

A Petőfi Természetbarát Egyesület a választások tiszteletére jól sikerült alapfokú természetjáró tájékozódási versenyt rendezett a Budai hegyekben. A közalkalmazott természetjárók versenyének eredménye:

	hibapont
I. IV. ker. Tanács	129
II. Tervhivatal	156
III. Pénzügyminisztérium	183
IV. MTSH	206
V. Könyvüipari Min.	225

A Spartakusz november 8-9-én rendezte Késpallag környékén hagyományos versenyét a Nagy Októberi Szocialista Forradalom tiszteletére. Az I. osztályú éjjel-nappali versenyen 25 csapat indult. Az igen színvonalas versenyen az alábbi eredmények születtek:

	hely. p
I. BEAC	3
II. MÁVAG IV.	4
III. MAFC	13

Befejeződtek az országos bajnoki küzdelmek. A versenyeket a gondos, jó szervezés, fegyelmezett magatartás és jó tájékozódási felkészültség jellemezte. A bajnoki versenyek eredményei (a Budapest bajnokság eredményeit a múlt számunkban közzöltük):

Dunántúli csapatbajnokság (a három forduló ideiglenes eredménye):

	hely. p
I. Pécsi Eü. dolg. SC	24
II. Pécsi Vasutas SC	25
III. Bakony TE	35,5
IV. Pécsi V. Meteor	40,5
V. Győri W. Pieck	47
VI-VII. Soproni VSC	57
MÁV-DAC	57

Kelet-magyarországi csapatbajnokság (a három forduló összesített eredménye):

	hely. p
I. Miskolci Vasutas SC	20
II. Szegedi VSC	29
III. Mátra Klub	32
IV. Debreceni VSC	35
V. Ózdi Vasas	43
VI. Salgótarjáni VSC	46
VII. Diósgyőri VTK	59
VIII-X. Egri Vasas	99
Siroki Vasas	99
Bélapátfalvai Építők	99

A két csoport első helyezettjei: a Pécsi Eü. dolg. SC és a Miskolci VSC jogosult az 1959. évi országos csapatbajnokságon részt venni.

Az országos Ifjúsági csapatbajnokságot 12 induló csapat részvételével rendezték (Baranya nem indult). Eredmények:

	hely. p
I. UVATERV	3
II. Hóvirág TE	7
III. MÁVAG	7
IV. Bp. Vasutas	8
V. Bp. Pedagógus	12
VI. Ipari tanuló SK I.	13
VII. Duclos Bányagépgyár	14
VIII. Szeged	14
IX. Salgótarján	15
X. Cegléd	17
XI. Békéscsaba	23
XII. ISK II.	23

Az Országos Egyéni bajnokság a három szakaszban rendezett elődöntők 8-8 első helyezettjei és a múlt évi bajnok — Skerletz Iván — között dőlt el. A Vértesben rendezett verseny éjjeli szakaszát megzavarta a vastagon ömlő őszi eső. A versenybírórság az irreális körülmények mi-

att az éjjeli versenyt az I. állomásnál lezárta. A győztes mindkét szakaszon a legkevesebb hibaponttal végzett. Eredmények:

	hibapont
I. Horváth Loránt MAFC	235
II. Koczur Kálmán MAFC	413
III. Jávorka Péter Bp. Pedagógus	566
IV. Pintér István Csatornázási M	635
V. Skerletz Iván Bp. MÁV	659
VI. Szondy Ferenc Bp. Spartakusz	720

Az Országos Természetjáró Tájékozódási Csapatbajnokság, a három forduló összesített eredménye alapján az alábbiakban zárult:

	hely. p
I. MAFC	8 17 = 33 hely. p.
II. Bp. Spartakusz	19 13 17 = 60 hely. p.
III. MÁVAG	23 14 23 = 60 hely. p.
IV. BVSC	27 20 17 = 64 hely. p.
V. Csatornázási M.	22 18 24 = 64 hely. p.
VI. UVATERV	30 18 17 = 65 hely. p.
VII. Spartakusz	25 29 32 = 86 hely. p.
VIII. V. Meteor	28 25 36 = 89 hely. p.
IX. BMSC	32 39 31 = 102 hely. p.
X. BEAC	36 45 24 = 105 hely. p.
XI. Mosonmagyaróvár	32 33 40 = 105 hely. p.
XII. Egri Spartakusz	30 41 43 = 114 hely. p.

Kiesett az OB-ból a BMSC, BEAC, Mosonmagyaróvár és az Egri Spartakusz.

EGYESÜLETI ÉLET

...központ Természetjáró
...8-9-én, a Nagy
...állista Fordulalom 41. év-
...ával rendezte emléktúra-
...Természetjáró Talál-

...levélnednek a vasutas
...adatok. A fel-
...lyban 148 vas-
...esen megvál-
...ilyban 630-an
...végzett munka
...6 szakosztály-
...utas termé-
...és tömeg-
...és a köz-
...700 forin-

...ervezetek
...nkájukról.
...pészeti, ver-
...eny
...eznek. A szak-
...osztály-
...es kapcsolatot tar-
...tanak. M.
...szakosztályvezetők az or-
...szágos taná
...zúshoz, egyhangú javaslat-
...tal fordultak az önálló Vasutas Termé-
...szetjáró Egyesület megalakítására. A ja-
...vaslatot az értekezlet elfogadta — ez is az
...újabb fejlődést mozdítja elő.

A Textiles Természetjárók Ligája októ-
bertől sokszorosított híradót ad ki. A
Híradó előmozdítja az utóbbi időben szé-
pen fejlődő textiles természetjáró moz-
galmat. Szervezeti hírek, hasznos közle-
mények segítik a szakosztályok munká-
ját.

A Textiles Természetjáró Ligához jelen-
leg 20 szakosztály tartozik 727 taggal, 6
önálló szakosztály is működik — ezek
közvetlenül kapcsolódnak az MTSZ-hez.

A szakosztályok rendszeres túráikon
kívül több csillagtúrán is résztvesznek.
November 9-én a Klastrom-pusztán ren-
deztek, december 6-7-én pedig — mika-
lással egybekötve — a Cskóvár-aljai
turistaházhoz vezetnek csillagtúrát.

A Liga decemberben alapfokú túravezető
tanfolyamot indít. Terveznek ifjúsági
túravezetői és állomásbírói tanfolyamot
is. A közeljövőben természetjáró kép-
kiállítás rendeznek.

Az Elelmezési Min. Kínizsi SK. termé-
szetjáró szakosztálya november 8-9-én
két napos aggteleki kirándulást rendezett
s beszámoltak a jósavói Barlangkutató
Állomás egyéves működéséről is. Az év-
végi túrákat a Ságvári-turistaházban fe-
jezik be — vidám szilveszterrel. A bar-
langkutatók a szilvesztert az égerszögi
Szabadság-barlangban töltik. A tevékeny
szakosztály taglétszáma elérte a 140-et.

A Bp. V. Meteor hetenként 3-4 túrát
tervez különböző hegységekbe. Ezek kö-
zül is kiemelkedik a december 25-27-i
program. A Kevélyekre, Nagy Villámra,

a budai hegyekbe kiírt egynapostúrákon
kívül még 3 naposat szerveznek a Bör-
zsönybe, 4-4 naposat a Bükkbe, illetve
a Mátrába. A szilveszter estét a Nagy
Villámon töltik.

A Soproni Postás SK természetjáró
szakosztálya 8 napos túrát vezetett a
Zempléni hegységbe — most már minden
magyar hegyvidékkel megismerkedtek. A
Soproni Postásnapon kirándulásokat ve-
zettek. Önálló postás természetjáró kiállít-
ást rendeztek. Erről Kosssa István elv-
társ, miniszter — régi turistatársunk —
nagy elismeréssel nyilatkozott.

A szakosztály új túravezetői tanfolya-
mot indít. Ugyancsak terveznek 3 napos
bentlakásos tanfolyamot, önköltséges
alapon. A szakosztály szép eredményeket
ért el az idén s ez biztatást nyújt a jö-
vőre.

A Helyipari Természetjáró Liga török-
mezői országos találkozásán rendezte a
Liga bajnokságának III. fordulóját. A
Ligabajnokságot a Bp. I. ker. házkeze-
lőség csapata nyerte a Csatornázási Mű-
vek, illetve a Műanyaggyár előtt.

A szakosztályok tagsága csillagtúra ke-
retében gyűlekezett a Találkozóra. Ma-
gyarszéki Béla, a Liga elnöke beszámolót
tartott. A Ligabajnokság, a fotóverseny
és tájképfelismerési verseny díjainak ki-
osztásával és a legjobban működő szak-
osztályok és vezetők jutalmazásával ért
véget a jól sikerült találkozó

MEGYEI SZÖVETSEGEK

Nógrád megye

A megyei szövetség csak jóval az ellen-
forradalom után, 1958. február 6-án alakult meg. Eddig az időpontig Magyar József sporttársunk teljesen magaraha-
gyatva és önzetlenül intézte a megye természetjáró ügyeit. Ekkor egy kilenc főnyi vezetőséget választottunk. Elnöke Magyar sporttárs lett. Ez a vezetőség május 6-ig működött, amikor is Magyar sporttárs lemondása után újraválasztottuk a vezetőséget. Ez jelenleg is változatlanul működik.

Az ellenforradalom megyénk természetjáró szakosztályai nagy részének — így a Balassagyarmati Fáklya, Salgótarjáni Petőfi, Vasőtűzgyár stb. — működését lehetetlenné tette, ezeket a szakosztályokat a sportkörök megszüntették. 1958 elején csak a Kisterenyi Vasutas, Salgótarjáni Bányász és a Salgótarjáni Vasutas működött.

Feladatunk tűztük, hogy a megye természetjáró szervezeteit újraalakítsuk, ezenkívül új szakosztályokat hozunk létre. Mindent elkövetünk, hogy az ügyvezetést „kirándulókat” és az üzemi dolgozókat, diákok nagy tömegét megnyerjük a természetjáró mozgalomnak. Elértük, hogy 1958. május 10-én megalakult a Salgótarjáni Postás Természetjáró Szakosztálya, később a Jobbágyi Vasas, Balassagyarmati Magyar Honvédelmi Sportszövetség Természetjáró Szakosztálya, legújabbban pedig a Salgótarjáni SESE (Acélgári) Természetjáró Szakosztály. Jelenleg az alábbi szakosztályok működnek megyénkben: Salgótarjáni Bányász 68, Salgótarjáni Vasutas 53, Salgótarjáni Postás 22, Salgótarjáni Vasas 43, Kisterenyi Vasutas 42, Jobbágyi Vasas 52, Balassagyarmati MHS 12 taggal.

A fenti adatok, a Salgótarjáni Vasas kivételével, az 1958. június 1-i állapotoknak felelnek meg, jelenlegi létszámuk már lényegesen nagyobb. Természetjáró

szakörök és csoportok működnek a salgótarjáni gimnáziumban, ipari és közgazdasági technikumokban, úttörőházban, a pászói gimnáziumban, a balassagyarmati ipari tanuló iskolákban, tanítóképzőben, körülbelül 3-400 fő összlétszámmal. A szakosztályok szervezése jelenleg is folyik. Most Pásztón szervezünk szakosztályt.

A Megyei Szövetség az idén megrendezte a „Petőfi Sándor emlékversenyt”, a megyei középislokos és felnőtt csapatbajnokságot. Előbbiekben 10-10, utóbbin 12 csapat vett részt. Rendezünk alapfokú túravezetői tanfolyamot is: 15 hallgató részvételével. A Keletmagyar Csapatbajnokságot nem tudtuk megrendezni, mivel minősített versenyről nincs, de a közeljövőben ebben vizsgálunk.

megyénkhez tartozik három hegység, a Mátra, Cserhát és a Karancs-Medves. Térkép csak a Mátráról jelent meg, útjelzések nagy része elhanyagolt, illetve el sem készült. A Cserhátban, az 1957/58. évet leszámítva, 30 éve nem készült útjelzés. A Megyei Szövetség terve vette, hogy a fenti hegységek megyénkhez tartozó részén, így a Mátra nyugati, a Galyatetői és Zagyva völgyig terjedő részén, a Cserhát nagyrészén és a Karancs-Medvesen az útjelzéseket felújítja, illetve elkészíti. Most készítjük a Karancs-Medves és a Cserhátban végzendő munkák tervét.

Ez évben elkészült a Mátrában az országos kék Galyatető-Ágasvár-Mátraverebély közti szakasza és a Nagybatony-Ágasvár piros jelzés, a Cserhátban a Mátraverebély-Nagybárcány-Nádas tó-Tepkehegy-Bábleves csárda-Cserhát-szentiván-Romhány közti országos kék. Ezt a jelzést Mátraverebélytől Báblevesig az új nyomvonal szerint, innét a régi nyomvonalon haladva csak később fogjuk átfelelni. A Karancs-Medvesen a Salgótarján-Karancs-Somoskőújfalu-Salgó menedékház sárga, Salgótarján-Salgó menedékház piros jelzése jó állapotban van.

További terveink: a megye szakosztályainak erősítése, új szakosztályok szervezése. A telen állomásbírói és közfokú túravezetői tanfolyamokat szervezünk. A fenti hegységek útjelzéseinek elkészítésé-

hez kérjük az MTSZ Technikai Bizottságának segítségét. 1958. júliusában felküldtük hozzájuk a Mátrában végzendő munkák tervét, kértük, hogy azzal és a Cserhát tervekkel kapcsolatban közöljék észrevételeiket és az országos terveket. Erre a kérésünkre mind a mai napig még csak választ nem kaptunk. Így történt, hogy a balassagyarmati sporttársak elkészítették Pásztó-Romhány közti országos kék jelzést a régi nyomvonalon, mintegy 80 km-es távon. Am jelentős részét át kell festenünk, részben már át is festettük. Egyéb területen is szeretnénk, ha az MTSZ több segítséget és elvi irányítást nyújtana a megyei szövetségnek, „Uram bocsá”, néha még le is jöhetnének egy-egy napra. Így biztosítva volna a tapasztalatok átadását, mert például az ifjúsági tömegesítő túrák levezetésénél is sok probléma van. Nem mindegy, hogy azt a fiatal, aki először van a hegyek közt, hova viszem, mit mutatok meg neki, miről beszéljek vele stb., hogy jól érezze magát és máskor is eljőjön. Gondolom, hogy vannak már ilyen országos tapasztalatok. Jó lenne, ha az MTSZ gondoskodna az ilyen módszerek kicseréléséről.

Jelenleg csak az MTSZ Versenybírói Tanácsa segít. Egyéb vonalon sokszor még kérdéseinkre sem válaszolnak. Ahogy én látom — az MTSZ-ben dolgozók idejük jelentős részét a külföldi cseretúrák szervezésére és lebonyolítására fordítják. Pedig az MTSZ egyik fő feladata a területi — megyei, budapesti — szövetségek segítése, irányítása. Ennek jelenleg nem tesz eleget.

A jövő évben, — mint már ez évben is megkezdtük — túrákat vezetünk, főleg a KISZ-nek és úttörő fiataloknak, a Megyei Ifjúsági Sportbizottsággal karöltve. A szükséges támogatást az ISB és a Megyei Testnevelési és Sporttanács megadja.

Reméljük, hogy feladatainkat közös erővel el tudjuk végezni és a következő években mind több és több dolgozóval szeretetteljük meg szép hazánk tájait, test-lelket felüdítő mozgalmunkat.

Veres Mihály

a Nógrád megyei Természetbarát Szövetség elnöke

ÚTJELZÉSEK

A Börzsönyben Lajos Ferenc és Schönviszky László munkájával az alábbi új útjelzések készültek.

Zöld kereszt: Bánya puszta feletti rét (aklok) — Kurucbérc — Fekete patak — Oltár völgy — Oltárkő.

Piros X: Hideghegyi th. — Taxi erdészház — Kőbánya — Királyrét (kisvasúti állomás). A síutvonal most már összefüggően járható Diósjenőtől a Foltánkereszten, Hangyásbércen, Rakodón, Hideghegyen át a Királyrétig.

A sátorlajújhelyi Szárhegyen átvető jelzések (a szárhegyi részen) nem járhatók.

A Zempléni hegység útikalauzában, sajnálatosan, több hiba található. A XXXVI. alatti jelzés színe helyesen zöld háromszög. A XXIV. piros, XXXII. zöld, XXXV. zöld kör, XXXVI. zöld háromszög jelzések le vannak festve.

A Medveszederkút vize íhatatlan, a Pányoki-kútnál nincs mindig víz, mert a forrás Hollókő vízellátását szolgálja.

A többi fel nem sorolt hibát a II. kiadásban helyesbítik.

E. L. Budapest: Teljesen egyet értünk. A cikk valóban túlságosan nyúlós volt. Pestiesen „gejl”.

E. Cs. Miskolc: Cikkét valószínűleg következő számunkban közöljük. Jobb képeket kérünk.

Dr. Sz. L. Budapest: Panaszát továbbítottuk, most folytatjuk a vizsgálatot. A ház még a kezdeti nehézségekkel küzd. Mire legközelebb ellátogat a Zemplénbe, minden rendben lesz.

K. V. Budapest: Panaszára a vállalat igen erélyesen figyelmeztette a gondnokokat. A panaszokat körültekintően a többi gondnok tudomására hozzák.

Vasas Orion: Mi sem értünk egyet az általánosítással. Sajnos nincs módunk más lapokban megjelent cikkeikkel polemizálni. Helyünk így is kevés.

P. P. Budapest: Ismételt fejtegetései ellenére az a véleményünk, hogy a lakott területek fejlődését nem lehet megállítani. A Televízió tornya s más építmények nem véletlenül kerültek a kiszemelt helyre. A hegységekben épített erdőkitermelési műutak rövid idő alatt amortizálódnak s egyben csökkentik a nehéz fizikai munkát. Ez ellen sem szabad kifogást tenni. Az erdőkitermelő dolgozóknak könnyebbé válik az életük, az olcsóbb erdőmunka megtakarítása pedig a népgazdaság más területén mutatkozik előnyösen. Tudomásul kell vennie, hogy a természetjárás nem öncél.

Dr. V. G. Budapest: Mostani formájában felvetett kérdésével már jobban egyet értek. A felújított, vagy új jelzéseket továbbra is folyamatosan közöljük.

Könyvszemle

Führer durch Győr címen adta ki a Győr-Sopron megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala legújabb, német nyelvű városismertetőjét. Az igen sok szép és értékes műemléket magába foglaló várost, sajnos, természetjáróink nem nagyon ismerik. Az elsősorban külföldi vendégeknek készült ismertető kapcsán szeretnénk a figyelmet felhívni a sok látnivalóra. A szépen illusztrált mű Czigány Jenő munkája.

Az Idegenforgalmi Hivatal igen tevékeny munkát fejt ki. Sopron város- és környékismertetőin kívül — hamarosan megjelenik a Soproni kalauz II. kiadása — az útjelzésekre is jelentős összegeket áldoz. A soproni természetjáró szakosztályok bevonásával készült el a 73 kilométernyi útjelzés. (Lapunk más helyén közöljük.) Számos útjelző tábla könyvnyitja meg a tájékozódást.

A számok tükrében

Az 1957. évben engedélyezett vasúti utazási kedvezményhez a túristaszervezetek 1666 utalványt vettek igénybe. Az utalványokból 266 db-bal a mai napig 74 szakosztály nem számolt el. Az elszámolt 1400 utalványból 951 db-ot túsára, 272 db-ot természetjáró tájékozódási versenyhez használtak fel. Felhasználatlanul 177 darabot adtak vissza.

K. E. Budapest: Az ilyen jellegű cikkeket az évad elejét megelőzően kérjük és fényképek is szükségesek.

F. L. Jászberény: Most már, különösen címovaldon, elsősorban erősen ózsi, illetve téli jellegű képeket közlünk. A jövőben ezt vegye tekintetbe. Képeinek minősége megfelelő.

Többeknek: A kérdés nincs lezárva. Még november hó folyamán szélesebb plénum foglalkozik, többek között a versenyzés kérdésével is. Ezért ebben a számban nem akartunk előre vágni az eseményeknek. Az MTST elnöksége is napirendre tűzte a természetjárás kérdését. Legközelebbi számunkban részletes tájékoztatást nyújtunk.

Az utóbbi időben örömdetesen megsaporodott a hozzánk beküldött fényképek száma és minősége. Kérjük olvasóinkat és önkéntes munkatársainkat, hogy az évszaknak megfelelő képeket küldjenek be. Ne feledkezzenek meg az egyesületi rendezvények dokumentum-képeiről sem.

Lapzárta minden elsején. Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

Olvasd és terjeszd a

Természetjárást,
A TE LAPOD!

Támogatásával a természetbarát mozgalmat segíted!

Vízszintes:
növény. 6. Zala...
hász. 13. Görög b...
lás. 16. Egyforma me...
Tengerszem a Leng...
(zárt betű: a). 2...
szer. 21. Ló b...
YW. 24. Egy...
26. Élődsi. 28...
29. Hegy Zaka...
pincébe. 33...
elő. 35. Min...
39. Erő...
elővehetjül...
Függőle...
A Lengye...
külátást n...
k, i, k, e).
tetejére. 7. Sír...
szabadba. 11. Vadd...
talál...
ható tereptárgy. 13...
kormyék...
község. 15. Énekhang 16...
10, 17. Fülünk teszi néha. 18. Mint
függ. 7. 19. Kettős betű — fordítva.
23. Fejér megyei község. 25. Az
ilyen találat is érhet valamit a totó-
ban. 26. Méltatlankodó indulatszó.
27. Ügyosztály — rövidítve. 28. Az
előbbin szoktak elfektetni. 30. A
függ. 9 ellentéte. 31. Mi — angolul.
34. A csontot és az izmot köti össze.
35. Olasz folyó. 36. Rag, -ra párja.
38. A magyar omega. 39. Mint vízsz.
13. 40. Mint függ. 36.

Megfejtésül beküldendő december 31-ig: vízsz. 17, 29; függ. 3.

Készítette: Horváth Péter.
Szeptemberi FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: Belvedere, Royacherhütte. Könyvjutalmat kaptak: Bánk Ferencné, Budapest; Majoros Orbán, Kiskunlacháza; Miskei József, Szigetbecse.

1	2	3	4		
5	6	7			9
10	11	12		13	
	14	15		16	
17		18	19		20
20		21			22
					23
24	25	26	27	28	
29		30		31	
	32			33	
34		35	36	37	38
		39		40	
41					42

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hirlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkzámlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hirlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

1.

...eli erdők, kertek az örökzöld fenyők. Ha a szabadban járunk, a pasz ágak szinte sivarán jólesik szemünket a fenyő üde zöldjén.

Ha a fenyővel találkozhatunk, a természetben, de ezek közül csak egy, a horókafenyő igazán őshonos növényünk. A luc-, a jegenye- s az erdefenyő az ország nyugati részének egy-egy kis foltján — sokaktól vitatottan — valószínűleg szintén ősi növény, de ezek csekély mennyiségűtől eltekintve, a többi mind erdészeti telepítés eredménye. A továbbiakban ismertetendő hat fajon kívül itt-ott (főképp kertészeti kultúrában) láthatunk más, idegenföldi fenyőket is, de ezekre cikkünk keretében nem térünk ki.

Lucfenyő (*Picea excelsa* Lk., vagy *P. abies* Karst). Az egyenes törzsű, piramis alakú koronát nevelő fa ágai örvösen, emeletesen elhelyezettek, ivesen meghajlók, gallyai lecsüngők. Tüi a gallyakon köröskörül állók, hegyesek, fényeszöldek. Kolbász alakú, kissé görbült, 15—20 cm-nyi tobozai csüngők, éréskor egészben lehullók. A páraszegény Alföldön, s a füstös levegőjű városok, ipartelepek környékén jól fejlett egyede alig fordul elő, csak a hűvös, páradús völgyekben érzi igazán jól magát. Hazánk legszebb példányai a Sopron melletti Hidegvíz völgyben levő évszázados lucóriások.

Fája éparilag is értékes, sokoldalúan felhasználható: épületfát, bútorfát, tűzfát stb. szolgáltat. Karácsonyfaként is ezt alkalmazzák a leggyakrabban.

Jegenyefenyő (*Abies alba* Mill). Az egyenes törzsű, piramis alakú koronát nevelő fa ágai örvösen, emeletesen elhelyezettek, ágai, s rajta gallyai is vízszintesen elállók. Lapos, tompa végű tűlevelei egy síkban, fésű módjára elhelyezettek (ezért hívják fésűsfenyőnek is). A tűlevelek hátlapján fehér, viaszos sáv-pár húzódik. Vaskos tobozai felállók, éréskor nem hullanak le egy-

ben, hanem csak a pikkelyei omlanak le, a tengelye továbbra is, sokáig fennmarad. Páraigénye az előbbinél is nagyobb, a száraz vagy füstös levegőjű helyeken egyáltalán nem él meg. Csak a nagyobb hegyeinkben láthatunk belőle néhol állományokat. Fája iparilag a lucénál kevésbé jól hasznosítható. Karácsonyfa céljára azonban szebb, jobb — de mert csak ritkán kapható, drágább is.

Jegenyefenyő

Lucfenyő

Papp József

A Turistaházakat Kezelő Vállalat

a fokozott igények kielégítésére hozta létre az új

mátraházai turistaházat

★

Tavasszal nyílt meg a

Vörösmarty turistaház:

az év minden szakában kellemes pihenést nyújt. Kitűnő kirándulási hely gyalogos és síturákra

★

Átvonuló szállást minden időben biztosít

Egytál étel, hűsítő ital kapható

FIGYELEM!

Természetjáró nyomtatványok kizárólag a „Sportpropagandánál” kaphatók (Bp., VIII., Rákóczi út 57/a) vidékre utánvétellel küldünk

Túrajelentés	—0.05 Ft
Igazolvány (tagsági könyv)	—0.40 Ft
Minősítési karton	—0.20 Ft
Túranapló, 10 lapos	1.20 Ft
Igazolvány érvényesítő lap	—0.40 Ft

és az összes hivatalos nyomtatványok.

Vásároljunk természetjáró könyveket:

Zempléni hegység útikalauza
 Vértes—Velence útikalauza
 Vízitúrázóké kézikönyve
 Turista tereptan
 Iskolai természetjárás
 Túravezetők kézikönyve
 Természetjárók kézikönyve
 Börzsöny, Cserhát, Bakony, Balaton, Bükk, Mátra, Pilis és a Budai hegyek útikalauza

Kaphatók: a Sportpropagandánál, az Állami Könyvterjesztő boltjaiban és a Sportkönyvesboltban (Budapest, VII., Rákóczi út 64.)

Termés

Arányok a...
A sudár fák... fel-
hők alatt... nek tű-
nik... aki agyá-
va... munkájával képes a
természet erőit is legyőzni
(Bence Pál felv.)

A novembri esők, hava-
zás okozta pocsolya kité-
résre kényszeríti a termé-
szet vándorait
(Váci János felv.)

Természetjárás

1958. DECEMBER

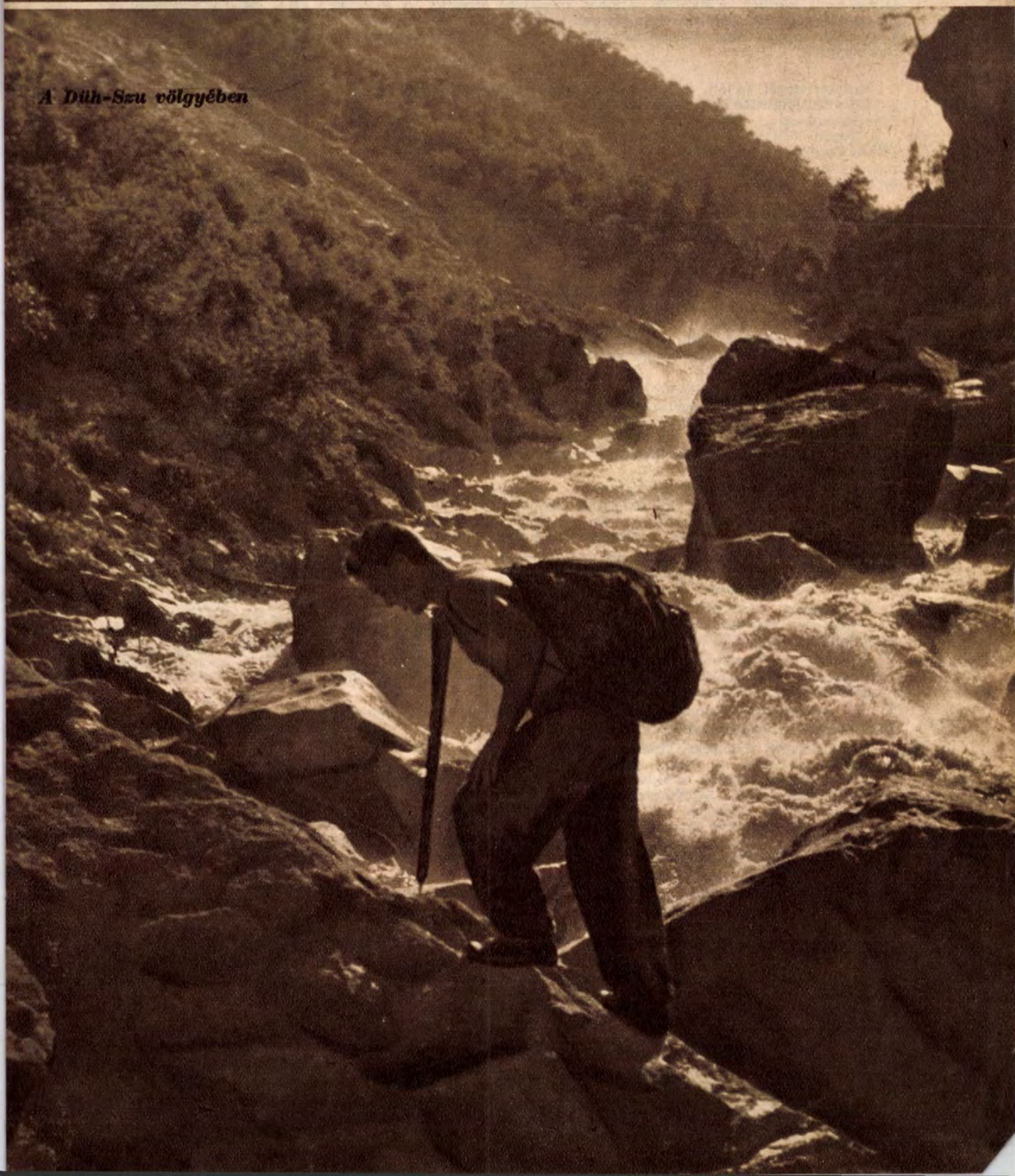
★

IV. ÉVFOLYAM 12. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

A Düh-Szu völgyében

Ötven évvel ezelőtt alakult meg a Munkás Testedző Egyesület turista szakosztálya.

Ettől az időponttól számíthatjuk Magyarországon a szervezett munkás-turista mozgalmat. Mint minden új mozgalomnak, ennek is meg kellett küzdenie a vajdás nehézségeivel. Cikksorozatunk első részében néhány szemelvényt közlünk a korabeli sajtóban megjelent hírekből. A munkás-turista szervezetek küzdelmes évtizedeinek krónikájából élénk vetítődik az a hatalmas munka, amit a munkásosztály kulturális felemelkedése érdekében végeztek.

Százkét évvel ezelőtt, a Kolozsváron megjelenő tájismertető folyóirat, a TERMÉSZETBARÁT, érdekes adatokat közölt a hegyek magasságáról. Ezek szerint az „...Únó (Kühhorn) 1193,28 bécsi öl, ... a Retyezát 1309,11, ... a Negoe 1340 bécsi öl = 8040 láb magas”. A cikkíró megjegyzi: „...ily adatok napfényre bocsátásával egyik *nemzeti szégyenünk* valahára, ha lassanként is, enyészni kezd. Igenis, nemzeti és országos szégyennek tartom én azt, hogy mi hazánkat nem ismerjük...”

A fenti folyóirat április 27-i száma a következőket írja: „Szokásban van nálunk, hogy május első napján ünnepet szenteljenek a természetnek...”

A márciusi szelek soha oly kedvezőek, oly jótékonyak nem voltak Európára nézve, mint az idén. A felfogatott királyi székek alól kiszabadították a rab szabadságot.”

A hatvanas évek végén nagy lendülettel indult meg a szakegyletek szervezése. A Munkások Újságja (1868. június 28-án) hírt ad, hogy a „debreceni tormaegylet által, a nagy erdőn tornaszámmal és táncmulatsággal összekötött zászlófelszentelési ünnepély fog rendeztetni.” Évtizedeken át folynak a majálisok, kirándulások, kezdetben kerthelyiséges vendéglőkben, később már a szabad téren.

„A budapesti »ACZÉLHANG« férfitalálkozó f. é. július 10-én Budán, a »Szép Juhász« kerthelyiségeiben júliálást rendez. Elindulás csapatosan reggel 1/2 órákor az egyleti helyiségből (Sándor és Bodza utca sarkán) a városmajorba, honnan félóra pihenés után zenekísérettel továbbindulás a »szép juhász«-hoz. Dél előtt kirándulások a környékben... (Népszava, 1881.)”

A Népakarat (1883. június 15.) közli: „A budapesti cipészegylet-önképző-egylete és a budapesti cipészek beteg-segélyező-egylete által... a Buda-keszi úti szép juhászhoz címzett nyári vendéglőbe KIRÁNDULÁST rendez, társasjátékok, szavaltatok, dalelőadás és táncvivalommal egybekötve.”

„Vasárnap, augusztus hó 12-én, egy nagy Kirándulás rendeztetik Ruhr-dorfer Benedek kerti vendéglő-helyiségébe az ördög árok mellett. (Külső Váci út, Újpest közelében.) Bővebbet a meghívók által.”

A budapesti kocsigyártó segédek szakegyesülete kirándulását 1895. július 14-én már Mátyásföldön rendezi. Ekkor még szerepet játszott a rossz idő és többször el kellett halasztani a kirándulásokat későbbi időre.

Elérkezünk a millennium évébe. Nagy parádék, ragyogó cilinderek, az Andrássy úton (a régi Könyök utcán) gumirádlók suhannak, császárfogadás. A „boldog aranykor” másik oldalát viszont az alábbiak idézik:

„Az esztergályos segédek június hó 28-án a *börtönben sínylődk családjai részére* a Kamarai erdőbe kirándulást rendeznek.”

„... A lengyel munkások vasárnap, május hó 31-én, a budai hegyekbe kirándulást rendeznek. A Rózsa hegyen átvezető út gyönyörű kilátást nyújt a Dunára, Pestre, Budára és egész Kelenföldre. A mulatóhely maga gyönyörű kilátást nyújt a Svábhegyre és egyéb tájakra. A kertben a fűben heverészhetni. Egy derék zenekar reggeltől este 10 óráig játszani fog s kitűnő sörről gondoskodva van... Elvtársak, elvtársnők! Jöjjetek el minél számosabban s egy kedélyes napot fogtok a szabad természet ölében tölteni. Részvételi jegy 30 krajcár. Gyermeknek nem fizetnek. A *tiszta jövedelem a téglagyári munkások segélyezésére fordítatik.*”

A vasöntők a Disznófőhöz, a szobrászok a rákospalotai erdőbe, az asztalosok s más szakmák a Városmajorba, Zugligetbe rendezett kirándulásai mind egy célt követnek. Kivonni a munkásokat a kocsmákból, öntudatra nevelni s anyagi alapot szerezni a sztrájkokhoz, a *börtönben sínylődk támogatására.*

A Typographia, a nyomdászok lapja (1905. április 21.) már a következő hírt hozza: „A nyomdászok turista csapata kirándulást rendez a budai hegyekbe április 24-én, délután. (Csak szép időben.)”

A kezdeti szakmai kirándulások után már megindult a szervezett turista csoportok vándorlása a hegyekbe. Elérkeztünk a szervezett munkás-turista mozgalom bölcsőjéhez.

(Gyűjtötte Forgács Géza)

Útban a Cindrelre

Ereszkedés az Ördög torkán

Menedékház a Bulea tavon
(Szerző felv.)

A Szebeni és Fogarasi havasokban

Nagy örömet szerzett, hogy cseretúra keretében felkereshettük Romániát. Idő és vonatunk gyorsan szaladt.

Aradtól csoportunk tagjai már igen keveset ültek, mert felváltva a vonat egyik, majd másik oldalán gyönyörködtek a Maros-völgy változatos arculatában. Megcsodáltuk „Magas Déva várát” és a nagyszebeni vasút Opold-i hatalmas kanyarulatát, viaduktjait. Kíváncsian vártuk a szelisteiei szépasszonyokat, de az állomáson, sajnos, egyet sem láttunk belőlük.

Megérkezéskor Lazar Stoia elvtárs, a Szebeni Turista Iroda vezetője és Schneider Jozef elvtárs, csoportunk vezetője fogadott s hamarosan autóbusszal indultunk a szebeni havasok legnagyobb üdülő központjába, az 1420 méteren levő Paltinis-ra. A szó kimondott értelmében „szédítő” meredeken épített úton folyt utazást hosszú ideig nem felejthetjük el.

A Complexul Paltinis-ról indultunk első erőpróbánkra. Fenyvesen átvezető úton csakhamar az erdőhatár fölé emelkedtünk s 5 órai gyaloglással, törpefenyőkkel tarkított havasi legelőkön értük el a szebeni havasok legmagasabb csúcsát, a 2245 méteres Cindrel-t. Sajnos, a felhős, ködös idő miatt csak időnként pillanthattunk az alattunk húzódó Codt, Sebes és Cibin völgyeibe.

Gyalogtúránk második napján a Cibin sziklaszurdokot és a Fintinele menedékházat kerestük fel. Ellentétben előző napunkkal, most leereszkedéssel kezdődött utunk és meredek szerpentin ösvényen jutottunk a hatalmas sziklafalak között harsogva rohanó Cibin szurdokba. Kattogtak a fényképezőgépek. A patak medre felett kiépített sziklaösvényen csakhamar kijutottunk a zárt völgyből s a csoport kettévált.

Az előző napi túrától fáradtak visszafordultak, a többség egy fűrésztelep mellett nekivágott az emelkedőnek és további 2½ órai út után a jól megérdemelt ebédpihenőt a Fintinele turistaházban töltötte el. A turistaház majdnem azonos magasságban van a Paltinis-teleppel és mint kiderült, jobb lett volna előző nap a Cindrel-túrát itt befejezni és a már megjárt, de most ismétlődő úton visszatérni a Paltinisra. Az útjelző táblák idő-adatai megtevésztettek bennünket, s hogy még világosban szállásunkra érjünk, gyorsított lépésben indultunk vissza.

A kétnapos túra után Szeben városát tekintettük meg. Néhányan ismét szorongva ültek az autóbuszban, hogy a már ismert „szédítő” úton lejussunk a városba. De az autóbussz vezetője most is biztos kézzel forgatta kormánykerékét és így vidám hangulatban érkezettünk meg. Ismerkedtünk a több mint 700 éves múltú város történelmével, épületeivel. Megnéztük az emléktáblával megjelölt házat, ahol Petőfi lakott szebeni tartózkodása idején; a hajdani erődtornyából megmaradt várfalat és tornyait, az 1725-ben épült templomot, az 1588-ban újraépült tanácstornyot, a piacteret és Szeben legnagyobb kultúrkincsét, a Bruckenthal múzeumot. Egy rövid nap alatt műemlékekben gazdag várost ismerhettünk meg és ez az élmény harmonikusan kapcsolódott a szebeni havasokban tett túránkhoz.

Nagy várakozással néztek színes filmre fényképezőink a következő nap elé, hogy a Fogarasi havasok lábához vezető úton, vasárnap lévén, színes népviseletet kaphatnak lencsevégre. Ilyen fényképezéshez azonban több időre van szükség. Vonzott bennünket a Fogarasi havasok hatalmas tömege, lemondtunk a népviselet fényképezéséről, hogy minél előbb nekivághassunk az újabb kétézereseknek.

Autóbusszunk Sebes Olt faluban tett le. Hátizsákjainkat vállunk helyett egyelőre lovakra raktuk és annak terhe nélkül vágtunk neki a Moasei-havas homlokán

levő Surul menedékházhoz vezető útnak. A tűző nap hátizsák nélkül is megizzasztott a hosszú gerincúton és jól esett a tea az 1490 méter magasan levő kedves ház ebédlőjében. A ház felett meredezik másnapi utunk egyik állomása, a Surul 2281 méteres csúcsa.

Ismét korai ébresztő és most már teljes súlyú hátizsákkal indultunk a Fogarasi havasok gerincének. Lassan haladt a csoport mind feljebb és feljebb. Kitárult előttünk a látóhatár. Láttuk a szebeni havasokat, az előző napi gerincutunkat. A nyeregben megpihentünk és hátizsák nélkül mentünk fel a Surul-csúcsra. Fárasztó volt az út, de jutalmazott érte a kilátás. Keletre magunk előtt láttuk további utunkat és a hegység főcsúcsát, a Negojt. Láthattuk a Budislav (2420), Scara (2307), a Moskavo (2261), a Kerz és mindkét Kerzesora csúcsot. Siettünk vissza zsákjainkért, hogy folytathassuk utunkat. A Surul oldalában felkapaszkodtunk a Budislavra, majd a Vertopul Rosu (2242) tetőn áthaladva, leereszkedtünk a Ciortea (2426) orma alatt, sziklafal által körülrzárt 2011 méter magasan levő Feleki tóhoz, ahol ebédpihenőnkert tartottuk.

A pihenő után a Ciortean, Scaran és a Moscovulon keresztül a Serbota nyeregbe már elég fáradtan érkezünk. Megkezdődött a hosszú leereszkedés az 1546 méteren levő Negoj menedékházhoz. Az alsó, öreg menedékház épülete mellett építik már az új, modern kőépületet, hogy a mind nagyobb forgalmat le tudják bonyolítani. A vacsoraidőig ismétellen fel-felnéztünk túránk koronájára, a Negojra, de korán aludni tértünk, hogy a következő nehéz napra pihenten indulhassunk.

Nekiindultunk a Serbota oldalában kitűnően kiépített ösvénynek. A Sarata-völgy felső katlanában reggeliztünk. Azután lekezdődött a meredek kapaszkodó, a sziklás, omladékos lejtőn. A fő csúcs függőleges sziklafalai alá érve, jobbra fordultunk a csúcs alatti kis nyeregbe. Rövid pihenő után felérkeztünk a déli Kárpátok és Románia legmagasabb csúcsára, a 2544 méteres Negojra. A csúcson állandóan kavargott a köd, hideg szél fújt. A felszakadó ködnyílásokon azonban így is szép rálátásokban gyönyörködhattunk, különösen a közeli Caltunra.

Az erős szél miatt hamarosan folytattuk utunkat a Caltun csúcs felé húzódó gerincen. A gerinc egy kis rovátkájából nyílik a Strunga Dracului-nak (Ördög torika) nevezett sziklaképmény és ezen kell leereszkedni a Laita völgy felső szakaszába. A kényenbe épített drótkötelek segítik elő a leereszkedést — a csoport minden baj nélkül le is jutott rajta. Törmelékletjöt keresztelve kis sziklanyergem a Caltun-tóhoz ereszkedtünk le.

Az erős szél itt is zavarta ebédpihenőnkert. Folytattuk utunkat a gyepek Laitelui 2403 m csúcsára. A csúcsról visszatekintve, most már időnként ragyogó napsütésben láttuk az elhagyott Negojt és a Caltun sziklafalait. Innen a Paltina-nyergem keresztül ereszkedtünk le a Bulea-tó katlanába, a tó félszigetén levő csodálatosan szép-fekvésű, hasonló nevű menedékházba. A 2304 méteren levő házat néhány éve teljesen újjáépítették és modern berendezéssel látták el. Villanyvilágítás, melegzuhany, tiszta szobák, hatalmas ebédlő teszi lehetővé akár 130 embernek is kényelmes elhelyezését, ellátását.

Reggel esőben indultunk tovább lefelé a hegy lábánál levő erdészházhoz, hogy onnan a már jól ismert szebeni autóbusszal az árpási vasúttállomásra menjünk. Gépkocsivezetőnk ismét ízelítőt adott szakmai ügyességéből, amikor a megrokkant híd mellett, a tajtékzó patakon keresztül vezette a mindent kibíró Molotov-kocsit. Az időjárás csak túránk utolsó szakaszán romlott meg, így valóban felejthetetlen élményekkel hagytuk el a szebeni és fogarasi havasokat. Mindannyian úgy búcsúztunk vezetőnkől, a mi Józsinktól: „A viszontlátásra!”

Erős Antal

JUGOSZLÁVIA

BARLANGVILÁGÁBAN

Luegg rablóvára a barlang szájában
(Jakucs László felv.)

A Krizna-jama csodás szépségű föld alatti tavain
(Franci Bar felv.)

Július és augusztus hónapokban, a Ljubljana-i Tudományos Akadémiához tartozó Postojnai Barlangkutató Intézet vezetőjének, *dr. Savnik Roman*-nak és munkatársainak meghívására Jugoszláviában végeztünk karszttanulmányokat. Ennek során az Alpoktól le egészen Albániáig, Szlovénia, Horvátország és Dalmácia hatalmas karsztfennsíkjait, felszíni és föld alatti karsztjelenségeit tanulmányoztuk. A II. világháború óta ez volt az első alkalom, hogy a magyar karsztkutató szakemberek és a jugoszláv speleológusok személyesen, a munkaterületeken találkozhattak és tapasztalataikat kicserélhették. Felejthetetlenül szép és gigászi méretű barlangvilágokkal, föld alatt dübörgő folyamtítánokkal és a Föld legnagyobb, legtípusosabb felszíni karsztjelenségeivel, óriásponorokkal, megyének beillő nagyságú pöljénekekkel, tenger alatti forrásbuzogókkal, egészen a forrasszájig hajózható karsztforrásokkal ismerkedhettünk meg. Jugoszláviáról nyugodtan mondhatjuk, hogy a karsztok országa. Hiszen az összefüggő karsztfennsík, ahol minden folyó lényegében a föld alá vágta völgyületét, medrét, nagyobb kiterjedésű, mint egész Magyarország. Ebben a különleges világban szinte még az emberek életnőmája is „karsztos”. A víz, a forrás és a víznyelő, a barlang és a szikla, a kevéské termőtalaj és a tenger: jószerével ebből áll az egész világ, ha a karsztokat járod, s lakóival beszélgetsz.

Tanulmányutamnak egyik érdekes eredménye lett egy barlangfeltárási kísérlet beindítása. A világhírű Postojnai-barlangtól nyugatra, mintegy 20 kilométerre, a *Nanos* nevű 1300 méteres felszínű, roppant kiterjedésű karsztfennsík lábánál bukkan felszínre — több száz méteres függőleges sziklafal aljából — a *Vipava-forrás*. Vízhozama ottjártankor (alacsony vízállásakor) kb. 30 köbméter volt másodpercenként (30 000 l/sec.). E gigantikus méretű forráskolosszus és környékének alaposabb tanulmányozása során néhány olyan jelenségre lettem figyelmes, amelyből — a magyarországi karsztkutatói tapasztalatok alapján — arra lehetett következtetni, hogy a *Nanos* fennsíkja alatt Jugoszlávia egyik legnagyobb méretű barlangrendszere húzódik meg. Ma még hozzáférhetetlenül, feltáratlanul, ismeretlenül. Vizsgálataink szerint ennek a nagy összefüggő rendszernek csak egy kis oldalága az a 7 km hosszúságban ismert barlangalagút, amelynek bejáratába építették a híres rablófészket, Luegg várát (Predjamskih Grad). A *Vipava* forrástava közvetlen közelében, egy régen felhagyott kutató táróvárat oldalában sikerült vizsgálataink során olyan pontot megjelölni, ahol megadott irányú, néhány méter hosszúságú oldalvágattal — véleményem szerint teljes biztossággal — a feltételezett óriási barlangalagútba, föld alatti folyammederbe juthatnának. Ezt a szakvéleményemet pontosan lerögzítettük s megbeszéltük a Postojnai Karsztkutató Intézet munkatársaival. A feltárási kísérlethez szükséges felszereléseket, fúrókat, robbanóanyagokat stb. előteremtik, majd magát a megbeszélt munkát is elvégzik, annál is inkább, mert roppant kíváncsiak ők is nemcsak az esetleges barlangra, hanem a módszer használhatóságára is, amellyel e pont ilyenértelmű megjelöléséhez jutottunk. Ha okfejtéseink helyesnek bizonyulnának, úgy ezen a helyen rövidesen megnyílhatna az első olyan jugoszláviai barlangrendszer, amelynek feltételezésére és feltáráására tudományos elméleti megfontolások vezettek.

Néhány nappal ezelőtt vettük Postojnából *dr. Savnik Roman* levelét, aki időközben Magyarországon is járt, hogy kutatási módszereinket és karsztjainkat a helyszínen is tanulmányozza. E levélben arról kaptunk értesítést, hogy a megbeszélt munkákat megindították. A kutatótáró végpontján hirtelen olyan erős léghuzatot kaptak, amelytől a munkások megijedtek és otthagyták a munkahelyet. A sziklarepedésből hangosan bőgő zúgással süvölt elő az erős légáramlat.

Lehetséges, hogy a tudomány nemzetköziségének nagyszerűségét ez a munka rövidesen újra diadalra juttatja?

Jakucs László
geológus

Magyar kutatók ALBÁNIA-ban

Kivételes élményekben volt részük az Albániában járt kutatóexpedíció tagjainak, akik az albán kormány meghívására ez év augusztusában és szeptemberében Tirana vízellátása érdekében, az albán hegyvidéken karszthidrológiai vizsgálatokat végeztek.

Bár a kutatás célja a tiranai vízellátás fejlesztése volt, a munka folyamán annyi, a természetjárással szorosan összefüggő élményre és tapasztalatra tettünk szert, hogy szükségesnek látszik ezekről a hazai természetjáróknak is röviden beszámolni.

Az észak-albániai hegyek arculatát az újabkori földmozgások okozta gyűrődések adják meg. A 2600 méterig emelkedő hegyeket meredek sziklafalak és tornyokkal csipkézett gerincek jellemzik és sok tekintetben a Magas-Tátra formáit véltük látni. A hegymászó szíve megdobbant a nagyrészt még feltáratlan hegység láttán, ahol az első megmászások babérait vágyók is gazdagon arathatnának.

A ragyogó napsütésben kéklő tengerbe mélyen benyúlnak az albán partvidék félszigetei, majd a hegykoszorú övezte síkságon megpillantottuk Tirana városát, számtalan, tüként meredező minarettjeivel.

Az albánok tehergépkocsija szédületes sebességgel röpítette társaságunkat a merészen vezetett hegyutakon legfontosabb kutatási területeinkre, a Mali me Gropa fennsíkra. Itt kis forrás közelében, 1400 m magasságban felüöttük sátor táborunkat.

A fennsík szinte eltűzöttan magán viseli a karszvidékek jellemző bélyegeit. Valósággal megdöbbentően hasonlít holdbéli tájképhez az ezernyi töbörrel tarkított, vegetáció nélküli vidék. Jóformán csak a töbrök között megmaradt éles gerinceken tudunk közlekedni. E töbrök vezetik a mélybe az 54 négyzetkilométernyi fennsíkra hullott csapadékvizet, ahol az föld alatti vízfolyásokban összegyűlve a hegység szélén, a vízzáró palaréteg és a karsztosodó mészkő határán hatalmas források alakjában újra felszínre tör.

A kutatás során legtöbbit a rekkenő hőségtől szenvedtünk, amít a vakítóan fehér mészkősziklák még fokoztak. Arnyékat adó bokor vagy fa alig található. Ebben a hőségben kellemesen lepödtünk meg a fennsík szombolyaiban még 50 méter mélységben is található, jéggé préselődött hőtömegben. Igaz ugyan, hogy éjjel 4 fokra is leszállt sátor táborunkban a hőmérséklet.

A barlangok közül elsősorban a víznyelőbarlangok érdekelték bennünket. Az egyikben, a Spella e Valet végén megtaláltuk az állandó karsztvízszintet jelző szifontavat, amelynek bemérése értékes adatot szolgáltatott vizsgálatainkhoz. Egy másik víznyelőbarlangban, a Kruja-i barlangban még száz méter mélységben sem találtuk meg a nyugalmi vízszintet és a rendelkezésünkre álló idő rövidsége miatt itt nem is folytattuk a kutatást, mert az még több napig eltartott volna. E barlang közelében, Fush-Kruja-ban egy forrásbarlangot is feltártunk kb. két és fél kilométernyi hosszúságban. E három emeletből álló barlangrendszer alsó szintjében kénhidrogénes források fakadnak. A cseppkövekkel díszített középső szinten, egy szűkebb szakaszon való átbujás után sziszegő viperával álltunk szemközt. A kígyó nyilván méltányolta, hogy nem bántottuk, így ő is semleges maradt és mindenki nyugodtan ment tovább útjára. Meg kell jegyezni, hogy a viperaveszély ugyan elég nagy Albániában, de azt tapasztaltuk, hogy a nyugodtan viselkedőket nem támadják meg. Szérumainkat ezért felbontatlanul adhattuk át utunk végén a tiranai kórháznak.

Igen célszerűeknek bizonyultak a kutatás céljaira készült sátrak, amelyeknek egybevarrott fenéklapja és elől felhajtható, zippzárás része megakadályozza a kellemetlen rovarok és különösen a skorpiók nemkívánatos látogatását.

Ami az albán hegyvidéket jellemzi, az a tengerparttal párhuzamos vonulat, a geológiai újkorban történt gyűrö-

dések nyoma. Közben van ugyan néhány fennsík is, de ezek nem jellemzőek. A hegységeknek ez az alakja szabja meg a közlekedési útvonalakat is. Néhány autótút végig a hegygerinceken vezet és pompás kilátást biztosít. A legmegkapóbb látványok egyike volt, amikor az expedíció tagjai a tengerparttal párhuzamos hegyvonulat egyik ezer méter magas hágójára felérve, hirtelen, mélyen a hegy lábánál megpillantották a tengert. Dél-Albániában egyébként a mészkőhegyek sziklafalai a tengerpart majdnem teljes hosszában meredeken törnek a mélybe és sok helyen zöldes foltok látszanak a kék tenger vízen. Ezek a foltok tenger alatti karsztforrások felbukkanását jelzik. Vlorában (Valona) az ivóvízellátás céljaira foglalták az egyik ilyen tenger alatti forrást, amelynek föld alatti járatait a szárazföldön felkutatták.

Dél-Albániában a pala- és homokkővidéken kiterjedt olaj- és narancsligetek nyújtanak védelmet a nekünk szokatlan hőség ellen, de ha a mészkőzónákra tévedünk, akkor már jóformán semmiféle vegetációra nem számíthatunk! A természetjárónak, aki erre a vidékre vetődik, azért inkább a tenger közelsége ajánlható, melynek habjaiban néha megmárthatja magát és amelynek élővilága a bűvárszemüveggel felszerelt úszó számára felejthetetlen élményt tartogat.

Az expedíció tagjai munkájuk végeztével néhány napon ezen az egzotikus vidéken tölthettek: kaktusz és palma terem itt és a fáról szedett kék fügének egészen különleges zamata van. Itt megtekinthetjük Apollónia romjait is. Ezt a kikötővárost még a korintusi gyarmatosítók alapították, de később az illyrek támadásai elől a rómaiak védelmét kérte. A város a süllyedő parttal együtt a tengerbe merült és azután újra kiemelkedett. Az albán régészek most ássák ki a páratlan érdekességű kultúrmaradványokat a vastag homokréteg alól. Hasonlóan érdekes Dél-Albánia legdélibb csücskén, szemben Korfu szigetével, Butrinta romváros is, amelynek amfiteátruma félig vízben áll.

Az albánok legújabb nagy érdeklődéssel fordulnak idegenforgalmi értékeik felé és az új egyetem testnevelési tanszékén jelentős hegymászógárda nevelkedik. Tagjai nyári sátor táborokat szervezve, az észak-albániai magashegységet járják. A velük folytatott beszélgetés során — közülük sokan jártak magyar főiskolán — kifejezték azt az óhajukat, hogy szívesen megismerkednének a magyar hegymászókkal és közös túrákon átvennék magashegyi tapasztalatainkat. Tervbe is vették csereakció indítását, amelynek keretében ők is megismerkedhetnének a magyar tájak szépségeivel. Rajtunk áll, hogy hasonló szándékkal közeledjünk feléjük és ezzel is erősítsük a két nép között legújabbban egyre jobban fejlődő baráti kapcsolatokat.

Dr. Kessler Hubert

Nemzetközi Barlangkutató Kongresszus

Nagy nemzetközi érdeklődés mellett tartották meg 1958. október 5–13-ig Olaszországban a barlangkutatók II. nemzetközi kongresszusát. A kongresszusi előadások és hivatalos ülések székhelye Bari volt, ez a déliolaszországi, jelentős kikötőváros. Később, a kirándulások során Leccébe, majd Salernoba helyezték át a névleges székhelyet. Mintegy 270, a barlangok és a karsztok világával a legkülönbözőbb szempontokból foglalkozó speleológus gyűlt itt össze, a Föld minden tájáról. Sajnos, a népi demokráciákat alig, a Szovjetuniót pedig egyáltalán nem képviselték ezen az összejövetelen.

E távolmaradásnak egyik fő oka a szokatlan előkészítési, szervezési módban rejlett. Nagy nehézséget jelentett ugyanis szakembereink számára, hogy valutában átutalják és előre befizessék a jelentkezési feltételként kiszabott 10 000 lírát. Ettől eltekintve is, a kongresszuson való részvétel a legtöbb tekintetben annyira költséges volt, hogy a megjelent kutatók egy része — pusztán anyagi okokból —, nem vett részt a teljes kirándulási programon. Magyarországot a kongresszuson — a Magyar Tudományos Akadémia Földrajzi Társasága, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, az Országos Természetvédelmi Tanács, valamint a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium kezdeményezésével, erkölcsi és anyagi támogatásával, s a kiküldetési költségeknek az IBUSZ részéről történt magyellkü felajánlásával és biztosításával — e sorok írója képviselte. Lengyelországot ugyancsak egy személy képviselte, Csehszlovákia, Bulgária, Albánia, Románia, s a népi Kína viszont nem küldötte el a kongresszusra egyetlen kutatóját sem. Ez — különösen Csehszlovákia esetében — annál feltűnőbb volt, mert a kongresszus Bariban megrendezett hatalmas arányú speleológiai fényképképzésénél szép számmal szerepeltek a Demänová, Domicai- stb. csehszlovák barlangok fotóanyagait is, elsősorban Benicky felvételei.

A kongresszuson a karszthidrológia, karsztmorfológia, speleobiológia, speleoarcheológia, speleomineralógia és a gyakorlati kutatási módszerek tárgyköréből hangzottak el igen értékes beszámolók. Rendkívül sajnáltuk, hogy a program kissé zsúfoltá vált. Hasznosabb lett volna mindenképp, ha a mintegy 80 elhangzott előadást nem másfél napra sűrítették volna össze. A szervezésnek feltétlenül a javára írtuk volna azt is, ha a kiadott programban meghirdetett előadásokat hiánytalanul meg is tartják. Ezek jelentős része helyett még több — a programban nem szereplő — beszámolót és előadást állítottak be az utolsó percekben.

A kongresszus többi napjait a közös autóbusszirándulások töltötték be. Ezek során Itália (pontosabban Közép- és Dél-Olaszország) legérdekesebb barlangjait és karsztjelenségeit tekintették meg a kutatók. A mi számunkra különösen érdekes volt a Castellani-barlang, valamint Capri-szigetének világhírű kékbarlangja, a „Grotta azzurra”. A Castellani-barlang pompás, egyenként 16 személyes, neonvilágítású, szőnyeges (!) négy barlanglétjében a barlangi idegenforgalmi technikai körítés felső fokát csodálhattuk meg.

Ugyanakkor azonban rá kell mutatnunk arra is, hogy semmiképpen nem értettünk egyet Kazimiera Alberti utazó szavaival, amelyeket minden prospektus nagy betűkkel idéz, értelemszerű fordításban, körülbelül a következőképpen: „Már látam egész Európa jelentősebb barlangjait. A belgiumi Hanbarlang (Rochefort) nagy távával valóban szép, a csehszlovákiai Demänová-barlang 15 mérföldjével valóban hosszú, az ugyancsak csehszlovákiai Dobsina-barlangban valóban sok jég van, s a svájci Beatus-barlang, valamint még néhány más, kisebb barlang is, valóban érdekesek, mégis a Castellani-barlang mindegyik között a legfestőbb és a legtökéletesebb.” Nem kívánunk fölölegesen vitába szállani kiváló barátunkkal, mert az ízelések lehetnek különbözők, sőt, talán világnézeti függőek is, de hiányoljuk, hogy ebből a nagyszerű felsorolásból miért maradtak ki olyan európai barlangóriások, amelyeket mások nem Európa, hanem a világ legnagyobb barlang-csodái közé sorolnak, amilyen például a San Canziani-barlang (Skocianska-jama), a Postojanska-jama, az Eisriesenwelt, vagy akár a Tantal-Höhle? Hogy külföldön nem reklámozott Aggtelelünknek sem meri összehasonlítani a 2 kilométeres Castellani-barlanggal, mondom, ez vagy világnézeti elfogódottság, vagy tájékozatlanság kérdése lehet. Mert bizony, ha nem a propagandáját és idegenforgalmi tálatását, hanem magát a barlangot, annak természetalkotta kincsét, cseppkövilágát, terméinek méreteit, színeit és változatosságát vesszük összehasonlítás alapul, akkor egy kis tárgyilagossággal azt kellene mondanunk, hogy a fenti sor végén következhet majd a Castellani-barlang is. Es ezt az egész kongresszus alatt, sokszor, más vonatkozásban is megfigyeltem: a mi idegenforgalmi és turisz-

tikai propagandánk nem esik túlzásokba, nem lépi át a realitásokat — az olaszoké: enyhén szólva gatlás nélkül irreális.

A kongresszus két újszerű, de máris sikeresnek mondható kezdeményezése volt a nemzetközi speleológiai fényképképzés és a barlangfilm bemutatásának megrendezése is. A legjobb, a legváltozatosabb és legmerészebb témakörül s ugyanakkor a legszebbnek is ítélt barlangi, vagy kutatási tárgyú fényképeket a franciák készítették s így (kevésbé a jugoszlávok és a csehszlovákok előtt) ezen a téren ők vitték el a pálmát. Igen nagy kár, hogy a mi magyarországi sokrétű barlangi témájú fotóanyagunk (Marikó, Holienzer, Gáll, Jánai, Kessler stb.) egyetlen képpel sem szerepelt a kongresszus rendkívül gazdag kiállításán!

A barlangfilmek versenyében messze kimagasló győzelmet aratott az 1954-ben készült első színes magyar barlangfilm, az „Aggtelek”. Ennek a nagy műszaki felkészültséggel, költség-ráfordítással és odaadó igyekezettel készült 650 méteres színes-filmünknek (Kollányi Agoston rendezte) elsősorban a tartalmai mondanivalóját tartották a szakemberek a többi bemutatott filmhez viszonyítva elismerésemeltoan gazdagabbnak, de igen kiemelték a természetes és túlzásokra egyáltalán nem törekvő színhatások helyes tárgyilagosságát is. A filmben is érintett kutatási módszereket, amelyeknek segítségével, tudományos elméleti vizsgálatok után ismeretlen barlangrendszereket ásnak ki, a kongresszus résztvevői kellő elismeréssel méltányolták. E sorok írója által a kongresszus során szóban is ismertett eredményeink és barlangfilmünk nemzetközi értékelése és elismerése nyilvánult meg a filmtatné után is, amikor a nyugati államok képviselői csaknem valamennyien meg akarták vásárolni maguknak az „Aggtelek”-et.

A kongresszus során igen értékes személyi kapcsolatokat tudunk kötni távoli országok szakembereivel. E sorok írójának meghívására például a közeljövőben több neves külföldi barlangkutató szakember látogat Magyarországra, hogy a nálunk alkalmazott, új tudományforradalmat jelentő karsztkutató módszereket s azoknak gyakorlati megvalósítását, eredményeit a helyszínen is tanulmányozzák.

Reméljük, hogy e kongresszus tapasztalatait leszűrve, a 4 év múlva megrendezésre kerülő III. nemzetközi speleológiai kongresszuson a népi demokratikus országok is, élükön a Szovjetunióval, arányosan képviselhetik magukat; nemcsak minőségileg, hanem a kiküldöttök, a beszámolók és a dokumentált anyag méltó arányával is.

Jakucs László

A Castellani-barlang bejáratí dómja. Kupolájából még külső világitást kap

(Guglielmi felv.)

Emberszem nem látta...

Szinte függőlegesen leszakadó kopár sziklaoldal, az Alsóhegy szürkéklik balfelől, amint Bódvaszilás—Tornanádaska felé pöfög velünk a vonat. A hosszan végignyúló hegygerinc késpenge-élesnek tűnik. Nem is hinné az ember, hogy a meredek hegyoldal fölött szélesen elterülő, hatalmas fennsík terpszekedik, melynek ezernyi töbre között húzódik az országhatár, lktettévágra ezt a sok titkot rejtegető karsztvidéket.

Az Alsóhegy Bódva-völgyi lábánál rendkívül bővízű karsztforrások fakadnak. Némelyikének vízhozama szárazság idején a percnkénti 100 litert sem éri el, rendkívüli esetben ennek ezerszeresét megközelítő vízmennyiséget is ad. Ez arra enged következtetni, hogy a hegy vizei tágas barlangjáratokban gyűlnek össze, melyek ily roppant víztömeget is képesek leveztetni.

Fenn, a fennsíkon, mely töbrök bozóttal sűrűn benőtt oldalában függőlegesen alányúló sötét sziklaüregek tátongamak. E rejtélyes aknabarlangok, a zombolyok, már régen felkellették a barlangkutatók figyelmét. 1911-ben jánt itt először tudományos expedíció, majd dr. Kessler Hubert és társai ezelőtt 31 esztendővel jártak fel egy sor ilyen függőleges aknabarlangot, köztük a 113 méter mély Almási-zombolyt is. Az elmúlt nyáron a Kínizsi Barlangkutató Csoport vizsgálta sorra a fennsík magyar oldalának zombolyait. De a határ túlsó oldalának, az Alsóhegy csehszlovák részének barlangjairól eddig bizony nem sokat tudunk. Ennek a vadregényes területnek feltárását tűzte egyik célként maga elé a V. Meteor Barlangkutató Csoportja.

Expedícióm munkájában a tapasztalt barlangkutatók mellett számos lelkes fiatal is részt vett, akik most először vállalkoztak a kutatóással járó fáradságos munkára és először izlelték meg a felfedezés boldog izalmát is.

Tervszerű munkával, nagy gonddal kutatták át felderítő brigádjaink a csehszlovákiai Palutfej, Zsamany és Vitenzlápatető sűrű erdőségeit. Mekkora volt az öröm, mikor a lefolyástalan horpadásokkal, töbrökkel tele-szórt jellegzetes karsztfennsík sűrű bozótjaiban eddig ismeretlen zomboly szűk nyílását fedezték fel.

Másnap kötelekkel és hágsókkal felszerelve vonult ki a brigád és megkezdődött az igazi barlangkutató munka. Izgatottan eresztettük le a kötélhágsót és szálltunk le a mélybe. A himbálódzó lktétlhágsón lefelé ereszkedve, karbidlámpáink lobogó fényénél figveltük a barlang nedvesen csillogó falait és kémleltük a sötét mélységet, vajon milyen titkot rejteget számunkra?

Hosszú ereszkedés után értünk feneket, hirtelenében még megbecsülni sem tudtuk a mélységet. Mikor jobban körülnéztünk, tágas teremben találtuk magunkat, melynek falait dús cseppkőréteg borította. Fejünk felett kicsiny, világos folt: a barlang bejárata valószínűtlenül távoli magasságban fénylett felettünk. A terem kötömbökkal borított fenekét vizsgálgatta az egész brigád, a barlang folytatását keresve.

Még a régi kutatókat is elfogta az izgalom, amikor a terem egyik sarkában, néhány nagy kötömb elmozdítása után kötörmelékkel félig eltömdött, lefelétartó, szűk folyosó száját sikerült meglelnünk. Megkezdődött az izgalmas harc a folyosó kibontásáért. Kézről-kézre adogattuk a köveket és percről percre tágult a nyílás. Nem éreztünk fáradságot, nem éreztük az idő múlását, hajtott bennünket a felfedezés lázas izgalma. Végre a folyosóban sötét nyílás feketéllett előttünk: sikerült áttörni magunkat a járatot elzáró törmelékhalmozaton. A szűk nyíláson csak nagy erőfeszítéssel sikerült átréselnünk magunkat.

A lefelé lejtő, szűk folyosón végigsúszva, lenyűgöző látvány ragadott meg: tágas terembe jutottunk, melynek dómszerűen magasbanyuló boltzatáról — melyen a karbidlámpák lobogó lángjának fénye csak itt-ott vilant meg sejtelmesen —, hatalmas cseppkődrapériák függtek. Mesebeli szörnyekre emlékeztető cseppkőoszlopok nyúltak a magasba, a falakat ezernyi redőben aláomló cseppkőkárpit kérgezte be, mindenféle fantasztikus képződmények kővirágai pompáztak. A terem fenekén szétszórt kövek között, az általunk kibontott folyosó eltömdése előtt évszázadokkal, vagy talán évezredekkel ezelőtt behatolt és itt pusztult állatok csontvázaif hevertek, érintetlenségükkel igazolva, hogy a természetnek ebbe a szentélyébe ember még nem tette be a lábát.

Sötét este jöttünk ki a felszínre és késő éjszaka tértünk vissza a táborba. Egész nap megfeszített, kemény munkát végeztünk és mégsem éreztünk fáradságot. A nagyszerű, felejthetetlen élmény láza fűtött bennünket, amint a táborház fel-fellobbanó lángjai mellett elheverve meséltük a többieknek a nagy felfedezést és szövögettük a terveket a további feladatok megoldására.

Dr. Dénes György

Retek cseppkőfürtök a zombolyban

Cseppkődiszes mennyezet

Kővált zuhatag

Az eredmények feldolgozása
(Bojtor A. felv.)

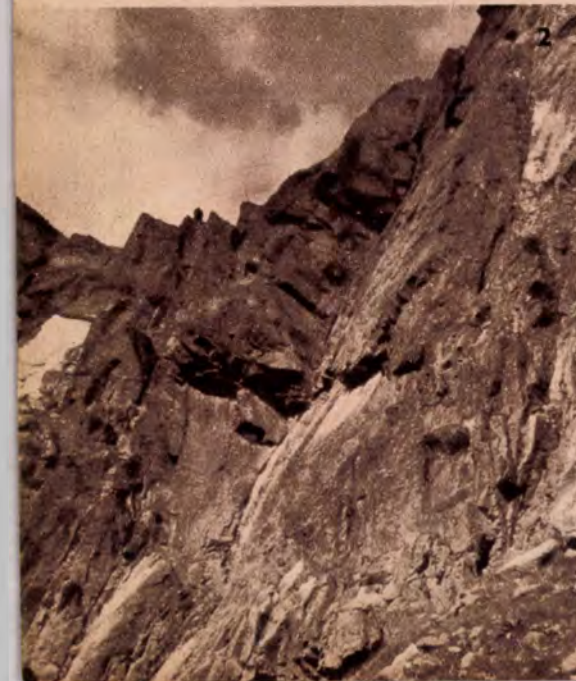

A Gorál HEGYEKBEN

Olvasóim előtt Zakopanet talán nem kell bemutatni. Európa egyik ismert téli sport és hegyászoközpontja a Tátra északi oldalának lábánál. Számátlan szanatóriuma és üdülője klimatikus gyógyhelyét igazolja. 1870-ben a lengyel hegymászás megalapítója, dr. Chalubinski Titusz dr. fedezte fel és azóta állandóan fejlődik és épül. Ő alapította meg 1874-ben a Towarzystwo Tatrzańskie-t, a Lengyel Tátra Egyesületet és evvel elindult a Lengyel Tátra feltárása. Egymás után mászták meg a szűzi csúcsokat és építtek a menedékházak és turistalétesítmények.

Aki Zakopanében jár, feltétlenül menjen fel, ha saját lábán nem, akkor kényelmes sikklóval a Gubalowka 1123 m-es magaslatára. Innen gyö-

nyörű körkép bontakozik ki keletről nyugatig, a bélai mészhegységtől kezdve a Gievont hatalmas vaskelesztéssel díszített csúcsáig. Az első hegy, ami a néző szeme elé tárul, a már említett Gievont, nem tartozik szorosan a Lengyel Tátrához, de meg kell említenem, mert mészkőből felépített kettős csúcsa számtalan mászólehetőségre ad alkalmat. Az igazi Tátrának csak azt a csoportot mondjuk, ami ősközvetből, azaz gránitból áll.

Találkoztunk lengyel hegyászó társunkkal, ő volt a vezetőnk.

Drótkötélpályán rövid idő alatt fenn voltunk a Kasprowy Wierch 1980 m magas állomásán, ahol a Tátra novemberi hűvösséggel fogadott. Azonnal lementünk a menedékházba, és néhány perc múltán már a ház előtt álltunk kötéllel és egyéb mászófelszereléssel, hogy bemutatkozzunk a Tátrának és lengyel barátunknak. Barátunk a Czarny Staw (Fekete tó) partján közölte, hogy meg van elégedve, ugyanis a háztól a tóig terjedő utat egy óra helyett húsz perc alatt tettük meg. Megelégedettségét még fokoztuk aztán azzal, hogy a Zolta Turnia nyugati oldalában, az ún. Sarga tornyon jól szerepeltünk, ahol mászóképeségeink minden technikáját igénybe vettük. Ráadásul az utolsó kötélhosszt és ereszkedést zuhogó esőben tettük meg. Ez az eső kísért aztán minket három napon keresztül, ami teljesen keresztülhúzta számításainkat. Am a hegyászó nem keseredik el ilyenkor sem. Körülnéz, hogy min lehetne mászóakorlatokat végezni. Erre a Gasiencova-i menedékház kiválóan alkalmas (1. kép), mivel hatalmas gránittömbökből építették. Egyes falai és pillérei kímásztak és nehézségi fokozattal ellátottak.

Ebben a menedékházban három napot irányoztunk elő. Ezalatt esett az eső és benntaradásra voltunk ítélve. Az időt ismerkedésre használtuk fel és tájékozódottunk a turistaság és hegymászás szervezetről. Láttunk oktató jellegű filmeket a legkülönbözőbb tárgyalkörökből, amiket a PTTK hoz fogalomba és gyártja amatőr alapon. (Jó lenne, ha szövetségünk is foglalkozna ilyen lehetőségekkel.) A menedékházak életével kapcsolatban szeretném megjegyezni, hogy nagyon sokan saját élelmézzel veszik igénybe a házakat. Ebből adódik, hogy az élelmézzel főzéssel oldják meg. A házakban erre rendszeresített főzőhelyiség van, ahol mindenki a magával hozott főzőkészülékkel főzhet.

De visszatérek túránkra, amit ezalatt az idő alatt mégiscsak kiero-szalkoltunk. Amikor a háztól kb. 30 méterre levő lucfenyőt az ablakon keresztül megláttuk, akkor kijelentettük, hogy javul az idő. Így egy alkalommal a Panszczyca völgyben fekvő Czerwony Stawhoz (Vörös tó),

a másik alkalommal a Karb hágó érintésével a Gasiencova tavakhoz mentünk. A Lengyel Tátra tavakban még gazdagabb, mint a Cseh Tátra. A Tátra legnagyobb és legmélyebb tavai itt helyezkednek el. A Lengyel Öttó (Wielki Staw) 34,84 hektár felületével és 78 méteres mélységével a Tátra legnagyobb tava. Ha már a tavakról írok, szólnom kell a csodás Siklawa vízesésről, mely a Tátra legnagyobb vízesése és a Lengyel Öttó katlanának vizét vezeti le a Roztocka völgybe.

Ezek a túránk kizárólagosan gyakorosak voltak és csupán egy mászó-túrát tettünk a három nap alatt. A híres Sas út (Orla perc) egy darabjának bejárása volt az első komolyabb utunk, bár programunkban nem szerepelt. Ez az egyedülálló, kiépített magashegyi útvonal a Mickiewicz vízeséseknél indul el és a Zawrat hágóig tart. A Lengyel Tátra gerincén vonul végig piros színnel jelezve, számtalan csúcsot megkerül, vagy rajtuk megy keresztül. A nehéz helyeken vaskapcsok, láncok, létrák segítik a továbbjutást. Ennek ellenére nem könnyű a bejárása, feltétlen szédülésmentességet és alapvető mászóképeséget igényel. A túra igen élvezetes és változatos, tájilag az egész Tátrát élénk varázsolja. Elismerően gondolhatunk W. Gadowski tarnowi plébánosra, akinek tervei alapján és felügyelete mellett épült e nagyszerű útvonal a század elején. E hét órás útnak mi a Zawratról a Kozia csorbáig terjedő szakaszát jár-tuk be, ezt is zuhogó esőben, de végre másztunk. A Zawratig vezető útvonalon viszonylag jó időnk volt és itt lengyel barátunk elmondotta, hogy még él az a gorál (a L. T.-ban élő hegyilakók) hegyivezető, aki Lenint Poronini tartózkodása során felvezette a Zawratra.

A három nap elteltével át kellett volna vonulnunk a Morskie Oko menedékházba, de mivel az idő megjavult, úgy határoztunk, még egy napot itt maradunk, hogy legalább egy komolyabb túrát vigyünk haza erről a könnyékről. Így reggeli után megalakultak a kötélpartik és elindultunk különböző célok felé. Egy parti a Zamarla Turnia déli falára indult el (2. kép). Útvonalunk a falban egy hatos nehézségű modern útvonal volt, melyet sikeresen oldottak meg. Ez első magyar megmásztást jelentett. A többiek a Mlyna hágóig együtt kapaszkodtak fel. Itt egy hármas parti a Koscielec déli gerincére indult, mely igen klasszikus és szép másztást jelentett csoportunk túranaplójában. Az útvonal végig kitett, tiszta sziklán vezetett a csúcsig. A másik két kettes parti a hágóból a Zawrat-torony északi gerincére indult, majd a csúcsról áttért a Swinica keleti gerincére. Ez a csúcs Lengyelország legmagasabb pontja, 2306 méter. A többnapos eső után gyönyörű felhő-

játékban volt részünk, mely a csúcsokon tartott pihenőket méltán jutalmazta. Este a menedékházban lázas beszélgetés közepette meséltük el első komoly másztúránk élményeit, majd fogyni nem akaró hátizsákjainkat összepakoltuk a másnapi átvonuláshoz.

Átvonulásunk a már ismert Kozia csorbán történt, mert az volt a legközelebbi út az Öttó katlanába, illetve a menedékházhoz. Igaz, hogy nem a legkönnyebb útvonal, főleg a déli oldalon való lemászás. A festői környezetben fekvő és stílusosan megépített Öttó menedékházban megebédeltünk, majd leszaladtunk megtekinteni a már említett Siklawa víz-esést. Estére értünk a Morskie Oko menedékházba, mely négy napra másztúránk kiindulóhelyétől szolgált.

A menedékház festői környezetben a halastó partján épült, körülövezve hatalmas sziklaóriásokkal. A házzal szemben a Tengersizem csúcs (Rysy, 2503 m) fekszik, mellette a kis Simon-torony, büszkén másztúrvonalaira, mert az vetekszik a Tátra hatalmas ormainak útjaival. Közvetlenül szemben a Menguszfalvi csoport, valamint jobbra a Barát gránitpiramisa zárja le a látképet. A házhoz autót vezet fel, ahova naponként az ORBIS külön autóbusszai szinte óránként érkeznek. Óriási a forgalom és ezért, valamint a ház kis befogadóképessége miatt a hegymászók nagy része kénytelen saját sátrakban lakni. Igen sokféle sátrat és korszerű felszerelési cikket volt módunkban látni.

Első túránk az impozáns alakú Barátra vezetett (3. kép). Két csoportban másztuk meg. Egy kettes parti az északi falon, a másik partik nyugatról váltakozva jutottak fel a csúcsra. Az idő itt már kifogástalan és már gyönyörű a kilátásunk is. Ez növeli mászókedvünket és hangulatunkat. Lefelé jövet segítségére voltunk egy lengyel kettes kötélpartinak. Ugyanis az északi fal egyik élét mászták, mely végig kizárólagos két-köteles technikával mászható meg. Itt a mászókalapács a létet jelenti. Az egyiknek eltörött a kalapácsnyele, és segítségünkkel a csúcson maradt csoport egy másik kalapácsot engedett le nekik. Ha ezt nem kapják meg, akkor a mentőszolgálat szedte volna őket ki a falból.

Itt kell megemlékeznem két dologról. Az egyik a lengyel hegymászás irányzata. Teljesen a modern felfogást vallja, ami már az akrobatika határait súrolja és az Alpokban, valamint a Csehszlovák Tátrában is követésre talált. Extrém nehézségű utak megmásítása, teljesen függetlenül a csúcshoz elérésétől a cél. A lengyel hegymászóknak komoly a felkészültségük is erre.

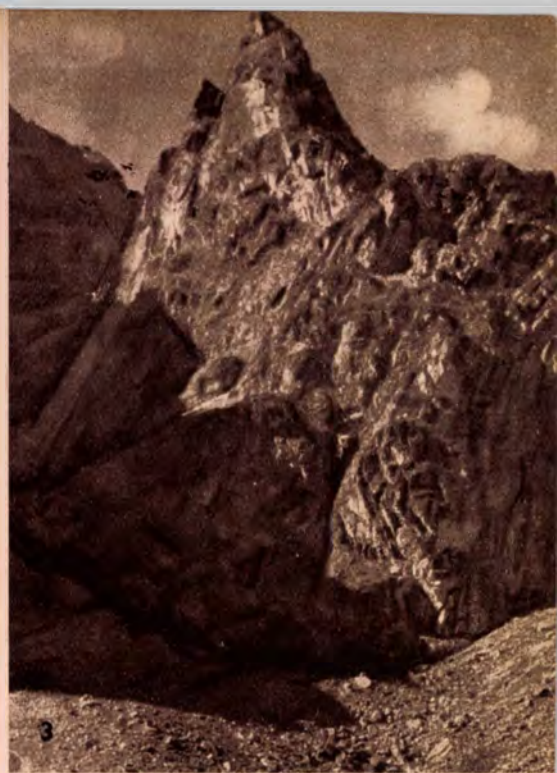
A másik a helyi mentőszolgálat, mely hasonló a Tátrában ismert

THS-hez. Itt GOPR-nek hívják. A mentőszolgálat állandó tagjait az állam fizeti. A menedékházban állandó az ügyelet. Természetesen telefon nélkül elképzelni a házakat lehetetlenség. A menedékház-gondnokok szintén tagjai a mentőszolgálatnak, de önkéntes alapon, őket szükség esetén alkalmazták. Nehezebb mentőakcióknál a helyszínen levő hegymászók bekapcsolódnak a mentésekbe. A legújabb technikai berendezésekkel felszerelt csoportok a falban maradtakat nem alulról közelítik meg, hanem a csúcsról vagy a gerincekről. Hosszú csörlő berendezéssel engedik le a mentőt a veszélyeztetett helyre, ahonnan a hátukra erősítve hozzák fel a bajbajutottat. Ez a mentőtechnika legújabb irányzata.

Második túránk bejártuk a teljes Menguszfalvi gerincet. Bár az előirányzat itt is más volt, sajnos, az időjárás ismét beleszólt. A Nagy Menguszfalvi csúcs északi és északkeleti falát terveztük, de a hideg éjszakák, valamint a többnapos eső folytán vastag jégpáncél borította a falakat, ami még napközben sem engedett fel. Ilyen veszélyességi tényezők mellett lemondtunk az északi falakról.

A Menguszfalvi gerinc a Tátra legsebbe gerinctúrái közé tartozik. Bejárása háztól házig pihenők nélkül 12 órát vesz igénybe. Az út a Vad-orzó-hágóból indul a középső Menguszfalvi csúcson, a Chalubinski csúcson keresztül a Hincói hágóig. Itt ér véget ez a szép gerincmászás. A középső Menguszfalvi csúcsról kötélereszkedéssel jutunk le a Chalubinski csorbába (4. kép). Innen két lehetőség van a főcsúcshoz elérésére. Az egyik a Martin kéményen át, a másik a kémény melletti élen. Az előbbi négyes, az utóbbi ötös nehézségű. Mindkettőt végig másztuk. A 2440 m magas csúcson sok időnk nem maradt, mert sürgetett a hosszú és bonyolult ereszkedés. Ezt a túrát párhuzamosan csinálta az összes kötélparti. E hosszú túra után pihenőnapot tartottunk, mivel a szervezet teljes kimerítése nem kívánatos. Így felcsaptunk „vasárnapi turistának” és lesétáltunk a Mickiewicz vízesésekhez, valamint fotóztunk.

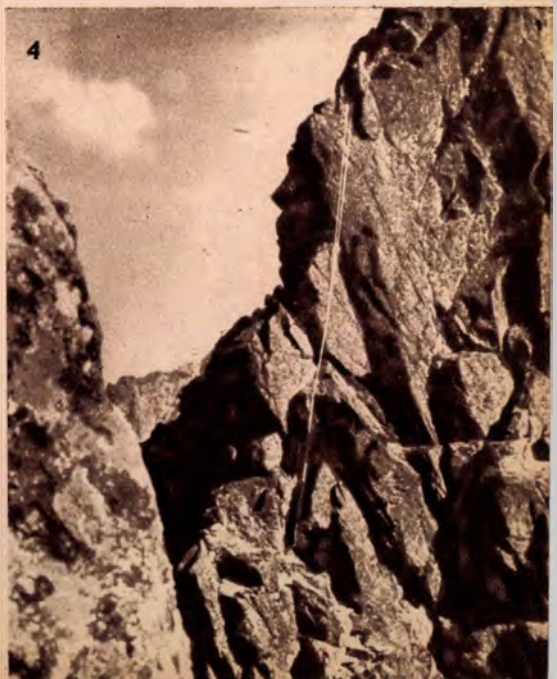
Utolsó túránknál háromfelé váltunk. Egy parti a Dénes csúcs (2438 m) nyugati falának egy huszonhét kötéllhosszból (1 kötéllhossz 30 m) álló élére ment. Végig rendkívül kitért, hatos nehézségű modern útvonal. Ez is első magyar megmászásnak számít. A túra hosszúra nyúlt, mivel előttünk egy lengyel parti szállt a falba, kőhullást okoztak, s várni kellett. Késő este érték vissza a házba és bizony mi már nyugtalankodtunk, hogy talán valami baj történt. A másik vállalkozás a Tátra egyik leg-

hosszabb kéménymászását teljesítette a Békásbarát (kb. 2120 m) északnyugati falán át. Ez a 120 m hosszú kémény igen élvezetes mászást nyújtott két partinknak. A harmadik parti utolsó túráját a Kis Békás csúcs nyugati falán végezte. Főleg az utolsó, közvetlenül a csúcs alatti falrész jelentette a mászás érdekességét.

Szomorúan vettük tudomásul, hogy túranapjaink elfogytak és következő nap fel kell ülnünk a zakopanei, majd a krakkói autóbusszra, hogy búcsút mondjunk a Tátrának. A vonatban nyomasztó csend uralkodott egy darabig, gondolatban mindenki még ott volt a gerinceken és a falakon. Majd felengedett ez a csend már mikor hazai vidéken robogott velünk a vonat, jóleső érzés töltött el minket.

Manhalt Gábor

a DÜH-SZU völgyében

(Kaukázusi jegyzetek)

Beszállunk a Nalcsik városába induló vonatba — egyelőre négyen. Három közülünk orosz, én a negyedik, magyar. Nehéz hátizsákokat, 300 méter műanyagból font kötelet, öt sátrat cipelünk a kocsiba. Szakosztályunk tagjaival, a Moszkvai Energetikai Intézet alpinistáival még egy utolsó kézzsoritás. Már indul a szerelvény. Integyetünk egymásnak: A vízszintelésre tíz nap múlva Nalcsikban!

Tehát nekiindulunk az útnak. Célunk, hogy a helyszínen készítsük elő az egyetem alpinista csoportjának nyári táborozását a DÜH-SZU völgyében, amely szervezési szempontból expedíciószámba megy.

Nalcsik. Középes nagyságú város a Kaukázus tövében. Tiszta időben látni lehet innen a hóborította csúcsokat s a kopár, meredek sziklafalakat, bár a város határában csak olyanok a hegyek, mint nálunk a Mátrában.

Egy-két napig a városban lóttunk-futottunk. Igyekszünk mindent megvenni, amire szükség lesz, megtudni a közlekedéssel, s más egyebekkel kapcsolatos adatokat. Majd ketten, egy fiatal szovjet memmökkel elindulunk arra a helyre, ahol majd főtáborunk áll. Ő az 1955-ös BUREVesztnyik expedícióval járt azon a vidéken, főként szerették be a legfrissebb adatokat, mert azóta nem járt abban a völgyben egyetlen nagyobb csoport sem.

Elég nagy feladatra vállalkozott szakosztályunk. A Kaukázus egyik legvadabb, legnehezebben megközelíthető részén kellett létrehozni nyári tábor, 23 km-nyire a legközelebbi lakott helytől, eljuttatni közel 5 tonna felszerelést és élelmet oda, ahova részben még ösvény sem vezet. Biztosítani 50 embernek két hónapra a zavartalan munkához szükséges feltételeket.

A táborozás célja kettős volt: egy hegycsúcsorozat megmászása és 25–30 fiatal alpinista kiképzése.

A hegycsúcsorozatot a Kaukázus legmagasabb gerince köti össze. A gerinc fokozatosan emelkedik, 4350 m magas az első tagja, míg az utolsó az 5201 m-es SHARA, a Kaukázus második legmagasabb csúcsa. Ez alpinista szempontjából hasonlíthatatlanul nehezebb, mint a közismert, de jó időben igen könnyen megmászható ELBRUSZ. Ez a gerinc 12 km hosszú, átlagmagassága 5000 m, közben sziklafalakat és igen nehéz szakaszokat kell leküzdeni, 10–18 nap szükséges az út megtételéhez.

Ilyen nehéz és hosszú útra lehetetlen a csoportnak magával vinni elegendő emulsiót és tüzelőanyagot (benzint). Az út előkészítése szükséges. Az útvonal egyes, könnyebben megközelíthető pontjaira korábban fel kell juttatni megfelelő mennyiségű élelmiszert és benzint.

Ezek voltak a tervek. Amennyire lehetett alaposan előkészítettünk Moszkvában mindent, illetve az ott maradtaknak kellett gondoskodniuk a továbbiakról.

Tehát ketten nekiindultunk megnézni, hogyan is lehet eljutni a főtábor helyéig és ami nehezebb: eljuttatni oda 5 tonna felszerelést.

Utunk első részét (76 km) teherautón tesszük meg. A széles betonutat hamarosan felváltja az egyszerű kövesút, amely kezdetben a CSEREK széles völgyében vezet, majd a völgy mindjobban összehúzódik. Az autó keskeny sziklapárkányon szalad, alattunk több száz méteres mélységben csak sejteni lehet az örvénylő, zuhatagos folyót, felettünk az égből csak keskeny szalag látszik. A Kaukázus sok hegyútján jártam már az elmúlt években, de ennyire vadregényes egy sem volt.

Aztán újra kitágul a völgy, de az előbbi erdők helyett már csak fű és szegényes bozótok borítják a lejtőket. A kisebb esés miatt a folyó is valamivel szelidebbé válik.

Megerkezünk Felső-Balkáriába. Mindent építkezés. A község lakói régen barlangszerű, lapos kővekből épített és részben a hegyoldalba vágjt viskókban laktak. Most viszont már majdnem minden gazdának új, egészséges, nagyablakos, palatetős háza van.

Estefelé érünk a faluba. A helyzet — elég biztató. A községben tudunk raktárt kapni a felszerelés ideiglenes tárolására. Az út további részében hidak és ösvények találhatóak, amelyeket a hegyi pásztorok használtak. Innen 23 km-re lesz a főtábor. Ebből 17 szamártaravánokkal is járható. Sajnos, kevés a málhásállat, illetve a helybelieknek is szükségük van rájuk az építkezésnél.

Már sötétedik, amikor a faluból teljes tábori felszereléssel tovább indulunk. Néhány kilométeret teszünk csak meg s már holdfényrel állítjuk fel sátrunkat. Kis felatkozás után lefekszünk aludni, mert nehéz nap vár ránk.

A nap első sugarai világítják meg a völgyet, amikor tovább indulunk. Kényelmes ösvény vezet a folyó bal partján. A hegyoldalak nem meredek, feljebb fokozatosan sziklafalba mennek át. Egymás után keresztezzük a kristálytiszta patakot s a kissé zavaros vizű mellékfolyókat. A szemben levő hegyoldalról fehér szalagokként látszanak ide a víz-esések. Előttünk a hóval borított 4471 m magas GÜLCSI. Amikor felpillantunk erre a csilló, jégpáncélos csúcsra (1. kép.), akaratlanul is meggyorsítjuk lépteinket — vonz a csúcs.

Már jóval elmúlt dél, amikor a CSE-REK elágazásához érünk. A folyó itt két ágban találkozik, az egyik a KARA-SZU, a másik DÜH-SZU, ami magyar fordításban fekete és fehér folyó. Valóban, az az összefolyás után néhány száz méteren át látszik, hogy az egyik folyó vize sokkal sötétebb a másikénál. Átmegyünk a DÜH-SZU jobb partjára az utolsó hídon (2. kép.). Itt ér véget az ösvény, illetve kanyarodik el más irányba. Rövid pihenőt tartunk, kegyelettel állunk meg az itt nyugvó turista sírja előtt. Néhány éve az átkelesnél a KARA-SZU-ba esett, elkapta őt a megállíthatatlan ár. Éreztük, hogy feladatunk nem tréfa.

Bekanyarodunk a DÜH-SZU völgyébe. Rögton egy sziklafal zárja el utunkat. Ezt felülről meg kell kerülnünk. Aztán hosszabb ideig megyünk a folyómeder mellett, ahol a tavaszi áradások hatalmas, lecsiszolt kőveket hagytak. A völgy szoros keskeny falai, elsősorban jobbról, meredek, utunkat sokszor kőomlásokon, kis sziklapárkányokon folytatjuk a zuhogó folyó felett. Éreztük, milyen nehéz lesz

itt annyi mindent feljuttatni a főtáborba, amely a folyó elágazásától még kb. 6 km-re fekszik, a DÜH-SZU gleccser homlokától 2 km-re.

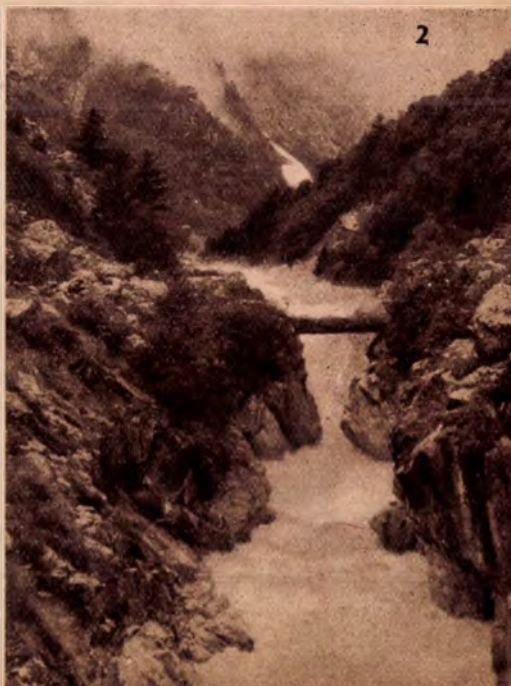
Este van, mikor egy meglehetősen sik térséget találunk. Utatársam kijelenti, itt volt az 1955-ös expedíció főtáborra s itt legyen a miénk is. A köves helyet ritkás, fiatal erdő borítja, száraz, fa is akad tűzelőnek.

Az estivel ellentétben reggel gyönyörű tiszta az idő. Kétoldalt fűvel borított hegyoldalak, előttünk a méltóságteljes, komor SHARA, amely egyike a legnehezebb kaukázusi csúcsoknak. (Az ELBRUSZT 1935-ben 2016 ember mászta meg, míg a SHARÁT 1936-ban „vette be” először Naumenko csoportja.) De nem sokáig gyönyörködhetünk a látványban. Indulunk, mert megjelent a SHARA csúcsánál egy zászlószérű felhő, majd percek alatt sötét viharfelhők bújnak elő a hegyőrás mögött.

Lefelé zuhogó esőben megyünk félútig, aztán eláll az eső. Másnap délelőtt már újra Nalcsikban vagyunk.

Július 3-án érkeznek fiaink és lányaink rengeteg csomaggal, ezenkívül külön két tonna felszerelés, konzervek.

Negyedikén este már minden Felső-Balkáriában van. Felállítjuk első táborunkat 9 négyzetméteres sátorból. A következő napokban a fiúk többsége a holmik felállításával, részben a karavánok kísé-

résével foglalkozik. Hatan ösvényt építünk az utolsó hídtól a főtáborig.

Végre július 12-én, nagy munka árán, minden fenn áll a helyén. Míg folyik a szállítás, az alpinisták egy része a tábort építi, hogy lehetőleg minél kényelmesebb feltételek között élhessünk.

Július 14-én a tábor hivatalosan megnyílik. Megindul a kezdők folyamatos képzése, míg a mi négyes csoportunk feladatul kapta, hogy keressen megfelelően könnyű vizsga-csúcsot a kezdőknek. Ezen a vidéken csak a jelentősebb csúcsokat mászták meg, a kevésbé fontosakkal az elég ritkán idevetődő, jól felkészült alpinista csoportok nem érnek rá törődni.

Aztán néhány nap a táborban. Készülünk feladatunkra, a 4860 m magas Gesztola megmászására. Nekünk, azaz két négyfős csoportnak együtt 48 kiló élelmiszert és benzint kell feljuttatnunk a főtáborból légvonalban is 25, a valóságban 30–32 kilométerre levő csúcsra, ami alpinista szempontból sem mondható könnyűnek. De, hogy milyen nehéz, az csak később derül ki.

Összeállítjuk a felszerelést. 24 kiló a „hasznos teher”, magunknak 12 napra élelem, naponta és személyenként egy kilónyi. Sátor, hálósálkók, URH rádióállomás, kötelek, sziklaszegek és még sok minden jön össze. Az egyik csoportban hárman vagyunk fiúk és egy lány,

Gálja, aki mind fizikailag, mind technikailag egyenrangú fél.

Alig sikerül mindent beletömködni a bőven méretezett alpinista hátizsákba. Megmérjük őket: a fiúknál 32 kilósak, Gáljájé 24.

Magunk nagyon nehezen tudjuk a hátunkra venni, legtöbbször egymásnak segítjük fel.

Sokat lehetne mesélni arról, hogyan keltünk át a 3700 m DÜHNYA-AUS hágón, hogyan értünk a csúcs alá. Mindenesetre fele olyan gyorsan haladunk, mint kisebb hátizsákokkal lehetett volna, s legkellemesebb pillanatunk, amikor letehetjük őket a következő reggelig. De végül is, 3 nap alatt, összesen 26 km út után megérkezünk a 3920 m magas ZANNER hágóra. Onnan fel kell mászni a 4350 méteres LJALVER-on át a korábban említett csúcsra: a GESZTOLA-ra.

Itt kezdődik az igazi nemulass!

A hágót vastag hóréteg borítja, tulajdonképpen a gleccsert tápláló hómedence legfelső része. Kis sziklaszigetet találunk a hágón, másutt mindenütt csak hó, az is tapadó, nedves. Itt találkozunk a másikkal csoporttal, mely párhuzamosan tevékenykedik, csak egy nappal korábban indult el a főtáborból. Innen együtt kell tovább mennünk. Sátrunk mellett rövidesen mi is felállítjuk a miénket.

Talán negyedóra sem telik, amikor délnyugatról élenkülni kezd a szél. Aztán már orkányszerűvé válik, felhőfószlányokat kerget és szinte kitépi a sátor tartóköteleit, amiket végül kénytelenek vagyunk mintegy félmászás kövekkel meg erősíteni.

Most már csak attól félünk, hogy vagy a kötelek, vagy a sátor nem bírják a terhelést. Vadul rázza a sátorfalakat a szél, tartjuk az oldalpókat, hogy ne csapkodjanak olyan erősen. Kint dermesztő a hideg, a kilehelte pára lecsapódik a sátorra és onnan a heves rázástól szerte-szét fröccsen minden holmokra. Ugyahogy sikertül megfőzni vacsoránkat a benzínlámpán, aztán bebújunk a félig nedves hálósálkókba. Csak fáradtságunknak tudható be, hogy a bömből vihar ellenére is el tudunk aludni.

Reggel ugyanilyen az idő. Rendületlenül fútyul a szél, rázza a sátrat, kergeti a felhőket és kavargja a nedves, daraszerű havat. Ráadásul még az ég is zeng s ilyen helyen, különösen a gerinceken, a villámlás — elsősorban a sok fémfelszerelés miatt (jégcsákány, mászóvasak, szikla- és jégsegek stb.) — nem tréfa-dolog. Tehát egész nap sátrainkban maradtunk.

Következő reggelén a hó nem hull, a villámlás is elmaradt, viszont az idő érezhetően lehűlt a fagypont alá, s a szél is rendületlenül fúj, bár nem olyan hevesen, mint előzőleg. Mennünk kell. A felhők még mindig körülöttünk járnak és nem tudjuk megfigyelni a legjobb útvoalmat. Pontos leírásunk nincs, csak egy-két fénykép alapján tudjuk a megközelítő irányt. Elindulunk egy keskeny gerincen, ami a hágótól visz fel a LJALVER-ra. De hamarosan le kell térnünk erről az útról, mert jégfal zárja el.

Bal kéz felé nem túl meredek, havas lejtőn visz utunk. Eleinte néha combig járunk a hóban, mert a felső réteg még nagyon laza. Aztán más akadályra bukkanunk. A havat jég váltja fel s ezen meglehetősen veszélyes az előre haladás, még inkább az oldalazás. Néhol 50–60 fok meredekségű a jég, a mászóvasak első fogaival kapaszkodunk és a jégcsákány hegyére támaszkodunk. Amennyire lehet, igyekezzünk biztosítani magunkat, mert már néhány száz méterrel magasabban vagyunk a gleccser felett.

A folytonos biztosítás miatt csak nagyon lassan haladunk előre, Sziklás részek és jég váltogatják egymást, a szél súvít, szállítja a havat. Arcunkba vágódó minden kristálykaja, mintha tűszúrás lenne. S mindezek mellett még 20–25 kaló a hátunkon. Már késő délután van, amikor még a fal felénél sem tartunk. A sátraknak megfelelő helyet kell keresnünk. Nem könnyű munka 50 fokos lejtőn. Végül kis kiugró sziklát találunk, amit kétórás munkával kibovítottunk nagy kövekkel annyira, hogy éppen csak fel lehet állítani a két sátrat. Víz persze nincs, havat olvastunk s így főzzük meg vacsoránkat.

Másnap javuló időben kora délután értünk fel a LJALVER csúcsára, meredek, de jól mászható sziklagerincen. (Később tudjuk meg, hogy van lényegesen könnyebb út a csúcsra, de mi a közben nem tudtuk megtalálni.)

Még lenne időnk tovább indulni a gerincen a GESZTOLA irányában, de ezt másnapra hagyjuk, inkább kipihenjük magunkat. A széles csúcson bőséges hely van a sátor felállítására, de a szél és a hideg nagyon megnehezítik munkánkat. Szinte a lábunkról dönt le egy-egy széleham.

Gyönyörű, napsütéses reggelre ébredünk. Előttünk a megteendő út (3. kép). Át kell másznunk két havas hegyháton, ami könnyűnek látszik, aztán fel a GESZTOLA csúcsára (a fényképen jobbról). Nem tudjuk, hogy hó vagy jég borítja-e, ettől függ nagyrészt, hogy estére vissza tudunk-e ide érni. Ami biztos, biztos, vizünk magunkkal mindent. Nem nehéz az utunk, csak a később meglágyult hó jelent akadályt. Nagyon szép hópáncsnyókat látunk balfelől. Szerencsések vagyunk a GESZTOLA-n, mert nem látszik ki a jég, — csak itt-ott, általában vastagabb hóréteg fed. Lassan haladunk előre, mély a hó, a lejtő meredek, hátizsákjaink is súlyosak. A közel 5000 métert is kezdjük érezni, gyakrabban kell megállnunk, hogy légzésünk és szívverésünk megnyugodjék.

Végül néhány lépés és fent vagyunk a csúcson (4. kép). Minden alattunk. A környező, aránylag messzi hegyek közül csak néhány magasabb. Amerre a szem ellát hegyek, szikrázó, csillogó csúcsok, vagy komoran feketéllő sziklafalak, lent a mélybeh gleccserek, s két tengerszem. Lentebb felhők gomolyognak, de itt ragyogón süt a nap. Ezért a látványért érdemes volt ennyit mászni, túrni a hideget, szelet.

A szovjet alpinisták nyári munkájáról igyekeztem kis ízelítőt nyújtani. A Szovjetunióban komoly és dicső feladatok vannak a tábori képzésen már túljutott, minősített alpinistákra.

Deme Sándor
(Szerző felv.)

Ifjúsági Természetjárás

Ujabb lépés előre!

A közelmúltban Siófokon táborvezetői tanfolyamot rendezett a KISZ és a Művelődésügyi Minisztérium. A tanfolyam fontos tanulságaként állapították meg, hogy a nyári táborozás (országjárás) és a középiskolás tanulói ifjúság tanévközi természetjárása mennyire alkalmas a sokoldalú nevelésre.

Most a Minisztérium utasítást adott ki a tanulói ifjúság természetjárásának, nyári és téli táborozásának elősegítésére. Az utasítás szerint életre kell hozni az iskolai sportkör keretében a Természetjáró Szakosztályt. A szakosztály vezetését társadalmi munkában tanárok látják el, költségeit az iskolák fedezik.

A kirándulásokon, nyári táborozásokon kívül a rendszeres természetjárást is be kell építeni az iskolai munkatervbe, illetve az egyes tanárok tervmenetébe. Újból felvetődik az üzemi, hivatali természetjáró szervezetek segítő szerepe. Ezt igénylik az iskolai szakosztályok s ne várjuk, hogy mikor kérnek segítséget. Minden természetjáró szervezetnek mielőbb meg kell keresnie a területileg legközelebbi középiskolát és hathatós szakmai támogatást kell nyújtania.

A siófoki táborvezetői tanfolyam anyagát a téli szünetben két-, háromnapos tanfolyamon adják tovább az e feladatra kijelölt tanároknak. A tanfolyamokat megyénként szervezik. A megyei táborvezetők továbbképzése a jövő évi táborozás zavartalan lebonyolításának szilárd alapja.

A szakosztályok megalakítását, a tanfolyamok lebonyolítását, a természetjárás és a táborozás gyakorlati szervezését a KISZ megyei Természetjáró és Táborozási Bizottságai támogatják.

Szélesedik tehát az a szilárd alap, amelyen felépül a tanulói ifjúság természetjárásának szervezése. Az év folyamán rendezett tanfolyamok, a lefolyt táborok tapasztalatai megalapozták a munkát. Jövőre nagyobb számban, jobb előkészítés során indul meg az ifjúsági természetjárás. A siker nem jön egyik napról a másikra, de a szívós munka mihamar meghozza gyümölcsét.

KILIÁN TÚRA

„A Kilián utcán véges-végig
Az emberek a zászlónkat nézik
Fújja a szél, jobbra, balra fújja
Visszhangzik a dalunktól az utca.”

(A „Kertek alatt faragnak az ácsok”... dallamára.)

Az idei első fehér vasárnapon nem az utca, hanem a pillisi hegyek visszhangozták a dalt. Itt volt a Kilián Györgyről elnevezett budapesti csoportok nagy fesztiválja. Nagy Endre, a Kilián utcai 33-as és 300-as fiú- és lánycsoport vezetője még az ősz elején felhívást intézett az összes budapesti Kilián nevezetű úttörőcsapathoz közös, nagy számháborúval egybekapcsolt kirándulásra. A csoportvezetők elfogadták a felhívást és örömmel csatlakoztak a tervhez. Nemsokára összeültek és kidolgozták a részletes programot. A számháború kerettörténete a következő: Idő és hely: 1919 május, Salgótarján. A Tanácsköztársaság szénmedencéjét intervenciócsapatok megtámadják. Maroknyi kommunista csapat védi, de a túlerővel szemben már nem sokáig tudja tartani magát. A párt ekkor felmentő csapatokat küld s áttörve az ellenséges gyűrűt, megmenti a szénmedencét.

Ezután kiosztották a feladatokat. A védők — a 33. sz. Kilián úttörőcsapat — már szombat délután elindultak, 5—6 óra felé érkeztek a nagykevélyi turistaházhoz. Környéke volt a képzeletbeli salgótarjáni szénmedence. Érkezésük után éjjeli portya keretében tájékozási gyakorlatot tartottak. Csobánka első házát kellett megközelíteniük.

Vasárnap reggel érkezett az Irányi utcai 1405-ös Kilián-csapat, amely körülzárta a „szénmedencét” s ennek felmentésére érkezett a 300. sz. Kilián utcai csapat.

A 300-as felmentők Solymárig jöttek vonaton, innen gyalog közeledtek a harc színteréhez. Nehéz, sziklás terepen folyt a felvonulás. Előőrök derítették fel a „harcmezőt”. A solymári fal környékén járhattunk, mikor gyorsfutárok az ellenség közelét jelentették. Sűrű hóesés közben tartottunk pihenőt s mindenki derekasan hozzálátott hátizsákja megkönnyítésének. Ezután a hadiparancs felolvasása, a haditerv végleges megbeszélése, majd a csapatok felvonulása következett. Innen kezdve még meredekebbé, nehezebbé vált az út. Előkerültek a tájoló, térképek és látcsövek is. Itt-ott a sziklákon már feltűntek az ellenséges csapatok előőrsei. Még jónéhány méter felfelé és megkezdődik a harc. Csatakiáltások, fegyverropogás zaja robban bele az erdő csendjébe. Füst- és lisztbombok mellett egy-két, a frissen esett hóból gyúrt golyó is elsűvít a „haditudósító” füle mellett. Mindenfelől szármok gyors, ideges kiáltását hallani. A 300-as Kiliánok heves küzdelem után végül is áttörnek az intervenciócsok gyűrűjét s ezzel felszabadítják a szénmedencét s megmentik a Tanácsköztársaságnak.

Déltájban már együtt ebédel barát és ellenség, élő és „halott” — s milyen jóízűen. Ebéd után megharsan a kürt, kis ünnepély kezdődik a nagykevélyi turistaház előtt. Nagy Endre beszél a csapatokhoz. Elsősorban is megdicséri példás, fegyelmezett magatartásukat. Megemlékezik a munkásturistákról, akik utolsó filléreik feláldozásával építették ezt a szép menedékházat. Végül összefoglalja a nap jelentőségét, a Kilián-csapatok baráti találkozását ilyen testet, lelket üdítő túra keretében. A találkozó emlékére szalagot kötnek egymás zászlóira.

Hazafelé ismét felharsan a diadalmas induló:

„A Kilián utcán véges-végig...”

Gyuris Gyula
fényképes riportja

Ősszel a Bakonyban

Az októbertévi vasárnap reggelen vidám és zajos volt a veszprémi vasútállomás kis parkja. Hogyne, hiszen az I. sz. általános fiúiskola kisdobosai, úttörői és úttörő-tervezője Orbán István csapatvezetővel az élen, várták a vonatot, hogy a Bakony vadregényes tájain töltsék a napot s ezzel ünnepeljék a hősiemni KOMSZOMOL alapításának 40. évfordulóját.

A kisdobosoknak és úttörőknek nem kisebb volt a céljuk, mint Csesznek várának megvívása — nem fegyverrel, hanem hozzájuk illő „számháborúval”. A pompás viadal, persze, sokkal izgalmasabb kettesben: meghívták hát állandó versenytársukat, a II. sz. fiúiskola természetjáróit. Most mégsem verseny — tanulás, gyakorlás volt a fő cél. Fel is szerelték magukat mindehhez térképpel, tájolóval, a táj- és terepismeret „fegyvereivel”. Indulás előtt a KOMSZOMOL hős múltját idézte elölük a csapatvezető s a tanulságos múltból a jelenbe tért vissza, amikor kiadta az aznap érvényes, 11. számú törvényüket: „Az úttörő szereti és védi a természetét!”

Nem kis cél volt első feladatuk: a porva-cseszneki vasútállomástól ENY-ra fekvő 418-as magassági pont elérése. Pontos tájolás következett, mérések, számítások — s ötpercenként indult a százárosa jelzett irányba a négy csapat. Nemhiába tudták mi a cél, nemhiába vettek szemügyre minden bokrot s emelkedést — mindegyikük meg is találta a háromszögelési pontra kitett ellenőrző ládát.

Ekkor jött a feladatok nehezebbje. Azt a térképen jelzett utat kellett megtalálniuk, amelyet már régen nem érintett emberi láb s a falevelek is betakarták. Csak az igen pontos tájolás, mérés és lépés-számolás segített. Hibapont alcadt. Am végül mindenki kiért a megjelölt találkozóhelyre.

Jobb ízű falat aligha kínálkozik az úttörőknek, mint az, amit maga kezével tesz még izletesebbé: déltájt ők is nyársat faragtak, a sziklák közt táborított gyújtottak s a vidám szalonnasütés felért egy otthoni ebéddel. Persze, a természetjárás a délutáni őszi fényben sem kínált kevesebb örömet, mint délelőtt — a gyakorlás ment, mint a karikacsapás. Károlyháza, majd a szép, regényes vadászlatok után a Zörög-tető meredek horhosai következtek. A táj úgy lenyűgözte a fiatalokat, hogy meg-megálltak, minden emelkedőnél, fordulónál szobránál sebb panoráma tárult a portyázók elé. A természet színben tündöklő erdő pompája annyira megkapta a szemüket, hogy az egyik úttörő ámulatában felkiáltott:

— De jó lenne most egy színes felvevőgép!

A Zörög-tető háromszögelési pontja is tartogat számukra meglepetést: itt épül a kilátótorony. A térképek újra előkerültek — nem volt nehéz, meg is állapították: a toronyból ritkaság körkép gyönyörködteti majd a kirándulókat. Ha majd avatják — erre járnak ők is, csilágtúrát rendeznek a nagy esemény tiszteletére.

Minden jó, ha a vége jó: fiataljaink innen délre megkeresték a zöld jelzést és utána kényelmes úton ereszkedett le a jókedvű csapat Vinye-Sándormajorba. A Kőpince bővizű forrása azért egy kicsit csak fogva tartotta még őket, úde víz mellett megpihentek. Kibontották tarisznyájukból a még megmaradt „mádláttá” elemőzsziát, jókedvűen meguzsonnázták. Am még ezután is akadt élmény, nem is akármilyen: a Cuha-patak partján a barlangban is barangoltak még, amennyire kedvük, erejük és idejük engedte.

Már esteledett, mikor feledve a terep nehezégeit, énekekkel és tréfával vidámították egymást az egymásra támaszkodó, természetközösségi életre készülő, a KOMSZOMOL-t ünnepelő kisdobosok, úttörők, természetjáró palánták...

Mohos Zoltán

A Galyaságban

Szendrő nevét kiáltják a kalauzok, amikor kiszállók a bódvavölgyi vicinálisból.

Kiballagok az állomásról és ahogy körültekintek, nem látok se előre, se hátra — köd előttem, köd utánam. A vonatablakból még gyönyörködhettem a biztató, napfényes, sok szép erdőrésztletben. Most hová lett? Elnyelte a távolság, betakart a köd...

A makadám burkolatú úton Szuhogy irányába tartok. Magam mögött hagyom a térképen Örgéivár pusztáinak keresztelt, sok házastanyát. Elkanyarodok és lefelé menetelre forráshoz érek, ez egyben a völgytorkolat. Iránya északnyugatra mutat s mivel megfelel céloknak, ezt követem. Előbb a patak mentén visz az út, majd felvezet a domboldalra s egyre feljebb hág. Ahogy a szint emelkedik, úgy marad el a köd, meg-lapul lent a völgy fenekén. A tetőről a megerősödő napsugarak már teljesen elűzték a ködöt és hangulatos visszavillanást engednek a Cserehát hegyeire.

Tíz órakor pihenőmet egyik domb lankáján tartom — látom a szembeni oldal szorgos szüretelőit. Lábam alatt patak völgy — a mélyben kékes árnyékok, harmagytöngyös pókhálószálak... Még egy kaptató — aztán még egy keresztvölgy.

A táj kedves és folyton változó. Hasonlót Alsó-Örségben és Göcsejben látni. Sok domb, szertelenül futó völgybarázda. Innen pontosan a Telekesi kápolnához érek ki.

Balkézről itt kigyózik fel a közút Szuhogy felől — ennek derékszögű kerülőjét vágтам le a dombokon át. A kilátás valóban nagyon érdekes Alsó- és Felső-Telekes felé. A vándorlás továbbú. A szuhogyi uton ballagok visszafelé s hirtelen három csúcs emelkedik ki a vonulatból. A balra eső csúcs jobbja az erdő elfedi Cserebákóvár romjait.

Iránymenetben átvágok a tarlókon — kiadós, de rövid emelkedő után homokbányát érek el, onnan visz a pár méteres ösvény a romok közé. Senki ne gondoljon valami nagyméretű, ép falakra, vagy bástyákra! Nem, itt ilyen nincs. De megvan a bejárata, a felső várban megmaradt egy sárokbástya, némi ároknyom, faltörmelék, téglák, itt-ott kővek.

Nekem így is nagy élmény! Talán a legkisebb az eddig látott hazai erdei és nagyobb városi erdőtés után. A váromot hordozó tető nyugati oldala sokkal meredekebb — völgyelésbe torkollik.

Cserebákó várát Bebek Imre répost pénzhamisító műhelynek rendezte be és hihetetlen mennyiségben gyártott mindenféle pénzt egészen 1553-ig. A várat bosszúból Bebek Fe-

Falrészletek Cserebákó várából
(Szerző felv.)

renc romboltatta le. A romoktól az út a völgyet keresztezi és visszavezet a gerincre. Tetejéről elragadóan szép kilátás nyílik Felső-Telekesre.

A végleges irány most már dél-nyugat.

Öreg tölgyesben, csekély magasságvesztéssel vándorlok tovább. Amikor erdőszélre érek, a távolban feltűnik a bánya, a meddő földből feltornyosuló halmok. Azután bányaeépületek következnek — egy megrongált képoszlopnál rálépek a szuhogyi útra.

Rudabánya fekvése, arculata kellemes meglepetés. A régi egészségtelen, kormos bányatelepülés helyett az utóbbi években nagyot fejlődött városias környezet fogad.

Am a véletlen még egy meglepetést hoz. Kedves iskolás fiúcska szegődik hozzám vezetőül. Szeretettel mutatgatja lakóhelye nevezetességeit. Az ősi gótikus templomot ma a reformátusok használják. A katolikus templom mellett áll Gvadányi József szobra. Ő — mint tudjuk — Rudabányán született és „A peleskei nótárius budai utazása”-nak szerzője. A kultúrházban érdekes helytörténeti múzeum van. Rudabányán nem hiányzik a modern fürdő sem. Látjuk a távolból az erődűsítő magas kéményeit, épületeit is.

Rudabánya az ország egyetlen vasércbányája. A föld alatt Alsó- és Felső-Telekesig terjed és mintegy 8 kilométeres altárón hozzák felszínre a fűrge villamosmozdonyok a nyers ércet. Kezembe veszek belőle egy darabot. Bizony, van súlya — az itt termelt vaspat vastartalma egyes helyeken eléri a 30—40 százalékot.

Vonatunk a festői szépségű tájon robot tovább. A borsodi ipari táj egy része ez. Egymás után maradnak el Ormosbánya, a volt Disznóhorvát — most Izsófalva —, Szuhakálló és ahogy a Sajón átrobotunk — Kazincbarcikkára érkezünk. A vasbányához szénlelőhelyek csatlakoznak. Itt kell átszállnunk. A bányarévi vonat Sajóecsegre röpít. Ott érjük el a bódvai vasutat.

Németh Pál

Természettjáró

A síelésről II.

A sífelszerelések kiválasztása és kezelése rendkívül fontos. A nem megfelelő, hanyagul kezelt felszerelés komoly következményekkel járhat.

A jó túrásíléc ne legyen túl hosszú és nehéz, de erős és rugalmas. A kötés túrázásra és lesiklásra egyaránt alkalmas legyen. Feltétlenül szükséges az acél élvédő (kantni). A síléc hosszúságát úgy állapítjuk meg, hogy felnyújtott karunk csuklóján felül ne érjen (1. ábra).

A sílécnek súlyát elsősorban anyaga határozza meg. A hickoriból készült síléc a legmehezebb, de egyben a legjobb. Ez a legsűrűbb fa, amely a nedvességet nehezen veszi magába. Könnyebb a kőrisfából készült síléc és olcsóbb is. Még könnyebbek a sokféle fából ragasztott síléc. Ezeknél csupán a futófelületet borítják hickori réteggel.

A három fajta síléc közül a ragasztott a legrugalmasabb, mert az ellenirányban ragasztott faanyagok miatt megtartja formáját és kevésbé vete-medik. Arra már a vásárlásnál ügyeljünk, hogy a sílécünk talpa ne legyen domború, homorú, elcsavarodott (propeller), vagy kifli alakú (2. ábra). Ügyeljünk, hogy a fa erezete hosszanti, a sílécen végigfutó legyen. Amelyikben csomó, görcs van, ne vegyük meg.

A túrásíléc kötése legyen egyszerű és praktikus. Tegye lehetővé a lesikláshoz a sarok rögzítését, a túrázáshoz a sarok felemelkedését. Erre legalkalmasabbak a kandahár kötések (3. ábra), melyeket kétfokozatú mélyhúzóval látnak el s egyszerű mozdulat segítségével állíthatók akár túrázásra, akár lesiklásra. A régi rendszerű „bildstein” kötés is alkalmas turista célokra.

A sícipőnek a kötés pofavasai között pontosan illeszkednie kell úgy, hogy a cipő orra 1 cm-rel előbb legyen a pofa elülső szélénél. A pofavasak oldalirányban ne engedjenek mozgást (4. ábra).

A síbot erős, s könnyű legyen, ezért a tonkinnád és a vékonyfalú acélcső

botok előnyösebbek a régebben használt mogyorófa botoknál (5. ábra). A síbot hosszát illetően a nézetek megoszlanak. Túrázáshoz általában használunk a csipőcsonton fölül egy markonyival hosszabb botot.

A sífelszerelést azonban nemcsak vásárolni kell, hanem elő is készíteni. Meleg lenolajjal kell a száraz síléc talpát beitatni és orrszijaik, vagy csavaros szorítók, valamint megfelelő nagyságú fatámasz segítségével kifesztítve kell tárolni a hó leeséséig. Télen, használat közben minden túra után gondosan törölgessük meg sílécünket. Az esetleges kisebb rongálódásokat azonnal javítsuk ki. Ilyenkor a sílécet szoba hőmérsékleten tároljuk.

A sílécnek előkészítéséhez tartozik a viaszolás is. Sajnos, vannak olyan túrázók, akik nem használnak síviaszt és így nem tudják, miért nem csúszik a sílécük.

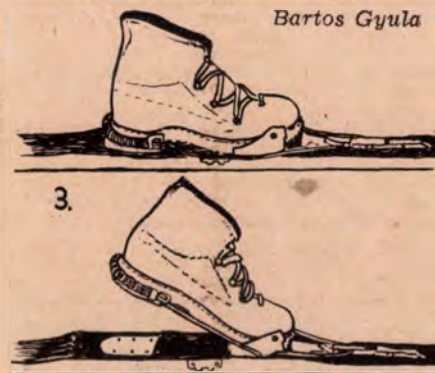
A síviasz dobozaira általában rá van írva, hogy milyen hőmérsékleten és milyen módon kell azt felkenni. Általában három fajta síviaszt különböztetünk meg: lágy-, közép- és keményviaszt. Általános elv, kemény hőmérsékletnél középviaszt, 0° körüli hőmérsékletnél középviaszt, latyakos, vizes hőmérsékletnél lágyviaszt használjunk. A viaszréteget hidegebb időben vékonyabb, enyhe időben vastagabb rétegben kenjük fel. Lesikláshoz simán, túrázáshoz, kapaszkodáshoz csomóban kenjük fel a síviaszt. A felkenést véghezvethetjük tenyérrel, vagy parafával.

A viaszolást meleg helyiségben kell elvégezni. Utána a sílécet minden esetben hagyjuk 5–10 percig a külső levegőn, mert a síviasz igazi tulajdonságai csak akkor érvényesülnek, ha az átvette a külső hőmérsékletet.

Túrázásnál legyen nálunk mindig tartalékviasz, hogy sílécünket szükség esetén átviaszolhassuk.

A síelő öltözékről általában turistáknak különösebben beszélni nem kell. Lényeges az, hogy a cipő és a ruházat erős és vízhatlan legyen. A hátizsákot egy külön szíj segítségével kössük a derekunkhoz, mert lefelé menetben, vagy bukásnál a lötyögő hátizsák igen kellemetlen lehet.

Bartos Gyula

MOGORVA

hegyi szellemek

NEPÁLBAN

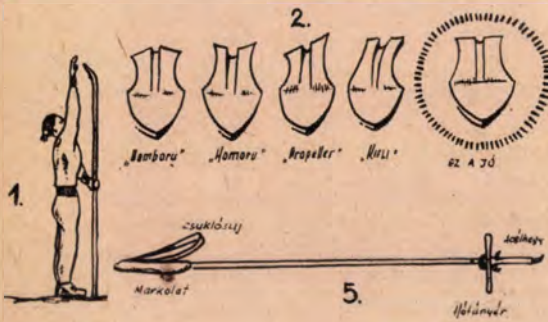
Két japán hegymászó, Isire Kanezaka és Sojira Isizaka a Mount Henial Chuli-ról Katmandu-ba visszatérve elmondták, hogy a falusiak két csoportja a hegység lábánál meggátolta őket a továbbjutásban. Végül azonban megegyeztek egy másik faluval és... ennek ellenére jobbnak látták visszafordulni.

Az ellenséges indulatú falusiak a Henial Chuli és Manaslu környékén azt állították, ha bárkinek megengednék, hogy a szent hegyek területére lépjen, magukra zúdítanák a csúcsokon trónoló istenek haragját, akik súlyos csapásokat mérnének a falvakra.

A két alpinista a 25 800 láb magas Henial Chuli északkeleti hágóinak felderítését tűzte ki célul. A nepali kormánytól, amelynek 2000 rupia illetéket fizettek, meg is kapták az engedélyt, mikor azonban a Manaslu lábánál fekvő Szama falun át akartak haladni, a falubeliek útjukat állították. Erre megváltoztatták útirányukat, de Lidanda falu határán ugyanabban a szeretteltjes fogadtatásban részesültek. A felkínált pénzüsszeget visszautasították, sőt röviddel ezután előkelőségei megjelentek az expedíció táborában és kijelentették: ha a kormány karhatalmat találna küldeni, hogy kierőszakolja az alpinisták átvonulását, úgy ők nem várják be a szellemek bosszúját, hanem valamennyien elhagyják otthonukat és átmennek a határon Tibetbe. Falvakban, ahol megengedik, hogy a hegyeket „bemocskolják”, senki sem maradna meg közülük, de az alpinisták okosan tennék, ha falujukat mielőbb messze elkerülnék.

A japánok valóban jobbnak látták, ha másfelé veszik útjukat és Namru falunál próbálták szerencsét, ahol az a meglepetés érte őket, hogy a lakosság barátságosan fogadta az expedíciót, diplomáciai tárgyalások után belementek a japánok részéről felkínált üzletbe, elfogadtak tőlük 300 rupiát készpénzben és 400 rupia értékét árukban, amivel, állításuk szerint, ki tudnák engesztelni a hegyi isteneket. Miután a japánok az üzleti feltételeknek eleget tettek, mindaddig fel nem derített okokból visszafordultak és sürgős rádióüzenetet küldtek Katmanduba a külügyminisztériumhoz, közölve, hogy továbbjutásukat meggátolták és hogy életük veszélyben forog. Erre a központi hatóságok elrendelték, hogy a helyi közegek nyújtsanak segítséget az alpinistáknak. Hasonló ellenállásba ütköztek a japán Manaslu-expedíciók 1955-ben és 1956-ban.

Ford. dr. Mezei Iván

HOGYAN TOVÁBB?

Egyetértek a cikkíróval abban, hogy a versenyre szükség van. A természetjárás ugyan nem kizárólag versenysport és a többi sporttal szembeni legfontosabb ismertetőjelének, a kultúrtevékenységnek elhanyagolását mindig végzetes hibának tartottam. Azonban kétségtelen, hogy a nemes versengés a fejlődésnek minden téren egyik legfontosabb mozgatója, amelyet a természetjárás sem nélkülözhet. Más kérdés, hogy a versenyés hogyan történjék?

A versenyzők az összlétszámhoz arányítva kevesen vannak, viszont a verseny költségeire aránylag sok pénz megy el. A verseny túlzásai rekordhajhászhoz, sztár-rendszerhez, te-rep-futáshoz vezetnek, a természetjárás elsődleges célja: a természet megismerése és élvezése teljesen háttérbe szorul, erre a versenyzőnek — műszerezéssel és számolással lévén elfoglalva — nincs ideje.

A megoldás néhány lehetősége: a hitelek igazságos elosztása idejében, túra, munkatúra és verseny közt, a versenyzők részére bizonyos számú túra és munkatúra előírása (hasonlóan ahhoz, ahogy nemrég a turista-igazolvány is bizonyos számú túra teljesítéséhez volt kötve), a versenyek összekapcsolása elméleti versennyel, ami mintegy előírja önmagában véve is a természet megismerését, végül beiktatni a táj megfigyelését.

Miért ne versenyezhetnének egyesek és a szakosztályok is — a vállalatok közti ismert, bevált versenyformához hasonlóan — a munkatúrák teljesítésében, amelyek a természetjáró mozgalomban az országépítést jelentik? Utak, útjelzések, forrásfoglalások, pihenők, kulcsosházak létesítése, műemlékromok gondozása vitathatatlanul a közösséget szolgálja, bizonyára inkább, mint a versenyző, vagy szakosztályának egyéni dicsősége. E munkákkal a hamar elfelejtett versenyeredmények helyett maradandó, a jövőt, turistatársadalmunk fejlődését és a sokat emlegetett tömegesítést szolgáló emléket létesíthetünk. Így továbbá eltűnik a túrázó és versenyző közti mai éles különbség, amely a meddő viták, meg nem értések egyik fő oka.

De egyúttal olyasmiről is kell beszélnünk, amiben nem annyira a mai versenyzés, hanem egész turistatársadalmunk és annak vezetősége is adós: a természetjáró létesítmények fejlesztésének túl lassú üteme és a meglévők karbantartásának elhanyagolása. Nem kell-e szügyenkezniük, hogy ezek példamutató létesítésében idegenforgalmi hivatalaink a természetjáró szervezeteket — akik pedig első-sorban használják a létesítményeket — messze maguk mögött hagyják?

És nem parancsoló szükség-e, hogy a nagy nemzeti vagyont képviselő létesítményeket rendszeresen gondozzuk, a közelben levő műemlék-romokkal együtt? Az elmúlt évtizedek munkásturistáinak áldozatos munkájával készült létesítmények joggal kérnek és várnak tőlünk is megbecsülést, gondozást.

A szövetségnek pedig egyik leg-szebb, régóta esedékes és tovább nem halasztható feladata, hogy az egész ország természetjárásra alkalmas területét az összes természetjáró szervezetek közt munkaterületenként arányosan és tervszerűen felossza. A meglévő létesítményeket központi és helyi nyilvántartásba kell venni, a létesítmények tervszerű fejlesztésére és karbantartására éves tervet készíten.

A természetjáró szervezetek között pedig — akiknek egyike sem szabad, hogy kimaradjon ebből az ország-építő munkából — kialakulhat egy az eddiginél szebb és mindenestre köz-érdekű versenyforma, amely új tartalmat, új értelmet ad a verseny-zésnek.

Holényi László

Nemzetközi Balaton Kupa

A természetjáró tájékozdási verseny-zés hívei méltán örülhetnek annak a siker-nek, amelyet az 1958. évi NEMZET-KÖZI BALATON KUPA versenyünkkel és az azt követő nemzetközi versenyszabály értekezlettel elértünk. Elsősorban nem a versenyzőink eredményéről van szó, hanem arról a nemzetközi elismerésről, amelyet versenyünk színvonalával, rendezési módszereivel és az általa kidolgozott nemzetközi szabálytervezettel értünk el.

Még 1956-ban, a prágai nemzetközi turistaértekezlet felkérte a magyar szövetséget, hogy készítsen szabálytervezetet a természetjáró tájékozdási verseny-zés nemzetközi rendezéséhez. A megbízás megvalósított volt számunkra. Természetesen legjobb tudásunk szerint igyekeztünk annak megfelelni, sajnos, az ellenforradalom visszavetette munkánkat. Csak 1958-ban tehetünk eleget a megbízásnak.

A szabályzat azonban holt betű mind-addig, amíg a versenyzők gyakorlatban ki nem próbálják. Ilyen előzmények után a folyó évi nemzetközi táborozásunk alkalmával, a NBK versenyünket a hazai Balatoni Kupa versennyel egybekapcsolva szövetségünk eddigi legnagyobb arányú versenyévé fejlesztettük. Az előkészítő munkát erősen hátráltatta a táborozás helyének késői kijelölése. A hatalmas arányú versenyt szinte az utolsó két hónapban készíthettük csak elő. Mégis az országos és a Veszprém megyei Természetbarát Szövetség versenybíráinak lelkes munkája lehetővé tette, hogy a versenyt szervezési és szakmai tekintetben teljes sikerrel lebonyolíthattuk.

Impozáns látványt nyújtott augusztus 19-én reggel a szilvásvizvári táborterület fel-sorakozott 555 versenyző. 60 sportkőr ösz-szesen 112 csapattal nevezett a versenyre. Ilyen hatalmas arányú érdeklődésre és az augusztusi kánikulában ilyen versenyzési kedvre nem számítottunk. Az ünnepélyes megnyitás után az összes osztály ver-senyzőit (nemzetközi, hazai I., II., ifjúsági

és női) a kidolgozott program szerint percnyi pontossággal kiszállította a ver-seny indító állomásaira. Ugyanílyen rendszerben történt a célba érkezett versenyzők visszaszállítása a táborba.

A verseny útvonalainak összedot táv-ja 125 km, szintkülönbsége 5000 m, tiszta menetideje 43 óra volt. A versenybíró-ság összesen 130 ellenőrzőpontot mért be. Az útvonalak bemérése és az ellenőrzőpon-tok elhelyezése kifogástalan volt. Jogos óvásra nem volt ok. A verseny augusztus 20-án reggelig tartott.

Az idén ez a verseny volt a második nagyarányú rendezvény (az első a Fel-szabadulási verseny, 400 résztvevővel), amelyet a hatalmas versenyzői létszám ellenére zökkenő nélkül lehetett lebonyo-lítani. Az említett két versenyen a tömeg-versenyek rendezésében igen hasznos ta-pasztalatokat szereztünk.

A verseny szakmai érdekessége az volt, hogy a nemzetközi osztály versenyzőinek felépítése a szabálytervezetben javasolt különböző módszereket mutatta be. Az „A” részleg 300 perces pontértékes ver-senyen vett részt. A „B” részleg a ha-zánkban szokásos megadott menetidős versenyzési formában versenyzett, I. osz-tályú állomásokkal. A „C” részleg szin-tén megadott menetidős versenyen vett részt azzal az eltéréssel, hogy a versenyző az indítóban megkapta a feladatot a cé-llig, a terepen csak a II. osztályú állomá-sok voltak, továbbá 4 perccel később történt az indítás. Meghívott vendégeink a kül-földi vezetők és versenyzők — elismerés-sel nyilatkoztak a versenyről.

A verseny után, augusztus 21-én került sor a nemzetközi szabályértekezletre. Bolgár, csehszlovák, keletnémet, román és magyar küldöttség vett részt rajta. A teljes napon át tartó értekezleten 46 mó-dosító, illetve kiegészítő javaslatot fogad-tott el az értekezlet.

Elismeréssel nyilatkoztak az értekezlet résztvevői arról a gondos, körültekintő munkáról, amelyet a tervezet elkészítésé-ben a magyar szövetség végzett. Vég-eredményben nemzetközi megállapodás jött létre. E szerint 1959. január 1. nap-jától érvénybe lép az elfogadó országok között az Ideiglenes Nemzetközi Versenyszabályzat. Sőt, hogy így mondjam, „ter-ven felüli” eredményként az értekezlet megalakította az Ideiglenes Nemzetközi Versenybizottságot, amelyben minden or-szág egy fővel képviselteti magát. Külön megnevezést kapunk, hogy a bizott-ság titkári feladatainak ellátására a Ma-gyar Természetbarát Szövetséget kérték fel. A megnevezést a szövetség természetesen elfogadta.

Véleményem szerint a külföldi hiva-talos vezetők elismerése, a hatalmas ará-nyú érdeklődés azt bizonyítja, hogy ter-mészetjáró tájékozdási versenyünk elvi, módszerbeli színvonalát jónak és gyakorlati és a külföldi és hazai szakembe-rek, valamint a versenyzők többsége he-lyesnek tartja. Sajnos, nem lehetünk tel-jesen elégedettek, mert „vannak még hibák”. Egyrészt versenybíráink és ver-senyzőink tudását kell egyéni és szerve-zett oktatással tovább szélesíteni, vala-mint fizikai teljesítő képességüket rend-szeres edzéssel erősíteni. Másrészt meg kell győzni a tájékozdási verseny-zés kezdeti időszakára tekintő sporttársain-ka arról, hogy a természetjáró tájéko-zódási verseny-zés nem azonos az 1947–48. évi terepgyakorlatokkal. Ma már igazi versenysport lett, a versenyzőktől szelle-mi és fizikai erőlkifejtést, törhetetlen kü-zdőképességet követel. A szabályzat (a hazaiak és a nemzetközleik) alkalmas a teljesítmény pontos lemérésére. A vélet-len és a szerencse lehetőségeit a mini-málisra csökkentette. A feladat értelme-zésbeli zavarait teljesen megszüntette. Ezek nélkül nem állhattunk volna ki nemzetközi fórum elé szabályterve-zetünkkel. Az elért eredmény a tízezer fá-radhatatlan társadalmi munka és az ál-mai sportvezetés gyümölcse.

Szász Károly
VT elnök

A szövetség a magyar természetjárók nevében Georgi DAMJANOV elvtárs — a bolgár nemzetgyűlés elnökének — halála feletti részvétét fejezte ki a Bolgár Turista Szövetségnek.

Sokak érdeklődésére közöljük, hogy a szövetség Elnökségének, a természetjárás helyzetéről szóló jelentését és az ezzel kapcsolatos előterjesztést, több oldalról érkezett hozzászólás előzetes tisztázása miatt a Magyar Testnevelési és Sport Tanács Elnöksége lapzártáig még nem tárgyalta.

Több helyről érkezett kérelemre ezúton is közöljük, hogy a természetjáró szervezetek összejövetelén rendezendő filmelőadásokhoz a szövetség irodája készséggel segít filmek megszerzésében és tanácsadással.

Figyelem! Újabb rendelkezés értelmében a vasút pénztárai a kedvezményes menetjegyek kiadásakor az utazási kedvezmény igénybevételére jogosító utalványok egyik példányát bevonják. Ezért 1959. január 1-től az utazó csoportok csak a 3 példányos utazási kedvezmény utalványt használják fel. Ezen időponttól kezdve tehát a természetjáró szervezetek nem tartanak maguknál egy utalvány-példányt sem, mert egyet oda-utazásukor, egyet visszautazásukor elvesz a jegypénztáros, a harmadikat pedig a szövetségnek kell visszaküldeni.

Az 1958. évre érvényesített igazolványok 1959. február 28-ig maradnak érvényben. Az 1959. évi érvényesítő bélyegek kiadását 1959. január 2-ával kezdi meg a szövetség irodája. Igazolványokat csak kedden és pénteken 12—20 óra között lehet érvényesítésre beadni. A kedden beadott igazolványok pénteken, a pénteken beadottak kedden vehetők át érvényesítésre.

A sportolók rendkívüli szabadságának engedélyezésére irányuló kérelmek intézésének módját, a Magyar Testnevelési és Sport Tanács Elnökségének 4/1958. MTST számú utasítása (megjelent az MTST Közlöny 1958. május 20-i számában) szabályozta. Ennek értelmében a sportolók, játékvezetők stb. három napot meg nem haladó időtartamú kikérése az illetékes Testnevelési és Sport Tanács elnökének hatáskörébe tartozik. Amennyiben a kikérés három napnál hosszabb időtartamra irányul, a kikéréshez a Magyar Testnevelési és Sport Tanács elnökének hozzájárulása szükséges.

A szövetség Hegymászó Bizottságának rendezésében, 1958. november 29-én mintegy 40 hegymászó a zsíros-hegyi turistaházban értékelte a Bizottság f. évi munkáját és megbeszélte az 1959. évi programot. Az összejövetelen vetítettképes előadással ismertették az idei legszebb mászásokat.

Második filmelőadását rendezte 1958. december 1-én a szövetség Vízitúra Bizottsága. Csehszlovák turista-tárgyú filmek kerültek bemutatásra.

Tekintettel arra, hogy a természetjárás szervezeti kérdéseinek módosítására vonatkozó javaslat a felsőbb hatóságok által jóváhagyást még nem nyert, közöljük, hogy az 1959. évben továbbra is a régi típusú természetjáró igazolványok lesznek használatban.

A KMP alapítása 40. évfordulójának tiszteletére emléktúrárt rendezett a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség X. kerületi Intéző Bizottsága. A Húvösvölgy—Máriaremete—Nagyszénás—Nagykovácsi útvonalú túrán közel félszáz fiatal vett részt. Legnagyobb részük a kőbányai Sörgyár és a Műszaki Gumigyár ifjúmunkásai-ból tevődött össze, de sokan jöttek el a Fehérmegyéből, a Fém-tömeg-cikkművektől és más kőbányai üzemekből is. A magyarszénási turistaház — amely a régi Munkás Testező Egyesület Turista Szakosztályának háza volt, bensőséges ünnepségi színhelyévé vált. A túra részvevői itt találkoztak a párt alapításában is részt vett Kerekes József elvtársal és a régi „ifjúkkal” Florek Emil, Ladányi László és Szabados József elvtársakkal. Az idős elvtársak élményeikről beszélgettek a túra fiatal részvevőivel, akik hálás szóval, énekkel és versek mondásával köszönték meg ezt az emlékezetes túrát.

Új született

Már adtunk hírt a budapesti túravezetők kezdeményezéséről, melynek célja, hogy előbbre lépjünk ezen a lemaradt területen. Minden világosan látó természetjáró vezető előtt nyomasztó gondként állott a jól képzett vezetők hiánya. Ha az elmúlt évek szintjén topogtunk volna, akkor is fennállt a túrák tartalmasabbá tételének szüksége. A helyzet azonban más.

Évek óta tapasztaltuk az emberek nagy érdeklődését a természetjárás, a haza szépségeinek megismerésére. Megváltozott társadalmunkban az anyagi feltételek meg is vannak erre. Kemény, szízi-fuzsi munkával dolgoztak az áldozatos társadalmi munkások szakosztályaikban, a különböző turistaszervezetekben. Utikalauzok sorozata jelent meg s az utóbbi években mind használhatóbb turistatérképek készülnek. Bizonyos alap tehát volt a természetjárás erőteljesebb fejlődésére.

A döntő lökést az MSZMP sportra vonatkozó, 1957. évi határozata adta meg, amely különösen a természetjárást jelölte meg, mint a tömegek sportolásának és testedzésének legjobb eszközét. Ennek nyomán indult meg az a viharos fejlődés, amelyet már régen óhajtottunk. A KISZ s az Úttörő Szövetség, a szakszervezetek megváltozott hozzáállása és lendületes munkája nyomán a Magyar Természetbarát Szövetség komoly gondok közé került. Gondoskodni kell az erősen megnövekedett tagság túráztatásáról s ehhez jól képzett vezetők kellenek.

Az elmúlt évek során Budapesten és vidéken számos túravezető tanfolyamot rendeztek. Ezek bizonyos mértékig kielégítették az akkori szükségleteket. De csak bizonyos mértékig. Már évekket ezelőtt is felmerült az óhaj, hogy a túrák tartalmasabbak legyenek. A túravezető ismerje alaposan a táj geológiát, állat- és növényvilág érdekességeit, történelmi vonatkozásait s tájékozatást tudjon nyújtani népi demokráciánk alkotásairól.

Mind ez kevés volt. Különösen most tűntek ki a hiányosságok, amikor a rohamos fejlődés gátját képezi a jól képzett vezetők hiánya. Sajnos, az elmúlt évek során a szakosztályok is többet foglalkoztak a versenyzők és versenybírók képzésével (a gyakorlat azt mutatja, hogy a tájoló és térképismeret csak egy feltelet jelent a túravezetésben), mintsem a mozgalmunk alapját képező túravezetők oktatásával. Magyarázható ez a helytelen álláspont olyan körülményekkel, hogy a szakosztályok azonos anyagi támogatást kaptak a sportköröktől 25 vagy 200 tag esetén. De ez már a múlté. Gyökeresen szakítani kell a helytelen szemlélettel és új útra kell térni.

Erre az útra rá is léptek a budapesti túravezetők, amikor bizottságuk megalakításával szervezték és színvonalassá kívánják tenni a túravezető képzést. Törekvésüket minden tekintetben támogatja a szövetség elnöksége s már el is fogadta a túravezetők bizottságainak működési szabályzatát, a túravezető képzés tematikáját, amelyhez még a Tanács jóváhagyása szükséges.

Az elmúlt napokban immár másodszer rendeztek Budapesten gyakorló vizsgát a tanfolyamokon végzett túravezetők részére. Ebben született meg az az új, ne-

mes kezdeményezés, mely hivatva van, hogy gyökeresen megoldja a színvonalas túravezetést.

Röviden leírjuk az ilyen gyakorlat menetét. A gyakorlatra jelentkezett túravezetők feladatul kapják, hogy megadott helytől kiindulva elkészítsék a meghatározott hegységbe teendő több napos túra tervét. Ebben a tervezetben szerepelnie kell az előkészületi, utazási, túravezetési és lezárási feladatoknak.

A terepgyakorlat több szakaszból áll. Kisebb egységekben indulnak a túravezetők a megadott terepen s szakaszonként váltják egymást a vezetésben. Az egyes állomásokon tűzrakás, elsősegélynyújtás, sátorverés, közet-, növény-, tájfelismerési próbákat tesznek. Indulás előtt a háttérzások csomogolását, tartalmát ellenőrzik a bírálók.

Megállapítható, hogy bár a képzettség elég magas színvonalat ér el, de sokban lehet még javítani a túravezetők felkészültségét. Nem szabad megelégednünk a saját továbbképzésükről sem.

Az első gyakorlat értékelése nyomán 26 túravezetőt ezüst, 49 túravezetőt bronz fokozatú jelvényre minősítettek. A Budapesti Természetbarát Szövetség javasolja az országos szövetségnek az elért fokozatok elismerését.

Hamarosan jelvényes túravezetők vezetnek egyre szaporodó csoportjaink túráit. Gondoljunk arra, hogy kemény munkába került, amíg ide elértünk. Becsüljük meg az áldozatos munkát, amibe ezeknek az eredményeknek elérése került. Túravezetőink pedig büszkén viseljék a jelvényeket, melyeket további önképzéssel válthatnak fel magasabb fokozattal.

Kunsági Viktor

Közlemények

Legutóbbi számunkban közöltük a turisztaszállások adatait. Most értesültünk, hogy az égérszögi barlang melletti házat az edelényi tanács vette át gondozásba. Átvonuló szállást csak előzetes levelezés alapján lehet alkalmasságukat biztosítani.

A jószaói Tengerszem szálló első sorban üdülési igényeket elégít ki. A férőhelyek száma 43. A házban turisztaszállás nincs.

A Kaposvári Textiles Sk természetjáró szakosztálya gondozásába veszi a Zselicség útjait. Vázlatokat készítenek a vidékről, fejleszteni (javítani) igyekeznek a jelzéseket és más turistaalkotást is létrehozni. A Zselicben túrázni kívánók tájékoztatásért forduljanak a szakosztályhoz.

A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem 10 éves fennállása emlékére és a sport tömegesítése érdekében EGYETEMI VÁNDORKUPÁ-t alapított. Az egyetemi karok, illetve évfolyamok 8 csoportban, 5 sportágban mérik össze erejüket. Az atlétika, asztali tenisz, röplabda, úszás mellett a természetjárás az ötödik sportág. A 10–10 versenyzőből álló csapatok küzdelméből a gépészmérnöki kar V. évfolyamának hallgatói kerültek ki győztesen Óváry Árpád vezetésével.

November 30-án a Szemlőhegyi-barlang Föld szíve nevű végpontján igen nehéz munka nyomán újabb terület fedeztek fel. A 15 méter hosszú és 4–5 méter széles terem falait teljesen beborítják a hófehér kalcitkristály képződmények. A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat most lefolyt alakuló közgyűlésének tiszteletére, KÖZGYŰLÉS-teremnek nevezték el.

A Társulat közgyűlése egyébként a barlangot első felméréjéről és térképezéséről KADIC-barlangnak nevezte el.

Tűzgyújtási próba a túravezető gyakorlaton

(Monostori László felv.)

A CSEHSZLOVÁK TERMÉSZETJÁRÁS

A csehszlovák természetjárók ez idén ünnepelték a természetjáró szervezet 70 éves jubileumát. 1888-ban Prágában alakult a Csehszlovák Turista Egyesület, ennek akkor 225 tagja volt. Egy évre rá megindult a „Turista Folyóirat”, az első szám 700 példányban jelent meg.

A természetjáró mozgalom gondolata nagy visszhangra talált. A CSTE tevékenysége főként gazdasági-szervezési kérdésekre összpontosult, megalapították a jelzett turista utak gazdag tradícióját (jelenleg 46 000 km jelzett turista út van), menedékházakat építettek, főleg a kevésbé megközelíthető, határmenti hegységekben éjjeli szállásokat rendeztek be, térképeket és útmutatókat adtak ki. Azonban egyáltalában nem foglalkoztak nevelő tevékenységgel és nem szerveztek kollektív megmozdulásokat. A CSTE tagjai a természetjárást egyénileg űzték, az egyesület tagjai sorába csak az anyagi előnyök érdekében léptek be.

Mint az akkori köztársaság szervezeteinek többsége, a CSTE is a tőkés befolyása alá került, ezek képviselői álltak a központi vezetés és az egyesületek élén. Az egyszerű tagok azonban a természetjárás iránti szeretetből áldozatkészen dolgoztak, még ha gyakran nem is voltak tudatában annak, hogy szervezetüket milyen célok érdekében használják fel. Néhány haladó szellemű munkatárs azonban felismerte ezt a veszélyt, ezért különféle szervezeteket alapítottak, amelyek tagjaikat a szocializmus szellemében nevelték, mint pl. a „Munkás Kerékpárosok Egyesülete”, „Spartak Munkás Cserkészek” stb.

A munkás természetjárásnak ezekre a haladó hagyományaira, valamint a politikailag érettségre szovjet természetjárás példájára támaszkodik a jelenlegi csehszlovák természetjárás. A testnevelést már 1948-ban egységesítették és azóta a természetjárás is a testnevelési szervezet egyik tagozata. Eredetileg csak a sportszakosztályok egyike volt, de nevelő hatása folytán 1956-tól egyike a csehszlovák testnevelés három fő tagozatának.

Ez az intézkedés a csehszlovák természetjárás hatalmas fejlődéséhez vezetett. A Csehszlovák Testnevelési Szövetség természetjáró tagozatának taglétszáma 1958. I. félévében 15 000 új taggal nőtt, jelenleg 60 440-es a taglétszáma. Ezen felül az ifjúság nagy része úttörő- és ifjúsági szervezetekben űzi a természetjárást. A természetjárás vonzó lehetőségeit az ifjú generáció nevelésére használják fel.

A tagok áramlására nem a vonzó előnyök ígéretese hat, hanem a természetjáró kollektívák élénk és színes tevékenysége. 1957-ben a „100 tavaszi kilométer” mozgalomnak 23 000 résztvevője volt, ez idén már 50 000 szervezett és szervezetlen, felnőt és ifjúsági természetjáró teljesítette a feltételeket.

A tömegbázis kiszélesedésével emelkedik azoknak a tehetséges egyéneknek a száma is, akik a versenyeken keresik az érvényesülést. A háromtagú járőrök nappali tájékoztatói versenyén kívül — ennek 7. országos bajnoksága ez idén volt — új versenyformák is kialakulnak, pl. az éjszakai tájékoztatói versenyek. A találkozókon, táborokban különféle természetjáró képesség-vizsgákat rendeznek, az ifjúság részére „Ismerd meg városodat” versenyeket rendeznek stb.

A nyári táborozások is az eddiginél nagyobb mértékben fejlődnek. Ebben a természetjárók együttműködnek a Csehszlovák Ifjúsági Szövetséggel és a Forradalmi Szakszervezeti Mozgalommal. Állandóan fejlődnek a természetjárás különféle formái is. A gyalogtúrák mellett rendeznek tömeges vízi, kerékpáros, sí és motoros túrákat is, ezek fejlődéséről a természetjárók központi tagozatának bizottságai gondoskodnak. A hegymászók, bár a Testnevelési Szövetség sportszakosztályai közé tartoznak, szorosan együttműködnek a természetjárókkal.

A természetjárók tagsága a Testnevelési Szövetségben nem formális. A természetjárók tudatában vannak, hogy a haza szépségei és gazdag kincsei mellett vezető túrákon csak erős és edzett személyek vehetnek részt, ezért közülük sokan tornáznak és más, kiegészítő sportokat űznek. A természetjárók részt vesznek a kulturális és társadalmi életben is, előadásokat, filmvetítéseket, kiállításokat stb. rendeznek. Csehszlovákiában megjelenik egy bőven illusztrált folyóirat, a „Za krásami domova” és a módszertani-szervezési kérdésekkel foglalkozó „Turista”, Szlovákiában pedig a Krásy Slovenska.

A csehszlovák természetjárás távlati terve két irányt követ: 1. megnyerni a természetjárás részére a dolgozók és főleg az ifjúság minél nagyobb számát és 2. a továbbiakban nemcsak a technikait, hanem főleg a nevelő tevékenység megjavítása, az ideológiai-nevelő munka kimélyítése. A csehszlovák testnevelés legközelebbi nagy feladata az 1960. évi II. Országos Spartakiád, ezen a csehszlovák természetjárók is részt vesznek. A Spartakiád keretén belül pl. megrendezik a IV. országos turista találkozót Prága közvetlen környékén. 1959 tavaszán a természetjárók részt vesznek a járási Spartakiádokon: ezek a nagy, országos mozgalom főpróbái lesznek.

Jiri Dvořák
Prága

Kedves olvasóinknak, valamennyi természetjáró szervezet vezetőinek és tagságának

BOLDOG ÚJ ÉVET KIVÁNUNK.

Sok szép tanulságos és kellemes túrát, a természetjárás további erősödését várjuk 1959-től és a magunk erőfeszítéseitől.

Egerváry Jenő

kétszeres Kossuth-díjas akadémikus tragikus hirtelenséggel elhunyt.

Személyében lelkes hegymászót gyászolunk. Négy évtizeden át járta a Magas-Tátra és az Alpok csúcsait, köztük a Mont Blanc-t és a Matterhorn-t. Emlékét megőrizzük.

KÖNYVSZEMLE

SPORT ÉS SZÉPSÉG. Képalbum hagyta el a nyomdát, amelyben megtalálja az olvasó majdnem minden sportág képeken bemutatott jellegzetességét. Szinte az az érzésünk, hogy a képeken keresztül mélyen bevilágít a könyv lelkünk egyik elég sokszor feltett fogas kérdésére: Miért küzdünk meg egymással a porondon? Mi értelme van a küzdelemnek, amit sportnak nevezünk? Ezek a képek meggyőzhetnek mindenkit a rejtettnek látszó okokról. Nos igen, a tökéletesre való törekvés, a test és lélek harmóniája, ami a mozdulatokból és arcvonásokból lenyűgözően árad a néző felé, ez a magyarázat. A könyv bevezetőjében olvassuk: „A sportban az a jó, ami szép.” Ehhez még nyugodtan hozzátehetnők, hogy a sportban a küzdelem szép, mert ösztönöz, mert egymás megbecsülésére tanít és főleg, mert békés küzdelem.

E. Cs., Miskolc: Sajnos, cikkére nem jutott hely. Későbbi időpontban esetleg sor kerül rá.

M. B., Salgótarján: Versét megkaptuk, alkalomadtán sort kerítünk rá. A helyszűke gyakran béleszól az előzetes elképzelésekbe.

K. E.-né, Kökénypuszta: Levelét készséggel továbbítottuk. Meg szeretném jegyezni, hogy lapunkban a hiányolt címet már több alkalommal közöltük.

V. Z. honvéd: A versenyzésről írt cikkét megkaptuk. Lapunkban ciklk-

Figyelem!

Ne feledjük el megújítani előfizetésünket a

TERMÉSZETJÁRÁSRA

A szakosztályok csoportos előfizetéseik során árengedményben részesülnek.

Olvasd és terjeszd a

TERMÉSZETJÁRÁST

a te lapod, terjesztése a turistamozgalmat segíti!

Az album bemutatott képeivel, rövid magyarázataival ezt a célt teljes mértékben szolgálja. Szép és ízléses a mű, amely megnyeri az olvasó tetszését. Nagyon csekély kifogást találhatunk az albumban. Szerettük volna a címlapot színesnek látni. Kár, hogy nem nevezték meg a címképen méltón reprezentáló tornászunkat (ez néhány más esetben is hiánynak tudható be). Minden dicséret megilleti a szurkolókat — bár azért nem lehet sportnak nevezni a szurkolást —, de hódolat, az enyhén szólva kicsit túlzott és émelgyős.

Kár, hogy nem jutott hely a műgárasnak és ha már a Természetjárásnak írunk, említsük meg, hogy kevésbe ismert képeink közül szívesebben láttunk volna egyet a sziklamászásról.

Most pedig sietek a Sport Lap- és Könyvkiadó új kiadványát megvásárolni, nehogy elkapkodják előlem.

— fg —

sorozat közlését kezdtük meg erről a témáról (nem először). Az Ön állásfoglalása is feltétlenül helyet kap a nyilvánosság előtt. A turistatartalom veszedelmes csökkenése a versenyzésben, aggasztó méreteket öltött. A vita célja: helyesen megoldani a kérdést.

F. J., Budapest: A korábbi évfolyamok tartalomjegyzéke már össze lett állítva, hamarosan elkészítjük az ideivel együtt.

D. I., Miskolc: Köszönjük a téli képeket, januárban közöljük.

Kéziratokat nem őrzi meg és nem adunk vissza. Lapárta minden hó elsején.

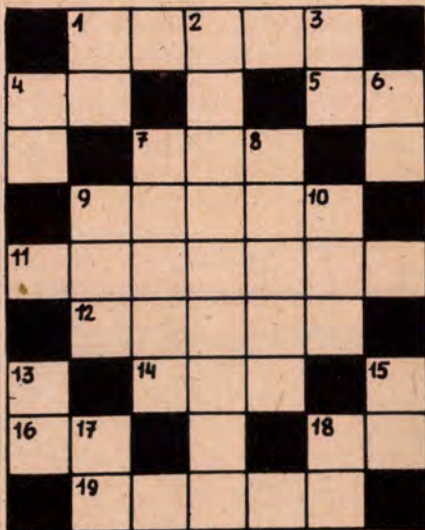
A vízsz. 19 és 9 (folytatólag; zárt betűk: n, c) és a függ. 2 (névelővel; zárt betűk: d, z) alatt a Börzsöny hegység két olyan részét találjuk, amely igen erősen próbára teszi a síelők képességeit. Megfejtésül beküldendő ez a két szó 1959. január 31-ig.

Vízszintes: 1. Indián törzs. 4. Az apa neve elé teszik, ha fia keresztnéve azonos. 5. Csont és izom összekötője. 7. Hannibál nemzetisége. 11. Erről jut eszembe — közismert francia szóval. 12. Siet. 14. Teher (utolsó kocka kettős betű). 16. Az okozat szülője. 18. Személyes névmás.

Függőleges: 1. Jó szívet jelző ige. 3. Aktuális sporteszköz. 4. Ma már ez is csak sportszer. 6. Asszonynev végződése. 7. Duó. 8. Olasz város (utolsó kocka kettős betű). 9. VPL. 10. Nap, latinul. 13. Az egyetlen ásványi fűszer. 15. Ellentmondó kötőszó. 17. A szabadba! 18. A vízszintes párjának többszáma.

Készítette: Horváth Péter.

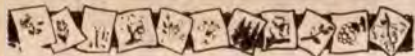
Októberi FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: Cserni vrh, ezero, Maljovica, El-tepe, Vitosa, hizsa, Rila. Könyvjutalmat kaptak: Hegedűs Anna Mária, Budapest, Torma Béla, Vác, Kis Péter, Miskolc.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., III. 316, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-780) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

NÖVÉNYEINK

FENYŐINK II.

Az erdeifenyő (*Pinus silvestris* L.) összes fenyőnk közül a legnagyobb erdőgazdasági jelentőséggel bíró fa. 30—40 m magasra fejlődik. Idősebb korában alsó ágait elveszti, s koronája gyakran ernyőalakúvá lesz. Törzse alsó részén erősen repedezett kérgű, a felső, fiatalabb részekben sima, ragyogó vörösbarna. Ezen feltűnő tulajdonságáról könnyű felismerni e fát. Kékeszöld, 4—6 cm hosszú tűi kettesével állók, tövüket hártvás hüvely fogja körül. Toboza szürkés színű, 4—6 cm-nyi, kezdetben zárt, majd lazán kinyílik, hegyes kúp alakú. Gyantatartalmú tűi lassan korhadnak el, vastag rétegben gyűlnek össze a fák alatt. Ily helyeken a tűvesztély különösen nagy, ezért gyűfával, cigarettával szerfelett óvatosak legyünk.

Az erdeifenyő nagyon igénytelen, a száraz futóhomokon, a nedves, sőt lápos helyeken, agyagon, kavicsos, sziklás helyeken egyaránt megél. Legszelb állománya a Bakonyban: Fenyőfő és B.-Szentlászló között van. Az Őrségen és a nyugati határ közelében egyebütt is, többhelyt nagyobb erdőket alkot. Kisebb mennyiségét

láthatjuk a Mátrában, Bükkben stb. Egész Európában honos, Spanyolországtól Szibériáig, Norvégiától a Balkánig elterjedt.

Gyantatartalmú, tartós fáját az ipar sokoldalúan értékesíti. Kiváló épület- és bútorfát szolgáltat. Vízi építkezésekhez is használható. Terpentinolajat, balzsamot, gyantát, kofoniumot — sőt még orvosságot is nyernek belőle. Ipari fáját „borófenyő”-nek hívják, ami alatt sokan azt gondolják — tévesen persze —, hogy azt a borókafenyő szolgáltatja.

A feketefenyő (*Pinus nigra* Arn.). Kéttűs, az előbbihez hasonló, de sűrűn álló tűi hosszabbak (10—15 cm), merevek és sötétzöldek. Mélyen repedezett, vaskos kérge feketés sötétzürke. Toboza nagyobb (6—8 cm), piramis alakú. 30—35 (néha 40) m magas, egyenes törzsű, sűrűkoronájú fája nemegyszer megéri a több évszázados kort. Hazai leghatalmasabb példányunk Porpác vasútállomása (Vas m.) közelében van, ennek mellmagassági törzs körmérete kevés híján 3 méter.

Elterjedési területe nem oly nagy, mint az erdeifenyőé, a keleti Alpoktól, Horvátországon, az Aldunán, a Balkánon át Nyugat-Ázsiáig tart. Nálunk mindenfelé nagyban ültetik. Nagy szárazságtűrése miatt az Alföld

homokján s a kopárosok erdősitésénél nagy szerepet játszik.

Nagy gyantatartalmú fája eléggé kemény, kiváló anyag mint bányafa, talpa, használják vízi építkezésekhez, betonépitmények zsaluzásához stb.

Papp József

FIGYELEM!

Természetjáró nyomtatványok kizárólag a „Sportpropagandánál” kaphatók (Bp., VIII., Rákóczi út 57/a) vidékre utánvétellel küldünk

Túrajelentés	— 05 Ft
Igazolvány (tagsági könyv)	— 40 Ft
Minősítési karton	— 20 Ft
Túranapló, 10 lapos	1.20 Ft
Igazolvány érvényesítő lap	— 40 Ft

és az összes hivatalos nyomtatványok.

Vásároljunk természetjáró könyveket:

Zempléni hegység útikalauza
 Vértes—Velence útikalauza
 Vizitúrázók kézikönyve
 Turista tereptan
 Iskolai természetjárás
 Túravezetők kézikönyve
 Természetjárók kézikönyve
 Börzsöny, Cserhát, Bakony, Balaton, Bükk, Mátra, Pilis és a Budai hegyek útikalauza

Kaphatók: a Sportpropagandánál, az Állami Könyvterjesztő boltjaiban és a Sportkönyvesboltban (Budapest, VII., Rákóczi út 64.)

Remek
 síelési lehetőség

a Börzsönyben!

**NAGYHIDEGHEGYI,
 KISINÓCI**

turistaházakban kellemes pihenés!

Remek ellátás!
 Olcsó árak!

Felvilágosítsd:

TURISTAHÁZAKAT KEZELŐ VÁLLALAT

Budapest, VI., Lenin krt. 55.

Telefon: 224-230

Térképészjárás

1.

2.

3.

1. Leszállás a Mali me Gropa fennsík egyik zombolyába. Lásd albániai cikkünket. (Rádai Ödön felv.)

2. Sűrű ködben, zuzmarás fák között Mátraszentlászlóra (Faragó László felv.)

3. Olaszország legnagyobb és legszebb cseppkőbarlangja, a Castellani-barlang. Stalaktit képződményekben helyenként csodás gazdagságú (Guglielmi felv.)